ΑΡΧΕΙΟΝ

ΤΟΥ

ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΥ

ΚΑΙ

ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΘΗΣΑΥΡΟΥ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΥΠΟ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΘΡΑΚΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΠΟΛΥΔ. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β΄

ΤΟΜΟΣ 27ος

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ 1939

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΖΑΠΠΑ 1948
(ΤΗΣ ΕΝ ΠΑΡΙΣΙΟΙΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΕΝΙΣΧΥΣΙΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ)

ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ COMMISSION INTERNATIONALE DES ARTS POPULAIRES ET TRADITIONS

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΔΗΜ. Ν. ΦΡΑΓΚΙΑΔΑΚΗ
1962

Ο 27ος ΤΟΜΟΣ ΤΟΥ ΑΡΧΕΙΟΥ ΘΡΑΚΗΣ

Εὑρισκόμεθα εἰς τὸ εἰκοστὸν ἕβδομον ἔτος τῆς ζωῆς τοῦ «Ἀρχείου Θράκης» μὲ τὶς ἴδιες δυνάμεις, μὲ τὴν ἴδια διάθεση, μὲ τὴν ἴδια ἀκμὴ κἐργατικότητα. Ὅπως ἱδρύθηκε πρὸ 28 χρόνια τὸ περιοδικό, καὶ ὑψώσαμε 28 κολῶνες,—εἴκοσι ὀκτὼ καλλιμάρμαρες θρακιώτικες κολῶνες,—ἔτσι προχωρεῖ ὡς τὰ σήμερα.

Καὶ ἡ Θράκη ἐρευνᾶται ὡς ἑλληνική, μελετᾶται καὶ πλουτίζεται ἱστορικά, καλλιεργεῖται ἐρευνητικὰ καὶ καταγράφονται οἱ λαογραφικοὶ της θησαυροὶ καὶ καθορίζονται τὰ ἐθνολογικὰ ὅριά της μὲ τοὺς νόμους τῆς ἱστορικῆς καὶ λαογραφικῆς ἐπιστήμης.

Ὁ 27ος τόμος τοῦ «Ἀρχείου Θράκης» ἀρχίζει μὲ καλοὺς οἰωνούς. Ἡ Ἑταιρεία συνεχίζει ὁμαλῶς τὸ ἔργον της καὶ τὰ δημοσιεύματά της συνεπλήρωσαν τὸ ἑκατοστὸν δημοσίευμα. Ἐντὸς τοῦ πνευματικοῦ μας ἔτους 1962 πρέπει νὰ περατώσωμε τὸν 27ον τόμον τοῦ Ἀρχείου Θράκης καὶ νἀνατυπώσουμε τὸ Γεωγραφικὸν καὶ Ἱστορικὸν λεξικὸν τῆς Θράκης εἰς ἰδιαίτερον τόμον ὀγκώδη. Θὰ τυπωθῆ δηλ. τὸ κορύφωμα τῶν Θρακικῶν δημοσιευμάτων, ποὺ περιλαμβάνει τὸ μᾶλλον πολιτισμένον πνευματικὸν ἔργον περὶ Θρακικῆς ἀρχαίας καὶ μεσαιωνικῆς λογοτεχνίας, δηλ. μέχρι τοῦ 1453.

Διὰ τὸ ἔργον τοῦτο θὰ ἠμποροῦσε νὰ καυχηθῆ κάθε πατρίδα καὶ κάθε ἕλλην καὶ μὲ λόγους νὰ ἐξυμνήση τὸν λεξικογράφον αὐτὸν, ποὺ μὲ τὰ ἐξαίρετα γεωγραφικοϊστορικὰ ἄρθρα, συνταχθέντα μὲ τὴν τόσην σοφίαν καὶ τὴν τόσην πολυμάθειάν του, ἔφερεν εἰς τέρμα ἕνα τοιοῦτον ἔργον—τὸ Γεωγραφικὸν καὶ Ἱστορικὸν Λεξικὸν τῆς Θράκης—εἴτε λέγεται Στέφανος Βυζάντιος ἢ Ἀχιλλ. Σαμοθράκης.

Ὁ διακαής μας πόθος εἶναι νὰ ἐκτυπώσωμε καὶ τὸν Β΄ τόμον «τῶν Μουσικῶν κειμένων τῆς Θράκης», ποὺ ἐβραβεύθηκαν ἀπὸ τὴν ἐν Παρισίοις Ἑταιρείαν πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν Ἑλληνικῶν Σπουδῶν διὰ τοῦ βραβείου Ζάππα καὶ νὰ ἰδοῦν τὸ φῶς καὶ «τὰ ΛΥΡΙΚΑ»

τοῦ Γ. Βιζυηνοῦ, ἀπὸ τὰ χειρόγραφά του, ποὺ εὑρίσκονται εἰς τὰ χέρια μας ἀγορασθέντα ἀπὸ τοὺς κληρονόμους τοῦ ποιητῆ. Θὰ εἶναι μιὰ κριτικὴ ἀποκατάσταση τῶν ποιητικῶν κειμένων του ἐπὶ τῇ βάσει τῶν χειρογράφων του.

Ὁ θεὸς ἂς βοηθῆ κι' ἂς εὐκολύνη τοὺς κόπους μας καὶ ἂς μᾶς συντρέχη νὰ συνεχίζουμε τὸ ἔργον τῆς ἐκτυπώσεως τῶν δημοσιευμάτων μας, ἀρχίζοντας διὰ τὸ 1962 ἀπὸ τοῦ δημοσιεύματος 101, συνεχίζοντας τὴν δωρεὰν διανομὴν τούτων πρὸς διαφωτισμὸν τῶν συγχρόνων Ἑλλήνων περὶ τῶν ἱστορικῶν καὶ λαογραφικῶν θεμάτων, διὰ τῶν ὁποίων πρέπει οἱ Θρᾶκες ὄχι μόνον νὰ γνωρίζουν καλῶς ἀλλὰ καὶ νὰ δύνανται νἀποκρούουν ὄχι μόνον ἱστορικὰς ἀναληθείας καὶ παραπλανητικὰς ἀνακριβείας τῶν Σλάβων, ποὺ διεκδικοῦν ἑκάστοτε τὴν πατρίδα μας, ἀλλὰ καὶ νἀνατρέπουν εὐθαρσῶς μἐπιχειρήματα ἀκαταγώνιστα καὶ πειστικὰ τὶς παραπλανήσεις τῆς ἱστορίας συντασσομένης κακοπίστως ἀπὸ σλαυϊκῆς ἀπόψεως διὰ τῶν ὁποίων καὶ ἡ γλῶσσα ἀποτελεῖ τεκμήριον ἐθνικότητος παρὰ τὰ ἐπιστημονικὰ διδάγματα τοῦ γλωσσολόγου Βεϊγκάν.

ΠΟΛΥΔ. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

ΚΩΝΣΤ. ΑΘ. ΔΙΑΜΑΝΤΗ

ΘΡΑΚΕΣ ΑΓΩΝΙΣΤΑΙ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΝ ΤΟΥ 1821

Εἰς ἄλλην μελέτην ἡμῶν ἐξεθέσαμεν ἐν πάσῃ συντομίᾳ τὰς πολλαπλᾶς ὑπηρεσίας, τὰς ὁποίας προσέφεραν οἱ Θρᾷκες πρὸς τὴν πατρίδα εἰς τοὺς διαφόρους τομεῖς τῆς δράσεως, ἤτοι: Ἐκκλησίαν, παιδείαν, γράμματα, ἐμπόριον, κοινωνίαν καὶ ἰδίᾳ εἰς τὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ κατακτητοῦ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας, τῆς προπαρασκευῆς τῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἐν συνεχείᾳ τῆς κηρύξεως καὶ διεξαγωγῆς αὐτῆς [1].

Ἐπειδὴ ἡ χώρα ἐγειτνίαζε πρὸς τὴν Βασιλεύουσαν, δὲν ἦτο δυνατὸν ἐκεῖ νὰ λάβῃ χώραν μεγάλη ἐξέγερσις ἢ νὰ συνεχισθῇ ἀπελευθερωτικὸς ἀγών. Διὸ

---

1. Κων. Ἀθ. Διαμάντη, οἱ Θρᾷκες εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς πατρίδος. Ἀρχεῖον τοῦ Θρᾳκικοῦ Γλωσσικοῦ καὶ Λαογραφικοῦ Θησαυροῦ, τόμ. 25 (1960) σ. 69—87.

Οἱ σπουδαιότεροι Θρᾷκες οἱ συντελέσαντες εἰς τὴν ἀφύπνισιν καὶ ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος εἶναι: 1) ὁ Θεόκλητος ὁ Πολυειδὴς ἐξ Ἀδριανουπόλεως, ὁ γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀγαθάγγελος, τοῦ ὁποίου αἱ προφητεῖαι καὶ σήμερον ἀκόμη γεμίζουν μὲ ἐλπίδας καὶ πίστιν τὰ εὐρύτερα στρώματα τοῦ λαοῦ. 2) Ἀρματολοὶ καὶ Κλέφτες μετὰ τὴν ἐπανάστασιν: Κωστῆς Ἰγνάτογλους καὶ Παπάζογλους δράσαντες εἰς Σηλυβρίαν καὶ Τυρολόην. Καπετὰν Βαγγέλης καὶ Καπετὰν Λάζος εἰς Διδυμότειχον καὶ Ἀδριανούπολιν. Καπετὰν Ἀναστάσης εἰς Σουφλίον κ.ἄ. 3) Φιλικοί: Ἐκ Μεσημβρίας οἱ Κουμπάραι. Ἐκ Φιλιππουπόλεως οἱ: Ἀντ. Κομιζόπουλος, Γ. Κομιζόπουλος, Ἀδὰμ Πάγκαλος. Ἐξ Αἴνου οἱ: Κάρπος Παπαδόπουλος, Στρατῆς Σκόρδος, Καπετὰν Ἀντώνιος Βισβίζης καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ Δόμνα. 4) Πολλοὶ διακριθέντες Θρᾷκες ναυτικοὶ ἐκ τῶν παραλίων πόλεων Αἴνου, Μεσημβρίας, Σωζουπόλεως κ ἄ. 5) Ἀρχιερεῖς καὶ προύχοντες οἱ ὁποῖοι ἔδρασαν παντοῦ ποικιλοτρόπως, ἐξετελέσθησαν δὲ εἰς Ἀδριανούπολιν, Μεσημβρίαν, Ἀγχίαλον, Φιλιππούπολιν, Αἶνον, Σωζούπολιν, Σαράντα Ἐκκλησίας κ.ἄ. Ἐξ Αἴνου κατήγοντο οἱ: Ἀντ. Βισβίζης καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ Δόμνα, Κάρπος Παπαδόπουλος, Στρατῆς Σκόρδος, Καπετὰν Ἐλευθέριος Παλαιός, Κων. Καζόζογλου, Χατζῆ Φρ. Κούταβος, Μαργαρίτης Φ. Κούταβος, Καπετὰν Χριστόδουλος Γαρούφαλης, Ἀργ. Ἀλτιναλμάζης, Νεομάρτυς Στέφανος, καὶ 73 πολεμισταί. Ἐξ Αἴνου, Μάκρης καὶ Μαρωνείας 600 κάτοικοι κατέφυγον εἰς Ἑρμούπολιν τῆς Σύρου. Εἰς τὴν Κυρίως Ἑλλάδα οἱ Θρᾷκες ἠγωνίσθησαν ὑπὸ τούς: Ἐμμ. Παπᾶν, Καρατάσον, Διαμαντῆν Νικολάου, Ἀποστολάραν, Χυμευτόν, Χατζηχρῖστον κ.ἄ. Ἐκ Φιλιππουπόλεως ἦσαν οἱ: Ἀντών. Π. Κομιζόπουλος, Κωνστ. Οἰκονόμου ἱερεύς, Ἀναστάσιος Γεωργιάδης Λευκίας, Γ. Κλεόβουλος, Παναγιώτης Χατζῆ Ἀλεξίου, Χατζῆ Γιαννάκὸς Φιλιππουπολίτης, Σωτήριος Ἀντωνίου κ.ἄ.

αἱ μάχιμοι δυνάμεις ὡς καὶ πλῆθος ἀμάχων ἐγκατέλειψαν τὰ πάντα καὶ ἀνεζήτησαν εἰς τὴν Κυρίως Ἑλλάδα καταφύγιον ἢ ὁρμητήρια συνεχίσεως τοῦ ἀγῶνος μετὰ τῶν λοιπῶν δυνάμεων τοῦ Ἔθνους εἴτε εἰς ἄλλα μέτωπα εἴτε καὶ ἐγγὺς τῆς Θρᾴκης. Τὸ αὐτὸ ἄλλως τε συνέβη καὶ μὲ τὰ ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος, ὅπου αἱ ἐξεγέρσεις δὲν εἶχον μόνιμα ἀποτελέσματα (Μακεδονίαν, Ἤπειρον, Θετταλομαγνησίαν) ἢ ὅπου διὰ διαφόρους λόγους δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ γίνουν σημαντικαὶ ἐξεγέρσεις (Ἐπτάνησον, Κύπρον), ὡς καὶ μὲ τοὺς Ἕλληνας τοῦ ἐξωτερικοῦ (τοὺς τῶν παροικιῶν ἢ τοὺς δουλεύοντας εἰς ξένους βασιλεῖς).

Οὗτοι ἐλθόντες εἰς τὴν Κεντρικὴν Ἑλλάδα καὶ ἐνταχθέντες εἰς τὰς στρατιωτικὰς ἢ πολιτικὰς ὑπηρεσίας, ἀπετέλεσαν ὁμοιόμορφα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον σώματα, π.χ. τῶν Ἠπειρωτῶν, τῶν Σουλιωτῶν, τῶν Κεφαλλήνων, τῶν Κρητῶν, τῶν Ἰώνων[1], τῶν Μακεδόνων καὶ τῶν Θρᾳκῶν[2] κλπ[3] καὶ παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ἐφάνησαν ἐφάμιλλοι καὶ ἰσάξιοι.

*
* *

Εἰς τὴν παροῦσαν μελέτην θὰ διαλάβωμεν περὶ ἐξεχόντων τινῶν Θρᾳκῶν, οἵτινες ἠγωνίσθησαν ἢ ἐν γένει προσέφεραν τὰς ὑπηρεσίας των κατὰ θάλασσαν καὶ κατὰ ξηρὰν εἴτε ὡς ναυτικοὶ εἴτε ὡς πολεμισταὶ εἴτε ὡς γραμματικοί. Πολλοὶ εἶναι καὶ οἱ ἄμαχοι, οἱ ὁποῖοι κατέφυγον εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα. Ὡς πατρὶς τῶν Θρᾳκῶν τούτων ἀναφέρεται, συχνότατα μὲν ἡ Αἶνος,

---

1. Γ. Ι. Ἀναστασιάδου, Ἡ συμβολὴ τῶν Μικρασιατῶν εἰς τὴν ἐθνικὴν ἀναγέννησιν. Μικρασιατικὰ Χρονικά, τόμ. Α' (1938) σ. 116-136. Κ. Γ. Κωνσταντινίδη, Ἡ συμβολὴ τῶν Μικρασιατῶν εἰς τὴν ἐθνικὴν ἀναγέννησιν. Μικρασιατικὰ Χρονικά, τ. Β' (1939) σ. 92-109.

2. Ἰ. Κ. Βασδραβέλλη, Οἱ Μακεδόνες εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνας 1796-1832. Ἔκδοσις δευτέρα. Θεσσαλονίκη 1950 σ. 152-188 (κεφάλαιον ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ κάθοδος τῶν Μακεδόνων πολεμιστῶν εἰς τὴν νότιον Ἑλλάδα»).

Μὲ ἰδιαιτέραν φροντίδα τοῦ διδασκάλου τοῦ Γένους Γ. Γενναδίου ὠργανώθη τὸ 1826 σῶμα ἐθελοντῶν Μακεδόνων, Θετταλῶν καὶ Θρᾳκῶν. Βλ. τὸ ἀπὸ 25-6-1826 ἔγγραφον τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς, ὡς καὶ τὰ ὑπὸ Π. Σούτσου εἰς ἐφημερίδα «Ἥλιος», εἰς: Ξ. Ἀναστασιάδου, Γ. Γενναδίου, Βίος ἔργα καὶ ἐπιστολαί. Μέρος Α', ἐν Παρισίοις 1926 σελ. 59 καὶ 54 σημ. 46: «Ἰδοὺ δὲ διὰ τῆς ρητορείας αὐτοῦ τί κατώρθωσεν (ὁ Γεννάδιος). Τετρακοσίων χιλιάδων δραχμῶν συνεισφοράν· σύστασιν ἱππικοῦ, λαβὼν διὰ τῆς βίας καὶ πειθοῦς 380 ἵππους τῶν ἐν Ναυπλίῳ πολιτικῶν καὶ φατριαρχῶν· τὴν σύστασιν τῆς φάλαγγος τῶν Θετταλῶν καὶ Μακεδόνων· τὴν σύστασιν τῆς Φάλαγγος τῶν Θρᾳκῶν· τὴν σύστασιν τοῦ τάγματος Ἰώνων» (Π. Σοῦτσος ἐν «Ἡλίῳ») (ἔ. ἀ. σελ. 54 σημ. 46).

3. Εἰς τὰς καταστάσεις ἀνδρῶν τὰς ὁποίας ὑποβάλλουν πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον Πολέμου ἢ τὸ Ἐθνικὸν Ταμεῖον οἱ διάφοροι ἀρχηγοὶ σωμάτων τῆς ἐπαναστάσεως βλέπομεν τὴν σύνθεσιν τῶν σωμάτων τούτων, διότι ὑπάρχει καὶ στήλη ἔνθα ἀναγράφεται ἡ πατρὶς ἑκάστου ἀνδρός.

ἔπειτα δὲ ἡ Φιλιππούπολις, ἡ Ἀδριανούπολις, ἡ Ξάνθη κ.ἄ. Πλεῖστοι Θρᾷκες, ἰδίᾳ οἱ ἱππεῖς τοῦ Χατζηχρίστου, ὀνομάζονται Βούλγαροι, χωρὶς τοῦτο βεβαίως νὰ σημαίνῃ ὅτι εἶναι ἐθνολογικῶς ὅλοι Βούλγαροι, ἀλλ' ὅτι εἶναι Ἕλληνες ἀπὸ τὰ μέρη τῆς Βουλγαρίας [1].

Οἱ Θρᾷκες, περὶ τῶν ὁποίων συνεκεντρώσαμεν πολλὰ ἢ ὀλίγα στοιχεῖα καὶ θὰ ἀσχοληθῶμεν ἐν τοῖς ἑφεξῆς, εἶναι οἱ :

1. Χατζῆ Φραντζῆς Κούταβος, 2. Μαργαρίτης Χατζῆ Φραντζῆ Κούταβος, 3. Γιάννης Καραβέλας, 4. Χατζῆ Ἀντώνιος Βισβίζης, 5. Δόμνα Χατζῆ Ἀντωνίου Βισβίζη, 6. Ἐλευθέριος Παλαιός, 7. Κάρπος Παπαδόπουλος, 8. Σαράντος Παπίνης, 9. Γεώργιος Χούλιαρος, 10. Γρηγόρης Κομνηνοῦ, 11. Βασίλειος Χριστοφόρου, 12. Χατζῆ Ἐμμανουὴλ Τέρογλους, 13. Νικόλαος Αἰνίτης, 14. Ἀναστάσιος Μπακρατζῆς, 15. Ἀγγελῆς Ἀργυρίου, 16. Χριστοφῆς Σκαρλάτος, 17. Καπετὰν Γρηγόριος Αἰνίτης. 18. Γεώργιος Κουλαξίζης, 19. Διονύσιος Σουρμελῆς, 20. Γιαννακὸς Γ. Σουρμελῆς.

Πλὴν τούτων ἀναφέρονται καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἐξ Αἴνου, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ναῦται ἢ καπετάνιοι, ὡς : Ἀποστόλης Πάνογλου Αἰνίτης, Κομνηνάκης Κομούλας Αἰνίτης κ.ἄ.

Ἐπίσης ἐκ Φιλιππουπόλεως, ὡς : ὁ ἀντιστράτηγος Γιάγκος Φιλιππου πολίτης, οἱ ἔμποροι : Πέτρος Βούλκοβιτζ, Χατζῆ Γιάννης Πατριάρχου, Παναγιώτης Ἀθανασίου, Χατζῆ Δημήτρης Χατζῆ Γεωργίου, Χατζῆ Μούσας Χατζῆ Γεωργίου. Ἐκ Ξάνθης ὁ Καπετὰν Γεώργης Δημητρίου Ξάνθιος καὶ ἐξ Ἀδριανουπόλεως ὁ ἀντιστράτηγος Χατζῆ Γεώργης Ἀδριανουπολίτης.

1. ΧΑΤΖΗ ΦΡΑΝΤΖΗΣ ΚΟΥΤΑΒΟΣ

Οὗτος καταγόμενος ἐξ Αἴνου [2] ἦτο καπετάνιος πλοίου, μὲ τὸ ὁποῖον διωρίσθη ὑπὸ τοῦ στρατοπέδου τῶν Θηβῶν τὸ 1822, νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸν ἀποκλεισμὸν τοῦ κάστρου τῆς Εὐρίπου. Μετ' αὐτοῦ ἦσαν καὶ ἕτερα δύο πλοῖα. Τὴν 20 Ἰουνίου 1822 ἐστάλη πρὸς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ Προσωρινῶς τοῦ Πολέμου ἵνα λάβῃ πολεμικὰ ἐφόδια, ἤτοι σφαίρας καὶ πυρί-

1. Καὶ ὅταν ἀναγράφεται ὡς ἐθνικότης Ἀλβανὸς ἢ Ἀρβανίτης εἰς τὰ ἔγγραφα τοῦ Ἀγῶνος, δὲν σημαίνει ὅτι εἶναι ὅλοι ἐθνολογικῶς Ἀλβανοί, ἀλλ' Ἕλληνες ἐκ Βορείου Ἠπείρου.

2. Ἐπειδὴ οἱ θρακικοὶ λιμένες τοῦ Εὐξείνου καὶ τῆς Προποντίδος ἦσαν ἀποκεκλεισμένοι ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, ἡ Αἶνος ἐγγὺς τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἕβρου εἰς τὸν ἀνατολικὸν βραχίονα τοῦ δέλτα τοῦ ποταμοῦ, ἦτο τὸ μοναδικὸν ἐπίνειον τῆς Θρᾴκης πρὸς τὸ Αἰγαῖον. Εἶχεν ὀκτὼ χιλιάδας κατοίκων Ἑλλήνων, ἀρκούντως μορφωμένων καὶ φιλελευθέρων. Ἦτο περίφημος διὰ τὸ διεξαγόμενον διαμετακομιστικὸν ἐμπόριον. Ἄλλοτε εἶχεν 70 ἐκκλησίας καὶ ναυτικὸν ἐκ 300 ἱστιοφόρων διαφόρων μεγεθῶν τὰ ὁποῖα ἔφθανον μέχρι Συρίας καὶ Ἀλεξανδρείας.

τιδα κανονίων διὰ τὸ εἰς τὸν κόλπον τοῦ Εὐρίπου ἐκτελοῦν ἀποκλεισμὸν πλοῖόν του [1].

Ἀποσταλεὶς δι' ὑπηρεσίαν ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του πρὸς τὸν Ἄρειον Πάγον, συνελήφθη καὶ ἐφυλακίσθη εἰς Ξηροχώρι ὑπὸ τοῦ Καπετὰν Διαμαντῆ, θεωρούμενος φίλος τοῦ Ὀδυσσέως. Ὁ υἱός του ἀνεφέρθη ἀμέσως εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ναυτικῶν καὶ τοῦτο διέταξε τὴν ἀποφυλάκισιν καὶ τὴν διενέργειαν ἀνακρίσεων διὰ τὰς διαφοράς.

Τὴν 14 Ἰουνίου 1824 διορίζεται Λιμενάρχης τῶν Ἀθηνῶν [2], τὴν δὲ 21 Ἰουνίου 1824 ὁ Ἰω. Κωλέττης γράφει πρὸς τὸν στρατηγὸν Ἰωάν. Γκούραν, Φρούραρχον τῶν Ἀθηνῶν: «Ὁ Κούταβος ἔρχεται αὐτοῦ λιμενάρχης· εἶναι δυστυχής, διατὶ ἐδούλευσε τὴν πατρίδα· φρόντισε νὰ λάβῃ τὰ ταῖνια του καὶ τοὺς μισθούς του» [3].

Τὴν 21 Ἰουνίου 1824 ἡ Διοίκησις εἶχε διορίσει Ἔπαρχον μὲν τῆς Ἐπαρχίας Ἀθηνῶν τὸν Μιχαὴλ Σοῦτζον [4], Γενικὸν δὲ Γραμματέα ταύτης τὸν Δημήτριον Βύαν [5], διὰ δὲ τῆς ὑπ' ἀριθ. 2193 διαταγῆς της διώρισε Πολιτάρχην τῆς Ἐπαρχίας τῶν Ἀθηνῶν τὸν Καπετὰν Σταῦρον Σαχίνην [6], τὸν δὲ στρατηγὸν Ἰωάν. Γκούραν διώρισε τὴν 24 Ἰουνίου 1824 Φρούραρχον τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν.[7]

Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν τὴν 18-7-1824 [8] συγχαίρει τὸν Χατζῆ Φρ. Κούταβον διὰ τὸν διορισμόν του ὡς λιμενάρχου Ἀθηνῶν καὶ τὸν «ἐφοδιάζει μὲ τὰ ἀναγκαῖα ἔγγραφα πρὸς ὁδηγίαν του τὸ τί μέλλει νὰ λαμβάνῃ ἀπὸ ἕκαστον πλοῖον ἀναχωροῦν ἀπὸ τοῦ λιμένος τῆς Ἐπαρχίας Ἀθηνῶν». Εἰς τὸ ἔργον του ὅμως συναντᾷ δυσκολίας ἀφ' ἑνὸς μὲν λόγῳ τῶν εἰσβαλόντων εἰς τὴν Ἀττικὴν ἢ περιφερομένων εἰς τὰ παράλια ταῦτα Τούρκων, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι «οἱ Καραβοκυραῖοι ὑπὸ διαφόρους προφάσεις δὲν θέλουν νὰ πληρώνουν τὰ θαλάσσια δίκαια» [9]. Ἔρχεται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸν Ἔπαρχον καὶ τὸν Ἀστυνόμον. Ὁ πρῶτος ζητεῖ ἀπὸ αὐτὸν λογαριασμὸν κάθε μῆνα, ὁ δὲ δεύτερος δίδει αὐτὸς εἰς ἕκαστον κυβερνήτην πλοίου διαβατήριον ἀπὸ τὴν πόλιν καὶ εἰσπράττει τὴν ἀνάλογον πληρωμήν, τὰ δὲ πλοῖα ἀναχωροῦν πρὸ τῶν ὀμμάτων τοῦ λιμενάρχου χωρὶς νὰ πληρώνουν τὰ εἰς τὸν λιμενάρχην ἀνήκοντα δικαιώματα. Διὸ ζητεῖ ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖον Ναυτικῶν νὰ

1. Ἔγγραφον ὑπ' ἀριθ. 1.
2. Ἔγγραφον ὑπ' ἀριθ. 2.
3. Ἔγγραφον ὑπ' ἀριθ. 3.
4. Ἀθηναϊκὸν Ἀρχεῖον, τόμ. Α', ἐν Ἀθήναις 1901 σελ. 294 295.
5. Ἀθηναϊκὸν Ἀρχεῖον, σελ. 299.
6. Ἀθηναϊκὸν Ἀρχεῖον, σελ. 295.
7. Ἀθηναϊκὸν Ἀρχεῖον, σελ. 297.
8. Ἔγγραφον ὑπ' ἀριθ. 4.
9. » τῆς 21-8-1824.

τακτοποιήσῃ τὰ ζητήματα καὶ νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν καὶ ἐκτελεστικὴν δύναμιν ἐκ πέντε στρατιωτῶν.

Τὴν 1ην Σεπτεμβρίου 1827 ὁ Χατζῆ Φραντζῆς Κούταβος ὑπογράφει ὡς ἐγγυητὴς μετὰ τοῦ συμπατριώτου του Χατζῆ Μανόλη Τέρογλου ὑπὲρ τοῦ συμπατριώτου των Γρηγορίου Ψαρᾶ Κουμιανοῦ Νίτη [1]. Ἀπὸ 7 Αὐγούστου ἕως 7 Νοεμβρίου 1827 ἐχρημάτισεν εἰς ὑπηρεσίαν ἐπὶ τῶν λειῶν «ἐπιστάτης ἐπάνω διὰ τὴν προφύλαξιν τῶν λειῶν» καὶ ζητεῖ παρὰ τοῦ Ἐθνικοῦ Ταμείου τοὺς ὀφειλομένους μισθούς. Εἰδικώτερον ζητεῖ πρῶτον μὲν 15.000 γρόσια «δι' ἐξόφλησιν ἐξόδων τοῦ πλοίου του καὶ μισθῶν τῶν ναυτῶν αὐτοῦ, δουλεύσαντος εἰς διαφόρους ἐκστρατείας», δεύτερον δὲ 5.000 γρόσια «δι' ἔξοδα τοῦ πλοίου του καὶ μισθοὺς τῶν ναυτῶν αὐτοῦ δουλευσάντων εἰς διαφόρους ἐκστρατείας» [2].

Τὴν 13 Σεπτεμβρίου 1827 ἐν Αἰγίνῃ γίνεται καὶ πάλιν ἐγγυητὴς μετὰ τοῦ Μανόλη Τέρογλου διὰ τὸν Κομνιανάκην Κομούλαν Αἰνίτην ἰδιοκτήτην Λεύκας ὀνομαζομένης «Μαντόνα Κρημνιώτισσα». Διὰ τῆς ἀπὸ 31-10-1827 ἐξ Αἰγίνης ἀναφορᾶς του λέγει ὅτι τὰς ἀρχὰς Αὐγούστου διωρίσθη ἐπιστάτης ἐπὶ τῶν λειῶν καὶ ὑπηρέτησεν ἐπὶ τρεῖς μῆνας, διὰ τὸ ὁποῖον ζητεῖ τοὺς μισθούς του.

Ἡ ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας Γραμματεία διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 548)14-12-1827 ἐν Αἰγίνῃ ἐγγράφου της ἀποφαίνεται ὅτι ὀφείλονται εἰς τὸν Χατζῆ Φραντζῆν Κούταβον γρόσια 650 διὰ μισθοὺς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ἐπὶ τῶν λειῶν ἀπὸ 7 Αὐγούστου ἕως 7 Νοεμβρίου 1827.

Ἡ αὐτὴ Γραμματεία διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 585)19-12-1827 ἐν Αἰγίνῃ ἐγγράφου της ἀποφαίνεται ὅτι εἰς τὸν Χατζῆ Φραντζῆν Κούταβον ὀφείλονται γρόσια 5.000 ἔναντι λογαριασμοῦ δι' ἔξοδα τοῦ πλοίου καὶ μισθοὺς τῶν ναυτῶν του δουλευσάντων εἰς διαφόρους ἐκστρατείας. Διὰ δὲ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 286) 19-12-1827 ἐν Αἰγίνῃ ἐγγράφου της λέγει ὅτι εἰς τὸν Χατζῆ Φρ. Κούταβον ὀφείλονται γρόσια 15.000 διὰ τὰ ἔξοδα τοῦ πλοίου του καὶ μισθοὺς ναυτῶν.

Μέχρι τοῦδε δὲν ἀνεύρομεν ἕτερα βιογραφικὰ στοιχεῖα περὶ τοῦ ἀνδρός. Ἡ συνεχιζομένη ὅμως ἔρευνα θὰ φέρῃ ὁπωσδήποτε εἰς φῶς τοιαῦτα.

1

Ἀντίγραφον. ***Πρὸς τὸν Μινίστρον τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ Προσωρινὸν Μινίστρον τοῦ Πολέμου*** (1).

Δι' ὑποθέσεις ἀναγκαίας εὑρέθην ἐδῶ, διὸ καὶ σοὶ γράφω τὸ μερικὸν τοῦτο Γράμμα μου.

---

1. Ἔγγραφον τῆς 1-9-1827.
2. ἔγγραφον τῆς 19-12-1827.

Εἰς ἀποκλεισμὸν τοῦ κάστρου τοῦ Εὐρίπου (2) ἔχομεν διωρισμένον τὸν παρόντα Καπετὰν Χατζῆ Κούταβον, καὶ ἄλλα δύο πλοῖα. Ἡ θέσις εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκονται, τοὺς βιάζει νὰ ἀνταποκρίνωνται εἰς τὰς καθημερινὰς βολὰς τῶν ἐχθρικῶν κανονίων. Πολεμικῶν ἐφοδίων αὐτοὶ εὑρέθησαν ἀπρόβλεπτοι καὶ ἡμεῖς ὑστερούμεθα.

Τὸν στέλλομεν λοιπὸν εἰς τὸ Πολεμικὸν Μινιστέριον, καὶ παρακαλεῖσθε νὰ τὸν προβλέψητε μὲ ἱκανὰς σφαίρας κατὰ τὸ μέτρον ὁποὺ ὁ ἴδιος φέρει, καὶ μὲ παρούτι κανονίων ὅσον δυνηθῆτε.

Τὰ πλοῖα αὐτὰ εἶναι ἀναγκαιότατον νὰ εὑρίσκωνται εἰς τὸν κόλπον τοῦτον, ἄνευ πολεμικῶν ἐφοδίων ὅμως καταντοῦν ἄχρηστα.

Τῇ 20 Ἰουνίου 1822 Στρατόπεδον Θήβας

(Γ.Σ.) Δρόσος Μανσόλας (3)

Ὅ,τι ἴσον ἀπαράλλακτον τῷ πρωτοτύπῳ

Εἰς ἔλλειψιν Γεν. Γραμματέως

Γεώργιος Γαζῆς (4)

Κύριε ! πάσχισε νὰ ἐβγάλῃς τὰ ἀναγκαῖα χαρτιὰ αὐτοῦ τοῦ Καπετάνου ἀπὸ τὸ Μινιστέριον τῶν Ναυτικῶν, ἐπειδὴ τῷ ἀναγκαιοῦν. Ὑγίαινε !

Ὁ ἀδελφός σου

Δρόσος Μανσόλας

Ὅ,τι ἴσον ἀπαράλλακτον τῷ πρωτοτύπῳ

Εἰς ἔλλειψιν Γεν. Γραμματέως

(Σφραγὶς «Μινιστέριον τοῦ Πολέμου») (5) Γεώργιος Γαζῆς

(Ἐπὶ τοῦ νώτου) Κατεχ. εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. σελ. ἀρ. Ἰούνιος

Ὁ Γεν. Πρωτοκολλιστὴς

(ΓΑΚ, Βλ. Α΄ φ. 39) Νικόλαος Π. Κουντούρη

(1) Διὰ τῆς ἀπὸ 15-1-1822 πράξεως τοῦ Ἐκτελεστικοῦ ἐν Ἐπιδαύρῳ διωρίσθη δυνάμει τῆς § ξε΄ τοῦ Ὀργανικοῦ Νόμου ὁ Ἰωάννης Κωλέττης Μινίστρος τῶν Ἐσωτερικῶν, ὁ δὲ Νότης Μπότζαρης Μινίστρος τοῦ Πολέμου (Α.Ζ. Μάμουκα, Τὰ κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος. Τόμος Β΄. Ἐν Πειραιεῖ 1839 σελ. 51). Ἐπειδὴ δὲ ὁ Νότης Μπότζαρης ἐπολιορκεῖτο στενῶς τότε εἰς τὸ Σούλι, τὰ καθήκοντα τούτου ἀνετέθησαν κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς τὸν ἀντιπρόεδρον τοῦ Βουλευτικοῦ Πέτρον Μαυρομιχάλην, μετ' ὀλίγας ὅμως ἡμέρας ἀφεθέντος τοῦ Μαυρομιχάλη διωρίσθη ἐπιτροπικῶς ὁ Κωλέττης (Γερμανοῦ Μητροπολίτου Π. Πατρῶν, Ὑπομνήματα περὶ τῆς Ἐπαναστάσεως τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ 1820 μέχρι τοῦ 1823. Ἐν Ἀθήναις 1837 σελ. 93). Εἰς ἀμφότερα τὰ Ὑπουργεῖα ταῦτα, τὰ ὁποῖα τότε διῴκησαν λαοὺς καὶ στρατοὺς χωρὶς γυμνασμένους ὑπαλλήλους καὶ ἀξιωματικούς, τὰ ὁποῖα συνεκρότησαν μάχας χωρὶς ὅπλα, τροφάς, χρήματα καὶ πολεμεφόδια, μόνον ὁ Κωλέττης ἔπραξεν ἀληθῶς πολλὰ ἰδίᾳ κατὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Δράμαλη (Α.Ν. Γούδα,

Βίοι παράλληλοι. Τόμ. ΣΤ'. Ἐν Ἀθήναις 1874 σελ. 249). Μετὰ τὴν ἦτταν τοῦ Δράμαλη ὁ Σουλτάνος ἔστειλεν ἄλλας μεγαλυτέρας στρατιὰς διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης. Μέρος τῆς στρατιᾶς ταύτης ἔφθασε καὶ εἰς Εὔβοιαν. Ἡ κυβέρνησις τότε πολλὰς ἐλπίδας ἐστήριζεν εἰς τὸν πανίσχυρον ὁπλαρχηγὸν τῆς Ἀνατ. Ἑλλάδος Ὀδυσσέα Ἀνδροῦτσον. Οὗτος ἀνεγνώριζε μὲν τὸν διοικοῦντα τὴν Ἀνατολ. Ἑλλάδα Ἄρειον Πάγον, ἀλλὰ πολλάκις ἐπολιτεύετο καὶ κατὰ τὰς περιστάσεις ἄλλοτε μὲν κατὰ τὰς διαταγὰς τοῦ Ἀρείου Πάγου ἄλλοτε δὲ κατὰ προσποιητὴν φιλίαν πρὸς τοὺς Τούρκους. Ὅτε ἐκινδύνευον τὰ ἐν Εὐβοίᾳ πράγματα ὁ Κωλέττης μετέβη ἐκεῖ αὐτοπροσώπως διαταχθεὶς ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως. Οἱ δὲ κάτοικοι τῆς Εὐβοίας ἀποχωρησάντων τῶν Ἀρειοπαγιτῶν συνέστησαν τοπικὴν διοίκησιν καὶ διετήρουν δύο στρατόπεδα: ἓν μὲν τοῦ βορείου μέρους ὑπὸ τὸν Διαμαντῆν πρὸς πολιορκίαν τῆς Χαλκίδος ἕτερον δὲ τοῦ ἀνατολικοῦ μέρους ὑπὸ τὸν Κριεζώτην πρὸς πολιορκίαν τῆς Καρύστου. Ὁ Κριεζιώτης ἠμπόδιζε τὴν ἐλευθέραν ἔξοδον τῶν ἐν τῷ φρουρίῳ τῆς Καρύστου Τούρκων, τὴν δὲ 5 Μαΐου 1823 συνῆψε καὶ μάχην νικηφόρον παρὰ τὸ Βατίσι. Ὁ Ἰ. Κωλέττης διορισθεὶς Ἔπαρχος Εὐβοίας ἔφερεν ἐπιτυχῆ ἀντιπερισπασμόν. Ἐπιστρέψας ἐκ τῆς ἐκστρατείας ταύτης ἐξηκολούθει νὰ διευθύνῃ τὰ δύο Ὑπουργεῖα τὴν δὲ 25 Νοεμβρίου 1823 ἐξελέγη μέλος τοῦ Ἐκτελεστικοῦ.

Ἠκολούθησαν οἱ δύο ἐμφύλιοι πόλεμοι, κατὰ τοὺς ὁποίους ὁ Κωλέττης ἠγωνίσθη πρὸς ὑπερίσχυσιν τῶν νόμων.

Τὸ δὲ 1826 ἐξεστράτευσεν εἰς τὴν Ἀνατολ. Ἑλλάδα κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Ἔπειτα ἐστάλη εἰς τὰς νήσους Σκόπελον, Σκίαθον καὶ τὰ βόρεια παράλια τῆς Εὐβοίας ἵνα στρατολογήσῃ τοὺς ἐκεῖ Θετταλομάγνητας καὶ ἀποκόψῃ δι' αὐτῶν τὴν διὰ τῆς Λοκρίδος ἐπικοινωνίαν τοῦ ἐχθροῦ. Συγκεντρώσας 1500 ὑπὸ τοὺς Καρατάσον καὶ Γάτζον ἀπεβιβάσθη εἰς Ἀταλάντην ἀλλ' ἐπιτεθέντων τῶν Τούρκων διέτρεξε μέγιστον κίνδυνον. Ἡ ἐκστρατεία αὕτη ἀτυχὴς καθ' ἑαυτὴν ὠφέλησε τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Καραϊσκάκη εἰς Φωκίδα.

Ὁ Κωλέττης μετέβη καὶ διὰ δευτέραν φορὰν εἰς Σκόπελον καὶ συνεκέντρωσε Θετταλομάγνητας πρὸς κατοχὴν τῶν Θερμοπυλῶν ἀλλ' ἄνευ ἀποτελέσματος. Ἐφεξῆς ὁ Κωλέττης ἀσχολεῖται ἢ ὡς πληρεξούσιος ἢ πρὸς παγίωσιν τῆς Κυβερνήσεως ἢ πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ ἐχθροῦ.

Α. Ν. Γούδα Βίοι Παράλληλοι. Τόμ. ΣΤ'. Ἐν Ἀθήναις 1874 σελ. 243—288.

(2) Ἡ Εὔβοια εἶναι ἡ μεγαλυτέρα νῆσος τῆς Ἑλλάδος μετὰ τὴν Κρήτην. Εἶναι προέκτασις τῆς Ὄσσης καὶ τοῦ Πηλίου καὶ ἐκτείνεται ἀπὸ ΒΔ πρὸς ΝΑ παραλλήλως πρὸς τὴν χώραν τῶν Ἐπικνημιδίων καὶ Ὀπουντίων Λοκρῶν, τὴν Βοιωτίαν καὶ τὴν Ἀττικήν. Ἔχει μῆκος 150 χιλιομέτρων καὶ πλάτος εἰς τὸ μέσον καὶ εὐρύτερον μέρος 50 χιλιομέτρων. Ὁ πορθμὸς τοῦ Εὐρίπου χω-

ρίζει τὸν Εὐβοϊκὸν κόλπον εἰς βόρειον καὶ νότιον. Εἰς τὸ βόρειον μέρος τῆς νήσου σχηματίζονται ἀκρωτήρια πρὸς μὲν ΒΑ τὸ Ἀρτεμίσιον, πρὸς δὲ ΒΔ τὸ Κήναιον (Λιθάδα). Εἰς δὲ τὸ νότιον τῆς νήσου τὰ ἀκρωτήρια Καφηρεὺς (Κάβο Ντόρο) πρὸς Α καὶ Γεραιστὸς (Μάντελο) πρὸς Δ. Τὸ βόρειον μέρος ἀποτελεῖ τὴν ἐπαρχίαν Ἱστιαίας μὲ πρωτεύουσαν τὸ Ξηροχώριον. Τὸ κεντρικὸν τὴν ἐπαρχίαν Χαλκίδος καὶ τὸ νότιον τὴν ἐπαρχίαν Καρυστίας μὲ πρωτεύουσαν τὴν Κάρυστον εἰς τὸν μυχὸν κόλπου καὶ ὑπὸ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Ὄχη. Διὰ τοὺς Τούρκους ἡ Εὔβοια εἶχεν ἐξαιρετικὴν στρατιωτικὴν σημασίαν. Ἦτο ὡς ἰσχυρὸν ὀχυρὸν ἔναντι τῆς Στερεᾶς καὶ πολλάκις ἐχρησίμευσεν ὡς πολεμικὴ βάσις δι' ἐπιχειρήσεις κατὰ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος. Ἐνταῦθα εἶχον συγκεντρωθῆ πολλοὶ Τοῦρκοι καὶ οἱ Χριστιανοὶ ὑπέφερον σκληρὰν τυραννίαν. Εἶχε τὰ δύο ὀχυρὰ φρούρια τοῦ πορθμοῦ (τὰ τῆς Χαλκίδος καὶ Καραμπαμπᾶ), εἰς δὲ τὰ ἄλλα παράλια καὶ μεσόγεια πολλὰς ὀχυρώσεις καὶ πύργους. Λόγῳ τῆς σημασίας της εἶχε τρία διοικητικὰ κέντρα: τὴν Κάρυστον, τὴν Χαλκίδα καὶ τὸ Ξηροχώρι. Τὸ 1821 ἡ βόρειος Εὔβοια εἶχε περιέλθει εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων καὶ διῳκεῖτο ἀπὸ Ἀλβανοὺς βέηδες. Ἡ νότιος Εὔβοια ἀνῆκε σχεδὸν ὁλόκληρος εἰς τὸν τσιφλικοῦχον Ὁμὲρ βέην τὸν Καρυστινόν, ὅστις μετ' ὀλίγον προήχθη εἰς πασᾶν καὶ ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν ὁλοκλήρου τῆς ἐπαρχίας.

Ἡ Χαλκὶς εὑρίσκετο εἰς ἀμηχανίαν, διότι ὁ μὲν τέως διοικητὴς αὐτῆς Κασσάμπασης Χασὰν μετέβη εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Χουρσίτ, ὁ δὲ νέος διοικητὴς Σέρεζλη-Γιουσοὺφ ἐπολιορκεῖτο εἰς τὰς Πάτρας. Διὸ ἐδιοικοῦσεν ὁ καϊμακάμης Ἀχμὲτ βέης μὲ τοὺς Τούρκους προκρίτους. Ἡ Φιλικὴ Ἑταιρεία εἶχεν εἰσχωρήσει εἰς τὴν Χαλκίδα καὶ ἐμύησε πολλοὺς σημαίνοντας, ὡς τὴν οἰκογένειαν Ἀποστολίδου, τὰς ἰσραηλιτικὰς οἰκογενείας Κρίσπη καὶ Κοέν. Ἡ ἐπαναστατικὴ κίνησις ἤρχισεν ἀπὸ τῆς Λίμνης καὶ ἐξετάθη πρὸς ὅλην τὴν νῆσον. Ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Βερούση Μουτσανᾶ, ἐξαδέλφου τοῦ Ὀδυσσέως Ἀνδρούτσου, οἱ ἐπαναστάται ἐξεδίωξαν τοὺς Τούρκους τοῦ Ξηροχωρίου καὶ τοὺς Ἀλβανοὺς βέηδες. Ἔπειτα συνεκρότησαν τὸ στρατόπεδον τοῦ Ἄϊου, τῶν Βρυσακίων κ.ἄ. Πολλάκις συνεκρούσθησαν πρὸς τοὺς ἐντοπίους Τούρκους. Ἀλλ' ἡ ἐπανάστασις δὲν διεξήγετο ἐπιτυχῶς. Ἀποτυχόντος τοῦ Βερούση, ἐξελέγη ἀρχηγὸς ὁ Ἀγγελῆς Γωβγίνας ὅστις μετ' ὀλίγον ἐφονεύθη. Εἰς τὴν νότιον Εὔβοιαν ὁ Ὁμὲρ βέης κατέστελλε τὰς τοπικὰς δυνάμεις τῆς ἐπαναστάσεως καὶ μόνον ὅταν ἦλθεν ὁ Νικόλ. Κριεζώτης ὁ πόλεμος ἔγινε δυνατὸς εἰς ἀμφοτέρους. Πρὸς τοὺς Εὐβοεῖς ἔσπευσαν πολλοὶ εἰς βοήθειαν. Πλοῖα ἀπὸ τὸ Τρίκκερι, ἀπὸ τὴν Ὕδραν καὶ ἀλλαχόθεν ἐνίσχυσαν τὰ στρατόπεδα καὶ ἠμπόδιζον τὰς τουρκικὰς ἐνισχύσεις. Ἐνισχύσεις ἦλθον καὶ ἀπὸ Ὀλυμπίτας ὑπὸ τὸν Διαμαντῆν καὶ Στερεοελλαδίτας ὑπὸ τὸν Ὀδυσσέα. Τὴν Εὔβοιαν ὅμως χώραν πλουσίαν καὶ στρατηγικὴν οἱ Τοῦρκοι τὴν ἤθελον καὶ τὴν προῆσπισαν σκληρά. Ὁ ἀγὼν διαρκῶς ἀνενεοῦτο. Τὸν Μάρτιον τοῦ 1826

ἐγένετο ἐκστρατεία ὑπὸ τὸν Φαβιέρον κατὰ τῆς Καρύστου ἀλλ' ἀνεπιτυχῶς. Ὁ Ὀμὲρ βέης ἐκράτησε τὴν Εὔβοιαν μέχρι τοῦ 1833 ὁπότε παρέδωσεν αὐτὴν εἰς τὸν ἀπεσταλμένον τοῦ Ὄθωνος Ἰάκωβον Ρῖζον τὸν Νερουλόν.

(3) Μ α ν σ ό λ α ς Δρόσος. Ἕλλην ἀγωνιστὴς καὶ πολιτικὸς ἐξ Ἀμπελακίων τῆς Θεσσαλίας γεννηθεὶς τὸ 1789 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τὸ 1860. Σπουδάζων εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Ἰένας εἶχε καθηγητὴν τὸν Σίλλερ, ὅστις παρώτρυνε τοὺς σπουδαστὰς Ἕλληνας νὰ ἐλευθερώσουν τὴν πατρίδα των. Ἐν Ἑλλάδι ἐγένετο μέλος τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ μετεῖχε τοῦ ἀγῶνος. Τὸ 1823 διετέλεσεν Ἔπαρχος Ἀθηνῶν. Ἐπὶ Καποδιστρίου καὶ Ὄθωνος ἔλαβε διαφόρους δημοσίας θέσεις. Τὸ 1835 Σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας, τὴν 13 Φεβρ. 1836 Ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν, τὸ 1847—1856 Γερουσιαστής.

(4) Ὁ Γ ε ώ ρ γ ι ο ς Κ. Γ α ζ ῆ ς ἦτο λόγιος ἐξ Ἠπείρου γεννηθεὶς ἐν Δελβινακίῳ τὴν 20 Ἰανουαρίου 1795. Μετὰ τὰς ἐν τῇ πατρίδι σπουδὰς μετέβη εἰς Ὀδησσόν, Ἰάσιον, Βουκουρέστιον. Τὸ 1820 κατηχήθη εἰς τὴν Φιλικὴν Ἑταιρείαν. Ἐν Ἰασίῳ ἐδιδάχθη τὴν ἀλληλοδιδακτικὴν μέθοδον ἀπὸ τὸν Γεώργιον Κλεόβουλον. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ἠκολούθησε τὸν Ἀλ. Ὑψηλάντην, εἶτα μετέβη εἰς τὸ Σούλι, εἶτα εἰς Κόρινθον διωρίσθη Γραμματεὺς τοῦ Μινίστρου τοῦ Πολέμου Ἰω. Κωλέττη (ἀρχὰς Ἀπριλίου 1822). Τὸν Ἰούλιον 1822 εἶναι χιλίαρχος ἐν Μεσολογγίῳ ὑπὸ τὸν Μ. Μπότσαρην. Ἀπὸ 6 Σεπτ. 1822 εἶναι γραμματεὺς τοῦ Γ. Βαρνακιώτη. Εἶχεν ἔλθει εἰς προστριβὰς πρὸς τὸν Ἀλ. Μαυροκορδᾶτον. Τὴν 9 Ὀκτ. 1823 ἐπολέμησεν ἐν Σκιάθῳ ὑπὸ τὸν Χρ. Περραιβόν. Ἀπὸ Νοεμβρίου 1823 ἕως 6 Μαΐου 1824 εἰργάσθη ὑπὲρ τῆς Κρήτης μὲ τὸν Γεώρ. Μελιδώνην. Ὑπὸ τὸν Γεώρ. Καραϊσκάκην ὑπηρέτησεν ὡς γραμματεὺς αὐτοῦ, ἐπίσης ὑπὸ τὸν Καρατάσον καὶ τὸν Αὐγουστῖνον Καποδίστριαν. Μετὰ ταῦτα διετέλεσε διδάσκαλος εἰς Δελβινάκιον, Ναύπλιον, Ἀργυρόκαστρον. Ὑπηρέτησεν ἐπί τι διάστημα γραμματεὺς τοῦ Ἐφετείου Ἀθηνῶν. Μετὰ δὲ ταῦτα εἰργάσθη ὡς διδάσκαλος εἰς τὴν Αἴγιναν καὶ τέλος ὡς σχολάρχης ἐν Μεσολογγίῳ, Ἀμφίσσῃ καὶ Λαμίᾳ ὅπου ἀπέθανε τὴν 28-3-1855. Ἀφῆκε σύζυγον καὶ 4 τέκνα. Συνέγραψε πολλὰ ἱστορικὰ ἔργα ὧν τὰ σπουδαιότερα εἶναι :

1. «Βιογραφία τῶν ἡρώων Μάρκου Μπότσαρη καί Καραϊσκάκη, συνοπτικῶς συγγραφεῖσα καὶ τύποις ἐκδοθεῖσα ὑπὸ Γ. Γαζῆ τοῦ ἐκ Δελβινακίου τῆς Ἠπείρου πρώην γραμματέως, μυστικοῦ συμβούλου καὶ χιλιάρχου τοῦ στρατηγοῦ Κσραϊσκάκη, ἀφιερωθεῖσα δὲ παρὰ τοῦ ἰδίου τῷ σεβαστῷ Κυβερνήτῃ τῆς Ἑλλάδος. Ἐν Αἰγίνῃ 1828».

2. «Τρόπαιον Δελβινακίου. Ἦτοι ἱστορία τοῦ Δελβινακίου κατὰ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ γενομένη διὰ στίχων πολιτικῶν ὑπὸ Γεωργίου Γαζῆ Δελβινακιώτου καὶ τύποις τὸ πρῶτον ἐν Αἰγίνῃ (1835) ἐκδοθεῖσα δαπάνῃ τοῦ ἰδίου πρὸς χάριν τῆς πατρίδος».

3. «Ἀπομνημονεύματα τοῦ μακαρίτου Σχολάρχου Γεωργίου Γαζῆ ἀφορῶντα τὸν Γ. Βαρνακιώτην» (εἰς: Κάρπου Παπαδοπούλου, Τὰ κατὰ Βαρνακιώτην καὶ ἀνάκτησις τοῦ Μεσολογγίου. Μεσολόγγιον 1861 σελ. 115—128).

Πολλὰ ἔργα του σώζονται ἐν χειρογράφοις, ὧν σπουδαιότερον εἶναι τὸ «Λεξικὸν τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Ἑλλήνων . . .».

Γ. Γαζῆ, Τρόπαιον Δελβινακίου, ἤτοι ἱστορία τοῦ Δελβινακίου. Ἔκδοσις τρίτη. Ἐπιμελείᾳ Νικολ. Β. Πατσέλη, Ἀθῆναι 1946 σελ. 7—30 (βιογραφία).

(5) Τὸ Ὑπουργεῖον κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀγῶνος, τοῦ Καποδιστρίου καὶ τοῦ Ὄθωνος λέγεται «Ὑπουργεῖον» ἢ «Γραμματεία» καὶ ὁ Ὑπουργὸς «Ὑπουργὸς» ἢ «Γραμματεύς». Εἰς τὴν πρώτην περίοδον τοῦ Ἀγῶνος τὸ Ὑπουργεῖον λέγεται καὶ «Μινιστέριον», ὁ δὲ Ὑπουργὸς καὶ «Μινίστρος».

2

Περίοδος Β΄. (1) ***Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος***

Ἀρ. 1901 Τὸ Ἐκτελεστικὸν Σῶμα

Δυνάμει τοῦ § Κς΄ Νόμου τῆς Ἐπιδαύρου (2)

Δ ι α τ ά τ τ ε ι

Αον. Ὁ κ. Χατζῆ Κούταβος διορίζεται λιμενάρχης τῶν Ἀθηνῶν (3).

Βον. Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν νὰ ἐνεργήσῃ τὴν διαταγὴν ταύτην δίδον αὐτῷ τὰς ἀναγκαίας ὁδηγίας.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 14 Ἰουνίου 1824

Ὁ Πρόεδρος

(Τ.Σ.) Γεώργιος Κουντουριώτης

Παναγιώτης Μπόταση

Ἰωάννης Κωλέττης

Ὁ Προσωρ. Γεν. Γραμματεὺς

(Ὄπισθεν) Π. Γ. Ρόδιος

Κατεχωρίσθη εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. εἰς φ 38.
τῇ 14 Ἰουνίου ,αωκδ΄ ὑπ' ἀριθ. 841

Ὁ Γεν. Πρωτοκολ.

(ΓΑΚ, Ναυτ. 1824)

(1) Ἡ Διοίκησις κατὰ τὸ πολίτευμα τῆς Α΄ Ἐθν. Συνελεύσεως τῆς Ἐπιδαύρου ἐξησκεῖτο ὑπὸ δύο Σωμάτων: τοῦ Ἐκτελεστικοῦ καὶ τοῦ Βουλευτικοῦ. Ἡ Πρώτη Περίοδος ἐκτείνεται ἀπὸ τῆς 15-1-1822 ἕως Ἀπριλίου 1823. Ἡ Δευτέρα Περίοδος ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου 1823 μέχρι τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ 1824 καὶ ἡ Τρίτη Περίοδος ἀπὸ τῶν τελευταίων μηνῶν τοῦ 1824 μέχρι τοῦ Ἀπριλίου 1826. Ἀπὸ 16-4-1826 μέχρι 2-4-1827 τὴν

Διοίκησιν ἀσκεῖ ἡ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Ἑλλάδος σῶμα ἑνδεκαμελὲς καὶ ἀπὸ 3-4-1827 μέχρι 12-1-1828 ἡ τριμελὴς Ἀντικυβερνητικὴ Ἐπιτροπή.

(2) Τὰ Πολιτεύματα τῆς Ἐπαναστάσεως εἶναι τὰ ἑξῆς :

1. Τὸ Προσωρινὸν Πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος, ψηφισθὲν ὑπὸ τῆς Α΄ Ἐθν. Συνελεύσεως τῆς Ἐπιδαύρου τὴν 1-1-1822 (Βλ. Α. Ζ. Μ ά μ ο υ κ α, Τὰ κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος, τόμ. Β΄, ἐν Πειραιεῖ 1839 σελ. 15-36).

2. Νόμος τῆς Ἐπιδαύρου, ἤτοι Προσωρινὸν Πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν ἐν Ἄστρει Β΄ Ἐθνικὴν Συνέλευσιν, ψηφισθὲν ἐν Ἄστρει κατὰ μῆνα μεσοῦντα τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1823 (Α. Ζ. Μ ά μ ο υ κ α, ἔ.ἀ. σ. 125-159).

3. Πολιτικὸν Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος, ψηφισθὲν ὑπὸ τῆς ἐν Τροιζῆνι Γ΄ Ἐθνικῆς Συνελεύσεως τῶν Ἑλλήνων τὸν Μάϊον τοῦ 1827 (Α. Ζ. Μ ά μ ο υ κ α, ἔ. ἀ. τόμ. Θ΄, ἐν Ἀθήναις 1841 σελ. 128-155).

(3) Λιμὴν τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας καὶ τῆς Ἐπαναστάσεως ἦτο ὁ Πειραιεύς. Ἐκ τῶν ἀγαλμάτων λεόντων, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἱδρυμένα εἰς τὸν λιμένα τοῦτον ὁ Πειραιεὺς ἐπὶ Φραγκοκρατίας εἶχεν ὀνομασθῆ Porto di Leone ἢ Porto di Draco, ἐπὶ Τουρκοκρατίας δὲ Ἀσλὰν-λιμάνι. Τοὺς λέοντας τούτους ἀπήγαγον οἱ Ἐνετοὶ τέλη Φεβρουαρ. 1688 καὶ ἔφερον εἰς Βενετίαν. Ὁ Πειραιεὺς ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Σύλλα ἐρημωθεὶς παρέμεινεν εἰς ἀφάνειαν. Κάτοικοι αὐτοῦ πλὴν τῶν καλογήρων τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος καί τινων ἁλιέων ἦσαν ὁ Μουστᾶ Καϋρὰκ καὶ ἡ οἰκογένειά του. Κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ἐκινεῖτο καὶ διὰ τοῦ λιμένος τοῦ Πειραιῶς καὶ προσέφερεν ὑπηρεσίας εἴς τε τὸν ἀγῶνα καὶ τὸν ἄμαχον πληθυσμόν.

3 (Γραφὴ Ἰ. Βλάχου)

Γενναιότατε στρατηγὲ (1) καὶ φίλε.

Φρόντισον ὅσον τάχιστα νὰ ἐνεργήσῃς τὴν ἐκστρατείαν καθὼς ὑπεσχέθης εἰς τὴν Διοίκησιν. Σοῦ ἠνοίχθη δόξης στάδιον· τρέξε το, φίλε! καὶ δεῖξε καὶ εἰς τὸ Ἔθνος καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅτι εἶσαι ἄξιος τῆς ὑπολήψεως, τὴν ὁποίαν ἔχουν πρὸς τὸ ὑποκείμενόν σου. Ὁ Κούταβος ἔρχεται αὐτοῦ λιμενάρχης. Εἶναι δυστυχὴς διατὶ ἐδούλευσε τὴν πατρίδα. Φρόντισε νὰ λάβῃ τὰ ταῖνιά του καὶ τοὺς μισθούς του· καὶ ὑγίαινε.

Τῇ 21 Ἰουνίου 1824, ἐν Ναυπλίῳ

Ὁ σὸς ἀδελφὸς

Ἰωάννης Κωλέττης [1]

1. Ἀθηναϊκὸν Ἀρχεῖον, δαπάνῃ τοῦ Δήμου Ἀθηναίων. Τόμος Α΄, ἐν Ἀθήναις 1901 (Ἔγγραφα τοῦ στρατηγοῦ Ἰωάν. Γκούρα) σελ. 294.

(1) Ὁ Ἰωάννης Γκούρας (1791-1826) ἦτο ὁπλαρχηγὸς τοῦ ἀγῶνος ἐκ Παρνασσίδος. Ὑπηρέτησεν ὑπὸ τὸν Ὀδυσσέα Ἀνδροῦτσον ὅταν οὗτος ἦτο ἁρματολὸς τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς. Ἐπολέμησε μετ' αὐτοῦ εἰς τὸ Χάνι τῆς Γραβιᾶς (8 Μαΐου 1821), ὑπὸ δὲ τὸν Πανουργιᾶν εἰς τὴν μάχην τῶν Βασιλικῶν (26-8-1821). Ὅταν ὁ Ἀνδροῦτσος συνεφιλιώθη μὲ τὸν Ἄρειον Πάγον ὁ Γκούρας διωρίσθη Φρούραρχος τῶν Ἀθηνῶν ἔνθα ὑπηρέτησε μέχρι τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1824. Κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον τοῦ 1824 ἐστάλη εἰς Πελοπόννησον πρὸς καταστολὴν τῆς ἀνταρσίας. Τὸ 1825 διετάχθη νὰ συλλάβῃ τὸν Ἀνδροῦτσον συνεργαζόμενον, κατὰ τὴν Κυβέρνησιν, μὲ τοὺς Τούρκους. Ὁ Ἀνδροῦτσος δώσας πίστιν εἰς τὸν λόγον του παρεδόθη τὴν 7 Ἀπριλίου 1825, ἀλλ' ἐφυλακίσθη εἰς τὴν Ἀκρόπολιν Ἀθηνῶν καὶ ἐφονεύθη. Τὴν νύκτα τῆς 30 Σεπτεμβρίου 1826 ἀγωνιζόμενος εἰς τὰς ἐπάλξεις τῆς Ἀκροπόλεως ἐφονεύθη.

4

Περίοδος Βα ***Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος***

Ἀρ. 854 Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν

Πρὸς Κ(απετὰ)ν Χατζῆ Κούταβον Λιμενάρχην Ἀθηνῶν

Ἡ Διοίκησις μὲ διαταγήν της ἀπὸ 14 Ἰουνίου 1824 ὑπὸ Ἀρ. 1901 ὡς τὸ ἐσώκλειστον ἀντίγραφον τῆς αὐτῆς Διαταγῆς θεωρεῖται, σὲ ἐσύστησε λιμενάρχην Ἀθηνῶν καὶ διέταξε τὸ Ὑπουργεῖον τοῦτο νὰ ἐνεργήσῃ τὴν αὐτὴν διαταγὴν καὶ νὰ σὲ ἐφοδιάσῃ μὲ τὰς ἀναγκαίας ὁδηγίας. Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν σοῦ ἀναγγέλλει ταύτην τὴν εἴδησιν καὶ σὲ συγχαίρεται, ἐλπίζον ὅτι θέλει φανῆς ἄξιος εἰς τὸ ἐπάγγελμά σου καὶ τιμὴν ἔδικήν σου. Ὅθεν καὶ σὲ ἐφοδιάζει μὲ τὰ ἀναγκαῖα ἔγγραφα πρὸς ὁδηγίαν σου τὸ τί μέλλει νὰ λαμβάνῃς ἀπὸ ἕκαστον πλοῖον ἀναχωροῦν ἀπὸ τοῦ λιμένος τῆς Ἐπαρχίας Ἀθηνῶν.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 18 Ἰουλίου 1824

Ἐν ἀπουσίᾳ τῆς Τριμελοῦς Ἐπιτροπῆς
Ὁ Γεν. Γραμματεὺς
Γ. Κώπας

(ὄπισθεν)
Κατεχωρίσθη εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. εἰς φ. 38
Τῇ ιη' Ἰουλίου 1824 ὑπ' Ἀρ. 854
Ὁ Γεν. Πρωτοκ.

(ΓΑΚ, Ναυτικῶν)

5

Πρὸς τὸ Ἔξοχον Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν

Ὁ Λιμενάρχης τῶν Ἀθηνῶν

Ἐπειδὴ μέχρι σήμερον εὑρισκόμουν ἔνθεν κἀκεῖθεν μὴν ἠμπορώντας διὰ νὰ ἐκτελῶ τὰ χρέη μου ἐξ αἰτίας τῶν Τουρκῶν ὁποὺ ἐπεριφέροντο συχνῶς εἰς αὐτὰ τὰ παράλια, καὶ ἐπειδὴ κατὰ τὸ παρὸν ἦλθον εἰς τὸ νὰ ἐκτελῶ τὰ χρέη μου, εὗρον ἀνθιστάσεις ἀφ' ὅλους τοὺς ἡμετέρους Κυβερνήτας μὴ θέλοντες νὰ πληρώσωσι κατὰ τὴν προσδιωρισμένην ταρίφαν προφασιζόμενοι ὅτι ἡ δοθησομένη ταρίφα ἐκ τοῦ Σ. Ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν εἶναι ἀνεσφράγιστος καὶ ἀπεκύρωτος, διὰ τοῦτο παρακαλῶ τὸ Σ. Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν, διὰ νὰ μοὶ ἐξαποστείλῃ μίαν ταρίφαν ἐσφραγισμένη καὶ ἐπικυρωμένη ἐκ τοῦ Ὑπουργείου τούτου. Μένω μ' ὅλον τὸ Σέβας.

Ἐν Πειραιεῖ τῇ 16 Αὐγούστου 1824

Ὁ Εὐπειθὴς Πατριώτης
Χατζῆ Φραντζῆς Κούταβος

(Ἐπὶ τοῦ νώτου)
Κατεχωρίσθη εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. εἰς φ. 50
Τῇ 26 Αὐγούστου ,αωκδ' ὑπ' ἀρ. 1102
Ὁ Γεν. Πρωτ.

Πρὸς τὸ Ἔξοχον Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν
Ἐκ τοῦ Λιμεναρχείου τοῦ Πειραιῶς εἰς τὸ Ναύπλιον
(ΓΑΚ, Ναυτικῶν 1824)

6

Πρὸς τὸ Ἔξοχον Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν

Ἀφοῦ ἐδιωρίσθην παρὰ τῆς Σ. Διοικήσεως Λιμενάρχης τῶν Ἀθηνῶν, δὲν ἀνεφέρθην κατὰ τὸ χρέος μου πρὸς τὸ Ἔξοχον Ὑπουργεῖον τοῦτο, διότι εὐθὺς ἐλθὼν ἐνταῦθα εἰσέβαλον καὶ οἱ ἐχθροὶ εἰς τὴν Ἀττικήν (1). Μὴ δυνάμενος ἐγὼ πλέον νὰ ἐκπληρῶ τὰ τοῦ ὑπουργήματός μου δὲν ἔλειψα ὅμως νὰ καταγίνωμαι εἰς ὅσα συμφέροντα πρὸς τὸ Γένος καὶ τὴν Πατρίδα, καθὼς οἱ ἴδιοι Ἀθηναῖοι τὸ ὁμολογοῦν εὐχαρίστως. Κυνηγηθέντες οἱ ἐχθροὶ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας καὶ φυγόντες μὲ καταισχύνην ἀνέλαβον καὶ ἐγὼ τὰ τοῦ ὑπουργήματός μου καὶ ἀκολουθῶ κατὰ τὰς ὁδηγίας τοῦ Ἐξόχου Ὑπουργείου. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ταρίφα δὲν εἶναι ἐσφραγισμένη καὶ ἐπικυρωμένη παρὰ τοῦ Ὑπουργείου, προφασιζόμενοι εἰς τοῦτο οἱ Καραβοκυραῖοι δὲν θέλουν νὰ πληρώνουν τὰ θαλάσσια δίκαια.

Ὅθεν παρακαλῶ νὰ ἐξαποσταλθῇ ὅσον τάχος μία ταρίφα ἐσφραγισμένη

καὶ ἐπικυρωμένη διὰ νὰ λείψῃ αὐτὴ ἡ πρόφασις καὶ ἐγὼ νὰ ἐξακολουθῶ ἀνελλιπῶς τὸ χρέος μου. Μένω μὲ ὅλον τὸ Σέβας

Ὁ Λιμενάρχης τῶν Ἀθηνῶν

Ἐν Ἀθήναις Χ. Φ. Κούταβος

τῇ 21ῃ Αὐγούστου 1824

(Ὄπισθεν) Κατεχωρίσθη εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. εἰς φ. 53

Τῇ κγ' Αὐγ. ,αωκδ' ὑπ' ἀριθ. 1214

Ὁ Γεν. Πρωτοκ.

Πρὸς τὸ Ἔξοχον Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν

Εἰς Ναύπλιον

(ΓΑΚ, Ναυτικῶν 1824)

(1) Εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὰ περίχωρα ἡ ἐπανάστασις ἐκηρύχθη τὴν 25 Ἀπριλίου 1821 μὲ ἀρχηγοὺς τὸν Χατζῆ Μελέτην Βασιλείου ἀπὸ τὴν Χασιὰν καὶ τὸν Ἀναγνώστην Κιουρκατιώτην ἀπὸ Μενιδίου καὶ ἐντὸς ὀλίγου ἤρχισεν ἡ πολιορκία τῆς Ἀκροπόλεως. Τὸν Ἰούλιον ὁ Ὅμὲρ Βρυώνης, ἐκστρατεύων κατὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος καὶ Εὐβοίας, ἦλθε καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας ὅπου μάλιστα καὶ ἐνυμφεύθη. Τὰ μέσα Ὀκτωβρίου ὅμως ἔφυγεν, ἵνα μὴ ἀποκλεισθῇ. Οἱ ἐπαναστάται εἶχον διασκορπισθῇ, ὁ δὲ ἄμαχος πληθυσμὸς κατέφυγε διὰ τῶν διαφόρων πλωτῶν μέσων εἰς Σαλαμῖνα καὶ Αἴγιναν. Ἀρχηγὸς τῶν Ἀθηναίων κατ' ἀρχὰς ἐστάλη ἐκ Λεβαδείας ὁ Δῆμος Ἀντωνίου. Τούτου φονευθέντος ἐστάλη ὑπὸ τοῦ Δημ. Ὑψηλάντου ὁ Λιβέριος Λιβερόπουλος. Μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ Ὁμὲρ Βρυώνη ἦλθεν ὁ Ἠλίας Μαυρομιχάλης, ὅστις ὅμως ἐφονεύθη κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Καρύστου, Ἰανουάριον 1822.

Τὴν 3 Νοεμβρίου 1821 ἤρχισεν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἡ δευτέρα πολιορκία τῆς Ἀκροπόλεως ἥτις παρεδόθη τὸν Ἰούνιον 1822. Ἀρχηγὸς τῶν Ἀθηναίων ἦτο ὁ Παναγῆς Κτενᾶς, ὅστις ὅμως ἐφονεύθη, ὁ δὲ νεαρὸς ἀδελφός του Σπυρίδων Κτενᾶς διορισθεὶς Φρούραρχος Ἀθηνῶν δὲν ἐτύγχανε τῆς δεούσης ὑπακοῆς. Ὁ Δράμαλης δὲν ἐλοξοδρόμησε κατὰ τῶν Ἀθηνῶν, ἵνα μὴ χρονοτριβήσῃ.

Τὸν Αὔγουστον 1822 ἐκλήθη εἰς Ἀθήνας ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ ὁ Γκούρας, ὧν ἡ διαμάχη διαρκεῖ μέχρι τῆς ὑπὸ τοῦ Κιουταχῆ πολιορκίας. Τὴν πόλιν διώκει τοπικὴ δημογεροντία ἀνανεουμένη ἐτησίως. Ἐκυβέρνων ἐπίσης Ἔπαρχοι στελλόμενοι ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως (π.χ. ὁ Δρόσος Μανσόλας καὶ ὁ Μιχαὴλ Σοῦτζος).

Ἡ πολιορκία τοῦ Κιουταχῆ διήρκεσεν ἀπὸ τοῦ 1826 ἕως 1827.

7

Πρὸς τὸ Σεβαστὸν Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν

Ὁ Γενικὸς Λιμενάρχης τῶν Ἀθηνῶν

Καὶ ἄλλοτε ἀναφέρθην πρὸς τὸ Ἔξοχον Ὑπουργεῖον τοῦτο, ὅτι ἔχω ὀλίγας ἡμέρας ὁποὺ ἦλθον εἰς τὸ ὑπούργημά μου.

Α΄. Σᾶς εἰδοποιῶ ὅτι ὁ ἐδῶ Ἔπαρχος μὲ ζητᾷ λογαριασμὸν τῆς Λιμεναρχίας διὰ νὰ τὸν δίδω κάθε μῆνα, τὸ ὁποῖον ἐπειδὴ μοὶ φαίνεται παράνομον, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἔχω τοιαύτας διαταγὰς ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖον τοῦτο, ἀναφέρομαι, ἵνα λάβω τὰς ἀνηκούσας διαταγάς.

Β΄. Ὁ Ἀστυνόμος δὲν μ' ἀφήνει νὰ δίδω κατὰ τὴν τάξιν τὰ διαβατήρια τοῦ κάθε Κυβερνήτου, ἀλλ' αὐτὸς ἀφοῦ δίδει τοῦ κάθε Κυβερνήτου διαβατήριον ἀπὸ τὴν πόλιν, ἤτις ἀπέχει δύο ἥμισυ ὥρας, λαμβάνει ἐξ αὐτῶν κάθε πληρωμὴν ἀπὸ τοὺς Κυβερνήτας, καὶ ἔρχονται καὶ ἀπερνοῦν ἀπ' ἐμπρός μου καὶ φεύγουν χωρὶς νὰ ἐμπορῶ νὰ τοὺς ἐμποδίσω, διὰ νὰ κάμω τὸ χρέος μου· καὶ παρακαλῶ τὸ Ὑπουργεῖον τοῦτο διὰ νὰ μοὶ δώσῃ τὰς ἀνηκούσας διαταγάς, ὥστε νὰ μὴν λαμβάνῃ ὁ ἄλλος τὰ δικαιώματα τοῦ ἄλλου. Μένω μ' ὅλον τὸ Σέβας.

Ἐν τῷ λιμένι τοῦ Πειραιῶς 25 Αὐγούστου 1824

Ὁ Εὐπειθὴς Πατριώτης

(Ὄπισθεν) Χατζῆ Φραντζῆς Κούταβος

Κατεχωρίσθη ἐν τῷ Γεν. Πρωτοκ. εἰς φ. 55
Τῇ β΄ Σεπτεμβ. ,αωκδ΄ ὑπὸ ἀρ. 1270

Ὁ Γεν. Πρωτοκολ.

Πρὸς τὸ Σεβαστὸν Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν

εἰς Ναύπλιον

Ἐκ τοῦ Λιμεναρχείου τοῦ Πειραιῶς

(ΓΑΚ, Ναυτικῶν 1824)

8

Πρὸς τὸ Ἔξοχον Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν

Ὁ ὑπογεγραμμένος Χατζῆ Φραντζῆς Κούταβος ἀναφέρομαι ὅτι μετὰ τὴν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας φυγὴν τῶν ἐχθρῶν κατὰ τὴν διαταγὴν τοῦ Ὑπουργείου τούτου εἰσῆλθον εἰς τὸ ὑπούργημά μου, ἤτοι εἰς τὴν Λιμεναρχίαν τοῦ Πειραιῶς, ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἡ Ἀστυνομία τῶν Ἀθηνῶν ἔκτοτε δὲν ἔπαυσε τὸ νὰ δίδῃ αὕτη τὰ διαβατήρια ὅλων τῶν πλοίων καὶ νὰ λαμβάνῃ αὕτη τὰ δικαιώματα τῶν διαβατηρίων ἐκ τῶν Πλοιάρχων χωρὶς νὰ ἀφήνῃ ἐμένα νὰ δίδω τὰ διαβατήρια κατὰ τὴν τάξιν καὶ διαταγὴν τοῦ Ὑπουργείου τούτου, διὰ τοῦτο ἦλθον καὶ ἀναφέρομαι εἰς τὸ Ἔξοχον Ὑπουργεῖον τοῦτο, ἵνα διατάξῃ τὰ εἰκότα περὶ τούτου, παρακαλῶν διὰ νὰ μοὶ δοθῇ καὶ ἓν δίπλωμα τῆς ὑγείας,

καὶ διαταγὴ διὰ νὰ πληρώνωσι καὶ τὰ πλοιάρια τὰ δικαιώματα τῆς Λιμεναρχίας, διότι δὲν πείθονται, τὰ ὁποῖα ταξιδεύουσιν εἰς Σαλαμῖνα καὶ ἀλλαχόθεν.

Διὰ νὰ ἐμπορέσω δὲ νὰ φυλάξω τρόπον τινὰ τὴν εὐταξίαν τῆς Λιμεναρχίας καὶ ὅπωσοῦν νὰ παύσουν καὶ κάποιαι καταχρήσεις, δίδω γνώμην εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τοῦτο, ἂν κρίνῃ, νὰ ἐπιτάξῃ νὰ μοὶ δοθῶσιν, ἢ ἐκ τοῦ Φρουράρχου ἢ Πολιτάρχου πέντε στρατιῶται, οἱ ὁποῖοι κάθονται ἄνεργοι καὶ πληρώνονται ἐκ τῆς Διοικήσεως διὰ νὰ τοὺς ἔχω, χρείας τυχούσης, ἐκτελεστικὴν δύναμιν.

Μένω μ' ὅλον τὸ Σέβας.

Ὁ Λιμενάρχης τοῦ Πειραιῶς
(Νῶτον) Χατζῆ Φραντζῆς Κούταβος

Κατεχωρίσθη εἰς τὸ Γεν. Πρωτόκολ. εἰς φ. 52.
Τῇ Γ΄ Μαρτίου ,αωκε΄: ὑπ' ἀριθ. 1143
Ὁ Γεν. Πρωτοκ.

(ΓΑΚ, Ναυτικῶν 1825)

9

1827: α΄. Σεπτεμβρίου: Αἴγινα

Διὰ τῆς παρούσης ἀποδείξεως δηλοποιοῦμεν ἡμεῖς οἱ ὑποκάτωθεν ὑπογεγραμμένοι συμπατριῶτες ὅ τε Χατζῆ Κούταβος καὶ Χατζῆ Μανόλης Νῖται ὅτι ὑποσχόμεθα ἐτζυηταὶ διὰ τὸν συμπατριώτην μας Γρηγόρης Ψαρᾶς Κουμιανοῦ Νίτη καὶ εἰς τοῦτο δίδομε ὑπόσχεσιν διὰ τὴν βεβαιότητά του ὅτι εἶναι τίμιος καὶ εἰ μὲν ἤθελε κάμει καμμίαν ἀταξίαν εἴμεθα ἡμεῖς εἰς χρέος νὰ ἀποκρινώμεθα εἰς ὅ,τι ἤθελε ζητηθῆ ἀπὸ τὸ Ἔθνος καὶ οὕτως ἐδώσαμε τὸ παρόν μας ὑπογεγραμμένο εἰς ἀσφάλειαν.

Χατζῆ Φραγκῆς Κούταβος ὑπόσχομαι εἰς τὰ ἄνωθεν.
Χατζῆ Μανόλης Τάρογλους ὑπόσχομαι στὰ ἄνω.

(ΓΑΚ, Ναυτικῶν 1827) (συνημμένον εἰς τὸ τῆς 31-8-1827)

10

Πρὸς τὴν Σεβαστὴν Κυβέρνησιν

Ὁ ὑποσημειούμενος Κομνιανάκης Κομούλας Αἰνίτης, ἔχων ἰδιόκτητον Λεῦκαν ὀνομαζομένην Μαντόναν Κρημνιώτισσαν, χωρητικὴν ἑπτακοσίων κοιλῶν, μεθ' ἑπτὰ ψιλῶν ὅπλων, ἑνὸς πυροβόλου καὶ μὲ ἓξ ναύτας. Θέλων νὰ ἐμπορεύωμαι ἐλευθέρως, παρακαλῶ τὴν Σ. Κυβέρνησιν νὰ διατάξῃ νὰ μοὶ δοθοῦν τ' ἀναγκαῖα ἐφοδιαστικὰ ἔγγραφα διὰ νὰ δυνηθῶ διὰ τοῦ ἐμπορίου μου νὰ ἐξοικονομῶ τ' ἀναγκαῖά μου.

Πρὸς τούτοις δὲ δίδω ἐγγυητὰς διὰ τὰ ἐπακόλουθα τῆς τιμῆς τῆς Ση-

μαίας τοὺς συμπολίτας μου Κυρίους Χατζῆ Φραντζῆν Κούταβον καὶ Μανόλην Τέρογλουν. Μένω μὲ τὸ ἀνῆκον Σέβας.

Τῇ 13 Σεπτεμβρίου ἐν Αἰγίνῃ 1827

Ὁ Πολίτης
Κομνηνάκης Κομούλας
καὶ δι' αὐτοῦ
Μανουὴλ Σαλτέλης

(Ἐπὶ τοῦ νώτου)
Κομούλας Κομνηνάκης

Νὰ δοθῇ τὸ αἰτούμενον ἐμπορικὸν διαβατήριον εἰς τὸν Κομνιανάκην Κομούλην Αἰνίτην διὰ τὸ πλοῖόν του Λεῦκα Μαντόνα Κρημνιώτισσα.

Ἐξ Αἰγίνης τῇ 15 Σεπτεμβρίου 1827

Ἡ Ἀντικυβερνητ. Ἐπιτροπὴ
Γ. Μαυρομιχάλης
Ἰω. Μ. Μιλαΐτης
Ἰωάνν. Νάκος

5 κατ.
ἀρ. 1
1661

Ὁ Προσωρ. Ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν Γραμμ. τῆς Ἐπικρατείας
(Τ.Σ.) Ἐνεργήθη Δ. 530
(ΓΑΚ, Ναυτικῶν 1827)

11

Πρὸς τὴν Ἑλλ. Κυβέρνησιν

Ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος Αὐγούστου διωρίσθην ἐπιστάτης ἐπάνω διὰ τὴν προφύλαξιν τῶν λειῶν. Ἐξακολούθησα ἀκριβῶς τὸ χρέος τοῦτο σχεδὸν τρεῖς μῆνας. Παρακαλῶ τὴν Σ. Κυβέρνησιν ν' ἀποφασίσῃ τὸν μισθόν μου νὰ ἠμπορέσω νὰ ἐξοικονομήσω τὰς ἀνάγκας μου καὶ πάλιν εἶμαι εὔελπις ὅτι δὲν θέλω λησμονηθῆ παρὰ τῆς Σ. Κυβερνήσεως εἰς τὴν ὁποίαν ἔχω τὸ θάρρος καὶ τὸ ἐπακούμβισμα τῶν γηρατείων μου.

Μ' ὅλον τὸ Σέβας μένω

Τῇ 31 8)βρίου 1827 Αἴγινα

Ὁ πολίτης
Χατζῆ Φραντζῆς Κούταβος
(Νῶτον) Χατζῆ Κούταβος

Ἑλληνικὴ Πολιτεία

Ἡ Ἀντικυβερνητικὴ Ἐπιτροπὴ διατάττει:

Νὰ λογισθῇ ὁ καιρὸς τῆς ἐκδουλεύσεώς του καὶ ὁ μισθός του ἐκ γρ. τριακόσια καὶ νὰ πληρωθῇ εἰς μετρητά.

Τῇ 2 9βρίου 1827 Αἴγινα

Ἡ Ἀντικυβερνητικὴ Ἐπιτροπὴ
Γ. Μαυρομιχάλης
Ἰωάνν. Μ. Μιλαΐτης
Ἰω. Νάκος

(Διαγεγραμμένα: ἀβαντάριον τοῦ πλοίου. Τῶν ἀπολεσθέντων ἐν τῷ πλοίῳ εἰδῶν).
(ΓΑΚ, Κ. 23, α)

12

Ἀριθ. 548 *Ἑλληνικὴ Πολιτεία*

Ἡ Ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας Γραμματεία τῆς Ἐπικρατείας δηλοποιεῖ, ὅτι :

Ὀφείλονται εἰς τὸν Χατζῆ Φραντζῆν Κούταβον γρόσια ἑξακόσια πεντήκοντα, ἀριθ. 650, δι' ἐξόφλησιν μισθῶν του χρηματίσαντος εἰς ὑπηρεσίαν τῶν λειῶν ἀπὸ 7 Αὐγούστου μέχρι 7 Νοεμβρίου τοῦ παρόντος ἔτους, μῆνας 3, ἀνὰ γρ. 300 τὸ μῆνα. Καὶ ταῦτα κατὰ τὸ ὑπ' ἀριθ. 2605 διάταγμα τῆς Κυβερνήσεως (καταχωρηθὲν ὑπ' ἀριθ. 1963) θέλουσι πληρωθῆν εἰς αὐτὸν εἰς μετρητὰ παρὰ τοῦ Ἐθνικοῦ Ταμείου.

Τῇ 14 Δεκεμβρίου 1827 : Αἴγινα

Ἴσον τῷ κατ' ἐμὲ μένοντι πρωτοτύπῳ (Τ.Σ.) Ὁ Ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας Γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας Π. Ν. Λοιδορίκης

Τῇ 20 Μαΐου 1831 Ναύπλιον
Χατζῆ Φραντζῆς Κούταβος

(Νῶτον) Ἔλαβον ἐκ τῶν ὁπισθεν γρόσια ἑκατὸν τριάντα ἀρ. 130. Τῇ 20 Ἰαν. 1828 Αἴγινα.

Διὰ Χατζῆ Κούταβον ὑπογράφω
Ἠλίας Δημητρίου

(ΓΑΚ. Κ. 23,α)

13

Ἀρ. 585 *Ἑλληνικὴ Πολιτεία*

Ἡ Ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας Γραμματεία τῆς Ἐπικρατείας δηλοποιεῖ, ὅτι :

Χρεωστοῦνται εἰς τὸν Χατζῆ Φραντζῆ Κούταβον γρόσια πέντε χιλιάδες, ἀρ. 5.000, διὰ λογαριασμὸν τοῦ ὑπ' ἀριθ. 326 ἀντιγράφου ἀποδεικτικοῦ καὶ τῆς ὑπ' ἀριθ. 2499 διαταγῆς τοῦ Ὑπουργείου τῆς Οἰκονομίας πρὸς τὸ Ἐθνικὸν Ταμεῖον τῆς Γ'. Περιόδου ἀπὸ γρ. 36.797 : 5 τῶν δι' ἔξοδα τοῦ πλοίου του καὶ μισθοὺς τῶν Ναυτῶν αὐτοῦ δουλευσάντων εἰς διαφόρους ἐκστρατείας. Καὶ ταῦτα κατὰ τὸ ὑπ' ἀρ. 2.354 θέλουσι πληρωθῆ εἰς αὐτὸν παρὰ τοῦ Ἐνθ. Ταμείου. Τῇ 19 Ὀκτωβρίου 1827 ἐν Αἰγίνῃ.

Ὁ Ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας Γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας
Ἴσον τῷ πρωτοτύπῳ (Τ.Σ.) Π. Ν. Λοιδορίκης

14

Ἀρ. 586 *Ἑλληνικὴ Πολιτεία*

Ἡ Ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας Γραμματεία τῆς Ἐπικρατείας δηλοποιεῖ, ὅτι :

Χρεωστοῦνται εἰς τὸν Χατζῆ Φ. Κούταβον γρόσια δέκα πέντε χιλιάδες, ἀρ. 15.000, διὰ λογαριασμὸν τοῦ ὑπ' ἀριθ. 326 ἀντιγράφου ἀποδεικτικοῦ καὶ τῆς ὑπ' ἀριθ. 2.499 : διαταγῆς τοῦ Ὑπουργείου τῆς Οἰκονομίας πρὸς τὸ Ἐθν. Ταμεῖον τῆς Γ'. Περιόδου, τῶν δι' ἐξόφλησιν ἐξόδων τοῦ πλοίου του καὶ μισθῶν τῶν Ναυτῶν αὐτοῦ, δουλεύσαντος εἰς διαφόρους ἐκστρα-

τείας. Καὶ ταῦτα κατὰ τὸ ὑπ' ἀρ. 3103 διάταγμα τῆς Κυβερνήσεως (καταχωρισθὲν ὑπ' ἀριθ. 2354) θέλουσι πληρωθῆ εἰς αὐτὸν παρὰ τοῦ Ἐθν. Ταμείου.

Τῇ 19 Ὀκτωβρίου 1827 : ἐν Αἰγίνῃ

Ὁ Ἐπὶ τῆς Οἰκ. Γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας

Ἴσον τῷ πρωτοτύπῳ Π. Ν. Λοιδορίκης

(ΓΑΚ., Κ. 23,α) (ἀντίγραφον τῶν ὑπ' ἀριθ. 585 καὶ 586 ὑπάρχει καὶ εἰς Ἀρχεῖον Ἀγωνιστῶν Ἐθν. Βιβλιοθ.)

15

Ἀριθ. 587 ***Ἑλληνικὴ Πολιτεία***

Ἡ Ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας Γραμματεία τῆς Ἐπικρατείας δηλοποιεῖ, ὅτι :

Ὀφείλονται εἰς τὸν Χατζῆ Φραντζῆ Κούταβον γρόσια δέκα ἓξ χιλιάδες ἑπτακόσια ἐνενήκοντα ἑπτὰ καὶ παράδες πέντε ἀριθ. 16797 : 5 δι' ἐξόφλησιν τοῦ ὑπ' ἀριθ. 326 ἀντιγράφου τοῦ ἀποδεικτικοῦ καὶ τῆς ὑπ' ἀριθ. 2499 διαταγῆς τοῦ Ὑπουργείου τῆς Οἰκονομίας πρὸς τὸ Ἐθν. Ταμεῖον τῆς Γ'. Περιόδου, τῶν δι' ἐξόφλησιν ἐξόδων τοῦ πλοίου του καὶ μισθὸν τῶν Ναυτῶν αὐτοῦ, δουλεύσαντος εἰς διαφόρους ἐκστρατείας.

Ταῦτα κατὰ τὸ ὑπ' ἀριθ. 3.103 διάταγμα τῆς Κυβερνήσεως (καταχωρηθὲν ὑπ' ἀριθ. 2354) θέλουσι πληρωθῆν εἰς αὐτὸν παρὰ τοῦ Ἐθν. Ταμείου.

Τῇ 19 Δεκεμβρίου 1827 ἐν Αἰγίνῃ

Ὁ Ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας Γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας

(Τ.Σ.) Π. Ν. Λοιδορίκης

Ἴσον τῷ κατ' ἐμὲ μένοντι πρωτοτύπῳ. Τῇ 20 Μαΐου 1831 Ναύπλιον

Χατζῆ Φραντζῆς Κούταβος

(Ἐθν. Βιβλ., Ἀρχ. Ἀγων.)

16

Ἀρ. 3887 ***Ἑλληνικὴ Πολιτεία***

Ἡ Ναυτικὴ Ὑπηρεσία Δηλοποιεῖ,

Ὅτι ὀφείλονται εἰς τὸν Κύριον Χατζῆ Φρ. Κούταβον, Ἀποθηκάριον τοῦ Ναυστάθμου, πρὸς ἐξόφλησιν μισθοῦ του καὶ τροφῆς του ὡς ἀκολούθως:

Διὰ μισθόν του ἀπὸ 1 9βρίου ἕως 21 Μαΐου πρὸς φ. 80 κατὰ μῆνα φ. 533,33

Διὰ τροφήν του ἀπὸ 1 Χ)βρίου ἕως ὁμ. : πρὸς φ. 20 κατὰ μῆνα φ. 113,33

φ. 646,66

Ἐκπίπτονται τὰ ἀκόλουθα.

Ἔλαβε δι' ἐξοικονόμησίν του		φ. 176	
ὁμοίως πάλλα πῆχ. 10 ἀνὰ λ. 59	φ.	5,90	189,62
ὁμοίως μποασὶ τόπι 1 » λ. 59	φ.	6,60	
ὁμοίως μανδήλια 2 » λ. 56	φ.	1,12	

φ. 457,04

Μένουν νὰ λάβῃ φοίνικες τετρακόσιοι πεντήκοντα ἑπτὰ καὶ λ. τέσσαρα. Τῷ παραχωρεῖται δὲ τὸ παρὸν διὰ νὰ πληρωθῇ ὅθεν ἀνήκει.

Ἐν Πόρῳ τῇ 17 Μαΐου 1832

Ὁ Συνεργάτης

Γεώργιος Σακτούρης (Τ.Σ.) Παναγιώτης Κουμελᾶς

Χατζῆ Ἀνδρέας Ἀργύρη

(Ἐθν. Βιβλ., Ἀρχ. Ἀγων.)

17

Ἀριθ. 162

Λογ)σμὸς μισθοῦ τοῦ Χατζῆ Φραντζῆ Κούταβου ἀπὸ α΄ 8)βρίου 1832 μέχρι Ἰανουαρίου 20 1833 ὡς τὸ πρόχειρον φ. 514 ἐκπίπτεται τὸ 1)2 τοῖς % φ. 2,57

φ. 511,43 ἤτοι φοίνικες πεντακόσιοι ἕνδεκα καὶ λ. 43 τῷ ὀφείλονται, ὡσαύτως καὶ ἡ τροφοδοσία του ἐκπεσθησομένη ἐκ τῆς ὅσης ἔλαβε τροφῆς.

Ἐν Πόρῳ τῇ 30 Ἀπριλίου 1833

Ἡ Ναυτικὴ Ὑπηρεσία

Π. Γανώση

(Τ.Σ.) Γ. Μεργιαλῆς

2.204

(Ἐθν. Βιβλ., Ἀρχ. Ἀγων.)

2. ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ ΧΑΤΖΗ ΦΡΑΝΤΖΗ ΚΟΥΤΑΒΟΣ

Οὗτος, καταγόμενος ἐπίσης ἐξ Αἴνου, ἦτο υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Διεκρίθη ὡς καπετάνιος πλοίου καὶ κατὰ τὴν προεπαναστατικὴν καὶ κατὰ τὴν ἐπαναστατικὴν περίοδον. Ἦτο ὑψηλός, ἄγριος τὴν φυσιογνωμίαν, νευρώδης, ἀπολέσας τὸν ἕνα ὀφθαλμόν του ἐν ναυμαχίᾳ [1]. Εἰς τὰ δημοσιευόμενα περαιτέρω ἔγγραφα καὶ ἄλλα κείμενα ὑπάρχουν πολλὰ στοιχεῖα περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς δράσεως τοῦ ἀνδρός, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων συντάσσομεν τὸ κατατοπιστικὸν τοῦτο σημείωμα, παραπέμποντες τοὺς ἀναγνώστας διὰ περισσοτέρας λεπτομερείας εἰς αὐτὰ τὰ κείμενα.

Τὸ 1820 ὁ Μαργαρίτης Κούταβος διεπεραίωσε διὰ τοῦ βρικίου του ἐκ Θεσσαλονίκης εἰς Ἀλεξάνδρειαν τῆς Αἰγύπτου τὸν ἐκ Δυτικῆς Μακεδονίας ἀγωνιστὴν καὶ ἀπομνημονευματογράφον Νικόλ. Κ. Κασομούλην [2]. Ἐν Αἰγύπτῳ οἱ ἀδελφοὶ Τοσίτσα εἶχον δώσει εἰς τὸν Κούταβον τὸ ἓν τέταρτον τῆς κυριότητος [3] πλοίου ὀνομαζομένου «Ἀλκιβιάδης» [4], διὰ τοῦ ὁποίου οὗτος ἐνήργει ταξίδια. Τὴν 13 Μαΐου 1821 μὲ τὸ «πιργαντῖνον» τοῦτο φέρον φορτίον κουκκίων τῶν Τοσίτζηδων, προοριζόμενον διὰ τὴν Νεάπολιν, ἔπλευσεν ἐκκινήσας ἐξ Ἀλεξανδρείας τὸν Μάρτιον 1821 λόγῳ ἀντιθέτων ἀνέμων εἰς Πάτμον, ἔνθα ὁ Φιλικὸς Ἀντώνιος Πελοπίδας ἐκράτησε τὸ πλοῖον καὶ τὸ φορτίον του διὰ λογαριασμὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους [5]. Οἱ Πάτμιοι ὅμως ἐπετέθησαν καὶ τὸ ἐκυρίευσαν ἁρματωμένον ὁ δὲ Θέμελης ἐλθὼν πρὸς τὸν Δημήτριον Ὑψηλάντην ὑπέκλεψεν ἄδειαν ἵνα τὸ ἐξουσιάζῃ [6]. Δι' αὐτοῦ οἱ Πάτμιοι ἀπεκόμισαν ἀρκετὰ λάφυρα [7]. Βραδύτερον ὁ Κυριακὸς Τασσίκας διὰ διαταγῆς τοῦ Δημητρίου Ὑψηλάντου τὸ παρέλαβεν ἀπὸ τοὺς Πατμίους καὶ τὸ παρέδωσε πάλιν εἰς τὸν Μ. Κούταβον [8], ὅστις μετὰ ταῦτα διωρίσθη ἀπὸ τὸν Ἄρειον Πάγον νὰ φυλάττῃ τὴν πολιορκίαν τοῦ Εὐρίπου [9]. Εὑρεθεὶς

1. Ἀ δ. Τ α μ β α κ ί δ ο υ, Συμβολὴ τῆς Θρᾴκης εἰς τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821. Θρακικά, τ. Γ' Παράρτημα (1931) σελ. 45.

2. Ν. Κ. Κ α σ ο μ ο ύ λ η, Ἐνθυμήματα Στρατιωτικά. Τόμ. Α', Ἀθῆναι 1939 σελ. 131 κ. ἑ.

3. Ἔγγραφα ὑπ' ἀριθ. 2, 65.

4. Ἔγγραφον ὑπ' ἀριθ. 2.

5. Ἔγγραφα ὑπ' ἀριθ. 2, 65.

6. Ἔγγραφον ὑπ' ἀριθ. 2.

7. Ἔγγραφον ὑπ' ἀριθ. 2.

8. Ἔγγραφον ὑπ' ἀριθ. 2.

9. Ἔγγραφον ὑπ' ἀριθ. 2.

ὅμως οὗτος ἐν μέσῳ τῶν ἐριζόντων μελῶν τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ τῶν ἀντιπάλων των, ἠναγκάσθη μετά τινα ταξίδια νὰ ἀφήσῃ τὸ πλοῖον ἀκίνητον καὶ εἰς κακὴν κατάστασιν εἰς τὸν λιμένα τοῦ Πειραιῶς [1]. Διὰ τὸ ὡς ἄνω εἰς Πάτμον ταξίδιον εἰς ναύτης ὀνόματι Γ. Κυδωνιεὺς [2] θὰ ζητήσῃ βραδύτερον παράλογον ἀποζημίωσιν καὶ ὁ Μ. Κούταβος δι' ἀναφορᾶς του πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον Ναυτικῶν ἀπὸ 25-1-1825 [3] θὰ ζητήσῃ βοήθειαν πρὸς τακτοποίησιν ταύτης.

Ὁ Μ. Κούταβος μετὰ τοῦ πατρός του καὶ τῶν συγγενῶν του, μόλις ἤχησεν ἡ σάλπιγξ τῆς ἐλευθερίας, συγκατετάχθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Πατρίδος μὲ τὸ πολεμικὸν πλοῖόν του, βρίκιον τῶν 12 κανονίων, ὀνομαζόμενον «Ποσειδῶν» [4], μὲ τὸ ὁποῖον ἐβοήθησεν οὐσιωδῶς τινὰς καὶ τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα θαλασσίους ἀγῶνας καὶ τὰ ἐκεῖ στρατόπεδα [5]. Τὸ 1822 ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ὀλύμπου μὲ τὸν ὑπασπιστὴν τοῦ Δημ. Ὑψηλάντου Γρηγόριον Σάλλαν καὶ ἄλλους [6]. Τὸ αὐτὸ ἔτος μὲ τὸ πλοῖόν του μετέφερεν ἐκ τῆς καταστραφείσης Χίου ἀμάχους εἰς Ψαρά [7]. Ἀπὸ 23 Ἀπριλίου ἕως 20 Ἰουλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους μετεῖχε διὰ τοῦ πλοίου του αὐτοῦ καὶ 57 ἀνδρῶν τῆς πολιορκίας τοῦ Εὐρίπου μετὰ τοῦ συναγωνιστοῦ του Καπετὰν Γιάννη Καραβέλη [8].

Κατὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Δράμαλη εἰς Πελοπόννησον καὶ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ εἰς Εὔβοιαν, ὅπότε διελύθησαν τὰ κατὰ τὴν Εὔβοιαν Ἑλληνικὰ στρατεύματα καὶ οἱ ἄμαχοι κατέφευγον εἰς τὰ παράλια τῆς Ἀττικῆς, μετέφερεν ἐκεῖθεν πολλοὺς ἐξ αὐτῶν εἰς τὰς παρακειμένας νήσους [9]. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀντιμετωπίσας διὰ πολέμου, εἰς ὃν ἐπληγώθησαν δύο ἀξιωματικοί του, τοὺς εἰς Κεγχρεὰς ἐχθρούς, παρέλαβε τὰ ἐκεῖ Ἀμερικανικὰ ἄλευρα [10] καὶ τὰ παρέδωσεν εἰς τὸν κατὰ τὸν Ἰσθμὸν Γενικὸν Φροντιστήν. Τὰ ἄλευρα ταῦτα ἐφάνησαν τότε πολὺ χρήσιμα εἰς τὰ ἐκεῖ στερούμενα τροφῶν στρατεύματα.

Διὰ τὴν συμμετοχήν του εἰς τὸν ἀποκλεισμὸν τοῦ Εὐρίπου ὑπέγραψε σχετικὸν συμφωνητικὸν τὴν 20-7-1822 μὲ τὸν Ἄρειον Πάγον, τὸν Καρύστου

---

1. Ἔγγραφον ὑπ' ἀριθ. 2.
2. Ἔγγραφον ὑπ' ἀριθ. 65.
3. Ἔγγραφον ὑπ' ἀριθ. 65.
4. Περιέργως εἰς τὰ ὑπ' ἀριθ. 2 καὶ 92 ἔγγραφα τὸ πλοῖον ὀνομάζεται «Ἀλκιβιάδης». Δὲν φαίνεται τὰ πλοῖα «Ἀλκιβιάδης» καὶ «Ποσειδῶν» νὰ εἶναι διάφορα.
5. Ἔγγραφα ὑπ' ἀριθ. 4, 98,
6. Ἔγγραφα ὑπ' ἀριθ. 88, 98.
7. Ἔγγραφα ὑπ' ἀριθ. 88, 98.
8. Ἔγγραφον ὑπ' ἀριθ. 13. Πρβλ. καὶ ὅσα γράφει ὁ Κασομούλης, ἔ.ἀ. τ. Α' σ. 237-240.
9. Ἔγγραφον ὑπ' ἀριθ. 88.
10. Ἔγγραφα ὑπ' ἀριθ. 5, 19, 88.

Νεόφυτον καὶ ἄλλους τῶν πέριξ χωρίων [1]. Εἰς τὴν πρώτην πολιορκίαν τοῦ Εὐρίπου ἔλαβε μέρος ἀπὸ 23 Ἀπριλίου μέχρι τέλους Νοεμβρίου τοῦ 1822 [2] μὲ μικρὰν ἐνδιάμεσον διακοπήν. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο, λόγῳ τῶν ἐρίδων τοῦ Ἀρείου Πάγου μὲ τοὺς ἀντιπάλους του, εἶχε περιπετείας τινὰς

Ο ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ ΧΑΤΖΗ ΦΡΑΝΤΖΗ ΚΟΥΤΑΒΟΣ

καὶ ὁ Μ. Κούταβος [3]. Περὶ τὰ τέλη Ὀκτωβρίου τοῦ 1822 ἀπέστειλε τὸν πατέρα του Χατζῆ Φραντζῆν Κούταβον εἰς τὸν Ἄρειον Πάγον ἐν Ξηροχωρίῳ, ἵνα λάβῃ τοὺς συμφωνηθέντας μισθούς, οἱ Ἀρεοπαγῖται ὅμως θεωροῦντες αὐτὸν φίλον τοῦ ἀντιπάλου των Ὀδυσσέως, ὄχι μόνον δὲν τὸν ἐπλήρωσαν

1. Ἔγγραφον ὑπ' ἀριθ. 6.
2. Ἔγγραφον ὑπ' ἀριθ. 13.
3. Ἔγγραφα ὑπ' ἀριθ. 2, 3, 8, 9, 10, 11, 15, 17, 21, 23, 26.

ἀλλὰ καὶ τὸν ἐφυλάκισαν [1], διέταξαν δὲ τοὺς πέριξ κατοίκους νὰ μὴ δίδουν ὕδωρ [2] εἰς τὰ καράβια τοῦ Μαργαρ. Κούταβου καὶ Ἰω. Καραβέλη τὰ ἐνεργοῦντα ἐπὶ 10 μῆνας τὸν ἀποκλεισμόν. Εἰς τὸ πλοῖον μάλιστα τοῦ Μ. Κούταβου εἶχον φιλοξενηθῆ ἐπὶ δύο περίπου μῆνας καὶ τὰ μέλη τοῦ Ἀρείου Πάγου [3]. Ἐν συνεχείᾳ οἱ Ἀρεοπαγῖται ἔστειλαν τὴν 28 Νοεμβρίου 1822 ἐν Ψαριανὸν πλοῖον τοῦ Γ. Καλάρη [4], τὸ ὁποῖον συνέλαβε τὸ πλοῖον τοῦ Μ. Κούταβου, ἀφῆρεσε τὰ κανόνια του καὶ ἄλλα πράγματα, αὐτὸν δὲ τὸν ἴδιον μετέφερεν εἰς Ἄνδρον. Διετυπώθησαν κατ' αὐτοῦ διάφοροι ὑπερβολικαὶ κατηγορίαι, προφανῶς ἐπειδὴ ἀνῆκεν εἰς τοὺς ἀντιπάλους των [5].

Ὁ Ἄρειος Πάγος διὰ ταῦτα οὐ μόνον δὲν ἀνεγνώρισε τὰς ὑπηρεσίας του οὐδὲ ἐνέκρινε τοὺς μισθούς του, ἀλλὰ τοὐναντίον ἀπεφάνθη ὅτι εἶναι καὶ χρεώστης [6] εἰς τὸ Ἐθνικὸν Ταμεῖον αὐτός τε καὶ ὁ συναγωνιστής του Γιάννης Καραβέλης «διὰ τὴν λύσιν τοῦ πλόκου» καὶ διότι ἠνώθησαν μὲ τοὺς παραβάτας τῆς Διοικήσεως.

Ὁ Κούταβος ὅμως παρέχει πολλὰς μαρτυρίας [7] ὅτι ἐξετέλεσε τὸ ἔργον του πιστῶς [8] καὶ ὑπακούων εἰς τὰς διαταγὰς τῆς Διοικήσεως.

Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1823 παρεδόθη εἰς αὐτὸν τὸ πλοῖόν του [9] γυμνόν, τὸ ὁποῖον μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἔφερεν εἰς Πειραιᾶ διὰ νὰ τὸ φυλάξῃ, αὐτὸς δὲ εἰς τὰς 4 Φεβρ. 1823 μετέβη εἰς τὴν Διοίκησιν ἵνα ζητήσῃ τὰ δίκαιά του.

Τὴν 5-6-1823, ὅτε ὁ Πασᾶς τῆς Θεσσαλονίκης ἠπείλει ἔφοδον διὰ Θαλάσσης κατὰ τῶν Τρικκέρων καὶ τοῦ Εὐρίπου, ὁ Μ. Κούταβος προθυμοποιεῖται νὰ βοηθήσῃ [10] μὲ τὴν ζωήν του καὶ τὸ πλοῖόν του τὸν ἀγῶνα, ἀλλὰ ζητεῖ τὰ κανόνια, τὰ ὁποῖα τοῦ ἀφῆρεσαν καὶ τὰ ἔχουν εἰς τὰ Ψαρά, καὶ ὀλίγα ἔξοδα διὰ τροφὰς καὶ παλάμισιν. Ὅσον διὰ τοὺς μισθοὺς τῶν ναυτῶν του διὰ τὰ προηγούμενα ἔτη καὶ τὰ μετὰ ταῦτα, ἐπαφίεται εἰς τὴν μέλλουσαν κρίσιν τῆς Διοικήσεως καὶ καταλήγει : «ἐγὼ διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος ἐθυσίασα τὴν κατάστασίν μου, τώρα πάλιν εἶμαι ἕτοιμος νὰ θυσιάσω καὶ τὴν ἰδίαν ζωήν μου εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς πατρίδος».

---

1. Ἔγγραφα ὑπ' ἀριθ. 8, 9, 10.
2. Ἔγγραφα ὑπ' ἀριθ. 8, 10.
3. Ν. Κασομούλη, ἔ.ἀ. τ. Α', ἐν Ἀθήναις 1939, σελ. 238. Ἔγγραφον ὑπ' ἀριθ. 21.
4. Ἔγγραφον ὑπ' ἀριθ. 8.
5. Ἔγγραφον ὑπ' ἀριθ. 11.
6. Ἔγγραφον ὑπ' ἀριθ. 17.
7. Ἔγγραφα ὑπ' ἀριθ. 12, 16, 20, 21.
8. Ἔγγραφον ὑπ' ἀριθ. 8.
9. Ἔγγραφον ὑπ' ἀριθ. 21.
10. Ἔγγραφα ὑπ' ἀριθ. 22, 27.

Τὸ ἐκτελεστικὸν Σῶμα διὰ τῆς ἀπὸ 11-6-1823 διαταγῆς του [1] ἀναγνωρίζει τὰς ὑπηρεσίας τοῦ Μ. Κούταβου καὶ Ἰ. Καραβέλη κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Εὐρίπου. Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν ἐφοδιάζει αὐτοὺς μὲ τὰ ἀναγκαῖα διπλώματα [2] τῆς ἐκδουλεύσεώς των καὶ ἀποστέλλει διαταγὴν εἰς Ψαρὰ [3] νὰ ἐπιστραφῶσιν εἰς τὸν Κούταβον τὰ ἀφαιρεθέντα ὅπλα του· ζωοτροφίας δὲ νὰ δώσουν οἱ Ἔπαρχοι Ἀθηνῶν, Καρύστου καὶ Εὐβοίας, εἰς μὲν τὸν Κούταβον 4 χιλ. γρόσια, εἰς δὲ τὸν Καροβέλην 3 χιλ. διὰ νὰ κινήσουν τὰ πλοῖα [4].

Τὴν 12-6-1823 ἡ Διοίκησις διατάσσει [5] τούτους νὰ μεταβοῦν εἰς τὴν δευτέραν πολιορκίαν τῆς Εὐβοίας. Περὶ τὰς ἀρχὰς Νοεμβρίου [6] ὁ Κούταβος ἦλθεν ἐκ Πειραιῶς εἰς τὸν Ἐρετριακὸν κόλπον. Ἔπειτα ἦλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Βρυσακίων [7], τὴν δὲ 22 Ἀπριλίου 1824 [8] εἰς τὰ Λιθαδονήσια διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὸν ἀπὸ Βόλου εἴσπλουν τῶν ἐχθρικῶν πλοίων. Ἐλθόντος ὅμως τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου, ἐρρίφθησαν βολαὶ καὶ ἵνα μὴ περιέλθῃ εἰς τὸν ἐχθρὸν τὸ πλοῖόν του, τὸ ἐβύθισεν ὁ ἴδιος τὴν 22-4-1824 [9], αὐτὸς δὲ ἐσώθη μὲ τοὺς ναύτας του εἰς τὰ παράλια τοῦ Ταλαντίου.

Διὰ τὰς ὑπηρεσίας του κατὰ τὰ ἔτη 1822 καὶ 1823 μέχρι τῆς καταβυθίσεως τοῦ πλοίου οὐδεμίαν ἀμοιβὴν ἔλαβε, διὸ ζητεῖ ἐπανειλημμένως ἀπὸ τὴν Διοίκησιν ὑποβάλλων σχετικοὺς λογαριασμούς [10].

Τὴν 7ην Ἰουλίου 1824 διορίζεται μέλος τῆς τριμελοῦς ἐπιτροπῆς μετὰ τοῦ Γ. Πούκουρη καὶ Ἐλευθ. Ραφαήλ [11], ἵνα κρίνουν τὴν διαφορὰν τοῦ Κρητὸς Ἡλία Μελιδόνη καὶ Ἀναστασίου Χαλικιοπούλου περὶ ἑνὸς πλοιαρίου ναυαγήσαντος εἰς Μονεμβασίαν.

Τὴν 17 Αὐγούστου 1824 διορίζεται Προσωρινὸς Λιμενάρχης καὶ Ὑγειονομάρχης Ναυπλίου [12] διὰ νὰ περιλάβῃ ὅλα τὰ κατάστιχα καὶ διαβατήρια ἀπὸ τὸν Ἰωάνν. Κωνσταντουλάκην.

Τὴν 30 Αὐγούστου 1824 διορίζεται μέλος ἄλλης τριμελοῦς ἐπιτροπῆς [13] μετὰ τῶν Κυρίων Νικ. Βελισαρίου καὶ Σπύρου Πανᾶ διὰ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ

---

1. Ἔγγραφον ὑπ' ἀριθ. 23.
2. Ἔγγραφα ὑπ' ἀριθ. 25, 27.
3. Ἔγγρ. 26.
4. Ἔγγρ. 27.
5. » ὑπ' ἀριθ. 24, 29, 30, 31, 32, 88.
6. » ὑπ' ἀριθ. 33, 88.
7. » ὑπ' ἀριθ. 33.
8. » ὑπ' ἀριθ. 33.
9. » ὑπ' ἀριθ. 33, 34, 35, 36, 88.
10. Ἔγγραφα ὑπ' ἀριθ. 7, 13, 15, 18, 21, 23, 33, 34, 36, 37, 38, 39, 40.
11. » » » 41, 42.
12. » » » 49.
13. » » » 51.

Καβαδία περὶ τῶν φεσίων τὰ ὁποῖα ὁ Ψαριανὸς εἶχε φέρει ἀπὸ τὸ Τούνεζι.

Τὴν 12 Σεπτ. 1824 διορίζεται μέλος εἰς δύο ἐπιτροπάς [1] μὲ τοὺς Ἀναγν. Μπούχλαν καὶ Ἀθανάσιον. . . . , διὰ νὰ κρίνουν πρῶτον μεταξὺ Νικολ. Ἰωάν. Παντελῆ Ψαριανοῦ καὶ Νικολάου Χατζῆ Δημητράκη ἐπίσης Ψαριανοῦ δι' ἓν πέραμα, τὸ ὁποῖον ὁ Ν. Ἰωάν. Παντελῆ ἠγόρασεν εἰς Σπέτσας ἀπὸ ἕτερον Ψαριανόν. Ἔπειτα μεταξὺ Δημητρίου Φιλίνη καὶ Καπετὰν Δημήτρη Κοτζιᾶ Ψαριανοῦ περὶ ἅλατος ληφθέντος εἰς Ψαρὰ παρὰ τοῦ Κοτζιᾶ ὡς ἀνῆκον τῷ Φιλίνῃ.

Τὴν 25 Σεπτ. 1824 ἐν Ναυπλίῳ εἰς ἀπουσίαν τοῦ Ὑγειονόμου τῆς ἐπαρχίας Ναυπλίου, ὁ Προσωρινὸς Γραμματεὺς αὐτοῦ Μ. Κούταβος ἀναφέρει [2] πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον Ναυτικῶν ὅτι ὁ Ἰωάν. Κακάβης Ψαριανός, ἐρχόμενος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ὅπου ἦτο πανούκλα, δὲν ἐδέχθη νὰ τεθῇ εἰς καραντίναν, ἀλλ' ἦλθε παρανόμως εἰς Μονεμβασίαν.

Πολλαὶ εἶναι αἱ ἀναφοραί, οἱ λογαριασμοὶ καὶ αἱ σημειώσεις ἐξόδων [3], διὰ τῶν ὁποίων ὁ Μ. Κούταβος ζητεῖ ἢ τοὺς μισθοὺς τῶν ναυτῶν του ἢ ἀποζημίωσιν διὰ τὸ πλοῖον ἢ διὰ τὰ πράγματα τοῦ πλοίου, τὸ ὁποῖον ἐβυθίσθη τὴν 22 Ἀπριλίου 1824 καὶ ἦτο δικάρτον, χρόνων τριῶν, 27 πήχεων, καὶ 215 τόννων [4].

Τὴν 24 Νοεμβρίου 1824 [5] ἐν Ναυπλίῳ μαρτυρεῖ, ὅτι ἡ Λεῦκα ὀνομαζομένη «Λευκοσία» διοικουμένη παρὰ τοῦ Ἰωάννου Γεωργίου Καργούδα ὑπάρχει καὶ εἶναι ἰδιοκτησία αὐτοῦ καὶ τοῦ Κ. Ἀποστολάκη Κρητικοῦ εἰς Αἶνον ἐξ ἡμισείας. Ἔπίσης ὅτι ἡ σκούνα ὀνομαζομένη «Ἀγλαΐα» [6], ἥτις διοικεῖται παρὰ τοῦ Κ. Ἀγγελῆ Ἀργύρη καὶ Τερζῆ Αἰνίτου, ὑπάρχει ἰδιοκτησία αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Κομιανάκη Ἀργύρη ἐξ ἡμισείας.

Τὴν 2-4-1825 [7] διορίζεται εἰς τριμελῆ ἐπιτροπὴν μετὰ τοῦ Δ. Ὀρφανοῦ καὶ Ἰωάν. Καλλέργη νὰ ἐξετάσουν τὴν Σακολέβαν διοικουμένην παρὰ τοῦ Ἰωάν. Μπατίστα Σέρρα μὲ σημαίαν Ἱσπανικὴν συλληφθεῖσαν παρὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου σιμὰ τῶν Χανιῶν τῆς Κρήτης μὲ πραγματείας ἐχθρικάς : ἂν εἶναι νόμιμος λεία ἢ οὔ.

Τὴν 3 Ἀπριλίου 1825 [8] ἀναπληρῶν τὸν Ὑγειον. καὶ Λιμενάρχην Ναυπλίου βεβαιοῖ ὅτι ὁ Ἰω. Πόγας ἠμπόδισε τὸν Ἰωάνν. Κατζουλιέρην νὰ ἀναχωρήσῃ διὰ Σύραν μὲ 30 ἐπιβάτας καὶ διαφόρους πραγματείας, οἱ δὲ ἐπιβάται ἐμβαρκαρίσθησαν εἰς ἕτερον πλοῖον καὶ ἀνεχώρησαν.

---

1. Ἔγγραφ. ὑπ' ἀρ. 53.
2. » » » 58.
3. » » » 59, 60, 61.
4. Ἔγγραφα ὑπ' ἀριθ. 33, 35, 59, 60, 61.
5. » » » 62.
6. » » » 63.
7. » » » 66.
8. » » » 67.

Τὴν 3-4-1825 [1] κρίνουν καὶ ἄλλην ὑπόθεσιν ἂν τὰ παρὰ τοῦ «Παπαλένικου Πιεγέλου Εὐγένεια» τοῦ Καπ.'Ιωακεὶμ Πετζῶτε ληφθέντα εἴδη ἀπὸ τὰ συνιστάντα τὸν ἀποκλεισμὸν τοῦ φρουρίου τῆς Π. Πάτρας καὶ Ναυπάκτου, εἶναι νόμιμος λεία ἢ οὔ.

Τὴν 12-4-1825 [2] ἐπίσης κρίνουν τὸ ρωσοεμπορικὸν βρίκιον 'Αττίβο τοῦ Καπ. Σαλβατόρε Τράπανι, τὸ ὁποῖον ἐκρατήθη ἀπὸ τὸν Ἔπαρχον Σύρας, διότι εὑρισκόμενον εἰς τὴν Μύκονον εἶχε ρίψει εἰς τὴν θάλασσαν τουρκικὰ γράμματα τὰ ὁποῖα ἡ θάλασσα ἔκβαλεν εἰς τὴν ξηράν.

Τὴν 18-4-1825 [3] διωρίσθησαν νὰ θεωρήσουν τὴν μεταξὺ Δημητρίου Σταματάρα Ψαριανοῦ καὶ Λάμπρου Κάππα Μοσχονησίου διαφοράν, τὸν ὁποῖον ὁ Δ. Σταματάρας εἶχε συστήσει Κυβερνήτην εἰς ἓν πλοιάριόν του καὶ τὸ ὁποῖον ὡς λέγει ἐναυάγησεν ἔξωθεν τῶν Σπετσῶν εἰς μίαν ἐκεῖ ξηρὰν καὶ τὰ διασωθέντα ἐπωλήθησαν παρ' αὐτοῦ.

Τὴν 18-4-1825 [4] εἰς ἀπουσίαν τοῦ Ὑγειονομ. Ναυπλίου ὁ Μ. Κούταβος ἀναφέρει ὅτι ἔφθασεν εἰς τὸν λιμένα Ναυπλίου ἓν μύστικον Σκιαθίτικον μὲ ξυλείαν τὸ ὁποῖον δὲν εἶχε διαβατήριον.

Τὴν 2-5-1825 [5] διὰ τοῦ Ὑγειον. καὶ Λιμ. Ναυπλίου ἀναφέρει ὅτι ὁ 'Ακταίωρος διαταχθεὶς νὰ παραδώσῃ εἰς τὸ Λιμεναρχεῖον τὰς ἀποσκευὰς κτλ. δὲν ὑπήκουσεν ἀλλὰ κρυφίως ἐξηφάνισε τὰ ἐν αὐτῷ.

Τὴν 3-5-1825 [6] διὰ τοῦ Λιμεναρχείου Ναυπλίου ἀναφέρει ὅτι ἐπεστάτησε νὰ ἐμβαρκαρισθοῦν 134 στρατιῶται δι' Ὕδραν.

Τὴν 20 Μαΐου 1825 [7] ἔστειλε 5 ἀνθρώπους εἰς τὸ 'Αγγλικὸν βρίκιον διὰ τὴν ἀναγκαίαν ἔρευναν τῶν τουρκικῶν γραμμάτων.

Τὴν 22 Μαΐου 1825 [8] ἐγκρίνεται ὁ διορισμός του εἰς τὸ ὑπούργημα τοῦ Φροντιστοῦ τοῦ κατὰ τὰς 'Αθήνας στρατοπέδου. Ὡς τοιοῦτος τὴν 11-9-1825 [9] παραλαμβάνει ἀπὸ τὸν Γ. Στελιδιώτην 400 κοιλὰ ἀραποσίτι καὶ 200 σιτάρι, καὶ 110 κοιλὰ σιτάρι ἀπὸ Μιχάλη Παντζὲν 'Αδριώτην.

Τὴν 6-12-1825 [10] παρέλαβεν ἐλλιπῶς ἀπὸ Καπετὰν Στέφανον Καμπούρην σῖτον καὶ προτείνει νὰ γίνῃ ἀνάκρισις διὰ τὸ ἐλλεῖπον.

Τὴν 8-12-1825 [11] ζητεῖ ἀπὸ τὸ 'Επαρχεῖον 'Αθηνῶν πρόβλεψιν ἀναγ-

1. Ἔγγραφ. ὑπ' ἀριθ. 70.
2. » » » 71.
3. Ἔγγραφ. ὑπ' ἀριθ. 72.
4. » » » 73.
5. » » » 74.
6. » » » 75.
7. » » » 76.
8. » » » 77.
9. » » » 81.
10. » » » 82.
11. » » » 83.

καίων τροφῶν διότι ηὐξήθη τὸ τακτικὸν σῶμα καὶ ἠλαττώθησαν αἱ τροφαί, αἱ δὲ εἰς τὰς ἀποθήκας ἀρκοῦν διὰ 5 ἕως 6 ἡμέρας.

Ὁ Ἔπαρχος Ἀθηνῶν Ἰωάννης Γενοβέλης τὴν 5-2-1826 [1] βεβαιοῖ ὅτι ὁ ἡγούμενος Καισαριανῆς ἐπλήρωσεν εἰς τὸν Φροντιστὴν τῶν Ἀθηνῶν Μαρ. Κούταβον γρόσια 210 διὰ 30 κοιλὰ κριθάρι.

Τὴν 7 Δεκεμβρίου 1827 [2] ἐν Αἰγίνῃ ζητεῖ πάλιν ἀπὸ τὴν Ἀντικυβερνητικὴν Ἐπιτροπὴν ἀποζημίωσιν, ἡ δὲ Κυβέρνησις κρίνει δίκαιον τὸ αἴτημα καὶ εἶναι τῆς γνώμης νὰ διορισθῇ πρὸς τοῦτο Ἐπιτροπή, ἥτις νὰ ἐκτιμήσῃ πρεπόντως τὸ πλοῖον τοῦτο.

Τὴν 27 Νοεμβρίου 1830 [3] ἐκ Μεγάρων ὁ Κούταβος «ἀποκατασταίνει τέλειον ἐπίτροπον καὶ πληρεξούσιον τὸν Δημ. Κυριακίδην, διὰ νὰ ἐπιστατήσῃ καὶ παραδώσῃ εἰς τὴν ἐπὶ τούτου Ἐπιτροπὴν τῶν ἀποζημιώσεων τοὺς λογαριασμοὺς τοῦ καταβυθισθέντος πλοίου του.

Τὸ 1833 Ἰουνίου 17 ὑποβάλλει ἔκθεσιν θαλασσίων ἐκδουλεύσεών του [4].

Τὸ 1837 δημοσιεύει εἰς τὴν ἐφημερίδα «Ἐλπὶς—Hoffnung» τὴν γνωστὴν Ἔκθεσίν του, εἰς τὴν ὁποίαν ἀπαντᾷ καὶ ὁ Κων. Κανάρης [5].

Τὴν 31-1-1855 [6] ἐξ Ἀθηνῶν ἀπευθύνεται πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν, ἔνθα λέγει ὅτι κατὰ Μάϊον—Ἰούλιον τοῦ 1838 εἶχεν ἀγοράσει ἐν Χαλκίδι παρά τινος Ὀθωμανοῦ ἓν γήπεδον εἰς θέσιν Σουβάλι, συνταχθέντος τοῦ σχετικοῦ χοτζετίου δι' ἐνεργειῶν τοῦ Ἐπιτρόπου του Μιχαὴλ Αὐγερινοῦ. Τούτου τοῦ χοτζετίου νῦν ζητεῖ ἀντίγραφον ἢ μετάφρασιν, ἵνα βεβαιώσῃ τὴν κυριότητά του ἐπὶ τοῦ γηπέδου τὸ ὁποῖον κινδυνεύει νὰ ἀπολέσῃ.

Ἡ τελευταία του γνωστὴ ἐνέργεια πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν ἀγωνιστῶν Ἐπιτροπὴν εἶναι ἐπιστολή του πρὸς τὸν Ἀντώνιον Κυριακίδην, ἐπίτροπόν του, ἐκ Κυδωνιῶν τὴν 18-5-1865 [7].

Ὀλίγα ἔτη πρὸ τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου ἦλθεν εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν [8] ὅπου ἐφιλοξενήθη ὑπὸ τοῦ Μανουὴλ Ἀλτιναλμάζη συγγενοῦς τοῦ ἐξ Αἴνου Ἀργυρίου Ἀλτιναλμάζη τοῦ φονευθέντος εἰς τὴν μάχην τῆς Καρύστου.

Ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ συνηντήθη μετὰ τοῦ Κυπρισλῆ Μεμὲτ πασᾶ κατὰ τοῦ ὁποίου ἄλλοτε εἶχε πολεμήσει. Ὁ Τοῦρκος πασᾶς ἐχάρη μεγάλως ἀναγνωρίσας τὸν πρώην ἄσπονδον ἐχθρόν του.

---

1. Ἔγγραφ. ὑπ' ἀριθ. 84.
2. Ἔγγραφον ὑπ' ἀριθ. 85.
3. » » » 87.
4. » » » 88.
5. » » » 89.
6. » » » 93.
7. » » » 99.
8. Ἀ δ α μ. Τ α μ β α κ ί δ ο υ, Συμβολὴ τῆς Θρᾴκης εἰς τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821. Θρακικά, Παράρτημα τοῦ τόμ. Γ' (1931) σ. 45—46.

Ὁ Μαργαρίτης Κούταβος εἶχε συναγωνιστὴν καὶ τὸν ἐξάδελφόν του Κων. Κούταβον. Εἶχε τρεῖς θυγατέρας καὶ ἕνα υἱόν.

Τιμηθεὶς μὲ διάφορα ἀξιώματα ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις μετὰ τὸ 1865[1].

ΕΓΓΡΑΦΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

1

Ἀπόσπασμα ἐκ τῶν Στρατιωτικῶν Ἐνθυμημάτων τοῦ Ν. Κ. Κασομούλη[2]

Κατὰ τὸ 1820, ἐνῷ ὁ Σουλτὰν Μαχμούτης ἐπολιορκοῦσε τὸν Ἀλήπασιαν εἰς Ἰωάννινα, καὶ τὰ πνεύματα καὶ ἡ ἡσυχία τοῦ λαοῦ ἄρχισαν νὰ ταράττωνται, συναινέσει τοῦ πατρός μου ἀπέρασα ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην, καὶ ***ἐμβαρκαρισθεὶς εἰς τὸ πλοῖον βρίκι τοῦ Καπ. Μαργαρίτη Κούταβου Αἰνίτου*** μὲ ὅσον πρᾶγμα πολύτιμον εἶχα ἐταξίδευσα· ἐκπλεύσαντες ἀπὸ τὸν κόλπον, ἀπὸ τρικυμίαν θαλάσσης ἐπιστρέψαμεν εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, λιμένα Συκιᾶς, κόλπο Φιλίτζιο. Διαβάντες ἔπειτα μὲ οὔριον ἄνεμον ἀπέξωθεν τῆς νήσου Χίου, ἀναμεταξὺ Σάμου καὶ Ἰκαριᾶς, τῆς νήσου Κῶ καὶ Βουδρουμίων, ἐφθάσαμεν μετὰ 13 ἡμέρας εἰς Ἀλεξάνδρειαν. Συστημένος εἰς τὸν ἔμπορον Θεόδ. Τοσίτζαν, φέρων ἐπάνω μου καὶ ἄλλα συστατικὰ ἀπὸ Ὀθωμανοὺς ἐπισήμους καὶ ἄλλους ἀρχηγοὺς τῆς Μακεδονίας πρὸς τοὺς φίλους των, εὐκόλυνα τὴν διάβασίν μου διὰ τὴν Αἴγυπτον . . . . συστατικά μου καὶ εἰς ὅλους ἐκείνους τοὺς ἀρχηγοὺς Ὀθωμανοὺς καὶ Ἕλληνας. Τὸ ταξίδι μου, διὰ τὰς καλὰς συστάσεις καὶ ἐπισήμους σχέσεις ἀπόκτησα, ἐστάθη εὐτυχὲς καὶ ὀγλήγορον. Εἰς τὰς διαφόρους συναναστροφὰς τῶν αὐλικῶν τοῦ Μεχμενταλῆ δὲν ἠκούετο παρὰ φιλονικία περὶ τῆς ἐπιτυχίας ἢ ἀποτυχίας τοῦ Ἀλήπασια ἐναντίον τοῦ Βασιλέως των. . .

Ὁ Τοσίτζας, εἰς τὸν ὁποῖον ἤμουν συστημένος, μὲ συμβούλευσεν ὅτι πρέπει νὰ ἐπισιρέψω εἰς τὴν πατρίδα . . . Ἐπείσθην εἰς τοὺς λόγους του, καὶ ἀφοῦ διέτριψα δύο μῆνας . . . τὸν Φεβρουάριον ἐκατέβην μὲ τὸν Μιχάλην Τοσίτζαν εἰς Ἀλεξάνδρειαν. Ἀντὶ πράγματος ἔλαβα συναλλαγματικὰς παρὰ τῶν ἀδελφῶν Τοσίτζα πρὸς τὸν Σωτήρην Ἰωάννου ἐπίτροπόν τους, καὶ μὲ ἓν βρίκι τοῦ Καπετὰν Μανόλη Γέρογλου διὰ τῆς θαλασσοπορίας ἔφθασα εἰς Σμύρνην . . . Φορτώσας καφὲ εἰς μίαν γολέτταν, καὶ ἐμβαρκαρισθεὶς διὰ τὲς Φῶκες . . ., ἀπὸ τὴν Λῆμνον . . . εὐθὺς μετέβην εἰς Τζιαγζῆ καὶ τὴν ἰδίαν ἡμέραν τράβηξα εἰς Σέρρας.

---

1. Ἀ δ α μ. Τ α μ β α κ ί δ ο υ, Συμβολὴ τῆς Θρᾴκης εἰς τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821. Θρακικά, Παράρτημα τοῦ τόμ. Γ' (1931) σ. 45—46.

2. Ν. Κ. Κ α σ ο μ ο ύ λ η, Ἐνθυμήματα Στρατιωτικά, τ. Α', Ἀθῆναι 1939 σελ. 131—134.

2

Ὑπερτάτη Διοίκησις!

Τῇ 13 Μαΐου 1821 ἐν τῇ Πάτμῳ ἔφθασε τὸ πιργαντῖνον ὀνομαζόμενον Ἀλκιβιάδης, διοικούμενον παρὰ τοῦ Μαργαρίτη Κούταβου, φορτωμένον κουκκία, ἀνῆκον τῆς κυριότητος τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἀδελφῶν Τουσίτζα, καὶ πλοῖον καὶ φορτίον, ἐκτὸς ἑνὸς τετάρτου μέρους τοῦ πλοίου, ὅπου ὡς παρασταίνει ὁ εἰρημένος Κούταβος, τοῦ εἶχαν δώσει μερίδιον οἱ Τουσίτζηδες χωρὶς νὰ τοὺς δώσῃ τὴν πληρωμὴν ὅμως, ἀλλὰ μὲ ἐμπιστοσύνην. Εὑρισκόμενος ὁ ὑποσημειούμενος Πελοπίδης ἐκεῖ, ἐκράτησε τὸ αὐτὸ πλοῖον καὶ φορτίον διὰ λογαριασμὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, διὰ τὰς κάτωθεν αἰτίας.

Αον. Ὅτι οἱ Τουσίτζηδες ἐκράτησαν εἰς χεῖράς των ὑπὲρ τὰς διακοσίας χιλιάδας γρόσια, ἀπὸ συνεισφορὰς τῶν ἐκεῖ ὁμογενῶν, μὴ θέλοντες νὰ τὰ ἐμβάσουν εἰς τὴν ἀνάγκην τοῦ Ἔθνους.

Βον. Ὅτι ἐν καιρῷ τῆς κατηχήσεώς των ὑπεσχέθησαν εἰς τὸ Ἔθνος νὰ στείλωσι δύο καράβια ὁμοῦ μὲ τάλλαρα χιλιάδας τρεῖς, τὸ ὁποῖον δὲν ἐξετέλεσαν.

Γον. Ὅτι τὸ αὐτὸ πλοῖον καὶ φορτίον ἐστέλλοντο παρ' αὐτῶν διὰ λογαριασμὸν τοῦ Ἔθνους, ὡς μᾶς ὑπεσχέθησαν οἱ ἴδιοι, ἔτι ὄντων ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.

Δον. Ὅτι ἔγιναν κακὸν παράδειγμα καὶ ἐμπόδιον σχεδὸν μιλλιουνίου γροσίων, ὁποὺ εἶχον οἱ ὑποσημειούμενοι προδιατεθειμένους πολλοὺς ὁμογενεῖς διὰ νὰ συνεισφέρουν.

Εον. Ὅτι εἷς ἐξ αὐτῶν ἀδελφός, Κωνσταντῖνος ὀνομαζόμενος, φθάνοντας εἰς Αἴγυπτον οἱ εἰρημένοι, τοὺς ἐπρόδωσεν εἰς τὸν Ἡγεμόνα, ὁμοῦ καὶ τὸ μυστήριον τοῦ Ἔθνους.

Δι' ὅλας αὐτὰς τὰς αἰτίας ἐκράτησαν τὸ εἰρημένον πλοῖον καὶ φορτίον πρὸς χρῆσιν τοῦ Ἔθνους, τὸ ὁποῖον, ἐξοδεύσαντες ἱκανὰ χρήματα, τὸ ἐδιώρθωσαν καὶ τὸ ἀρμάτωσαν, οἱ δὲ Πάτμιοι ὥρμησαν ἐξ ἐφόδου καὶ τὸ ἐκυρίευσαν ἀρματωμένον, ἕτοιμον, ὁμοῦ καὶ μὲ δύο τέγκια[1] σαμελακτζάδες, ζωνάρια, σεβαγιὰ Χαλεπίου, ὡς εἰς ἑτέραν ἀναφορὰν φαίνονται. Ἀκολούθως μετὰ τὸν ἐρχομὸν τοῦ Πρίγκιπος Δ. Ὑψηλάντη εἰς Ὕδραν, ἦλθε μὲ τὸ αὐτὸ πλοῖον ὁ Θέμελης, καὶ δολιοτρόπως τὸν ἠπάτησε, καὶ τοῦ ἐδόθη ἄδεια νὰ τὸ ἐξουσιάζῃ, τὸ ὁποῖον ἀποστείλαντες οἱ Πάτμιοι εἰς περιφέρειαν ἔκαμαν ἱκανὰ λάφυρα ὡς εἰς τὸν μερικὸν κατάλογον σημειοῦνται. Ἔπειτα δὲ ἀπὸ ὀλίγον καιρὸν ὁ Ταρσίκας μὲ διαταγὴν τοῦ εἰρημένου Ὑψηλάντη τὸ ἐπερίλαβεν ἐκ τῶν Πατμίων παραδίδοντάς το τοῦ Μαργαρίτη Κούταβου ὅστις ἐδιωρίσθη ἔπειτα παρὰ τοῦ Ἀρείου Πάγου διὰ νὰ φυλάττῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Εὐρίπου. Αὐτὸς δὲ ἔλειψεν ἐκ τοῦ χρέους του καὶ ἐπεχειρίσθη ἐμπορικὰ ταξίδια, ἐνούμενος μετὰ τῶν

1. tegghia (Ἰταλ.)=χύτρα, ταψί, σκέπασμα.

ἐναντίων τῆς Διοικήσεως καὶ μὴ ὑπακούων τὰς διαταγὰς τοῦ Ἀρείου Πάγου, ὅθεν ἔκτοτε τὸ αὐτὸ πλοῖον εὑρίσκεται ἐν τῷ λιμένι τῶν Ἀθηνῶν ἀκίνητον καὶ εἰς κακὴν κατάστασιν.

Ἐν τούτῳ τῷ μεταξύ, ἐλαφυραγωγήθη παρὰ τῶν Σπετζιωτῶν, καὶ ἓν ἕτερον πλοῖον κότερον, διοικούμενον παρά τινος Ἰωάννου Σκαλιστήρη, ἀνῆκον καὶ αὐτὸ τῶν εἰρημένων Τουσίτζηδων, ὅπερ πληροφορούμενος ὁ Τασσίκας, προσέδραμεν εἰς τὸν Ὑψηλάντην, ἔλαβε διαταγὴν καὶ τὸ ἐλευθέρωσε παρὰ τῶν Σπετζιωτῶν, διορίζοντάς το μὲ τὸν ἴδιον διοικητήν του Σκαλιστήρην, διὰ νὰ χρησιμεύῃ εἰς ὑπηρεσίαν τοῦ Ἔθνους, πλὴν περιλαμβάνοντάς το ὁ Σκαλιστήρης, δὲν ἐστάθη εὐπειθής, ἀλλὰ περιφέρεται ἔνθεν κἀκεῖθεν διὰ μερικάς του ὑποθέσεις μέχρι τῆς σήμερον. Αὐτὰ τὰ δύο πλοῖα αἰτοῦμεν οἱ ὑποσημειούμενοι, νὰ διορισθῶσι παρὰ τῆς Ὑπερτάτης Διοικήσεως εἰς τὴν ἐπιστασίαν μας διὰ νὰ τὰ περιλάβωμεν, καὶ νὰ φροντίσωμεν τὴν διόρθωσίν τους, καὶ νὰ τὰ ἐξαποστείλωμεν, ἢ πρὸς τὸ μέρος τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος εἰς Μισολόγγι ὡς ἀναγκαῖα, ἢ ὅπου ἄλλοῦ διορισθῶμεν παρὰ τῆς Διοικήσεως. Καὶ ὡς πρωταίτιοι τῆς τούτων κτήσεως, μένομεν εὐέλπιδες τῆς ἐντεύξεως τοῦ αἰτήματος, ὑποσημειούμενοι μὲ τὸ ἀνῆκον Σέβας.

Τῇ 30 Ἀπριλίου 1823. Τριπολιτζᾷ

Οἱ εὐπειθεῖς

Ἀντώνιος Πελοπίδας

(Ὄπισθεν) Κ. Τασσίκας

Κατεχωρίσθη εἰς τὸ Γενικὸν Πρωτόκολλον ὑπὸ ἀρ. 26

Τῇ 14 Μαΐου 1823 εἰς φύλ. 2

Ὁ Γεν. Πρωτοκολλιστὴς

Ἀρ. 74. Ἀναφορὰ Ἀντωνίου Πελοπίδα περὶ ὑποθέσεως ἑνὸς περγαντίνου. Τὸ Σεβαστὸν Σῶμα τοῦ Ἐκτελεστικοῦ νὰ διευθύνῃ αὐτήν, ὅπου ἀναγκαιοῖ, καὶ γενομένη ἡ πρέπουσα ἔρευνα, νὰ εἰδοποιήσῃ περὶ τούτου εἰς τὸ Βουλευτικόν.

Τῇ 5 Μαΐου 1823. Ἐν Τριπολιτζᾷ

Ὁ Πρῶτος Γραμ. τοῦ Βουλευτ.

Ἰω. Σκανδαλίδης

Πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν, διὰ νὰ ἐξετάσῃ καὶ ἀναφέρῃ.

Ὁ Γεν. Γραμ.

Ἀ. Μαυροκορδᾶτος

Ἀκολουθεῖ ἀναφορὰ τοῦ Μαργαρίτου Κούταβου ἀπολογουμένου εἰς τὴν ἀναφοράν, ἣν ἔδωκε κατ' αὐτοῦ ὁ Ἀντ. Πελοπίδας καὶ Κυριακὸς Τασσίκας.

Γνώμη τοῦ Βουλευτ. εἶναι πρὸς τὸ Ἐκτελεστικὸν ἵνα διὰ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν θεωρηθῇ αὐτὴ ἡ ὑπόθεσις.

Τῇ 15 Μαΐου 1823 Τριπολιτζᾷ

Εἰς ἔλλειψιν Α΄ Γραμματέως

Ὁ Β΄ Γραμματεὺς

Ἀναστάσιος Γεωργίου

Ὑπερτάτη Διοίκησις!

Μοὶ ἐπαρρησιάσθη κατὰ τὴν 12 τοῦ τρέχοντος μηνὸς μία ἀναφορὰ τῶν Κυρίων Ἀντωνίου Πελοπίδου καὶ Κυριάκου Δασσίκα ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν σημειωμένην ἀπὸ τὰς 30 τοῦ παρελθόντος, τὴν ὁποίαν ἐπαρρησίασαν κατ' ἐμοῦ εἰς τὴν Ὑπερτάτην Διοίκησιν, ἐνῷ ἐγὼ ἔχω κρίσιν μετὰ τοῦ Κου Α. Πελοπίδου, ὁ ὁποῖος διὰ τῆς ἀποστολικῆς του δυνάμεως ἐκίνησε τοὺς Πατμίους καὶ ἐξουσίασε τὸ πλοῖόν μου καὶ τὸ ἐν αὐτῷ φορτίον κουκκίων χωρὶς τὴν παραμικρὰν συναίσθησιν τῆς παρανομίας του, ἥτις ἐπέφερε τὴν ὁλοτελῆ δυστυχίαν μου, ὡς κάτωθεν θέλω παραστήσω τὰ δίκαιά μου.

Α. Τὸ περγαντῖνον τὸ ὁποῖον ἐδιοίκουν καὶ διοικῶ τὸ ἓν τέταρτον αὐτοῦ εἶναι ἐδικόν μου, τὰ δὲ τρία τέταρτα ἀνήκουν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἐμπόρων Κυρίων Ἀδελφῶν Τουσίτζα, ἐπὶ συμφωνίᾳ μετ' αὐτῶν, διὰ νὰ καπετανεύω ἐγὼ εἰς τὸ ρηθὲν πλοῖον, καὶ ὄχι ἄλλος οὐδείς, ὡς τὰ ἀποδεικτικά μου.

Β. Κατὰ τὸν Ἀπρίλιον μῆνα 1821 ἐφόρτωσαν τὸ πλοῖόν μου οἱ εἰρημένοι Ἀδελφοὶ Τουσίτζα κουκκία ἀρδέπια [1] 855, ἐπὶ συμφωνίᾳ διὰ νὰ μετακομίσω αὐτὰ εἰς Νεάπολιν, ὡς ἐκ τοῦ φορτωτικοῦ γράμματος φαίνεται καὶ νὰ παραδώσω αὐτὰ εἰς τὸν ἐκεῖσε εὑρισκόμενον Κύριον Κων)νον Ἀδάμον καὶ νὰ λάβω παρὰ τοῦ ἰδίου διὰ ναῦλόν μου ἓν τάλλαρον εἰς τὸ κάθε ἀρδέπι καὶ πέντε τάλλαρα διὰ κάππα, καὶ ἂν τυχὸν καὶ πιάσω εἰς καμμίαν τῶν Νήσων καὶ συμφέρῃ νὰ πουλήσω.

Γ. Φθάσας ἐξ ἐναντίων ἀνέμων εἰς Πάτμον κατὰ τὴν 12 Μαΐου 1821, φανεὶς εἷς τῶν ἀποστόλων ἄγνωστός μοι ὤν, λέγω τὸν ρηθέντα Κύριον Πελοπίδην, ὅστις ἐρεθίσας τοὺς Πατμίους μὲ τὰς αὐτὰς ἐν τῇ ἀναφορᾷ του παραλογίας ἐκράτησε δεσποτικῶς πλοῖόν τε καὶ φορτίον, τὸ μὲν φορτίον κακῶς ἐξοδευθέν, τὸ δὲ πλοῖον χείρονα ἔτι ἁρπαγὴν εἰς ἐμέ.

Δ. Ὁποίαν σχέσιν εἶχον ἐγώ, τὸ πλοῖόν μου καὶ φορτίον μὲ τὰ ἀσυμπάθητα κινήματα τοῦ Κυρίου Πελοπίδου; ὁποῖον ἐνίσχυρον γράμμα τοῦ Ἔθνους μας εἶχεν ὁ Κύριος Πελοπίδης ὥστε δυνάμει αὐτοῦ νὰ ἁρπάζῃ τὰ τῶν ἄλλων; ποῖος νόμος πολιτικὸς ἢ ἐμπορικὸς ἐμποροῦσε νὰ δώσῃ δικαίωμα ποτὲ εἰς τὸν Κύριον Πελοπίδην, ὥστε διὰ τούτων τῶν ἀερωδῶν του προβλημάτων, ἐναντίον τῶν Δουσίτζηδων, ν' ἁρπάζῃ καὶ νὰ ληλατίζῃ καὶ πλοῖον καὶ φορτίον καὶ ν' ἀδικήσῃ καὶ ἐμὲ καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ ναύτας μου;

Ε. Ὅσα δὲ κατὰ τῶν εἰρημένων ἀδελφῶν Τουσίτζηδων ἀναφέρουν οἱ εἰρημένοι Κοι Α. Πελοπίδης καὶ Κ. Δασσίκας, εἶμαι στενευμένος διὰ τὴν ἀλήθειαν, νὰ τοὺς ἀποκριθῶ, ὅτι αὐτοὶ ποτὲ δὲν εὑρέθησαν ἐχθροὶ τοῦ Ἔθνους μας, ἐνῷ εἰς τὴν δόξαν των δὲν ἔλειψαν καὶ δὲν λείπουν, ὡς ἐβεβαιώθην ἀπὸ πολλοὺς ταξιδιώτας μας ὅλον ἕνα νὰ συμβοηθοῦν, ἂν ὄχι ἀναφανδὸν μ' ὅ,τι τρόπον δύνανται, προφυλάττοντας τὴν ζωὴν των ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν τυράννων.

---

1. erdeb (Τουρκ.)=Ἀραβικὸν μέτρον δημητριακῶν περίπου 5 μποῦσελ.

ς. Περὶ δὲ τῆς ἰδιοκτησίας τοῦ πλοίου μου ἂν ἀνήκῃ εἰς ἐμὲ τὸ ἓν τέταρτον ἢ καὶ χρεωστῶ τὴν τιμὴ αὐτοῦ πρὸς τοὺς Κους Ἀδελφοὺς Τουσίτζηδων, οἱ Κύριοι Πελοπίδας καὶ Τασσίκας εἶμαι βέβαιος, οὔτε ἀποδεικτικὸν ἔχουν περὶ τούτου, οὔτε ἀνήκει εἰς αὐτοὺς νὰ τὸ ἐξετάσουν, καὶ ἀπορῶ εἰς ποῖον δυνατὸν δικαιολόγημα ἐπιστηριζόμενοι, λέγουν πρὸς τὴν Ὑπερτάτην Διοίκησιν, νὰ παραδοθῇ εἰς αὐτοὺς τὸ πλοῖόν μου.

Ζ. Εἶναι ἐπίσης διόλου ἀνύπαρκτον, ὅτι ἀφοῦ τὸ πλοῖόν μου κατεκρατήθη ἀπὸ τὸν ρηθέντα Κον Πελοπίδην, καὶ διεδέχθησαν τὴν ἁρπαγὴν οἱ Πάτμιοι διορίσαντες εἰς αὐτὸ διὰ Καπετάνιον κάποιον Παγκώστα ὀνόματι, διὰ νὰ λαφυραγωγῇ εἰς τὴν θάλασσαν. Ἔλαβεν αὐτὸ ὁ Κὺρ Δασσίκας δυνάμει τῶν γραμμάτων τοῦ Πρίγκιπος Δ. Ὑψηλάντε καὶ μοὶ τὸ παράδωσεν, ὄχι, ἀλλ' ἐγὼ ὁ ἴδιος κατὰ καιρὸν προσφυγὼν εἰς τὴν δικαιοσύνην τῶν Ὑδραίων, ὡς ἐκ τῶν γραμμάτων φαίνεται, ἀποδείξας εἰς αὐτοὺς τὴν ἀπαραδειγμάτιστον ἀδικίαν, ἥτις ἀρξαμένη ἀπὸ τὸν Κ. Πελοπίδην, εὗρεν ἀξιωτέρους διαδόχους, ἐμπόρεσα λέγω διὰ τῶν γραμμάτων τῶν Ὑδραίων νὰ ξαναλάβω ἀπὸ τοὺς Πατμίους τὸ πλοῖόν μου εἰς τὴν χειροτέραν κατάστασιν ὄν, εἰς τὸ ὁποῖον ἐξοδεύσας ἱκανὰ χρήματα πρὸς διόρθωσίν του, δέν τὸ ἐμεταχειρίσθην οὔτε εἰς ἰδιαιτέρας μου ὑποθέσεις οὔτε εἰς ἰδιαίτερά μου ἐμπορικὰ ταξίδια, ἀλλ' ἔκτοτε ἐδούλευσα καὶ δουλεύω εἰς τὸν Ἱερὸν Ἀγῶνα τοῦ Ἔθνους μου, ὡς ἐκ τῶν ἀποδεικτικῶν μου φαίνεται, μὲ πλοῖόν μου, μὲ κανόνια μου, μὲ μονετζιῶνές μου καὶ μ' ὅλα τὰ ἀναγκαῖα ἐφόδια τοῦ πλοίου, χωρὶς νὰ λάβω δι' αὐτὸ ἀπὸ κανὲν οὔτε ὀβολὸν διὰ ἔξοδά του μέχρι σήμερον.

Η. Ἀναφέρουν προσέτι οἱ Κύριοι Πελοπίδης καὶ Τασσίκας, ὅτι ἐγὼ παραλαβὼν τὸ πλοῖόν μου, καὶ διορισθεὶς ἀπὸ τὸν Ἄρειον Πάγον εἰς τὸν μπλόκον τῆς Εὐρίπου, ἠνώθην μετὰ τῶν ἐναντίων τῆς Διοικήσεως, ἐγὼ ὅσον τὸ κατ' ἐμὲ δὲν ἐννοῶ αὐτὰ τὰ πράγματα, οὔτε ἐμπορῶ νὰ τὸ καταλάβω πόθεν ὁ Κὺρ Πελοπίδης ἀπὼν ἐπροφήτευσεν, ὁ δὲ Κὺρ Τασσίκας τὸ ἐκατάλαβε. Ἀναφερόμενος δὲ εἰς τὸ ἐν Πάτμῳ γενόμενον διαμαρτυρικόν, διαμαρτύρομαι ἐκ νέου ἐναντίον τοῦ Κου Πελοπίδους δι' ὅλους μου τοὺς ναύλους, ἔξοδα, ζημίες κτλ. παρακαλῶντας θερμῶς τὴν Ὑπερτάτην Διοίκησιν νὰ διορίσῃ ὅπου ἀνήκει καὶ νὰ μὴν ἀναχωρήσῃ ἕως οὗ νὰ λάβῃ τέλος ἡ διαφορά μας, διότι ἡ δυστυχία μου λαβοῦσα ἀρχὴν ἀπὸ τὴν ἁρπαγὴν τοῦ Κὺρ Πελοπίδου γίνεται ἀφ' ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἀνυπόφορος. Μένω δὲ μ' ὅλον τὸ βαθύτατον Σέβας

Ἐν τῇ Τριπολ(ιτζᾷ) 15 Μαΐου 1823

Ὁ Εὐπειθὴς καὶ εἰλικρινὴς Πατριώτης

(Νῶτον) Μαργαρίτης Κούταβος

Κατεχωρίσθη εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. εἰς φ. 3

Τῇ 30 Μαΐου 1823 ὑπὸ ἀρ. 46

Ὁ Γεν. Πρωτοκολλιστὴς

Ἀρ. 294 Ἐπειδὴ ἡ ἀγωγὴ τῶν Κων Ἀντ. Πελοπίδη καὶ Κυρ. Τασσίκα ἐπέμφθη πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν, εἰς τὸ αὐτὸ διευθύνεται καὶ αὕτη, τὸ δὲ Ὑπουργεῖον τοῦτο, εἰ χρεία, ἂς λάβῃ τὰς ἀναγκαίας πληροφορίας ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν.

24 Μαΐου 1823

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς
Α. Μαυροκορδᾶτος

(ΓΑΚ, Ναυτικῶν 1823)

Τοσίτσας Μιχαὴλ (1787—1856) ἐκ Μετσόβου ἔμπορος γουναρικῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ μετὰ τοῦ πατρός του ἀπὸ 1797. Εἰς τὸ κατάστημα προσέλαβε καὶ τοὺς ἀδελφούς του Θεόδωρον, Κων)νον, Νικόλαον καὶ τὴν ἀδελφὴν Τα-μούσιω (Σταματίαν) μητέρα τοῦ Νικολάου Στουρνάρη. Οἱ Θεόδωρος, Κωνσταντῖνος καὶ Νικόλαος ἐστάλησαν εἰς Αἴγυπτον. Ὁ Νικόλαος βραδύτερον μετέβη εἰς Μάλταν καὶ Λιβόρνον. Τὸν Ἰούλιον 1820 ὁ Μιχαὴλ κατῆλθεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν ὅπου ἔτυχε μεγάλης ὑποστηρίξεως παρὰ τοῦ Μεχμὲτ Ἀλῆ καὶ οὐ μόνον ὁ ἴδιος ἐθησαύριζεν ἀλλὰ ἐβοήθει καὶ τὸν Ἀγῶνα καὶ τὴν Πατρίδα.

Τασσίκας Κυριακός. Ἕλλην ἔμπορος ἐν Αἰγύπτῳ μυηθεὶς εἰς τὴν Φιλικὴν Ἑταιρείαν ὑπὸ τοῦ Ἀντων. Πελοπίδα εἰργάσθη δραστηρίως πρὸς οἰκονομικὴν ἐνίσχυσιν τῆς Ἐπαναστάσεως. Λόγῳ τῆς ἀδιαφορίας τῶν ἐκεῖ ὁμογενῶν κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τοῦ πλοίου «Ὡραία Ἑλλὰς» μετὰ τοῦ ὁποίου ἠγωνίσθη καθ' ὅλην τὴν περίοδον τοῦ Ἀγῶνος καὶ ὡς πολεμιστὴς καὶ ὡς μέλος τοῦ Ἀρείου Πάγου.

Ἄρειος Πάγος. Ὁ Θεόδωρος Νέγρης ἀνέλαβεν ἵνα ὀργανώσῃ πολιτικῶς τὴν Ἀνατολικὴν Στερεὰν Ἑλλάδα. Ἐκάλεσε λοιπὸν συνέλευσιν τῶν πέριξ ἐπαρχιῶν εἰς Ἄμφισσαν τὸν Νοέμβριον τοῦ 1821 τῇ συγκαταθέσει τοῦ Ὀδυσσέως Ἀνδρούτσου. Τὴν 15 Νοεμβρίου ἐψηφίσθη ὁ ὀργανισμὸς τοῦ πολιτικοῦ αὐτοῦ σώματος, τὸ ὁποῖον ὠνομάσθη Ἄρειος Πάγος. Συνίστατο ἐκ δύο τμημάτων: τοῦ πολιτικοῦ καὶ τοῦ δικανικοῦ, ὧν ἕκαστον εἶχεν ἓξ μέλη καὶ ἀνὰ ἕνα πρόεδρον. Τοῦ πρώτου πρόεδρος ἐξελέγη ὁ πληρεξούσιος Λαμίας καὶ Μενδενίτσης Θεόδωρος Νέγρης, τοῦ δὲ δευτέρου ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Ἀταλάντης, ἐπίσκοπος Ταλαντίου Νεόφυτος. Τὰ λοιπὰ δώδεκα μέλη ἦσαν οἱ: Ἰω. Φίλωνος καὶ Βασιλάκης Κάλκος (Λεβαδείας), Ρήγας Παπακοντορρήγας (Σαλώνων), Παναγ. Κονδύλης (Λιδωρικίου), Γ. Αἰνιὰν (Ὑπάτης), βαρῶνος Θεοχάρης Κεφαλᾶς (Ἀγράφων), ἀναπληρωθεὶς ὑπὸ Κ. Σακελλίωνος, Ἰωάν. Σκανδαλίδης (Μακεδόνων), Ἄνθιμος Γαζῆς καὶ Δρόσος Μανσόλας (Θεσσαλίας), Πανούσης Σαμποτζῆς (Θηβῶν), Ἰωάν. Εἰρηναῖος (Ἀθηνῶν) καὶ Κων. Ἰωάννου (Εὐβοίας).

Ὁ ὀργανισμὸς εἶναι λεπτομερὴς καὶ ἐκλήθη «Νομικὴ Διάταξις». Κατ' αὐτὸν ὁ Ἄρειος Πάγος διετήρει αὐτοτέλειαν εἰς τὴν διοίκησιν τῶν πραγμάτων τῆς Ἀνατολ. Ἑλλάδος, ἔναντι τῆς Ἐθνικῆς Κυβερνήσεως. Ὡρίσθησαν ἔφοροι τῶν ἐπαρχιῶν καὶ προεστῶτες τῶν χωρίων. Οἱ ὁπλαρχηγοὶ τῶν ἐπαρχιῶν ὡρίσθησαν καὶ στρατηγοὶ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ἀρείου Πάγου.

Βραδύτερον, ἐκλεγέντος τοῦ Θ. Νέγρη μέλους τοῦ Ἐκτελεστικοῦ καὶ τοῦ Ἰω. Σκανδαλίδου Γραμματέως τοῦ Βουλευτικοῦ, κατέλαβαν τὰς θέσεις αὐτῶν ἐν τῷ Ἀρείῳ Πάγῳ οἱ Κυριακὸς Τασσίκας καὶ Α. Α. Λιδωρίκης. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 1822 ἤρχισαν διχόνοιαι μεταξὺ Ἀρείου Πάγου ἀφ' ἑνὸς καὶ Δ. Ὑψηλάντου καὶ Ὀδυσσέως Ἀνδρούτσου ἀφ' ἑτέρου, αἵτινες προεκάλεσαν πολλὰ δυσάρεστα καὶ δὴ τὸν φόνον τοῦ Ἀλ. Νούτσου καὶ Χρ. Παλάσκα. Ὁ στρατὸς τῆς Ἀνατ. Ἑλλάδος ἦτο πιστὸς εἰς τὸν Ὀδυσσέα. Ἡ Κυβέρνησις ὅμως ὑπεστήριζε τὸν Ἄρειον Πάγον. Τὴν 23 Ἰανουαρίου 1823 ὁ ἐν Ξηροχωρίῳ ἀπρακτῶν Ἄρειος Πάγος παρητήθη. Βραδύτερον ἡ Β' Ἐθν. Συνέλευσις τοῦ Ἄστρους κατήργησε τὰς τοπικὰς Γερουσίας.

Περὶ τούτου βλ. Ἀ. Ζ. Μ ά μ ο υ κ α, Τὰ κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος, τόμ. Α', ἐν Πειραιεῖ 1839 σελ. 35—103.

3

Ἀπόσπασμα ἐκ τῶν Στρατ. Ἐνθυμημάτων τοῦ Ν. Κ. Κασομούλη [1]

Φθάσας εἰς Πόρον μὲ τοιαύτας ἰδέας, εἰς τάς . . . ἀπέρασα διὰ Αἴγιναν νὰ ὑπάγω διὰ Σαλαμῖναν. Εἰς ***Αἴγιναν*** ἐξελθόντες ηὗρα τὸν Καπετὰν Μαργαρίτην Κούταβον, διοικητὴν τοῦ βρικίου ὁποὺ εἶχα ταξιδεύσει διὰ Αἴγυπτον, καλὰ ἁρματωμένον καὶ μὲ διαταγάς, μαζὶ μὲ τοῦ Καπ. Γιάννη [2]. . . νὰ πολιορκοῦν διὰ θαλάσσης τὴν Εὔριπον . . . . Ὁ Καπ. Μαργαρίτης μὲ κατέπεισεν νὰ πηγαίνω μαζί του μὲ τὸ πλοῖον καὶ μὲ τοὺς στρατιώτας (μου), ὡς στρατιώτης καὶ (ἐγὼ) τοῦ πλοίου καὶ νὰ μεθέξωμεν ἀπὸ τὰ τυχηρά του. Μερικὰ μέλη τῆς Γερουσίας τοῦ Ἀρείου Πάγου, καταφυγόντα εἰς Αἴγιναν, ἐμβῆκαν εἰς τὸ πλοῖον αὐτὸ (διὰ νὰ ὑπάγουν) νὰ ἀνταμωθοῦν καὶ μὲ τοὺς ἄλλους, καὶ νὰ προφυλαχθοῦν ἀπὸ τὸν Ὀδυσσέαν, ὅστις τοὺς ἐδίωκεν . . . . Τὸ ἴδιον ἑσπέρας ἐκπλεύσαντες ἀπὸ Αἴγιναν, τὴν αὐγὴν ἐφθάσαμεν εἰς τὸν... λιμένα ***Τζέας*** . . . Ἐφωδίασε τὸ πλοῖόν του ὁ Καπ. Μαργαρίτης, καὶ μετὰ δύο ἡμέρας ἐκπλεύσαμεν· ἀπὸ σφοδρὸν ἐνάντιον ἄνεμον ἐπιστρέψαμεν εἰς τὸν λιμένα· ἐκεῖ ἐστάθημεν ἄλλες δύο ἡμέρες ἕως ὅτου ξέπεσεν ὁ ἄνεμος, καὶ ἐκπλεύσαμεν διὰ τὸν κόλπον τῆς Εὐρίπου εἰς πολιορκίαν (αὐτῆς). Προχωροῦν-

1. Ν. Κ. Κ α σ ο μ ο ύ λ η, Ἐνθυμήματα Στρατιωτικά. Τόμ. Α', Ἀθῆναι 1939 σελ. 237—240. Πρβλ. Φ. Δ ρ α γ ο ύ μ η, Ὁ Αἰνίτης ἀγωνιστὴς Μαργαρίτης Φ. Κούταβος. Θρακικά, τ. ΙΓ' (1940) σελ. 416—419.

2. (προφανῶς συμπληρωτέον) Καραβέλα.

τες μὲ ἐνάντιον ἀέραν, ἀπὸ τὴν ζέσταν δὲν ἐδυνάμην νὰ εὕρω ἀλλοῦ ἀνάπαυσιν παρὰ εἰς τὴν κάμαραν. Ἐκεῖ εἶχε γεμᾶτα βαρέλια μὲ ἀλεύρι τῆς Ἀμερικῆς, λυτά· ἕνας σίφων ἔξαφνα ἔστρεψεν τόσον τὸ πλοῖον, ὥστε ἔγειρε πάρα πολύ. Ἐγὼ κοιμώμενος (ἐκεῖ) μέσα, ὑποκάτω τῶν βαρελιῶν, κυλίσθη ἕνα ἐπάνω μου καὶ μὲ κτύπησεν τόσον δυνατὰ εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ εἰς τοὺς ὤμους, ὁποὺ εἰς μισὴν ὥραν μόλις αἰσθάνθην ὅτι ἤμουν ζωντανός . . . Τέλος πάντων προχωρῶντες ἐλιμενίσαμεν εἰς τὸν κόλπον ***Μαραθῶνος***. Ὁ πατὴρ τοῦ Καπετὰν Μαργαρίτου, ἀμαθής, σκληρὸς καὶ βάρβαρος, ἐξελθὼν εἰς τὴν ξηρὰν μὲ τοὺς ναύτας καὶ στρατιώτας μου, ἄπληστος δέ, ἀνάγκασεν τοὺς στρατιώτας καὶ σκότωσαν ἕως δέκα βόϊδια νὰ κάμῃ παστρουμᾶν, καὶ οὕτως οἱ χωρικοὶ ἀναστέναζαν κλαίγοντες (διὰ) τὴν ἀπανθρωπίαν. Ἐσυγχίσθη ὁ υἱός του, ἐπίπληξεν καὶ τὸν πατέρα καὶ τοὺς ναύτας, πλὴν τὸ κακὸν ἔγινεν. Ἀρασμένοι ἐκεῖ, ἰδοὺ βλέπομεν ἄντικρυ κατὰ τὰ Στοῦρα ἐξερχόμενα μία γολέττα καὶ ἓν μίστικον πολεμικὰ (τοῦ Μπέη) τῆς Καρύστου. Ἀμέσως ὁ Καπετὰν Μαργαρίτης ἐβάλθη εἰς τὰ πανιὰ κατ' αὐτῶν. Βλέποντες οἱ Τοῦρκοι τὴν (κατ') εὐθεῖαν πορείαν (μας), ἐπίστρεψαν εἰς τὸν λιμένα, ἔβγαλαν ὅλα τὰ πυροβόλα εἰς τὴν ξηράν, ὠχύρωσαν τὴν θέσιν, τὰ δὲ πλοῖα τὰ ἔδεσαν.

Δύο ἡμέρες τριγυρίσαμεν, καὶ μὲ κανέναν τρόπον δὲν ἐδυνήθημεν νὰ τὰ λάβωμεν. Οὕτως ἀναχωρήσαμεν πρὸς τὸν λιμένα ***Ἀλιβερίου***, χωρίον, νὰ προμηθευθοῦμεν καὶ ἀπὸ θροφήν, ὁποὺ ἐσώθη.

Φθάσαντες ἐκεῖ τὴν νύκτα ἀράξαμεν, καὶ τὴν αὐγὴν μερικοὶ ναῦται καὶ στρατιῶται (ἰδικοί) μου ἐξῆλθον εἰς τὴν ξηρὰν νὰ εὕρουν τι ἀπὸ [τὰ] ζῷα.

Ἓν ἀπόσπασμα Τουρκῶν ἕως 300 ἦτον τοποθετημένον εἰς τὸ Λιβέρι (ἑτοιμαζόμενον) νὰ διαβῇ διὰ τὸν Εὔριπον. Ἔξαφνα βλέπομεν ὅτι ἐκινήθησαν κατὰ τῶν ἐξελθόντων ἐδικῶν μας. Μόλις ἐφάνησαν εἰς τοὺς ἐδικούς μας καὶ τρέχων νὰ σωθῇ ὁ καθεὶς εἰς τὴν ἀκροθαλασσιάν, ὀλίγον ἔλειψε νὰ τοὺς συλλάβουν ὅλους ζῶντας, καὶ ἦλθαν μισοπνιγμένοι. Ἕνας ἀπὸ αὐτοὺς ἦτον καὶ ὁ πλεονέκτης καὶ ἄπληστος (Γέρο—) Κούταβος, ὅστις ἦλθε τρέμων.

Ἐκδικήθην ὁπωσοῦν, διότι ἔτυχεν ἔμπροσθεν τῶν (περὶ λαφύρων) ἐλπίδων του (νὰ εὕρῃ) Τούρκους, καὶ ἔμαθε πῶς νὰ περιορίζῃ τὴν κατάχρησίν του. Τὴν ἄλλην μετέβημεν εἰς τὸν λιμένα ***Βάθειας***. Ἐκεῖθεν τὴν αὐγὴν εἴδαμεν τοὺς Τούρκους διαβαίνοντας.

Πρὸς τὸ ἑσπέρας ἔφθασαν εἰς τὴν ἀκροθαλασσιὰν ὁ (Ν.) Γριζιώτης καὶ ὁ Βάσσος· λημέργιασαν ἐκεῖ. Ἐβγῆκα κι' ἐγώ, καὶ ἀνταμώθημεν. Εἶχαν αὐτοὶ οἱ δύο ἕως ἑβδομῆντα στρατιώτας.

Ἕνας ἀξιωματικὸς Τοῦρκος μὲ ἕως 30 ἄνδρας ἦτον εἰς τὸ χωρίον Βαθύ, εἰς ἕναν πύργον. Διὰ νὰ ἀνοίξωμεν τὴν κοινωνίαν τοῦ νησιοῦ ἀποφασίσαμεν νὰ τοὺς πολεμήσωμεν, καὶ νὰ τοὺς πάρωμεν ἐξ ἐφόδου, ἂν δυνηθοῦμεν.

Ἐβγάλαμεν ἓν μικρὸν πυροβόλον τῶν ἓξ λιτρῶν· ἐκινήθημεν, τοὺς στενοχωρήσαμεν, πλὴν ἡ θέσις ἦτον δυνατή, καὶ δὲν ἐδυνήθημεν νὰ κατορθώ-

σωμεν περισσότερον. Ὅθεν ὁ Γριζιώτης καὶ Βάσσος ἀναχώρησαν διὰ τὸ ἐκεῖθεν μέρος πρὸς τὴν Κούμηνἐπὶ λόγῳ νὰ στρατολογήσουν, καὶ ἐγὼ πάλιν ἔμεινα μέσα. Ὁ Τζῖνος, μόνος του, διὰ ξηρᾶς ἀπέρασεν εἰς τὰ Βρυσάκια, ὁποὺ εἶχε τὸ στρατόπεδον ὁ Καπ. Διαμαντῆς Νικολάου Ὀλύμπιος.

Μετὰ δύο ἡμέρας ἠθέλησα κι' ἐγὼ μὲ τοὺς στρατιώτας μου νὰ μεταβῶ ἐκεῖθεν διὰ ξηρᾶς, καὶ μόλις ἔφθασα ἕως εἰς τὸ Διάσελλον, καὶ ἰδοὺ βλέπω ἐκ διαλειμμάτων (τρέχοντας) στρατιώτας τοῦ Καπ. Δημήτρη Κριεζῆ Ὑδραίου, οἵτινες μὲ εἶπαν νὰ ἐπιστρέψωμεν, διότι ὁ Γριζιώτης καὶ Βάσσος καὶ αὐτοὶ ὁμοῦ πολεμήσαντες τὴν παρελθοῦσαν ἡμέραν εἰς τὸ χωρίον . . . πεισματικῶς ἐστενοχωρήθησαν οἱ ἐδικοί μας, καὶ ἀφοῦ ἐφονεύθησαν καὶ ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς καὶ ἀπὸ τοὺς ἐδικούς μας ἀρκετοί, ἐτραβήχθησαν οἱ μὲν διὰ Βλαχοχώρια καὶ ἡμεῖς διὰ τὸν λιμένα νὰ διαβοῦμεν ἄντικρυ εἰς τὸν Κάλαμον.

Ἀκούσας ταῦτα ὅλα, διὰ νὰ μὴ πέσω ἀπὸ ἀπειρία εἰς κανὲν σῶμα τουρκικὸν μοναχὸς μὲ τόσους ὀλίγους, ἐπέστρεψα εἰς τὸ πλοῖον (διὰ) νὰ μεταβῶ ἐκεῖθεν κι' ἐγὼ πρὸς τὸν Ὀδυσσέαν, καὶ ἀπὸ ἔξω νὰ διαβῶ εἰς τὸν Διαμαντῆν εἰς Ξηροχώρι.

Διαβάντες εἰς τὸν ***Κάλαμον*** μὲ τὸ πλοῖον, μὲ τὲς φελοῦκες ἐβγήκαμεν εἰς τὸν ***Ρωπόν***. Ἐκεῖ αἱ βίγλες διὰ τοῦ συνθήματος εἰδοποίησαν ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἐκστράτευσαν πρὸς τὸ μέρος αὐτὸ (διὰ ξηρᾶς διὰ) νὰ αἰχμαλωτίσουν καὶ νὰ ἁρπάξουν, ἔχοντες τὴν πληροφορίαν ὅτι ὅλαι (ἐκεῖναι) αἱ θέσεις ἦτον κεναί.

Ἀκούσας ὁ Κούταβος, πτερὰ ἔβγαλεν (εἰς τοὺς πόδας του)· ἐμβαίνει εἰς τὶς βάρκες, καὶ κἂν οὔτε μᾶς ἐρώτησεν τί θὰ κάμωμεν (ἡμεῖς).

Οὕτως ξενυκτήσαντες (ἐκεῖ), οἱ μὲν Τοῦρκοι ἦλθαν ἕως εἰς ἓν μέρος καὶ ἐπίστρεψαν.

Τὴν ἄλλην ἀντάμωσα τὸν Μίνον Κατζικογιάννην εἰς ἓν λημέρι, ὅστις κατηγοροῦσεν τὸν Ὀδυσσέαν ὅτι παραμέλησεν ὅλως διόλου τὴν στρατιωτικήν του, καὶ ἐδόθη εἰς ἄλλας φροντίδας καὶ ὅτι καταχράσθη τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ Ἔθνους.

4

Ἀριθ. 2 ***Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος***

Πρωτ. 583 ***Τὸ Μινιστέριον τῶν Ναυτικῶν***

Διὰ τοῦ Δηλωματικοῦ τούτου Γράμματος

Γνωστοποιεῖ πᾶσι τοῖς Ναυάρχοις καὶ ἐξουσιασταῖς θαλάσσης τε καὶ ξηρᾶς, ὅτι τὸ Πλοῖον Δικάταρτον ὀνομαζόμενον ***Ποσειδῶν*** ὡπλισμένον μὲ κανόνια δώδεκα, καὶ ἄλλα ἐφόδια πολεμικά, καὶ μὲ τοὺς ἀναγκαίους αὐτῷ Ναύτας ὑπὸ τὴν Κυβέρνησιν τοῦ ***Μαργαρίτου Κούταβου*** Αἰνίτη, εἶναι πλοῖον Ἑλληνικὸν Καταδρομικόν, ἔχει τὴν ἄδειαν νὰ ὑψώσῃ τὴν ἐννεάγραμ-

μον δίχροον Ἐθνικὴν τοῦ πολέμου Σημαίαν. Συγχωρεῖται αὐτῷ ἐλευθέρως, καὶ ἀκωλύτως νὰ πολεμᾷ, ληλατίζῃ, καίῃ καὶ ἀφανίζῃ ὅλα τὰ ἐχθρικὰ Πλοῖα, καὶ παραλίους τόπους τοῦ ἐχθροῦ, κατὰ τὰς δοθείσας αὐτῷ διαταγὰς ἀπὸ τὸ Μινιστέριον τῶν Ναυτικῶν ἐν μόνοις τοῖς παραλίοις Εὐρίπου Νήσου.

Διορίζονται οἱ Ναύαρχοι, καὶ Κυβερνῆται τῶν πολεμικῶν Πλοίων τῆς Διοικήσεως, ὁμοίως καὶ οἱ τῆς ξηρᾶς ἐξουσιασταὶ ἅπαξάπαντες νὰ ὑπερασπίζωνται τὸ Πλοῖον τοῦτο, παρέχοντες αὐτῷ πᾶσαν βοήθειαν κατὰ τὴν χρείαν.

Ἐδόθη κεκυρωμένον ἀπὸ τὸ Μινιστέριον τῶν Ναυτικῶν μὲ τὰς ὑπογραφὰς καὶ τῇ σφραγῖδι αὐτοῦ διὰ μῆνας τέσσαρας ἀπὸ τῆς σήμερον ἀρχόμενον.

Ἐν Ἄργει — Φραντζέσκος Βούλγαρης
τῇ γ' Ἰουλίου ,αωκβ' — Ἰωάννης Νικόλα Λαζάρου
Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς
Τ.Σ. Γεράσιμος Κώπας

(Ἐπὶ τῆς κάτω δεξιὰ ὥρας διὰ μεταγενεστέρας χειρὸς) 2204

(ΓΑΚ, Βλαχ. Α' φ. 39)

5

Διὰ τοῦ παρόντος ἀποδεικτικοῦ δηλοποιεῖται, ὅτι ὁ Κύριος Νικόλαος Στεφανόπουλος Γενικὸς Φροντιστής, ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Καπετὰν Μαργαρίτην Κούταβον τὸ ὅσον ἀλεύρι ἠλευθέρωσεν ἀπὸ τὸ μαγαζὶ τῶν Κεχριῶν ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν, τὸ ὁποῖον εἶχε μέσα εἰς τὸ καράβι. Καὶ διὰ ἀσφάλειαν τοῦ Καπετὰν Μαργαρίτη ἐδόθη τὸ παρόν, χωρὶς νὰ λάβῃ τελείως δούλευσιν εὐχαριστηθεὶς ὅτι ἐφάνη ὑπουργὸς εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν καὶ οὕτως ἐδόθη εἰς χεῖράς του.

Τῇ 14 Ἰουλίου 1822 Ἐν Σαλαμῖνι
Νικόλαος Νάκου Βουλευτὴς

(Σφραγὶς στρογγύλη μὲ τὰς λέξεις)
ΑΡΕΙΟΣ ΠΑΓΟΣ
ΑΒΕ
ΦΛΔ
ΟΘΜ
ἔτος
1821

Ὁ Γενικὸς Φροντιστὴς
Νικόλαος Στεφανόπουλος
Ὁ Ἀστυνομικὸς Ἐπιστάτης τῶν Παραλίων Κεγχριῶν
Μένεγος Δρακόπουλος

Διὰ τοῦ Ἀρχιγραμματέως
Εὐστάθιος Νικολάου

(Νῶτον)
Κατεχ. εἰς τὸ Γεν. Πρωτόκ. εἰς φ. 1
Τὴν α' Μαΐου ,αωκγ' ὑπὸ ἀρ. 5
Ὁ Γεν. Πρωτοκ.

(ΓΑΚ, Βλαχ. Α' φ. 39) (Ὑπάρχει καὶ ἀντίγραφον τούτου εἰς ΓΑΚ, Κ. 23,α).

6

Διὰ τοῦ παρόντος δῆλον γίνεται, ὅτι ἐσυμφώνησαν τὰ δύο μέρη ὅ τε Καπετὰν Μαργαρίτης καὶ ὁ Ἄρειος Πάγος μετὰ τοῦ Ἁγίου Καρύστου καὶ λοιπῶν παρευρεθέντων ἀπὸ τὰ πέριξ χωρία τῆς Εὐρίπου τὰ ἀκόλουθα: Ὁ μὲν Καπετὰν Μαργαρίτης ὑπόσχεται νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν ***μπλόκον***[1] τῆς Εὐρίπου καὶ νὰ ἐπαγρυπνῇ εἰς ὅλα τὰ κινήματα τοῦ ἐχθροῦ ὡς φιλογενὴς καὶ φιλέλλην, τὸ δὲ ἄλλο μέρος νὰ δώσῃ εἰς τὸν ρηθέντα Καπετᾶνον μισθὸν μηνιαῖον διὰ ἐνενῆντα ἀνθρώπους του πρὸς πεντήκοντα τὸν μῆνα, ἔτι ὑπόσχεται πηγαινόμενοι ἐκεῖ εἰς διορίαν ἡμερῶν ὀλίγων προσπαθοῦντες ὅσον δυνηθοῦν ταχύτερον νὰ τῷ δίδουν τὸν μηνιαῖον μισθὸν προσέτι ὑπόσχονται οἱ ρηθέντες τὰς ἀναγκαίας ***μονιτζιόνας***[2] καὶ ἀναγκαίας τροφάς. Διὸ ἔγιναν τὰ παρόντα δύο συμφωνητικὰ παρόμοια ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἓν ἐδόθη εἰς χεῖρας τοῦ Καπετὰν Μαργαρίτου, τὸ δὲ ἄλλον εἰς χεῖρας τοῦ ἄλλου μέρους, προσέτι νὰ στείλουν καὶ ἄλλα πλοῖα εἰς τὸν ἴδιον μπλόκον, ἀγροικούμενα δι' ὅλα των τὰ ἀναγκαῖα μὲ τοὺς ρηθέντας.

Ἐν Αἰγίνῃ τῇ 20 τοῦ Ἰουλίου 1822

Οἱ Ἀρεοπαγῖται

† Ταλαντίου Νεόφυτος Πρόεδρος

Κ. Τασσίκας

Πανούσης Θραψιάδης

† Ὁ Καρύστου Νεόφυτος

Γεώργης Δημητρίου

Στάμος Λεμπέσης

Καπετᾶνος

(Νῶτον)

Κατεχωρίσθη εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. εἰς φ. 1

Τῇ α' Μαΐου ,αωκγ' ὑπ' ἀρ. 4.

Ὁ Γεν. Πρωτοκολλιστὴς

(ΓΑΚ, Βλαχ. Α' φ. 3)

1. blocco (Ἰταλ.)=πολιορκία, ἀποκλεισμός.
2. munizione (Ἰταλ.)=ὀχύρωσις, τὰ ἐφόδια.

7

Ἡ Γερουσία τοῦ Ἀρείου Πάγου

ΝΑ ΔΩΣΗ 1822

Ἀπριλ. 23. Ὅσα διὰ 123 ὀκ. μπαρούτι διαφόρων εἰδῶν, @ 9:10:11	Γρ.	1207
Ὅσα διὰ 365 μπάλλες [1] ὀκάδες 540 ὁποὺ εἰς διαφόρους καιροὺς καὶ τόπους ἠγόρασε @ 40 καὶ 45.	»	579
Ὅσα διὰ 14 ὀκ. κουρσούμι [2] @ 2½	»	35
Ὅσα διὰ 15 κοιλὰ σιτάρι ὁποὺ εἰς Σκίαθον ἐκάμαμεν ψωμὶ @ 9	»	135
Ὅσα δι' ἀλεστικὰ καὶ φαγούραν ἀνθρώπων εἰς τοὺς μύλους . .	»	17
Ὅσα διὰ ξεχωριστὸν ψωμὶ ὀκάδ. 20 @ 26	»	13
Ὅσα διὰ 1034 ὀκάδ. λάδι ἀπὸ Ψαρὰ ὁποὺ ἀγόρασα @ 62 . .	»	169
Ὅσα διά ἔξοδα τοῦ δρόμου ναύλους καί θροφὰς τοῦ πατρός μου ὅταν ἐστάλθη εἰς τὴν Ὑπερτάτην Βουλὴν διὰ μουνιτζιόνες	»	75
Ὅσα διὰ μίαν Σκαμπαβία.	»	320
Ὅσα δι' ἔξοδα εἰς μερικὰ λιανικῶς	»	350
Ὅσα διὰ ὅλον τὸ διάστημα φθορὰ τοῦ καραβίου πανιῶν καὶ σχοινίων κατὰ τὸ καθημερινὸν ὅπως κριθῇ εὔλογον ἀπὸ τοὺς εἰδήμονας καραβίων	»	2890

1822 ΝΑ ΛΑΒΗ

Ἀπὸ ὅσα μετρητὰ ἔλαβα Γρ. 43

Ἰουνίου 24 ἀπὸ 25 ὀκ. μπαρούτι ὁποὺ μὲ ἔστειλεν μὲ τὸν γεμετζήν [3] μου.

1822 Αὐγούστου 24 Ἐθεωρήθη Ταλαντίου Νεόφυτος Πρόεδρος
Ἐν Λιμένι τοῦ χωρίου Γραμματικοῦ, Κ. Τασσίκας
ἤτοι τῆς Ἁγίας Μαρίνης (Τ.Σ)
Ὁ Πατριώτης Μαργαρίτης Κούταβος

(Ὄπισθεν)
Κατεχωρίσθη εἰς τὸ Γεν. Πρωτόκολλον
εἰς φ. 1 τῇ α΄ Μαΐου ,αωκγ΄ ὑπ' ἀριθ. 3
Ὁ Γεν. Πρωτοκολλιστὴς

(ΓΑΚ, Βλαχ. Α΄ φ. 3)

Διαμαντῆς Νικολάου ἢ Ὀλυμπίτης ἢ Καπετὰν Διαμαντῆς, ἐκ τοῦ Ὀλύμπου τῆς Μακεδονίας συμπολεμιστὴς τοῦ Γάτσου καὶ Καρατάσου. Μετὰ τοὺς ἐν Μακεδονίᾳ ἀγῶνας κατῆλθεν ὁμοῦ μετὰ τῶν ἄλλων Μακεδόνων εἰς Ἀνατολ. Ἑλλάδα καὶ Εὔβοιαν. Φονευθέντος τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Εὐβοίας Ἀγ-

1. balla (Ἰταλ.)=δέμα
2. Kurşun (Τουρκ.)=μόλυβδος, μολύβδιναι σφαῖραι
3. Γκεμιτζὴς (Τουρκ.)=ναύτης, ναυτικός

γελῆ Γωβγίνα, ὁ Ἄρειος Πάγος διώρισε γενικὸν ἀρχηγὸν τῆς Εὐβοίας τὸν Διαμαντῆν. Οἱ Εὐβοεῖς ὅμως δὲν ἀνεγνώρισαν τοῦτον καὶ τὰ ἐν Εὐβοίᾳ δύο στρατόπεδα : τῆς Καρυστίας ὑπὸ τὸν Νικόλαον Κριεζώτην καὶ τὸ ἐν Ξηροχωρίῳ ὑπὸ τὸν Διαμαντῆν περιεπλάκησαν εἰς ἐμφύλιον πόλεμον. Ἡ ἐμφάνισις τῶν Τούρκων ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ περιορίσουν πως τὰς ἔριδας. Ὁ Διαμαντῆς καταφυγὼν εἰς Σκίαθον προέβαινεν ἐκεῖθεν εἰς ἐπιδρομὰς πρὸς Τρίκκερι, Σκῦρον καὶ Εὔβοιαν. Ἀπέκρουσεν ὅμως μετὰ τοῦ Γάτσου καὶ Καρατάσου τὸν κατὰ τῆς νήσου ἐχθρικὸν στόλον. Μετὰ ταῦτα, ἐπειδὴ ἐπανέλαβε τὰς ἐπιδρομὰς κατὰ τῶν Ἑλλήνων, ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἵνα μὴ δολοφονηθῇ.

8

Πρὸς τοὺς Φιλογενεστάτους Μινίστρους τοῦ Ναυτικοῦ

Τῇ 10 : 9)βρίου 1822 Σαλαμῖνα

Μὲ θλῖψιν μεγάλην τῆς ἀναφέρω τὰ δεινὰ περιστατικὰ τῶν συμβεβηκότων μας, ὁποὺ ὁ Ἄρειος Πάγος μετὰ τοῦ Καπ. Διαμαντῆ, κρατῶντες πάθος μεταξύ, κατὰ τοὺς ἀρχιστρατήγους καὶ ἐφόρους τῆς Ἀνατολ. Ἑλλάδος, ἐρεστάρησαν [1] τὸν πατέρα μου εἰς τὸ Ξεροχώρι, ὁποὺ αὐτοὶ εὑρίσκονται, καὶ ἐν ταυτῷ ἐπρόσταξαν καὶ τοὺς χωριάτας νὰ μὴν δίδουν τὰ καράβια μήτε νερόν, τὸ αἴτιον ὅμως ὁποὺ αὐτὰ μᾶς τρέχουν δὲν ἐμπορῶ νὰ τὸ καταλάβω, συμπεραίνω, νὰ στοχάζωνται ὅτι εἴμεθα παρτίδα τοῦ Ὀδυσσέως, καὶ αὐτοὶ καθὼς προεῖπα ἐναντίον κατ' αὐτόν, μᾶς κατατρέχουν, καὶ εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν θέλουν νὰ ἔδωκαν ἕνα καράβι Ψαριανὸν τρεῖς χιλιάδες γρόσια νὰ ἐλθῇ νὰ μᾶς κάμῃ πρέζα [2] καὶ τώρα μέσα εἰς αὐτὸν τὸν κόλπον ἡμεῖς σχεδὸν δέκα μῆνες, τὸ ἐκάμαμεν, καὶ ποῖον ἀδικήσαμεν, ἂς ἔβγῃ ἕνας νὰ εἰπῇ ὅτι κανέναν ἐτραπατζάραμεν [3], ἢ ἄλλο τι κακὸν ἂν ἐκάμαμεν, καὶ τότες εἴμεθα εὐχαριστημένοι νὰ μᾶς παιδεύσητε.

Ἐγὼ ἔχω ὑπακοὴν εἰς τοὺς Μινίστρους μου ὡς θαλάσσιος ὁποὺ εἶμαι καὶ ἡ φιλογένειά σας πάντα νὰ μᾶς κρίνετε καὶ νὰ μᾶς παιδεύητε, ὄχι νὰ μᾶς πιάνουν οἱ Καπεταναῖοι τῆς ξηρᾶς, νὰ μᾶς ρεστάρουν, καὶ νὰ ζητοῦν νὰ μᾶς κάμουν καὶ πρέζα. Ἡμεῖς μὲ τὴν ἄδειάν σας καὶ μὲ τὰ πασαπόρτια ὁποὺ μᾶς ἔχετε διὰ νὰ φυλάξωμεν αὐτὸν τὸν μπλόκον στεκόμεθα, καὶ πάλιν νὰ ἀκολουθῶμεν κατὰ τὰς διαταγάς σας, ὄχι ὅμως νὰ ἐξουσιαζώμεθα ἀπὸ τοὺς Καπεταναίους τῆς ξηρᾶς καὶ ἐφόρους. Καὶ αὐτοὶ ἂν ἔχουν καυγάδες μεταξύ των ἂς κάμουν καλὰ εἰς τὴν ξηράν, καὶ ἡμεῖς ὡσὰν ὁποὺ εἴμεθα θαλάσσιοι, ἀπέχομεν καὶ μεταξύ των ὅ,τι θέλουν ἂς κάμουν.

Καὶ πάλιν ὁρισμός σας.

---

1. arrestare (Ἰταλ.)=κρατῶ, φυλακίζω
2. presa (Ἰταλ.)=σύλληψις, κατοχή, λεία
3. trabalzare (Ἰταλ.)=ριπτάζω, χλευάζω, αἰσχροκερδῶ

Ἐδῶ εἰς ὅλον τὸν καιρὸν ὁποὺ εὑρισκόμεθα οἱ μαρινάροι [1] εἶναι ἀπλήρωτοι, τοὺς χρεωστοῦν οἱ Ἀρεοπαγῖται τρία ἢ τέσσαρα μηνιάτικα καὶ ἄλλα τόσα προσέτι, οἱ ὁποῖοι ρεζεστάρει [2] νὰ μᾶς σκοτώσουν καμμίαν ὥρα καὶ ζητοῦν νὰ φύγουν, ἢ νὰ σηκώσουν καὶ τὰ καράβια, καὶ νὰ μείνῃ ὁ μπλόκος ἀνοικτός, καὶ πῶς νὰ κάμωμεν δὲν ἠξεύρω, παράδες δὲν εἶναι ἀπὸ κανένα μέρος νὰ τοὺς πληρώσουν ὀλίγον τι τὰ καράβια ἐρήμαξαν αὐτοῦ μέσα καθημερινῶς σάλπα [3] καὶ φούντα [4], καὶ ἀπαλάμιστα [5] τελείως ἕνας χρόνος.

Διὰ τοῦτο παρακαλῶ κάμετε ἔλεος νὰ μᾶς δώσητε χεῖρα βοηθείας περὶ τούτων ὅλων, καὶ νὰ γράψητε εἰς τὸν Καπετὰν Διαμαντῆ εἰς τὸ Ξεροχώρι νὰ ἀφήσῃ τὸν πατέρα μου, ὁμοίως καὶ εἰς τὰ Ψαρὰ διὰ νὰ μὴν δώσουν ἀκρόασιν εἰς τὰς τῶν αὐτῶν φατρίας καὶ πάθη τους, καὶ ἐγὼ ἂν εἶναι κανένενας ταβατζῆς [6] διὰ ἡμᾶς ἂς ἐλθῇ καὶ ἐγὼ εἶμαι ἕτοιμος ὅταν μοὶ προστάξητε, καὶ νὰ ἀκολουθήσω τὰς προσταγάς σας, καὶ νὰ ἐλθῶ.

Ἤθελον νὰ ἐλθῶ ὁ ἴδιος, μὰ ἐξ αἰτίας τὴν ἀκαταστασίαν τῶν μαρινάρων διὰ νὰ μὴν μᾶς κάμουν καμμίαν ἐντροπὴν καὶ ὕστερον μ' ὀνειδίσητε, ἔμεινα ἕως νὰ λάβω τὰς διαταγάς σας. Τώρα μάλιστα ἀπέρασεν καὶ ἡ διορία ὁποὺ εἴχετε τῶν χαρτιῶν μας διὰ τὸν μπλόκον τῆς Εὐρίπου. Ταῦτα καὶ μένω μ' ὅλον τὸ Σέβας.

Ὁ Εὐπειθὴς Μαργαρίτης
Χατζῆ Φραντζῆ Αἰνίτης

(Νῶτον)
Κατεχ. εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. τῇ ιθ' Νοεμβρ.
1822 ὑπὸ ἀριθ. 608 εἰς φύλ. 51.

Ὁ Γεν. Πρωτοκολλιστὴς
Νικόλαος Π. Κουντούρης

Τοῖς φιλογενεστάτοις Κοις
Καπ. Φραντζέσκῳ Βούλγαρῃ καὶ
Ἰωάννῃ Νικόλα Λαζάρου
εἰς τὴν Ὕδραν

(ΓΑΚ, Βλαχ. Α' φ. 39)

---

1. marinaro ('Ιταλ.)=marinajo=ναύτης
2. resistere ('Ιταλ.)=ἀνθίσταμαι, ὑπομένω
3. σαλπάρω=σηκώνω ἄγκυραν δι' ἀναχώρησιν
4. φουντάρω=ρίπτω τὴν ἄγκυραν διὰ νὰ παραμείνω εἰς τὸν λιμένα
5. παλάμη=μεῖγμα ἐκ στέατος, θείου καὶ πίσσης
παλαμίζω=ἀλείφω τὰ ὕφαλα τοῦ πλοίου μὲ παλάμην
6. ἐκ τοῦ Τουρκ. dâva=ἀπαίτησις, δίκη
dâvaci (Τουρκ.)=ἀπαιτητὴς, ἐνάγων

9

Ἀρ. 606 ***Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος***

Τὸ Μινιστέριον τῶν Ναυτικῶν

Πρὸς τὸν Φιλογενέστατον Καπετὰν Μαργαρίτην

Ἐλήφθη ἡ ἀπὸ 10 Νοεμβρίου πεμφθεῖσα πρὸς τὸ Μινιστέριον τοῦτο ἐπιστολή σας, καὶ εἶδε τὰ γραφόμενά σας, καὶ ἀμέσως ἔγραψε πρὸς τὸν Ἄρειον Πάγον, διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν πατέρα σας, καὶ σὺν αὐτῷ νὰ ἔλθῃ ἕνας ἀπὸ τοὺς Ἀρεοπαγίτας ἢ ὅποιον κρίνῃ ὁ Ἄρειος Πάγος, διὰ νὰ θεωρηθῇ ἀπὸ τὸ Μινιστέριον τοῦτο ἡ ἐν τῷ μέσῳ σας διαφορά.

Ἀπὸ ἐμμέσους εἰδήσεις μανθάνει τὸ Μιν. τοῦτο ὅτι νὰ ἀνακατώνεσθε εἰς ὑποθέσεις αἱ ὁποῖαι ταράττουν τὴν Διοίκησιν· προσέξατε λοιπὸν ὥστε εἰς τὸ ἑξῆς νὰ μὴν ἀκουσθῇ ὅτι εἶσθε συμμέτοχοι εἰς ἐκεῖνα ὁποὺ δὲν ἀνήκουσιν εἰς τοὺς θαλασσινούς.

Ἐπειδὴ καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ Μιν. τῆς ἐκπλεύσεως δοθέντων σοι γραμμάτων, ἡ προθεσμία αὐτῶν ἐτελείωσε, διὰ νὰ τηρηθῇ ἡ εὐταξία, ἀπαιτεῖ τοῦ νὰ ἔλθῆτε νὰ ἐπαναλάβετε ἕτερα. Ἐὰν δὲ καὶ οἱ Αὐτόθι διοικηταὶ Ἀρεοπαγῖται εὐχαριστοῦνται νὰ μείνῃς θέλετε λάβει παρ' αὐτῶν ἔγγραφον ἀπόδειξιν ἵνα γίνῃ νόμιμος ἡ ἐκπλευσίς σας.

Ἐν Ἑρμιόνῃ τῇ 18 τοῦ Νοεμβρίου 1822

Φραντζέσκος Βούλγαρης
Ἰωάννης Νικόλα Λαζάρου
Χατζῆ Ἀνδρέας Ἀργύρη

(Νῶτον)
Κατεχ. εἰς τὸ Γεν. Πρωτόκολλον
εἰς φύλ. 51 τῇ ιθ' Νοεμ. ,αωκβ' ὑπ' ἀρ. 606

Ὁ Γεν. Πρωτοκολλιστὴς
Νικόλαος Π. Κουντούρης

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς
Γεράσιμος Κώπας

(ΓΑΚ. Βλαχ. Α' φ. 39)

10

Ἀρ. 607 ***Προσωρ. Διοίκ. τῆς Ἑλλ.***

Τὸ Μιν. τῶν Ναυτικῶν

πρὸς τὸν Ἄρειον Πάγον

Παρὰ τοῦ Καπ. Μαργαρίτη εὑρισκομένου εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Εὐρίπου ἔλαβεν ἔγγραφον εἴδησιν τὸ Μιν. τοῦτο, ὅτι κατὰ τὰς παρ' ὑμῶν πρὸς αὐτὸν δοθείσας ὑποσχέσεις, τοῦ νὰ πληρώσητε αὐτῷ τὰ Μηνιαῖα, ὄχι μόνον ἔμειναν ἀπλήρωτα ἕως τοῦ νῦν, ἀλλ' οὔτε νερὸν συγχωρεῖτε αὐτῷ νὰ πάρῃ· καὶ εἰς ἀνταμοιβὴν ἔτι κρατήσετε εἰς φυλακὴν καὶ τὸν πατέρα αὐτοῦ Καπ. Χατζῆ Φραντζῆ Κούταβον, καὶ ὅτι ἔχετε καὶ ἐν τῷ μέσῳ σας λογοτριβάς.

Ἐπειδὴ καὶ τὰ γραφόμενα παρὰ τοῦ ἄνωθεν Καπ. Μαργαρίτη γενι-

κῶς ἀγνοεῖ τὸ Μιν. τοῦτο, δι' ἔλλειψιν εἰδήσεως τοῦ Ἀρείου Πάγου, θέλει ἀφεθῇ ἐλεύθερος ὁ ρηθεὶς Κούταβος, καὶ νὰ ἔλθῃ σὺν αὐτῷ εἷς τῶν Ἀρεοπαγιτῶν, ἢ ὄντινα ἄλλον ἐγγράφως ἐγκρίνῃ, διὰ νὰ θεωρηθῇ ἡ ἐν τῷ μεταξὺ Κ. Μαργαρίτη καὶ Ἀρείου Πάγου διαφορὰ παρὰ τῆς Ὑπερτάτης Διοικήσεως, καὶ ν' ἀποδοθῇ τὸ δίκαιον οὗτινος ἀνήκει, οὕτως εἶναι ἡ γνώμη καὶ ἀπόφασις τῆς Διοικήσεως καὶ μὴ παραβλέψητε.

Προσέξατε εἰς τὸ ἑξῆς νὰ μὴν ἐνοχλῆτε δεσποτικῶς τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα, διότι δὲν ἀνήκει οὔτε εἰς τὸν Ἄρειον Πάγον οὔτε εἰς καμμίαν ἄλλην κεντρικὴν ἢ τοπικὴν διοίκησιν νὰ παιδεύῃ τοὺς θαλασσινούς, χωρὶς πρῶτον νὰ γράψῃ εἰς τὴν Διοίκησιν καὶ παρ' αὐτῆς νὰ λάβῃ τὴν ἄδειαν τῆς παιδεύσεώς του. Ναὶ μέν ἂν τυχὸν τινὰς ἀπὸ τοὺς θαλασσινοὺς πράξῃ τι ἐναντίον τοῦ νόμου, εἰς ὁποιονδήποτε μέρος τῆς Ἑλληνικῆς ἐπικρατείας, ἡ τοπικὴ διοίκησις δύναται νὰ τὸν βαστάζῃ καὶ φυλακώσῃ ἀλλ' ἀμέσως πρέπει νὰ γράψῃ πρὸς τὴν Διοίκησιν, διότι ἀλλέως πράττουσα παραβαίνει τοὺς νόμους. Ἔρρωσθε.

Ἐν Ἑρμιόνῃ τῇ 18 Νοεμβρίου 1822

(Νῶτον)

Κατεχωρίσθη εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. εἰς φ. 51
Τῇ κ΄ Νοεμ. ,αωκβ΄ ὑπ' ἀριθ. 607
Ὁ Γεν. Πρωτοκολλιστὴς
Νικόλας Π. Κουντούρης

Φραντζέσκος Βούλγαρης
Ἰωάννης Νικόλα Λαζάρου
Χατζῆ Ἀνδρέας Ἀργύρη
Ὁ Γεν. Γραμματεὺς
Γεράσιμος Κώπας

(ΓΑΚ, Βλ. Α΄ φ. 39)

11

Ἀρ. 382 ***Ἄρειος Πάγος***

Πρὸς τὸ Μινιστέριον τῶν Ναυτικῶν

Ἐλάβομεν τὴν ὑπὸ ἀρ. 607 ἐπιστολήν σας, καὶ ἔγνωμεν τὰ γραφόμενα· ἡμεῖς καὶ προλαβόντως ἐγράψαμεν τῇ 13 Ὀκτωβρίου ὑπὸ ἀρ. 370 καὶ τῇ 25 τοῦ αὐτοῦ ὑπὸ ἀρ. 373 ἀναφέροντες τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Καπετὰν ***Μαργαρίτου Κούταβου***, καὶ φαίνεται, ὅτι παρέπεσαν τὰ γράμματα.

Αὐτὸς ὁ Μαργαρίτης καπετανεύει εἰς ἓν πλοῖον ἀφιερωθὲν παρὰ τοῦ Κ. Τασσίκα εἰς τὸν Ἄρειον Πάγον, ἐκ τοῦ ὁποίου ὁρίζει αὐτὸς μόνον τὸ ἓν τέταρτον, μάλιστα οὔτε αὐτὴ ἡ κυριότης δὲν τῷ ἀνήκει, ἐπειδὴ ἐδανείσθη ἱκανὴν ποσότητα χρημάτων ἐπάνω εἰς ὅλον αὐτὸ τὸ πλοῖον, καθὼς πληροφορεῖσθε στοματικῶς ἀπὸ τὸν Ἀρεοπαγίτην Κ. Γεώργιον Αἰνιᾶνα, ὅστις ἔχει διαταγὴν ἀπὸ τὸν Ἄρειον Πάγον νὰ προβάλῃ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ εἰς τὸ εἰρημένον πλοῖον.

Ἀφοῦ πολλάκις τὸν ἐγράψαμεν καὶ δὲν ὑπήκουσε νὰ ἔλθῃ ἐνταῦθα, τέλος τὸν συναπάντησαν εἰς Σκίαθον δύο Ἀρεοπαγῖται, καὶ ἐφοδιάσαντες αὐτὸν μὲ τὰς ἀναγκαίας ζωοτροφίας, τὸν ἔστειλαν νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν Ἐρετριακὸν κόλπον, καὶ νὰ παραφυλάττῃ τὸν ἀποκλεισμὸν τοῦ φρουρίου τῆς Εὐ-

ρίπου, καὶ ἐκεῖ εὑρίσκετο μέχρι τινός· ἀλλὰ μόλις οἱ ἐχθροὶ τῆς Διοικήσεως καὶ προδόται τῆς πατρίδος διεφήμισαν, ὅτι διελύθη ἡ Βουλή, καὶ ὁ καλὸς Καπετᾶνος ἀναχωρεῖ ἀπὸ τὸν ἀποκλεισμόν, πρῶτον ἔγκλημα· καὶ μεταβαίνει εἰς τὰς Ἀθήνας εἰς τὸ τότε ἐκεῖσε συγκροτούμενον ἄνομον συνέδριον, ἁμάρτημα βαρύτερον τοῦ πρώτου· ἐκεῖθεν ἐπιστρέφει διὰ νὰ μεταφέρῃ στρατιώτας τοῦ Ὀδυσσέως ἐπάνω εἰς τὴν νῆσον τῆς Εὐβοίας διὰ νὰ ἀνάψωσιν ἐμφύλιον πόλεμον, ἀποσιωπῶμεν ὅσας αἰσχροκερδείας ἔπραξε μετακομίζων πτωχὰς οἰκογενείας ἐν καιρῷ τῆς εἰσβολῆς τῶν ἐχθρῶν· περὶ δὲ τοῦ πατρός του, ὁ Ἄρειος Πάγος δὲν τὸν ἔκαμε τὴν παραμικρὰν ἐνόχλησιν, μ' ὅλον ὁποὺ ἔφερε γράμμα ἀπὸ μέρους τοῦ υἱοῦ του εἰς ἕνα Καπετᾶνον ἑνὸς πλοίου παραφυλάττοντος τὸν ἀποκλεισμὸν ἐκ τοῦ ἄλλου μέρους τοῦ φρουρίου, διὰ τοῦ ὁποίου τὸν ἐπαρακινοῦσε νὰ ἀφήσῃ τὸν τόπον ἀνοικτόν.

Ἐκ τῶν εἰρημένων ἠμπορεῖ εὔκολα νὰ συμπεράνῃ τὸ Μινιστέριον τῶν Ναυτικῶν, ὅτι ἡ λέξις Δ ε σ π ο τ ι κ ῶ ς δὲν ἁρμόζει διόλου εἰς τὸν Ἄρειον Πάγον, ὅστις καὶ γνωρίζει καὶ φυλάττει ἀκριβῶς τὰ ἱερὰ πρὸς τὴν Διοίκησιν χρέη του· μ' ὅλον ὁποὺ καὶ ἂν ἐνοχλοῦσε τὸ πλοῖον τὸ λεγόμενον τοῦ Κούταβου, εἶχε δικαίωμα νὰ τὸ μεταχειρισθῇ, ὡς κτῆμα ἐδικόν του, ὡς τόσον οὔτε τὸν Κούταβον ἐνώχλησεν, οὔτε τὸ χρέος τοῦ νὰ γράψῃ εἰς τὸ Μινιστέριον τῶν Ναυτικῶν ἠμέλησε, καὶ περὶ πάντων τούτων σᾶς ὁμιλεῖ πλατύτερον ὁ εἰρημένος Ἀρεοπαγίτης, ὡς ἀνωτέρω ἐγράψαμεν.

Ἐν Ξηροχωρίῳ τῇ 22 Ἰανουαρίου 1823

Οἱ Ἀρεοπαγῖται

† Ὁ Ταλαντίου Νεόφυτος, Πρόεδρος
Ἄνθιμος Γαζῆς
Δρόσος Μανσόλας
Κ. Τασσίκας
Κων. Σακελλίων
Κωνσταντῖνος Ἰωάννου

Τ.Σ.

(Νῶτον)

Ὁ Γραμματεὺς
Δημήτριος Νικολαΐδης

Κατεχ. εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. τὴν
β' Φεβρ. ,αωκγ' ὑπὸ ἀρ. 667 εἰς φ. 55
Ὁ Γεν. Πρωτοκολλιστὴς
Νικόλαος Π. Κουντούρης

Πρὸς τὸ Μινιστέριον τῶν Ναυτικῶν

(ΓΑΚ, Βλαχ, Α' φ. 40)

12

Οἱ ὑπογεγραμμένοι κάτοικοι τῆς Εὐρίπου, καὶ τῶν παραλίων τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος πίστιν βεβαίαν καὶ ἀληθῆ ποιοῦμεν ὅτι ὁ κύριος Μαργαρίτης Χ΄΄Κούταβου ἐν ὅσῳ διαστήματι ἐστάθη εἰς τὸν πλόκον τῆς Εὐρίπου,

ἐπαγρύπνει εἰς τὸ ἔργον του, ὥστε μήτε τροφαὶ μετεκομίσθησαν εἰς τοὺς ἐχθρούς, μήτε καμμίαν κατάχρησιν ἔκαμεν εἰς τοὺς ὁμογενεῖς· καὶ ἐν ἑνὶ λόγῳ ἐστάθη τίμιος ὡς καλὸς Ἕλλην πλήρης ζήλου πατριωτικοῦ. Ὅθεν ἐπεδόθη αὐτῷ τὸ παρὸν ἡμέτερον ἀποδεικτικὸν γράμμα.

Τῇ ς' Ἀπριλίου ἐν Ἄστρει τῆς Πελοποννήσου 1823

Οἱ Λειβαδῖται—
Ἀθηναῖοι Θηβαῖοι
Ἰωάννης Λογοθέτης
Χ'' Ζαχαρίτζας
Λάμπρος Νάκος(;)
Νικόλαος Βριζάκης
Ἀθ. Τζούτζου
Οἱ Ταλαντινοὶ
Βασίλειος Σχοι. . . .
Εὐστάθιος Σπυρίδωνος

Οἱ Εὐριπιῶται
Χ'' Ἰωάννης Χ'' Σωτήρης
Ὁ Παπαϊωακεὶμ
Εὐστάθιος Δημητρίου
Ὀδυσσεὺς Ἀντρίτζου
Νικόλας Τομαρᾶς
Ἀγγελῆς Κριζιώτης
Νικόλας Γεωργίου

† Ὁ Καρύστου Νεόφυτος ὑποβεβαιοῖ
Γεώργιος Χρυσοχοῦ

(Νῶτον)
Κατεχ. εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. εἰς φ. 1
Τῇ α' Μαΐου ,αωκγ' ὑπὸ ἀρ. 7
Ὁ Γεν. Πρωτ.
(ΓΑΚ, Βλαχ. Α' φ. 40)

13

Ἡ Πολιορκία τῆς Εὐρίπου εἰς Μισθούς.

ΝΑ ΔΩΣΗ

Ὅσα Μηνιαῖα ἀνθρώπων εἰς τὴν πολιορκίαν Εὐρίπου μὲ τὴν προσταγὴν τοῦ Ἀρείου Πάγου διὰ τρεῖς μῆνας ὡς ἀκολούθως.

Ἀπὸ Ἀπριλίου 23 ἕως Μαΐου 23 διὰ ἀνθρώπους 57 @ γρ. 40 τὸν Μῆνα τὸν κάθε ἄνθρωπον	Γρ.	2280
Ἀπὸ Μαΐου 23 ἕως Ἰουνίου 23 ὁμοίως	»	2280
Ἀπὸ Ἰουνίου 23 ἕως Ἰουλίου 20 ἡμέρας 27	»	2052
Μηνιαῖα ἀνθρώπων ὁμοίως τῆς Βας συμφωνίας μετὰ τῶν ἰδίων καὶ κατὰ τὰ ἔγγραφα τῆς Διοικήσεως διὰ Μῆνας τέσσαρες	Γρ.	6612
Ἀπὸ Ἰουλίου 20 ἕως Αὐγούστου 20 διὰ ἀνθρώπους 55 @ γρόσια 50	Γρ.	2750
Ἀπὸ Αὐγούστου 20 ἕως 7)βρίου 20 ὁμοίως	»	2750
Ἀπὸ 7)βρίου 20 ἕως 8)βρίου 20 ὁμοίως	»	2750
Ἀπὸ 8)βρίου 20 ἕως 9)βρίου 20 ὁμοίως	»	2750
	Γρ.	17612
Ὅσα μένει νὰ λαμβάνω διὰ σάλδος [1] τοῦ κορρέντε [2]	Γρ.	16112

1. saldo (Ἰταλ.)=ἐξόφλησις.
2. (conto) corrente (Ἰταλ.)=τρεχούμενος λογαριασμός.

ΝΑ ΛΑΒΗ

8)βρίου 2 Ὅσα ἔλαβον ἀκκόντο Μηνιαίων καὶ ἐδόθησαν εἰς τοὺς Ναύτας ἀναλόγως : παρὰ τοῦ Γιάννη Μαυρογιάννη δι' ὁρδινίας τοῦ ἁγίου Καρύστου Γρ. 1500

Ὅσα διὰ τὸ ἄντικρυς σάλδος » 16112

Γρ. 17612

Ἐν Τριπολιτζᾷ 29 Ἀπριλίου 1823

Μαργαρίτης Κούταβος

ΝΑ ΔΩΣΗ

Ὅσα διὰ μίαν ἄγκυραν μὲ τὴν ***γούμενα*** [1] ὁποὺ ἐχάθη εἰς Ἄνδρον μὲ τὴν θαλασσοταραχὴν ὅταν μᾶς ἀσήκωσεν τὸ Ψαριανὸν πλοῖον ἀπὸ τὴν πολιορκίαν Εὐρίπου διὰ προσταγῆς τοῦ Ἀρείου Πάγου Γρ. 1950

Ὅσα ὁμοίως ἀπὸ ἓν πινέλον 6 1/2 καντάρια » 380

Ὅσα ὁμοίως ἀπὸ ἓν ***καρλίνι*** 4 1/2 ***πουργ.*** » 225

Γρ. 2555

ΝΑ ΛΑΒΗ

Γρ. 2555

Μαργαρίτης Κούταβος

(Νῶτον)
Κατεχ. εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. εἰς φ. 1
Τῇ α' Μαΐου ,αωκγ' ὑπὸ ἀρ. 8
Ὁ Γενικὸς Πρωτοκολλιστὴς
(ΓΑΚ, Βλαχ. Α' φ. 40)

14

Βα Περίοδος ***Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος***

Ἀρ. 11 Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ Ἐκτελεστικοῦ

Πρὸς τὸν Γεν. Γραμματέα τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν

Σοὶ περικλείονται δύο ἀναφοραί, ἡ μὲν τοῦ Κ. Μαργαρίτη Χ'' Κούταβου, ἡ δὲ τοῦ Κ. Γιάννη Καραβέλα ἀπὸ σήμερον, καὶ ἐξ διάφορα ἔγγραφα αὐτῶν.

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς νὰ ἐξετάσῃ τὴν ὑπόθεσιν τούτων τῶν Καπιτάνων, καὶ ἀναφέρῃ τακτικῶς καὶ ἐν τάχει πρὸς τὴν Διοίκησιν.

Ἐν Τριπολιτζᾷ τῇ κθ' Ἀπριλίου ,αωκγ'

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς
Α. Μαυροκορδᾶτος

(Νῶτον)
Κατεχ. εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. τῇ α'
Μαΐου ,αωκγ' ὑπὸ ἀρ. α' εἰς φ. 1 Ἰωάννης Βιζούλας
Ὁ Γεν. Πρωτοκολλιστὴς
(ΓΑΚ, Βλαχ. Α' φ. 40)

1. gumena (Τουρκ.)=καραβόσχοινο.

15

Πρὸς τὴν Σεβαστὴν Διοίκησιν

Ἱκετικῶς ἀναφέρω, ὅτι ὁ Δοῦλός της πλέων μὲ τὸ πλοῖόν μου ὀνομαζόμενον «Ποσειδῶν» μὲ Ἑλληνικὴν σημαίαν, ἐστάθην εἰς τὴν πολιορκίαν Εὐρίπου ἀπὸ 23 Ἀπριλίου ἕως 20 Ἰουλίου μὲ τὸ αὐτὸ πλοῖον μὲ ἀνθρώπους πενῆντα ἑπτά,

κατὰ τὸ ἀποδεικτικὸν τοῦ Ἀρείου
Αον Πάγου, χωρὶς νὰ λάβω εἰς αὐτὸ τὸ διάστημα τῶν τριῶν μηνῶν οὐδὲ μισθοὺς οὐδὲ ἄλλον τι ἀναγκαῖον τοῦ πλοίου ἕως τὸν καιρὸν ὁποὺ ἔφθασαν οἱ Τοῦρκοι καὶ ἐδιαλύθη ἡ πολιορκία. Εἰς τὸ μεταξὺ ἐπῆγα εἰς Κεχριὲς καὶ ἐλύτρωσα τὰ ἐκεῖ εὑρισκόμενα ἁλεύρια κατὰ τὸ ἀποδει-
Βον κτικόν μου γράμμα. Ἐπέστρεψα εἰς Εὔριπον, ἀφοῦ ἐσυμφώνησα μετὰ τοῦ Ἀρείου Πάγου ὕστερον ἀπὸ 10 ἡμέρας, διὰ νὰ ἐξακολουθήσω τὴν πολιορκίαν Εὐρίπου, καὶ οὕτως ἐστάθην εἰς τὴν πολιορκίαν ἕως εἰς τὰ τέλη 9)βρίου ὁποὺ τότε ἔστειλον καὶ τὸν ἴδιόν μου πατέρα διὰ νὰ λάβῃ τοὺς συμφωνηθέντας Μισθοὺς παρὰ τοῦ Ἀρείου Πάγου, μὲ τὸ νὰ ἐπαπειλοῦμουν καθημερινῶς ἀπὸ τοὺς Ναύτας ζητοῦντας τὰ Μηνιαῖά των. Οἱ Ἀρεοπαγῖται δὲ ἐνῷ δὲν τὸν ἐπλήρωσαν κατὰ τὸ συμφωνητικόν τους
Γον ἀκόμη τὸν ἐμπόδισαν στέλλοντες εἰς τὸ μεταξὺ ἓν Ψαριανὸν πλοῖον μὲ προσταγήν των διὰ νὰ μὲ ἁρπάσουν καὶ τὸ πλοῖον, ὅθεν ἔμεινον ἐκστατικὸς εἰς τοῦτο τὸ κίνημά των ἐνῷ εἶχον νὰ λάβω τόσους Μισθοὺς νὰ βλέπω καὶ τὸ πλοῖόν μου γυμνωμένον, μὲ ἐπῆραν τὰ κανόνια καὶ
Δον πολλὰ ἄλλα πράγματα κατὰ τὴν σημείωσίν μου. Πρὸς τούτοις ἀπὸ
Εον τὰ ἐσώκλειστα θέλετε πληροφορηθῆ τὰ δίκαιά μου. Διὸ προστρέχω εἰς τὴν σεβαστὴν Διοίκησιν νὰ λάβῃ οἶκτον διὰ τὴν ἀνέλπιστον δυστυχίαν μου διὰ νὰ μὴν μείνω ἠφανισμένος καὶ νὰ στενοχωρῶμαι ἀκαταπαύστως ἀπὸ τοὺς Ναύτας, ζητοῦντες ἀνυπομόνως τοὺς μισθούς των, νὰ ὑστεροῦμαι καὶ ἐγὼ τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα καὶ πάλιν εἶμαι ἕτοιμος εἰς κάθε προσταγὴν τῆς πατρίδος εἰς τὸ νὰ δουλεύσω μὲ τὸν ἔνθερμον ζῆλον· ὅθεν μὲ τὸ προσῆκον Σέβας.

Ἐν Τριπολιτζᾷ τῇ 29 Ἀπριλίου 1823

Εὐπειθὴς Δοῦλος
Μαργαρίτης Χ΄΄ Κούταβος

(Νῶτον)
Κατεχ. εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. εἰς φ. 1
Τῇ α΄ Μαΐου ,αωκγ΄ ὑπὸ ἀρ. 2
Ὁ Γεν. Πρωτοκολλιστὴς
(ΓΑΚ, Βλαχ. Α΄ φ. 40)

16

Πίστιν βεβαίαν ποιοῦμεν ἡμεῖς οἱ ὑπογεγραμμένοι ἐγκάτοικοι τοῦ Καλάμου, ὅτι ὁ Κύριος Καπιτὰν Μαργαρίτης τοῦ Χατζῆ Κούταβου μὲ τὸ πλοῖόν του ἁρματωμένον, καὶ μὲ πενῆντα ἑπτὰ Ναύτας, ἐστάθη μὲ τιμήν, καὶ δὲν ἔλειψεν εἰς τὸ νὰ ἐκπληροῖ τὰ χρέη του, χωρὶς νὰ κάμῃ τὴν παραμικρὰν κατάχρησιν, καὶ αὐτὸ εἶναι ὑπερβέβαιον, καθότι μετὰ τὸ παράνομον κάμωμα ὁποὺ τοῦ ἔκαμαν καὶ ἠδίκησαν τὸ καράβι του, εὗρηκαν οἱ ἐχθροὶ εὐκαιρίαν, καὶ ἔμβασαν εἰς τὴν Εὔριπον ζωοτροφίας, καὶ ἐκ τούτου μένει εἰσέτι ἡ Εὔριπος μέχρις ὥρας ἀκυρίευτος.

Αὐτὸς ὁ ἴδιος εἰς τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, εἰς τὸν ὁποῖον μᾶς ἐπλάκωσαν αἰφνιδίως οἱ ἐχθροί, παρακαλεσθεὶς ἀφ' ἡμῶν, καὶ βλέπων ὅτι ἠθέλαμεν γένει θυσία ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν, ἀμέσως ἐμπαρκάρησεν καὶ ἐλευθέρωσεν ἀπὸ ἡμᾶς ὅσους ἠδυνήθη. Καὶ αὐτὸ τὸ μαρτυροῦμεν ἐν βάρει τῆς συνειδήσεώς μας, καὶ ἐν φόβῳ Θεοῦ ἀπαθῶς καὶ δικαίως, καὶ διὰ ἔνδειξιν τῆς ἀληθείας δίδομεν αὐτῷ τὴν παροῦσάν μας πιστοποίησιν ἐνυπογεγραμμένην.

Ἐν Καλάμῳ τῇ α' Μαΐου 1823

Οἱ Ἔφοροι Καλάμου
Παπανικόλαος
Παπᾶ Σπῦρος
Ἀναγνώστης Μικρὸς

(Νῶτον)
Κατεχ. εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. εἰς φ. 4
Τῇ δ' Ἰουνίου ,αωκγ' ὑπ' ἀρ. 75
Ὁ Γεν. Πρωτοκ.
(ΓΑΚ, Βλαχ. Α' 40)

17

Πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν

Κατὰ τὴν ζήτησιν τοῦ αὐτοῦ Ὑπουργείου ἔσωθεν εὑρίσκεται ὁ λογαριασμὸς τοῦ Ἐθνικοῦ Πλοίου εἰς τὸ ὁποῖον ἐπιστατεῖ ὁ Κ. Μαργαρίτης Κούταβος, ὅστις μέλλει νὰ ἀποδώσῃ εἰς τὸ Ἐθνικὸν Ταμεῖον γρόσια τρεῖς χιλιάδας ἑπτακόσια σαράντα ἐννέα, κατὰ τὸν καταστρωθέντα λογαριασμόν, ὡς ὁρᾶτε, καὶ τοῦ ἑτέρου Κ. Γιάννη Καραβέλια οἵτινες ἐστάθησαν εἰς τὸν πλόκον τῆς Εὐβοίας, περὶ τῶν ὁποίων πολλάκις ἀναφέρομεν διὰ γραμμάτων μας εἰς τὸ Ὑπουργεῖον αὐτὸ διὰ τὴν διάλυσιν τοῦ πλόκου, ὁποὺ ἔκαμαν, ἐκ τῆς ὁποίας συνέβησαν παλλαὶ ζημίαι εἰς τὸ Ἔθνος, ἔπειτα δὲ ἠπάτησαν καὶ τὴν Κεντρικὴν Διοίκησιν, καὶ ἠνώθησαν μετὰ τῶν παραβάτων τῆς Ὑπερτάτης Διοικήσεως ἐξ ὧν ὡς δὲν λανθάνει ἕνα ἕκαστον, ἠκολούθησεν οὐκ ὀλίγη φθορὰ καὶ εἰς τὴν Νῆσον καὶ εἰς ἄλλα μέρη, καὶ κατ' ἐξοχὴν ὁ ἐμφύλιος πόλεμος ἐπάνω εἰς τὴν Νῆσον. Διὰ τὰ ὁποῖα αὐτὰ ἂς γένῃ ἡ προσήκουσα ἀπόφασις ὡς ἔχει τὸ δίκαιον. Περὶ μὲν τῶν λογαριασμῶν εἶναι ἀποδεδειγμένη ἡ μαρ-

τυρία παρὰ τῶν δύο Καπεταναίων Ἀντωνίου Δασκαλόπουλου καὶ Δημ. Βλαχόπουλου, οἵτινες ἦτον ἀπεσταλμένοι παρὰ τῆς Κεντρ. Διοικήσεως μὲ τροφὰς ἐπάνω εἰς τὰ ρηθέντα πλοῖα.

Τῇ 3 Μαΐου 1823. Ἐν Τριπολιτζᾷ.

Ταλαντίου Νεόφυτος
Γεώργιος Αἰνιὰν
Δρόσος Μανσόλας
Κ. Τασσίκας

(Νῶτον)
Κατεχ. εἰς Γεν. Πρωτ. εἰς
φ. 1 τῇ γ΄ Μαΐου ,αωκγ΄ ὑπὸ ἀρ. 16
Ὁ Γεν. Πρωτοκ.
(ΓΑΚ, Βλαχ. Α΄ φ. 40)

18

Ἡ πολιορκία τῆς Εὐρίπου

ΝΑ ΔΩΣΗ

Εἰς τὸν Μαργαρίτην Κούταβον Διοικητὴν τοῦ Ἐθνικοῦ Πλοίου

Μαΐου 27 : διὰ 1 : καὶ 1)3 μῆνα, ὁποὺ ἔκαμε μὲ ἀνθρώπους 38 ὡς ἡ μαρτυρία τῶν ἀνθρώπων, ὁποὺ ἐστάλησαν ἀπὸ τὸν Ἄρειον Πάγον δηλ. τοῦ Καπετὰν Ἀντώνη Δασκαλόπλου, καὶ Καπετὰν Δήμου Βλαχόπλου ὁποὺ ἦσαν μαζί του ἀνὰ γρόσια : 40 :	Γρ.	2026
Αὐγούστου α΄. Ὅσα εἰς τὴν δευτέραν φορὰν ὁποὺ ἐστάθη ὑπὸ τὰς ὁδηγίας τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ ὑπήκουεν εἰς αὐτὸν μὲ ἀνθρώπους : 35 : ἔκαμεν μῆνα $1^1/_2$ ἀνὰ γρόσια 50 ἕκαστος.	»	2625
	Γρ.	4651
Χρεωστεῖ εἰς τὸ Ἔθνος διὰ *σάλδον* [1]	Γρ.	3749
	Γρ.	8400

ΝΑ ΛΑΒΗ

Ἀπὸ ὅσα ἔλαβε μετὰ τὴν διάλυσιν τοῦ Μπλόκου ἀπὸ τὰς φαμιλίας τῶν Καλαμνιώτων, ὡς ὁ ἴδιος μᾶς εἶπεν	Γρ.	3600
Ὁμοίως ἔλαβεν ἀπὸ αὐτάς, ὡς οἱ ἴδιοι ἄνθρωποι μᾶς εἶπαν, ὁποὺ τοὺς τὰ ἐπῆρε κοιλὰ γεννήματος 300 :	»	1800
Ὁμοίως ἔλαβεν ἀπὸ μίαν πρέζαν ὁποὺ ἔκαμον ἑνὸς καϊκίου Καρυστινοῦ φορτωμένου ἀπὸ καπνοὺς μέλι βούτυρον καὶ ἄλλα διάφορα πράγματα ἀπὸ τὴν ὁποίαν πρέζαν τὰ 2)3 ἀνήκουν τοῦ Ἐθνικοῦ Πλοίου καὶ σταίνουν γρόσια, ὡς οἱ ἴδιοι ἄνθρωποι τῆς Διοικήσεως ὡμολόγησαν	Γρ.	1500
Ἔτι ἀπὸ τὰ χωρία τῆς Καρύστου, ὡς ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ :	»	1500
	Γρ.	8400

1. saldo (Ἰταλ.)=ἐξόφλησις, ἐξίσωσις λογαριασμῶν, ἀπόσβεσις ὀφειλῆς.

ΝΑ ΔΩΣΗ

Ὁ λογαριασμὸς τοῦ Καπετὰν Γιάννη Καραβέλια ὁποὺ ἐστάθη εἰς τὴν ἰδίαν πολιορκίαν.

Μαΐου 27 : διὰ ἕνα μῆνα καὶ ἓν τρίτον : 1 $^1/_3$: μὲ ἀνθρώπους 32 : ἀνὰ γρόσια 40 ἕκαστος Γρ. 1720

ΝΑ ΛΑΒΗ

Ἀπὸ ὅσα ἔλαβε μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς πολιορκίας ἀπὸ τοὺς Στοραΐτες, ὡς οἱ ἴδιοι μᾶς τὸ ὡμολόγησαν σιτάρι κοιλὰ 500 καὶ μετρητά. —

Ταλαντίου Νεόφυτος
Γεώργιος Αἰνιὰν
Δρόσος Μανσόλας
Κ. Τασσίκας
Παναγιώτης Κονδύλης

(Νῶτον)
Κατεχ. εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. εἰς φ. 1
τῇ γ΄ Μαΐου ,αωκγ΄ ὑπ' ἀρ. 17.
Ὁ Γεν. Πρωτοκολλιστὴς
(ΓΑΚ, Βλαχ. Α΄ φ. 25)

19

Διὰ τοῦ παρόντος ἀποδεικτικοῦ ὁμολογοῦμεν ἡμεῖς οἱ ὑπογεγραμμένοι, ὅτι ὅταν ἐσηκώσαμεν ἀπὸ Αἴγιναν τὸ καράβι τοῦ Καπτ: Μαργαρίτη Κούταβου διὰ νὰ γλυτώσωμεν τὰ εἰς Κεγχριὲς εὑρισκόμενα ἐθνικὰ ἀλεύρια εἶχεν ἀνθρώπους 55, ἀπὸ τοὺς ὁποίους, ὁ μὲν Κπτ. ἐδίωξεν ἕναν ὅστις ἀπεδείχθη ὅτι εἶχε κλέψειν ἕνα τουλούμι τυρί, καὶ ἔτι ἄλλον ἕνα ὅτι καὶ αὐτὸς ἔκλεψε μίαν πιστόλαν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ὁποίους εἶχαν φέρει ἀπὸ Εὔριπον εἰς Αἴγιναν. Μὲ τὴν αἰτίαν λοιπὸν αὐτήν, καὶ λέγοντες ὅτι καὶ ἡμεῖς δὲν θέλομεν τοὺς πληρώσειν, κατὰ τὴν συμφωνίαν μας, καθὼς δὲν τοὺς ἐπλήρωσαν καὶ οἱ Ἀρεοπαγῖται, ἀνεχώρησαν ἔτι ἄλλοι πέντε ὅταν ἐσηκώθημεν εἰς τὰ πανιά· ἐπιστρέφοντες λοιπὸν ἀπὸ Κεγχριὲς ἐζήτησαν νὰ λάβῃ ὁ καθεὶς τὰ ὑποσχεθέντα ὅπου ἦτο ἀπὸ γρ: 25· ἡμεῖς γρόσια δὲν εἴχαμεν· ἐζητήσαμεν τῶν Ἀρεοπαγίτων καὶ αὐτοὶ δὲν μᾶς ἔδωσαν. Ἔτζι λοιπὸν ἐπαρακαλέσαμεν τοὺς ναύτας καὶ τοὺς ἐδώσαμεν εἰς κάθε δύο ἕνα βαρέλι ἀλεύρι, εἰς τοὺς ὁποίους ἐδώσαμεν βαρέλια 24 διὰ ἀνθρώπους 48 καὶ διὰ βέβαιον τῆς ἀληθείας δίδεται τὸ παρόν.

Τῇ 7 Μαΐου 1823 Τριπολιτζᾷ

Ὁ ποτὲ Γενικὸς Φροντιστὴς
Νικόλαος Στεφανόπουλος

Ὁ ποτὲ Ἀστυνομικὸς Ἐπιστάτης τῶν παραλίων Κεγχρεῶν
Μένεγος Δρακόπουλος

(Νῶτον)
Κατεχ. εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. εἰς φ. 1
τῇ η΄ Μαΐου ,αωκγ΄ ὑπὸ Ἀρ. 19.
Ὁ Γεν. Πρωτοκ.
(ΓΑΚ, Βλ. φ. 40)

20

Διὰ τοῦ παρόντος μαρτυρικοῦ γράμματος δηλοποιοῦμεν οἱ ὑπὸ κάτωθεν γεγραμμένοι, ὅτι τὴν πρέζαν ὁποὺ ἐπίασεν ὁ Καπ. Μαργαρίτης Κούταβος εἰς τὸν παρελθόντα χρόνον κατὰ τὸν Μάϊον μῆνα ὅταν ἦλθεν εἰς τὰ τέλη Ἀπριλίου καὶ ἐφύλαττε τὴν πολιορκίαν Εὐρίπου ὑπὸ τοῦ Καστελλίου. Τότε εὑρισκόμεθα καὶ ἡμεῖς εἰς τὸν Ἀνηφορίτην μὲ τὸ στρατόπεδο τοῦ Μακαρίτη Κ. Μήνου Κατζικογιάννη· εἶχε μέσα αὐτὸ τὸ μικρὸν καΐκι ὁποὺ ἐπίασε πρέζα 36 πρόβατα τὰ ὁποῖα ἐμεταχειρίσθημεν εἰς τροφὴν καὶ καπινὸν ὀκ. 80 ἀπὸ τὸν ὁποῖον τρεῖς ***μποχτζιάδες***[1] ὀκάδες 35 ἔδωκεν ἡμῖν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Μήνου, τὸν δὲ ἐπίλοιπον ἐμοιράσθησαν μεταξύ των οἱ ναῦται, πρὸς τούτοις καὶ διὰ τουλούμια βούτυρον ὀκάδ. 45 καὶ ἓν ***τουλούμι***[2] μέλι καθὼς καὶ ἕν ρακί, τὰ ὁποῖα ὅλα αὐτὰ ἐμεταχειρίσθησαν διὰ χρείαν των, ὑστερημένοι ὄντες ἀπὸ τοιαῦτα καθὼς τὸ μαρτυρεῖ καὶ τὸ ἀποδεικτικὸν τοῦ Μακαρίτη Καπ. Μπίνου.

Ὅθεν καὶ ἡμεῖς μαρτυροῦμεν ἐν καθαρῷ συνειδότι ὅτι ὁ ρηθεὶς Καπ. Μαργαρίτης ἐπαγρύπνει καλῶς ἐκεῖ εἰς ὅλον τὸ διάστημα ὁποὺ συνευρισκόμεθα ἕως ὅπου ἦλθον οἱ ἐχθροὶ καὶ κατεσκορπίσθη τὸ στρατόπεδον ἡμῶν, καὶ εἰς ἔνδειξιν ἀληθείας δίδομεν διὰ ὄνομα τοῦ Καπιτὰν Κατζαροῦ μὴν ἠξεύροντας νὰ γράψῃ ἔγραψα ἐγὼ Κωνσταντῖνος Τζούρης καὶ μαρτυρῶ τὸ παρὸν μαρτυρικὸν παρ' ἡμῶν ὑπογεγραμμένον εἰς χεῖρας τοῦ Καπ. Μαργαρίτη καὶ ἔστω. Τῇ 8 Μαΐου 1823 Τριπολιτζᾷ

Κατεχ. εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. εἰς φ. 1
τῇ η΄ Μαΐου ,αωκγ΄ ὑπ' ἀρ. 120

Ὁ Γεν. Πρωτοκολλιστὴς

(ΓΑΚ, Βλαχ. Α΄ φ. 40)

21

Πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν

Μὲ ἀναφοράν μου πρὸς τὴν Ὑπερτ. Διοίκησιν ἀπὸ 29 Ἀπριλίου 1823 ἐζήτησα, ὅτι νὰ μοὶ δώσουν οἱ Ἀρεοπαγῖται τοὺς συμφωνηθέντας μισθοὺς τῶν ναυτῶν μου, διὰ τὴν δούλευσιν τὴν ὁποίαν ἔκαμα μὲ τὸ πλοῖόν μου εἰς τὴν πολιορκίαν Εὐρίπου, ὥστε νὰ ἐξοικονομήσω τόσον τὸ πλοῖόν μου, ὅσον καὶ τοὺς ἰδίους ναύτας μου, καὶ νὰ ἐμπορέσω εἰς τὸ ἑξῆς κατὰ τὴν ἔφεσίν μου νὰ δουλεύσω πάλιν εἰς τὴν χρείαν τοῦ Ἔθνους μου, τὴν ὁποίαν ἡ Σεβαστὴ Διοίκησις ἔπεμψεν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ν(αυτικῶν) ἵνα γίνῃ ἡ ἔρευνα.

Οἱ Κύριοι Ἀρεοπαγῖται ἀντὶ ν' ἀποδείξουν καὶ νὰ κυρώσουν τὰς ἐκδουλεύσεις μου καὶ τὰ ἔγγραφά των, ἔστρωσαν ἕνα λογ)σμὸν ὅλον πλαστὸν

1. bohça (Τουρκ.)=δέμα 2. tulum (Τουρκ.)=ἀσκί

καὶ ἐναντίον τοῦ χαρακτῆρός των καὶ μὲ ἀπέδειξαν χρεώστην, ὄχι εἰς αὐτούς, ἀλλ' εἰς τὸ Ἔθνος γρ: 3745. Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ν. ὡς ἐπ' αὐτὸ τοῦτο ἐσυστήθη, ἵνα θεωρῇ τὸ δίκαιον τῶν θαλασσίων ἀφιλοπροσώπως, ἂς λάβῃ πρὸ ὀφθαλμῶν.

Α'. Ἂς θεωρήσῃ τὸ συμφωνητικὸν ἔγγραφον ἀπὸ 20 Ἰουλίου 1822 Αἰγίνῃ μεταξὺ ἐμοῦ καὶ Ἀρεοπαγιτῶν, Ἁγίου Καρύστου καὶ πέριξ χωρία Εὐρίπου, ὅτι νὰ ὑπάγω εἰς τὴν πολιορκίαν Εὐρίπου, καὶ ὑπόσχονται νὰ μοὶ δίδουν διὰ ἑνενήκοντα ναύτας μισθὸν πρὸς πενῆντα γρόσια τὸν μῆνα καὶ τὰς ζωοτροφὰς τῶν ναυτῶν καὶ τὰ ἀναγκαῖα ἐφόδια τοῦ πολέμου.

Β'. Ἂς θεωρήσῃ μίαν χρ(ε)ωστικὴν ὁμολογίαν τοῦ ἰδίου Ἀρείου Πάγου τὴν ὁποίαν μὲ ἀφῆκαν τὴν αὐτὴν ἡμέραν 20 Ἰουλίου ἐν Αἰγίνῃ μετὰ τὴν γενομένην συμφωνίαν (διότι δὲν εἶχον μετρητὰ) εἰς τὸ νὰ μὲ πληρώσουν διὰ τοὺς προδουλευθέντας μισθοὺς 57 ναυτῶν εἰς τὴν πολιορκίαν Εὐρίπου ἀφοῦ φθάσωμεν εἰς Εὔριπον.

Γ'. Ἂς θεωρήσῃ τὸ ἔγγραφον μαρτυρικὸν Λιβαδίτων, Ἀθηναίων, Θηβαίων, Εὐριπιώτων, καὶ ἄλλων πολλῶν, καὶ τοῦ ἰδίου Ἁγίου Καρύστου, τῶν ἀναφερομένων διὰ τὰς ἐκδουλεύσεις μου.

Ἐγὼ μετὰ τὴν γενομένην ἔγγραφον συμφωνίαν μας ἐν Αἰγίνῃ ἀπὸ 20 Ἰουλίου ἐπῆγα εἰς τὴν πολιορκίαν Εὐρίπου, ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ Ἐρετριακοῦ κόλπου, ὁμοῦ μετὰ τοῦ αὐτοῦ Ἀρείου Πάγου, ὅστις διατρίψας εἰς τὸ πλοῖόν μου περίπου δύο μῆνας τρέφοντάς τον, ἀνεχώρησε διὰ νὰ ὑπάγῃ ἀπὸ τὸ ἄλλον μέρος τῆς Εὐρίπου, ἤτοι εἰς τὸ Ξεροχώρι, ὑποσχόμενος νὰ στείλῃ ἀπ' ἐκεῖ τοὺς μισθοὺς τῶν ναυτῶν καὶ τὰ ἀναγκαῖα ἐφόδια τοῦ πολέμου, ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ κατὰ τὴν συμφωνίαν των δὲν μοὶ ἔδωκαν οὔτε ὀβολὸν οὔτε κατὰ τὴν ὑπόσχεσίν των, κἂν ὕστερον ἔστειλον, οἱ ναῦται μὲ ἐβίαζαν διὰ τοὺς μισθούς των, εἰς τὰ τέλη γοῦν τοῦ 8)βρίου ἔστειλα τὸν πατέρα μου εἰς τὸν ρηθέντα Ἄρειον Πάγον διὰ νὰ ζητήσῃ ὀλίγους μισθοὺς τῶν ναυτῶν, καὶ ν' ἀποφύγω τὸν ἐπαπειλοῦντά με ἀπ' αὐτοὺς κίνδυνον ἐὰν δὲν τοὺς πληρώσω. Φθάσας εἰς Ἄρειον Πάγον ὁ πατήρ μου ἀντὶ νὰ τοῦ δώσουν ὀλίγους μισθούς, τὸν ἐφυλάκωσαν, καὶ ἐγὼ ἀκούοντας ἓν τοιοῦτον ἀνέλπιστον συμβὰν ἐσύντρεξα μὲ ἀναφυρόν μου εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ν. ὅθεν καὶ εἰσηκούσθη καὶ ἐλευθερώθη.

Αὐτοὶ δὲ διότι ἐγὼ ἔγραψα εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ν. τὴν γενομένην τοῦ πατρός μου ἀδικίαν ἔστειλον ἓν πλοῖον Ψαριανὸν τοῦ Κ. Γεωργίου Καλάρη τὸ ὁποῖον εὑρίσκετο εἰς τὸν Ἄρειον Πάγον, (Κύριος οἶδε μὲ ποῖα χρώματα πρὸς ἐκεῖνον μὲ ἐζωγράφησαν) ἦλθε μὲ διαταγήν των εἰς τὰς 28 Νοεμβρίου τὸ αὐτὸ Ψαριανόν, καὶ εὐθὺς ἐκυρίευσε τὸ πλοῖόν μου, καὶ τὸ ἔγδυσε, καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας τὸ ἀσήκωσεν εἰς τὰ πανιά, ἐμένα δὲ μ' ἐβάσταξεν, ὡς αἰχμάλωτον εἰς τὸ πλοῖόν του, καὶ ἐπήγαμεν εἰς Ἄνδρον, ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ Ψαριανὸν πλοῖον ἀπὸ θαλασσοταραχὴν ἐμάκρυνεν ἀπὸ Ἄνδρον, καὶ

ἐπέστρεψεν εἰς τὰς 2 Ἰαν. 1823, μοὶ παρέδωκαν τὸ πλοῖόν μου γυμνόν, τὸ ὁποῖον ὕστερον ἀπὸ μερικὰς ἡμέρας ἔφερον εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ νὰ τὸ φυλάξω, καὶ εἰς τὰς 4 Φεβρουαρίου ἀνεχώρησα ἀπὸ Πειραιᾶν διὰ τὴν Σεβ. Διοίκησιν ἵνα λάβω τὰ δίκαιά μου.

Ποῖαι εἶναι ἐξ αὐτῶν αἱ προσάπτουσαί μου κατηγορίαι δηλ. ὅτι ἔλυσα τὴν πολιορκίαν ; καὶ πότε ; τὸ πρῶτον ; μὰ ἐὰν τὸ πρῶτον, δὲν μοὶ ἄφηναν ὁμολογίαν χρεωστικήν, ὅτι θέλει μοὶ πληρώσουν τοὺς δεδουλευμένους μου μισθούς. Τὸ δεύτερον ; μὰ ἔχω ἀποδεικτικὸν τῶν Ἀθηναίων, Λιβαδίτων, Θηβαίων, Εὐριπγιώτων, καὶ ἄλλων πολλῶν τῶν παραλίων Εὐβοίας καὶ Βοιωτίας, οἵτινες ἦτον παρὸν εἰς τὰς πράξεις μου, καὶ ὄχι αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι ἦτον μακράν. Ἐὰν εἶχον μάθει ὅτι ἔκαμα καμμίαν κατάχρησιν, ἔπρεπε βέβαια νὰ τὴν μάθουν ἀπὸ τοὺς κατοίκους τοῦ τόπου ἔνθα ἐφύλαττον, καὶ νὰ μὲ ἐπιπλήξουν. Πόθεν λοιπὸν ἔλαβον αὐτὰς τὰς ψευδεῖς μαρτυρίας, ὅτι ἐφέρθην παρανόμως, καὶ ἡνώθην μὲ τοὺς Τούρκους, ἢ μὲ ἄλλους ἐχθροὺς τῆς Διοικήσεως.

Ἐὰν ἤθελον νὰ ἀδικήσω τὴν Διοίκησιν, δὲν ἔπρεπε λοιπὸν νὰ λέγω εἰς τοὺς λογ)σμούς μου διὰ 55 ναύτας μου, ὡς καὶ τῷ ὄντι, ἀλλὰ νὰ ζητῶ κατὰ τὸ ἀνὰ χεῖράς μου συμφωνητικὸν αὐτῶν διὰ 90 ναύτας τοὺς ὁποίους δὲν τοὺς εἶχον τόσους.

Ὁ νόμος διορίζει ὅτε κατακρίνει τις νὰ ἀποδειχθοῦν ἔγγραφα κατηγορικά, καὶ ἐπ' αὐτοῖς νὰ γίνῃ ἡ κρίσις, διὰ νὰ μὴ σφάλουν οἱ Κριταί. Ἐγὼ ἀποδεικνύω τὰς δουλεύσεις μου ἐγγράφως, αὐτοὶ ὅμως μὲ λέξεις.

Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ν. ἂς ἐρευνήσῃ ἀφιλοπροσώπως καὶ κατὰ νόμον, καὶ θέλει ἰδεῖ, ὅτι μὲ κατάτρεξαν, διότι ἐσύντρεξα εἰς τὴν Διοίκησιν, διὰ τὰς γινομένας μοι ἀδικίας. Ἡμεῖς ἁρπάσαμεν τὰ ὅπλα διὰ νὰ μὴν διοικούμεθα τυραννικῶς, καὶ εἰς τὴν θέλησιν ἑνὸς τυράννου, ἀλλ' εἰς τὴν δύναμιν τῶν νόμων, ὁ Νόμος λοιπὸν ἂς μὲ κρίνῃ ἂν ἀλλέως γένῃ, ὁ Θεὸς νὰ γένῃ ὁ διαφεντευτής μου ν' ἀποδώσῃ τὸ ἀνταπόδομα τοῖς ἀδικοῦσί με. Μένω μ' ὅλον τὸ ἀνῆκον Σέβας καὶ ὑποσημειοῦμαι.

Ἐν Τριπόλει τῇ 15 Μαΐου 1823

Ὁ εὐπειθὴς καὶ εἰλικρινὴς Πατριώτης
Μαργαρίτης Χ'' Κούταβος

(Νῶτον)
Κατεχ. εἰς τὸ Γεν. Πρωτόκ.
Τῇ δ' Ἰουνίου 1823 ὑπὸ ἀρ. 74 εἰς φύλλα 4.
Ὁ Γεν. Πρωτοκολλιστὴς

(ΓΑΚ, Βλαχ. Α' φ. 40)

22

Πρὸς τὴν Σεβαστὴν Διοίκησιν

Μὲ μεγάλην μου θλῖψιν ἤκουσα τὴν διὰ θαλάσσης ἐπαπειλουμένην ἔφοδον τοῦ τῆς Θεσσαλονίκης Πασιᾶ κατὰ Τρικκέρων καὶ Εὐρίπου.

Ὡς Ἕλλην καὶ ὡς ἀγωνισθεὶς μὲ τὸ πλοῖόν μου καὶ ἔξοδά μου εἰς τὴν πολιορκίαν Εὐρίπου κατὰ τὰ παρρησιασθέντα ἔγγραφα ἀποδεικτικά μου εἰς τὴν Ὑπερτάτην Διοίκησιν καὶ ἀπερασθέντα εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν, φλέγομαι διὰ νὰ συνδράμω μὲ τὸ πλοῖόν μου καὶ ζωήν μου, ὅπως δώσω τοῖς ἀδελφοῖς μου τὴν κατὰ δύναμιν βοήθειαν, ἀλλ' ὑστεροῦμαι τῶν κανονιῶν τοῦ πλοίου μου τὰ ὁποῖα εὑρίσκονται εἰς νῆσον Ψαρά, ὡς γινώσκει τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν. Τέλος πάντων τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ν. ἂς μοὶ ἐφοδιάσῃ μὲ τὰ ἀναγκαῖα χαρτιά μου καὶ νὰ μοὶ δώσῃ μίαν διαταγὴν νὰ λάβω τὰ ἄρματά μου ἀπὸ Ψαρά, καὶ ἡ Ὑπερτάτη νὰ μ' ἐξοικονομήσῃ ὀλίγα ἔξοδα ὅσον διὰ τροφὰς καὶ παλάμισιν, διὰ δὲ τοὺς μισθοὺς τῶν ναυτῶν, καὶ ἐξόδων ὅσον τῶν πρωτυτερινῶν, ὅσον καὶ τῶν μετὰ ταῦτα, ἡ Ὑπερτάτη Διοίκησις νὰ τοὺς ἀποκριθῇ τὸ μετ' ἔπειτα ὡς τῶν ἄλλων πλοίων καὶ ὡς τὸ δίκαιον. Ἐγὼ δὲ διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος ἐθυσίασα τὴν κατάστασίν μου· τώρα πάλιν ἕτοιμος εἶμαι νὰ θυσιάσω καὶ τὴν ἰδίαν ζωήν μου εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς Πατρίδος, μένω δὲ μ' ὅλον τὸ βαθύτατον Σέβας.

Ἐν Τριπολιτζᾷ 5 Ἰουνίου 1823

(Νῶτον) Ὁ εὐπειθὴς καὶ εἰλικρινὴς Πατριώτης
Κατεχ. εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. εἰς φ. 6 Μαργαρίτης Κούταβος
Τῇ ι' Ἰουνίου ,αωκγ' ὑπ' ἀρ. 104

Ὁ Γεν. Πρωτοκολλιστὴς
Ἀρ. 573

Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν νὰ ἐξακριβώσῃ περὶ τῶν ἐνδιαλαμβανομένων καὶ ν' ἀναφέρῃ περὶ τούτων εἰς τὴν Διοίκησιν.

Τῇ 10 Ἰουνίου 1823 Διὰ τοῦ Γ. Γραμματέως
Ἐν Τριπολιτζᾷ Ὁ Α' Γραμμ. τοῦ Κλάδου τῶν Πολ. καὶ Ναυτ.
Μιχαὴλ Οἰκονόμος

(ΓΑΚ, Βλαχ. Α' φ. 40)

23

Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος

Β' Περίοδος Πρὸς τὸ Ἐκτελεστικὸν Σῶμα
Ἀρ. 106 Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν

Τὸ Ὑπουργεῖον τοῦτο ἀναγνῶσαν τὰς παρὰ τῆς Διοικήσεως σταλείσας δύο ἀναφορὰς τοῦ Κ. Μαργαρίτου Κουτάβου καὶ Ἰωάννου Καραβέλη, προσταζούσης, δι' ἐπιταγῆς σημειωμένης ὄπισθεν τῶν διαληφθεισῶν ἀναφορῶν,

νὰ κάμῃ τὴν ἀνήκουσαν ἐξέτασιν καὶ ν' ἀναφέρῃ εἰς τὴν Διοίκησιν, καὶ ἐξετάσαν, ὡς ἐπετάχθη, ἀναφέρει.

Ἐπειδὴ τόσον ὁ Κούταβος, ὅσον καὶ ὁ Καραβέλης, ἐδούλευσαν (κατὰ τὰ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τοῦτο εὑρισκόμενα ἔγγραφα ἀποδεικτικὰ) εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Εὐρίπου, καὶ ἔχουν νὰ λάβουν, κατὰ τὰ συμφωνητικά των, τοὺς διὰ τὰς δουλεύσεις των μισθούς· δι' αὐτὰς δὲ ταύτας τὰς δουλεύσεις ὑστεροῦνται (ὡς λέγουν) χρημάτων, ἐξοδεύσαντες ὅλην των τὴν περιουσίαν, ἐζήτησαν νὰ ἐξετασθῶσιν οἱ λογ)σμοί των καὶ νὰ κυρωθῶσιν· ἀλλ' ἐπειδὴ διὰ μερικὰς διαφωνίας τῶν Ἀρεοπαγιτῶν, καὶ διὰ τὴν ἀπουσίαν τῆς τριμελοῦς Ἐπιτροπῆς τοῦ Ὑπουργείου τούτου, εἶναι δύσκολον νὰ γένῃ ἀκριβὴς ἐξέτασις τῶν λογ)σμῶν, ἔμειναν εἰσέτι ἀθεώρητοι.

Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὰς ἐγγράφους μαρτυρίας τῶν Λιβαδιτῶν, Ἀθηναίων, Ταλαντινῶν καὶ Εὐβοέων, ἐδούλευσαν τιμίως καὶ ὡς ἀληθεῖς Ἕλληνας, κατ' αὐτὰς τὰς μαρτυρίας καὶ ζήτησιν αὐτῶν τοῦ νὰ δουλεύσωσι τὴν πατρίδα, τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν τοὺς ἐφοδιάζει μὲ τὰ ἀναγκαῖα διπλώματα τῆς ἐκδουλεύσεώς των, καὶ διατάττει εἰς Ψαρὰ νὰ ἐπιστραφῶσι τῷ Κουτάβῳ τὰ ληφθέντα ὅπλα του. Διὰ δὲ τὰς ζωοτροφίας ἡ Ὑπερτάτη Διοίκησις, εἰ ἐγκρίνει τὴν δούλευσιν αὐτῶν ὡς ἀναγκαίαν, ὡς καὶ εἶναι, νὰ διορίσῃ τοὺς Ἐπάρχους Ἀθηνῶν, Καρύστου καὶ Εὐβοίας νὰ μετρήσωσι τῷ μὲν Κουτάβῳ τέσσαρας χιλιάδας γρόσια, τῷ δὲ Καραβέλῃ τρεῖς, διὰ νὰ ἐξοικονομήσουν τὰς προσωρινὰς ζωοτροφίας καὶ κινήσουν τὰ πλοῖα, δίδοντες ἀκολούθως τὰς ἀναγκαίας ζωοτροφίας. Οἱ δὲ μισθοὶ τῶν ναυτῶν νὰ πληρωθῶσιν, εἰ δυνατόν, μετὰ δύο μῆνας.

Ἐν Τριπόλει τῇ 11 Ἰουνίου 1823 Γεώργιος Κιβωτὸς
Ὁ Γεν. Γραμματεὺς
(Νῶτον) Γ. Κώπας
Κατεχ. εἰς τὸ Γεν Πρωτ. εἰς φύλλα 6 τῇ 11 Ἰουνίου 1823
ὑπὸ ἀρ. 106
Ὁ Γεν. Πρωτοκολλιστὴς
(ΓΑΚ, Βλαχ. Α΄ φ. 40)

24

Σῶμα Ἐκτελ. ***Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος***
Περίοδος Β΄ Τὸ Ἐκτελεστικὸν Σῶμα
Ἀρ. 179 Πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν

Ἐλήφθη ἡ ὑπὸ ἀρ. 106 ἀναφορὰ τοῦ Ὑπουργείου τούτου, ἀναφέρουσα περὶ τῶν Κυρίων Μαργαρίτη Κούταβου καὶ Ἰωάννου Καραβέλα. Ἡ Διοίκησις ἐγκρίνει τὴν περὶ τούτων γνώμην του. Ὅθεν τὸ Ὑπουργεῖον τοῦτο θέλει τοὺς δώσει τὴν ἄδειαν ἐφοδιάζον αὐτοὺς μὲ τὰ ἀναγκαῖα ἔγγραφα νὰ

ἀπέλθωσιν εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Εὐρίπου. Θέλει ἐπιτάξει πρὸς τούτοις εἰς Ψαρά, νὰ ἐπιστραφῶσι τὰ κανόνια εἰς τὸν Κούταβον. Περικλείεται δὲ καὶ διαταγὴ πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Οἰκονομίας ὑπὸ ἀρ. 1773 διὰ νὰ διατάξῃ τοὺς Ἐπάρχους Ἀθηνῶν, Καρύστου καὶ Εὐβοίας νὰ τοῖς μετρήσω τὰ αἰτηθέντα χρήματα πρὸς οἰκονομίαν τῶν πλοίων των.

Ἐν Τριπολιτζᾷ τῇ 12 Ἰουνίου 1823

Ὁ Πρόεδρος

(Τ.Σ) Πετρόμπεης Μ(αυρομιχάλης)

Θ. Κολοκοτρώνης

Α. Μεταξᾶς

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς

(Νῶτον) Α. Μαυροκορδᾶτος

Κατεχωρίσθη εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. εἰς φ. 7
Τῇ ιγ' Ἰουνίου 1823 ὑπὸ ἀρ. 122

Ὁ Γ. Πρωτοκολ.

(ΓΑΚ. Βλ. φ. 40)

25

Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος

Β' Περίοδος Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν

Ἀρ. 121 Πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Οἰκονομίας

Ἐπειδὴ καὶ διωρίσθησαν κατ' ἐπιταγὴν τῆς Διοικήσεως ἀπὸ 12 Ἰουνίου ὑπ' ἀρ. 1792 οἱ Κ. Μαργαρίτης Κούταβος καὶ Ἰωάννης Καραβέλης μὲ τὰ πλοῖά των εἰς τὴν πολιορκίαν Εὐβοίας, καὶ ἐζήτησαν κατὰ τὸ παρὸν τὰ ἀναγκαῖα ἔξοδα τῆς ἐκπλεύσεώς των, ἡ Σεβ. Διοίκησις ἐνέκρινε τὴν ζήτησίν των, καὶ διέταξε τὸ Ὑπουργεῖον τοῦτο νὰ τοὺς ἐφοδιάσῃ μὲ τὰ ἀναγκαῖα ἔγγραφα τῆς ἐκπλεύσεώς των, ἐπερίκλεισε καὶ Διαταγὴν πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Οἰκονομίας διὰ τὴν αὐτὴν ἐξοικονόμησιν ἀπὸ τῶν Ἐπάρχων Ἀθηνῶν, Καρύστου καὶ Ξηροχωρίου, τὴν ὁποίαν περικλείει ἵνα τοῖς δοθῶσιν αἱ πρὸς τοὺς ἀνωειρημένους Ἐπάρχους διαταγαὶ κατὰ τὴν τῆς Διοικήσεως ἐπιταγήν.

Ἐν Τριπόλει τῇ 13 Ἰουνίου 1823

Γεώργιος Κιβωτὸς

Ἰωάννης Νικόλα Λαζάρου

(Νῶτον) Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς

Κατεχ. εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. Γεράσιμος Κώπας

εἰς φ. 7 τῇ 13 Ἰουνίου 1823 ὑπὸ ἀρ. 121

(ΓΑΚ, Βλαχ. Α' φ. 40)

26

Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος

Β΄ Περίοδος Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν
Ἀρ. 132 Πρὸς τοὺς προκρίτους Νήσου Ψαρῶν

Ἡ Σεβαστὴ Διοίκησις μὲ διαταγήν της ἀπὸ 12 ἱσταμένου ὑπὸ ἀριθ. 1792 διατάττει τὸ Ὑπουργεῖον τοῦτο, ὅτι νὰ διορίσῃ τὴν Νῆσον Ψαρά, νὰ ἐπιστραφῶσι τὰ κανόνια καὶ λοιπά, τὰ ὁποῖα ἐπῆρεν ὁ Καπετὰν Γεώρ. Καλάρης, ἀπὸ τοῦ πλοίου τοῦ Καπετὰν Μαργαρίτη Κουτάβου, τὸν ὁποῖον Κούταβον τὸ Ὑπουργεῖον τοῦτο εἶχεν ἐφοδιάσει μὲ Δίπλωμα κατὰ τὸν Ἰούλιον τῶν 1822, ἵνα ὑπερασπίζεται παρὰ πάντων τῶν κατὰ γῆν τε καὶ θάλασσαν Ἑλληνικῶν δυνάμεων. Τὴν διαταγὴν ταύτην τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν ὁ Καπετὰν Γεώργιος κατεφρόνησε, διὰ τοῦτο καὶ ἡ πρὸς τὸν Καπετὰν Μαργαρίτην γινομένη πείραξις, δὲν ἔγινεν εἰς ἄλλον, ἀλλὰ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τοῦτο, καὶ εἰς τὴν Διοίκησιν. Ἐπειδὴ καὶ τὰς διδομένας διαταγὰς τῆς Διοικήσεως πρὸς Μαργαρίτην, εἰς οὐδὲν ἐλογίσατο· καί ἐὰν λοιπὸν ἐκεῖνοι, ἀπὸ τοὺς ὁποίους τὸ Ἔθνος ἐλπίζει τὴν ὑπεράσπισίν του, φαίνωνται παραβάται τῶν διαταγῶν τῆς Διοικήσεως, ποῖος θέλετε νὰ τὰς φυλάξῃ;

Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν ἐπ' αὐτῷ τούτῳ εἶναι, ἵνα προφυλάττῃ τοὺς θαλασσινούς· διὰ τοῦτο ἀναφέρει τὴν διαταγὴν ταύτην τῆς Διοικήσεως πρὸς τὴν Νῆσον Ψαρά, ὅτι νὰ ἐπιτάξῃ τὸν Καπετὰν Γεώργιον Καλάρην, νὰ ἐπιστρέψῃ τῷ Κ. Μαργαρίτῃ Κουτάβῳ, τὰ ὅσα ἀπὸ τὸ πλοῖόν του ἐπῆρεν, ἵνα μὴ ὑποπέσῃ εἰς εὐθύνην μετὰ τὴν τοῦ Ἔθνους ἀποκατάστασιν, καὶ αἱ πρὸς τὴν πατρίδα ἄχρι τοῦ νῦν γινομέναι ἐκδουλεύσεις του ματαιωθῶσιν. Διὰ νὰ ἠμπορέσῃ λοιπὸν τὸ Ὑπουργεῖον τοῦτο νὰ τὸν ὑπερασπισθῇ εἰς τὸ γινόμενόν του πταίσιμον κατὰ τῆς Διοικήσεως, πρέπει ἡ διαταγὴ αὕτη νὰ μὴ παραβλεφθῇ, ἀλλ' ἀμέσως νὰ ἐνεργηθῇ, ἵνα ἐκπλεύσῃ μετὰ τοῦ πλοίου του πάλιν ὁ Καπετὰν Μαργαρίτης πρὸς τὴν πολιορκίαν Εὐρίπου, καθὼς παρὰ τῆς Διοικήσεως ἐπιτάχθη.

Ἐν Τριπόλει τῇ 14 Ἰουνίου 1823.

Γεώργιος Κιβωτὸς Ὁ Γεν. Γραμματεὺς
Ἰωάννης Νικόλα Λαζάρου Γ. Κώπας

(Νῶτον)
Κατεχωρίσθη εἰς τὸ Γεν. Πρωτόκ. τῇ 14 Ἰουνίου 1823
ὑπὸ ἀρ. 132 εἰς φ. 7
(ΓΑΚ, Βλ. φ. 40)

27

Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος

Β' Περίοδος
Ἀρ. 136, 138

Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν
Πρὸς τὸν Κ. Μαργαρίτην Κούταβον καὶ Κ. Ἰωάν. Καραβέλην

Ἐπειδὴ καὶ ὁ Πασιᾶς τῆς Θεσσαλονίκης ἐπαπειλεῖ ἔφοδον κατὰ Τρικκέρων καὶ Εὐβοίας, διὰ νὰ ἐμποδισθῶσι καὶ ἐξουθενισθῶσι τὰ ἐκείνου κινήματα, ἡ Σεβ. Διοίκησις διέταξε τὸ Ὑπουργεῖον τοῦτο νὰ διορίσῃ, ὅτι ὅλα τὰ πλοῖα Σκοπέλου, Σκιάθου, Τρικκέρων, Αἰνίτικα κλπ. εὑρεθέντα κατ' ἐκεῖνα τὰ μέρη νὰ ὁπλισθῶσι καὶ παραφυλάττωσι τὰ μέρη τῆς διαπλεύσεώς του, ὥστε, ἂν τυχὸν ἐκπλεύσῃ, νὰ τὸν πολεμήσουν, καί, εἰ δυνατόν, ἀφανίσουν αὐτὸν καθὼς διωρίσθησιν παρὰ τοῦ Ὑπουργείου τούτου.

Ἡ Σεβ. Διοίκησις μὲ ἑτέραν της διαταγὴν ἀπὸ δώδεκα ἱσταμένου ὑπὸ ἀρ. 1792 διώρισεν εἰς τὴν αὐτὴν τῆς Εὐρίπου πολιορκίαν καὶ τὸ πλοῖόν σου καὶ διέταξε τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν νὰ σὲ ἐφοδιάσῃ μὲ τὰ ἀναγκαῖα ἔγγραφα τῆς ἀσφαλοῦς ἐκπλεύσεώς σου, καὶ διατάξῃ τοὺς Ψαριανοὺς νὰ σοὶ ἐπιστρέψουν τὰ ληφθέντα ὅπλα σου. Διὰ δὲ τὰς ζωοτροφίας σου διώρισε τοὺς Ἐπάρχους Ἀθηνῶν, Καρύστου καὶ Εὐβοίας νὰ σὲ τὰ προβλέψουν κατὰ τὸ παρὸν εἰς μετρητά, κατὰ τὰς ἐσωκλείστους γραφὰς τοῦ Ὑπουργείου τῆς Οἰκονομίας.

Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν σὲ ἐφοδιάζει λοιπὸν μὲ τὰ ἀναγκαῖα ἐφοδιαστικὰ τῆς ἐκπλεύσεώς σου, καὶ σὲ διορίζει εἰς τὴν αὐτὴν πολιορκίαν Εὐρίπου, ἐπιτάττον σε συγχρόνως ἵνα ἀπέλθῃς ὅσον τάχιστα, καὶ ἐνεργήσῃς πρὸς ὄφελος τοῦ Ἔθνους, ὡς ἀληθὴς Ἕλλην, καὶ ὡς ἐνήργησας ἐν τῇ ἐκδουλεύσει τοῦ ἰδίου, εἰς τὴν προτέραν πολιορκίαν τῆς Εὐρίπου, διὸ θέλεις τιμηθῆ καὶ ἀντιβραβευθῆ ἀπὸ τὴν Διοίκησιν, καθὼς καὶ οἱ καλῶς δουλεύσαντες ἐκ τῶν ναυτῶν.

Θέλεις λαμβάνει τὰς μὲν ζωοτροφίας σου ἀπὸ τὴν Εὔβοιαν, τοὺς δὲ μισθοὺς τῶν ναυτῶν σου ἔπειτα ἀπὸ δύο μῆνας· διότι τὸ Ἐθνικὸν Ταμεῖον κατὰ τὸ παρὸν ὑστερεῖται μετρητῶν. Οἱ δὲ ἄνθρωποί σου θέλουν εἶσθαι πεντήκοντα τὸν ἀριθμόν, τῶν ὁποίων ὁ μισθὸς εἶναι ἀνὰ τεσσαρἀκοντα πέντε γρόσια τὸν καθ' ἕκαστον μῆνα.

Σὲ ἐφοδιάζει προσέτι καὶ μὲ γράμματα πρὸς τοὺς Ἐπάρχους, διὰ νὰ σὲ προσέχουν, καὶ προβλέπουν τὰς ζωοτροφίας σου.

Σὲ εἰδοποιεῖ ὅτι οἱ παρρησιασθέντες λογ)σμοὶ τῶν προδουλευμένων μισθῶν σου, διὰ τὴν ἀπουσίαν τῶν Ὑπουργῶν, καὶ τὰς ἐνεστώσας ἀνάγκας τοῦ Ἔθνους, ἔμειναν ἔτι ἀθεώρητοι. Σὲ βεβαιοῖ ὅμως ὅτι ὅταν ἐκ δευτέρου ἐπιστρέψῃς ἐνταῦθα, θέλουν θεωρηθῆ, καὶ ἀποδοθῆ τὸ δίκαιον, εἰς ὅ,τι σοὶ ἀνή-

κει. Ὅθεν μένεις ἀμέριμνος, ἐκπληρῶν καὶ εἰς τὴν παροῦσαν ἀνάγκην τοῦ Ἔθνους τὸ χρέος, μὴν ἀμφιβάλλων, ὅτι θέλεις μείνει κατὰ πάντα εὐχάριστος.

Ἐν Τριπόλει τῇ 15 Ἰουνίου 1823

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐδόθη ὅμοιον ὑπὸ ἀρ. 137 καὶ πρὸς τὸν Κ. Ἰωάννην Καραβέλην, ἐξαιρουμένων τῶν εἰς τὸν δεύτερον παράγραφον «καὶ διατάξῃ τοὺς Ψαριανούς νὰ σοὶ ἐπιστρέψουν τὰ ληφθέντα ὅπλα σου», καὶ μεταβαλλομένων τῶν εἰς τὸν τέταρτον παράγραφον «οἱ ἄνθρωποί σου θέλουν εἶσθαι πεντήκοντα τὸν ἀριθμόν», εἰς τριάκοντα πέντε τὸν ἀριθμόν.

Γεώργιος Κιβωτὸς
Ἰωάννης Νικόλα Λαζάρου

(Νῶτον)
Κατεχ. εἰς τὸ Γεν. Πρωτ.
τῇ 15 Ἰουνίου 1823 ὑπὸ ἀρ.
136 καὶ 134 εἰς φύλλα 8
Ὁ Γεν. Πρωτοκολλιστὴς

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς
Γ. Κώπας

(ΓΑΚ, Βλαχ. Α΄ φ. 40) (Τὸ πρὸς τὸν Μαργ. Κούταβον ὑπ' ἀριθ. 136 ὑπάρχει ἐν ἀντιγράφῳ καὶ εἰς ΓΑΚ, Κ. 23, α).

28

Πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν

Τῇ 12 Ἰουλίου 1823 Σαλαμῖνα

Μὲ τὸν ἐρχομόν μας εἰς Ἀθήνας τὸν παρελθόντα μῆναν, ἐδώκαμεν τὰ πρὸς τοὺς Ἐπάρχους Ἀθηνῶν καὶ Καρύστου γράμματα, τοῦ αὐτοῦ Ὑπουργείου, καὶ τῆς Οἰκονομίας, κατὰ τὴν διαταγὴν τῆς Ὑπερτ. Διοικήσεως, οἱ ὁποῖοι Ἔπαρχοι μᾶς ἀπεκρίθησαν, ὅτι δὲν ἔχουσι τοὺς τρόπους διὰ νὰ μᾶς δώσουν τὰ πρὸς διόρθωσιν τῶν πλοίων μας ἀναγκαῖα χρήματα, καὶ ὅτι εὑρίσκονται εἰς μεγαλωτάτας δυσκολίας, διὰ τοῦτο λοιπὸν ἐγώ, ἐπειδὴ δὲν ἔχω τοὺς τρόπους τῶν ἀναγκαίων τοῦ πλοίου μου, ὡς δὲν λανθάνει τὸ Σεβ. Ὑπουργεῖον διὰ νὰ ἐξοικονομήσω καὶ νὰ ἐκτελέσω τὴν διαταγὴν τῆς Ὑπερτ. Διοικ. ἀναφέρω εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τοῦτο πρὸς εἴδησίν του, νὰ ἀναφέρῃ πρὸς τούτοις ἂν κάμῃ χρεία καὶ εἰς τὸ τῆς Οἰκονομίας, μένω μ' ὅλον τὸ βαθύτατον Σέβας.

Ὁ Εὐπειθὴς
Πατριώτης Μαργαρίτης Κούταβος

(Νῶτον)
Κατεχ. εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. εἰς φ. 20
τῇ 23 Ἰουλίου ,αωκγ΄ ὑπ' ἀρ. 434
Ὁ Γεν. Πρωτοκολλιστὴς

Πρὸς τὸ τῶν Ναυτικῶν Ὑπουργεῖον εἰς τὴν Τριπολιτζὰν

(ΓΑΚ, Βλαχ. Α΄ φ 41)

29

Περίοδος Β' ***Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος***

Ἀριθ. 2707 Τὸ Ἐκτελεστικὸν Σῶμα

Πρὸς τὸν Γενναῖον Καπετὰν Μαργαρίτην Κούταβον

Διορίζεσαι διὰ τῆς παρούσης διαταγῆς ν' ἀπέλθῃς μὲ τὸ πλοῖόν σου εἰς τὸν Δράκον [1] διὰ νὰ παραπλέῃς ἐκεῖ καὶ ἀπὸ τὰ ὄπισθεν μέρη πάντοτε ἡμέρας καὶ νύκτας διὰ νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὴν χρείαν τῆς Πατρίδος. Τὴν δὲ Σκαμπαβίαν σου νὰ τὴν ἔχῃς πάντοτε εἰς τὸν λιμένα τοῦ Δράκου, διορίζων ἄνθρωπον νὰ στέκῃ ἄγρυπνος, καὶ ὅταν ἰδῇ ἄνθρωπον εἰς τὴν ξηρὰν λέγοντας Μαργαρίτης καὶ εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν πυροβολᾷ νὰ ἐβγαίνῃς ἔξω ἐλεύθερος καὶ ἄφοβος διὰ νὰ δίδῃς καὶ νά λαμβάνῃς Γράμματα τῆς Διοικήσεως. Πρὸς τούτοις διορίζεσαι νὰ στείλῃς δέκα καΐκια εἰς τὸν Δράκον νὰ σταθῶσιν ἐκεῖ διὰ νὰ παραλάβῃς τὰ Γυναικόπαιδα ἀπὸ τὰς Ἀθήνας καὶ νὰ τὰ μεταφέρουν ἐδῶ.

Ἐκ Σαλαμῖνος 27 Αὐγούστου 1823

Ὁ Πρόεδρος

(Τ.Σ.) Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης

Σωρήριος Χαραλάμπης

Ἀνδρέας Μεταξᾶς

Εἰς ἀπουσίαν τοῦ Γραμματέως

Ν. Σπηλιάδης

Ἴσον ἐξ ἴσου ἀπαράλλακτον τῷ πρωτοτύπῳ εὑρισκομένῳ ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Ναυτικῶν.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 18 9)βρίου 1846

Μ. Φ. Κούταβος

(Ἐθν. Βιβλ., Ἀρχεῖον Ἀγωνιστῶν)

30

Περίοδος Β'. ***Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος***

Ἀριθ. 2722 Τὸ Ἐκτελεστικὸν Σῶμα

Πρὸς τὸν Γενναῖον Κιπ. Μαργαρίτην Κούταβον

Ἡ Διοίκησις σήμερον διώρισε τὸν ἐδῶ Ἔπαρχον νὰ σὲ πληρώσῃ γρόσια χίλια Νο 1.000 εἰς λογαριασμὸν τῶν συμφωνημένων τριῶν χιλιάδων τοῦ Μηνιαίου σου, τὰ ὁποῖα λαβὼν οἰκονόμησας τὸ ναυτικόν σου κατὰ τὸ παρὸν καὶ φρόντισε νὰ κάμῃς τὸ χρέος σου πατρικῶς ὁδηγῶν καὶ τὰ κινήματα τῶν

---

1. Δ ρ ά κ ο ς=ὁ λιμὴν τοῦ Πειραιῶς

ἐπιλοίπων πλοίων κατὰ τὴν χρείαν τῆς Πατρίδος ἐμφρόνως. Οἱ Καπετᾶνοι τούτων διορίζονται σήμερον νὰ πείθωνται εἰς τὰς συνεχεῖς διαταγάς σου.

Ἐκ Σαλαμῖνος τῇ 28 Αὐγούστου 1823

Ὁ Πρόεδρος
(Τ.Σ.) Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης
Σωτήριος Χαραλάμπης
Ἀνδρέας Μεταξᾶς

31

Περίοδος Βα — ***Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος***

Ἀριθ. 2732 — Τὸ Ἐκτελεστικὸν Σῶμα

Πρὸς τὸν Γενναῖον Καπ. Μαργαρίτην Κούταβον

Ἡ Διοίκησις ἐπληροφορήθη ὅτι ἐχθρικὰ πλοῖα ἐφάνησαν κατὰ τὸν Μαραθῶνα, τῶν ὁποίων οἱ σκοποὶ ἀγνοοῦνται. Σὲ διατάττει λοιπὸν νὰ συμπαραλάβῃς καὶ τ' ἄλλα τρία πλοῖα καὶ νὰ ἀπέλθῃς ἕως εἰς τὰς Καβοκολώνας, διὰ νὰ παρατηρήσῃς τὰ κινήματα καὶ τοὺς στοχασμούς των, καὶ νὰ προσπαθήσῃς διὰ νὰ τὰ βλάψῃς ἢ νὰ ματαιώσῃς τοὺς σκοπούς των, ἀναφέρων τὰ πρακτικά σου καὶ πρὸς τὴν Διοίκησιν.

Ἐκ Σαλαμῖνος τῇ 29 Αὐγούστου 1823

Ὁ Πρόεδρος
(Τ.Σ.) Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης
Σωτήριος Χαραλάμπης
Ἀνδρέας Μεταξᾶς
Ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ Γεν. Γραμματέως
Ν. Σπηλιάδης

Ἴσον ἐξ ἴσου ἀπαράλλακτον τῷ πρωτοτύπῳ εὑρισκομένῳ ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Ναυτικῶν

Ἐν Ἀθήναις τῇ 18. 9)βρίου 1846
Μ. Φ. Κούταβος

(Ἐθν. Βιβλιοθ., Ἀρχ. Ἀγων.)

32

Περ. Βα — ***Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος***

Ἀρ. 2780 — Τὸ Ἐκτελεστικὸν Σῶμα

Τὸ πλοῖον ὁ Ποσειδῶν ἐφωδιασμένον μὲ τ' ἀναγκαῖα πυροβόλα, ἕτερα ὅπλα καὶ ἀποσκευὰς καὶ ὅσ' ἀναγκαῖα εἰς μάχην, καθὼς καὶ μὲ τοὺς ἀναγκαίους ναύτας διοικούμενον παρὰ τοῦ Μαργαρίτη Κούταβου, διορίζεται νὰ παραπλέῃ εἰς ταῦτα τὰ παράλια τῆς Σαλαμῖνος καὶ Ἀθηνῶν ἕως εἰς τὰς στήλας τοῦ Ἡρακλέους.

Ἔχει τὴν ἄδειαν ὁ ῥηθεὶς Μαργαρίτης, νὰ ὑψώσῃ τὴν ἐννεάγραμμον δίχροον Ἐθνικὴν Σημαίαν, νὰ μάχεται καὶ νὰ καταπολεμᾷ ἐλευθέρως ὅλα ὅσα προσαπαντήσῃ ἐχθρικὰ πλοῖα κατὰ τὰς προδοθείσας εἰς αὐτὸν διαταγὰς ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν.

Διορίζονται ἁπαξάπασαι αἱ κατὰ γῆν τε καὶ θάλασσαν ἡμέτεραι ἐξουσίαι νὰ ὑπερασπίζωνται τὸ πλοῖον τοῦτο παρέχουσαι εἰς αὐτὸ τὴν ἀπαιτουμένην βοήθειαν χρείας τυχούσης.

Ἐξεδόθη τὸ παρὸν ἀπὸ τὸ Ἐκτελεστικὸν Σῶμα ἐπικυρωμένον μὲ τὰς ἰδίας ὑπογραφὰς καὶ μὲ τὴν σφραγῖδα τῆς Διοικήσεως εἰς ἀπουσίαν τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν ἰσχῦον δί' ὅσον καιρὸν διαρκέσῃ ὁ ἐχθρὸς εἰς τὴν Ἀττικήν.

Ἐκ Σαλαμῖνος τὴν 2 Σεπτεμβρίου 1823

Ὁ Πρόεδρος

(Νῶτον) (Τ.Σ.) Πετρόμπεης Μ.
Δίπλωμα πλοίου μου Σωτήριος Χαραλάμπης
Ὑπ. τῶν Ναυτικῶν Α. Μεταξᾶς
Εἰς ἀπουσίαν τοῦ Γ. Γραμματέως
Ν. Σπηλιάδης

(ΓΑΚ, Βλ. Α΄ φ. 41)

33

Ὁ Καπετὰν Μαργαρίτης Χατζῆ Κούταβος Αἰνίτης, ἔχων ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του ἓν πλοῖον μπρίκι ὀνόματι Ποσειδῶν καὶ μεγέθους κοιλῶν χιλιάδων ὀκτώ, καὶ εὑρισκόμενος εἰς τὸν λιμένα τῶν Ἀθηνῶν, κατὰ τὰς ἀρχὰς Νοεμβρίου τῶν 1823 ἐδιωρίσθη καὶ ἦλθεν εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Εὐρίπου εἰς τὸν Ἐρετριακὸν κόλπον, μετεφέρθη ἔπειτα εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Βρυσακίων, ὅπου ἐδούλευσεν ἀόκνως τε πιστῶς μὲ τοὺς ἀναγκαίους ναύτας. Κατὰ δὲ τὴν 22 Ἀπριλίου τῶν 1824 ἦλθεν εἰς τὰ Λιθαδονήσια διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὰ ἀπὸ Βόλον μέλλοντα εἰσπλεῦσαι ἐχθρικὰ πλοῖα. Καὶ τὴν αὐτὴν ἡμέραν, ἐλθὼν ὁ ἐχθρικὸς στόλος ἐπερίμεινεν ἕως ἐπλησίασαν εἰς βολὴν κανονίου, ἄδειασε τὲς μπατάρες του, καὶ τέλος ρίψας μίαν κανονιὰ εἰς τὴν ***σεντίνα***[1] ἐμβῆκεν εἰς τὴν σκαμπαβίαν καὶ ἐσώθη μὲ τοὺς ναύτας του εἰς τὰ παράλια Ταλαντίου.

Τῷ δίδεται λοιπὸν τὸ παρὸν ἐμμάρτυρον γράμμα ἵνα τὸν χρησιμεύσῃ ὅπου δεῖ, προσεπιμαρτυροῦντες, ὅτι εἰς ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα ἔμεινεν ἀπλήρωτος.

Τῇ 16 Μαΐου 1824 Ἄργος
Ὀδυσσεὺς Ἀντρίτζου

(Νῶτον) Ἀδὰμ Δούκας
Κατεχ. εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. εἰς φ. 42 Ἀθανάσιος Τζούτζου
τῇ ιζ΄ Ἰουλίου ,αωκδ΄ ὑπ' ἀρ. 929
Ὁ Γεν. Πρωτοκολλιστὴς

(ΓΑΚ, Ναυτικῶν 1824)

---

1. Σεντίνα (Ἰταλ. sentina)=ἄντλος, ὀχετὸς τοῦ ἄντλου πλοίου.

34

(Ἀκριβὲς ἀντίγραφον τοῦ ὑπ' ἀριθ. 36 φέρον τὴν ἐξῆς ἐπικύρωσιν)

Ἴσον ἐξ ἴσου ἀπαράλλακτον
τῷ πρωτοτύπῳ εὑρισκομένῳ ἐν τῷ
Ὑπουργείῳ τῶν Ναυτικῶν.
Ἐν Ἀθήναις τὴν 18 9)βρίου 1846
Μ. Φ. Κούταβος
(Ἐθν. Βιβλ., Ἀρχεῖον Ἀγων.)

35

Ὁ ὑπογεγραμμένος πιστοποιῶ, ὅτι τὸ πολεμικὸν πλοῖον βρίκιον τὸ καταβυθισθὲν εἰς τὴν τῆς Εὐβοίας πολιορκίαν τοῦ Κ. Μ. Κουτάβου, ὑπὸ τῶν ὁδηγιῶν μου, ἦτον κατὰ μὲν τὸ μέγεθος σχεδὸν δκτώμιση χιλιάδων κοιλῶν $8^1/_2$, ἡ δὲ ποιότης αὐτοῦ Ἑλληνικὴ μὲ τὰ ἀναγκαῖα πολεμικὰ ὅπλα καὶ ἔπιπλα αὐτοῦ, διὸ καὶ ὑποφαίνομαι εἰς ἔνδειξιν. Τῇ . . . . . .

Ὁ
Ἀγγέλης Μουζάνης Ὑποπλοίαρχος βεβαιῶ
Δημήτριος Ἀλπάνης βεβαιώνω

36

Περίοδος Β'. ***Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος***

Ἀριθ. 1769 Τὸ Ἐκτελεστικὸν Σῶμα

Γνωστοποιεῖ :

Ὁ Γενναιότατος Καπ. Μαργαρίτης Κούταβος πολιορκῶν διὰ θαλάσσης τὴν Εὔβοιαν μὲ τὸ πλοῖόν του κατὰ διαταγὴν τῶν παρὰ τῆς Διοικήσεως ὀνομασθέντων ἀρχηγῶν τῶν ἐκεῖ μερῶν, καὶ βλέποντας ἐσχάτως ἤδη νὰ κινδυνεύῃ καὶ τὸ πλοῖον καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὸν ἐχθρικὸν στόλον, τὸ καταβύθισε φιλοτιμίᾳ κινούμενος διὰ νὰ μὴν ὑποπέσῃ εἰς ἐχθρικὰς χεῖρας. Ὅθεν καὶ ἡ Διοίκησις τοῦ ἐγχειρίζει τὸ παρὸν εἰς ἔνδειξιν ἵνα τοῦ χρησιμεύσῃ ἐν καιρῷ μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ Ἔθνους νὰ ἀποζημιωθῇ τὴν τιμὴν τοῦ πλοίου του.

Ἐκ Μύλων Ν(αυπλίου) τῇ 3 Ἰουν. 1824

Ὁ Πρόεδρος
(Τ.Σ.) Γεώργιος Κουντουριώτης
Παναγ. Μπότασης
Ἰω. Κωλέττης
Ἀναγν. Σπηλιωτάκης

(ΓΑΚ, Κ. 23,α)

37

Δηλοποιεῖται ὅτι ὁ Καπ. Μαργαρίτης Κούταβος, εἰς ὅλον τὸ διάστημα ὁποὺ *βαστούσαμε τὴν πολιορκίαν* τῆς Εὐρίπου ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ Ἀνηφο-

ρίτου ἐπαρευρίσκετο καὶ αὐτὸς μὲ τὸ πλοῖόν του, καὶ μὲ τοὺς ἀναγκαίους ναύτας του ἐκτελῶν μὲ ἔνθερμον ζῆλον τὰ πρὸς τὴν Πατρίδα χρέη του ἕως οὗ ἔφθασαν οἱ ἐχθροὶ κατὰ τὸν Ἰούλιον μῆνα 1822 καὶ διελύθη τὸ στρατόπεδόν μας, μετέπειτα ἀνεχώρησε καὶ αὐτὸς χωρὶς νὰ πληρωθῇ οὔτε ὀβολὸν διὰ τὰ τόσα μηνιαῖα ὁπού ἐστάθη, μὴ ὢν τρόπος εἰς τὸ ἑξῆς νὰ σταθῇ, μὴ ἔχων τὰς ἀναγκαίας τροφὰς καὶ λοιπά· καὶ εἰς ἔνδειξιν δέδωκα τὸ παρόν.

1824 Ἰουνίου 19 ἐν Ἄργει

Στάθης Κατζικογιάννης

βεβαιῶ τὰ ἄνωθεν

Ἴσον τῷ πρωτοτύπῳ

(ΓΑΚ, Κ. 23,α)

38

Σημείωσις τῶν μετὰ τοῦ πλοίου μου ἀπολεσθέντων φορεμάτων.

Τῇ 22 Ἀπριλίου 1824 ἐν τῇ πολιορκίᾳ τῆς Εὐβοίας.

1 Ἓν στρῶμα τῆς Αἰγύπτου	Γρ.	22
1 ἓν ἐφάπλωμα	»	55
2 σεντόνια βαμπ.	»	15
2 συτζατέδες	»	110
1 ἓν γκελέμιον	»	26
3 μαξιλάρες	»	9
1 κασσέλα τῶν φορεμάτων πόλεως	»	70
2 φορεσιὲς ρούχινες	»	770
3 ζῶνες διάφορες	»	300
1 φορεσιὰ μεταξωτὴ	»	195
3 ζιπούνια ἁλατζαδένια	»	90
1 ἓν καπότον ρούχινον διπλὸν	»	426
1 μία κουζούκα γουνωμένη	»	250
9 ὑποκάμισα	»	120
6 σώβρακα	»	90
2 καπότες σκουτὶ Ζαουριανὸν ἡ μὲν τοῦ κοιμισιοῦ ἡ δὲ	»	125
	»	2667
1 μία ζυγὴ σκουλαρίκια ἡ μία ζώνη φέρει γρ. 176	»	1570
	Γρ.	4237

Ἀντίγραφον

Μ. Κούταβος

39

Σεβαστὴ Διοίκησις!

Εἷς κάθε εὐαίσθητον πατριώτην τρέφοντα φρονήματα ἐλεύθερα καὶ θυσιάσαντα ὑπὲρ τῆς Πατρίδος ὅλην του τὴν κατάστασιν διακινδυνεύων μαχόμενος κατὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ αὐτὴν τὴν ζωήν του εἶναι ταπεινὸν τῷ ὄντι

εἰς τὴν φιλοτιμίαν του νὰ καθυποβάλλῃ εἰς τὴν διάκρισιν τῆς Σ. Διοικήσεως τὰ ὁποῖα ὑπὲρ αὐτῆς ἐθυσίασεν ἐνῷ τῇ εἶναι ὅλα γνωστά. Ἀλλ' ὅταν τὸν καταπιέζῃ ἡ δυστυχία καὶ ἐπαυξανομένη βαθμηδὸν τὸν προάγῃ εἰς τελείαν ἀμηχανίαν τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων του πῶς ἄλλως ποιήσει! ἀνάγκη νὰ τῇ τὰ καθυποβάλῃ ἵνα διὰ τῆς ἐπενθυμήσεως αὐτῶν λάβῃ τὰ ὁποῖα παρακαλεῖ.

Σ. Διοίκησις, κατὰ τὸν προπαρελθόντα καὶ παρελθόντα χρόνον κατὰ τὴν διαταγήν της διαταχθεὶς παρ' αὐτῆς, ἵνα ἐκπλεύσω εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Εὐβοίας παραφυλάττων τὰ ἐκεῖ παράλια καὶ ματαιώνων τοὺς σκοποὺς τοῦ ἐχθροῦ, δὲν ἔλειψα ἀμέσως τοῦ νὰ ἐκπλεύσω ἐκεῖ μὲ τὸ πλοῖόν μου, μὲ τοὺς ἀναγκαίους ναύτας του, καὶ μὲ ὅλας τὰς ἐπισκευὰς καὶ ἔπιπλα ἐκτελῶν πάντα μοι τὰ δυνατὰ χωρὶς νὰ λάβω διὰ τὰ διατεταγμένα μηνιαῖά μου οὔτε ὀβολόν, παρομοίως καὶ εἰς αὐτὴν τὴν τελευταίαν ἐκστρατείαν τῆς Εὐβοίας ἐξέπλευσα μὲ διαταγὴν τῶν παρὰ τῆς Διοικήσεως διορισθέντων ἐν αὐτῇ Ἀρχηγῶν καταπολεμῶν τοὺς ἐχθροὺς γενναίως ἑπομένων μέχρι αὐτῆς τῆς ἐξάφνου ἐφόδου τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἦτον δυνατὸν νὰ ἀποφύγω εἰς ταύτην τὴν αἰφνίδιον ἔφοδον, διὰ νὰ μὴν καταιχμαλωτισθῶ ἀπεφάσισα διὰ τῆς φιλοτιμίας μου κατεβύθισα καὶ τὸ πλοῖον αὐτό. Ἤδη δὲ εἰμὶ κατὰ πάντα ὑστερημένος, ὅθεν καθυποβάλλων ταῦτα ὑπὸ τὴν δικαίαν αὐτῆς διάκρισιν παρακαλῶν ἵνα μοὶ ἀποζημιώσῃ τοὐλάχιστον τὰ διατεταγμένα μηνιαῖά μου, διὰ νὰ ἀποπληρώσω καὶ τοὺς ναύτας μου, νὰ ἀποδώσω τοῖς ὀφειλέταις μου, ἀφήνοντές μοι εἰς τὸ ἑξῆς ἡσυχάζοντα, εἰδ' ἄλλως εὑρίσκομαι εἰς τελείαν ἀπελπισίαν. Εἶμαι ὅμως βέβαιος ὅτι δὲν θέλει μὲ ἀφήκει παραπονευμένον, ἀλλὰ μᾶλλον θέλει μοὶ ἐλεήσει τοῦ ὁποίου παρακαλῶ. Ἐκ δὲ τῶν ἐσωκλείστων διαταγῶν τῆς Σ.Δ. καὶ ἀποδεικτικῶν πληροφορηθήσεται σαφέστατα. Μένω μ' ὅλον τὸ βαθύτατον Σέβας.

Τῇ α' Ἰουλίου 1824. Ναύπλιον

Ὁ εἰλικρινὴς καὶ εὐπειθὴς Πατριώτης
Μαργαρίτης Κούταβος

(Ἐπὶ τοῦ νώτου)
Κατεχωρίσθη εἰς τὸ Γεν. Πρωτόκ. εἰς φ. 40
τῇ δ' Ἰουλίου ,αωκδ' ὑπὸ ἀρ. 880

Ὁ Γεν. Πρωτοκολλιστὴς

Ἀναφορὰ τοῦ Μαργαρίτου Κούταβου, ἐν ᾗ περικλείει καὶ διάφορα ἀποδεικτικά, καὶ παρασταίνει τοὺς εἰς διάφορα μέρη ἀγῶνάς του.

Ἀνεγνώσθη
Τῇ 2 Ἰουλίου. Ἐν Ναυπλίῳ

(ΓΑΚ, Ναυτικῶν 1824)

40

Περίοδος Β΄. ***Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος***

Ἀρ. 2433 Τὸ Ἐκτελεστικὸν Σῶμα

Πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν

Ἀπὸ τὴν ἐσώκλειστον ἀναφορὰν τοῦ Μαργαρίτου Κούταβου, γίνονται κατάδηλαι αἱ ὑπὲρ Πατρίδος πισταὶ ἐκδουλεύσεις τοῦ ἀνδρὸς τούτου, καὶ τὸ αἴτημά του. Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν διορίζεται νὰ θεωρήσῃ μὲ ἀκρίβειαν τοὺς λογαριασμούς του, καὶ νὰ ἀναφέρῃ ἐνταῦθα.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 3 Ἰουλίου 1824

Ὁ Πρόεδρος

(Τ.Σ.) Γεώργιος Κουντουριώτης

Παναγιώτης Μπότασης

Ἰωάννης Κωλέττης

Ἀναγνώστης Σπηλιωτάκης

(Νῶτον)

Κατεχ. εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. εἰς φ. 40 τῇ δ΄ Ἰουλίου ,αωκδ΄ ὑπ᾽ ἀρ. 879

Ὁ Προσ. Γεν. Γραμματεὺς Π. Γ. Ρόδιος

Ὁ Γεν. Πρωτ.

Ἀριθ. 2433

Πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν

Εἰς Ναύπλιον

Τὸ Ἐκτελεστικὸν Σῶμα

(ΓΑΚ, Ναυτικῶν 1824)

41

Περίοδος Β΄. ***Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος***

Ἀριθ. 891 Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν

Πρὸς τοὺς Κους Γεώργιον Πούκουρη, Ἐλευθέριον Ραφαὴλ καὶ Μαργαρίτην Κούταβον.

Διορίζεσθε εἰς Ἐπιτροπὴν νὰ θεωρήσετε τὴν διαφορὰν τοῦ Κρήτου Ἠλία Μελιδόνη περὶ τοῦ ναυαγισθέντος Πλοιαρίου εἰς Μονεμβασίαν καὶ ἀνασκευασθέντος ἀπὸ τοῦ Φρουράρχου Ἀνδρέου Δρακοπούλου κατὰ τὰ παρ᾽ αὐτοῖς ἔγγραφα, καὶ διὰ ζώσης φωνῆς παρρησιάσωσι, νὰ κρίνητε ὡς εἰδήμονες τῆς θαλάσσης καὶ ἀποφασίσετε τὸ δίκαιον καὶ τὴν γενομένην ἀπόφασίν σας νὰ ἀναφέρετε εἰς τὸ Ναυτικὸν διὰ νὰ δώσῃ τέλος τῆς αὐτῆς διαφορᾶς.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 7 Ἰουλίου 1824

Ἐν ἀπουσίᾳ τῆς Τριμελοῦς Ἐπιτροπῆς

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς Γ. Κώπας

(Νῶτον)

Κατεχωρίσθη εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. εἰς φ. 40 τῇ 8 Ἰουλίου ,αωκδ΄ ὑπὸ ἀρ. 891

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς Γ. Κώπας

Ὁ Γεν. Πρωτ.

(ΓΑΚ, Ναυτικῶν 1824)

42

Οἱ κάτωθεν ὑπογεγραμμένοι διορισθέντες παρὰ τοῦ Σεβαστοῦ Ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν εἰς Ἐπιτροπὴν διὰ νὰ θεωρήσωμεν τὴν τρεχουμένην διαφορὰν μεταξὺ Ἡλία Μελιδόνη Κρήτου καὶ Ἀναστασίου Χαλικιοπούλου περὶ τοῦ κρατηθέντος καϊκίου ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν, ὅθεν καὶ ἀνεγνώσαμεν τὴν ἀναφορὰν καὶ ζήτημα τοῦ Κρήτου, ὁμοίως τὴν ἀπόκρισιν τοῦ Φρουράρχου Μονεμβασίας Ἀν. Δρακοπούλου καὶ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Καπ. Βαγγέλη Νικότζη καὶ ἑνὸς μαστόρου Κυδωνιάτου καὶ λοιπῶν μαρτύρων παρρησιασθέντων.

Καὶ ἐπειδὴ τὸ αὐτὸ καΐκιον ἀπὸ φουρτούνα ἔπεσεν ἔξω καὶ ἐσυντρίφθη κατὰ τὰς ἄνω μαρτυρίας καὶ δὲν ἦτον ἱκανὸν παρὰ διὰ ξύλα, δὲν ἔχει κανένα δίκαιον ὁ Κρητικὸς Μεδιδόνης νὰ ζητῇ ἀπὸ τὸν κατασκευάσαντα τὸ αὐτὸ πλοῖον Δρακόπουλον ἀλλὰ κατὰ Νόμον καὶ συνήθεια τῆς θαλάσσης μένει εἰς μόνην τὴν ἐξουσίαν τοῦ Δρακοπούλου ἀκαταζήτητος, ἐὰν ὅμως καὶ εὐχαριστηθῇ ὁ Δρακόπουλος καὶ συμφωνήσουν ἐν τῷ μεταξύ των νὰ τοῦ πληρώσῃ τὰ εἰς αὐτὸ γινόμενα ἔξοδα, τότε ἠμπορεῖ νὰ τοῦ τὸ ἐπιστρέψῃ, εἰδὲ μένει εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Δρακοπούλου ὡς ἰδιόκτητον.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 7 Ἰουλίου 1824

Γεώργιος Μπούκουρης
Ἐλευθέριος Ρεφαήλη
Μαργαρ. Κούταβος

(Νῶτον)
Κατεχωρίσθη εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. εἰς φ. 40
τῇ ζ' Ἰουλίου ,αωκδ' ὑπ' ἀρ. 892

Ὁ Γεν. Πρωτ.

(ΓΑΚ, Ναυτικῶν 1824)

43

Ἡ εἰς Σαλαμῖνα παλάμισις τοῦ καραβίου καὶ ἄλλα

Τῇ 9 Αὐγούστου 1823 Σαλαμῖνα

22 κατρ. κατρά(μι) @ 9½	Γρ.	209.—
9½ κατρ. ρενζίνα @ 11	»	99.—
1½ κατρ. θειάφι	»	59.—
85 δκ. καρφὶ @ 2	»	170.—
εἰς περόνια χαρουπὲ	»	55.—
Σούμμα	Γρ.	592.—
Εἰς ξυλικὴν	»	62.—
52 δκ. στουπὶ @ 40	»	52.—
65 δκ. ἄλειμμα 75	»	159:15
Εἰς κλαδιὰ μαραγκοὺς	»	80.—
Σούμμα	Γρ.	945:15

72 ἡμεροκάματα καλαφ. @ $4^1/_2$ καὶ 5			»	342.—
46 ἡμεροκάματα ναυτῶν μερικῶν 2.			»	92.—
φαγούρας αὐτῶν.			»	287:20
Παλάμισις τῆς σκαμπαβίας καὶ ἄλλα			»	68.—
24 ὀκάδες νέφτι @ $2^1/_2$			»	60.—
	Σούμμα		Γρ.	1794:35
2 βαρελάκια πογιὲς @ 45	90			
ἕτερα λιανώματα	50			
85 ὀκάδες μπαρούτι @ 4	340			
32 ὀκ. βολίμι $1^3/_4$	56			
73 μπάλλες κανονιῶν	150			686.—
(Νῶτον) Σούμμα			Γρ.	2480:35

Κατεχωρίσθη εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. εἰς φ. 42
τῇ ιζ' Ἰουλίου ,αωκδ' ὑπ' ἀριθ. 932 Μαργαρίτης Κούταβος
Ὁ Γεν. Πρωτ.

(ΓΑΚ, Ναυτικῶν 1824)

44

Νὰ Δώσῃ ***Ἡ πολιορκία τῆς Εὐβοίας*** ***Νὰ Λάβῃ***

Μηνιαῖα Ναυτῶν τοῦ καραβίου
1823 9)βρίου 2 Πολιορκία Εὐβοίας

2 9)βρίου ἕως 10)βρίου 2: Ναῦται		53	@ 50	γρ.	2650
2 10)βρίου ἕως Ἰαν. 2	@	53	»	»	2650
2 Ἰαν. ἕως Φεβρ. 2	»	35	»	»	1750
2 Φεβρ. ἕως Μαρτ. 2	»	33	»	»	1650
2 Μαρτίου ἕως Ἀπριλίου 2	»	29	»	»	1450
2 Ἀπριλ. ἕως Ἀπριλίου 22	»	32	»	»	1066
	Σούμμα			Γρ.	11216

(Νῶτον)
Κατεχωρίσθη εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. εἰς φ. 42
τῇ ιζ' Ἰουλίου ,αωκδ' ὑπ' ἀρ. 930 Μαργαρίτης Κούταβος
Ὁ Γεν. Πρωτοκ.

(ΓΑΚ, Ναυτικῶν 1824)

Νὰ Δώσῃ ***Ἡ πολιορκία τῆς Εὐβοίας*** ***Νὰ Λάβῃ***

Τὰ εἰς τὸν τῆς Εὐβοίας κόλπον ἔξοδα τοῦ πλοίου μου 1822
7βρίου 15 πολιορκία Εὐβοίας.

Ὅσα ὅταν ἔστειλα τὸν ἄνθρωπόν μου εἰς τὴν Σύραν καὶ Τῆνον καὶ ἠγόρασε τὰ κάτωθεν.

1 ἕνα κανέτον καὶ λιανόσχοινα ὀκ. 315	@	72	Γρ	567
500 πήχ. πανιὰ	»	32	»	400
1 μαΐστρα καινούργια καὶ μία ἀντένα				435
1 ἕνα καπαλάργανον ὄκ. 183	»	68	»	311
3 βαρελάκια πογιὲς	»	40	»	120
Σούμμα			Γρ.	1833:4

Δι' ὅσα εἰς παλάμισιν, κουβέρτες, ψιλὰ καὶ μασαλογύρισμα	»	375
Δι' ὅσα ὅταν ἔφερα τὸ καράβι εἰς Ἀθήνας ἀπὸ τὴν Ἄνδρον, σωθεὶς ἀπὸ τὸν Ψαριανὸν	»	180
κουμπάνιες ἤτοι φαγοῦρες	»	150
1 τακίμι μακαράδες τοῦ καρενάγιου[1]	»	60
Σούμμα	Γρ.	2598:4

(ΓΑΚ, Ναυτικῶν 1824)

45

Περίοδος Βα ***Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος***

Ἀρ. 995 Πρὸς τὸ Ἐκτελ. Σῶμα

Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν

Ὁ Καπ. Μαργαρίτης Κούταβος ἀνέφερεν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν ὅτι εἰς τὴν παρὰ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Οἰκονομίας δοθεῖσαν αὐτῷ ἀπόδειξιν τοῦ λ)σμοῦ του τῶν ὅσων ἔχει νὰ λαμβάνῃ ἀπὸ τὴν Διοίκησιν διὰ τοὺς μισθοὺς τῶν ναυτῶν του ἀντὶ νὰ γράψουν γρόσια 35.297 ἔγραψαν 36.747, περισσότερον γρόσια 1500 καὶ παρακαλεῖ νὰ ἐπιτάξῃ ἡ Σεβ. Διοίκησις νὰ τοῦ ἀλλαχθῇ τὸ ἀποδεικτικὸν καὶ γίνῃ διὰ γρ. 35.297 μὴ θέλοντος νὰ ἀδικήσῃ τὸ Ἔθνος.

Ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ἔχασε τὸ πλοῖόν του εἰς τὴν δούλευσιν τοῦ Ἔθνους ἐξώδευσε καὶ τὸ ἐδικόν του καὶ ἕνεκα τούτου εὑρίσκεται εἰς παντελῆ ἀμηχανίαν εἶναι δίκαιον ἂν τὸ Σεβ. Ἐκτελ. Σῶμα ἐγκρίνῃ νὰ τοῦ δοθῇ μία μικρὰ ποσότητα χρηματικὴ διὰ νὰ ζήσῃ, προσέτι νὰ τοῦ δοθῇ ἓν πολιτικὸν ὑπούργημα ὅποιον ἐγκρίνῃ ἡ Σεβ. Διοίκησις ἐμπορεῖ νὰ δουλεύῃ διότι ἔχει καὶ ὀλίγην πεῖραν γραμμάτων καὶ κατὰ τὰ ἀποδεικτικά του ἐδούλευσε τιμίως.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 31 Ἰουλίου 1824

Ἐν ἀπουσίᾳ τῆς Τριμελοῦς Ἐπιτροπῆς

(Νῶτον) Ὁ Γεν. Γραμματεὺς

Κατεχωρίσθη εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. εἰς φ. Γ. Κώπας

τῇ λα' Ἰουλίου ,αωκδ' ὑπ' ἀρ. 995 Ὁ Γεν. Γραμματεὺς

Ὁ Γεν. Πρωτ. Γ. Κώπας

(ΓΑΚ, Ναυτικῶν 1824)

46

Περίοδος Βα ***Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος***

Ἀρ. 928 Πρὸς τὸ Σεβ. Ἐκτελ. Σῶμα

Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν

Κατὰ τὴν ἐπιταγὴν τῆς Διοικήσεως ἀπὸ 3 Ἰσταμένου ὑπὸ ἀρ. 2433 ἥτις διέταττε τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν νὰ θεωρήσῃ κατ' ἀκρίβειαν τοὺς

1. carenaggio (Ἰταλ.)=ἐπισκευὴ πλοίου

λογ)σμοὺς Μαργαρίτου Κουτάβου, ὡς ἡ ἐσώκλειστος ἀναφορά του, καὶ νὰ ἀναφέρῃ.

α΄. Ἐθεώρησεν ἐξηκριβωμένως ὅθεν ὡς ἡ πρωτότυπος ὁμολογία Ἀρείου Πάγου ἀπὸ 20 Ἰουλίου 1822 Αἰγίνῃ καὶ εὑρισκομένη ἐν τῷ τοῦ Ναυτικοῦ Ὑπουργείῳ ἔχει νὰ λάβῃ διὰ μισθοὺς 57 ναυτῶν ἀπὸ 23 Ἀπριλίου ἕως 20 Ἰουλίου ἄνωθεν γρόσια 6.612

β΄. Ὡς τὸ πρωτότυπον συμφωνητικοῦ Ἀρείου Πάγου μὲ Καπ. Κούταβον ἀπὸ 20 Ἰουλίου 1824, Αἴγινα, εὑρισκόμενον ἐν τῷ τοῦ Ναυτικοῦ Ὑπουργείῳ, διὰ νὰ τοῦ δίδουν πρὸς γρ. 50 τὸν ναύτην διὰ ἐνενῆντα ναύτας ἐδούλευσεν ἀπὸ 20 Ἰουλίου ἕως 20 9βρίου μῆνας τέσσαρας καὶ μὲ ἀνθρώπους 55 11.000.—

17.612.—

Εἰς τὰς 2 Ὀκτωβρίου 1822 ἔλαβεν ἀπὸ Ἄρειον Πάγον 1.500.—

Ἔμεινε νὰ λάβῃ γρόσια 16.112.—

Δι᾽ ἐπιταγῆς τῆς Διοικήσεως ἀπὸ 12 Ἰουνίου 1823 ὑπὸ γρ. 1792 διετάχθη νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν πολιορκίαν Εὐρίπου, τὸ δὲ Ναυτικὸν νὰ τὸν ἐφοδιάσῃ μὲ τὰ ἀναγκαῖα γράμματα τῆς ἐκπλεύσεως αὐτοῦ, ὡς καὶ τὸν ἐφωδίασεν ἀπὸ 15 Ἰουνίου 1823 ὑπὸ ἀρ. 136.

Εἰς αὐτὴν τὴν ἔκπλευσιν ὡς τὸ πρωτότυπον Μαρτυρικὸν Διοικητῶν Εὐρίπου καὶ Στρατηγοῦ Ὀδυσσέως ἀπὸ 16 Μαΐου 1824 Ἄργος εὑρισκόμενον εἰς τὸ Ναυτικὸν ἐδούλευσε μῆνας πέντε ἥμισυ καὶ διὰ μισθοὺς Ναυτῶν ὡς ὁ παρρησιασθεὶς λογαριασμός του 11.216:10

Πρὸς ἐξόφλησιν μηνιαίων μισθοῦ ναυτῶν 27.328:10

ΕΞΟΔΑ

α΄. Ὡς ὁ λογαριασμὸς ἐξόδων ἀπὸ 23 Ἀπριλίου 1822 κυρωμένος ἀπὸ τὸν Ἄρειον Π.(άγον) καὶ Καρύστου, εὑρισκόμενος ἐν τῷ Ναυτικῷ 2890.—

β΄. Ὡς ὁ παρρησιασθεὶς λ)σμὸς Μαργαρίτου 15 7βρ. 1822 Εὔριπον εὑρισκόμενος εἰς τὸ Ναυτικὸν 2598.—

γ΄. Ὡς ὁ παρρησιασθεὶς λ)σμὸς Μαργαρίτου 9 Αὐγούστου 1823 Σαλαμῖνα εὑρισκόμενος εἰς τὸ Ναυτικὸν 2480:35 7968:35

Ἔξοδα καὶ μισθοί του νὰ λάβῃ Γρ. 35297:5

Διὰ δὲ τὸ πλοῖόν του τὸ ὁποῖον ἕνεκα τοῦ ἐρχομοῦ τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου ἐβούλησε διὰ νὰ μὴ τὸ πάρουν οἱ Τοῦρκοι, νὰ γένῃ μίαν Ἐπιτροπὴν ἀπὸ θαλασσινοὺς εἰδήμονας νὰ ἀποφασίσουν τὴν τιμήν του ὥστε ἐν καιρῷ

ἀποκαταστάσεως τοῦ Ἔθνους νὰ ἀποζημιωθῇ δίκαιον εἶναι, διότι τὸ ἔχασε τιμίως εἰς τὴν δούλευσιν τῆς Πατρίδος, καὶ ὡς τὰ ἀποδεικτικά του ἐδούλευσεν ὡς ἀληθὴς Ἕλλην. Διὸ καὶ ἀναφέρεται πρὸς τὸ Σεβασ. Ἐκτελ. Σῶμα ἵνα διατάξῃ τὰ εἰκότα.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 18 Ἰουλίου 1824

Ἐν ἀπουσίᾳ τῆς Τριμελοῦς Ἐπιτροπῆς
Ὁ Γεν. Γραμματεὺς Γ. Κώπας

Κατεχωρίσθη εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. εἰς φ. 42 Ὁ Γεν. Γραμματεὺς
τῇ ιζ' Ἰουλίου ,αωκδ' ὑπ' ἀρ. 928 Γ. Κώπας
Ὁ Γεν. Πρωτοκολλιστὴς

(ΓΑΚ, Ναυτικῶν 1824)

47

Περίοδος Β'. ***Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος***

Ἀρ. 944 Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν

Πρὸς τοὺς Κους Γεώργιον Μαλοκίνη, Β. Παπαθεοχάρη, Ἀποστόλη Γ. Ἀποστόλη διωρισμένοι εἰς τὴν Ἐπιτροπήν.

Διορίζεσθε, Κύριοι, νὰ ἐξετάσητε τὴν γενομένην ἀπόφασιν τῆς Ἐπιτροπῆς συνισταμένης ἀπὸ τοὺς Κους Γεώργ. Μπούκουρη, Ἐλευθέριον Ραφαὴλ καὶ Μαργαρίτην Κούταβον, περὶ ἑνὸς καϊκίου ἀνῆκον τοῦ Ἠλία Μελιδόνη Κρητικοῦ, κλαπὲν ἀπὸ Ποριώτας, καὶ διδόμενον εἰς ἕνα μύστικον διὰ νὰ τὸ ὑπάγῃ εἰς Κρήτην, ἀπὸ θαλασσοταραχὴν εἰς Μονεμβασίαν ἐρρίφθη εἰς τὴν ξηρὰν καὶ ἐσυντρίφθη, καὶ ἐδόθη τοῦ Φρουράρχου Μονεμβασίας καὶ τὸ ἀνεκαίνισε, καὶ ἐπειδὴ τὸ ἐζητοῦσεν ὁ Κρὴς ἔγινεν ἡ Ἐπιτροπὴ καὶ ἀπεφάσισεν ὅτι δὲν ἔχει δίκαιον ὁ Κρὴς νὰ ζητῇ καὶ μὴ ἂν ὁ Φρούραρχος θελήσῃ νὰ λάβῃ τὰ ἔξοδά του τότε νὰ τοῦ τὸ δίδῃ.

Ἐπειδὴ καὶ ὁ Κρητικὸς δὲν εὐχαριστήθη εἰς τὴν αὐτὴν ἀπόφασιν μολονότι εἶναι δικαία, τὸ Ναυτικὸν διὰ νὰ νὸν εὐχαριστήσῃ ἀπεφάσισε νὰ συστήσῃ δευτέραν Ἐπιτροπὴν διὸ καὶ ἐδιώρισε τὴν τιμιότη σας διὰ νὰ ἀκούσητε τὰ ὅσα διὰ ζώσης φωνῆς καὶ ἔγγραφα ἕκαστος ἤθελε παρρησιάσει, καὶ ἐπάνω εἰς αὐτὰ καὶ κατὰ τὴν ἐμπειρίαν τῆς θαλάσσης τὴν ὁποίαν ἔχετε, νὰ κρίνετε καὶ ἀποφασίσετε καὶ τὴν γενομένην ἀπόφασιν νὰ ἀναφέρετε εἰς τὸ Ναυτικὸν διὰ νὰ τὴν κοινολογήσῃ πρὸς ἐκτέλεσιν. Ὁ δὲ Λιμενάρχης Ναυπλίου θέλει παρευρίσκεται εἰς τὰς ἐξετάσεις καὶ εἰς τὴν γινομένην ἀπόφασιν.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 23 Ἰουλίου 1824

Ἐν ἀπουσίᾳ τῆς Τριμελοῦς Ἐπιτροπῆς
Ὁ Γεν. Γραμματεὺς Γ. Κώπας

(Νῶτον)
Κατεχωρίσθη εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. εἰς φ. 43 Ὁ Γεν. Γραμματεὺς
τῇ κγ' Ἰουλίου ,αωκδ' ὑπὸ ἀρ. 944 Γ. Κώπας
(ΓΑΚ, Ναυτικῶν 1824)

48

Πρὸς τὸ "Εξοχον Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν

Ἐπειδὴ καὶ κατ' ἐπιταγὴν τῆς Σ. Διοικήσεως τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Οἰκονομίας μ' ἔδωκεν ἀποδεικτικὸν διὰ τοὺς θεωρηθέντας ἐκ τοῦ Ὑπουργείου τούτου λογ)σμοὺς τοῦ Ναυτικοῦ μου, οἱ ὁποῖοι συνίστανται ἀπὸ γρ. 35297 $^{5}/_{40}$.

Ἐπειδὴ δὲ τὸ ρηθὲν ἀποδεικτικὸν διαλαμβάνει διὰ γρ. 36797 παρακαλῶ τὸ Ὑπουργεῖον τοῦτο νὰ ἀναφέρῃ εἰς τὴν Διοίκησιν, ἵνα ἐπιτάξῃ διὰ νὰ μοὶ ἀλλαχθῇ τὸ ἀποδεικτικόν, δίδοντάς μοι καὶ μέρος χρημάτων ἐκ τοῦ λ)σμοῦ τούτου, διότι αἱ κατεπειγοῦσαι ἀνάγκαι μου δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξοικονομηθῶσιν ἄνευ τούτων, καὶ κατὰ τὸ τοῦ Σ. Βουλευτικοῦ προβούλευμα. Μένω μ' ὅλον τὸ βαθύτατον Σέβας.

Τῇ 28 Ἰουλίου 1824 Ναύπλιον

Ὁ Εὐπειθὴς Πατριώτης
Μαργαρίτης Κούταβος

(Νῶτον)
Κατεχωρίσθη εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. εἰς φ. 45
τῇ κθ' Ἰουλ. ,αωκδ' ὑπὸ ἀρ. 994
(ΓΑΚ, Ναυτικῶν 1824)

49

Περίοδος Β'. ***Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος***

Ἀρ. Ὁ Γεν. Γραμματεὺς τῶν Ναυτικῶν
Πρὸς τὸν Κ. Μαργαρίτην Κούταβον

Διορίζεσαι προσωρινῶς Λιμενάρχης καὶ Ὑγειονομενάρχης Ναυπλίου νὰ περιλάβῃς ὅλα τὰ Κατάστιχα καὶ Διυβατήρια ἀπὸ τὸν Κ. Ἰωάννη Κωνσταντουλάκη, θέλει λαμβάνεις ἀπὸ μὲν τὰ καΐκια κατὰ τὸ παρὸν ὅτε ἀναχωρήσουν ἀνὰ δέκα παράδες ἀπὸ δὲ τὰ πλοῖα κατὰ τὴν προσδιόρισιν καὶ θέλει ὑπογράφεσαι ὡς Ὑγειονομεὺς καὶ Λιμενάρχης Προσωρινῶς.

Τὸ Ἰωνικὸν πλοῖον Κ. Κυββαδία ἦλθεν ἐδῶ ἀπὸ τὰς 13 τρέχοντος καὶ ἐκρατήθη εἰς φύλαξιν διὰ δεκαεσσερας ἡμέρας εἰ μὲν καὶ ἀναχωρήσῃ θέλετε τοῦ πάρει γρ. 30, διότι δὲν ἐξεφόρτωσεν.

Εἰς κάθε δυσκολίαν θέλετε ἐρωτᾷ τὸ Ναυτικὸν διὰ νὰ σοῦ σαφηνίζῃ τὸν τρόπον διὰ ὁδηγίαν σου.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 17 Αὐγούστου 1824

Ἐκ τοῦ Γραφείου τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν
Ὁ Γεν. Γραμματεὺς
Γ. Κώπας

(Νῶτον)
Κατεχωρίσθη εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. εἰς φ. 48
τῇ ιζ' Αὐγούστου ,αωκδ' ὑπ' ἀρ. 1066
Ὁ Γεν. Πρωτ.
(ΓΑΚ, Ναυτικῶν 1824)

50

Περίοδος Β΄. ***Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος***

Ἀρ. 1221 Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν

Πρὸς τὸν Μαργαρίτην Κούτσβον

Ἐλήφθη ἡ ἀναφορά σου καὶ ἐξετάσθη περὶ δὲ τῶν ὅσων ζητεῖς, δηλαδὴ ὅτι τὸ Ὑπουργεῖον τοῦτο εἰς τὰς 17 Ἰουλίου 1824 ὑπὸ ἀριθ. 928 ἐθεώρησε μόνον τοὺς λογ)σμοὺς τῶν ὅσων ἐξόδων ἔκαμες ἀναβαίνοντας εἰς γρόσια 35137. Περὶ δὲ τοῦ μισθοῦ σου καὶ ἀπολεσθέντων ἐν αὐτῷ τῷ πλοίῳ εἰδῶν σου καὶ κατὰ τὸν κατάλογον τιμῆς ὅπου ἐθεωρήθησαν, εἰς ἀπάντησιν τούτων εἰδοποιεῖσαι ὅτι ταῦτα ἀφέθησαν νὰ ἐξετασθῶσι καὶ ἀντομειφθῶσι μετὰ τὴν γενικὴν ἐξέτασιν τῶν λοιπῶν πλοίων τῶν Νήσων καὶ νὰ ἀντιβραβευθῶσιν οἱ καλῶς ἐκδουλεύσαντες τὸ Ἔθνος. Ὅσον δὲ διὰ τὴν Γενναιότητά σου τὸ Ὑπουργεῖον τοῦτο εἶναι πολλὰ πληροφορημένον ὅτι ἐδούλευσας τιμίως καὶ ἐν καιρῷ μέλλει νὰ σοὶ δοθῇ ἡ ἀνήκουσα ἀνταμοιβὴ διὰ μισθούς σου, ἀπολεσθέντα σοι εἴδη καὶ ἡ ἀποζημίωσις τοῦ πλοίου σου καὶ εἰς προσωπικὴν τιμήν, καὶ ἔστω σοι πρὸς εἰδοποίησιν τῆς ζητήσεώς σου. Ἔρρωσο.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 30 Αὐγούστου 1824

Ἐν ἀπουσίᾳ τῆς Τριμελοῦς Ἐπιτροπῆς
Ὁ Γεν. Γραμματεὺς Γ. Κώπας

(Νῶτον) Ὁ Γεν. Γραμματεὺς
Κατεχωρίσθη εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. εἰς φ. 53 Γ. Κώπας
τῇ λ΄ Αὐγούστου ,αωκδ΄ ὑπὸ ἀρ. 1221
Ὁ Γεν. Πρωτ.

(ΓΑΚ, Ναυτικῶν 1824)

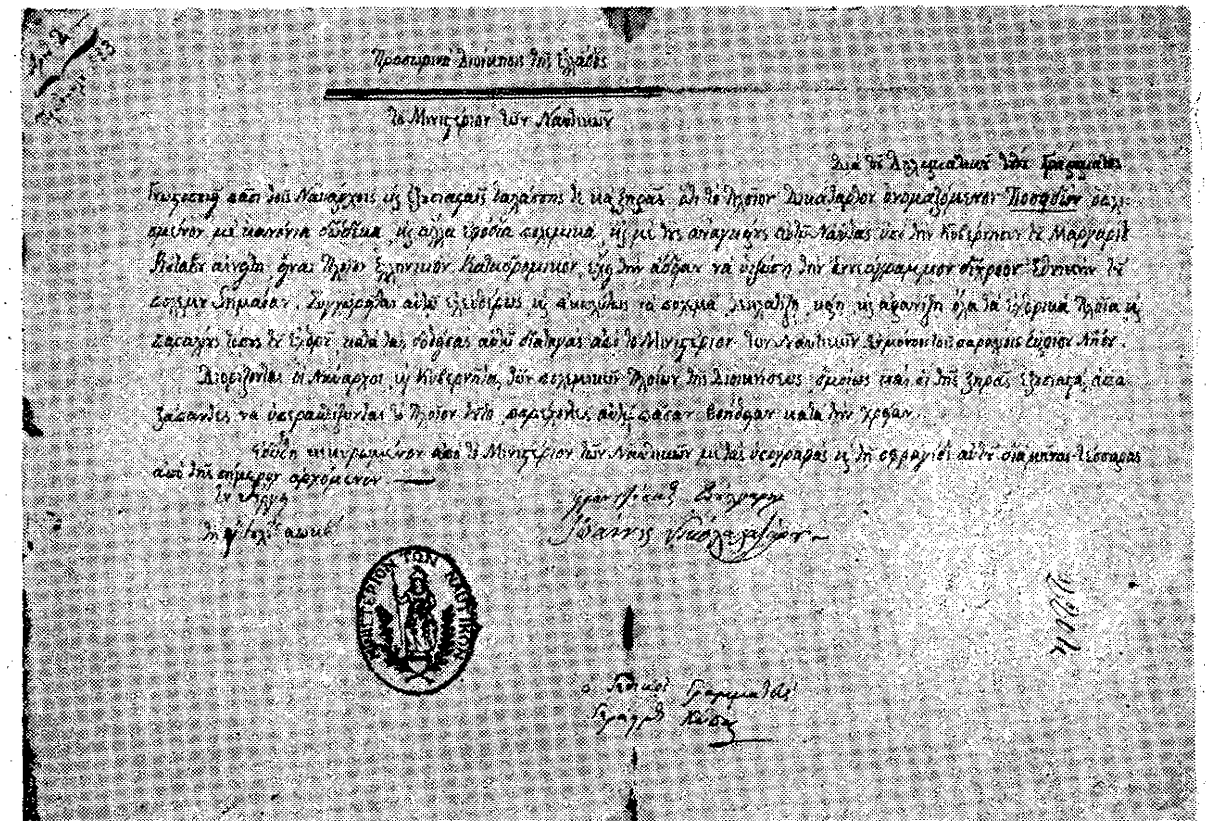

Φωτοτυπία τοῦ ὑπ' ἀριθ. 4 ἐγγράφου τοῦ Μαργαρίτου Κούτσβου (σελ. 41-12)

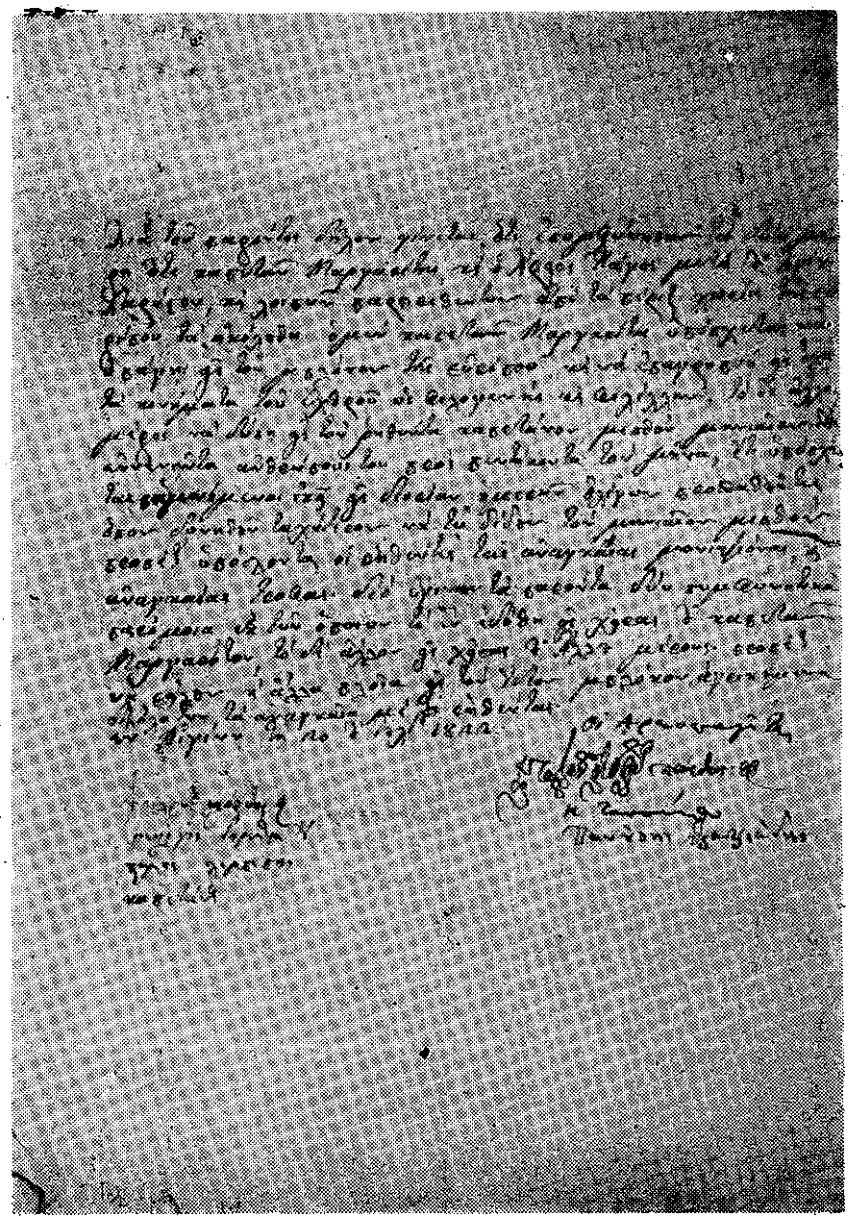

Φωτοτυπία τοῦ ὑπ' ἀριθ. 6 ἐγγράφου τοῦ Μαργαρ. Κούταβου (σελ. 43)

51

Περίοδος Β'. ***Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος***
Ἀριθ. 1219 Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν

Πρὸς τοὺς Κυρίους Νικόλαον Βελισάριον, Σπῦρον Πανᾶ καὶ Μαργαρίτην Κούταβον.

Τὸ Ὑπουργεῖον τοῦτο σᾶς συσταίνει τριμελῆ Ἐπιτροπήν, διὰ νὰ θεωρήσητε τὴν διατρεχομένην ὑπόθεσιν τοῦ Καββαδία περὶ τῶν φεσίων, τὰ ὁποῖα ὁ Ψαριανὸς εἶχε φέρει ἀπὸ Τούνεζι καὶ εἰς τὸ καράβι τὰ ἔχομεν ἀποτεθειμένα, κατὰ τὰ γράμματα, τὰ ὁποῖα θέλετε ἀναγνώσει, καὶ τὴν γενομένην παρ' ὑμῶν ἀπόφασιν τῆς ὑποθέσεως ταύτης, ν' ἀναφέρετε εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τοῦτο διὰ τὰ τέλη του.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 30 Αὐγούστου 1824
Ἐν ἀπουσίᾳ τῆς Τριμελοῦς Ἐπιτροπῆς
Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς Γ. Κώπας

(Νῶτον)
Κατεχωρίσθη εἰς τὸ Γεν. Πρωτόκ. εἰς φ.53 Ὁ Γεν. Γραμματεὺς
τῇ λ' Αὐγούστου ,αωκδ' ὑπ' ἀριθ. 1219 Γ. Κώπας
Ὁ Γεν. Πρωτ.

(ΓΑΚ, Ναυτικῶν 1824)

52

Πρὸς τὸ Ἔξοχον Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν

Ἐπειδὴ καὶ ἐκ τῶν θεωρηθέντων λ)σμῶν, ἐκ τοῦ Ὑπουργείου τούτου, τῶν ναυτῶν μου καὶ ἐνιαυσίων ἐξόδων τοῦ πλοίου μου, δὲν μοὶ σαφηνίζει καὶ περὶ τῶν ἐκδουλεύσεων τόσον τοῦ πλοίου μου ὅσον καὶ τοῦ ἑαυτοῦ μου, ἀναφέρομαι πρὸς τὸ Ἔξοχον Ὑπουργεῖον τοῦτο ἵνα σαφηνίσῃ καὶ δώσῃ εἰς ἐμὲ τὰ ἀνήκοντα ἀποδεικτικὰ τῶν ἀνωειρημένων ἐκδουλεύσεών μου, καὶ μάλιστα περὶ τοῦ πλοίου μου τὸ ὁποῖον ἐκαταβύθισα εἰς Εὔβοιαν, μὲ τὴν εἰσβολὴν τῶν ἐχθρῶν, πολιορκῶν αὐτὴν δι' ἐπιταγῆς τῆς Σ. Διοικήσεως, ὑστερηθείς, τοῦ πλοίου καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, λέγω, ὅσα ἐμπορεῖ νὰ περιέχῃ ἓν πλοῖον, ὡς τὸ ἰνβατάριον [1] αὐτοῦ καὶ κατάλογον τῶν ρουχῶν μου. Μένω μ' ὅλον τὸ Σέβας.

Τῇ 30 Αὐγούστου 1824 Ναύπλιον
Ὁ Εὐπειθὴς Πατριώτης
Μαργαρίτης Κούταβος

(Ἐπὶ τοῦ Νώτου)
Κατεχωρίσθη εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. εἰς φ. 53
τῇ λ' Αὐγούστου ,αωκδ' ὑπὸ ἀρ. 1220
Ὁ Γεν. Πρωτ.

(ΓΑΚ, Ναυτικῶν 1824)

1. Inventario (Ἰταλ.)=ἀπογραφή.

53

Περίοδος Β'. ***Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος***

Ἀριθ. 1338 Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν

Πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴν Κους Ἀναγνώστην (sic) Μπούχλα, Ἀθανάσιον [Ραφαὴλ] καὶ Μαργαρίτην Κούταβον.

Κύριοι, τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν σᾶς διορίζει εἰς δύο Ἐπιτροπὰς τὴν μὲν μεταξὺ Νικολάου Ἰωάννου Παντελῆ Ψαριανοῦ καὶ Νικολάου Χ'' Δημητράκη Ψαριανοὺς διὰ ἓν πέραμα τὸ ὁποῖον ὁ Ν. Ἰω. Παντελῆ ἠγόρασεν εἰς Σπέτζες ἀπὸ ἕτερον Ψαριανὸν ὡς θέλετε θεωρήσει τὰς ἑκάστου ζητείας καὶ ἔγγραφα, καὶ ἐπάνω εἰς τὰ ἔγγραφά των καὶ τὰ ὅσα διὰ ζώσης φωνῆς παρρησιάσουν, νὰ κρίνετε καὶ ἀποφασίσητε, καὶ τὴν γενομένην ἀπόφασίν σας νὰ παρρησιάσετε εἰς τὸ Ναυτικὸν διὰ τὰ τέλη.

Ἡ δὲ ἑτέρα εἶναι μεταξὺ Δημητρίου Φιλίνη καὶ Κυ Δημήτρης Κοτζιᾶς Ψαριανοὶ περὶ ἅλατος ληφθέντος εἰς Ψαρὰ παρὰ τοῦ Κοτζᾶ ὡς ἀνῆκον τοῦ Φιλίνη, ὡς θέλετε πληροφορηθῆ ἐκ τῶν προφερομένων ἑκάστου διὰ ζώσης φωνῆς καὶ ἀκούσαντες τὰ δίκαια ἑκάστου νὰ κρίνετε καὶ ἀποφασίσητε καὶ τὴν γενομένην ἀπόφασίν σας νὰ ἀναφέρητε εἰς τὸ Ναυτικὸν διὰ τὰ τέλη.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 12 7βρίου 1824

Ἐν ἀπουσίᾳ τῆς Τριμελοῦς

Ἐπιτροπῆς Ὁ Γεν. Γραμματεὺς Γ. Κώπας

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς
Γ. Κώπας

(Νῶτον
Κατεχωρίσθη εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. εἰς φ. 59
τῇ 12 Σεπτεμ. ,αωκδ' ὑπ' ἀρ. 1338
Ὁ Γεν. Πρωτοκολλιστὴς
(ΓΑΚ, Ναυτικῶν 1824)

54

Πρὸς τὸ Ἔξοχον Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν

Κατὰ τὴν ὑπ' ἀριθ. 1338 τῇ 12 τοῦ ἱσταμένου Διαταγὴν τοῦ Ὑπουργείου τούτου, ἐθεωρήσαμεν τὴν διαφορὰν τὴν μεταξὺ Κου Νικολάου Κοτζιᾶ, καὶ Κ. Νικολάου Ἰωάννου περὶ τοῦ πλοιαρίου.

Ἡ Ἐπιτροπὴ γνωμοδοτεῖ, ὅτι, ἐπειδὴ καὶ τὸ καΐκιον τοῦτο τὸ ἠγόρασεν ἀπὸ τὸν Ἀναγνώστην Κανακάρην Μουσκονησιώτην, ὁ Γεώργιος Δημητρίου Κομνηνὸς Ψαργιανὸς εἰς τὸν Πόρον, μετ' ἔπειτα δὲ φέροντάς το εἰς Πέτζες τὸ ἐπούλησε τακτικῶς, ὁ ρηθεὶς Γεώργιος, τὸν Κ. Νικόλαον Ἰωάννου μετὰ μαρτύρων καὶ ἐσφραγισμένον ἐκ τῆς κατζελλαρίας Σπετζῶν· διὰ τοῦτο καὶ δὲν ἔχει κανὲν δικαίωμα ὁ Κ. Νικόλαος Κοτζιᾶς νὰ ζητῇ ἀπὸ τὸν

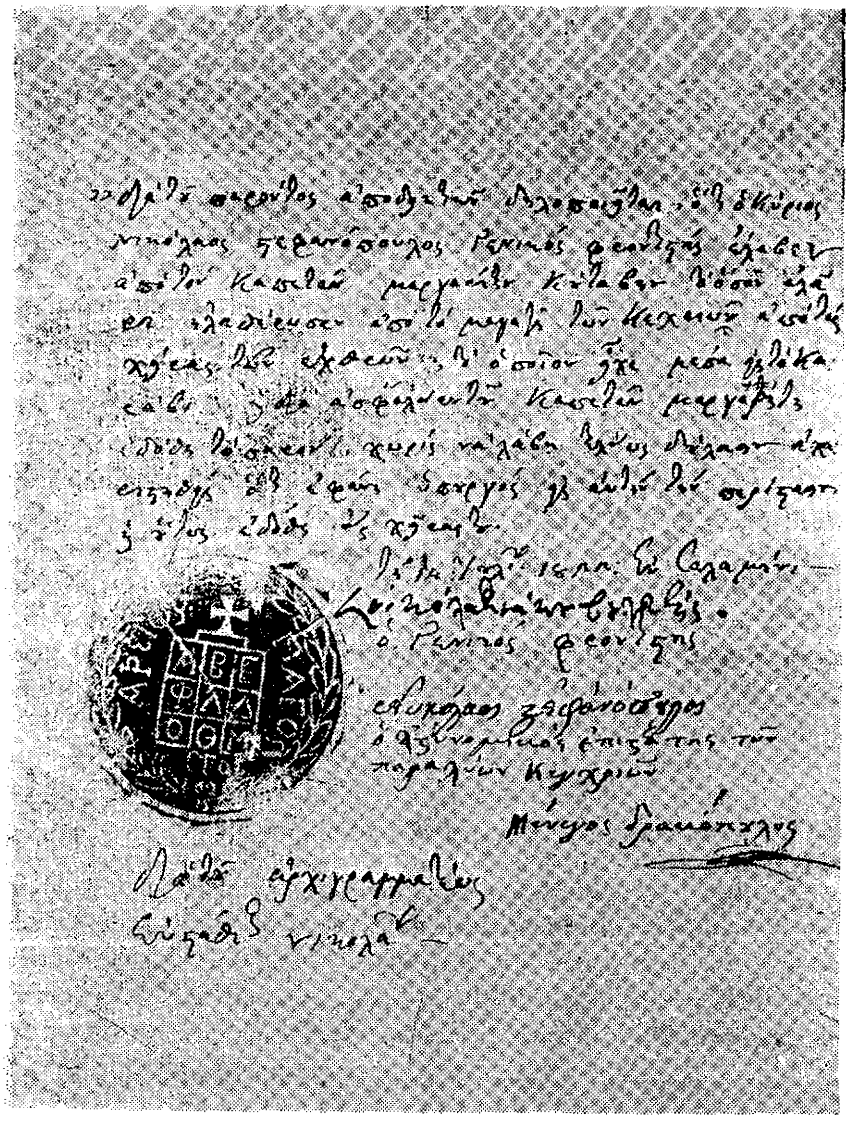

Φωτοτυπία τοῦ ὑπ' ἀριθ. 5 ἐγγράφου τοῦ Μαργαρ. Κούταβου (σελ. 42)

Νικόλαον Ἰωάννου μηδέν, ὁ δὲ Ἀναγνώστης Κανακάρης, θέλει ζητεῖ τὸ πλοιάριόν του ἀπὸ τὸν Γεώργιον Κομνηνοῦ Ψαριανοῦ, διὸ καὶ ὑποφαινόμεθα.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 13 Σεπτεμβρ. 1824

Θεοδωρῆς Μπούχλας
Ἀθανάσιος Ραφαέλης
Μαργαρίτης Κούταβος

(Ἐπὶ τοῦ Νώτου)
Κατεχωρίσθη εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. εἰς φ. 60
τῇ ιγ΄ Σεπτεμβρ. ,αωκδ΄ ὑπ᾽ ἀριθ. 1370

Ὁ Γεν. Πρωτ.

(ΓΑΚ, Ναυτικῶν)

55

Περίοδ. Β΄. ***Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος***
Ἀρ. 1366

Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν
Πρὸς τὴν συσταθεῖσαν Ἐπιτροπὴν

Κον Θεόδωρον Μπούχλα, Ἀθανάσιον Ραφαὴλ καὶ Μαργαρίτη Κούταβον.

Ἐλήφθησαν αἱ δύο παρ᾽ ὑμῶν γενόμεναι ἀποφάσεις ἡ μὲν μεταξὺ Δημητρίου Κοτζᾶ καὶ Φιλίνη, ἡ δὲ μεταξὺ Νικολάου Κοτζᾶ καὶ Νικολάου Ἰωάννου τὰς ὁποίας τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν ἐνέκρινε, καθ᾽ ὅλην τὴν ἔκτασίν του, διὸ καὶ θέλει κοινολογηθῇ εἰς τὰ μέρη, διὰ τὰ τέλη.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 13 Σεπτεμβρίου 1824

Ἐν ἀπουσίᾳ τῆς Τριμελοῦς Ἐπιτροπῆς
Ὁ Γεν. Γραμματεὺς Γ. Κώπας

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς
Γ. Κώπας

(Ἐπὶ τοῦ Νώτου)
Κατεχωρίσθη εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. εἰς φ. 59
τῇ ιγ΄ Σεπτεμβρίου ,αωκδ΄ ὑπ᾽ ἀριθ. 1366

Ὁ Γεν. Πρωτοκ.

(ΓΑΚ, Ναυτικῶν)

56

Πρὸς τὸ Ἔξοχον Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν

Κατὰ τὴν ὑπ᾽ ἀριθ. 1338 τῇ 12 ἱσταμένου Διαταγὴν τοῦ Ὑπουργείου τούτου ἐθεωρήσαμεν τὴν διαφορὰν μεταξὺ Καπ. Δημητρίου Φιλίνη καὶ Κ. Δημητρίου Κοτζιᾶ, περὶ τοῦ ἐν Ψαρὰ ἅλατος.

Ἡ διορισθεῖσα Ἐπιτροπὴ γνωμοδοτεῖ, ὅτι ἐπειδὴ καὶ μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Ψαρῶν πολλοὶ πλοίαρχοι Ὑδροσπετζιῶται καὶ Ψαριανοί, εὖ-

ρόντες ἐκεῖ τοσαῦτα πράγματα ἐγκαταλελειμμένα καὶ ὅποιος εὗρεν ἐπῆρεν, διὰ τοῦτο καὶ εἰς ἓν τοιοῦτον συμβεβηκὸν ἡ Ἐπιτροπὴ δὲν [ἐμπορεῖ νὰ ἀποφασίσῃ, ἐπειδὴ γενικῶς ὅλοι ἐπῆραν ἐκεῖ, ὁ εἷς τοῦ ἑτέρου, καὶ ὁ ἄλλος τοῦ ἄλλου, διὰ τοῦτο λοιπὸν ἂν ποτε διορισθῇ Ἐπιτροπὴ διὰ νὰ ἐξετάσῃ περὶ τῶν τοιούτων γενικῶς τότε καὶ ἡ ὑπόθεσις αὕτη, ἐμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ, διὸ καὶ ὑποφαινόμεθα.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 13 Σεπτεμβρ. 1824

Θεοδωρῆς Μπούχλας
Ἀθανάσιος Ραφαέλης
Μαργαρίτης Κούταβος

(Ἐπὶ τοῦ Νώτου)
Κατεχωρίσθη εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. εἰς φ. 60
τῇ ιγ' Σεπτεμβρ. ,αωκδ' ὑπ' ἀριθ. 1368

Ὁ Γεν. Πρωτ.

(ΓΑΚ, Ναυτικῶν)

57

Πρὸς τὸ Σεβαστὸν Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν

Τὸ Ὑγειονομεῖον τῆς Ἐπαρχίας Ναυπλίου

Ἐπειδὴ καὶ σήμερον ἀπὸ τὸ Ὑγειονομεῖον τῆς Σύρας μᾶς ἐλήφθη γραφὴ πρὸς τὸ Ὑγειονομεῖον τοῦτο, ἀναφέρον, ὅτι ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἔφθασε πλοῖον Ἰωνικόν, εἰς τὸ ὁποῖον εὑρίσκετο ὡς ἐπιβάτης καὶ ὁ Κύριος Ἰωάννης Κακάβης Ψαριανός, καὶ ἐπειδὴ εἰς Κωνσταντινούπολιν εἶναι πανούκλα, ἐπροσδιωρίσθη εἰς κουραντίναν, εὑρισκόμενον δὲ τὸ πλοῖον τοῦ Καπ. Παλαπάνη Ψαριανοῦ ἐκεῖ ἐπῆρε τὸν ρηθέντα Κύριον Ἰωάννην Κακάβην μαζί του, διὰ νὰ τὸν φέρῃ εἰς Μονεμβάσιαν, ὅθεν διὰ ταῦτα ὅλα, καὶ διότι τὸ πλοῖον τοῦ Παλαπάνη ἔκαμεν ἓν τοιοῦτον παράνομον καὶ ἐναντίον τοῦ Ὑγειονομείου, τὸ ὁποῖον προξενεῖ βλάβην εἰς τὸ Ἔθνος, ἀναφέρθη τὸ τῆς Σύρας Ὑγειονομεῖον εἰς τὸ ἐδῶ Ὑγειονομεῖον, ἵνα λάβῃ τὴν ἀνήκουσαν προσοχήν, καθὼς καὶ ἔλαβε τὰ ἀναγκαῖα μέτρα, πρὸς εἰδοποίησιν δὲ τοῦ Σ. Ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν ἀναφέρεται τὸ Ὑγειονομεῖον τοῦτο περικλείεται ἐν ταυτῷ καὶ ἀντίγραφον τοῦ γράμματος, ἵνα δώσῃ τὰς ἀνηκούσας διαταγὰς ὅπου ἀνήκει. Μένει μ' ὅλον τὸ Σέβας.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 25 Σεπτεμβρ. 1824

Ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ Ὑγειονόμου
(Τ.Σ.) τῆς Ἐπαρχίας Ναυπλίου
Ὁ Προσ. Γραμματεὺς
Μ. Κούταβος

(Ἐπί τοῦ Νώτου)
Κατεχωρίσθη εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. εἰς φ. 66
τῇ κε΄ Σεπτεμβρίου 1824 ὑπ᾽ ἀριθ. 1513
Ὁ Γεν. Πρωτοκ.
(ΓΑΚ, Ναυτικῶν)

58

Περ. Β΄. ***Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος***

Ἀρ. 90 Πρὸς τὸ Ὑγειονομεῖον Ναυπλίου

Ἀντίγραφον

Εἰς τὴν 19 τοῦ τρέχοντος 7βρίου ἔφθασεν ἐδῶ Ἰωνικὸν πλοῖον δι᾽ ἡμέρας 3 ἐκ Κωνσταντινουπόλεως (ὅπου ὅλον ἕνα θερίζει ἡ πανώλη) καὶ μὲ αὐτὸ ἦλθεν ὡς ἐπιβάτης καὶ ὁ Κύριος Ἰωάννης Κακάβης Ψαριανός. Τοῦτον διὰ νυκτὸς ἐναντίον τῶν διαταγῶν τοῦ ἐδῶ Ὑγειονομείου, ἐπῆρε τὸ δικάταρτον πλοῖον τοῦ πλοιάρχου Βαλαμβάνου Ψαριανοῦ διὰ νὰ τὸν φέρῃ εἰς τὴν Μονεμβασίαν καὶ δὲν ἔλειψαν οἱ Ψαριανοὶ νὰ φοβερίσουν καὶ τοὺς φύλακας τοῦ Ὑγειονομείου οἵτινες τοὺς ἐναντιώνοντο. Ἔστω λοιπὸν τοῦτο εἰς εἴδησίν σας, ἵνα πράξητε καὶ ἐνεργήσητε ὅπως τὸ πρὸς τὴν Ἑλλάδα διὰ τὴν κοινὴν ὑγείαν χρέος τὸ Ὑγειονομεῖον ἀπαιτεῖ.

Ἐκ Σύρας τῇ 21 Σεπτεμβρ. 1824

Ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ Γ. Γραμματέως
τῆς Ἐπαρχίας Μυκόνου καὶ Σύρας
(Τ.Σ.) Ζ. Ν. Εὐμορφόπουλος

(Ἐπὶ τοῦ Νώτου)
Κατεχωρίσθη εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. εἰς φ. 66
τῇ κε΄ Σεπτ. ,αωκδ΄ ὑπ᾽ ἀρ. 1514
(ΓΑΚ, Ναυτικῶν) Ὁ Γεν. Πρωτ.

59

Πρὸς τὸ Σεβαστὸν Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν

Ἐπειδὴ καὶ μέχρι τοῦδε ἀκόμη δὲν ἔλαβον παρὰ τῆς Σ. Διοικήσεως τὴν ἀνήκουσαν πληρωμὴν τοῦ πλοίου μου τὸ ὁποῖον ἐκαταβύθισα εἰς Εὔβοιαν, διὰ τοῦτο,
περικλείεται διὰ τῆς παρούσης μου κόστος, ἔξοδα πολεμικῶν καὶ ἄλλα αὐτοῦ, ἵνα ἐν καιρῷ εἰς τὴν ἐξέταξιν μετὰ τῶν ἄλλων θεωρήσῃ καὶ δώσῃ εἰς ἐμὲ

περὶ αὐτοῦ τὸ δίκαιον, παρακαλῶ ἵνα δοθῇ εἰς ἐμὲ ἀντίγραφον τοῦ ἐσωκλείστου λ)σμοῦ.
Μένω μ' ὅλον τὸ Σέβας.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 26 Σεπτεμβρίου 1824

Ὁ εὐπειθὴς Πατριώτης
Μ. Κούταβος

(Ἐπὶ τοῦ Νώτου)
Κατεχωρίσθη εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. εἰς φ. 67
τῇ κς΄ Σεπτεμβρίου ,αωκδ΄ ὑπ' ἀριθ. 1523

Ὁ Γεν. Πρωτ.

60

Σημείωσις τιμὴ καὶ κόστος τοῦ πλοίου μου, τὸ ὀνομαζόμενον Ποσειδῶν, τὸ ὁποῖον μὲ τὴν εἰσβολὴν τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου εἰς Εὔβοιαν κατὰ τὸ χιλιοστὸν ὀκτακοσιοστὸν εἰκοστὸν τέταρτον ἔτος Ἀπριλίου 22 ἐκαταβύθισα αὐτὸ ἐνῷ εὑρισκόμην εἰς τὴν πολιορκίαν αὐτῆς μὲ τὴν τῆς Σεβαστῆς Διοικήσεως Διαταγήν.

Ἦτον πλοῖον δικάταρτον, χρόνων τριῶν, πρὶν ἔμβω εἰς τὴν τοῦ ἔθνους μου δούλευσιν, πήχεων εἰκοσιεπτά, τόννων διακοσίων δεκαπέντε, μ' ἐκόστισεν ἄνευ τῶν πολεμικῶν ὅπλων καὶ ἐφοδίων αὐτοῦ Τλ. 5.500

Δι' ὅσα ἐπὶ Ἐπαναστάσεως εἰς κανόνια, τρουμπόνια τουφέκια καὶ ἐφόδια αὐτῶν λέγω μπάλλες μπαρούτια 1.250

Ὅσα δι' ὅσα ὅταν τὸ Ψαριανὸν πλοῖον, ἐνῷ εὑρισκόμην δι' ἐπιταγῆς τῆς Διοικήσεως εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Εὐβοίας, καὶ μ' ἀφαίρεσε τὰ κανόνια μου καὶ ὅλα τὰ λοιπὰ ἐφόδια τοῦ πολέμου, ὡς ἡ καταγραφή, καὶ μάλιστα γούμενες καὶ ἄγκυρες καὶ διὰ τὰ ὁποῖα ἠναγκάσθην καὶ ἠγόρασα ἐκ νέου ἄλλα δι' αὐτὰ 1.300

Σούμμα Τλ. 8.050

Χιλιάδες ὀκτὼ καὶ πενῆντα

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 26 Σεπτεμβρίου 1824

Ὁ εὐπειθὴς Πατριώτης
Μ. Κούταβος

(Ἐπὶ τοῦ Νώτου)
Κατεχωρίσθη εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. εἰς φ. 67
τῇ κς΄ Σεπτεμβρ. ,αωκδ΄ ὑπ' ἀρ. 1524

Ὁ Γεν. Πρωτ.

(ΓΑΚ, Ναυτικῶν)

61

Περ. Β΄. ***Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος***

Ἀρ. 5180 Τὸ Ἐκτελεστικὸν Σῶμα

Πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν

Ὁ Καπετ. Μαργαρίτης Κούταβος προσαναφέρεται καὶ ἐξαιτεῖται νὰ τῷ ἐξαργυρωθῇ τὸ εἰς χεῖράς του ἀποδεικτικὸν τοῦ Ἐθνικοῦ Ταμείου διὰ τὸ πυρποληθὲν πλοῖόν του καὶ εἰς ἀπάντησιν διατάττεται τὸ Ὑπουργεῖον τοῦτο νὰ τὸν ἀποκριθῇ ὅτι πρὸς τὸ παρὸν δὲν εἶναι τρόπος, καὶ πρέπει νὰ εὐχαριστηθῇ εἰς τὴν συγκατάνευσιν τῆς Διοικήσεως διὰ τὸ ὁποῖον τῷ ἐδόθη ἀποδεικτικὸν τοῦ Ἐθνικοῦ Ταμείου. Ἐνῷ μάλιστα τὸ πλοῖόν του ἐχάθη χωρὶς νὰ χρησιμεύσῃ παντελῶς.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 4 Ὀκτωβρίου 1824

Ὁ Πρόεδρος
Γεώργιος Κουντουριώτης
(Τ.Σ.) Ἰωάννης Κωλέττης
Ἀναγνώστης Σπηλιωτάκης
Πανοῦτζος Νοταρᾶς
Ὁ Προσωρ. Γεν. Γραμματεὺς
Π. Γ. Ρόδιος

(Ἐπὶ τοῦ Νώτου)
Κατεχωρίσθη εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. εἰς φ. 70
τῇ στ΄ Ὀκτωβ. ,αωκδ΄ ὑπ' ἀρ. 1615
Ὁ Γεν. Πρωτ.

(ΓΑΚ, Ναυτικῶν)

62

Ὁ ὑπογεγραμμένος Μαργαρίτης Κούταβος ὁμολογῶ ἐν συνειδότι, διὰ τὸ νὰ μοὶ εἶναι γνωστόν, ὅτι ἡ Λεῦκα ὀνομαζομένη Λευκοσία διοικουμένη παρὰ τοῦ Ἰωάννου Γεωργίου Καργούδα ὑπάρχει καὶ εἶναι ἰδιοκτησία αὐτοῦ καὶ τοῦ Κου Ἀποστολάκη Κρητικοῦ εἰς Αἶνον, ἐξ ἡμισείας, εἰς ἔνδειξιν δὲ ἀληθείας δίδω τὸ παρὸν ἐμμάρτυρον γράμμα εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν διὰ τὰ τέλη.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 24 Νοεμβρίου 1824

Μαργαρίτης Κούταβος βεβαιῶ τὰ ἄνωθεν

(Ἐπὶ τοῦ Νώτου)
Κατεχωρίσθη εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. εἰς φ.
τῇ κδ΄ Νοεμβρίου ,αωκδ΄ ὑπ' ἀρ. 243
Ὁ Γεν. Πρωτοκ.

(ΓΑΚ, Ναυτικῶν)

63

Ὁ ὑπογεγραμμένος Μαργαρίτης Κούταβος ὁμολογῶ ἐν συνειδότι, ὅτι διὰ τὸ νὰ μοὶ εἶναι γνωστόν, ὅτι ἡ Σκοῦνα ὀνομαζομένη Ἀγλαΐα, ἥτις διοικεῖται παρὰ τοῦ Κ. Ἀγγελῆ Ἀργύρη Ζ. Τερζῆ Αἰνίτου, ὑπάρχει ἰδιοκτησία αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Κομιανάκη Ἀργύρη, ἐξ ἡμισείας, εἰς ἔνδειξιν δὲ ἀληθείας δίδω τὸ παρὸν ἐμμάρτυρον γράμμα, εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν διὰ τὰ τέλη.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 24 Νοεμβρίου 1824

Μαργαρίτης Κούταβος βεβαιῶ τὰ ἄνωθεν

(Ἐπὶ τοῦ Νώτου)

Κατεχωρίσθη εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. εἰς φ. 14

τῇ κδ΄ Νοεμβρ. ,αωκδ΄ ἀρ. 242

Ὁ Γεν. Πρωτοκ.

(ΓΑΚ, Ναυτικῶν)

64

Ὁ ὑπογεγραμμένος Κωνσταντῆς Κανάρης ἔχων ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν μου κατὰ τὸ 1824 ἔτος εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Εὐβοίας τὸν Καπετὰν Μαργαρίτην Κούταβον μὲ τὸ πλοῖόν του ὀνομαζόμενον Ποσειδῶν συναγωνιστὴς καὶ συμπράκτορας εἰς ὅλον τὸ διάστημα αὐτῆς ἐκτελοῦσε τὰς διαταγάς μου.

Προσκληθεὶς δὲ ἐγὼ κατὰ τὰ μέσα τοῦ Ἀπριλίου μηνὸς παρὰ τῆς Κοινότητος τῶν Ψαρῶν καὶ ἀναχωρήσας διέταξα τὸν εἰρημένον Μαργαρίτην Κούταβον νὰ ἐπαγρυπνῇ καὶ νὰ παραφυλάττῃ τὸν ἀποκλεισμὸν αὐτῆς. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τούτου εἰσελθόντος τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου, ὁ δὲ Μαργαρίτης διὰ νὰ μὴν ὑποπέσῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν ἐχθρῶν, μὴν ἐμπορῶν νὰ διασωθῇ ἀλλέως φιλοτιμίᾳ κινούμενος κατεβύθισε τὸ πλοῖόν του καὶ ἐσώθη εἰς μίαν τῆς ἄκρας. Διὸ δίδω τὸ παρόν μου ἵνα τοῦ χρησιμεύσῃ ὅθεν ἀνήκει.

Τὴν 25 Ἰανουαρίου 1825 Αἴγινα

Κωνσταντῆς Κανάρης

Ἴσον ἀπαράλλακτον τῷ πρωτοτύπῳ εὑρισκομένῳ ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Ναυτικῶν.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 18 Νοεμβρίου 1846

Μ. Φ. Κούταβος

(Ἐθν. Βιβλ., Ἀρχ. Ἀγων.)

65

Πρὸς τὸ Ἔξοχον Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν

Κατὰ τὸ 1821 Μάρτιον μῆνα ἐφόρτωσα τὸ πλοῖόν μου μὲ ναῦλον ἀπὸ Ἀλεξάνδρειαν τῆς Αἰγύπτου, κουκκία, διὰ νὰ μετακομίσω αὐτὰ εἰς Νεάπο-

λιν· ἀναχωρήσας δ' ἐξ Ἀλεξανδρείας μὲ τὸ αὐτὸ φορτίον, ἐξ ἐναντίων ἀνέμων ἐλθὼν εἰς Πάτμον καὶ εὑρὼν ἐκεῖ κάποιον Ἀντώνιον Πελοπίδαν ποτὲ ἀπόστολον, συμφώνως μετὰ τῶν Πατμίων, μ' ἐκατακράτησε καὶ πλοῖον καὶ φορτίον, ἔξοδα καὶ ναύλους. Ἤδη δὲ εἷς τῶν ναυτῶν μου, τοῦ αὐτοῦ ταξιδίου ὀνόματι Γεώργιος Κυδωνιεύς, διαμαρτύρεται ἐναντίον μου ἀναφερθεὶς εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Ἀστυνομίας, μὴ ἠξεύρων τί ζητᾷ, διὰ τὸ αὐτὸ ταξίδιον, ἐνῷ ὁ εἰρημένος Πελοπίδας καὶ Πάτμιοι μᾶς κατακράτησαν, ὡς προεῖπον. Ὅθεν παρακαλῶ τὸ Ἔξοχον Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν, ἵνα περὶ τούτου δώσῃ εἰς ἐμὲ τὴν ἀπαιτουμένην ἀντίληψιν, ὡσὰν ὁποὺ αὕτη ἡ ὑπόθεσις, ὡς στοχάζομαι, ἀνάγεται εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τοῦτο. Μένω μ' ὅλον τὸ ἀνῆκον Σέβας.

Ναύπλιον τῇ 25 Ἰανουαρίου 1825

Ὁ εὐπειθὴς Πατριώτης
Μαργ. Κούταβος

(Ἐπὶ τοῦ Νώτου)
Κατεχωρίσθη εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. εἰς φ. 35
τῇ κστ΄ Ἰαν. ,αωκε΄ ὑπ' ἀριθ. 738

Ὁ Γεν. Πρωτ.

(ΓΑΚ, Ναυτικῶν)

66

Περίοδος Γ΄. ***Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος***

Ἀρ. 1378 Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν

Πρὸς τοὺς Κους Δ. Ὀρφανόν, Ἰω. Καλλέργην καὶ Μ. Κούταβον.

Διορίζεσθε εἰς Τριμελῆ Ἐπιτροπὴν διὰ νὰ ἐξετάσητε τὴν σακολέβαν διοικουμένην παρὰ τοῦ Ἰωάννου Μπατίστα Σέρρα, μὲ σημαίαν Ἱσπανικὴν συλληφθεῖσαν παρὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου σιμὰ τῶν Χανιῶν τῆς Κρήτης, μὲ πραγματείας ἐχθρικάς, νὰ ἐξετάσητε κατὰ Νόμον Πολεμικὸν περὶ Λειῶν, ἂν εἶναι νόμιμος λεία, ἢ οὔ, καὶ τὴν γενομένην παρ' ὑμῶν ἀπόφασιν νὰ ἀναφέρητε εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τοῦτο.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 2 Ἀπριλίου 1825

(Νῶτον) Ὁ Γεν. Γραμματεὺς

Κατεχωρίσθη εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. εἰς φ. 61
τῇ 6 Ἀπριλίου ,αωκε΄ ὑπ' ἀρ. 1378

Ὁ Γεν. Πρωτ.

(ΓΑΚ, Ναυτικῶν 1825)

67

Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος

Τὸ Ὑγειονομεῖον καὶ Λιμεναρχεῖον Ναυπλίου
Γνωστοποιεῖ, ὅτι :

Κατὰ τὴν ζήτησιν τοῦ καπετὰν Ἰω. Κατζουλλιέρη πίστιν βεβαίαν καὶ ἀληθῆ ποιεῖ, ὅτι μετὰ τὸ σεκουέστρον [1] τοῦ Κου Γιάννη Πόγα, ἐμπαρκαρίσθησαν εἰς ἕτερον πλοῖον εἰκοσιτέσσαρες ἀρ. 24 ἐπιβ., τοὺς ὁποίους ἔμελλε νὰ μετακομίσῃ εἰς Σύραν ὁ εἰρημένος Ἰω.· διὸ εἰς ἔνδειξιν τοῦ ἐδόθη τὸ παρὸν ἐνσφράγιστον.

Ναυπλίῳ τῇ 3 Ἀπριλίου 1825

Εἰς ἀπουσίαν τοῦ Ὑγειον. καὶ Λ. Ναυπλ.

(Τ.Σ.) Μ. Κούταβος

(Νῶτον)
Κατεχωρίσθη εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. εἰς φ. 64
τῇ 4 Ἀπριλίου ,αωκε' ὑπ. ἀρ. 1468
Ὁ Γεν. Πρωτοκ.
(ΓΑΚ, Ναυτικῶν 1825)

68

Πρὸς τὸ Ἔξοχον Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν

Ἐπειδὴ καὶ ὁ κ. Ἰω. Πόγας κατὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Ὑπουργείου τούτου δὲν ὑπήκουσε καὶ μὴν εὐχαριστηθεὶς εἰς τοῦτο ἦλθεν εἰς τὴν Λιμεναρχίαν Ναυπλίου καὶ μὲ ἠμπόδισεν ὅπου ἔμελλε νὰ ἀναχωρήσω ἀπόψε διὰ Σύραν μὲ σχεδὸν ἐπιβάτας τριάντα καὶ μπάλλας διαφόρους πραγματείας, ἰδόντες δὲ οἱ γειρημένοι ἐπιβάται καὶ ἔμποροι τοῦ πράγματος ἐμπαρκαρίστησαν εἰς ἄλλον πλοῖον, καὶ ἀναχώρησαν. Διὰ ταῦτα ὅλα τώρα διαμαρτύρομαι ἐναντίον αὐτοῦ δι' ὅλους μου ναύλους, ἀγώγια, ζημίας κτλ. κτλ. κτλ. Μένω μὲ ὅλον τὸ Σέβας.

Ναύπλιον τῇ 2 Ἀπριλίου 1825

(Νῶτον) Ὁ Ἰω. Κιτζουλλιέρης
Κατεχωρίσθη εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. εἰς φ. 64
τῇ 4 Ἀπριλίου ,αωκε' ὑπ' ἀρ. 1467
Ὁ Γεν. Πρωτοκ.
(ΓΑΚ, Ναυτικῶν) (συνημμένον εἰς 3 Ἀπριλ. 1825 ὡς ἄνω)

69

Περίοδος Γ'. ***Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος***

Ἀρ. 1399 Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν

Πρὸς τοὺς Κους Δ. Ὀρφανόν, Ἰω. Καλλέργην καὶ Μαργαρίτην Κούταβον.

Διορίζεσθε εἰς Τριμελῆ Ἐπιτροπὴν διὰ νὰ ἐξετάσητε τὰ παρὰ τοῦ Ναυάρχου Νικολάου Μυλωνᾶ ληφθέντα ἀπὸ ἓν τραμπάκολον [2] μὲ σημαίαν Παπα-

1. sequestro (Ἰταλ.)=μεσσεγγύησις, κατάσχεσις.
2. trabaccolo (Ἰταλ.)=τράμπις, τράπαγον, εἶδος πλοίου.

λίνικην [1], τὸ ὁποῖον μετεκόμισε ζωοτροφίας εἰς τὰ ἐχθρικὰ φρούρια Π. Πάτρας, ἂν κατὰ Νόμον Πολεμικὸν περὶ Λειῶν εἶναι νόμιμος λεία, ἢ οὔ, καὶ τὴν παρ' ὑμῶν γενομένην ἀπόφασιν νὰ ἀναφέρετε εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν διὰ τὰ τέλη.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ γ' Ἀπριλίου 1825

Χ'' Ἀνδρέας Ἀργύρη

(Νῶτον)

Κατεχωρίσθη εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. εἰς φ. 61 τῇ γ' Ἀπριλ. ,αωκε' ὑπ' ἀρ. 1398

Ὁ Γεν. Πρωτοκ.

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς Γ. Κώπας

(ΓΑΚ, Ναυτικῶν 1825)

70

Πρὸς τὸ Σεβαστὸν Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν

Κατὰ τὴν διαταγὴν τοῦ Σεβαστ. Ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν, ἥτις διώρισεν ἡμᾶς τοὺς ὑπογεγραμμένους εἰς Ἐπιτροπὴν διὰ νὰ ἐξετάσωμεν τὰ παρὰ τοῦ Παπαλένικου Πιεγέλου Εὐγένεια, Κῳ Ἰωακεὶμ Πετζῶτε ληφθέντα εἴδη, ἀπὸ τὰ πλοῖα τὰ συνιστάντα τὸν ἀποκλεισμὸν φρουρίου Π. Πάτρας καὶ Ναυπάκτου, ἂν κατὰ Νόμον Πολεμικὸν περὶ Λειῶν εἶναι νόμιμος λεία, ἢ οὔ, καὶ περὶ αὐτῶν νὰ κρίνωμεν καὶ ἀποφασίζωμεν, καὶ τὴν παρ' ἡμῶν γενομένην ἀπόφασιν νὰ ἀναφέρωμεν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν.

α.—Ἐθεωρήσαμεν ἀναφορὰν Νικολάου Μυλωνᾶ Ναυάρχου τῆς μοίρας τοῦ ἀποκλεισμοῦ φρουρίων Π. Πατρῶν καὶ Ναυπάκτου, εἰς ἣν ἀναφέρει ὅτι τὸ Παπαλίνικον Πιεγέλον Εὐγένεια Κῳ Ἰωακεὶμ Πετζῶτες εἰς τὰς 2 Μαρτίου εἰσέβη εἰς τὸν κόλπον Π. Πατρῶν φορτωμένον ζωοτροφίας καὶ τὰς ἐκφόρτωσεν εἰς τὸ φρούριον Ναυπάκτου καὶ ἐπαράδωσεν εἰς τὸν Πασᾶν, καὶ ὅτι ἡ προκήρυξις τοῦ ἀποκλεισμοῦ ἦτον εἰς αὐτοὺς γνωστή, διότι ὅταν ἐξήρχετο ἐξετάζοντάς τους τὸ ἐμαρτύρησαν καὶ εὗρον πραγματείας τοῦ Ἰσοὺφ Πασᾶ πρὸς τὸν γραμματικόν του Ἀναστάσιον Ἐμμανουὴλ εἰς Ζάκυνθον νὰ τὰς πληρώσῃ, καὶ ὅτι αἱ πραγματεῖαι ἀνηκοῦσαν εἰς τὸν Βονιφάτιον Σορβᾶν Χάλλον, ὅστις καὶ εὑρίσκετο μέσα καὶ ἐπειδὴ ἐμβῆκεν ἐνῷ ἦτο τακτικὸς ἀποκλεισμὸς ὅσα χρήματα τοὺς εὗρε τὰ ἐπῆρεν ὡς ὁ κατάλογος τὸν ὁποῖον ὑπέγραψεν ὁ Κῳ Ἰω. Πετζιώτης καὶ πραγματευτὴς Β. Σορβᾶς, καὶ ἀφῆκε τὸ Πιεγέλον, τὸν δὲ πραγματευτὴν Σορβᾶν ἐκράτησε καὶ τὸν ἐπαρρησίασεν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν διὰ νὰ τοῦ γίνῃ ἡ ἐξέτασις, καὶ ὅτι ζητεῖ νὰ γένῃ ἡ κατὰ Νόμον Θαλάσσιον ἀπόφασις, ἀπὸ 2 Ἀπριλίου Ναύπλιον.

β.—Ἐθεωρήθη κατάλογος τῶν συλληφθέντων εἰδῶν ἀπο Κῳ Ἰωακεὶμ ναύτην καὶ ἔμπορον ὑπογεγραμμένον ἀπὸ τὸν Β. Σορβᾶν καὶ Ἰωακεὶμ Πετζιώτην, ἀπὸ 19 Μαρτίου.

---

3. =τοῦ Κράτους τοῦ Πάπα.

γ.—Ἐθεωρήθη ἕνα οἰκονομικὸν γράμμα τρικυμίας εἰς τὸ Ἰταλικὸν γενόμενον εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Ἀντιπροξένου Αὐστρίας εἰς Ναύπακτον, ὅτι βιασθὲν τὸ πιεγέλον ἀπὸ ἐναντίους ἀνέμους κατέφυγεν εἰς Ναύπακτον ἀπὸ 14 Μαρτίου Ναύπακτος.

δ.—Ἐθεωρήθησαν δύο γράμματα τοῦ Ἰσοὺφ Πασᾶ στελλόμενα εἰς τὸν γραμματικόν του Α. Ἐμμ. εἰς Ζάκυνθον ἀπὸ 13 Μαρτίου εἰς τὰ ὁποῖα ἀναφέρει, ὅτι ἐπαράλαβεν ἀπὸ τὸν Βονιφάντιον ἀλεύρι ὀκ. 13411, βούτυρον ὀκ. 451 καὶ ζάχαριν ὀκ. 199 διὰ γρόσια 17190 : 26 τὸ ἕνα, καὶ εἰς τὸ ἄλλο, ὅτι διὰ τὸν ἄλλον λιμὸν ἔδωκε τοῦ Βονιφαντίου μίαν συναλλαγματικὴν διὰ γρόσια 1676 καὶ περικλείει δύο συναλλαγματικὰς καὶ τὸν διατάττει νὰ τὰς πληρώσῃ.

ε.—Ἐθεωρήθησαν δύο συναλλαγματικαὶ τοῦ Ἰσοὺφ Πασᾶ Ναυπάκτου εἰς βάρος τοῦ γραμματικοῦ του Ἀν. Ἐμμανουὴλ εἰς Ζάκυνθον νὰ τὰς πληρώσῃ πρὸς τὸν Βονιφάντιον ἀπὸ 13 Μαρτίου Ναύπακτος.

στ.—Ἐθεωρήθησαν ἐξετάσεις τοῦ Βονιφαντίου Σορβᾶ γενομένας εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν, ὅτι ὁ ἀποκλεισμός τους ἦτο πολλὰ γνωστὸς καὶ ὅτι ἀπὸ ἐνάντιον ἄνεμον ἐπῆγαν εἰς Ναύπακτον καὶ ἐπώλησαν τὰς πραγματείας των, καὶ μὲ τὸ νὰ μὴν εἶχεν ὁ Πασᾶς χρήματα δι' αὐτὰς τοῦ ἔδωκε δύο συναλλαγματικάς, νὰ τοῦ τὰ πληρώσῃ ὁ γραμματικός του εἰς Ζάκυνθον, καὶ ὅτι μεταξὺ Κεφαλλονίας καὶ Ἀκρωτηρίου Πάπα τοὺς ἔπιασαν τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα καὶ τοὺς ἐξέτασαν, καὶ τοὺς ἐπῆραν μερικὰ πράγματα, καὶ ἀφῆκαν τὸ Πιεγέλον, καὶ αὐτὸν μόνον ἐκράτησαν, καὶ ὅτι ὁ Ναύαρχος τοὺς ἐπεριποιήθη καὶ λοιπά, ὡς αἱ ἐξετάσεις του ἀπὸ 2 Ἀπριλίου.

Ἐξετάσαντες ἐξηκριβωμένως κατὰ Νόμον Πολεμικὸν Θαλάσσιον, καὶ κατὰ τὸ γενικὸν καὶ ἀναντίρρητον δικαίωμα τῶν ἐθνῶν εὑρίσκομεν ὅτι ἔγινε Νόμιμος λεία τὸ πλοῖον, καὶ πάντα τὰ ἐπ' αὐτῷ, διότι εἰς τακτικὸν ἀποκλεισμόν, ὅσα πλοῖα ἔμβουν, ἀφοῦ εἰδοποιηθοῦν τὸν ἀποκλεισμόν, λογίζονται ὡς ἐχθρικά, καὶ διὰ τοῦτο γίνονται καὶ νόμιμος λεία, ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ὁ Ναύαρχος ἔκαμε συγκατάβασιν, διὰ τοῦτο ὅσα εἴδη ὡς ὁ κατάλογος ἐπῆρεν εἶναι νόμιμος λεία καὶ ὄφελος τῆς μοίρας, τὰ δὲ τῶν αὐτῶν εἴδη νὰ ἐπιστραφῶσι γρόσ. 44:25.

Ταῦτα ἔγνωμεν κατὰ Νόμον Πολεμικὸν περὶ ἀποκλεισμοῦ, διὸ καὶ καθυποβάλλομεν ἐπ' ὄψιν τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν διὰ τὴν ταύτην ἐκτέλεσιν.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 3 Ἀπριλίου 1825

(Ἐπὶ τοῦ Νώτου)
Κατεχωρίσθη εἰς τὸ Γεν. Πρωτόκ. εἰς φ. 62
τῇ γ΄ Ἀπριλίου ,αωκε΄ ὑπ' ἀρ. 1409

Δ. Ὀρφανὸς
Ἰω. Καλλέργης
Μ. Κούταβος

Ὁ Γεν. Πρωτοκ.

(ΓΑΚ, Ναυτικῶν)

71

Πρὸς τὸ Σεβ. Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν

Κατ' ἐπιταγὴν τοῦ Σεβ. Ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν διορισθέντες ἡμεῖς οἱ ὑπογεγραμμένοι εἰς Ἐπιτροπὴν διὰ νὰ ἐξετάσωμεν τὸ ρωσοεμπορικὸν βρίκιον Ἀττίβο, Κ῾ῦ Σαλβατόρε Τράπανη, τὸ ὁποῖον ἐκρατήθη ἀπὸ τὸν Ἔπαρχον Σύρας, διότι εὑρισκόμενον εἰς τὴν νῆσον Μύκονον εἶχε ρίψει εἰς τὴν θάλασσαν Τούρκικα γράμματα, τὰ ὁποῖα ἡ θάλασσα ἔκβαλεν εἰς τὴν ξηράν, καὶ εἶχε καὶ ἕναν Τοῦρκον ἀξιωματικόν, καὶ φορτίον ἀλεύρι, παστρουμᾶ καὶ σανίδια ἀπὸ Κωνσταντινούπολιν διὰ Κρήτην, ἂν κατὰ Νόμον Πολεμικὸν περὶ Λειῶν εἶναι νόμιμος λεία, ἢ ἂν οὔ, καὶ τὴν παρ' ἡμῶν γενομένην ἀπόφασιν νὰ παρρησιάσωμεν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν διὰ τὴν ταύτης ἐκτέλεσιν.

α. Ἐθεωρήσαμεν γράμμα Ἐπάρχου Σύρας Κου Ἐλευθερίου Δρίτζα, ὅτι ὁ καταδρομεὺς Ἰωάννης Μοναρχίδης μετεκόμισεν εἰς Μύκονον ἓν ρωσοεμπορικὸν πλοῖον ὀνομαζόμενον Ἀττίβο, Κ῾ῦ Σαλβατόρε Τράπανη, προερχόμενον ἀπὸ Κωνσταντινούπολιν καὶ διευθυνόμενον διὰ Κρήτην, μὲ φορτίον ἀλεύρι, παξιμάδι καὶ ξυλικήν, χωρὶς φανέρωσιν (μανιφέστον) ἀλλὰ μόνον μὲ μίαν πόλιτζαν τοῦ Βικεντίου Ἀλέξικη, φανερώνουσαν αὐτὸν φορτωτήν, εἰς παραλαβὴν τοῦ ἐν Κρήτῃ Προξένου, τὸ δὲ ἀλεύρι, παστρουμάδες, σουζούκια καὶ σανίδια ἦτον εἰς ὄνομα τοῦ Κ῾ῦ Σαλβατόρε, καὶ ὅτι ὁ καταδρομεὺς ἀφοῦ τοῦ ἐπῆρε μερικὰς ζῳοτροφίας, τὸ ἐγκατέλιπεν εἰς Μύκονον, καὶ ὅτι δύο Μυκόνιοι τυχόντες εἰς τὸ ἐν Τούρλῳ παράλιον, ὅπου τὸ ρωσοεμπορικὸν πλοῖον ἦτον ἀραγμένον, εὗρον εἰς ἕνα τενεκὲ γράμματα τούρκικα, τὰ ὁποῖα ἐρρίφθησαν ἐκ τοῦ αὐτοῦ πλοίου διὰ φόβον, καὶ ὅτι ἀναφέρεται εἰς τὸ Ὑπουργεῖον καὶ πέμπει τὰ αὐτὰ γράμματα ἀπὸ 20 Ἰαν. 1825 Σύρα.

β΄. Ἐθεωρήθη δεύτερον γράμμα τοῦ Ἐπάρχου Σύρας, ὅτι πέμπεται τὸ ρωσοεμπορικὸν πλοῖον διὰ νὰ κριθῇ καὶ ὅτι ὁ Τοῦρκος μὲ ἀπάτην ἐλήφθη ἀπὸ τὸν Κ῾ῦ Ἠλία Βάλτικ διὰ νὰ κρυφθῇ, καὶ ὅτι ὁ Κ῾ῦ Σαλβατόρος δὲν ἠθέλησε νὰ ἔλθῃ, καὶ ὅτι ἐπῆρεν ὅλα του τὰ γράμματα καὶ ἔκαμε διαμαρτυρικόν, καὶ ὅτι ἔμειναν τέσσαρες ναῦται, διότι τοὺς εἶναι ὁ Σαλβατόρος χρεώστης, τοῦ μὲν Νοστρόμου γρ. 160, τοῦ δὲ Γερασίμου Βαλλιάνου γρόσια 633 καὶ ὅτι ἐμβῆκαν μὲ μηνιαῖον ἀπὸ πρώτην Φεβρουαρίου ὁ Νοστρόμος πρὸς ὀκτὼ τάλλαρα καὶ τέσσαρες ἰδίου ναῦται πρὸς $6^1/_2$ τάλλαρα τὸν μῆνα ἀπὸ 12 Φεβρουαρίου Σύρα 1825.

γ΄. Ἐθεωρήθη διαμαρτύρησις Σαλβατόρου Τράπανη Κυβερνήτου τοῦ ρωσοεμπορικοῦ πλοίου Ἀττίβο ὅτι αἱ πραγματεῖαι ἐφορτώθησαν ἀπὸ τὸν Βικέντιον Ἀλέξικην εἰς παραλαβὴν τοῦ Πέτρου Κάπο Γρόσου Ἀντιπροξένου εἰς Κρήτην καὶ Χανιά, ἐκτὸς τοῦ καϊβέ, ὅστις ἀνήκει τοῦ Ἀντωνίου Σαράτου καὶ λοιπά, ὡς ἡ αὐτὴ διαμαρτύρησις ἀπὸ 22 Φεβρ. Σύρα.

δ΄. Ἐθεωρήθησαν διάφοροι μεταφράσεις τῶν τουρκικῶν γραμμάτων

ἀφορῶσαι τὴν πώλησιν Μουκατάδων, πληρωμὴν χαρατζιῶν εἰς Κρήτην, καὶ δοσίματα ὅσα δὲν ἐπλήρωσαν.

ε΄. Ἐθεωρήθη ἐξέτασις Τούρκου ἐπιβάτου Μεμεταλῆ, ὅστις λέγει ὅτι ἦτον ἁπλὸς ἐπιβάτης.

ς΄. Ἐθεωρήθη ἓν γράμμα τούρκικον καὶ ἡ μετάφρασίς του στελλόμενον ἀπὸ τὸν Ἀχμέτην εἰς τὴν Κων)πολιν πρὸς τὸν Δερβισαγᾶ εἰς Κρήτην, εἰς τὸ ὁποῖον ἀναφέρει ὅτι τὸ ἀλεύρι, καφὲ καὶ παστρουμᾶ τὰ στέλλει μὲ τὸ ρωσικὸν πλοῖον Ἀττίβο Κ῾ Σαλβατόρε Τράπανη καὶ ὅτι ἔχει ἐγγυητὴν διὰ τὴν παράδοσιν καὶ ἐξετάσαντες κατὰ Νόμον Πολεμικὸν περὶ Λειῶν καὶ κατὰ τὸ γεν. καὶ ἀναντίρρητον δικαίωμα τῶν ἐθνῶν, ἐπειδὴ καὶ κατὰ τὴν διαμαρτύρησιν τοῦ Κ῾ Σαλβατόρου λέγει ὅτι τὸ φορτίον ἀνήκει τοῦ Βικέντίου Ἀλέξικη, ἀλλὰ κατὰ τὸ τούρκικον γράμμα, τὸ ὁποῖον λέγει ὅτι εἶναι ἰδιοκτησία τουρκική, δῆλον ὅτι τοῦ Κ῾ Σαλβατόρου τὰ γράμματα εἶναι οἰκονομικά, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἔπρεπε νὰ ἔχῃ δύο λογῶν φανέρωσιν διὰ τοῦτο κατὰ Νόμον εὑρίσκομεν ὅτι ὅσα διαλαμβάνει τὸ τούρκικον γράμμα εἶναι νόμιμος λεία καὶ νὰ δημευθῇ πρὸς ὄφελος τοῦ Ταμείου πληρώνοντας τὸν ναῦλον τοῦ Κ῾ Σαλβατόρου χωρὶς ἄλλην ἱκανοποίησιν, διότι παραλόγως ἀφῆκε τὸ πλοῖόν του καὶ ἀνεχώρησε, μάλιστα νὰ πληρώσῃ καὶ τὰ ἔξοδα τῆς φυλάξεως τοῦ πλοίου του, ἕως ὅτου νὰ ἔλθῃ νὰ τὸ παραλάβῃ.

Ταῦτα ἔγνωμεν κατὰ Νόμον Πολεμικὸν περὶ Λειῶν, διὸ καὶ καθυποβάλλομεν ἐπ᾽ ὄψιν τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν διὰ τὰ τέλη.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 12 Ἀπριλίου 1825

Δ. Ὀρφανὸς
Ἰω. Καλλέργης
Μ. Κούταβος

(Νῶτον)
Κατεχωρίσθη εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. εἰς φ. 71
τῇ ις΄ Ἀπριλίου ,αωκε΄ ὑπ᾽ ἀρ. 1618

Ὁ Γεν. Πρωτοκ.

(ΓΑΚ, Ναυτικῶν 1825)

72

Πρὸς τὸ Ἔξοχον Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν

Οἱ ὑπογεγραμμένοι διορισθέντες εἰς Τριμελῆ Ἐπιτροπὴν διὰ νὰ θεωρήσωμεν τὴν μεταξὺ Δημητρίου Σταματάρα Ψαριανοῦ καὶ Λάμπρου Κάππα Μοσχονησίου διαφοράν, τὸν ὁποῖον ὁ Δ. Σταματάρας εἶχε συστήσει Κυβερνήτην εἰς ἓν πλοιάριόν του καὶ τὸ ὁποῖον, ὡς λέγει, ἐναυάγησεν ἔξωθεν τῶν Σπετζῶν εἰς μίαν ἐκεῖ ξηράν, καὶ τὰ διασωθέντα ἐπωλήθησαν παρ᾽ αὐτοῦ· ὅπως γένῃ ἡ κατὰ νόμον ἐμπορικὸν ἀπόφασις.

Ἐθεωρήσαμεν τὰ παρ᾽ ἑκάστου παρρησιασθέντα ἔγγραφα καὶ ὅσα ἔ-

καστος διὰ λόγου ἀνέφερε· καὶ ἐπειδὴ κατὰ νόμον ὁ Λάμπρος Κάππα Μοσχονήσιος δὲν εἶχε δικαίωμα τοῦ νὰ πωλήσῃ οὐδὲν ἐκ τῶν διασωθέντων πραγμάτων, ἀλλὰ δὲ νὰ τ' ἀποδώσῃ εἰς τὸν ἰδιοκτήτην καὶ νὰ τὸν εἰδοποιήσῃ εὐθὺς περὶ τούτου μὲ τακτικὰ ἀποδεικτικὰ ἀπὸ τὴν πλησίον ἐκεῖ οὖσαν Ἀστυνομίαν Σπετζῶν, καὶ ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ὅλ' αὐτὰ τὰ χρέη του παραβάς, ἐπώλησεν αὐτοθελήτως, καὶ ὅλα τὰ τοῦ πλοίου διασωθέντα πράγματα, διὰ τοῦτο κρίνομεν καὶ ἀποφασίζομεν κατὰ νόμον θαλάσσιον ὅτι ὁ Λάμπρος Κάππα Μοσχονήσιος πρέπει νὰ ὑποχρεωθῇ εἰς τὸ ν' ἀποδώσῃ πρὸς τὸν Δημ. Σταματάραν τὰ τῶν διασωθέντων καὶ παρ' αὐτοῦ πωληθέντων πραγμάτων εἰς ἐξηκρίβωσιν γρόσια ἑκατὸν ἑξῆντα ἀρ. 160 καὶ ἂν ὁ Δημήτριος Σταματάρας ἀποδείξῃ τακτικῶς, ὅτι ὁ Λάμπρος Κάππα ἐπώλησε τὸ πλοῖον, νὰ ὑποχρεοῦται τότε τοῦ νὰ πληρώσῃ ὁ δεύτερος τῷ πρώτῳ καὶ τὴν τιμὴν τοῦ πωληθέντος πλοιαρίου.

Ταῦτα ἔγνωμεν κατὰ νόμον ἐμπορικόν, καὶ οὕτω καὶ καθυπυβάλλομεν ὑπ' ὄψιν τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν, διὰ τὴν ταύτης ἐκτέλεσιν.

Τῇ 18 Ἀπριλίου 1825 ἐν Ναυπλίῳ

Δ. Ὀρφανὸς
Ἰω. Καλλέργης
Μαργαρίτης Κούταβος

(Νῶτον)

Κατεχωρίσθη εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. εἰς φ. 77
τῇ κβ' Ἀπριλ. ,αωκε' ὑπὸ ἀρ. 1764

Ὁ Γεν. Πρωτοκ.

(ΓΑΚ, Ναυτικῶν 1825)

73

Περ. Γ'. ***Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος***

Αρ. 94 Πρὸς τὸ Ἔξοχον Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν
τὸ Ὑγειονομεῖον καὶ Λιμεναρχεῖον Ναυπλίου

Ἀναφέρει ὅτι εἰς αὐτὴν τὴν παρελθοῦσαν νύκτα ἔφθασεν εἰς τὸν Λιμένα τοῦτον ἓν μύστικον Σκιαθίτικον, ἀπὸ τὰ μέρη τῆς Σκιάθου Σκοπέλου, φορτωμένον ξυλικὴν οἰκοδομημάτων, τὸ ὁποῖον δὲν τοῦ ἔδωκε τὴν ἐλευθέραν του κοινωνίαν, διότι δὲν ἔχει τὸ ἀναγκαῖον Διαβατήριον, ἀφοῦ ἀπέρασε καὶ ἀπὸ Ὕδραν καὶ Σπέτζες.

Ὅθεν τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν νὰ διατάξῃ τὰ εἰκότα περὶ τούτου. Μένει μ' ὅλον τὸ Σέβας.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 18 Ἀπριλίου 1825

Εἰς ἀπουσίαν τοῦ Ὑγειονόμ. Ναυπλίου

(Τ.Σ.) Μ. Κούταβος

(Νῶτον)
Κατεχωρίσθη εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. εἰς φ. 73
τῇ ιη΄ Ἀπριλ. ,αωκε΄ ὑπ' ἀρ. 1687
Ὁ Γεν. Πρωτοκ.
(ΓΑΚ, Ναυτικῶν 1825)

74

Περ. Γ΄. ***Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος***

Ἀρ. 86 Πρὸς τὸ Ἔξοχον Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν

Τὸ Ὑγειονομεῖον καὶ Λιμεναρχεῖον Ναυπλίου

Ἀναφέρει ὅτι κατὰ τὴν ὑπ' ἀριθ. 1933 τῇ 30 τοῦ παρελθόντος Διαταγὴν τοῦ Ὑπουργείου τούτου, ἔδωκε τὸ Λιμεναρχεῖον τὴν περικλειομένην Διαταγὴν καὶ πρὸς τὸν πρῴην Ἀκταίωρον, ὁ ὁποῖος λαβὼν αὐτὴν δὲν ἔστερξε νὰ πράξῃ τὰ διατεταγμένα τοῦ Ὑπουργείου τούτου, χθὲς ὅμως τὸ Λιμεναρχεῖον τοῦ ἔδωκεν ἐκ δευτέρου ἔγγραφον διαταγήν, διαλαμβάνουσαν ὅτι τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν διατάττει, χωρὶς ἀναβολὴν νὰ παραδώσῃ εἰς τὸ Λιμεναρχεῖον τοῦτο ὅλας τὰς ἀποσκευὰς κτλ., καὶ πάλιν δὲν ἀπεκρίθη. Σήμερον δὲ ἐξάφνως βλέπομεν, ὅτι ἡ βάρκα τοῦ Ἀκταίωρος λείπει καὶ ἐπειδὴ τοῦτο μᾶς ὑπώπτευσεν ἐπήγαμεν μέσα εἰς τὸ πλοῖον τοῦ Ἀκταίωρος, καὶ εὕρομεν ἐκεῖ μηδέν, μήτε ἄνθρωπον, μήτε τὰς ἀποσκευὰς αὐτοῦ, εἰμὴ μόνον τὸ μικρότατον καΐκι του καὶ τοῦτο δεικνύει ὅτι ἀφοῦ ἔλαβεν ὅλα τὰ ἐν αὐτῷ, σημαίας, γούμενας κτλ., ἐπῆρε διὰ νυκτὸς τὴν Σκαμπαβίαν καὶ ἔφυγεν· ὅθεν τὸ Ἔξοχον Ὑπουργεῖον τοῦτο, εἰδοποιεῖται ἵνα περὶ τούτου διατάξῃ τὰ εἰκότα.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 2 Μαΐου 1825

Διὰ τοῦ Ὑγειον. καὶ Λ. Ναυπλίου

(Τ.Σ.) Μ. Κούταβος

(Νῶτον)
Κατεχωρίσθη εἰς τὸ Γεν. Πρωτόκ. εἰς φ. 86
τῇ β΄ Μαΐου ,αωκε΄ ὑπὸ ἀρ. 1468
Ὁ Γεν. Πρωτοκολ.
(ΓΑΚ, Ναυτικῶν 1825)

75

Περίοδος Γ΄. ***Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος***

Ἀρ. 88 Πρὸς τὸ Ἔξοχον Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν

Τὸ Λιμεναρχεῖον Ναυπλίου

Κατὰ τὴν ὑπ' ἀριθ. 1974 Διαταγὴν τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν, ἥτις ἐδιώριζε διὰ νὰ ἐπιστατήσῃ τὸ Λιμεναρχεῖον τοῦτο τὴν ἐμπαρκάρισιν διακοσίων στρατιωτῶν διὰ Ὕδραν, λέγω τοῦ Καπ. Ἀποστόλη Ματεμοχωρίτου καὶ Καπ. Ἀγγέλου.

Ἐνεργήσας τὴν Διαταγὴν ταύτην ἐμπαρκαρίσθησαν μόνον ἀπὸ μὲν τοῦ Καπ. Ἀποστόλη στρατιῶται ἑξήκοντα τέσσαρες ἀρ. 64, ἀπὸ δὲ τοῦ Ἀγγέλου ἑβδομῆντα 70. Γίνονται ὅλον ἑκατὸν τριάντα τέσσαρες 134. Διὸ καὶ ἀναφέρεται.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 3 Μαΐου 1825

Διὰ τοῦ Λιμενάρχου Ναυπλίου

(Τ. Σ.) Μ. Κούταβος

(Νῶτον)
Κατεχ. εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. εἰς φ. 88
τῇ γ΄ Μαΐου ,αωκε' ἀρ. 2004
Ὁ Γεν. Πρωτοκολ.
(ΓΑΚ, Ναυτικῶν 1825)

76

Ἀρ. 93 ***Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος***

Πρὸς τὸ Ἔξοχον Ὑπουργεῖον Ναυτικῶν

Τὸ Λιμεναρχεῖον Ναυπλίου

Κατὰ τὴν Διαταγὴν τῶν Ναυτικῶν, χθὲς ἔστειλε τὸ Λιμεναρχεῖον τοῦτο, πέντε ἀνθρώπους εἰς τὸ Ἀγγλικὸν βρίκιον διὰ τὴν ἀναγκαίαν ἔρευναν τῶν Τουρκικῶν γραμμάτων, τοὺς ὁποίους ἐσυμφώνησαν, ἂν εὕρουν τὰ Τούρκικα γράμματα νὰ λάβωσι καὶ τὴν ἀνήκουσαν ἀνταμοιβήν των. Ὅθεν τώρα τὸ Ὑπουργεῖον τοῦτο ἂς δώσῃ εἰς αὐτοὺς τὴν ἀνήκουσαν πληρωμήν. Μένει μ' ὅλον τὸ Σέβας.

Ναυπλίῳ τῇ 20 Μαΐου 1825

Διὰ τοῦ Λιμενάρχου Ναυπλίου

(Τ. Σ.) Μ. Κούταβος

Τὰ ὀνόματα αὐτῶν		(Νῶτον)
Γεώργιος Παζίνας	1	Κατεχ. εἰς τὸ Γεν. Πρωτόκ. εἰς φ. 102
Ἀποστόλης Κατολήτης	2	τῇ κ΄. Μαΐου ,αωκε' ἀριθ. 2325
Ἰω. Μελεμενιὸς	3	Ὁ Γεν. Πρωτοκ.
Γιάννης Κρὴς	4	(ΓΑΚ, Ναυτικῶν 1825
Δημήτριος	5	

77

Περίοδος Γ'. ***Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος***
Ἀριθ. 7745 Τὸ Ἐκτελεστικὸν Σῶμα
Πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Πολεμικῶν

Ἀνεγνώσθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 6813 ἀναφορὰ τοῦ Ὑπουργείου τούτου, καὶ εἰς ἀπάντησιν εἰδοποιεῖται ὅτι ὁ προβαλλόμενος Κ. ***Μαργαρίτης Χ'' Κούταβος*** εἰς τὸ ὑπούργημα τοῦ Φροντιστοῦ τοῦ κατὰ τὰς Ἀθήνας στρατοπέδου, ἐγκρίνεται παρὰ τῆς Διοικήσεως, καὶ διατάττεται τὸ Ὑπουργεῖον, νὰ τὸν διορίσῃ ἐφοδιάζον αὐτὸν μὲ τὰ ἀναγκαῖα ἔγγραφα.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 22 Μαΐου 1825
Ὁ Ἀντιπρόεδρος
Γκίκας Μπόταση
(Τ. Σ.) Ἀναγν. Σπηλιωτάκης
Κωνστ. Μαυρομιχάλης
Ἰωάννης Κωλέττης

(Νῶτον)
Ἀριθ. 7745
351 : διὰ τὸν Μαργαρίτην Χ'' Κούταβον
Ἐνεργ. τῷ 1825 Μαΐου 23
διορίζεται Φροντιστὴς Ἀθηνῶν
Ὁ Γεν. Γραμματεὺς
Α. Μαυροκορδᾶτος
(ΓΑΚ, Βλαχ. Α' φ. 28)

78

Πρὸς τὸ *Ἔξοχον Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν*

Κατὰ τὸ 1824 Αὐγούστου 30 κατὰ Σ. ἐπιταγὴν τὸ Ὑπουργεῖον τοῦτο ἐθεώρησε τοὺς λογαριασμούς μου, τόσον τῶν ἐξόδων καὶ μισθῶν τῶν ναυτῶν μου εἰς διαφόρους ἐκστρατείας, ὅσον καὶ περὶ τοῦ ἐν Εὐρίπῳ κατακαυθέντος πλοίου μου, μὲ τὴν εἰσβολὴν τῶν ἐχθρῶν. Ὅσον μὲν διὰ τοὺς λογαριασμοὺς ἐξόδων καὶ μισθῶν τῶν ναυτῶν μου κατ' ἐπιταγὴν τῆς Διοικήσεως μοὶ ἐδόθη ἀποδεικτικόν, καθὼς καὶ ἐκ τοῦ Ὑπουργείου τούτου περὶ τοῦ πλοίου μου. Ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ τότε οἱ Ὑπουργοὶ ἔλειπον καὶ εἰς ἀπουσίαν τούτων ἐπιβεβαιοῖ ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς καὶ ἐπειδὴ τώρα εἶναι πλήρεις οἱ Ὑπουργοὶ τῶν Ναυτικῶν, διὰ τοῦτο παρακαλῶ νὰ μοὶ δοθῇ ἓν ἀπαράλλα-

κτον τούτου ὑπογεγραμμένον ἐκ τῶν Ὑπουργῶν τοῦ Ὑπουργείου τούτου [1]. Μένω μ' ὅλον τὸ Σέβας.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 26 Μαΐου 1825
Ὁ εὐπειθὴς Πατριώτης
Μ. Κούταβος

(Νῶτον)
Κατεχ. εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. εἰς φ. 107
τῇ κζ'. Μαΐου ,αωκε' ἀριθ. 2446
Ὁ Γεν. Πρωτοκ.
(ΓΑΚ, Ναυτικῶν 1825)

79

Περίοδος Γ'. ***Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος***

Ἀριθ. 2496 Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν

Πρὸς τὸν Μαργαρίτην Κούταβον

Ἐλήφθη ἡ ἀναφορά σου, καὶ ἐξετάσθη περὶ τῶν ὅσων ζητεῖς, δηλ. ὅτι τὸ Ὑπουργεῖον τοῦτο εἰς τὰς 17 Ἰουλίου 1824 ὑπ' Ἀριθ. 928 ἐθεώρησε μόνον τοὺς λογαριασμούς σου τῶν ὅσων ἐξόδων ἔκαμες ἀναβαινόντων εἰς γρόσια 35137, ἤτοι τριάντα πέντε χιλιάδες ἑκατὸν τριάντα ἑπτά, περὶ δὲ μισθοῦ σου καὶ τιμῆς τοῦ καυθέντος πλοίου σου καὶ ἀπολεσθέντων ἐν αὐτῷ εἰδῶν, κατὰ τὸν κατάλογόν σου δὲν ἐθεωρήσαμεν. Εἰς ἀπόκρισιν τούτων εἰδοποιεῖσαι, ὅτι τοῦτα ἀφέθησαν νὰ ἐξετασθῶσι καὶ νὰ ἀνταμειφθῶσιν εἰς τὴν Γενικὴν Ἐξέτασιν τῶν λοιπῶν πλοίων τῶν Νήσων, καὶ νὰ ἀντιβραβευθῶσιν οἱ καλῶς ἐκδουλεύσαντες τὸ Ἔθνος. Ὅσον δὲ διὰ τὴν Γενναιότητά σου τὸ Ὑπουργεῖον τοῦτο εἶναι πολλὰ πληροφορημένον, ὅτι ἐδούλευσας τιμίως, ὡς διαλαμβάνουν τὰ ἀποδεικτικά σου. Διὸ καὶ ἐν καιρῷ μέλλει νὰ σοὶ δοθῇ ἡ ἀνήκουσα ἀνταμοιβὴ διὰ μισθούς σου, ἀπολεσθέντα εἴδη καὶ ἀπο-

---

1. Πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς ἐπιθυμίας ταύτης τοῦ Μαργ. Κούταβου ἐξεδόθη τὸ ὑπ' ἀριθ. 2496 ἀπὸ 27-3-1825 ἔγγραφον ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Ναυτικῶν τὸ ὁποῖον ὡς πρὸς τὸ κείμενον εἶναι τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ δημοσιευθὲν εἰς τὴν σελ. 78 τοῦ παρόντος ὑπ' ἀριθ. 50, φέρον μόνον φραστικάς τινας παραλλαγὰς καὶ τὸ ὁποῖον δημοσιεύεται ἐνταῦθα ὑπ' ἀριθ. 79. Τοῦ δευτέρου τούτου ἐγγράφου δημοσιεύομεν ἐν συνεχείᾳ ὑπ' ἀριθ. 80 καὶ ἀντίγραφον τῆς 18-11-1846 ἐπειδὴ παρέχει πλήρεις τὰς ὑπογραφάς. Εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 50 εἰς τὴν πρώτην σειρὰν τοῦ κειμένου σελ. 78 «καὶ ἐξετάσθη περὶ τῶν ὅσων δ ὲ ζητεῖς» νὰ ἀπαλειφθῇ τὸ δ έ, τὸ ὁποῖον δημιουργεῖ ἀνωμαλίαν.

ζημίωσιν τοῦ πλοίου σου, καὶ προσωπικὴν τιμήν, καθὼς γίνῃ εἰς τοὺς ἄλλους, θέλει γίνει καὶ διὰ ἐσέ. Καὶ ἔστω σοι πρὸς εἰδοποίησιν.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 27 Μαΐου 1825

Ἀνδρέας Ἀργύρη

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς
Γ. Κώπας

(Ἐπὶ τοῦ Νώτου)
Κατεχωρίσθη εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. εἰς φ. 108
τῇ κη΄ Μαΐου ϡωκε΄ ἀριθ. 2496
Ὁ Γεν. Πρωτοκ.
(ΓΑΚ, Ναυτικῶν 1825)

80

Περ. Γ΄. ***Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος***

Ἀρ. 2496 Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν

Πρὸς τὸν Μαργαρίτην Κούταβον

Ἐλήφθη ἡ ἀναφορά σου καὶ ἐξετάσθη περὶ τῶν ὅσων ζητεῖς, δηλ. ὅτι τὸ Ὑπουργεῖον τοῦτο εἰς τὰς 17 Ἰουλίου 1824 ὑπὸ ἀριθ. 928 ἐθεώρησε μόνον τοὺς λογαριασμοὺς τῶν ὅσων ἐξόδων ἔκαμες ἀναβαινόντων εἰς γρόσια 35137, περὶ δὲ μισθούς σου καὶ τιμῆς τοῦ βυθισθέντος πλοίου σου καὶ ἀπολεσθέντων ἐν αὐτῷ εἰδῶν κατὰ τὸν Κατάλογόν σου δὲν ἐθεωρήσαμεν. Εἰς ἀπόκρισιν τούτων εἰδοποιεῖσαι ὅτι ταῦτα ἀφέθησαν νὰ ἐξετασθῶσι καὶ νὰ ἀνταμειφθῶσιν εἰς τὴν Γενικὴν Ἐξέτασιν τῶν λοιπῶν πλοίων τῶν Νήσων καὶ νὰ ἀντιβραβευθῶσιν οἱ καλῶς ἐκδουλεύσαντες τὸ Ἔθνος. Ὅσον δὲ διὰ τὴν Γενναιότητά σου τὸ Ὑπουργεῖον τοῦτο εἶναι πολλὰ πληροφορημένον ὅτι ἐδούλευσες τιμίως ὡς διαλαμβάνουσι τὰ ἀποδεικτικά σου. Διὸ καὶ ἐν καιρῷ μέλλει νὰ σοὶ δοθῇ ἡ ἀνήκουσα ἀνταμοιβὴ διὰ μισθούς σου, ἀπολεσθέντα εἴδη καὶ ἀποζημίωσιν τοῦ πλοίου σου καὶ προσωπικὴν τιμὴν καθὼς γένῃ εἰς τοὺς ἄλλους θέλει γενῆ καὶ εἰς ἐσὲ καὶ ἔστω σοι πρὸς εἰδοποίησιν.

Ἐν Ναυπλίῳ τὴν 28 Μαΐου 1825

(Τ.Σ.) » Φραγκῖσκος Βούλγαρης
» Ἰωάννης Ν. Λαζάρου
» Χ΄΄΄Ἀνδρέας Ἀργύρης

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς
Γ. Κώπας

Ἴσον ἐξ ἴσου ἀπαράλλακτον τῷ πρωτοτύπῳ
εὑρισκομένῳ ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Ναυτικῶν

Ἐν Ἀθήναις τὴν 18 Νοεμβρίου 1846
Μ. Κούταβος

(Ἐθν. Βιβλ., Ἀρχ. Ἀγων.)

81

Ἀριθ. 39 ***Πρὸς τὸ Ἔξοχον Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν***

Κατὰ τὴν ὑπ' ἀριθ. 4817 Διαταγὴν τοῦ Ὑπουργείου τούτου, καὶ κατὰ τὸ σκανδάγιον[1] ὁποὺ ἦτον βουλλωμένον εἰς δύο σακκιά, τὸ μὲν ἀραποσίτι, τὸ δὲ σιτάρι, ἐπερίλαβά ἀπὸ τὸν Γεώργιον Στελιδιώτην. Τὰ τετρακόσια κοιλὰ ἀραποσίτι καὶ διακόσια σιτάρι· πλὴν ἔκαμα ἐδῶ παρατήρησιν μὲ κοιλὸν πολίτικον, καὶ ἐβγῆκεν ἐδῶ μεγαλύτερον, καὶ εἶμαι εἰς ἀπορίαν.

Ἔλαβον εἰσέτι καὶ ἑκατοδέκα κοιλὰ σιτάρι ἀπὸ τὸν Μιχάλην Παντζὲν Ἀνδριώτην. Μένω μ' ὅλον τὸ Σέβας.

Τῇ 11 : 7βρίου 1825 : Ἀθῆναι

Ὁ Φροντιστὴς Ἀθηνῶν
Μ. Κούταβος

(Ἐπὶ τοῦ νώτου)
Κατεχωρίσθη εἰς τὸ Γεν. Πρωτ. εἰς φ.
τῇ 18 Σεπτ. ϛωκε' ὑπ' ἀρ. 5191

Ὁ Γεν. Πρωτοκ.

Πρὸς τὸ Ἔξοχον Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν

Εἰς Ναύπλιον

(ΓΑΚ, Ναυτικῶν 1825)

82

Ἀριθ. 58 ***Πρὸς τὸ Ἔξοχον Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν***

Τὸ φορτωθὲν πλοῖον ἀπὸ σιτάρι τοῦ Κπ. Στεφάνου Καμπούρη διὰ νὰ μετακομίσῃ ἐνταῦθα, ἔφερεν αὐτό, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸ βουλλωμένον σκανδάγιον δὲν μᾶς τὸ παρέδωσε, καὶ περὶ τούτου ἀναφερθεὶς τοῦ Ἐπάρχου, καὶ ἐξετάσας τὸν Μοῦτζόν του, καὶ ἔτι δύο ναύτας του ἐμαρτύρησαν, ὅτι εἰς τὸ Μανδράκι τῆς Ὕδρας ἔδωσαν δέκα τέσσερα τζουβάλια σιτάρι, καὶ ἔτι εἰς μίαν Γυναῖκα σχεδὸν 15. @ 20 ὀκ. καὶ περὶ τούτου εἶχον καὶ εἰς τὸν Κολοβὸν τοῦ πλοίου τους σχεδὸν διακόσιες πενῆντα ὀκ., τὸ ὁποῖον ἰδόντες περὶ τούτου τὰς ἀκριβεῖς ἐξετάσεις, καὶ ὅτι ἔμελλε νὰ εὑρεθῇ εἰς τὸ πλοῖόν τους τὸ ἐμετακόμισαν διὰ νυκτὸς μὲ τὴν βάρκαν τους, εἰς ἓν ἐρημόνησον τῆς Σαλαμῖνος Λειψοκουτάλαν, τέλος εἰς τῶν ναυτῶν ἐμαρτύρησε καὶ περὶ τούτου, ὅθεν τὸ Ἐπαρχεῖον ἐδιώρισε τριμελῆ Ἐπιτροπὴ Ἐμπόρων καὶ Θαλασσίων, συνισταμένη ἐκ τοῦ Κυρίου Στέριου Ποστολάκα, Ἀθανασίου Σταματάκη καὶ Κπ. Κανέλλου Ὑδραίου, οἵτινες ἀπεφάσισαν νὰ πληρώσῃ ὁ διαληφθεὶς πλοίαρχος τὸ ὅσον λείπει, ὅθεν διὰ ἐννεακόσιες εἴκοσι ὀκ. μοὶ ἐπλήρωσε γρ. τετρακόσια ἑξῆντα, τὰ ὁποῖα ἔδωσα ἀγορὰν σιταρίου ὁποὺ

1. scandaglio (Ἰταλ.)=λογισμός, ἐξελεγκτήριον, ἔνδειξις.

ἔκαμα ἐνταῦθα, πρὸς ἀποπλήρωσιν τῆς ποσότητος τοῦ φορτίου τούτου, Σᾶς περικλείεται καὶ ἔγγραφα τῶν ἐξετάσεων τοῦ Ἐπάρχου καθὼς καὶ τὴν ἀπόφασιν τῆς Ἐπιτροπῆς. Μένω μ' ὅλον τὸ Σέβας.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 6 Δεκεμβρίου 1825

Ὁ Φροντιστὴς Ἀθηνῶν
Μ. Κούταβος

(Ὄπισθεν)
Κατεχωρίσθη εἰς Γεν. Πρωτόκολλον εἰς φ.
τῇ α΄ φεβρουαρίου ,αωκστ΄ ὑπὸ ἀρ. 1055
Ὁ Γεν. Πρωτοκ.
(ΓΑΚ, Ναυτικῶν 1825)

83

Ἀριθ. 63 ***Πρὸς τὸ Ἔξοχον Ἐπαρχεῖον τῶν Ἀθηνῶν***

Ἐπειδὴ καὶ δι' ἀναφορῶν μου πρὸς τὴν Σ. Διοίκησιν ὑπ' ἀριθ. 59 ἀπὸ τὰς 6 τοῦ ἰσταμένου, καὶ ὑπ' ἀριθ. 61 ἀνέφερον περὶ τῆς ἐνταῦθα αὐξήσεως τοῦ Τακτικοῦ Σώματος καὶ περὶ τῆς ἐλαττώσεως τῶν τροφῶν καὶ ἐκ τούτου νὰ μᾶς προβλεφθῶσιν ὅσον τάχιστα αἱ ἀναγκαῖαι τροφαί· καὶ ἐπειδὴ μέχρι σήμερον δὲν ἐπροβλέφθησαν ἴσως ἐκ τῶν περιστάσεων, διὰ τοῦτο κατὰ χρέος εἰδοποιῶ τὸ Ἐπαρχεῖον, ἵνα τὴν περὶ τούτου ἐξοικονόμησιν τελειοποιήσῃ ὅσον τάχιστα· ὅτι αἱ εἰς τὰς ἀποθήκας τροφαὶ δὲν ἀρκοῦν περισσότερον ἀπὸ πέντε ἢ ἓξ ἡμέρας.

Ἕνεκα τούτου λοιπὸν διὰ νὰ μὴ προτείνῃ, ὅτι ἐν καιρῷ δὲν εἰδοποίησα, ἂς λάβῃ τὰ ἀναγκαῖα μέτρα τὸ Ἔξοχον Ἐπαρχεῖον, καὶ ἂς κάμῃ τὴν ἀνήκουσαν προμήθειαν οἵς τρόποις οἰδέν.

Μένω μὲ ὅλον τὸ Σέβας.

Τῇ 18 Δεκεμβρίου 1825 Ὁ Φροντιστὴς Ἀθηνῶν
Ἀθῆναι Μ. Κούταβος

Ὅ,τι ἴσον ἀπαράλλακτον τῷ πρωτοτύπῳ
Ὁ Γεν. Γραμματεὺς Ἀθηνῶν
(Τ. Σ.) Δημήτριος Βύας
(ΓΑΚ, Βλαχογ. Α΄ φ. 57)

84

Πρὸς τὸ Ἔξοχον Ὑπουργεῖον τοῦ Πολέμου

Κατὰ τὰς παρελθούσας δι' ἐπιταγῆς τοῦ Ἐπαρχείου τούτου, ἐπερίλαβον παρὰ τοῦ Στρατηγοῦ Γκούρα χίλια κοιλὰ σιτάρι, τὸ ὁποῖον εἶχε μετακομίσει ἐκ Σαλαμῖνος διὰ χρείαν τῶν στρατευμάτων του· καὶ μόλις μ' αὐτὸ ἐδυνήθην νὰ ἐξοικονομήσω διὰ μερικὰς ἡμέρας τὰ ἐδῶ Τακτικὰ καὶ Ἄτακτα Στρατεύματα. Εἰς τὰς δέκα δὲ τοῦ ἰσταμένου ἔφθασεν ἐνταῦθα ἀπὸ Σύραν ἓν

πλοῖον μὲ χίλια ἐννεακόσια ὀγδοήκοντα ἐννέα κοιλά, διευθυνθὲν παρὰ τοῦ Κυρίου Ἀ. Νίκα δι' ὁρδινίας τοῦ Κυρίου Γκίκα Γ. Γκιώνη· ὅθεν καὶ μὲ τοῦτο σήμερον ἐξοικονομῶ τὰ εἰρημένα στρατεύματα· ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ αὐτῶν τῶν στρατευμάτων τὰ ταῖνια συνίστανται ἀπὸ 3700 καὶ ἐπέκεινα, δηλ. τοῦ Τακτικοῦ δύο χιλιάδες ἑπτακόσια, ἐκτὸς τῶν ἀξιωματικῶν· τὰ δὲ τοῦ Στρατηγοῦ Γκούρα, τοῦ Φρουρίου καὶ τῶν ἐκ τῆς πόλεως σχεδὸν 1000, καὶ ἐπειδὴ ἀναλόγως αὐτῶν τῶν ταϊνιῶν ἀναγκαιοῦν εἰς ἕκαστον μῆνα ὑπὲρ τῶν τριῶν χιλιάδων κοιλῶν τροφαί, διὰ τοῦτο κατὰ χρέος προϊδεάζω τῇ Σ. Διοικήσει ὡς καὶ ἄλλοτε ἵνα τὴν προμήθειαν αὐτῶν ταχέως ἐκτελέσῃ μὲ ἀρκετὰς τροφάς, καθότι μετὰ δέκα ἡμέρας τελειώνουσι· χρειάζεται προσέτι καὶ κριθάρι διὰ τὰ ἄλογα, καὶ τὰ ἀνάλογα χρήματα τοῦ Φροντιστηρίου. Μένω μ' ὅλον τὸ Σέβας.

Τῇ 30 Ἰανουαρίου 1826 Ἀθῆναι

Ὁ Φροντιστὴς Ἀθηνῶν
Μ. Κούταβος

(Νῶτον) 4116
Μ. Κούταβος
Τῇ 7 Φεβρ. 1826

Νὰ γένῃ ἀναφορὰ πρὸς τὸ Σ. Ἐκτελεστικόν, ἀντίγραφον τῆς παρούσης ἐγκλείουσα, καὶ τὴν εἰς Ἀθήνας ἀποστολῆς καὶ ἄλλου γεννήματος ἀνάγκην παριστῶσα. Ἀρ. 14993 Σ. Ἐ. Σ.

Πρὸς τὸ Ἔξοχον Ὑπουργεῖον τῶν Πολεμικῶν
Ναύπλιον

(ΓΑΚ, Πολέμου φ. 172).

Ὁ Πανοσιώτατος Ἡγούμενος τοῦ Μοναστηρίου Καισαριανῆς δι' ἐπιταγῆς τοῦ Ἐπαρχείου ἐπλήρωσεν εἰς τὸν Φροντιστὴν τῶν Ἀθηνῶν Κ. ***Μαργαρίτην Κούταβον*** ἐνώπιον τοῦ Ἐπάρχου γρόσια διακόσια δέκα ἀριθ. 210= διὰ τριάντα κοιλὰ κριθάρι πρὸς ἑπτὰ γρόσια τὸ κοιλὸν κατὰ τὴν τρέχουσαν τιμήν, τὸ ὁποῖον κριθάρι θέλει κρατήσει ἀπὸ τὸ δέκατον ὁποὺ θέλει δώσει εἰς τὸν ἐρχόμενον καιρόν. Διὸ τῷ ἐδόθη τὸ παρὸν ἀποδεικτικὸν ἔγγραφον.

Τῇ 5 φεβρ. 1826 Ὁ Ἔπαρχος Ἀθηνῶν
Ἀθῆναι Ἰ. Γενοβέλης

(Τ.Σ.)

(ΓΑΚ, Βλαχ. Α' φ. 58)

85

Ἑλληνικὴ Πολιτεία

Ἀρ. 1179 Ἡ ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν Γραμματεία τῆς Ἐπικρατείας
Πρὸς τὴν Σ. Ἀντικυβερνητικὴν Ἐπιτροπὴν

Ὁ Κύριος Μαργαρίτης Κούταβος ἐπαρουσίασεν εἰς τὴν Γραμματείαν ταύτην ἔγγραφον τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν κατὰ τὴν Γην Περίοδον,

συνοδεῦον ἀντίγραφον τοῦ λογαριασμοῦ τῆς τιμῆς καὶ καθοπλισμοῦ τοῦ πλοίου του, τὸ ὁποῖον εὑρισκόμενον εἰς τὸν ἀπόκλεισμὸν τῆς Εὐβοίας, ἐκάη κατὰ τὸ 1824 τὸν Ἀπρίλιον μῆνα, ὅτε εἰσέπλευσεν ἐκεῖσε ὁ ἐχθρικὸς στόλος. Ἐξαιτεῖται δὲ τὴν ἀνάλογον ἀποζημίωσιν αὐτοῦ.

Ἡ Γραμματεία θεωρήσασα τὸ ἄνω εἰρημένον ἔγγραφον τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν πληροφορεῖται, ὅτι ἡ αὐτὴ αἴτησις γενομένη καὶ κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν παρὰ τοῦ Κυρίου Κούταβου, δὲν ἐνηργήθη, ἐπὶ λόγῳ ὅτι ἐν καιρῷ θέλει γένει καὶ περὶ τοῦ ἄνω ρηθέντος πλοίου ἡ προσήκουσα ἀποζημίωσις καθ' ὃν τρόπον καὶ εἰς τὰ λοιπὰ ἀπολεσθέντα πλοῖα τῶν ναυτικῶν Νήσων.

Παρατηροῦσα ἀφ' ἑτέρου, ὅτι τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος πλοῖον ἀπωλέσθη διατελοῦν εἰς Ἐθνικὴν ὑπηρεσίαν, καὶ ἔχουσα ὑπ' ὄψιν ἄλλα παρόμοια συμβεβηκότα, κρίνει δικαίαν τὴν αἰτουμένην ἀποζημίωσιν, οὖσα ἐπὶ τούτῳ γνώμης νὰ διορισθῇ προηγουμένως Ἐπιτροπὴ διὰ νὰ ἐκτιμήσῃ πρεπόντως τὸ πλοῖον αὐτό.

Ταῦτα καθυποβάλλονται κατὰ χρέος εἰς τὴν σκέψιν καὶ ἐπίκρισιν τῆς Σ. Ἀντικυβερνητικῆς Ἐπιτροπῆς.

Τῇ 7 Δεκεμβρίου 1827 ἐν Αἰγίνῃ

Ὁ Προσωρινῶς ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν
Γ. Γλαράκης

(ΓΑΚ, Ναυτικῶν 1827)

86

Ὁ ὑπογεγραμμένος Βάσσος Μαυροβουνιώτης πίστιν βεβαίαν καὶ ἀληθῆ ποιῶ, ὅτι ὁ Καπετὰν Μαργαρίτης Φ. Κούταβος ἀπὸ τὸ 1826 μέχρι τέλους τοῦ Πολεμικοῦ μας Σταδίου συγκαταταχθεὶς καὶ αὐτὸς ὡς εἷς τῶν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν μου ἀξιωματικῶν μὲ στρατιώτας του, ζήλου πατριωτικοῦ κινούμενος συνεπολέμει καὶ συνηγωνίζετο εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς Πατρίδος εἰς μὲν τὴν Ἐλευσῖνα δι' ὅσον καιρὸν διήρκεσε τὸ στρατόπεδόν μας ἐκεῖ, εἰς δὲ τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τοῦ Κιουταχῆ δὲν ἔλειψεν ἀπ' ὅλας τὰ μάχας, καθὼς καὶ κατὰ τὸ 1827 κατὰ Τρικώμης καὶ Εὐβοίας, ἐν ἑνὶ λόγῳ εἰς ὅλον τὸ διάστημα ὄχι μόνον ἔδειξεν εὐπείθειαν, προθυμίαν καὶ Γενναιότητα, ἀλλὰ καὶ χωρὶς λόγον μισθοῦ καὶ ἀμοιβῆς συναγωνιζόμενος εὐχαριστεῖτο εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς Πατρίδος καὶ εἰς ἔνδειξιν δὲ δίδω τὸ παρὸν πιστοποιητικὸν καὶ ὑποφαίνομαι.

1829 Δεκεμβρίου 7 Σαλαμῖνα

Βάσσος Μαυροβουνιώτης

Ἀριθ. 498. Τὸ Δημογεροντεῖον Ναυπλίου

Ἐπικυροῖ τὸ γνήσιον τῆς ὑπογραφῆς τοῦ Βάσσου Μαυροβουνιώτου κατὰ τὴν σημερινὴν προσωπικήν του ὁμολογίαν.

15 Ἰουλίου 1833 Ναύπλιον

Οἱ Δημογέροντες

(Τ.Σ.) Δημήτριος Παπαλεξόπουλος

Κωνσταντῆς Μασκλαβάνης

Ἴσον ἀπαράλλακτον τῷ πρωτοτύπῳ

Ἐν Ἀθήναις τὴν 18 Νοεμβρίου 1846

Μ. Φ. Κούταβος

(Ἐθν. Βιβλ., Ἀρχεῖον Ἀγωνιστῶν).

87

Ὁ ὑποφαινόμενος Μαργαρίτης Κούταβος ἀποκατασταίνω τέλειον Ἐπίτροπόν μου καὶ πληρεξούσιον τὸν Κύριον Δημήτριον Κυριακίδην διὰ νὰ ἐπιστατήσῃ καὶ παραδώσῃ εἰς τὴν ἐπὶ τούτου Ἐπιτροπὴν τῶν ἀποζημιώσεων τοὺς λογαριασμοὺς τοῦ εἰς ὑπηρεσίαν τοῦ Ἔθνους ἐν τῇ πολιορκίᾳ τῆς Εὐβοίας καταβυθισθέντος πλοίου μου κ.λ.π. διὰ νὰ θεωρήσῃ ὡς καὶ τῶν λοιπῶν κατὰ τὸ Ψήφισμα τῆς ἐν Ἄργει Δ'. Ἐθν. Συνελεύσεως. Διὸ καὶ ὑποφαίνομαι.

Τῇ 27 9βρίου 1830 Μέγαρα

Γ. Ἰω. Ποριώτου μάρτυς — Ὁ πολίτης

Ἀργύρης Νικολάου μάρτυς — Μ. Κούταβος

Ἀριθ. 218 Ἑλληνικὴ Πολιτεία

Ἡ Ἀστυνομία Μεγαρίδος

Ἐπικυροῖ τὸ γνήσιον τῆς ἄνωθεν ὑπογραφῆς τοῦ κυρίου Μ. Κούταβου ὅτι εἶναι γραμμένο καὶ ὑπογεγραμμένο μὲ τὸ ἴδιόν του χέρι. Ὁμοίως καὶ τὰς ὑπογραφὰς τῶν ἄνωθεν δύο μαρτύρων Γεωρ. Ἰωάννου Ποριώτη μάρτυρος καὶ Ἀργύρη Νικολάου ὅτι εἶναι μὲ τὸ ἴδιόν του χέρι.

Τῇ εἴκοσι ἑπτὰ 9βρίου 27. χίλια ὀκτακοσίους τριάντα 1830 ἐν Μεγάροις.

Ὁ Ἀστυνόμος καὶ εἰς ἀπουσίαν του

(Τ.Σ.) ... Ραυτόπουλος

88

Ἔκθεσις θαλασσίων ἐκδουλεύσεων τοῦ ὑποφαινομένου πλοιάρχου τοῦ πλοίου ὁ «Ποσειδῶν».

Ὄνομα ἐπώνυμον : Μαργαρίτης Κούταβος.

Πατρίς :

Ἡλικία :

Βαθμός : Πλοίαρχος εἰς τὸ πατρικὸν ἰδιόκτητον πλοῖόν του.

Χορήγησις Βαθμοῦ : Ἡ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πλοίου ὁμολογουμένη καὶ γνωριζομένη κυριότης του.

Χρονολογία : Ἐκδουλεύσεις διάφοραι αὐτοῦ.

Ἐκδουλεύσεις διάφοραι αὐτοῦ

1822 1. Κατὰ διαταγὴν τοῦ Γ. Ἀρχηγοῦ Κου Δ. Ὑψηλάντη ἐστάθη εἰς Ὄλυμπον διὰ γενικὰ τῆς ἐποχῆς συμφέροντα, ὅθεν ἐξ ἀποτυχίας ἀπεχώρησεν.

2. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος διέσωσε μὲ τὸ πλοῖόν του ἐκ τῆς ἀπολεσθείσης Χίου ψυχὰς ἀδυνάτους καὶ μετέφερεν εἰς Ψαρά.

1822 3. Κατὰ διαταγὴν τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν ἐπολιόρκησε τὰς παραλίας τῆς Εὐβοίας, ὅπου συνετέλεσεν εἰς σημαντικὴν βλάβην τῶν ἐχθρῶν καὶ ὠφέλειαν τῶν ἡμετέρων.

4. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ὅταν ἐκ τῆς εἰς Πελοπόννησον εἰσβολῆς τοῦ Δράμαλη καὶ εἰς Εὔβοιαν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, καὶ τῆς διαλύσεως τῶν κατὰ τὴν Εὔβοιαν Ἑλλην. Στρατευμάτων κατέφευγον οἱ ἀδύνατοι εἰς τὰ παράλια τῆς Ἀττικῆς, μετέφερεν ἐκεῖθεν πλῆθος αὐτῶν εἰς τὰς παρακειμένας νήσους ὡς τὸ ἐνδεικτικὸν ἀρ. 2.

5. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἀντικρούσας μὲ βίαν πολέμου (ὅπου ἐπληγώθησαν δύο ἀξιωματικοί του) τοὺς εἰς Κεχριὰς εὑρισκομένους ἐχθροὺς παρέλαβε τὰ ἐκεῖσε Ἀμερικανικὰ ἄλευρα καὶ τὰ παρέδωσεν εἰς τὸν κατὰ τὸν Ἰσθμὸν Γενικὸν Φροντιστὴν χρησιμεύσαντα εἰς τὴν ἔλλειψιν τροφῶν τῶν ἐκεῖσε στρατευμάτων ὡς τὸ ἐνδεικτικὸν 3.

1823 6. Κατὰ διαταγὴν τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν ἐπανέλαβε τὴν πολιορκίαν τῆς Εὐβοίας, ὅταν μετὰ γενναιότητος μεγάλης χαρακτηρισθείσης εἰς τὸ ἄνισον τῆς δυνάμεώς του ἠδυνήθη πολεμῶν νὰ καταδιώξῃ τὰ ἐχθρικὰ πλοῖα κινηθέντα νὰ ἐφοδιάσωσι τὰ φρούριά των καὶ νὰ ματαιώσωσι τὰ κινήματα τῶν ἡμετέρων εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, καὶ νὰ τὰ περιορίσῃ εἰς τὴν θέσιν Στοῦρα. Εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον τοῦ ἐφονεύθησαν δύο ναῦται συγγενεῖς του, ἐβλάφθη δὲ καὶ τὸ πλοῖόν του. Εἰς τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ἔκαμεν ἄλλας σημαντικὰς μάχας καὶ ἐξ αὐτῶν ὠφελείας ἐκεῖσε 4.

7. Κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Σώματος μετέβη εἰς τὸ παράλιον τῆς Ἀττικῆς Δράκον, ὅπου συνεννοούμενος μετὰ τῶν ἐν τῷ φρουρίῳ ἡμετέρων ἐχρησίμευσε μεγάλως διασώσας καὶ τὰς διακινδυνευούσας ἐκεῖσε ἀδυνάτους ψυχάς 5.

8. Κατὰ διαταγὴν ὡσαύτως διευθυντὴς καὶ ἐπὶ τριῶν ἑτέρων πλοίων κατεδίωξε γενναίως πολεμῶν τὰ ἐχθρικὰ πλοῖα παραπλέοντα τὴν Ἀττικήν, ἐμποδίσας τοὺς κατὰ τῶν παραλίων ἐκείνων καὶ τῶν

παρακειμένων νήσων ὀλεθρίους σκοπούς των (ἀλλὰ κατὰ τὴν μάχην ἐκείνην διεκρίθη ἓν ἐκ τῶν τριῶν πλοίων τοῦ Καπετὰν Μαρουδῆ ἰδιοκτήτου πλοιάρχου διὰ τὴν γενναιότητα καὶ προθυμίαν του ἀρ. 6.

9. Κατὰ διαταγὴν ὡσαύτως συνετέλει εἰς τὴν διαφύλαξιν τῶν παραλίων τῆς Ἀττικῆς, ὅπου χρησιμεύσας, ἠκολούθει προθύμως τὰς διαταγὰς τῶν κατὰ τὴν Εὔβοιαν θαλασσίων καὶ τῆς ξηρᾶς ἀρχηγῶν τοῦ Ν. Ἀργύρη Μοιράρχου καὶ Ὀδυσσέως Ἀνδρούτζου Ἀρχηγοῦ χρησιμεύσας εἰς διαφόρους θαλασσίους μάχας διετάχθη παρὰ τοῦ Μοιράρχου ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ κατὰ τὸν Μαλιακὸν κόλπον Ἀρχηγοῦ Κου Κ. Κανάρη (ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν μου) συνετέλεσεν εἰς διαφόρους μάχας, ἀλλὰ τότε εἰσβαλὼν ὁ ἐχθρικὸς στόλος εἰς τὸν κόλπον ἐκεῖνον ὁ γενναῖος μας ἀγωνιστὴς φιλοτιμηθεὶς νὰ μὴ παραχωρήσῃ Ἑλληνικὸν πλοῖον εἰς αὐτόν, ἀφοῦ καὶ τότε στρατηγηματικῶς ἔσωσεν ἀπὸ τὴν ὁρμὴν τῶν ἐχθρῶν τοὺς εἰς τὰ παράλια ἀδυνάτους Ἕλληνας βυθίσας τὸ πλοῖόν του ἐξῆλθεν εἰς τὴν ἀντίπεραν τῆς Βοιωτίας γῆν πολεμῶν ὡς τὰ ἐνδεικτικὰ τοῦ διαληφθέντος Κου Κ. Κανάρη ἀριθ. 8, 9, τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Σώματος ἀριθ. 10, τῆς Διοικήσεως τῆς Εὐβοίας ἀριθ. 11 καὶ τῶν Ὁπλαρχηγῶν ἀριθ. 12, ἤτοι ἀριθ. 8, 9, 10, 11, 12.

Ἐκ τῶν διαληφθέντων ἐνδεικτικῶν καὶ ἑτέρου ἀρ. 13 καὶ 14 γίνεται δῆλον ὅτι ὁ γενναῖος οὗτος ἀγωνιστὴς ἀπὸ ζῆλον πατριωτικὸν ἐκκαιόμενος μ' ὅλην τὴν ἀξιέπαινον ἀνδρείαν καὶ γενναιότητα χαρακτηρισθεῖσαν εἰς τὰς διαφόρους κατὰ τῶν ἐχθρῶν μάχας καὶ προσπαθείας καὶ συνοδευομένην ἀπὸ μόνην τὴν κοινωφέλειαν ἐστάθη χρήσιμος εἰς τὴν ἀντίκρουσιν τῶν ἐχθρικῶν κινημάτων κατὰ τὰ παράλια ἐκεῖνα εἰς τὴν διατήρησιν τῆς ἐλευθερίας των καὶ εἰς τὴν διάσωσιν τοσούτων ἐν καιρῷ ἀδυνάτων διακινδυνευόντων, ἐπεσφράγισε δὲ τελευταῖον τὰς πατριωτικὰς πράξεις του μὲ τὴν καταβύθισιν τοῦ ἰδίου του πλοίου, τοῦ ὁποίου κατὰ τὴν ἀριθ. 14 ἀπάντησιν τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν καὶ τοὺς νομίμους μισθοὺς καὶ τὴν δικαίαν ἀποζημίωσιν καθὼς καὶ πᾶν ὅ,τι τακτικὸν καὶ δίκαιον διὰ τὸ προσωπικὸν τοῦ ἰδίου ὑστερεῖται. Ἀλλὰ τέλος πάντων ὁ καλὸς πολίτης ἀναλλοίωτος ἀπὸ τὰς τελευταίας δυστυχίας του εἰς τὸ αἴσθημά του ἠκολούθησε καὶ εἰς τὸ ἑξῆς μέχρις ὅτου τὸ στάδιον τοῦ πολέμου ἔκλεισεν, ὅπου ὁ πατριωτισμός του τὸν ὡδηγοῦσε κατὰ ξηρὰν ἀγωνιζόμενος ὡς αἱ εἰς χεῖράς του Ὁπλαρχηγῶν ἐνδείξεις καὶ χρησιμεύων, ὡσαύτως γνωρισθεὶς καὶ εἰς πολιτικὰς ὑπηρεσίας μὲ τὴν χαρακτηρίζουσαν καλὸν καὶ τίμιον Ἕλληνα διαγωγήν.

Τῇ 17 Ἰουνίου 1833. Ναύπλιον Μ. Φ. Κούταβος

Ἀριθμός, ἢ ἐπισήμων, ἐνδείξεις αὐτῶν.

583 1822 1. Δίπλωμα τῆς Διοικήσεως ἐκ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν, δι' οὗ διορίζεται νὰ καταδιώκῃ τοὺς ἐχθροὺς κατὰ τὰ παράλια τῆς Εὐβοίας βοηθῶν τὰς περιστάσεις τῶν ἡμετέρων κατ' ἐκεῖνα τὰ μέρη.

1822 2. Ἐνσφράγιστον. Ἐνδεικτικὸν τῆς Ἐφορίας Καλάμου, δι' οὗ δεικνύοντες τὴν ὠφέλειαν ὅσην ὁ ἀναφερόμενος ἔκαμεν εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη, εὐγνωμονοῦν ὅτι τοὺς ἔσωσεν ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς ὅταν τοὺς ἐπεριώρισαν νὰ τοὺς συλλάβουν.

1822 3. Ἐνσφράγιστον. Ἔγγραφον τοῦ Γενικοῦ Φροντιστοῦ κατὰ τὸ στρατόπεδον τοῦ Ἰσθμοῦ, δι' οὗ ὁμολογεῖ ὅτι παρέλαβε τὰ διασωθέντα ἄλευρα παρὰ τοῦ ἀναφερομένου.

127 4. Δίπλωμα τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν, δι' οὗ μὲ τὰς ἐπισυναπτομένας ὁδηγίας διορίζεται εἰς τὸν ἀποκλεισμὸν τῆς Εὐβοίας.

2707 1823 5. Διαταγὴ τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Σώματος, δι' οὗ διορίζεται νὰ παραπλέῃ τὴν παραλίαν τῆς Ἀττικῆς εἰς Δράκον.

2732 1823 6. Διαταγὴ ὡσαύτως νὰ ὑπάγῃ κατὰ τὴν θέσιν Κάβο Κολῶνες μὲ ἕτερα τρία πλοῖα τῆς ὁδηγίας του.

2780 1823 7. Διαταγὴ ὡσαύτως διὰ νὰ παραπλέῃ τὰ παράλια Σαλαμῖνος καὶ Ἀθηνῶν.

1824 8. Ἐνδεικτικὸν τοῦ Μοιράρχου Κανάρη ὅτι ἠγωνίσθη ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του γενναίως.

1825 9. Τοῦ ἰδίου, δι' οὗ βεβαιῶν τὰ τοῦ βυθισμοῦ τοῦ πλοίου του ἐπαινεῖ τὸν ζῆλόν του καὶ ἀνδρείαν.

1769 152 10. Τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Σώματος δι' οὗ ὡς πληροφορημένοι διὰ τὰς πιστὰς πρὸς τὴν Πατρίδα ἐκδουλεύσεις του καὶ τὰ τοῦ βυθισμοῦ τοῦ πλοίου του εὐγνωμονοῦν τὸν ἐπαινεῖ.

11. Ἐνσφράγιστον. Μαρτυρικὸν τοῦ Διοικητοῦ Εὐβοίας ὁμολογοῦντος τὸν εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα πατριωτισμόν του καὶ τὸ βύθισμα τοῦ πλοίου του.

12. Παρόμοιον τῶν Ὁπλαρχηγῶν.

13. Παρόμοιον τῶν Κοινοτήτων Εὐβοίας, Ἀθηνῶν, Ταλαντίου, Λιβαδείας.

2476 14. Τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν περὶ λογαριασμῶν τοῦ πλοίου του ἐπαινοῦν αὐτὸν καὶ ἐνθαρρῦνον.

Τῇ 17 Ἰουνίου 1833

Ναύπλιον

Μ. Φ. Κούταβος

(Εἰς ἄλλας στήλας)

Αἴτησις Μισθοῦ ἢ ἐξόδων

Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς κατὰ τὴν πολιορκίαν Εὐβοίας στάσεώς του καὶ τῶν λοιπῶν της φαινομένων εἰς τῶν περὶ αὐτὴν στόλων ἐκδουλεύσεών του, δὲν ἔλαβεν οὔτε μισθοῦ τινος, οὔτε ἐξόδων, οὔτε ἀποζημιώσεως τοῦ πλοίου λόγῳ μηδέν, καὶ ἀπαιτεῖ ἤδη.

Νομιμότης αὐτῶν

Ἡ Διοίκησις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης κατὰ τὴν ἔννοιαν τῶν Ἀρ. 10 καὶ Ἀρ. 14 φαινομένων ἐνδείξεων, ἐπαινοῦσαι τὸν ζῆλόν του καὶ τὴν καλήν του καὶ χρήσιμον εἰς τὸ στάδιον τῶν δουλεύσεών του πολιτείαν, πληροφορημένη ἀπὸ τὰς περὶ αὐτοῦ ἐπισήμους μαρτυρίας καὶ ἐνδείξεις. Ἀποφασίζει τὴν ἐξόφλησιν τῶν μισθῶν καὶ ἐξόδων τοῦ πληρώματός του, ἀλλὰ τόσον αὐτό, καθὼς καὶ ἡ ἀποζημίωσις τοῦ πλοίου του μένει εἰσέτι.

Κατάστασις ἰδιωτικὴ τοῦ ἀναφερομένου πλοιάρχου

Κατὰ τὴν ἔννοιαν τῆς ἐκθέσεως τῶν ἀγώνων μου, ἀναφερόμενος πρὸς τὴν Σεβαστὴν Ἐξεταστικὴν Ἐπιτροπὴν τὴν συνισταμένην ἀπὸ τοὺς Ἀρχηγοὺς ἐπὶ τῶν κοινῶν θαλασσίων ἀγώνων τοῦ πολεμικοῦ μας σταδίου, θαρρυνόμενος ὅτι ἐξεπλήρωσα τὸ πρὸς τὴν Πατρίδα χρέος μου, τολμῶ νὰ ἀναφέρω εἰς τὰ Σεβαστὰ Μέλη ὅτι πρὶν τῆς ἐνάρξεως τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνος ἐγνωριζόμην ἔμπορος ναυτιλίας μὲ τὸ ἰδιόκτητον πλοῖόν μου καὶ μὲ τὴν οἰκιακήν μου οὐσίαν, ὅτι δὲ τώρα ὑστερηθεὶς τούτων εἰς τὴν δούλευσιν τῆς Πατρίδος, συγχρόνως καὶ πᾶσαν περὶ αὐτοῦ ἀποζημίωσιν καὶ προσωπικὴν ἐμοῦ τοῦ ἰδίου, δυστυχῶ, ἐπιφορτισμένος καὶ ἀδυνάτους.
(Ἐθν. Βιβλ., Ἀρχ. Ἀγων.)

89 (*)

Ἀμερόληπτε Συντάκτα τῆς Ἐλπίδος !

Δὲν ἀνήκω εἰς τὰς τρεῖς Ναυτικὰς Νήσους, αἱ ὁποῖαι ἀνέδειξαν τοὺς θαλασσινοὺς ἥρωας τοῦ ἀγῶνός μας· ἀνήκω ὅμως εἰς πόλιν παράλιον, ἥτις περικυκλωμένη ἀπὸ ἐχθροὺς ἐπεριφρόνησε τοὺς προφανεῖς κινδύνους, ὕψωσε τῆς ἐλευθερίας τὴν σημαίαν, κατεστράφη, καὶ τὰ διασωθέντα τέκνα της εἰς τὴν κοινὴν Πατρίδα της διεύθυνεν, ὅπου ἐμερίσθησαν τὰς δάφνας τῶν ἰθαγενῶν· εἶμαι Αἰνίτης. Ἰδιοκτήτης ἐμπορικοῦ πλοίου τὸ κατέστησα καὶ ἐγὼ πολεμικὸν καὶ διοικῶν αὐτὸ ἰδιοπροσώπως διέτρεχα μὲ τοὺς θαλασσίους ἥ-

(*) Ἔκθεσις τοῦ Μ. Κούταβου δημοσιευθεῖσα εἰς τὴν Ἑλληνογερμανικὴν ἐφημερίδα Ἀθηνῶν «Ἐλπὶς—Hoffnung», Ἔτος Α', ἀριθ. 64—65 (15]27 Ἰουλίου 1837). Παράρτημα σελ. 278—279. Πρβλ. Ν. Α. Βέη, ὁ Αἰνίτης ἀγωνιστὴς Μ. Φ. Κούταβος, Θρακικὰ τ. ΙΒ' (1939) σ. 214—218.

ρωας τῆς Ἑλλάδος τὰς Ἑλληνικὰς θαλάσσας, ἐξέθεσα τὴν ζωήν μου, ἐπολέμησα, καὶ τέλος ἐθυσίασα τὴν κατάστασίν μου. Τὰ ἀνὰ χεῖράς μου ἐπίσημα ἔγγραφα μαρτυροῦσι τὰς ἐκδουλεύσεις μου. Ἀκόμη ζῶσι τὰ γυναικόπαιδα, τὰ ὁποῖα ἐπὶ τοῦ πλοίου μου διέσωσα, ὁπόταν ὁ ἐχθρὸς ἐξάπλωσεν εἰς τὴν Ἀττικήν, Βοιωτίαν καὶ Εὔβοιαν, τὰ πολυάριθμα στρατεύματά του. Ἀκόμη ὑπάρχει ἡ Σαλαμὶς καὶ ἡ Αἴγινα, αἱ ὁποῖαι τὰ ὑποδέχθησαν· ἀκόμη σώζονται τὰ ἀρχεῖα τοῦ Ἐκτελεστικοῦ καὶ Βουλευτ. Σώματος καὶ αἱ διαταγαί των κατὰ συνέπειαν τῶν ὁποίων ἔχων καὶ ἄλλα πλοῖα καὶ πλοιάρια ὑπὸ τὴν διεύθυνσίν μου παρέπλεον τὰ παράλια τῆς Ἀττικῆς καὶ Εὐβοίας· κατὰ τὸ 1823 ἔτος παρεμπόδισα τοὺς ὀλεθρίους σκοποὺς τοῦ ἐχθροῦ, καὶ διέσωσα τοὺς ἡμετέρους ἀπὸ τὸν προφανῆ ὄλεθρον. Ποσάκις δὲν ἐματαίωσα τὰς περὶ τροφοδοτήσεως προσπαθείας τῶν πολιορκουμένων ἐχθρῶν, ποσάκις συνεκεντρώθησαν στρατόπεδα τῶν ἡμετέρων μόνον καὶ μόνον, διότι ἐθάρρουν εἰς τὴν ἀπὸ μέρους μου κατὰ θάλασσαν ἐπαγρύπνησιν. Βιασθεὶς τέλος πάντων ἀπὸ τὸν πολυάριθμον ἐχθρικὸν στόλον, ἐπιπεσόντα καθ' ἡμῶν, καθ' ὃν καιρὸν ἐφυλάττομεν τὴν πολιορκίαν τῆς Εὐβοίας, ἐπροτίμησα νὰ βυθίσω τὸ πλοῖόν μου παρὰ νὰ τὸ ἀφήσω νὰ πέσῃ εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν.

(σ. 215). Στερηθεὶς τοιουτοτρόπως τοῦ πλοίου μου ἐφόρεσα καὶ ἐγὼ τὴν φουστανέλλαν, ἐζώσθην τὴν σπάθην, καὶ καταταχθεὶς εἰς τὰ ἀνδρεῖα στρατεύματα τῆς ξηρᾶς ἐπολέμησα ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῶν ὁπλαρχηγῶν Βάσσου, Κριτζιώτη, συνηγωνίσθην εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς μάχας, ηὑρέθην καὶ εἰς τὴν κατὰ τοῦ Κιουταχῆ εἰς Πειραιᾶ ἐκστρατείαν, καὶ δὲν ἀπέθεσα τὰ ὅπλα, εἰμὴ ἀφοῦ τοῦ Κυβερνήτου ἡ φωνὴ διέταξε τὴν ἀνακωχήν.

(σ. 216). Μολαταῦτα, Κύριε Συντάκτα, ἡ ἐπὶ τῶν θαλασσίων ἐκδουλεύσεων ἐπιτροπὴ ἐσιώπησε περὶ ἐμοῦ· ἔχω δίκαιον νὰ παραπονῶμαι καὶ μάλιστα κατὰ τοῦ Κυρίου Κανάρη.

Δὲν εἶσαι σύ, γενναιότατε Κανάρη, ὅστις κατὰ τὸ 1824 ἔτος κατὰ μῆνα Ἀπρίλιον ἀναχωρήσας δι' ἄλλην πλέον κατεπείγουσαν ἀνάγκην τῆς Πατρίδος μὲ ἀντικατέστησας εἰς τὴν θέσιν σου κατὰ τὸ παράλιον τῆς Ἀττικῆς καὶ Εὐβοίας, μοὶ ἐνεπιστεύθης τὴν μοιραρχίαν διὰ νὰ παραφυλάττω κατὰ τῆς ἐχθρικῆς ἐπιδρομῆς τὰ ἐκεῖ στρατόπεδά μας; δὲν εἶσαι σὺ ὅστις ἔθεσες ὑπὸ τὴν προστασίαν μου τὸ ὑπὸ τοῦ Κουτζούκου διευθυνόμενον πυρπολικόν; καὶ μολαταῦτα ὁ συναγωνιστής σου Κούταβος βλέπει βραβευομένους καὶ τιμωμένους τοὺς συναδελφούς του, καὶ ἄλλους πολλοὺς μὴ γνωρίσαντας τὸν πόλεμον εἰμὴ ἐξ ὀνόματος μόνον, αὐτὸς δὲ πάσχει δεινῶς, μὴ εὑρίσκων προστάτας οὔτε ἐκείνους, τῶν ὁποίων αἱ ἀνὰ χεῖράς του ὑπογραφαὶ μαρτυροῦσι κατὰ τῆς ἀδιαφορίας των. Ὁπόταν τοῦ ἐχθροῦ αἱ σφαῖραι ἀντήχουν εἰς τὰ ὦτά των, μοὶ ὑπέσχοντο φρεγάτας εἰς ἀποζημίωσιν τοῦ πλοίου μου, μοὶ ὑπέσχοντο μισθούς, βαθμούς, ἀμοιβάς· σήμερον, ὁπόταν οἱ ἴδιοι μισθοδοτοῦνται, βαθμοὺς καὶ θέσεις κατέχουν, ἀμοιβὰς ἔλαβον καὶ ἀπο-

ζημιώσεις ἐπιζητοῦσι, τὸν Κούταβον δὲν ἀναπολοῦσιν εἰς τὴν μνήμην των. Προσκαλῶ ἐν ὀνόματι τῆς ἱερᾶς ἀληθείας τὸν Κύριον Κανάρην νὰ ὁμολογήσῃ περὶ ἐμοῦ ὅσα οἶδεν, ἔχω τὰς ἐλπίδας μου εἰς τὴν πατρικὴν πρόνοιαν τοῦ Βασιλέως μας καὶ εἰς τὴν δικαιοσύνην τοῦ νῦν Γραμματέως τῶν Ναυτικῶν Κυρίου Κριεζῆ [1]. Θέλει βέβαια ἀπορήσει μὲ τὴν πρός με ἀδιαφορίαν τῆς ἐπιτροπῆς ὁ καλοκάγαθος Βασιλεύς, ἂν ζητήσας ἀκριβεῖς καὶ ἀμερολήπτους πληροφορίας πεισθῇ περὶ ὅσων ἀναφέρω.

Μ. Φ. Κούταβος»

Ἀμέσως μετὰ τὰ ἀνωτέρω ἡ σύνταξις τῆς «Ἐλπίδος - Hoffnung» ἐσημείωσε τὰ ἑξῆς :

«Καταχωρίζοντες τὴν ἀνωτέρω διατριβὴν τοῦ Κυρ. Μ. Κουτάβου χρεωστοῦμεν νὰ ἐκφράσωμεν τὴν ἀπορίαν μας, πῶς νὰ μὴ ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν αἱ ἐκδουλεύσεις τοῦ πολίτου τούτου, πολεμήσαντος καὶ θυσιάσαντος κατάστασιν καὶ πλοῖον ὑπὲρ τῆς Πατρίδος. Πιθανὸν τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς, συγκείμενα ἀπὸ μόνους κατοίκων τῶν τριῶν ναυτικῶν νήσων, νὰ ἐλησμόνησαν τοὺς θαλασσίους τῶν λοιπῶν μερῶν. Ὁ Κούταβος ἔπρεπε (σελ. 217) νὰ εὑρίσκεται τώρα εἰς ἀμηχανίαν, ἐνῷ οἱ λοιποὶ πλοίαρχοι φοροῦσιν ἐπωμίδας καὶ μισθοδοτοῦνται, μόνον καὶ μόνον, διότι ἔτυχε νὰ μὴ γεννηθοῦν εἰς Ὕδραν, Πέτσας καὶ Ψαρά ; Ἐλπίζομεν καὶ ἡμεῖς, ὅτι ὁ Κύρ. Κριεζῆς [1] θέλει ἀποδώσει δικαιοσύνην εἰς τὸν ἀναξιοπαθοῦντα Κούταβον. Ἡ ὑπόληψις, τὴν ὁποίαν ἔχει ἡ Πατρὶς πρὸς αὐτόν, τῷ ἐπιβάλλει τὸ χρέος νὰ ὑπερασπίζηται τοὺς ἀδικημένους ναυτικούς».

Εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ Μ. Φ. Κουτάβου ἀπήντησεν ὁ Ναύαρχος Κων. Κανάρης πάλιν διὰ τῆς «Ἐλπίδος - Hoffnung» (τόμ. Α' 1836—1837), σελ. 340). Τῆς σχετικῆς ἀπαντήσεως τοῦ Κ. Κανάρη ἡ σύνταξις τῆς «Ἐλπίδος - Hoffnung» προέταξε τὰ ἑξῆς :

«Ὁ Κύριος Κ. Κανάρης μᾶς διηύθυνε τὴν κατωτέρω ἀπάντησίν του εἰς τὴν διατριβὴν τοῦ κυρίου Κουτάβου· τὴν δημοσιεύομεν μὲ τόσην μεγαλυτέραν εὐχαρίστησιν, καθόσον σεβόμεθα τὸν χαρακτῆρα καὶ τὰς πρὸς τὴν Πατρίδα λαμπρὰς ἐκδουλεύσεις τοῦ κ. Κανάρη, ἐπιθυμοῦμεν νὰ μὴ δύναταί τις νὰ τῷ προσάγῃ, ὅτι ἐλησμόνησε τοὺς συναγωνιστάς του· ἡ ἔκθεσις τοῦ κυρίου Κανάρη ἀποδεικνύει ἀποχρώντως τὴν ἀμεροληψίαν του».

Ἡ δὲ ἀπάντησις τοῦ Κ. Κανάρη ἔχει ὡς ἑξῆς :

«Εἰς τὸ Παράρτημα τοῦ ἀρ. 64—65 φύλλου τῆς ἐφημερίδος ἡ Ἐλπίς, ἀνέγνωσα διατριβὴν τοῦ κυρίου Μ. Φ. Κουτάβου, διὰ τῆς ὁποίας ἐκθέτει τὰς ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος ἐκδουλεύσεις του, παραπονεῖται κατὰ τοῦ ὑποφαινομένου, προκαλῶν με νὰ ὁμολογήσω, ὅσα περὶ αὐτοῦ οἶδα, καὶ κατὰ

1. Ἀντ. Γ. Κριεζῆς (1796—1865) τότε Ὑπουργὸς Ναυτικῶν.

τῆς ἐπὶ τῶν Θαλασσίων Ἐκδουλεύσεων Ἐπιτροπῆς, ὡς σιωπησάσης περὶ αὐτοῦ.

Ἐπιποθῶν ν' ἀπαντήσω κατὰ γράμμα εἰς τὰ μὴ ἀνήκοντα κατὰ τοῦ ὑποφαινομένου, καὶ κατὰ τῆς μνημονευθείσης Ἐπιτροπῆς παράπονά του, παρακαλῶ νὰ καταχωρίσητε εἰς τὸ προσεχὲς φύλλον τῆς ἀξιοτίμου ἐφημερίδος σας τὴν ἀκόλουθον ἀπολογίαν μου πρὸς ὁδηγίαν τοῦ κ. Μ. Φ. Κουτάβου καὶ γνῶσιν πρὸς τὸ κοινόν.

Τὸν κύριον Μαργαρίτην Κούταβον ἐγνώρισα συνσγωνιστήν μου· κατὰ τὸ 1824 ἦταν πλοίαρχος, εἰς τὸ ἰδιόκτητον πλοῖόν του, τὸ ὁποῖον ὑπηρέτει ὑπὸ τὴν Μοιραρχίαν μου εἰς τὸν τότε ἀποκλεισμὸν τῆς Εὐβοίας. Γνωρίζων τὴν καρτεροψυχίαν καὶ ἀξιότητα τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ἔθεσα ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του ἓν πυρπολικὸν πλοῖον καὶ προσεκάλεσα αὐτὸν κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἀπὸ Εὔβοιαν ἀπομακρύνσεώς μου, δι' ἄλλην κατεπείγουσαν τῆς Πατρίδος ἀνάγκην, νὰ κατέχῃ σταθερῶς τὴν θέσιν τοῦ ἀποκλεισμοῦ ἐκείνου· ἐπὶ τῇ βάσει ταύτῃ, εἰς τὴν ἄμεσον ζήτησίν του, ἐφωδίασα αὐτὸν μὲ τὸ ἀνῆκον πιστοποιητικόν. (σελ. 218) Μετὰ τὴν εἰς Ἑλλάδα ἄφιξιν τῆς Α.Μ. τοῦ ἀγαπητοῦ Βασιλέως ἡμῶν, ἐδιωρίσθη[ν] μέλος τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκδουλεύσεων Ἐξεταστικῆς Ἐπιτροπῆς, εἰς τὰς ἐργασίας τῆς ὁποίας, καθόσον καλῶς ἐνθυμοῦμαι, ἐσυσκέφθη ἐπὶ πλήρει συνεδριάσει ἡ ἔκθεσις τοῦ κυρίου Κουτάβου, βασιζομένη ἐπὶ διαφόρων πιστοποιητικῶν. Ἡ Ἐπιτροπὴ ὅθεν ἀπεφάσισε περὶ αὐτοῦ, τὴν δ' ἀπόφασίν της κατέταξεν εἰς τὰς πράξεις της, ἐγκρίνασα αὐτὸν ὡς πλοίαρχον ἐμπορικοῦ πλοίου, ὑπηρετήσαντα εἰς ἀποκλεισμοὺς καὶ μετακομίσεις καὶ ἄξιον τῆς Β. ὑπηρεσίας εἰς τὸν Ναυτικὸν στόλον. Ἀδικεῖ ὅθεν ὁ κύριος Κούταβος ἑαυτὸν ἀποτείνων κατὰ τοῦ ὑποφαινομένου, καὶ κατὰ τῆς ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν Ἐπιτροπῆς, διότι ἐγὼ μὲν τὸν ἐφωδίασα ἐγκαίρως μὲ τὸ κατ' αἴτησίν του ἀνῆκον πιστοποιητικόν, καὶ ἐσχάτως μὲ ἰδιαιτέραν συντακτικήν μου πρὸς τὸν ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν Γραμματέα· δὲν πρέπει ὅθεν ὁ κύριος Κούταβος νὰ σιωπήσῃ τὴν ἀλήθειαν, προσβάλλων με διὰ τῆς δημοσίου προσκλήσεώς του, νὰ ὁμολογήσω, ὅσα περὶ αὐτοῦ οἶδα, ἐν ᾧ καιρῷ φέρει ἀνὰ χεῖρας τὴν διὰ πιστοποιητικοῦ ἀληθινὴν καὶ ἀμερόληπτον ὁμολογίαν μου, ἡ δὲ Ἐπιτροπὴ ἐγνωμοδότησε περὶ αὐτοῦ ἐντὸς τῆς ἁρμοδιότητός της. Ἂς ἀποτείνῃ λοιπὸν ὁ κ. Φ. Κούταβος τὰ δίκαια παράπονά του κατ' ἐκείνων οἵτινες, ἐπρότειναν μὲν κατὰ καιροὺς τὸ προσωπικὸν τοῦ ναυτικοῦ, διὰ τὰς ὁποίας ἀναφέρει βαθμολογίας, ἐσιώπησαν δὲ περὶ αὐτοῦ, καὶ ἂς διευθύνῃ ἤδη, τὸν συμβουλεύω ὡς συναγωνιστήν του, καὶ ἐνεργήσῃ περὶ αὐτοῦ τὰ κατ' ἀξίαν.

Ἐκ τοῦ Β. βρικίου ὁ Νόμβρος,
Ἐν Λιμένι Χαλκίδος
Τῇ 10 Αὐγούστου 1837

Ὁ συνδρομητής σας
Κ. Κανάρης

Εἰς τὰ τοῦ Κων. Κανάρη δὲν ἀπήντησεν ὁ Μαργαρίτης Φ. Κούταβος [1].

Κανάρης Κων. (1790—1877). Ψαριανὸς πυρπολητής, πυρπολήσας πρῶτον τὴν ναυαρχίδα τοῦ Τουρκικοῦ στόλου ἐν Χίῳ τὴν νύκτα τῆς 6—7 Ἰουνίου 1822, δεύτερον τὴν ἀντιναυαρχίδα «Ριάλα—Γεμισσὶ» μεταξὺ Τενέδου καὶ Τρῳάδος καὶ δράσας ἐν γένει ἐνδόξως ὡς ναυτικός. Ἐπὶ Ὄθωνος ἔγινε Ναύαρχος, Γερουσιαστής, Ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν, Πρωθυπουργὸς τῷ 1848, μέλος τῆς Τριανδρίας Βούλγαρη-Κανάρη-Μπενιζέλου Ρούφου τῷ 1862. Ἐπὶ Γεωργίου ἔγινε Πρωθυπουργὸς καὶ Ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν (1864-1865) καὶ τῷ 1877 Πρόεδρος τῆς Οἰκουμενικῆς Κυβερνήσεως.

90

Πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Ν(αυτικῶν) Β. Γραμματείαν τῆς Ἐπικρατείας

Εἰς τὴν Β. Γραμματείαν ταύτην εὑρίσκονται τὰ ἀποδεικτικὰ τῶν εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς Πατρίδος ἐκδουλεύσεών μου, ὡσαύτως καὶ τῶν ὑπὸ τὴν Διοίκησίν μου χρηματισάντων ὑποπλοίαρχος Φραντζέσκος Κούταβος καὶ Γραμματεὺς Κωνστ. Κούταβος, (τὰ ὁποῖα πρό τινων ἡμερῶν ἔλαβες ὡς ἀντιπρόσωπος αὐτῶν), ταῦτα ἐπισυνάπτων παρακαλῶ τὴν Γραμματείαν ταύτην νὰ τὰ διευθύνῃ εἰς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐθνοσήμων Ἐπιτροπὴν διὰ νὰ τὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν της. Ὑποσημειοῦμαι μ' ὅλον τὸ Σέβας.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 27 Ἰουλίου 1837

Ὁ Εὐπειθέστατος
Μ. Φ. Κούταβος

(Ἐθν. Βιβλ., Ἀρχεῖον Ἀγωνιστῶν)

91

Πιστοποιητικὸν

Ἐπὶ τῇ ὁριζομένῃ παρὰ τοῦ Π.Ν. ποινῇ καὶ ἐπὶ τῇ ἀνηκούσῃ Πολ. ἀποζημιώσει, οἱ ὑποφαινόμενοι πιστοποιοῦμεν ὅτι ὁ Καπετὰν Μαργαρίτης Κούταβος, πλοίαρχος τοῦ τότε πολεμικοῦ πλοίου κατὰ τὸ 1822 καὶ κατὰ τὰ μέσα τοῦ Ἰουλίου καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ Δράμαλης εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀνατ. Ἑλλάδα συνάμα δὲ καὶ τὴν Πελοπόννησον, κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ὁ διαληφθεὶς Μ. Κούταβος μὲ τὸ αὐτὸ πλοῖόν του παραπλέων τὰ παράλια τῆς Ἀττικῆς καὶ Εὐβοίας καὶ βλέπων ὁλοκλήρους οἰκογενείας τῶν ἐκεῖ χωρίων καταφευγούσας εἰς τὰ παράλια νὰ διασωθῶσιν ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν,

1. Θρακικά, τόμ. ΙΒ' (1939) σελ. 214—218 (ἀναδημοσίευσις ἐκ τῆς ἐφημερίδος «Ἐλπὶς—Hoffnung»). Αἱ σελίδες τοῦ κειμένου ἀναφέρονται εἰς τὰ «Θρακικά».

διέσωσεν αὐτὰς καὶ μετέφερεν εἰς Αἴγιναν, πληροφορηθέντος κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ὅτι καὶ τὰ εἰς Κεχριὲς εὑρισκόμενα ἐθνικὰ ἄλευρα ὅτι κατεξουσιάζονται ἀπὸ τοὺς εἰσβαλόντας ἐχθρούς, ζήλῳ πατριωτικῷ κινούμενος ἔσπευσε διὰ τὴν διάσωσιν αὐτῶν καὶ πολεμήσας ἀνδρείως ἠλευθέρωσεν αὐτὰ ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν Τούρκων καὶ παρέδωκε κατ' ἀνωτέραν διαταγὴν εἰς τὸν Γ. Φροντιστὴν Ν. Στεφανόπουλον, χρησιμεύσαντα εἰς τὴν τότε κατεπείγουσαν ἀνάγκην διὰ τὰ εἰς Δερβένια στρατεύματά μας.

Ἐπίσης καὶ κατὰ τὸ 1823 κατὰ τὰ τέλη Αὐγούστου διέσωσε πολλὰς οἰκογενείας καταφυγούσας ἐντεῦθεν εἰς Πειραιᾶν, ὅτε αἴφνης καὶ παρ' ἐλπίδα ὁ Ὀμὲρ Πασᾶς εἰσέβαλεν εἰς ὅλα τῆς Ἀττικῆς μέρη καὶ μέχρι τοῦ Πειραιῶς.

Ὡς τοιοῦτον λοιπὸν ἀγωνιστὴν καὶ ζηλωτὴν γνωρίζοντες τὸν Κ. Μαργαρίτην Κούταβον, δίδομεν τὸ παρὸν ἀποδεικτικόν, ἐπιβεβαιοῦντες, ὅτι εὐχαριστηθεὶς μόνον διότι ἐφάνη ὠφέλιμος καὶ αὐτουργὸς εἰς τὰς τοιαύτας ἀνάγκας τῆς Πατρίδος καὶ χωρὶς τινα ἀνταμοιβὴν ἢ πληρωμὴν καὶ εἰς ἔνδειξιν, ἵνα τῷ χρησιμεύσῃ ὅθεν ἀνήκει.

Τῇ 13 Νοεμβρίου 1846 Ἀθῆναι

† Εὐβοίας Νεόφυτος	† Ἀττικῆς Νεόφυτος	Λάμπρος Νάκος
Σ. Σ.	Νικόλ. Κριεζώτης	Παλαιολόγος Βενιζέλος
Σ. Βενιζέλος	Α. Καλλιφρονᾶς	Ν. Ζαχαρίτζας
Ἰ. Κλίμακας	Σ. Πατούσας	Σταῦρος Βλάχος
Ἰω. τοῦ Γκούρα	Ἰω. Οἰκονόμος	Μακρυγιάννης
Παναγ. Ποῦλος		

Ἐπικυροῖ τὸ γνήσιον τῶν ὄπισθεν δεκατεσσάρων ὑπογραφῶν καὶ τῶν ἄνωθεν δύο τὸ ὅλον δέκα ἕξη ὑπογραφῶν.

Ἀθῆναι τῇ 27 Ἰουνίου 1847

Ὁ Δήμαρχος Ἀθηνῶν

(Τ.Σ.) Σ. Βενιζέλος

(Ἄνω ὧα τῆς πρώτης σελίδος διὰ μεταγενεστέρας χειρὸς) 2204
(Ἐθν. Βιβλ., Ἀρχεῖον Ἀγωνιστῶν)

92

Πιστοποιητικὸν

Ἐπὶ τῇ ὁριζομένῃ παρὰ τοῦ Π. Νόμου ποινῇ καὶ ἐπὶ τῇ ἀνηκούσῃ πολιτικῆς ἀποζημιώσεως πιστοποιῶ ὁ ὑποφαινόμενος ὅτι, διορισθεὶς κατὰ τὸ 1821 πληρεξούσιος τῶν Ὁπλαρχηγῶν Ὀλύμπου καὶ τοῦ Δυτικοῦ μέρους Μακεδονίας νὰ μεταβῶ πρὸς τὸν τότε ἀρχηγὸν Δημήτριον Ὑψηλάντην καὶ εἰς τοὺς προκρίτους τῶν τριῶν Νήσων Ψαρῶν, Ὕδρας καὶ Σπέτζας, καὶ τῶν τῆς Πελοποννήσου, νὰ προμηθευθῶ ἀπὸ τὰ ἀναγκαῖα τοῦ πολέμου καὶ νὰ

ἐνεργήσω νέαν ἐκστρατείαν διὰ θαλάσσης πρὸς ἐκεῖνα τὰ μέρη πρὸς ὑποστήριξιν τῆς Κασσάνδρας καὶ Ἁγίου Ὄρους. Προμηθευθεὶς ταῦτα ὅσα ἠδυνήθησαν νὰ μᾶς χορηγήσουν μετὰ τοῦ διορισθέντος (παρὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τότε τοῦ Ἔθνους Δ. Ὑψηλάντου) τοῦ διευθυντοῦ τῶν μερῶν ἐκείνων Γρηγορίου Σάλλα. Μεταξὺ τῶν ἄλλων πλοίων, τὰ ὁποῖα ἐσυμφωνήσαμε νὰ μᾶς παρακολουθήσουν εἰς τὴν ἐκστρατείαν ἐδιετάχθη καὶ ὁ ἐπιφέρων τὸ παρὸν Καπετ. Μαργαρίτης Κούταβος μὲ τὸ πολεμικὸν βρίκι του ὁ ***Ἀλκιβιάδης*** νὰ συνεκστρατεύσῃ.

Ἀκολουθήσας ὅθεν τὴν ἐκστρατείαν ταύτην, συνετέλεσε τὰ μέγιστα διὰ θαλάσσης (ἐφοδιασθεὶς δι' ἰδίαις δαπάναις) εἰς τὴν ἐκστρατείαν, καὶ διαμείνας μέχρι τῆς διαλύσεως τῶν στρατοπέδων Ὀλύμπου εἰς τὰ παράλια ταῦτα καὶ μέχρι τῆς πτώσεως Ναούσης (Μακεδονίας) ἐκπλήρωνεν ὡς πλοίαρχος τὰ καθήκοντά του μὲ ζῆλον πατριωτικόν. Διὸ δίδεται τὸ παρὸν ἵνα τοῦ χρησιμεύσῃ ὅπου δεῖ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 15 Μαΐου 1847

Νικόλαος Κ. Κασομούλης
Ταγματάρχης Πεζικοῦ

Ἐπιβεβαιῶν καὶ ὁ ὑποφαινόμενος τ' ἀνωτέρω πιστῶς ἐκτεθέντα προσθέτω καὶ τ' ἀκόλουθα, ὅτι ὁ διαληφθεὶς Κούταβος ὢν ὡς πρῶτος ὁδηγὸς τῶν ἄλλων μνημονευθέντων πλοίων, μετέφερεν εἰς τὸ πλοῖόν του καὶ ἑκατὸν περίπου στρατιώτας ἀπὸ Ναύπλιον μέχρι τοῦ λιμένος Λευτεροχώρι τῶν μερῶν ἐκείνων ἐπὶ τοῦ πλοίου του, καθὼς καὶ τῶν ἀρχηγῶν ὀπαδοὺς τοῦ ὁποίου ἤμ[ην. . .] καὶ ὁ ὑποφαινόμενος. Περὶ τῶν πιστῶν ἐκείνων ἐκδουλεύσεων τοῦ μνησθέντος Καπ. Μαργαρ. Κούταβου εἶχε λάβει παρὰ τοῦ ἀοιδίμου Δ. Ὑψηλάντη διάφορα πιστοποιητικά, ἅτινα ἐχάθησαν ὁμοῦ μὲ τὸ πλοῖόν του, τὸ ὁποῖον ἔκαψαν, ὅταν οἱ ἐχθροὶ μετὰ ταῦτα εἰς τὴν Λιθάδα τῆς Εὐρίπου εἰσέβαλον διὰ θαλάσσης.

Τὴν 17 Μαΐου 1847 Ν. Σ. Κανούσης
Ἀθῆναι

Ἐπικυροῖ τὸ γνήσιον τῆς ὄπισθεν μιᾶς ὑπογραφῆς τοῦ Ταγματάρχου Νικολάου Κασομούλη καὶ τῆς ἄνω μιᾶς τοῦ Ν. Κανούση τὸ ὅλον δύο ὑπογραφῶν.

Ἀθῆναι τῇ 27 Ἰουνίου 1847
Ὁ Δήμαρχος Ἀθηνῶν
(Τ.Σ.) Σ. Βενιζέλος

(Ἐπὶ τῆς ἄνω ὥρας δεξιὰ τῆς πρώτης σελίδος διὰ μεταγενεστέρας χειρὸς) 2204
(Ἐθνικ. Βιβλ., Ἀρχεῖον Ἀγωνιστῶν)

93

Αἴτησις

Μαργαρίτου Κουτάβου διά τινος Χοτσιτίου ἐν Χαλκίδου γενομένου ἐπ' ὀνόματί του.

Πρὸς τὸ Σ. Ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν

Κατὰ τὸ χιλιοστὸν ὀκτακοσιοστὸν τριακοστὸν ὄγδοον ἔτος, κατὰ τοὺς μῆνας Μάϊον μέχρις Ἰουλίου, ἠγόρασα ἐν Χαλκίδι κατὰ τὴν θέσιν Σουβάλι ἓν γήπεδον, παρὰ τοῦ τότε Ὀθωμανοῦ ἰδιοκτήτου αὐτοῦ Ὀστᾶ Χασὰν Μεμέτογλου. Τοῦ γηπέδου τούτου ὁ τότε ἐπίτροπός μου Μιχ. Αὐγερινὸς ἐν ἀπουσίᾳ μου ἐνήργησε καὶ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Ὀθωμανικοῦ πωλητηρίου, ὅπερ καὶ ἐγένετο παρὰ τῆς ἐπὶ τῶν Ὀθωμ. Κτημάτων Ἐπιτροπῆς. Τοῦ Χοτζετίου τούτου εὑρισκομένου εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ Ὑπουργείου, παρακαλεῖσθε, κ. Ὑπουργέ, ὅπως εὐαρεστηθῆτε νὰ διατάξητε τὸν ἁρμόδιον ὑπάλληλον ν' ἀνεύρῃ αὐτό, ὅπως δυνηθῶ νὰ λάβω ἀντίγραφον ἢ μετάφρασιν αὐτοῦ λίαν ἀναγκαίου μοι κινδυνεύοντι νὰ ἀπολέσω τὴν ἰδιοκτησίαν μου ταύτην.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 31 Ἰανουαρίου 1855 Ὑποσημειοῦμαι Εὐσεβάστως
Μ. Κούταβος

(Ἄνω ὧα διὰ νεωτέρας χειρὸς)
Ἐλήφθη τὴν 31 Ἰαν. 1855 36
Ἀριθ. Πρωτ. 4858 11
(ΓΑΚ, Κ. 23, α)

94

Πρὸς τὴν Σεβ. Βουλὴν τῶν Ἑλλήνων

Ὅτε μετὰ τὰς θερμὰς ἐκείνας ἀγορεύσεις τῶν ρητόρων τῆς Βουλῆς οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ Ἔθνους μιᾷ ψυχῇ καὶ μιᾷ ψήφῳ ἀπεφάσιζον ἵνα δοθῇ ποσοστόν τι ἐπὶ τῶν ὀφειλομένων εἰς ἑκάστην τῶν Ναυτικῶν Νήσων ἀποζημιώσεων, οὐδεὶς βεβαίως ἐφαντάζετό ποτε ὅτι κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου τούτου ἡ Κυβέρνησις ἤθελε τοσοῦτον στενῶς ἑρμηνεύσει τὸ γράμμα τοῦ νόμου, ὥστε πάντα μὴ Ὑδραῖον, Σπετζιώτην ἢ Ψαριανὸν ν' ἀποκλείσῃ καὶ τοῦ ἐλαχίστου μέρους τῶν ἀποζημιώσεων.

Διὰ μιᾶς τοιαύτης ἑρμηνείας ἡ Πατρὶς πρός τινα μὲν τῶν τέκνων της δείκνυται μήτηρ φιλόστοργος, πρὸς ἄλλα δὲ μητρυιά.

Μετὰ τεθλιμμένης καρδίας τὸν ψυχικόν μου τοῦτον πόνον φέρω ἐνώπιον τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Ἔθνους, πεποιθὼς ὅτι οὗτοι σεβόμενοι τὰς ἑαυτῶν ἀποφάσεις καὶ λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν τὰ ἐν ἀντιγράφοις ἐπισυνημμένα ἀποδεικτικὰ τῶν πατέρων τοῦ Ἔθνους, ἐκείνων οἵτινες διὰ τῆς καρτερίας καὶ τῆς ἀνδρείας των ἐπλαστούργησαν τὴν ἐλευθερίαν τῆς Πατρίδος, ἀποφανθῶσιν ὅτι καὶ ὁ εὐσεβάστως ἀναφερόμενος, καίτοι γόνος τῆς Αἴνου, πόλεως

δηλονότι μὴ ὑπαγομένης εἰς τὴν κατηγορίαν μιᾶς τῶν τριῶν ναυτικῶν νήσων, οὐχ ἧττον ἔχω ἀναμφισβήτητα δικαιώματα εἰς τὸ νὰ δικαιωθῶ καὶ ἐγὼ ἐν μέρει καθόσον καὶ ἐγὼ ἐθυσίασα καὶ ἐζημιώθην καὶ διεκινδύνευσα καὶ κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν, καὶ μόνος διεύθυνα ἀρχηγῶν ναυτικῆς μοίρας, καὶ ὑπ' ἄλλους ἀνωτέρους μου συνετάχθην διότι τὸ καλὸν τῆς Πατρίδος ἔχων ἀείποτε ὑπ' ὄψιν, ἔντιμον πᾶσαν θέσιν κινδύνου εἰς ἣν μ' ἐκάλει ἡ Πατρὶς ἐθεώρησα. Ἡ Σεβαστὴ λοιπὸν αὕτη τῆς Ἑλλάδος Βουλὴ ἂς δικαιώσῃ τὰς ἐλπίδας μου, ἑρμηνεύουσα ἑλληνικῶς τὸν ἴδιόν της νόμον καὶ δεικνύουσα οὕτως ὅτι πάντα τῆς Πατρίδος τὰ τέκνα ἑνὶ μέτρῳ μετρᾷ (διαγεγραμμέναι αἱ λέξεις: «καὶ δὲν εἶναι πρός τινα μὲν οἰκτίρμων, ἀνελεήμων δὲ πρὸς ἄλλα»).

(Ἐπὶ τῆς ᾠᾶς) Αἴτησις Μαργαρίτου Κουτάβου περὶ τῆς ἀποζημιώσεως τοῦ ἐν τῷ ἱερῷ ἀγῶνι ἀπολεσθέντος πολεμ. πλοίου του, τῶν μισθῶν καὶ δαπανῶν αὐτοῦ ὑπηρετήσαντος εἰς διαφόρους ἀνάγκας τῆς Πατρίδος κλπ.

Ὁμοίως ἐδόθη καὶ εἰς τὴν Γεν. Συνέλευσιν ὁμ. ἀπαράλλακτον τὴν 3 7)βρίου 1863 καὶ κατεχ(ωρίσθη) εἰς τὸ πρωτόκολ(λον) ὑπ' ἀριθ. 1793.

Ἀθήνησι τῇ 27 Μαρτίου 1855 Εὐπειθέστατος
Ἐδόθη εἰς τὴν Βουλὴν
(Ἐθν. Βιβλ., Ἀρχεῖον Ἀγωνιστῶν)

95

Πρὸς τὸ Σεβ. Ὑπουργικὸν Συμβούλιον

Τὴν 25 Ἀπριλίου ἐ.ἔ. ἔδωκα μίαν ἀναφοράν μου πρὸς τὴν Βουλήν, ἣν αὕτη ὑπ' ἀρ. 27 παρέπεμψε τὴν 26 Μαΐου πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν ἵνα λάβῃ γνῶσιν τῶν ἀξιώσεών μου καὶ ἐνεργήσῃ τὰ δέοντα. Καὶ ταῦτα μὲν ὅσα ἠδύνατο ἡ Σεβ. Βουλὴ νὰ πράξῃ. Ἀλλὰ δυστυχῶς καὶ χρόνου πολλοῦ δεῖται ἡ θεραπεία καὶ αἱ περιστάσεις μου κατεπείγουσι, καθόσον ἔχω τρεῖς θυγατέρας, ἐξ ὧν ἡ πρώτη εἶναι εἰκοσαετής, δωδεκαετὴς δὲ ἡ δευτέρα, ὥστε ἡ μὲν εὑρίσκεται ἤδη εἰς ὥριμον γάμου ἡλικίαν, ἡ δὲ δευτέρα πλησιάζει, καὶ ταύτην παρακολουθεῖ ἡ τρίτη.

Δὲν ἁρμόζει εἰς ἐμὲ νὰ περιαυτολογῶ καὶ μάλιστα πρὸς ἄνδρας εἰδήμονας τῆς ἱστορίας τῆς ἡμετέρας παλιγγενεσίας, ἀλλ' ἂν ἀντὶ νὰ θυσιάσω τὸ πλοῖόν μου εἰς τὸν ἀποκλεισμὸν τοῦ φρουρίου τῆς Χαλκίδος καὶ νὰ πυρπολήσω αὐτὸ ἵνα μὴ καταληφθῇ ὑπὸ τῆς τρομερᾶς ἐπιπεσούσης δυνάμεως ὅλου τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου, διετήρουν αὐτό, ἤθελα δυνηθῆ ἐκ τοῦ κεφαλαίου τούτου νὰ κερδίζω. Ἂν ἀντὶ νὰ δαπανήσω ἐπὶ τριακονταετίαν τὴν νεότητά μου εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Πατρίδος, καὶ νὰ στερηθῶ εἰς αὐτὴν καὶ τὸν δεξιόν μου ὀφθαλμόν, ἐδαπάνων τὸν χρόνον τοῦτον ἐμπορευόμενος, ἤθελα παρασκευάσει ἱκανὸν διὰ τὸ γῆράς μου χρημάτιον, προῖκας δ' ἀναλόγους διὰ τὰς τρεῖς θυγατέρας μου, καὶ κεφάλαια πρὸς ἐκπαίδευσιν τοῦ υἱοῦ μου.

Ἀλλὰ πάντα ἐν ἥττονι λόγῳ ἐθέμην δυστυχούσης τῆς Πατρίδος. Εὐπραγῶν ἐγὼ τότε, γενναίως ὑπὲρ αὐτῆς ἐδυστύχησα. Δίκαιον λοιπὸν νομίζω εἶναι, ἵνα καὶ ἡ Πατρὶς εἰς κρείττονα νῦν ἢ πρότερον περιελθοῦσα κατάστασιν, νὰ μὴ μ' ἐγκαταλείψῃ ἄνευ οὐδεμιᾶς περιθάλψεως, ἀλλ' ἐν κινδύνοις μου νὰ μὲ βοηθήσῃ, ὅπως ἐγὼ ἐκείνην κινδυνεύουσαν ἐβοήθησα, ἵνα μὴ τὰ τέκνα μου γογγύσωσί ποτε ὅτι φιλόστοργος μὲν πρὸς τὴν Πατρίδα υἱὸς ἐδείχθην, ἄστοργος δ' αὐτῶν γονεύς.

Ἐπικαλοῦμαι λοιπὸν τὴν συνδρομὴν τοῦ Σεβ. Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ὅπως δώσῃ μοι χρηματικήν τινα βοήθειαν ἱκανὴν πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς μεγαλυτέρας μου θυγατρός, διότι ἂν τώρα δὲν δυνηθῶ νὰ ὑπανδρεύσω αὐτήν, ἡ ὥρα παρέρχεται, ἡ νεότης παρακμάζει καὶ αὐτὴ ἔσεται δυστυχοῦσα.

Ἡ φωνὴ πατρὸς ἐπικαλουμένου τὴν εὐτυχίαν τοῦ τέκνου του θέλει βεβαίως εὑρεῖ ἠχὼ ἐν ταῖς πατρικαῖς ὑμῶν καρδίαις.

Ἐπὶ ταῖς ἀγαθαῖς ταύταις ἐλπίσιν Ὑποσημειοῦμαι εὐσεβάστως
Μ. Κούταβος

Ἀθήνησι τῇ 7 Ἰουλίου 1855 Ἀκριβὲς ἀντίγραφον
ἀντίγραφα διαφρ.
ἀναφορᾶς Ἀθήνησι 1855
(Ἐθν. Βιβλ., Ἀρχεῖον Ἀγωνιστῶν)

96

2204 ***Πρὸς τὸ ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν Σ. Ὑπουργεῖον***

Ἐν Ἀθήναις τὴν 3 Σεπτεμβρίου 1864 Ἐξοχώτατε

Ὅτε κατὰ τὸ 1824 ἡ Κοινότης τῶν Ψαρῶν ἀνέλαβε τὴν κατὰ θάλασσαν πολιορκίαν τῆς Εὐβοίας, τοῦ δὲ Ὀδυσσέως τὴν κατὰ ξηράν, διετέλουν μετὰ τοῦ συγκροτηθέντος στολίσκου καὶ ὁ ὑποφαινόμενος διοικῶν τὸ ἰδιόκτητόν μου πολεμικὸν ἐκ δώδεκα κανονίων πλοῖον «ὁ Ποσειδῶν» καὶ τὸ μὲν πρῶτον ὑπηρέτουν ἐκ μέρους τοῦ Ἐρετριακοῦ κόλπου μετὰ τῶν Κ. Ν. Ἀργύρη Μοιράρχου, τοῦ Κουτζούκου Ἡ Μενέβρα καὶ ἄλλα. Μετὰ δὲ ταῦτα συσταθέντος τοῦ Κεντρικοῦ στρατοπέδου εἰς τὴν θέσιν Βρυσάκι, ἡ τότε Ἐπιτροπὴ τῶν Ψαρῶν συγκειμένη ἐκ τῶν κ.κ. Μαρκῆ, Μηλαΐτου, καὶ Κυριακοῦ Μαμούνη, μὲ προσεκάλεσε νὰ μεταβῶ εἰς τὸν Σαρωνικὸν κόλπον πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ κεντρικοῦ Στρατοπέδου. Ἐκεῖ ἔτυχον τὴν εὐτυχίαν νὰ εὕρω ὑμᾶς, Κύριε Ναύαρχε, διευθύνοντα τὸ πολεμικὸν πλοῖον τοῦ Μπουρέκα καὶ ἔμεινα ὑπὸ τὰς διαταγὰς ὑμῶν. Ἀφοῦ δὲ κατὰ τὰ μέσα Ἀπριλίου προσεκλήθητε παρὰ τῆς Κοινότητος τῶν Ψαρῶν καὶ ἀπεπλεύσατε δι' ἐκεῖ, διαταγῇ ὑμῶν καὶ τῆς Ἐπιτροπῆς ἔμεινα μόνος ἐγὼ τότε παρὰ τῇ θέσει ταύτῃ πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ

Στρατοπέδου καὶ ἀντιπερισπασμὸν τῶν κατὰ τοῦ ἡμετέρου Στρατοῦ ἐχθρικῶν κινημάτων.

Ἐπὶ τῇ περιστάσει ταύτῃ εἰσβαλόντος ἐκεῖ τοῦ ἰσχυροῦ ἐχθρικοῦ στόλου εἰς τὸν κόλπον ἐκεῖνον, ὡς δὲν λανθάνει τὴν ὑμετέραν Ἐξοχότητα καὶ περικυκλωθεὶς μόνος ἐγὼ ὑπὸ τοσούτων πλοίων κινδυνεύων νὰ ὑποπέσω εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ ἐπροτίμησα νὰ καταβυθίσω καὶ πυρπολήσω τὸ πλοῖόν μου ἢ ν' ἀφήσω νὰ χρησιμεύσῃ ἐκεῖνο καὶ ἐγὼ λεία καὶ τρόπαιον τοῦ ἐχθροῦ. Εὐτυχῶς δὲ τοῦ πλοίου βυθισθέντος μόλις ἠδυνήθην νὰ σωθῶ ἐγὼ καὶ τὸ πλήρωμα εἰς τὴν γωνίαν τῆς Στερεᾶς.

Ἡ τότε λοιπὸν Κυβέρνησις παρηγορήσασά με ἐπὶ τῷ δυστυχεῖ τούτῳ συμβάντι διὰ τοῦ ἐσωκλείστου εὐχαριστηρίου αὐτῆς ἐγγράφου, μοὶ ἔλεγεν ὅτι μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς Πατρίδος θέλω ἀποζημιωθῆ καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ ναυτικοὶ τῶν τριῶν ναυτικῶν νήσων. Ἀφοῦ, Ἐξοχώτατε Ναύαρχε, περὶ αὐτῶν ἐλήφθη ὁπωσδήποτε μέτρον τι εὐνοϊκόν, ἐγὼ ἀπεκλείσθην τούτου, ἐνῷ συνυπηρέτησα καθὼς καὶ ἐκεῖνοι καὶ μετ' ἐκείνων πανταχοῦ ὅπου ὑπὸ τῆς ἀνάγκης τῆς Πατρίδος καὶ τῶν ἀνωτέρων μου διεταττόμην.

Δὲν εἶναι λοιπὸν προφανὴς ἀδικία ἡ προσγενομένη εἰς ἐμέ; ἆράγε ἦτο πολύ, ὁ θυσιάσας ὁλόκληρον περιουσίαν Δρχ. (;) 100.000 νὰ λάβῃ τὸ 1ο)ο ἢ 2 ἢ 3, τὸ πρό τινος χρόνου ἀποφασισθὲν διὰ τοὺς ἄλλους; Νομίζω, Κύριε Ὑπουργέ, ὅτι οὐδεὶς ἄλλος ὑμῶν δύναται περισσότερον ν' ἀποδώσῃ δικαιοσύνην εἰς ἕνα ταλαίπωρον συναγωνιστήν, ἢ ὑμεῖς, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ὁποίου διατελέσας, καὶ ἐν ὀνόματι τῆς Κοινότητος Ψαρῶν ἐθυσίασα πρὸς τιμὴν καὶ σωτηρίαν τῆς Πατρίδος τὸ πλοῖόν μου, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἀπὸ 26 Μαΐου 1855 γνωμοδοτήσεως τῆς ἐπὶ τῶν τμημάτων Εἰσηγητικῆς Ἐπιτροπῆς λεγούσης ὅτι (αἱ ὑπ' ἀριθ 24 καὶ 27 ἀναφοραὶ νὰ διευθυνθῶσιν εἰς τὸ ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν Ὑπουργεῖον, ἵνα λάβῃ γνῶσιν τῶν ἀξιώσεων τῶν ἀναφερομένων ἀγωνιστῶν καὶ λάβῃ τὴν δέουσαν ὑπὲρ αὐτῶν πρόνοιαν, καθόσον ἀμφότεροι προσήνεγκον ὑπὲρ τοῦ Ἔθνους τὰ ἰδιόκτητα πλοῖά των, συνεπείᾳ τῆς ἀπὸ 27 Ἀπριλίου 1855 πρὸς τὴν τότε Βουλὴν ἀναφορᾶς μου, παρέχει φρονῶ εἰς ὑμᾶς τὸ δικαίωμα ἤδη ν' ἀποδώσητε δικαιοσύνην σώζοντες πολυμελῆ οἰκογένειαν ἀπόρου ἀγωνιστοῦ προθύμως θυσιασθέντος ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς Πατρίδος, ὑποσημειοῦμαι εὐσεβάστως.

Ὁ
Εὐπειθέστατος
Μ. Κούταβος

(Σημείωσις ἐπὶ τῆς ὥρας)

α'

Περαίνων εὐελπίζομαι ὅτι, ὅσον
οἷόν τε τάχιον, μᾶς χαροποιήσει.

β'

Περαίνων εὐελπίζομαι, Ἐξοχώτατε, ὅτι εἰς τὴν παροῦσαν περίστασιν ἔνθα καὶ πάλιν διαπρέπετε, ὡς Πρωθυπουργὸς Ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν, ὁ

ἁρμόδιος κτλ. κτλ., δὲν θέλετε μ' ἐγκαταλείψει νὰ μένω εἰς τὰ βάθη τῆς δυστυχίας καὶ εἰς τὴν παντελῆ μετὰ τῆς πολυαρίθμου οἰκογενείας μου ἀπελπισίαν.

Ὑποσημειοῦμαι εὐσεβάστως
Εὐπειθέστατος
Μ. Κ.(ούταβος)

(Ἐθν. Βιβλ., Ἀρχεῖον Ἀγωνιστῶν)

97

Πρὸς τὴν ἐν [. . . . .] Ἐπιτροπὴν τοῦ Ἀγῶνος

Κατὰ τὸ 1855 μέγας ἐγένετο λόγος ἐν ταῖς τῆς Βουλῆς συνεδριάσεσιν περὶ ἀποζημιώσεως τῶν κατὰ τὸν ἱερὸν ἀγῶνα ἀγωνισθέντων καὶ διακριθέντων ἐπὶ ζήλῳ καὶ πατριωτισμῷ. Ὁ εὐσεβάστως ὑποφαινόμενος τότε περιστοιχούμενος ἀπὸ πλείστας τόσας ἀνάγκας, ἡ μεγίστη τῶν ὁποίων ἦτο ἡ ἀποκατάστασις καὶ ἡ ἐκπαίδευσις θυγατρῶν ἡλικιωθέντων καὶ μὴ καὶ ἀναλογιζόμενος τὰς ἀτομικὰς πρὸς τὴν Πατρίδα ἐκδουλεύσεις ἐμοῦ τε καὶ τῆς οἰκογενείας μου, συγχρόνως καὶ τὴν ἀπώλειαν τῆς ἐν γένει περιουσίας μου, ὑπέβαλα ἀναφορὰν κατὰ τὴν 27 Ἀπριλίου τ.ἔ. ἐνώπιον τῆς τῶν Ἑλλήνων Σεβ. Βουλῆς, δι' ἧς ἐζήτουν τοῦ κατὰ τὰ στενὰ τῆς Εὐβοίας βυθισθέντος πολεμικοῦ πλοίου μου τὴν ἀποζημίωσιν. Ἡ Εἰσηγητικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Βουλῆς τότε πλησίον τῶν μετ' ἐμοῦ καὶ ἄλλων τὰς διαφόρους αἰτήσεις λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν τὴν ἐμὴ διεύθυνεν εἰς τὸ ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν Ὑπουργεῖον παραγγέλλουσα αὐτῷ νὰ λάβῃ τὴν δέουσαν πρόνοιαν ὑπὲρ ἀνθρώπου ὅστις προσήνεγκεν ὑπὲρ τοῦ Ἔθνους ἰδιόκτητόν του πλοῖον. Συμμορφωθεὶς ὅθεν μὲ τὸ ἀπὸ 6 Μαΐου ψήφισμα Αὐτῆς κατὰ τὴν 7 Ἰουλίου ἐπέδωκα ἀναφορὰν ἐνώπιον τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ἐπικαλούμενος νὰ μοὶ χορηγηθῶσι τὰ μέσα δι' ὧν ἠδυνάμην νὰ λάχω τοὐλάχιστον τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἐν ὡρίμῳ ἡλικίας διατελούσης θυγατρός μου. Δυστυχῶς ὅμως τότε οὐδεμία μοὶ προ . . . . .[1] καὶ μετὰ πόνου ἀνεχ[. . . .]α . . . . . ἐν ἐμοὶ τὴν ἐλπίδα ὅτι τὸ Ἔθνος εὐημεροῦν θ' ἀνταμείψῃ ἴσως ἀργὰ πλὴν πάντοτε τοὺς διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν του προμαχήσαντας. Ἤδη ὅτε καὶ πάλιν ἡ Συνέλευσις τῶν Πληρεξουσίων τοῦ Ἔθνους ἐν τῇ μεγαθυμίᾳ αὐτῆς ἐπανέκαμψε συζητοῦσα τὰ πρὸς ἀποζημίωσιν μέσα τῶν ὑπὲρ τοῦ Ἔθνους ἀγωνισθέντων καὶ διὰ ψηφίσματός της ἐδιάταξε τὴν σύστασιν ἐπιτροπῆς πρὸς ἐξέτασιν καὶ ἐκκαθάρισιν τῶν ὑπὲρ τῆς τοῦ Ἔθνους αὐτονομίας ἀγωνισθέντων ἀπαιτήσεων, σπεύδω νὰ καθυποβάλω ἐνώπιον Αὐτῆς, τὰ πολλάκις ὑποβληθέντα καὶ θεωρηθέντα ἐπίσημα ἀποδεικτικά μου, δυνάμει τῶν ὁποίων θὰ πεισθῇ ὅτι οὐχὶ προσωπικῶς συνετέλεσα διακινδυνεύσας ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ Ἔθνους, ἀλλὰ

1. Ὅπου τίθενται ἀποσιωπητικὰ εἶναι ἐφθαρμένον ἢ δυσανάγνωστον τὸ χειρόγραφον.

καὶ περιουσίαν οὐκ εὐκαταφρόνητον εἰς τὸν βωμὸν τῆς Πατρίδος ὁλοκαύτωμα προσέφερον. Ἐπειδὴ δὲ ὡς ἐκ τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας μου τοῦ μεταβῆν αὐτοπροσώπως κωλύομαι ἀποκαθιστῶ πληρεξούσιόν μου τὸν κύριον Ἀντώνιον Κυριακίδη, ὅστις ἐντέλλεται ἵνα παρουσιαζόμενος ἐνώπιον αὐτῆς παρακαταθέσῃ τὰ πρὸς ἐκκαθάρισιν ἀποδεικτικά μου, ἐκ τῆς ἐξελέγξεως τῶν ὁποίων τ' ἀπαρτίζοντα τὴν Σεβ. Ἐπιτροπὴν μέλη θ' ἀποφανθῶσιν ὑπὲρ τοῦ δικαίου τῆς αἰτήσεώς μου καὶ συγχρόνως θὰ ἴδωσι μετὰ λύπης ὅτι ἡ φωνὴ ἑνὸς γηραιοῦ ἀγωνιστοῦ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ Ἀγῶνος προκινδυνεύων καὶ κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν καὶ διατηρῶν στρατιώτας καὶ πλοῖον ἰδίαις δαπάναις ἐπικαλουμένου τὴν βοήθειαν τῆς Πατρίδος ὡς σήμερον, ἐν ἐρήμῳ ἐβόα καὶ οὕτως ἐπιφέρουσι τὴν ἄμεσον καὶ ἀνάλογον θεραπείαν ἧς τὸ ἀποτέλεσμα θέλει εἶσθαι ἡ κατ' ἀναλογίαν τῆς κοινωνικῆς του θέσεως ἀποκατάστασις τῶν ἡλικιωθέντων ἤδη θυγατέρων του.

Ὑποσημειοῦμαι μὲ Σέβας βαθύτατον

Μ. Κούταβος

Κυδωνίαι τῇ 16 Μαΐου 1865

(Ἐπὶ τῆς ᾠας) ἐλ(ήφθη) τὴν 9 Ἰουνίου 1865

Ἀριθ. 2204

(Ἐθν. Βιβλ., Ἀρχ. Ἀγων.)

98

Πρὸς

τὴν ὑπὲρ τῶν ἀδικουμένων Σ. Ἐπιτροπὴν

τῶν ἀδικημένων ἀγωνιστῶν.

Ὁ ὑποφαινόμενος Μαργαρίτης Κούταβος ἐξ Αἴνου πιστὸν τέκνον τῆς φιλτάτης ἡμῶν Πατρίδος γνωστὸς ἀγωνιστὴς καὶ ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ μου καὶ συγγενεῖς μου ἀπὸ τὸ 1821 ἅμα ἤχησεν ἡ σάλπιγξ περὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Πατρίδος, συγκατετάχθην ὑπὸ τὴν σημαίαν τῆς ἐλευθερίας μὲ τὸ ἴδιον πολεμικὸν 12 κανονίων πλοῖόν μου βρίκιον ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ὁ Ποσειδῶν», τὸ ὁποῖον ὥπλισα δι' ἰδίων μου ἐξόδων, προδιατεθειμένος ὢν διέτρεξα ἀτρομήτως τὸ κοινὸν στάδιον τῶν συναδελφῶν μου συνετέλεσα οὐσιωδῶς εἰς τοὺς κατὰ τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα θαλασσίους ἀγῶνας καὶ εἰς ὅλας τὰς ἀνάγκας τῶν ἐπ' αὐτὴν στρατοπέδων, ἐνισχύων καὶ ὑποστηρίζων αὐτὰ ἐματαίωσα κάθε κίνημα κατὰ τῶν ἡμετέρων τοῦ ἐχθροῦ, διὰ τῆς παρεμποδίσεως τροφῶν καὶ πολεμοφοδίων. Δὲν ἔλειψα, Σεβαστοὶ ἄνδρες τοῦ Ἀγῶνος, κατὰ τὰς διαταγὰς τῶν τότε κυβερνήσεων καὶ τῶν ἀρχηγῶν θαλάσσης καὶ ξηρᾶς, ἀφ' ὅλας τὰς ἐκστρατείας, Ὀλύμπου (μὲ τὸν ὑπασπιστὴν τοῦ Ὑψηλάντου Γρηγόριον Σάλλαν καὶ ἄλλους πολλούς), Χίου, Καρύστου, Χαλκίδος, Κεγχρεῶν, Ἁγ. Μαρίνας (Στελίδας Ἀρχηγ. τῶν Ὀδυσσ[έως] καὶ Νικηταρᾶ), καὶ πανταχοῦ ὅπου ἡ ἀνάγκη καὶ ἡ φωνὴ τῆς Πατρίδος, κατὰ δὲ τὸ 1824 πολιορκῶν τὸ φρούριον τῆς Χαλκίδος, συνάμα διατηρῶν καὶ τὸ εἰς Εὔβοιαν (Βρυσάκια) Στρατόπεδόν

μας διὰ τοῦ αὐτοῦ πλοίου μου διαδεχθεὶς τὸν δι' ἄλλην ἀνάγκην τῆς Πατρίδος ἀναχωρήσαντα τὸν Ναύαρχον Κωνσταντῖνον Κανάρην, ὅστις διεύθυνε τὸ τοῦ Μπουρέκα, βρίκιον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἀλλὰ μετὰ τρεῖς ἡμέρας τῆς ἀναχωρήσεώς του εἰσβαλόντος ὁλοκλήρου τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου ἀπεκλείσθην ἐκεῖ παρ' αὐτοῦ, ἐπολέμησα ὅσον ἠδυνήθην καὶ μὴ ἔχων πῶς νὰ διασωθῶ καὶ πῶς νὰ μὴ ὑποπέσω καὶ ἐγὼ μὲ τὸ πλήρωμά μου καὶ αὐτὸ τὸ ἴδιον πλοῖόν μου εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἐχθροῦ, φιλοτιμίᾳ κινούμενος καὶ κατεβύθισα καὶ εἰς τὰς φλόγας τοῦ πυρὸς παρέδωκα καὶ ὀπισθοπορήσαντος τοῦ ἐχθροῦ μόλις διεσώθην ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ἀπέναντι τῆς Λιθάδος μὲ τὸ πλήρωμά μου καθὼς καὶ πολλὰς οἰκογενείας καὶ πλῆθος ἄλλων.

Ἀλλ' ἀφοῦ διέτρεξα τὸ στάδιον τοῦτο, ἤτοι μετὰ τὴν καταβύθισιν τοῦ πλοίου μου θεωρῶν τὰς ἀνάγκας τῆς Πατρίδος, συνέλεξα ὅσους ἠδυνήθην συντρόφους καὶ συνετέλεσα εἰς διαφόρους μάχας καὶ κατὰ ξηρὰν ὡς ἀξιωματικὸς ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῶν ὁπλαρχηγῶν Βάσσου καὶ Ν. Κριτζώτου, παρευρεθεὶς εἰς τὰς ἀξιομνημονεύτους ἐκείνας τῶν Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς ἀρχηγοῦντος τοῦ ἀοιδίμου Καραϊσκάκη ἐποχὴν καθ' ἣν καὶ καιρίως ἔβλαψα καὶ τὸν δεξιόν μου ὀφθαλμόν.

Αἱ ἐκθέσεις μου συνωδευμέναι μὲ τὰ ἀνήκοντα ἀποδεικτικά μου τῶν θυσιῶν καὶ ἐκδουλεύσεών μου καθὼς καὶ ἰδιαιτέρως τοῦ πατρός μου ἐπίσης καὶ τοῦ μετ' ἐμοῦ ὑπηρετήσαντος ἐξαδέλφου μου Κωνσταντίνου Κουτάβου καθυπεβλήθησαν κατὰ τὸ 1833 εἰς τὰς ἐπὶ τούτου τότε διορισθείσας Ἐπιτροπὰς Θαλάσσης καὶ Ξηρᾶς, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μὲν πρώτη παρ' ἧς ἤλπιζον διὰ τὰς πρὸς τὰς κατὰ θάλασσαν ὑπερτερούσας ἐκδουλεύσεις μου καὶ θυσίας μὲ κατέταξαν παρ' ἐλπίδας εἰς τὴν κατωτέραν τάξιν τῶν ἀξιωματικῶν Ναυτικοῦ μὲ βαθμὸν διαθεσίμου ὑποπλοιάρχου, βαθμὸν τὸν ὁποῖον ἀπένεμον εἰς τοὺς ναυκλήρους τῶν πολεμ. πλοίων· ἡ δὲ δευτέρα ἔχουσα ὑπ' ὄψιν τὰ κατ' ἐμὲ μ' ἐτίμησε μὲ τὸν βαθμὸν ταγματάρχου. Ἐκ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης γυμνωθέντες πάσης περιουσίας καὶ ἀμοιβῆς καὶ μὴ λαβόντες οὐδεμίαν ἀποζημίωσιν διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ πλοίου μου εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Πατρίδος, οὔτε τῶν δαπανῶν μου, δὲν ἠξιώθην κἂν ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ὅμοιοί μου ἰδιοκτῆται πλοίων ἀγωνισταὶ διὰ νὰ χορηγῆται καὶ εἰς ἐμὲ τὸ ἓν ἥμισυ καὶ τὸ 2ο)ο ἀπέναντι τῆς ἀξίας τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ἀπολεσθέντος πλοίου μου, διὰ νὰ ἀναπαύσω ὁπωσοῦν τὴν φιλοτιμίαν μου καὶ ἀνακουφίζω τὰς ἀνάγκας τῆς πολυαρίθμου οἰκογενείας μου, οὐδ' ἐξ ὅσων ἄλλων μοῦ ὀφείλονται.

Εὐελπιζόμενος ἤδη εἰς τὴν σημερινὴν Ἐπιτροπὴν συγκειμένην ἀπὸ ἄνδρας τοῦ Ἀγῶνος ὅτι θέλουσι λάβει τὴν ἀπαιτουμένην πρόνοιαν καὶ διὰ τοὺς ἐπὶ τοσούτων χρόνων ἠδικημένους.

Ὑποσημειοῦμαι εὐσεβάστως

Ἐν Κυδωνίαις τὴν 18 Μαΐου 1865 — Μ. Κούταβος Ταγματάρχης

(Ἐθν. Βιβλ., Ἀρχ. Ἀγων.)

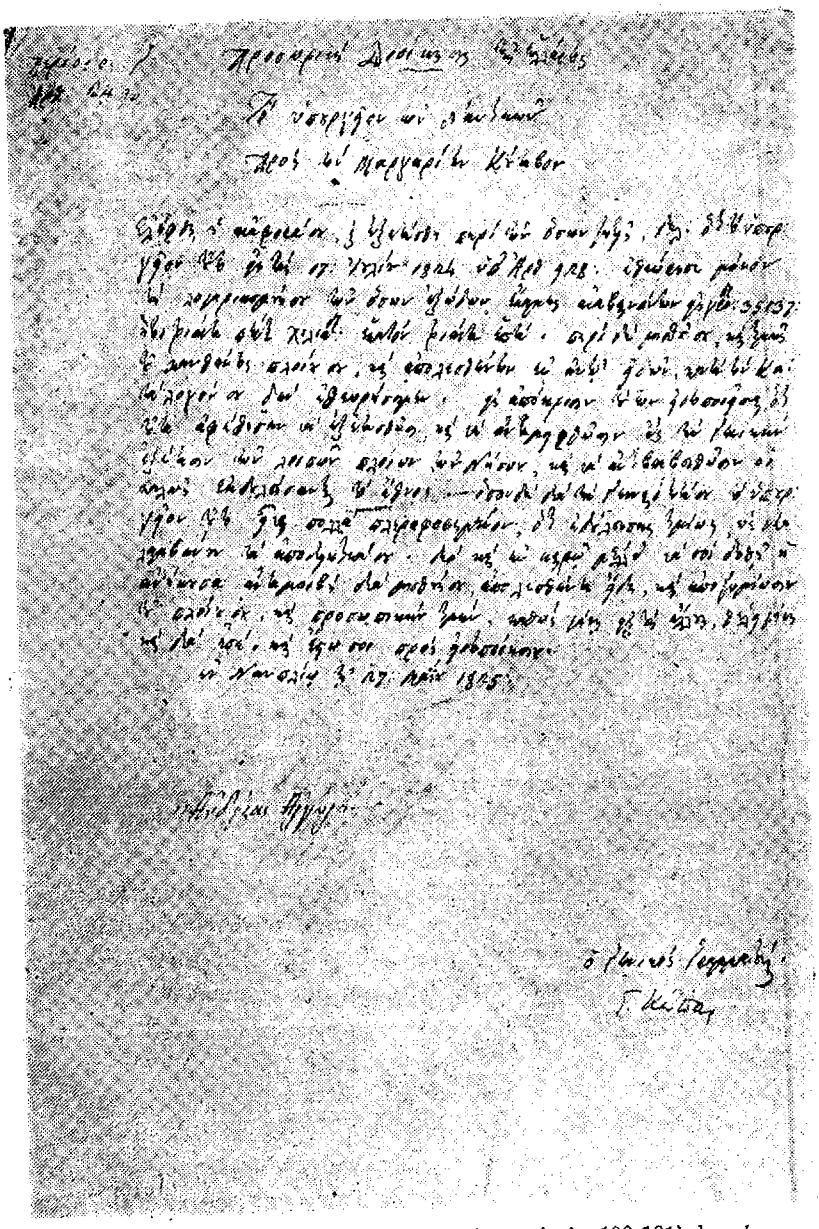

Φωτοτυπία τοῦ ὑπ' ἀριθ. 79 τοῦ παράντος (σελ. 100-101) ἐγγράφου τοῦ Μαργ. Κούταβου

99

Ἐν Κυδωνίαις τὴν 18 Μαΐου 1865

Ἀδελφέ μου Κύριε Ἀντώνιε Κυριακίδη!

Σᾶς ἔγραψα μὲ τὴν τελευταίαν μου εἰς ἀπάντησιν τῆς πρὸ ἡμερῶν ἐπιστολῆς σας δι' ἧς σᾶς ἔγραφον ὅτι θὰ σᾶς παρακαλέσω νὰ μὲ ἀντιπροσωπεύσητε παριστάμενος ἐνώπιον τῆς ὑπὲρ τῶν ἀγωνισαμένων συστηθείσης Ἐπιτροπῆς καὶ ἰδοὺ ἔχετε ἐπισυνημμένως τὸ πληρεξούσιον τοῦτο ἔγγραφον καθὼς καὶ ἄλλα ἔγγραφα διάφορα διαφόρων κατὰ καιροὺς ἀρχῶν στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν. Ἐκ τῶν κατὰ τὸ 1833 καὶ κατὰ μῆνα Ἰούλιον ἐν Ναυπλίῳ δοθεισῶν ἐκθέσεών μου τόσον τῆς ἀφορώσης ἐμὲ καθὼς ἰδιαιτέρως καὶ τοῦ πατρός μου ὅστις ἰδίως ὑπηρέτησε καὶ ἰδίως ἀπώλεσε καὶ αὐτὸς δύο πλοῖά του καὶ εἴτε ἄλλο ἀπὸ τοὺς Τούρκους εἰς τὴν Πατρίδα δημευθέντα ***διότι ἐνώθη καὶ αὐτὸς μὲ τοὺς ἐπαναστάτας*** εὑρισκόμενα ὡς δὲν ἀμφιβάλλω εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν θὰ ἀπαντήσῃ ἡ σημερινὴ αὕτη Ἐπιτροπὴ τὰ καθ' ἡμᾶς καὶ θὰ φωτισθῇ δεόντως συνάμα δὲ θὰ ἴδῃ μὲ ἀπορίαν της, ἴσως, πόσα ὑπέστημεν δεινὰ ἀπὸ ὅλου τοῦ ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Πατρίδος ἀγῶνος δεινά, καθημερινοὺς κινδύνους, καὶ κατὰ πόσον συνετελέσαμεν μετὰ ζήλου καὶ προθυμίας καὶ πόσας ὑπέστημεν ζημίας πραγματικάς, ναί! ***πραγματικὰς*** καὶ συγχρόνως καὶ αὐτὴν τὴν ἀκμάζουσαν, τὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας μου ἐπὶ ὁλοκλήρου τοῦ ἀγῶνος θυσιάσας καὶ δὲν ἔπαυσα ὑπηρετῶν τιμίως καὶ μετὰ ζήλου τὴν Κυβέρνησιν, ἀλλ' ἀτυχῶς ***ἀντὶ τοῦ Μάννα χολὴν ἀντὶ τοῦ ὕδατος ὄξον,*** ἀντὶ νὰ λάβουν πρόνοιαν καὶ δι' ἡμᾶς, ὡς ἐπίσης ἐν καιρῷ τοῦ ἀγῶνος παντοῦ καὶ πάντοτε εἰς ὅλας τὰς ἀνάγκας τῆς Πατρίδος ὁπόταν καὶ ὅπου διατατόμεθα εἰς πάντα κίνδυνον καὶ ἀπανταχοῦ, ἀντὶ λέγω ὅταν ἐλήφθη τὸ μέτρον ἐκεῖνο τὸ νὰ λαμβάνουν οἱ ναυτικοὶ τῶν τριῶν νήσων διὰ τὰ πλοῖά των λόγῳ τινὸς ἀποζημιώσεως ὡς μικράν τινα ἀμοιβὴν 2ο)ο ἢ καὶ περισσοτέραν, ἡμᾶς μᾶς παρέλειψαν, μᾶς ἀπεσκοράκισαν διόλου, δὲν μᾶς ἐθεώρησαν ὡς συμπράξαντας, ὡς συντελέσαντας, ὡς ἐπίσης κινδυνεύσαντας, ὡς παθόντας καὶ θυσιασθέντας καθ' ὁλοκληρίαν, καὶ ὁ λόγος πασίδηλος, διότι δὲν ηὐτυχήσαμε νὰ εἴμεθα ἀπὸ καμμίαν τῶν τριῶν ναυτικῶν νήσων, ἂς τὸ εἴπωμεν καὶ καθαρώτερα, δὲν εἴμεθα αὐτόχθονες. Ἂν ἤμην (κατὰ τὰς ἐκδουλεύσεις μας, θυσίας μας πασίγνωστοι τοῖς πᾶσι καὶ εἰς αὐτὰ τὰ Σ. Μέλη τῆς σημερινῆς Ἐπιτροπῆς), ἂν ἤμην, λέγω, Ὑδραῖος, Σπετζιώτης ἢ Ψαριανός, ἤθελα βεβαίως τοὐλάχιστον νὰ τιμηθῶ μὲ τὸν βαθμὸν Β' τάξεως Πλοίαρχος, καὶ οὐχὶ ὡς μοὶ ὠνόμασαν Ὑποπλοίαρχος τοῦ Β. Ναυστάθμου, τοιούτους βαθμούς, οἵτινες ἐδίδοντο εἰς τοὺς χρηματίσαντας τότε μὲ τὰ πολεμικά, ὡς ὑποπλοίαρχοι καὶ ὡς ναύκληροι, ἤθελον λέγω νὰ χαίρωμαι καὶ ἀμοιβὰς καὶ ἀπολαυὰς καὶ Β. δωρεάς, ὡς ἀενάως γίνεται.

Δὲν σᾶς λανθάνει, Κύριε Κυριακίδη, ὅτι μετὰ τὸ τετραετὲς θαλάσσιον

στάδιόν μας, ἤτοι ἀπὸ τὸ 1820 μέχρι τὸ 1824, ὅτε ἠναγκάσθην νὰ καταβυθίσω καὶ εἰς τὰς φλόγας τοῦ πυρὸς νὰ δώσω τὸ πολεμ. πλοῖόν μου, ὅτε τότε περιστοιχηθεὶς ἐκ τῆς τρομερᾶς ἐχθρικῆς ἐκείνης δυνάμεως πολιορκῶν τὴν Εὔβοιαν κατ' ἐντολὴν τῶν τότε Ἀρχῶν καὶ Ἀρχηγῶν καὶ ἰδίως τοῦ Ναυάρχου Κανάρη *, (διότι ἡ Κοινότης τῶν Ψαρῶν τότε ἀνέλαβε τὴν κατὰ θάλασσαν ἐκστρατείαν), δὲν ἔμεινα ἀδιάφορος βλέπων ὅτι ἀνάγκη τῆς Πατρίδος εἶναι μεγίστη, ἀλλ' ἀπεφάσισα καὶ συγκατετάχθην μὲ τὰ τῆς ξηρᾶς Στρατεύματα καὶ ἀξιωματικὸς ὑπὸ τοῦ Κριεζώτου, ὑπὸ τοῦ Βάσσου καὶ εἰς τὴν Ἐλευσῖνα, (ἐνθυμεῖται καλῶς ὁ Κύριος Χρηστίδης, ὅτε μ' ὑπαγόρευε καὶ ἐγράψαμεν ἐπιστολὴν τοῦ Κιουταχῆ μὲ κἄποιον Βούργαρην Κοσμᾶν ἀπεσταλμένον τοῦ Κιουταχῆ, καὶ ὅτε ἀπὸ Ἐλευσῖνα διὰ νυκτὸς ἤλθομεν εἰς τὸν Πειραιᾶ, ἐπὶ Καραϊσκάκη, καὶ ὅπου διέμεινα εἰς τὸ ταμπούρι ὁμοῦ μὲ τὸν Βάσσον. Παραλείπω καὶ τὰ ἐκεῖ συμβάντα μου καὶ παθήματά μου καὶ τὰς κατὰ Τρικκέρων ἠκολούθησα ἐκστρατείας. Ἔρχομαι νὰ σᾶς πληροφορήσω ὅτι ἡ τότε Ἐπιτροπὴ τῆς ξηρᾶς μ' ἐτίμησε μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ Ταγματάρχου καὶ ὡς τοιοῦτος ἔκαμα (ἀφοῦ μ' ἠδίκησαν οἱ Ναυτικοὶ) καὶ διατελῶ, ὡς ἀξιωματικὸς στρατιωτικὸς καὶ ἐπειδή, εἴτε ἀπὸ παρακινήσεις τινῶν, εἴτε ἐξ ἀνάγκης, εἴτε διὰ λόγους ἀνεξηγήτους, ἀπεφάσισα καὶ ἔλαβα τὸ Στρατιωτικὸν Προικοδοτικὸν Γραμμάτιον, ἐπ' ἐλπίδι νὰ πραγματοποιήσω εἰς Ἐθν. Γαίας ἢ Κτήματα, ἀλλά, φεῦ! ἠπατήθην, καὶ πολύ μάλιστα. Διότι ἀφοῦ ἐπὶ τρία τέσσαρα ἔτη περιῆλθον καὶ περιεπλανώμην εἰς μέρη τῆς Πελοποννήσου καὶ μέρη τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ κατηνάλωσα καὶ χρόνους καὶ ἔξοδα ἐπὶ ἐξόδων, δυστυχῶς, διὰ τοὺς τοῖς πᾶσι γνωστοὺς λόγους, μὴ δυνηθεὶς νὰ πραγματοποιήσω, καταχρεωθείς, ἠναγκάσθην καὶ ἐπώλησα αὐτὸ τῶν 10 χιλ. δραχμῶν Γραμμάτιον ἀντὶ 34 τοῖς ο)ο, μόλις τρεῖς ἥμισυ χιλιάδες δρχμ. ἔφερεν ἀντὶ τόσα ὅσα δὲν ἤρκεσαν τὰ ἔξοδα ἔκαμα καὶ νὰ ξεχρεώσω καὶ ἀντὶ καλοῦ μᾶς ἐπέφεραν κακά, μάλιστα νέα βάσανα καὶ νέους πολέμους καὶ τόσας ἄλλας δυσπραγίας, τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα, καὶ μὲ τὰ κίβδηλα Γραμμάτια καὶ Συναλλαγματικάς, παραλείπων τὰ περαιτέρω, περιορίζομαι ἤδη νὰ σᾶς προδιαθέσω διὰ νὰ εἶσθε εἰς θέσιν νὰ ἐξασκήσετε τὰ δικαιώματά μου ὅσον ἀφορῶσι τὰ οὐσιωδέστερα τῶν ἀξιώσεών μου καὶ ἐκ πρώτης ἀφετηρίας κατὰ τὸ ἔγγραφον τὸ ὑπ' ἀριθ. 1769 ἡμερομ. 3 Ἰουνίου 1824 τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Σώματος καὶ τὸ ὑπ' ἀριθ. 2496 ἡμερομ. 1825 Μαΐου 28 τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν δικαιοῦμαι ν' ἀποζημιωθῶ: α) νὰ πληρωθῶ τὴν τιμὴν τοῦ πλοίου μου ἀπο-

* Μὲ τὸν Κ. Κανάρην τότε ἦταν καὶ ὁ ἴδιος, εἶχεν ὑπὸ τὴν διεύθυνσίν του τὸ πλοῖον τοῦ Μπουρέκα καὶ διετελούσαμεν ὁμοῦ πολιορκοῦντες τὸ φρούριον τῆς Χαλκίδος διατηροῦντες καὶ ἐνισχύοντες συγχρόνως καὶ τὸ εἰς Βρυσάκια Κεντρικ. Στρατόπεδόν μας, ἀλλὰ προσκληθέντος ἀπὸ τὴν Πατρίδα του δι' ἄλλην ἀνάγκην, ἔμεινα, ὡς ἀνωτέρω εἶπον, δι' ὁριστικῆς ἐντολῆς των, καὶ δὲν παρῆλθον τρεῖς ἡμέραι ἀντὶ πολιορκητής, πολιορκηθεὶς ἐκ τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου κτλ.

λεσθὲν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ μ' ὅλα τὰ ἐν αὐτῷ, ὡπλισμένον καλῶς μὲ κανόνια δώδεκα καὶ μὲ ὅλα τὰ ἀναγκαῖα τοῦ πολέμου ψιλὰ ὅπλα καὶ μ' ἀρκετὰ πολεμοφόδια, μ' ὅλα τὰ σκεύη ἔκπαλαι, μ' ὅλα ὅ,τι καὶ ἂν εἶχον τόσον φορέματά μας καὶ πᾶν ἄλλο εἴδισμα καὶ κοσμήματα* καὶ μόλις μ' ἔμειναν μ' ἑνὸς ζεύγους πιστόλας καὶ μ' ἓν τρουμπόνι διασωθὲν εἰς τὴν ξηρὰν μὲ τὰ παλληκάρια μου, ταῦτα πάντα εἶναι γεγονότα ὡρισμένα καὶ οὐχὶ ἀόριστα καὶ ἀσαφῆ. Δεύτερον δέ, ὡς διαλαμβάνει τὸ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν ἔγγραφον, νὰ ἀπαιτήσωμεν καὶ τὴν ἀμοιβὴν δι' ὅσους χρόνους διὰ τὸ ἴδιον πλοῖον ὑπηρέτησεν ὅπως ἐγένετο καὶ εἰς τοὺς Ὑδραίους, Πετζιώτας καὶ Ψαριανούς, ὡς π.χ. τόσα μηνιαῖα διὰ τόσους ναύτας καὶ τόσον δι' ἀμοιβὴν τοῦ πλοίου· καὶ ἐκ τοῦ μνησθέντος ἐγγράφου εὐχαριστηρίου τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν καθαρῶς ἀπαιτήσεις περὶ ἀμοιβῆς κλπ. Μὲ τὰ παρὰ τῶν διαφόρων σᾶς ἐσωκλείω ἐγγράφων, σᾶς ἐσωκλείω καί τινα ἀντίγραφα ὁμολόγων τῆς τότε Κυβερνήσεως, ἀναβαινόντων περὶ τῶν 37-38 χιλιάδων γροσίων τοῦ καιροῦ ἐκείνου, πηγάζοντα ἀπὸ δαπάνας ἐνιαυσίου ἐκστρατείας.

Δικαιοῦμαι νὰ ζητήσω τὰς δαπάνας, μισθοὺς καὶ ἄλλα ὑπέκυψα εἰς τὴν ἐκστρατείαν Ὀλύμπου τὸ 1822 ὅτε ὁ Ὑψηλάντης διὰ διαταγῆς του μὲ τὸν ὑπασπιστήν του Γρηγόριον Σάλλαν καὶ μὲ τὴν Ἐπιτροπὴν Ὀλυμπιακήν, συγκειμένην ἀπὸ τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ὀλυμπίου Διαμαντῆ καὶ Ν. Κασομούλη, Τζούνη καὶ ἄλλους, ὑπέκυψα, λέγω, εἰς δαπάνας καὶ μισθοὺς περίπου τῶν 16-17 χιλ. γροσίων, καὶ εἶχον διάφορα ἔγγραφα καὶ τοῦ Ὑψηλάντου καὶ τοῦ Σάλλα καὶ ἄλλων ἀποδεικνύοντα τὰ πάντα, ἀλλ' ὅλα ὁμοῦ μὲ τὸ πλοῖον μ' ἀπωλέσθησαν, καθὼς καὶ ὅσα εἶχον ἐν καιρῷ τῆς Στυλίδος εἰς τὴν Ἁγ. Μαρῖναν, ἀρχηγούντων τοῦ Ὀδυσσέως καὶ τοῦ Νικηταρᾶ. Ἐστήσαμεν τὸ στρατόπεδόν μας διὰ νυκτὸς παραλαβόντες εἰς τὰ πλοῖα γνωστὰ πράγματα καὶ τότε ἄνευ μισθῶν ὑποσχομένου τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ τῶν ἀρχηγῶν, ἀλλὰ μηδὲν περίπου τῶν 19.500 γροσίων ταῦτα. Νὰ ἐξασκήσῃς, παρακαλῶ, καὶ πᾶν ἄλλο ἔχω δικαίωμα ἀπὸ τῶν δαπανῶν τούτων καὶ οἵτινες ὅποιος ἀπολαύει καὶ ἀμείβει καὶ διὰ τὰ ἴδια πλοῖα ἔλαβον καὶ οἱ ἄλλοι ναυτικοί.

Πρὶν τελειώσω σᾶς παρακαλῶ νὰ ἰδῆτε τὸν Ναύαρχον Κανάρην, καὶ ἔγραψα καὶ τοῦ υἱοῦ μου Φωκίωνος, νὰ εὐαρεστηθῇ νὰ μᾶς χορηγήσῃ τὰ ἀπαιτούμενα ἀποδεικτικὰ καὶ διὰ τὴν ἀξίαν τοῦ πλοίου μου ἀπώλεσα δυνάμει μᾶλλον διαταγῆς του, τὸν ἀντικατέστησα καὶ ἐπ' ὀνόματι τῶν Ψαριανῶν, διότι ὡς Ψαριανὸς μὲ τοὺς Ψαριανοὺς διετέλεσε καὶ Ψαριανὴ ἐλογίζετο κατὰ θάλασσαν ἡ ἐκστρατεία.

Σὲ ἀσπάζομαι καὶ εἶμαι ὁ ὑμέτερος Μ. Κούταβος
Τὰ σεβάσματά μου πρὸς τὸν Ἐκλ. Κυριάκον
καὶ ἀσπασμούς μου πρὸς τὸν Κυρ. . . . Καρασ . . .
Ἡ ἐπιστολή μου αὕτη μὲ δάκρυα εἶναι γεγραμμένη.

(φ 1α ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὥρας)

* Ἡ ἀξία τοῦ ἀπολεσθέντος ἀνεβαίνει περίπου τῶν 15—16 χιλ. ταλλήρων.

Εἰς τὸν Θεμιστοκλῆν Ἐμμ. Σαλτέλην εὑρίσκεται ἓν στέλεχος ἐκ σελίδων καὶ φυλλαδίων μὲ ἀντίγραφα ἀποδείξεων διαφόρων Διοικήσεων ἀρχῶν καὶ ὁπλαρχηγῶν καὶ ζητήσεων, ἐκ τῶν ὁποίων θέλετε φωτισθῆ, διότι τὰ πρωτότυπα, ὡς προεῖπα, εὑρίσκονται εἰς τὰς Ἐπιτροπὰς πρός . . .
(Ἐθν. Βιβλ., Ἀρχ. Ἀγων.)

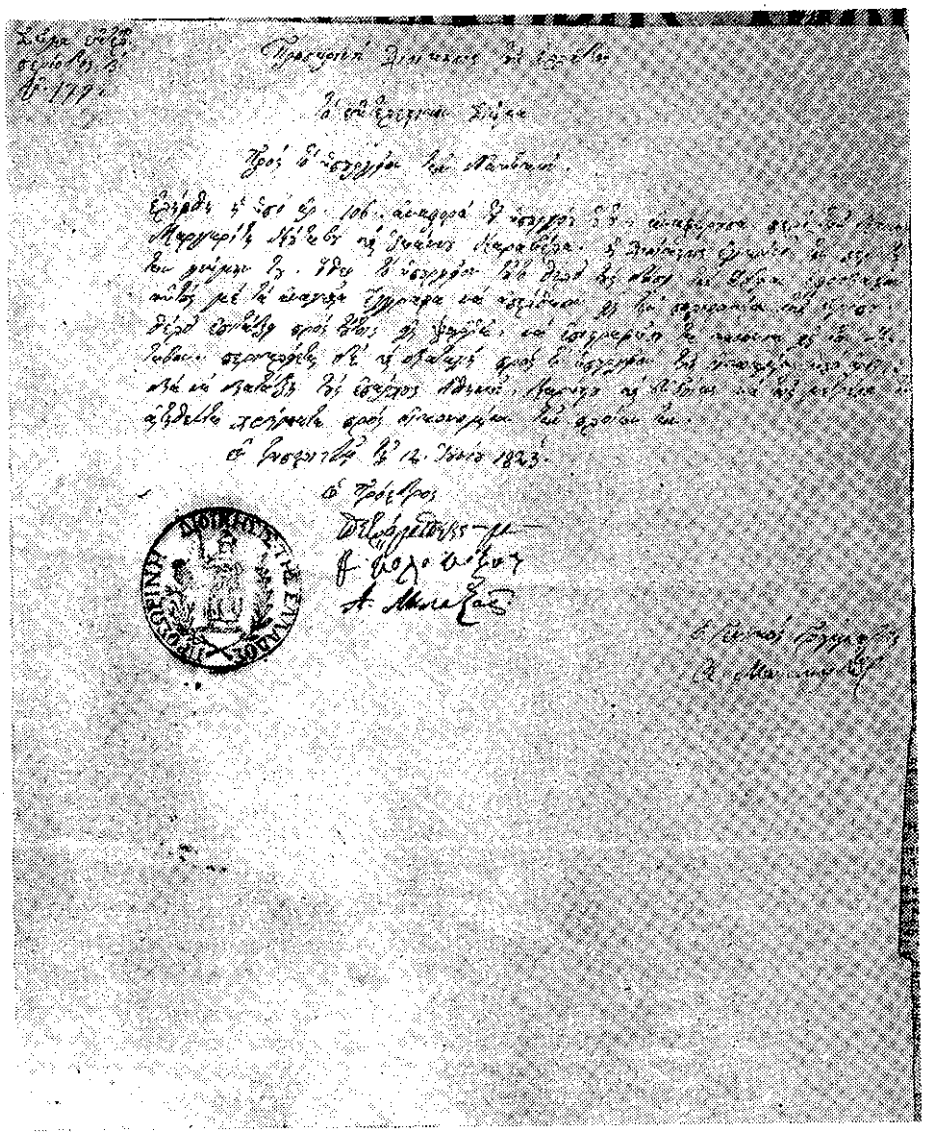

Φωτοτυπία τοῦ ὑπ' ἀρ. 24 τοῦ παρόντος (σελ. 60-61) ἐγγράφου τοῦ Μ. Κούταβου

ΙΩΑΝΝΟΥ ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

ΜΙΚΡΑ ΚΑΙ ΜΕΡΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΧΩΡΙΩΝ ΜΕΓΑΛΟΥ ΚΑΙ ΜΙΚΡΟΥ ΒΟΓΙΑΛΗΚΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΠΟΙΚΙΩΝ ΑΥΤΩΝ

«Μητρός τε καὶ πατρὸς καὶ τῶν ἄλλων προγόνων ἁπάντων τιμιώτερον πατρίς ἐστι καὶ σεμνότερον καὶ ἁγιώτερον».
(Πλάτωνος Σωκρατικοὶ Διάλογοι)

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Διανοηθεὶς νὰ γράψω τὴν μικρὰν ταύτην Μερικὴν Ἱστορίαν τῆς πατρίδος μου Μεγάλου Βογιαλικίου καὶ τῶν λοιπῶν χωρίων ἀμφεταλαντευόμην ἐπὶ πολὺ σκοπούμενος τὸ δυσχερὲς τοῦ ἔργου, ἔστω καὶ μικροῦ, ἐλλείψει θετικῶν ἱστορικῶν πηγῶν. Ἐπὶ τέλους ὅμως λαβὼν ὑπ' ὄψει, μολονότι ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτῶν καὶ ἐντεῦθεν ἔχουσι παρέλθει τρεῖς καὶ ἥμισυς περίπου αἰῶνες, οὐδὲν δυστυχῶς μέχρι σήμερον εὕρηται γραπτὸν περὶ αὐτῶν βασιζόμενον εἴτε εἰς ἱστορικὰς πηγὰς εἴτε εἰς γλωσσολογικὰς ἐρεύνας καὶ παραδόσεις καί, ἐὰν μή τι καὶ τώρα περὶ αὐτῶν γραφῇ, αἱ ἐπιγιγνόμεναι γενεαὶ οὐ μόνον θέλουσι διατελεῖ εἰς παντελῆ ἄγνοιαν περὶ τῆς καταγωγῆς αὐτῶν καὶ τοῦ ἀποικισμοῦ τῶν προγόνων αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπιθυμοῦντες νὰ μάθωσιν ὁπωσδήποτε τοῦτο καὶ μὴ ἔχοντες περὶ τούτου οὐδὲν βοήθημα, θέλουσιν ἴσως καταρᾶσθαι τοὺς δυναμένους ὁπωσδήποτε νὰ πράξωσι τοῦτο, ἀλλὰ μὴ ἐπιχειρήσαντας ἕνεκα ἀμελείας ἢ ἀτολμίας, ἀπετόλμησα καὶ εἶπον: «ἐρρίφθω ὁ κύβος», εἰδὼς ὅτι «δεινὸν ἡ ἄγνοια καὶ πολλῶν κακῶν ἀνθρώποις αἰτία».

Παιδιόθεν ἔχων ἔμφυτον τὸ γνωμικὸν «σκοπεῖν ἅμα πρόσω καὶ ὀπίσω», οὐδεμίαν παρουσιασθεῖσάν μοι εὐκαιρίαν παρέλειψα, ὅπως μάθω τι ἐνδιαφέρον περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν προγόνων μου καὶ ἐμοῦ καὶ περὶ τῆς ἀποικίσεως τῆς πατρίδος μου καὶ τῶν μετὰ ταῦτα περιπετειῶν αὐτῆς ἀρυόμενος ταῦτα εἴτε ἐκ γλωσσολογικῶν συγκρίσεων εἴτε ἐξ ἱστορικῶν γεγονότων ἐπενεγκόντων οὐσιώδεις μεταβολὰς καὶ μεταναστεύσεις εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, εἴτε καὶ ἐκ παραδόσεων τῶν γεροντοτέρων, οἵτινες μεταδιδόμεναι ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν καὶ ἀπὸ στόματος εἰς

στόμα διὰ ζώσης φωνῆς ἀναπληροῦσι πολλάκις τὴν ἔλλειψιν γραπτῆς πηγῆς οἵα ἕνεκα μιᾶς ἢ ἑτέρας αἰτίας δὲν ἔτυχε νὰ γραφῇ. Πάσας ὅμως τὰς ρηθείσας πηγὰς ὑπέβαλλον εἰς τὴν ἔγκρισιν τῆς λογικῆς, τῆς ὅσον ἔνεστιν αὐστηρᾶς κριτικῆς καὶ τοῦ ὀρθοῦ λόγου ἐξελέγχων αὐτὰς καὶ χρονολογικῶς. Πέποιθα δ' ὅτι δὲν εἶναι παντελῶς ἀνωφελὴς ἡ συγγραφὴ ἑνὸς μικροῦ ἱστοριδίου τῆς πατρίδος μου, διότι ἡ παντελὴς ἔλλειψις τοιούτου καθιστᾶ ὠφέλιμον πᾶν οἱονδήποτε συγγραμμάτιον ἔστω καὶ ἐλλειπέστατον ἐν πολλοῖς ἄλλως τε τὸ ἐλλειπὲς τοῦτο πιθανὸν νὰ γίνῃ ἀφορμὴ ὅπως συγγραφῇ ἕτερον μᾶλλον ἀκριβὲς καὶ πλῆρες, καὶ τοῦτο πάλιν ἄλλο ἔτι ἀκριβέστερον καὶ πλήρέστερον καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς μέχρι τῆς ἐκδόσεως τελείου ἱστορικοῦ ἔργου περὶ τῶν μερῶν τούτων τῶν τοσοῦτον ἀγνοουμένων οὐ μόνον παρὰ τῶν ἁρμοδίων ἀλλὰ καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν κατοικούντων αὐτά. Βεβαίως ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ τῷ τοσοῦτον ζοφερῷ καὶ διφορουμένῳ, οὐδὲν δύναται κατ' ἀρχὰς τέλειον νὰ παραχθῇ, ὡς ἡ πάνοπλος Ἀθηνᾶ ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διός. Διὸ προβαίνων καὶ ἐγὼ εἰς τὴν συγγραφὴν τοῦ βιβλιαρίου τούτου ἄνευ οὐδεμιᾶς προσδοκίας ὑλικοῦ κέρδους καὶ δάφνης συγγραφέως, ἀλλὰ μόνον ὑπὸ φιλοπατρίας ἐλαυνόμενος καὶ τῆς ἀθανάτου ρήσεως Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου ἑπόμενος «ἡ ἱστορία τοῖς μὲν νεωτέροις τὴν τῶν γεγηρακότων περιποιεῖ σύνεσιν, τοῖς δὲ πρεσβυτέροις πολλαπλασιάζει τὴν ὑπάρχουσαν ἐμπειρίαν· καὶ τοὺς μὲν ἰδιώτας ἀξίους εὐδαιμονίας παρασκευάζει, τοὺς δὲ ἡγεμόνας τῷ διὰ τῆς δόξης ἀθανατισμῷ προτρέπεται τοῖς καλλίστοις τῶν ἔργων ἐπιχειρεῖν», οὐδόλως βαυκαλίζομαι ὅτι προσφέρω ἔξοχόν τι ἔργον, ἀλλ' ἐλπίζω ὅτι, ἐπειδὴ τὸ προσφερόμενον εἰς τὸ κοινὸν τουτὶ ἱστορίδιον περιέχει τι πλέον τοῦ μηδενός, θὰ τύχω εὐγνωμόνων ἀναγνωστῶν, οἵτινες θὰ μοὶ ἐπέτρεπον νὰ λογίζωμαι εὐτυχὴς καὶ ἐπὶ τῷ ἐλαχίστῳ τούτῳ, ἅτε γνώσκοντες ὅτι ἐν τούτῳ ἐγκειται ἡ πρόοδος πάσης πράξεως καὶ πνευματικοῦ ἔργου, καὶ δὴ καὶ ἱστορικοῦ συγγράμματος, ἐν τῷ ἀνεγείρειν ἔργα τελειότερα ἐπὶ τῇ βάσει προηγηθέντων ἀτελεστέρων ἐπ' ἀγαθῷ τῆς τε φιλτάτης πατρίδος τοῦ ἐνδόξου ἡμῶν ἔθνους.

Ἔγραφον ἐν Μεσημβρίᾳ κατὰ μῆνα Ἰούλιον
τοῦ ἔτους 1904

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

Α'. ΧΩΡΟΓΡΑΦΙΑ

§ 1. Ἐπιχειροῦντες νὰ ἐκθέσωμεν ἐν συνόψει ἐν τῷ βιβλιαρίῳ τούτῳ τὰ κατὰ τὰς χώρας μεγάλου Βογιαλικίου, Μικροῦ Βογιαλικίου καὶ τῶν ἀποικιῶν αὐτῶν ἐπάναγκες ἐθεωρήσαμεν ἐν πρώτοις νὰ περιγράψωμεν χωρογραφικῶς τὰ μέρη ταῦτα, ὅπως ὁ ἀναγνώστης λάβῃ ἀκριβῆ ἰδέαν καὶ γνῶσιν τῆς τοποθεσίας καὶ ὀνομασίας τῶν μερῶν τούτων.

§ 2. Τὰ ἑλληνικὰ χωρία Μέγα Βογιαλίκιον, Μικρὸ Βογιαλίκιον καὶ Μουραδανλῆ, ἀποικία Μεγάλου Βογιαλικίου, κεῖνται πρὸς βορρᾶν τῆς Ἀδριανουπόλεως εἰς ἀπόστασιν ὀκτώ, ἕως ἐννέα ὡρῶν· ἤτοι τεσσαράκοντα, ἕως τεσσαράκοντα πέντε χιλιομέτρων αὐτῆς, βορειοδυτικῶς δὲ τῶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν εἰς ἀπόστασιν ἕνδεκα, ἕως δώδεκα ὡρῶν· ἤτοι πεντήκοντα πέντε, ἕως ἑξήκοντα χιλιομέτρων αὐτῶν. Καὶ νοτιοανατολικῶς τῆς Ὑαμπόλεως εἰς ἀπόστασιν δέκα ἕως ἕνδεκα καὶ ἡμισείας ὡρῶν· ἤτοι πεντήκοντα ὀκτὼ χιλιομέτρων αὐτῶν. Ἐὰν δὲ σύρωμεν μίαν εὐθεῖαν γραμμὴν ἐκ Φιλιππουπόλεως πρὸς ἀνατολὰς μέχρις Ἀνδριανουπόλεως, τῆς ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ἡ γραμμὴ αὕτη διέρχεται ἀκριβῶς διὰ τῶν χωρίων Μεγάλου Βογιαλικίου, Μικροῦ Βογιαλικίου καὶ Μουρανδαλῆ. Ἐπίσης δὲ καὶ ἐκ Καλλιπόλεως (ἢ Καλλιουπόλεως) πρὸς βορρᾶν ἀγομένη εὐθεῖα γραμμὴ διέρχεται διὰ Κεσάνης, Οὐζοῦν-κιοπροῦ, Βογιαλικίων καὶ Καρναββὰτ καὶ καταλήγει εἰς Σιλίστριαν (Δορόστολον), τὴν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως ἢ Ἴστρου ποταμοῦ. Ἐκ τούτων ἔπεται ὅτι ἡ χώρα, τὴν ὁποίαν κατέχουν τὰ ἐν λόγῳ χωρία, ἔχει τὸ αὐτὸ ἀνατολικὸν μῆκος, ὅπερ καὶ ἡ Καλλίπολις, Κεσάνη, Οὐζοῦν-κιοπροῦ, Καρναββὰτ καὶ Σιλλίστρια· ἤτοι τὴν αὐτὴν ὥραν, λεπτὸν καὶ στιγμὴν ἔχουν μεσημβρίαν, καθ' ἃ καὶ ἡ ἐν λόγῳ χώρα. Καθὼς ἐπίσης καὶ βόρειον πλάτος ἔχουσι τὸ αὐτὸ τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος χωρία, ὅπερ καὶ ἡ Φιλιππούπολις καὶ Ἀγαθόπολις· τουτέστιν ἔχουσι τὴν αὐτὴν συνήθως θερμοκρασίαν ἡ Φιλιππούπολις, ἡ Ἀγαθούπολις καὶ τὰ Βογιαλίκια.

Α' § 3. Τοπογραφία Μεγάλου Βογιαλικίου. Τὸ Μέγα Βογιαλίκιον (Μάρκειον, τουρκιστὶ Μπουγιοὺκ-Μπογιαλίκ, βουλγαριστὶ Γκολιὰμ-Μπογιαλὶκ) κεῖται ἐπὶ τοποθεσίας κατὰ τὸ ἥμισυ πεδινῆς, κατὰ δὲ τὸ ἕτερον ἥμισυ ἐλαφρῶς ἐπικλινοῦς καὶ ἐν μέρει ἀνωμάλου. Τὸ μέρος τοῦτο διαρρέουσι τρία ρυάκια, τὰ μὲν δύο, τὰ καὶ σημαντικώτερα, ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον, τὸ δὲ τρίτον ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμάς. Συμβάλλουσι δὲ τὰ μὲν δύο πρῶτα ὀλίγον κατωτέρω τοῦ κέντρου τοῦ χωρίου, τὸ δὲ τελευταῖον ὀλίγον τι ἐνδότερον τῆς κάτω ἄκρας τοῦ χωρίου. Οὕτω δὲ συμβαλλόμενα καὶ τὰ τρία ἀποτελοῦν

ἓν ρυάκιον, ὅπερ ρέον πρὸς νότον δέχεται ἀριστερόθεν μὲν τὸ ρυάκιον τῶν Βένδρων (δένδρων), δεξιόθεν δὲ τὸ τῶν Δδουλακίων καὶ εἶτα χύνεται εἰς τὸν μεγαλύτερον ρύακα τὸν καλούμενον Χωριανικὸν ρέμμα ἢ τῶν Μύλων. Εἶναι δὲ ἡ ἀπόστασις τοῦ χωρίου ἀπὸ τὸ μέρος, ἔνθα χύνονται τὰ ὕδατα τῶν ἀνωτέρω ρυακίων εἰς τὸν ρύακα τῶν Μύλων περίπου δώδεκα λεπτὰ τῆς ὥρας ἤτοι ἓν χιλιόμετρον καὶ διακόσια μέτρα. Ὀνομάζεται δὲ τὸ χωριανικὸν τὸ ρέμμα καὶ ρέμμα τῶν Μύλων, διότι καθ' ὅλον τὸ μῆκος τοῦ ροῦ αὐτοῦ ἑκατέρωθεν τῶν ὀχθῶν ὑπάρχουσιν ὑδρόμυλοι, ὧν οἱ πρῶτοι πρὸς τὰς πηγὰς ἐξ τὸν ἀριθμὸν εἰσι κτήματα τῶν Ἑλλήνων κατοίκων Μεγιαλικίου, οἱ δὲ πέραν τοῦ ἔκτου καὶ κατωτέρω ἰδιοκτησία ἀλλοεθνῶν. Ὁ ρύαξ τῶν Μύλων ἔχει τὰς πηγάς του ἐπ' αὐτῆς σχεδὸν τῆς μεθορίου γραμμῆς Τουρκίας καὶ Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, ἥτις ἀπὸ δέκα ἐννέα ἐτῶν καὶ ἐντεῦθεν (ἀπὸ τοῦ ἔτους 1885 μ.χ.) ἑνωθεῖσα μετὰ τῆς Βουλγαρίας, τῆς μεταξὺ τοῦ Αἵμου καὶ Δουνάβεως, διὰ πραξικοπήματος τῶν Βουλγάρων θεωρεῖται ἤδη καὶ ὀνομάζεται ὑπὸ τῶν Βουλγάρων Νότιος Βουλγαρία, ἀλλ' ὑπὸ τῆς Τουρκίας καὶ τῶν Εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων ἡ ἕνωσις αὕτη δὲν ἀνεγνωρίσθη εἰσέτι ἐπισήμως θεωρουσῶν αὐτὴν ὡς διατελοῦσαν μόνον ὑπὸ τὴν προσωπικὴν ἕνωσιν τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βουλγαρίας Φερδινάνδου τοῦ Α΄, ἀλλ' οὐχὶ καὶ πραγματικῶς ἡνωμένην, ἐν ᾧ πράγματι κατ' οὐσίαν εἶνε καθ' ὅλα ἡνωμένη καὶ κυβερνᾶται ὡς καὶ ἡ καθ' αὐτὸ Βουλγαρία.

§ 4. Τὰ πέριξ τοῦ Μεγάλου Βογιαλικίου τὰ μὲν νοτίως καὶ νοτιοανατολικῶς κείμενα εἶναι μᾶλλον λοφώδη καὶ κεκαλυμμένα ὑπὸ πυκνῶν δρυμώνων ποῦ μὲν θαμνωδῶν, ποῦ δὲ λοχμῶν καὶ ἐνιαχοῦ δασῶν ξυλικῆς οἰκοδομησίμου, ἐν οἷς ἁπαντῶσι σποραδικῶς καὶ κρανέαι, μηλέαι, γαῦρα, ξυνομηλέαι, ἀπιδέαι, ἀχλαδέαι, λεπτοκαρύαι, τρικοκκέαι, ἀπουρνέαι (τσαπουρνέαι) καὶ μάλιστα θάμνοι (καρατσιλαΐς). Τὰ δὲ βορείως καὶ βορειοανατολικῶς κείμενα εἶναι μᾶλλον πεδινὰ ἀποτελοῦντα τοὺς ἀγροὺς καὶ λειμῶνας τῶν κατοίκων. Τὰ δὲ δυτικὰ εἶναι ἀμπελῶνες, καὶ τὰ βορειοδυτικὰ λόφοι σύνδεδροι ἐκ δρυῶν καὶ σπανίως κρανεῶν. Σημαντικώτεροι λόφοι πρὸς βορρᾶν μὲν εἶνε τὸ Σαρλίκ, ἐφ' οὗ ὑπάρχουν ἐρείπια ἀρχαίου φρουρίου, βορειοδυτικῶς δὲ τὸ Τσιαλμπαΐρ (Τσιὰλ-μπαμπᾶς), ἐφ' οὗ ὑπάρχει πηγὴ καὶ ἐπὶ ταύτης ἄλλοτε ὑπῆρχεν ἐρημοκκλήσιον, τιμώμενον τῇ Πέμπτῃ τῆς Ἀναλήψεως. Μολονότι δὲ σήμερον κατέπεσε τὸ ἐρημοκκλήσιον τοῦτο, οὐχ' ἧττον ὅμως κατ' ἔτος τῇ Πέμπτῃ τῆς Ἀναλήψεως ἅπαντες οἱ κάτοικοι καὶ τῶν τριῶν χωρίων Μεγάλου Βογιαλικίου, Μικροῦ Βογιαλικίου καὶ Μουρανδαλῆ μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν μετὰ φανῶν, ἐξαπτερύγων, σταυρῶν καὶ λαβάρων πορεύονται λιτανεύοντες καὶ ψάλλοντες καθ' ὁδὸν ἱκετηρίους καὶ παρακλητικὰς ἀκολουθίας καὶ ἀφικόμενοι ταυτοχρόνως ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ προμνημονευθέντος λόφου πλησίον τῆς πηγῆς συγκεντροῦνται ἐν εἴδει ἡμικυκλίου καὶ ἑστραμμένοι πρὸς ἀνατολὰς δέονται γονυκλινεῖς καὶ ἀσκεπεῖς τῷ Ὑψίστῳ

Θεῷ ὑπὲρ ἐλέους καὶ ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν καὶ ὑπὲρ εὐφορίας τῶν καρπῶν τῆς γῆς καὶ ἐν γένει ὑπὲρ κατευοδώσεως τῶν γεωργικῶν καὶ κτηνοτροφικῶν αὐτῶν ἐπιχειρήσεων καὶ εὐκρασίας ἀέρων. Εἶτα δὲ ἀνιστάμενοι ἁγιάζονται ὑπὸ τοῦ κλήρου δι' ἡγιασμένου ὕδατος, ὅπερ ἐπὶ τόπου ἁγιάζεται ἀρυόμενον ἀπὸ τῆς πηγῆς τοῦ λόφου καλουμένης «Ἁγίασμα». Μετὰ δὲ τὸ πέρας τῶν ἀκολουθιῶν, δεήσεων καὶ ἁγιασμῶν ἐκφωνοῦνται λογίδρια πρὸς τὸ παριστάμενον εὐσεβὲς ἀκροατήριον, δι' ὧν προτρέπονται οἱ φιλόχριστοι ἀδελφοὶ εἰς πλήρη μεταμέλειαν τῶν πεπλημμεληκότων καὶ τροπὴν ἐπὶ τὰ θεάρεστα εὐπρεπῆ καὶ χριστοήθη ἔργα. Μετὰ δὲ μικρὰν ἀνάπαυλαν τῶν γεροντοτέρων καὶ σεμνοπρεπῆ κύκλιον χορὸν τῶν νεωτέρων ἀποχωρίζονται διὰ φιλικῶν ἀσπασμῶν ἀπ' ἀλλήλων οἱ τῶν τριῶν χωρίων κάτοικοι ἀμφοτέρων τῶν φύλων καὶ ἀπέρχονται ἕκαστοι εἰς τὰ ἴδια μετὰ τῆς αὐτῆς πομπῆς λιτανεύοντες καὶ δοξολογοῦντες τὸν δοτῆρα παντὸς ἀγαθοῦ Πανυπερτέλειον Θεόν. Ἄλλοι λόφοι εἶνε οἱ ἑξῆς: πρὸς νότον ὁ δικόρυφος Τσιακὲρ-μπαμπᾶς (Τσιακιρλῆ), νοτιοανατολικῶς τὸ Μανταρλῆ-μπαΐρ (λόφος μυκήτων) καὶ Σιβρὶ-μπαΐρ (ὀξύλοφος, κωνοειδὴς) καὶ πρὸς ἀνατολὰς τὸ Κουρτ-μπαΐρ (λυκόλοφος), Καρα-άτσ-μπαΐρ (πτελεόλαφος) καὶ Μαγιὰ-μπαΐρ (πυτιόλοφος) καὶ βοριοανατολικῶς ὁ λόφος τοῦ Δζιλέκα-μπαΐρ.

§ 5. Δάση ἐκ δένδρων ὑπάρχουσι τὰ ἑξῆς: Πρῶτον κοινωτικὰ πρὸς βορρᾶν καὶ ὀλίγον βορειοδυτικῶς ἡ Μηλεά, τὸ Χονδρὸ κουρί, ἡ Βαθειὰ Λάκκα, αἱ Πλαγαὶς τῶν ἀμπέλων, τὰ πέριξ τοῦ Τσιὰλ-μπαΐρ. Τὰ πέριξ τοῦ Σαρλὶκ καὶ τοῦ Βούλκου τὰ Μπιλμπιλίκια ἀκριβῶς πρὸς βορρᾶν. Πρὸς νότον καὶ ὀλίγον νοτιοανατολικῶς τὸ Κάτω Χωριανικὸν Κουρί. Ἅπαντα ταῦτα τὰ δάση δένδρων τῆς Κοινότητος περιλαμβάνουν ἔκτασιν πέντε τετραγωνικῶν χιλιαμέτρων περίπου. Δεύτερον ἰδιωτικὰ δάση δένδρων. Τούτων σημαντικώτερα εἶναι τὰ δύο τοῦ Τσιμπλιὰρ πρῶτον τοῦ μύλου κείμενον νοτιοδυτικῶς, καὶ δεύτερον τὸ καλούμενον Γγουτδούλα κείμενον βορειοανατολικῶς ὄπισθεν τοῦ λόφου Τζιλέκα-μπαΐρ. Ἄλλα ἰδιωτικὰ πρὸς νότον εἶνε τὸ τοῦ Χρήστου Παπαστουγιάν, τὸ τοῦ Παπαδοπούλου, καὶ τὸ τοῦ Στάθη Γγουτδούλα, ἔτι δὲ τὸ τοῦ Τούλαρα καὶ τὸ τοῦ Μιχαλέντζα. Πρὸς βορρᾶν τὸ τοῦ Κυφοῦ, τὸ τοῦ Στογιάντσου καὶ τὸ τῆς Δτόντσινας. Ἔτι δὲ ἀραιὰ δένδρα λείψανα τῶν ἄλλοτε περιφήμων δασῶν τοῦ Παπαδᾶ καὶ τοῦ Τζιαλαρᾶ. Πρὸς δυσμὰς τὸ τοῦ Βλάχου, πρὸς ἀνατολὰς τὸ τοῦ Παπατάσιου καὶ τὸ τοῦ Χατζῆ. Ἔτι δὲ νοτιοδυτικῶς τὸ τοῦ Δουλάπι, νοτιοανατολικῶς τὸ τοῦ Γγοτδούλα καὶ πρὸς βορρᾶν τὸ τοῦ Τίτυρη. Ρύακες ἐκτὸς τῶν προρρηθέντων εἶνε οἱ ἑξῆς: Σημαντικώτεροι εἶνε δύο ὁ προρρηθεὶς τῶν Μύλων ρέων ἀπὸ νότου πρὸς βορρᾶν καὶ εἶτα στρέφεται πρὸς δυσμὰς καὶ δεχόμενος τὰ ὕδατα πολλῶν ρυακίων ἰδίως ἐξ ἀριστερῶν ἐκβάλλει εἰς τὸν Τούντζιαν ὀλίγον πρὸς βορρᾶν τοῦ χωρίου Γγατζίλοβον, καὶ ὁ τοῦ Ἁγιασματάκη πρὸς Ἀνατολάς. Οἱ δύο οὗτοι ρύακες ἀφθονοῦν ἰχθύων καὶ καρκίνων, οὓς οἱ κάτοικοι ἀπλήστως

ἁλιεύουσι, τοὺς μὲν καρκίνους, οἵτινες εἶναι νοστιμώτατοι μάλιστα οἱ τοῦ Ἁγιαζματάκη, τὴν ἄνοιξιν καὶ ἰδία τὴν μεγάλην τεσσαρακοστήν, τοὺς δὲ ἰχθῦς τὴν ἄνοιξιν, τὸ θέρος καὶ τὸ φθινόπωρον. Ἐν τοῖς ρύαξι τούτοις ἀφθονοῦσιν ἰχθῦς κυρίως τριῶν εἰδῶν, ἡ μριάνκα (εἶδος μυραίνης ποταμίου μικρᾶς), τὰ σαζάνια (μικροὶ φαιοὶ κυπρῖνοι) καὶ οἱ μυλωνάδες (εἶδος μικρῶν ποταμίων κωβιῶν). Σπανίως δὲ ἀπαντῶσι καὶ ἐγχέλεις, μικραὶ στρογγύλαι σαρδέλλαι καί τι εἶδος παχυτάτης σμαρίδος καλουμένης παρὰ τῶν κατοίκων ἀσπρόψαρον. Καὶ πάντα μὲν τὰ ἀνωτέρω εἴδη τῶν ἰχθύων εἶναι νοστιμωτάτη καὶ ὑγιεστάτη τροφή, ἀλλὰ προπάντων ἡ τῆς μυραίνης νοστιμία εἶνέ τι ἔκτακτον καὶ ἀπαράμιλλον, ἥτις πληρέστατα ἀντικαθιστᾶ τὰ μεγάλα μπαρμπούνια τῆς θαλάσσης, πρὸς ἃ καὶ εἶναι ὁμοία κατὰ τὸ σχῆμα, μεγαλύτερα ὅμως αὐτῶν. Μικρότεροι δὲ ρύακες εἶναι ὁ τῶν Γιουρτίων πρὸς βορρᾶν διερχόμενος διὰ μέσου τοῦ Μικροῦ Βογιαλικίου χύνεται εἰς τὸ Κατωχωριανὸν ρεῦμα. Καὶ ἐν τῷ ρυακίῳ τοῦτο ἀπαντῶσι καρκίνοι καὶ ὀλίγοι ἰχθῦς τῶν ἀνωτέρω εἰδῶν. Βορειοανατολικῶς εἶνε τὸ ρυάκιον τῶν Μανδρῶν καὶ ἀνατολικῶς οἱ Ἀλπότρυπες. Πρὸς δυσμὰς εἶναι τὰ ἑξῆς ρυάκια: τὸ Μασοὺρ-δερε, ὁ Κάλαμος καὶ οἱ δύο Καλτζιάδερέδες. Βορειοδυτικῶς εἶνε τὸ ρεῦμα τοῦ Χαϊδαρλῆ. Λίμναι ὑπάρχουσιν αἱ ἑξῆς σχεδὸν πᾶσαι ἀποξηραινόμεναι τὸ θέρος, ἡ Λούτσα (λίμνη), ἡ τοῦ Χατζῆ-κουρί, ἡ Σαρήγκιὸλ (κιτρίνη λίμνη) καὶ ἡ τῆς Κρουστάλους ἅπασαι κείμεναι πρὸς ἀνατολάς.

§ 6. Τὸ χωρίον Μέγα Βογιαλίκιον ἔχει πληθυσμὸν δύο χιλιάδων κατοίκων ἁπάντων Ἑλλήνων τὴν καταγωγήν, τὸ φρόνημα, τὴν γλῶσσαν, τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα καὶ ἐξαιρέτως τὸ ἁγνὸν πατριωτικὸν αἴσθημα μὲ ὅλην τὴν γειτνίασιν αὐτῶν πανταχόθεν πρὸς Βουλγάρους καὶ Τούρκους, ἅτινα διετήρησαν ἀλώβητα ἐπὶ τέσσαρας περίπου αἰῶνας. Ἡ περιοχὴ τοῦ χωρίου κατέχει ἔκτασιν τεσσάρων τετραγωνικῶν χιλιομέτρων. Διαιρεῖται δὲ κατὰ μῆκος ἀπὸ βορρᾶν πρὸς νότον διὰ κεντρικῆς ὁδοῦ εἰς δύο ἴσα σχεδὸν ἡμικύκλια μέρη εἰς ἀνατολικὸν καὶ δυτικόν, τῆς ὅλης ἐκτάσεως αὐτοῦ ἐχούσης σχῆμα κύκλου ἢ ἐλλείψεως. Ἐν τῷ ἀνατολικῷ ἡμικυκλίῳ ὀλίγον νοτιώτερον τοῦ κέντρου κεῖται ὁ ναὸς τοῦ χωρίου καὶ πλησίον αὐτοῦ ἡ μικρὰ παλαιὰ σχολή. Ἡ ἐκκλησία αὕτη ἐκτίσθη τῷ χιλιοστῷ ὀκτακοσιοστῷ ὀγδοηκοστῷ δευτέρῳ σωτηρίῳ ἔτει (1882) ἀναλώμασι δημοσίοις καὶ τιμᾶται ἐπ' ὀνόματι τῆς κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου διὸ τὴν 15ην Αὐγούστου ἑκάστου ἔτους τελεῖται πανήγυρις, εἰς ἣν συρρέουσι πανταχόθεν πρὸς πανηγυρισμὸν καὶ διασκέδασιν ἐκ τῶν πέριξ μερῶν Ἕλληνες, Βούλγαροι, Τοῦρκοι καὶ Ἀθίγγανοι καί τινες μικροὶ μεταπράται χάριν ἐμπορίου, ὅπερ κυρίως συνίσταται εἰς ἐδώδιμα καὶ ἀμφιέσματα καὶ ἀθύρματα παίδων. Ἐνῷ τόπῳ ᾠκοδόμηται ὁ ναὸς οὗτος ὑπῆρχε πρὸ τοῦ τελευταίου Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου (1876—1877) παλαιὸς ναὸς στερεᾶς κατασκευῆς κτισθεὶς τῷ χιλιοστῷ ὀκτακοσιοστῷ εἰκοστῷ (1820) σωτηρίῳ ἔτει, ἀλλὰ πυρποληθεὶς κατὰ τὸν ἄνω μνημονευθέντα πόλεμον

ὑπὸ τῶν μεταναστευόντων Τούρκων χωρικῶν συληθεὶς προηγουμένως ὑπ' αὐτῶν. Ἐν τῷ κέντρῳ περίπου τοῦ χωρίου κεῖται ἡ μεγαλοπρεπὴς νεόδμητος ἑλληνικὴ σχολή, εὐρύχωρος καὶ εὐάερος κτισθεῖσα κατὰ τὰ ἔτη 1891, 1892 καὶ 1893 ἀναλώμασι δημοσίοις τῆς κοινότητος Μεγάλου Βογιαλικίου. Ἐν διαφόροις δὲ κεντρικοῖς καὶ ἀποκέντροις μέρεσι τοῦ χωρίου ὑπάρχουσι κρῆναι ἤτοι ὑδρορρόαι ρέουσαι ἀφθόνως διαυγὲς καὶ δροσερὸν ὕδωρ ἐν ὅλῳ ἕνδεκα (11), ὧν αἱ ἐννέα κατεσκευάσθησαν ἢ ἐπεσκευάσθησαν κατὰ τὰ ἔτη 1896 καὶ 1897. Εἶναι δὲ αἱ ἑξῆς : ἡ τῆς σχολῆς (Παπαδᾶ), ἡ τῆς ἐκκλησίας ἡ τοῦ Δζιόκουλα, ἡ τοῦ Κασνάκη, ἡ Καινούρια, ἡ τοῦ Παπανικόλα, ἡ τοῦ Παπαχατζῆ, ἡ τοῦ Μασοὺρ-δερέ, ἡ τοῦ Ξηγούρα. Αὗται μὲν αἱ κατασκευασθεῖσαι καὶ ἐπισκευασθεῖσαι, δύο δὲ παλαιότεραι, ἡ τῆς Κράλας καὶ ἡ τῆς Δζανούδας.

Β' § 7. Τὸ Μικρὸν Βογιαλίκιον (Κατωχωριό, τουρκιστὶ Κιουτσοὺκ-Μπογιαλὴκ, βουλγαριστὶ Μολακ Μπογιαλὴκ) κεῖται πρὸς βορρᾶν τοῦ Μεγάλου Βογιαλικίου ἀπέχον αὐτοῦ ἓξ χιλιόμετρα, ἤτοι μίαν ὥραν καὶ δώδεκα λεπτὰ πρῶτα. Διαρρέεται δὲ κατὰ τὴν δυτικὴν αὐτοῦ πλευρὰν ἐν εἴδει τεμνούσης ὑπὸ ρύακος ἀπὸ νότου πρὸς βορρᾶν· ὥστε κεῖται ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ὀχθῶν τοῦ ρύακος τούτου, ἀλλὰ τὰ μὲν τρία τέταρτα περίπου πρὸς ἀνατολὰς πέραν τῆς δεξιᾶς ὄχθης, τὸ δὲ ἓν τέταρτον πρὸς δυσμὰς πέραν τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης. Τὸ μὲν νότιον ἀνατολικὸν καὶ βόρειον μέρος τοῦ ἐδάφους τῆς θέσεως, ἐν ᾗ κεῖται, εἶνε σχεδὸν ἐπίπεδον καὶ ὁμαλόν, τὸ δὲ δυτικὸν ἀνώμαλον. Τὰ πέριξ αὐτοῦ εἶνε ἀγροὶ καὶ λοφίσκοι ἄδενδροι, πλὴν τοῦ δυτικοῦ μέρους, ὅπερ εἶναι δάσος δρυῶν σχετικῶς μικρῶν, ἀραιῶν δὲ ἕνεκα τῆς συχνῆς τῶν κατοίκων ξυλεύσεως ἐξ αὐτοῦ, μὴ ἐχόντων ἄλλα κοινωτικὰ δάση ἐκτὸς αὐτοῦ. Ἡ βορειοανατολικὴ πλευρὰ τῶν πέριξ μερῶν αὐτοῦ περιβρέχεται ὑπὸ ποταμίου τινὸς καλουμένου «Τρανοῦ ρεύματος». Τὸ ποτάμιον τοῦτο ἔχον τὰς πηγάς του μεταξὺ τῶν προλεχθέντων λόφων (§ 4) Καραὰτσμπαΐρ καὶ Μαγιὰ-μπαΐρ κατ' ἀρχὰς διευθύνεται πρὸς βορρᾶν, περιβρέχει τὰ βουλγαρικὰ χωρία Δερέκιον καὶ Μαχαλᾶ καὶ στρέφεται βορειοδυτικῶς δεχόμενον δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν τὰ ὕδατα πολλῶν ρυακίων καὶ διὰ πολλῶν ἐλιγμῶν διέρχεται τὰ βουλγαρικὰ χωρία Πασιάκιο, Μισσελῆ, Παπάζκιο καὶ στρεφόμενον ἀκριβῶς πρὸς δυσμὰς διέρχεται μεταξὺ τῶν χωρίων Δαοὺτ-μπεγλί, Γιοὺτσ-μεϊλὲρ καὶ Χαμπαρλῆ, χύνεται κάτωθεν τοῦ Κιζιλ-ἀγάτς εἰς τὸν Τόνσον (Τονδίαν, Ταίναρον, Ἀρτίκιον καὶ βουλγαριστὶ καὶ Τουρκιστὶ Τούντζιαν) ποταμόν. Τὸ ποτάμιον τοῦτο, ἐπὶ ἑκατέρων τῶν ὀχθῶν τοῦ ὁποίου ὑπάρχουν καθ' ὅλον τὸ μῆκος πλεῖστοι ὑδρόμυλοι, λαμβάνει διαφόρους ὀνομασίας ἀναλόγως τῶν χωρίων, πλησίον τῶν ὁποίων διέρχεται. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν λέγεται Δρικιώτικον καὶ Μαχαλιώτικον, εἶτα Κατωχωριανὸν ρεῦμα καὶ Τρανὸν ρεῦμα (Μέγα ρεῦμα), ἔπειτα Πασιακιώτικον, μετὰ ταῦτα Μελισιώτικον, Παπαζκιονόν, καὶ τέλος Χαμπαρλιώτικον. Τὸ Μικρὸν Βογιαλίκιον

οὔτε λόφους ἀξιοσημειώτους ἔχει, οὔτε λίμνας, οὔτε δάση. Ὅλα σχεδὸν τὰ πέριξ αὐτοῦ καλύπτουν ἀγροί, οἵτινες ἰδίως οἱ πρὸς ἀνατολὰς κείμενοι εἶνε κατὰ πολὺ εὐφορώτεροι τῶν ἀγρῶν τοῦ Μεγάλου Βογιαλικίου. Οἱ ἀμπελῶνες τοῦ χωρίου κατέχουσι τὰ βορειοανατολικὰ αὐτοῦ μέρη. Ἡ ἐκκλησία τοῦ Μικροῦ Βογιαλικίου κεῖται εἰς τὴν νοτιοανατολικὴν ἄκραν τοῦ χωρίου, ἐπὶ δὲ τοῦ μέρους, ἔνθα ᾠκοδόμηται ὑπῆρχεν ἄλλοτε πρὸ τοῦ τελευταίου Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου (1876—77) ναὸς περικαλλὴς καὶ νεόδμητος, ὃν ἐπυρπόλησαν οἱ ἀνυπότακτοι μεταναστεύοντες Τοῦρκοι χωρικοὶ συλήσαντες πρότερον. Τιμᾶται δὲ ὁ νῦν ναός, καὶ ὁ πυρποληθείς, ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου καὶ πανηγυρίζει τὴν 29ην Αὐγούστου ἑκάστου ἔτους. Συρρέουσι δὲ πλήθη ἐκ τῶν πέριξ εἰς τὴν πανήγυριν ταύτην καὶ μάλιστα ἐκ τῶν ἑλληνικῶν χωρίων Μεγάλου Βογιαλικίου καὶ Μουρανδαλῆ καὶ πανηγυρίζουσιν, ὡς προαναφέραμεν καὶ περὶ τῆς πανηγύρεως Μεγάλου Βαγιαλικίου, Ἐκτίσθη δὲ ὁ μὲν πυρποληθεὶς τῷ 1847 σωτηρίῳ ἔτει, ὁ δὲ νῦν ὑπάρχων τῷ 1892 σωτηρίῳ ἔτει ἐπὶ τῶν τοίχων τοῦ πυρποληθέντος ἐπισκευασθέντων, οἵτινες μικρὰν ὑποστάντες βλάβην ἕνεκα τῆς στερεότητος αὐτῶν ἐθεωρήθησαν ἀρκετὰ ἰσχυροί, ὥστε νὰ τεθῇ ἐπ' αὐτῶν στέγη. Οἱ κάτοικοι τοῦ Μικροῦ Βογιαλικίου συμποσούμενοι εἰς ὀκτακοσίους εἶναι ὅλοι Ἕλληνες τήν τε καταγωγὴν καὶ τὸ φρόνημα καὶ τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ λοιπὰ ὡς καὶ οἱ τοῦ Μεγάλου Βογιαλικίου. Ἡ ἔκτασις τῆς ὅλης περιοχῆς τοῦ χωρίου εἶναι δύο τετραγωνικὰ χιλιόμετρα, ἐν δὲ τῷ κέντρῳ αὐτοῦ κεῖται ἡ ἑλληνικὴ δημοτικὴ σχολὴ κτισθεῖσα τῷ 1882 σωτηρίῳ ἔτει ἀναλώμασι δημοσίοις. Ἐνῷ ἐν Μεγάλῳ Βογιαλικιῳ, ὡς προαναφέρομεν, ὑπάρχουσιν ἔνδεκα κρῆναι ὑδρορρόαι, ἐν Μικρῷ Βογιαλικίῳ οὐδεμία τοιαύτη ὑπάρχει, οἱ δὲ κάτοικοι ὑδρεύονται ἐκ δύο ἢ τριῶν πηγῶν ἐν σχήματι φρεάτων ἀβαθῶν.

Γ' § 8. Τὸ Μουρανδαλῆ (Μουρὰτ-δαγλὶ=δάσους τοῦ Μουρὰτ) κεῖται πρὸς βορρᾶν καὶ ὀλίγον βορειοδυτικῶς τοῦ Μεγάλου Βογιαλικίου καὶ πρὸς δυσμὰς τοῦ Μικροῦ Βογιαλικίου ἐπὶ θέσεως ἐπιπέδου καὶ τερπνῆς. Καὶ τοῦτο διαρρέεται ὑπὸ μικροῦ ρυακίου κατὰ μῆκος ἀπὸ νότου πρὸς βορρᾶν, ὅπερ ὅμως κατὰ τοὺς μεγάλους τοῦ θέρους καὶ φθινοπώρου καύσωνας ἀποξηραίνεται, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εἰς οὐδὲν τῶν προαναφερθέντων ρυακίων τῶν δύο προηγουμένων χωρίων συμβαίνει. Ἕτερον ρυάκιον τὸ χωρίον τοῦτο ἔχει τὸ πρὸς δυσμὰς καλούμενον Κουζγγούνι, ὅστις ὅμως σπανιώτερον ξηραίνεται, χύνεται δὲ εἰς τὸν ρύακα Κουβανλίκ, κείμενον βορειοδυτικῶς, ὅστις ἐπίσης ἐνίοτε ξηραίνεται. Ἄλλος ρύαξ μᾶλλον σημαντικώτερος εἶναι ὁ πρὸς βορρᾶν Σινὶρ-δερὲς (ρύαξ ὄρίου). Τὰ πέριξ τοῦ Μουρανδαλῆ εἶναι τὰ μὲν νοτιοδυτικά, νότια καὶ νοτιοανατολικὰ λοφώδη καὶ κατάφυτα ὑπὸ δασῶν καὶ λοχμῶν, τὰ δὲ δυτικά, βόρεια καὶ βορειοανατολικὰ εἶναι πεδινά, ἔνθα κεῖνται οἱ εὐφορώτατοι ἀγροὶ καὶ λιμῶνες τῶν κατοίκων. Ἄξιον σημειώσεως τοῦ χωρίου τούτου εἶνε ἡ ἔκτακτος καὶ ὑπερβάλλουσα εὐφορία τῶν γαιῶν αὐτοῦ

ἧς ἕνεκα οἱ κάτοικοι λίαν προήχθησαν οἰκονομικῶς, ὄντες εὐπορώτεροι τῶν κατοίκων τῶν δύο ἄλλων ἑλλην. χωρίων. Μόνον Β.Δ. ἔχει δάσος τι μεμονομένον καὶ οὐδεμίαν συνάφειαν ἔχον πρὸς τὰ προλεχθέντα ἀποτελούμενον ἐκ μελανῶν δρυῶν καλούμενον Κουρὶ ἢ Μπαλτζιάδες. Λόφους ἔχει νοτιοανατολικῶς τὸ Πέτρι ἢ Τέτρι-μπαΐρ (τέτρι σημαίνει τουρκιστὶ=ροῦς, ροῦδι κοινῶς, καλεῖται δὲ Τέτρι-μπαΐρ ἕνεκα τῶν πολλῶν ἐπ' αὐτοῦ ρουδίων). Πρὸς νότον κεῖται ὁ λόφος τῶν ἀμπέλων, ἐπὶ τῆς βορείας καὶ ἀνατολικῆς κλιτύος τοῦ ὁποίου εὑρίσκονται οἱ ἀμπελῶνες τῶν κατοίκων. Ἐντὸς τοῦ χωρίου ὑπάρχουσι δύο κρῆναι ὑδρορρόαι καὶ μία εἰς τὴν νοτίαν ἄκραν αὐτοῦ, ἔτι δὲ καὶ δύο φρέατα διαυγεστάτου καὶ δροσερωτάτου ὕδατος, ἐξ ὧν ὑδρεύονται οἱ κάτοικοι. Ἀκριβῶς ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ χωρίου ὑπάρχουσι τὸ ἑλληνικὸν σχολεῖον καὶ ἡ ὀρθόδοξος ἑλληνικὴ ἐκκλησία, ἅτινα ἀμφότερα ἐκτίσθησαν τῷ 1884 σωτηρίῳ ἔτει ἀναλώμασι δημοσίοις καὶ συνδρομαῖς τῶν φιλομούσων καὶ φιλοπατρίδων ὀρθοδόξων ἑλλήνων. Οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου Μουρανδαλῆ συμποσούμενοι εἰς ἑξακοσίους διαιροῦνται εἰς πεντακοσίους εἴκοσιν Ἕλληνας καὶ ὀγδοήκοντα Βουλγαροαθιγγάνους, οἵτινες ἔχουσιν οἰκίαν τινὰ ἀντὶ σχολῆς, εἰς ἣν φοιτῶσι οἱ Βουλγαροαθιγγανόπαιδες, διατηρουμένην δὲ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κατοίκων τοῦ χωρίου δυνάμει νόμων τῆς Βουλγαρικῆς κυβερνήσεως.

§ 9. Τὰ προϊόντα καὶ τῶν τριῶν τούτων ἑλληνικῶν χωρίων Μεγάλου Βογιαλικίου, Μικροῦ Βογιαλικίου καὶ Μουραδανλῆ εἶνε κυρίως δημητριακοὶ καρποὶ κατὰ τὴν ἑξῆς σειράν: σῖτος ἁπαλός, σῖτος σκληρός, κριθή, βρώμη, σίκαλις, ἀραβόσιτος, κέχρος καὶ μπουρτσιὰκ (εἶδος ὀσπρίου χρώματος κυανοερύθρου ἢ φαιοῦ, μεγέθους μπιζελίου ἢ χόνδρων χρήσιμον ἀποκλειστικῶς ὡς τροφὴ τῶν ζώων). Ἔτι δὲ καὶ ὄσπρια, κύαμοι, ἐρέβυνθοι, φακή, λάθυροι καὶ φασίολοι. Πρὸς τούτοις πέπωνες καὶ ὑδροπέπωνες. Κτηνοτροφικὰ προϊόντα εἶναι: μαλλίον, τυρός, γάλα, βούτυρον, δέρματα, αἰγοπρόβατα, ἀγελάδες, βούβαλοι, ἵπποι καὶ χοῖροι. Ἔτι δὲ πτηνά, ὄρνιθες, χῆνες, ἰνδικαὶ ὄρνιθες καὶ νῆσσαι. Ἐπίσης παράγουσι ἄφθονα μὲν ὠὰ ὀρνίθων, κηρὸν δὲ καὶ μέλι κατὰ καιρούς. Τὸ Μουρανδαλῆ ἀπέχει τοῦ μὲν Μεγάλου Βογιαλικίου (9) ἐννέα χιλιόμετρα, ἤτοι μίαν ὥραν καὶ τεσσαράκοντα ὀκτὼ πρῶτα λεπτὰ (1 ὥρ. 48′), τοῦ δὲ Μικροῦ Βογιαλικίου ἀπέχει ἓξ χιλιάμετρα (6 χ.) ἤτοι μίαν ὥραν καὶ 12 πρῶτα λεπτὰ (1 ὥρ. 12′). Τὰ τρία ταῦτα ἑλληνικὰ χωρία κεῖνται ἐν εἴδει τρίποδος ἢ ἀποτελοῦσι ὀρθογώνιον τρίγωνον, οὗτινος ἡ μὲν κορυφὴ τῆς ὀρθῆς γωνίας κεῖται ἐν Μικρῷ Βογιαλικίῳ, αἱ δὲ κορυφαὶ τῶν ὀξειῶν γωνιῶν ἐν Μεγάλῳ Βογιαλικίῳ καὶ Μουρανδαλῆ. Καὶ ἡ μὲν εὐθεῖα ἡ ἀγομένη ἐκ Μεγάλου Βογιαλικίου εἰς Μουρανδαλῆ καὶ ἑνώνουσα τὰς κορυφὰς τῶν δύο ὀξειῶν γωνιῶν εἶναι ἡ ὑποτείνουσα τοῦ τριγώνου, αἱ δὲ ἀγόμεναι ἀπὸ Μεγάλου Βογιαλικίου καὶ ἀπὸ Μουρανδαλῆ εἰς Μικρὸν Βογιαλίκιον εὐθεῖαι καὶ ἑνώνουσαι τὰς κορυφὰς τῶν δύο ὀξειῶν μετὰ τῆς κορυφῆς τῆς ὀρθῆς γωνίας εἶναι αἱ δύο κάθετοι πρὸς ἀλλήλας γραμμαὶ τοῦ ὀρθογωνίου τριγώνου.

Σημ. Διευθ. Ἡ ἐπαρχία Καβακλῆ ἀπεσπάσθη ἐκκλησιαστικῶς ἀπὸ τὴν Μητρόπολιν Ἀδριανουπόλεως καὶ προσεκολλήθη εἰς τὴν Μητρόπολιν Φιλ)λεως μὲ τὴν ἵδρυσιν τῆς αὐτονόμου Ἀν. Ρωμυλίας. (Βλ. Μιλτ. Λουλουδοπούλου : «Συλλογὴ ἠθῶν, ἐθίμων Καρυῶν ἐπαρχίας Καβακλῆ», Βάρνα 1903. Τὴν ἐπαρχίαν ἀπήρτιζον αἱ ἑξῆς πόλεις καὶ κωμοπόλεις :

Τὸ ἑλληνικώτατον Καβακλῆ. Πρὸς βορρᾶν τῆς Ἀδρ)πόλεως 4 ὥρας σχεδὸν μακρὰν αὐτῆς εἰς τὰς ἐσχατιὰς τῆς Ροδόπης, κεῖται ἐν ἀκμῇ καὶ θαλερότητι Ἑλληνικῇ τὸ Ἑλληνικώτατον μέγα Καβακλῆ—ὑπαγόμενον ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τῆς Ἱερᾶς Μητροπ. Φιλ)πόλεως καὶ ἀπέχον 14 ὥρας ἀπ' αὐτῆς—ἡ πόλις αὕτη μεσόγειος οὖσα καὶ μακρὰν πάσης ἄλλης πόλεως, κοινωνικῶς καὶ ἐμπορικῶς προηγμένη καὶ περὶ τὰς 9 χιλ. κατοίκων ἀριθμοῦσα, μικρὸν διαφέρει τοῦ χωρίου.

Πέριξ δὲ αὐτοῦ ἐν εἴδει ἡμικυκλίου εἰς μικρὰν ἀπ' ἀλλήλων ἀπόστασιν εἶναι ἱδρυμένα τ' ἀκόλουθα ἕνδεκα χωρία : ***Καρυαί, Μέγα Μοναστῆρι, Μικρὸν Μοναστῆρι, Σιναπλῆ, Ἀκ Βουνάρ, Δράμα, Τσεκοὺρ-κιοϊ, Δογάνογλου, Μέγα Βογιαλήκι, Μικρὸν Βογιαλήκι καὶ Μουράνδαλῆ***.

Τὸ Καβακλῆ συντηρεῖ ὀκτάτακτον Ἀστικὴν Σχολήν, 8 διδασκάλους καὶ 500 μαθ. καὶ ἓν νηπιοπαρθεναγωγεῖον μετὰ 2 διδασκαλ. καὶ 200 νηπίων.

Οἱ κάτοικοι τοῦ Καβακλῆ μεθ' ὅλων τῶν πέριξ ἑλλην. χωρίων συμποσοῦνται εἰς 22.508 κατ. ἅπαντας Ἕλληνας. Ἕνεκα τοῦ συμπαγοῦς τούτου Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῆς ὁμονοίας. τὸ Καβακλῆ μόνον ἐξ ὅλων τῶν ἐν Βουλγαρίᾳ ἑλλην. ἐπαρχιῶν ἐκλέγει Ἕλληνα Βουλευτήν.

2) ***Καρυαὶ*** ἔχον 800 οἰκίας καὶ 4 χιλ. πληθ. Διατηροῦσι τετράτακτον δημ. σχολεῖον καὶ νηπιαγωγεῖον μετὰ δύο διδασκάλων καὶ μιᾶς διδασκαλίσσης. καὶ 200 μαθητῶν.

3) ***Μέγα Μοναστῆρι*** κατοικεῖται ὑπὸ 1600 κατ. Διατηρεῖται δημ. ἑλληνικὴ σχολὴ μὲ δύο διδασκάλους καὶ 120 μαθ.

4) ***Μικρὸν Μοναστήριον*** μὲ 1000 κατ. ἔχει σχολεῖον τετράτακτον μεθ' ἑνὸς διδασκ. καὶ 80 μαθ.

5) ***Δρᾶμα*** ἔχει 40 οἰκ. καὶ 210 κατ.

6) ***Τσεκοὺρ-κιοϊ*** ἔχει 50 οἰκ. καὶ 239 κατ. δημ. σχολεῖον μέν̈α διδάσκαλ. καὶ 20 μαθ.

7) ***Ἀκ-Βουνὰρ*** κατοικεῖται ἀπὸ 140 οἰκογ. καὶ 880 κατ. ἔχει ἡνωμένον τετράτακτον δημ. σχολεῖον μεθ' ἑνὸς διδασκάλου καὶ 65 μαθ.

8) ***Σιναπλῆ*** ἔχει 300 οἰκίας, 1.800 κατοίκους. Διατηρεῖ τετράτακτον δημ. σχολεῖον μεθ' ἑνὸς διδασκάλου καὶ βοηθοῦ.

9) ***Δογάνογλου*** ἔχει 800 περ. κατοίκους. Διατηρεῖ δημοτ. σχολ. μεθ' ἑνὸς διδασκάλου καὶ 50 μαθ.

10) ***Μέγα Βογιαλήκιον*** ἔχει 250 οἰκίας, 1.500 κατοίκους. Μίαν τετράτακτον δημ. σχολ. μετὰ 2 διδασκάλων καὶ 150 μαθητῶν.

11) ***Μικρὸν Βογιαλήκιον*** ἔχει 120 οἰκίας 800 κατ. ἓν δημοτ. σχολεῖον μεθ' ἑνὸς διδασκάλου καὶ 60 μαθ.

12) ***Μουρανδανλῆ***. ἔχει 90 οἰκίας καὶ 790 κατ. μίαν ἐκκλησίαν καὶ ἕνα δημ. σχολ. μεθ' ἑνὸς διδασκάλου καὶ 40 μαθ.

Ταῦτα ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὴν ἐφημ «Φιλιππούπολις» 12 Αὐγούστου 1904 ἀρ. 3310 Βιβλ. Βουλῆς μὲ τὸν τίτλον : Συνοπτικὴ περιγραφὴ τῶν τριῶν Ἑλλην. γειτνιαζουσῶν μητροπόλεων κ.λπ.

Β'. ΙΣΤΟΡΙΑ

§ 10. Καταγωγὴ τῶν Ἑλλήνων κατοίκων τῶν πέντε ἑλληνικῶν χωρίων: Μεγάλου Βογιαλικίου, Μικροῦ Βογιαλικίου, Μουραδανλῆ, Κρανεᾶς ἢ Ἀκρανειᾶς, καὶ Τὰς-τεπὲ καὶ διάφοροι περιπέτειαι αὐτῶν.

Κατ' ἀρχαίαν παράδοσιν τῶν γεροντοτέρων κατοίκων τῶν χωρίων τούτων, ἥτις διεσώθη μέχρι τῆς σήμερον ἐν τῇ μνήμῃ τῶν πλείστων, δύο ἀδελφοί, βαφεῖς τὴν τέχνην, μετῴκουν μετὰ τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν ἐκ τῶν βορείων μερῶν τῆς Ἑλλάδος εἴτε ἐξ Ἠπείρου ἢ Μακεδονίας εἴτε ἐκ τῶν νήσων Βορείων Σποράδων καὶ ἐλθόντες κατῴκησαν κατ' ἀρχὰς ἐν τῇ θέσει τοῦ δάσους Μηλεᾶ, ὅπερ κεῖται πρὸς βορρᾶν τοῦ Μεγάλου Βογιαλικίου εἰς ἀπόστασιν ἑνὸς χιλιαμέτρου ἤτοι δώδεκα πρώτων λεπτῶν τῆς ὥρας πλησίον μικρᾶς πηγῆς σωζομένης μέχρι τῆς σήμερον. Τοῦτο πιθανῶς συνέβη κατὰ τὸν δέκατον ἕκτον μετὰ Χριστὸν αἰῶνα (ΙϚ' μ.χ. αἰῶνα ἤτοι μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1520-1566 μ.χ.) ἐπὶ τῆς βασιλείας Σουλεϊμάνου τοῦ Μεγαλοπρεποῦς. Ὁπότε καταπιέσεις, ἄνομοι φορολογίαι καὶ παιδομάζωμα ἐρήμουν τὰς ἑλληνικὰς χώρας τοῦ πρώην Βυζαντιακοῦ κράτους. Ἀλλὰ δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολὺ ἡ ἐπὶ τῆς θέσεως ταύτης ἐγκαθίδρυσις τῶν δύο ἀδελφῶν, καθότι ὀλίγα μόνο ἔτη ἐνταῦθα ζήσαντες καὶ εἴτε μὴ εὑρόντες τὸ μέρος τοῦτο κατάλληλον πρὸς συνοικισμόν, εἴτε καὶ ὑπὸ ἄλλης τινός, ἀγνώστου ἡμῶν, αἰτίας ἀναγκασθέντες μετῴκισαν ἐκεῖθεν καὶ ἐλθόντες ὀλίγον ἀνατολικῶς κατῴκησαν εἰς τὸ μέρος Γιούρτχια πλησίον τῆς Κρύας Βρύσης. Τὸ μέρος τοῦτο κεῖται πρὸς βορρᾶν τοῦ Μεγάλου Βαγιαλικίου εἰς ἀπόστασιν δύο χιλιαμέτρων, ἤτοι εἴκοσι πέντε λεπτῶν τῆς ὥρας, ἀνατολικῶς δὲ τῆς θέσεως Μηλεᾶς εἰς ἀπόστασιν ἀπ' αὐτῆς ἓν καὶ ἥμισυ χιλιάμετρον, ἤτοι δέκα ὀκτὼ πρῶτα λεπτὰ τῆς ὥρας. Καλεῖται δὲ τὸ μέρος τοῦτο Γιούρτχια τουτέστιν οἰκόπεδα, διότι, ὡς ἐκ πρώτης ὄψεως φανερὸν καθίσταται, ἐχρησίμευσεν ἄλλοτε τοποθεσία συνοικισμοῦ καὶ κατοικία ἀνθρώπων κατοικησάντων ἐνταῦθα ἐπὶ πολλὰ ἔτη. Ἀφ' οὗ δὲ ἐνταῦθα ἀρκούντως ἐπολλαπλασιάσθηκαν οἱ ἀπόγονοι τῶν δύο βαφέων ἀδελφῶν, οἵτινες ὡς ἐρρέθη οἰκογενειακῶς εἶχον μεταναστεύσει ἐκ τῆς πρώην πατρίδος των, ἤρξαντο φαίνεται φιλονεικοῦντες πρὸς ἀλλήλους ἐρχόμενοι συχνάκις εἰς ἔριδας διηρημένοι εἰς δύο φατρίας, ὧν ἑκατέρα ἀπετελεῖτο ἐκ

τῶν ἀπογόνων τοῦ ἑτέρου ἀδελφοῦ. Οὕτω λοιπὸν οἱ ἀπόγονοι τοῦ ἑνὸς ἀδελφοῦ ἀκαταπαύστως διεφέροντο πρὸς τοὺς ἀπογόνους τοῦ ἑτέρου, ὥστε ἡ συμβίωσις αὐτῶν ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ καθίστατο ὁσημέραι ἀδύνατος καὶ προβληματική, ἀπαράλλακτα ὡς συνέβη ἐν Βαιθὴλ μεταξὺ τῶν ποιμένων τοῦ Ἀβραὰμ καὶ τῶν τοῦ Λώτ, ὥστε ἠναγκάσθησαν ὁ μὲν πρῶτος νὰ κατοικήσῃ εἰς Χεβρών, ὁ δὲ δεύτερος εἰς Σόδομα καὶ Γόμορρα.

§ . Πρὸς κατάπαυσιν λοιπὸν τῆς ἔριδος ταύτης ἀπεφάσισαν νὰ χωρισθῶσιν οἱ μὲν ἀπὸ τῶν δὲ ὡς φρόνιμοι ἄνθρωποι. Ἀπεφασίσθη δ' ὅπως οἱ μὲν ἀπόγονοι τοῦ μεγαλυτέρου ἀδελφοῦ, ὡς ἐπικρατέστεροι, μείνωσιν ἔνθα ἔζων, οἱ δὲ τοῦ μικροτέρου ἀδελφοῦ νὰ μετοικήσουν ἐκεῖθεν. Ὅθεν παραλαβόντες τὰς οἰκογενείας, ἀποσκευάς, καὶ πᾶν ὅ,τι ἐκέκτηντο περιουσιακὸν ἦλθον ὀλίγον κατωτέρω, τουτέστιν ἀνατολικῶς τῶν Γιουρτίων μέχρις ἑνὸς χιλιομέτρου, εἰς τὴν θέσιν τὴν καλουμένην Κατωχωριανὸν τσεσμέ, ἔκτισαν αὐτοῦ χωρίον, ὅπερ ὠνομάσθη Κάτω Χωρίον, διότι ἡ θέσις του εἶναι χαμηλοτέρα τῆς τῶν Γιουρτίων ἕως πεντήκοντα μέτρα καὶ τὰ ὕδατα τῶν Γιουρτίων ρέουσι πρὸς τὸ μέρος τοῦτο. Τούτου ἕνεκα βεβαίως καὶ σήμερον ἔτι οἱ κάτοικοι τοῦ Μικροῦ Βογιαλικίου ὀνομάζονται «Κατωχωριανοὶ» καὶ τὸ Μικρὸν Βογιαλίκιον «Κατωχωριὸ» ὑπὸ τῶν Μεγαλοβογιαλικιωτῶν, μολονότι αἱ συνθῆκαι, δι' ἃς εἶχεν ὀνομασθῆ κατ' ἀρχὰς τοιουτοτρόπως ἤλλαξαν καὶ ἐτροποποιήθησαν κατὰ καιροὺς διαφοροτρόπως ὡς παρακατιόντως θὰ ἴδωμεν Ἐποχὴ δὲ τοῦ ἀποχωρισμοῦ τῶν ἀπογόνων τῶν δύο ἀδελφῶν ὑπῆρξεν ἡ περὶ τὰ μέσα τοῦ φθινοπώρου, ἤτοι ἡ εἰκοστὴ ἕκτη Ὀκτωβρίου, ἑορτὴ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου περὶ τὰ μέσα τῆς δεκάτης ἑβδόμης ἑκατονταετηρίδος μετὰ Χριστὸν (πιθανῶς κατὰ τὸ 1640 μ.χ.) καὶ πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ σημαντικοῦ τούτου γεγονότος ἐθυσίασαν κατὰ τὴν ἀνέκαθεν ἐπικρατοῦσαν εἰδωλολατρικὴν συνήθειαν παρὰ τοῖς χριστιανοῖς τοῖς ἀπογόνοις τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων[1] ζῷα οἱ μὲν ἀπόγονοι τοῦ μεγαλυτέρου ἀδελφοῦ βούβαλον, οἱ τοῦ μικροτέρου τράγον. Ἐκ τούτου δῆλον καθίσταται ὅτι οἱ μὲν πρῶτοι ἦσαν πολυπληθέστεροι καὶ εὐπορώτεροι, ὥστε ἐγένετο χρεία νὰ σφαγῇ βούβαλος, ὅπως εἰς ὅλους ἐξαρκέσῃ νὰ εὐωχηθῶσιν, οἱ δὲ δεύτεροι ἠρκέσθησαν εἰς ἕνα τράγον, ὄντες φαίνεται ὀλιγάριθμοι, δὲν ἐθεώρησαν ἀναγκαῖον νὰ σφάξωσι μέγα ζῶον, ὅπερ ἔπρεπε ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ, (τῇ 26η Ὀκτωβρίου) κατὰ τὴν συνήθειαν νὰ καταναλωθῇ. Πρὸς ἀπόδειξιν δὲ ὅτι ταῦτα οὕτως ἐγένοντο χρησιμεύουσι τρία τινὰ τὰ ἑξῆς : πρῶτον μὲν ἡ παράδοσις τῶν γεροντοτέρων, ἥτις ἐλλείψει γραπτῆς μαρτυρίας διεσώθη μέχρι τῆς σήμερον μεταδιδομένη ἀπὸ

1) Ὡς τοῦτο συνέβαινε παρὰ τοῖς Κορινθίοις κατὰ τὸν πρῶτον μετὰ Χριστὸν αἰῶνα, οὓς ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐν τῇ 1η πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῇ ἀποτρέπων τούτου διαβάλλει εἰδωλολατρείαν καλῶν τὸ πρᾶγμα (Α Κορινθ. κεφ. Ι', ἐδάφ. 2—20)

τῆς προγενεστέρας εἰς τὴν μεταγενεοτέραν, δεύτερον δὲ ἡ μέχρι τῆς σήμερον συνήθεια τοῦ νὰ ὀνομάζωνται «Βουβάλια» μὲν οἱ Μεγαλοβογιαλικιῶται «Κατοίκια» δὲ οἱ Μικροβογιλικιῶται ἐμπαικτικῶς οἱ μὲν ὑπὸ τῶν δέ. Καὶ τρίτον οἱ μέχρι τῶν ἡμερῶν συνήθεια τοῦ νὰ σφάζωσι κατ' ἔτος οἱ Μεγαλοβογιαλικιῶται ταῦρον, ἀντικαταστήσαντες φαίνεται σὺν τῷ χρόνῳ δι' αὐτοῦ τὸν βούβαλον, κατὰ τὴν ἑορτὴν Ἁγίου Δημητρίου ἑκάστου ἔτους.

§ 12. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἀπόγονοι τοῦ μεγαλυτέρου ἀδελφοῦ δὲν ἔμειναν ἐπὶ πολὺν καιρὸν ἐν τῷ ἄνω χωρίῳ καλουμένῳ, κατ' ἀντίθεσιν τοῦ Κατωχωρίου, ἐπὶ τῆς θέσεως Γιούρτχια. Οὗτος πολλαπλασιαζόμενοι σὺν τῷ χρόνῳ, ὡς φαίνεται, καὶ μὴ εὑρίσκοντες τὸ μέρος τοῦτο κατάλληλον πρὸς κατοικίαν πολλῶν ἀνθρώπων ὡς ἀνώμαλον καὶ ἐπικλινὲς καὶ ὡς ἐκτεθειμένον εἰς τὰς προσβολὰς τοῦ ψυχροῦ κατὰ τὸν χειμῶνα βορείου ἀνέμου, ἀλλὰ πρὸ πάντων ὡς ὀλιγόϋδρον, διότι μία μόνον πηγὴ ὑπάρχει εἰς τὸ μέρος τοῦτο ἡ λεγομένη «Κρύα Βρύση», ἥτις βεβαίως δέν ἐξήρκει διὰ τὴν ὕδρευσιν πολυπληθῶν κατοίκων, ὅπως εἶχαν τότε πολλαπλασιασθῆ οἱ ἀπόγονοι τοῦ μεγαλυτέρου ἀδελφοῦ ὡς ἀποδεικνύεται τοῦτο ἐκ τῆς θυσίας τοῦ βουβάλου, ἀπεφάσισαν νὰ ἐγκαταλείπωσι τὴν θέσιν ταύτην καὶ ζητήσωσιν ἄλλην καταλληλοτέραν, ἐπίπεδον, μᾶλλον ἔνυδρον καὶ εὐρύχωρον.

§ 13. Δὲν ἦτο ἀνάγκη δὲ πολὺ μακρὰν περιπλανόμενοι νὰ ζητήσωσι τὸ τοιοῦτον πρόσφορον καὶ ὅλας τὰς ἀπαιτουμένας συνθήκας πρὸς συνοικισμὸν ἐμπερικλεῖον μέρος. Ὀλίγον νοτιώτερον τῶν Γιουρτίων εἰς ἀπόστασιν δύο χιλιαμέτρων· ἤτοι εἰκοσιπέντε πρώτων λεπτῶν τῆς ὥρας ἐν μέρει κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπιπέδῳ ὑπῆρχε δρυμών, ὅ ἐστι δάσος πυκνὸν ἐκ παχειῶν δρυῶν καταλληλοτάτων πρὸς οἰκοδομὴν οἰκιῶν διαρρεόμενον ὑπὸ τεσσάρων ρυακίων πολλαχοῦ δὲ ἀφθονοῦν εἰς πόσιμα καὶ δροσερὰ πηγαῖα ὕδατα. Τοῦτο λοιπὸν τὸ μέρος εὗρον κατάλληλον πρὸς κατοικισμόν. Ὅθεν κόπτοντες μὲν τὰ δένδρα τῶν δρυῶν παρεσκεύαζον ἐκ τῶν ψιλουμένων μερῶν οἰκόπεδα, ἐκ δὲ τῶν κοπτομένων δρυῶν ὕλην διὰ τὰς οἰκοδομὰς καὶ οὕτως ἐκτίσθη τὸ νέον χωρίον ὀνομασθὲν Μέγα Βογιαλίκιον. Ἔτι καὶ νῦν σώζονται λείψανα τοῦ μεγαλοπρεποῦς ποτε δάσους δρυῶν αἱ παλαιαὶ δρῦς τοῦ νεκροταφείου καὶ τὰ λεγόμενα τοῦ Λουΐζου τὰ Βένδρα [1]. Πολλοὶ κάτοικοι τοῦ χωρίου τούτου βεβαιώνουν ὅτι σώζονται οἰκίαι τινες, ὧν τὸ ξύλινον ὑλικὸν εἶναι ἐκ τῶν δρυῶν ποὺ ἐκόπησαν κατὰ τὴν κτίσιν τοῦ χωρίου ἐκ τοῦ μέρους τοῦ οἰκοπέδου αὐτῶν. Ἐκ τούτου βεβαίως δύναται νὰ συμπεράνῃ τις μετὰ θετικῆς πιθανό-

1) Ὠνομάσθησαν τοῦ Λουΐζου τὰ Βέντρα (δέντρα) διότι λέγεται ὅτι Λουΐζος τις κολυμβῶν ἐν τῷ χωριανικῷ ρεύματι (§ 3) ἐπνίγη καὶ ἐξαχθεὶς ἐκεῖθεν ἐφέρθη καὶ ἐκρεμάσθη κατακέφαλα ἐκ τῶν δένδρων τούτων ἔνθα ἀπέθανε ὅπως ἦτο ἐπόμενον. Ἐκρεμάσθη δὲ ἵνα ἐξέλθῃ δῆθεν τὸ ἐντὸς αὐτοῦ ὕδωρ, ὅπερ κατὰ τὴν γνώμην τῶν χωρικῶν ἐπέφερε τὸν θάνατον, ἐνῷ οἱ πνιγόμενοι ἀποθνήσκουν ἐξ ἀσφυξίας, μὴ δυνάμενοι ν' ἀναπνεύσωσιν ἐν τῷ ὕδατι.

τητος μὴ ἀπεχούσης πολὺ τῆς ἀληθείας ὅτι ἡ ἐποχή, καθ' ἣν ἐκτίσθη τὸ Μέγα Βογιαλίκιον δὲ ἀπέχει πολύ τῆς σημερινῆς. Δὲν ἀπέχει δὲ πολὺ τῆς ἀληθείας, ἂν ὁρίσωμεν τὴν ἐποχὴν ταύτην κατὰ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου ἕκτου αἰῶνος μετὰ Χριστὸν ἤτοι μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1680 ἕως 1700 μ.χ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν δηλονότι Λουδοβίκου δεκάτου τετάρτου τῆς Γαλλίας, ὅτις θεωρεῖται ὡς τὸ λαμπὸν σημεῖον τῆς γαλλικῆς ἐποχῆς, διότι ὁ ἡγεμὼν οὗτος (Λουδοβῖκος ΙΔ') διεκρίνετο πάντων τῶν ἄλλων ἡγεμόνων τῆς ἐποχῆς οὐτοῦ, κατὰ τὸ ἡγεμονικὸν μέγεθος, τὴν ἀρχικὴν φύσιν καὶ τὴν βασιλικὴν ἀξιοπρέπειαν φθάσας εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς βασιλικῆς παντοδυναμίας. Ὅστις ἐλάμπρυνε τὸ ὄνομα αὐτοῦ διὰ πολεμικῆς δόξης καὶ ἐξέτεινε τὰ ὅρια τοῦ κράτους αὐτοῦ θαυμασίως εἰς τρόπον ὥστε οἱ μὲν Τοῦρκοι νὰ σέβωνται καὶ τιμῶσιν αὐτὸν ἕνεκα τῆς πρὸς αὐτοὺς ἐπικουρίας του κατὰ τοὺς Αὐστριακούς, οἱ δὲ Χριστιανοὶ τῶν Τούρκων ὑπήκοοι νὰ θαυμάζωσιν αὐτὸν διὰ τὰ κατορθώματά του ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε τινὲς βαπτίζοντες τὰ τέκνα των νὰ θέτωσιν αὐτοῖς τὸ ὄνομα του. Οὕτω βεβαίως ἐξηγοῦνται καὶ οἱ ἀπαντώμενοι ἐν μεγάλῳ Βιγιαλικίῳ Λουΐζαι (Louis=Λουδοβῖκος, Λουΐζος). Φαίνεται δὲ ὅτι ὁ μεγαλύτερος τῶν δύο μεταναστῶν βαφέων ἀδελφῶν, ἐκ τῶν ἀπογόνων τῶν ὁποίων κατάγονται οἱ Μεγαλοβογιαλικιῶται, ἐκαλεῖτο Μᾶρκος, διότι οἱ κάτοικοι τοῦ Μικροῦ Βογιαλικίου καὶ σήμερον ἀκόμη ὀνομάζουσι Μαρκιώτας, καὶ τὸ Μέγα Βογιαλίκιον Μάρκειον. Ἡ εἰκασία αὕτη τουλάχιστον ἐξηγεῖ πληρέστατα τὴν ἀνωτέρω ὀνομασίαν τῶν Μεγαλοβογιαλικιωτῶν. Ἀλλὰ περὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ μικροτέρου ἀδελφοῦ οὐδὲν ἀναφέρεται· ὥστε φαίνεται ὅτι σὺν τῷ χρόνῳ ἐλησμονήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐντελῶς, καὶ οὐδεμία παράδοσις ὑπάρχει περὶ αὐτοῦ, ἐξ ἧς νὰ συμπεραίνωμέν τι περὶ τῆς ὀνομασίας αὐτοῦ, ἔστω καὶ ἁπλῆν τινα εἰκασίαν.

§ 14. Ἂς παρακολουθήσωμεν τώρα τὴν τύχην τῶν ἀπογόνων τοῦ μικροτέρου ἀδελφοῦ. Οὗτοι μέχρις οὗ ἐγκατασταθῶσιν εἰς τὸ σημερινὸν Μικρὸν Βογιαλίκιον ἔσχον πολλὰς περιπετείας. Καὶ πρῶτον μὲν μὲ τὸν χωρισμόν των καὶ τὴν μετοικεσίαν ἐκ Γιουρτίων κατώκησαν περὶ τὸν σημερινὸν Κατωχωριανὸν Τσεσμὲ ἀποτελέσαντες, ὡς εἴδομεν (§ 11), τὸ Κάτω χωρίον. Ἀλλ' ὀλίγον μόνον χρόνον ἐνταῦθα μείναντες κατώκησαν καὶ ἐντεῦθεν μὴ εὑρόντες φαίνεται τὸ μέρος τοῦτο κατάλληλον ὡς λίαν περιωρισμένον ἕνεκα τῆς γειτνιάσεως αὐτοῦ μετὰ τοῦ Μεγάλου Βογιαλικίου, πρὸς τοὺς κατοίκους τοῦ ὁποίου ἤρχοντο καὶ πάλιν εἰς συχνὰς φιλονικίας περὶ βοσκῆς καὶ ἀγρῶν. Ὅθεν ἐλθόντες κατώκησαν εἰς ἕτερον μέρος ἀπέχον ἀπὸ τοῦ Μικροῦ Βογιαλικίου δύο χιλιόμετρα, ἤτοι εἴκοσι τέσσαρα λεπτὰ τῆς ὥρας καὶ κείμενον πρὸς ἀνατολὰς αὐτοῦ. Τὸ μέρος τοῦτο καλεῖται ὑπὸ τῶν Μικροβογιαλικιωτῶν «Γιούρτχια», σώζονται δὲ ἐν αὐτῷ ἔτι καὶ σήμερον τὰ μέρη τῶν οἰκοπέδων διακεκριμένα ἀπ' ἀλλήλων, ἔνθα ἔτι καὶ νῦν δύναται νὰ διακρίνῃ τις τὰ ἁλώνια ἐν οἷς ἡλώνιζον οἱ κάτοικοι. Συνέβη δὲ ἡ μετοικεσία αὕτη πιθανῶς κατὰ

τὴν αὐτὴν ἐποχήν, καθ' ἣν καὶ ἡ τῶν Μεγαλοβογιαλικιωτῶν ἐκ Γιουρτίων εἰς τὸ νῦν Μέγα Βογιαλίκιον ἤτοι περὶ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου ἕκτου αἰῶνος (1680 – 1700) μ.χ.

§ 15. Κατὰ τὸ τέλος ὅμως τοῦ δεκάτου ἑβδόμου (ΙΖ΄) αἰῶνος συνεπείᾳ καταστροφῆς τοῦ χωρίου τούτου ὑπὸ τῶν ληστρικῶν συμμοριῶν τῶν Κιρτζιαλίδων, οἵτινες κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐλυμαίνοντο τὴν Θράκην ἀνενόχλητοι, διότι τὰ βλέμματα τοῦ κόσμου ὅλου ἦσαν τότε ἐστραμμένα πρὸς Ναπολέοντα Αον τὸν Βοναπάρτην, ὃν ἡ ἱστορία ἀπεκάλεσε Μέγαν διὰ τὰ παράτολμα αὐτοῦ ἐπιχειρήματα καὶ σχέδια καὶ διὰ τὴν μεγάλην στρατηγικὴν ἱκανότητα. Ἡ Τουρκία τότε εὑρίσκετο ἀπησχολημένη εἰς τὸν ἐν Συρίᾳ πόλεμον πρὸς τὸν Ναπολέοντα ὅστις πολλάκις ἐνίκησεν αὐτὴν μὲν ἐνταῦθα, τοὺς δὲ Μαμελούκους, οἵτινες ἦρχον τότε τῆς Αἰγύπτου ὑπὸ τὴν ἀνωτέραν κυριαρχίαν τῶν Τούρκων, κατετρόπωσεν ἐν Αἰγύπτῳ καὶ συνέστησεν ἐκεῖ νέαν διοίκησιν, ἀστυνομίαν καὶ φορολογίαν κατὰ τὸν εὐρωπαϊκὸν τρόπον. Τούτου ἕνεκα λοιπὸν οὔσης ἀπασχολημένης τῆς Τουρκίας εἰς τοὺς ρηθέντας πολέμους οἱ Κιρτζιαλίδες ἔμενον ἐπὶ πολὺ ἀνενόχλητοι καὶ ἐλευθέρως ἐλυμαίνοντο καὶ ἠρήμουν διαρπάζοντες τὰς χώρας, ὧν θῦμα ἐγένετο καὶ τὸ ἐν λόγῳ χωρίον τῶν Μικροβογιαλικιωτῶν. Οἱ κάτοικοι ὅσοι ἐσώθησαν διαφυγόντες τὸ βάρβαρον ξῖφος τῶν ληστοσυμμοριτῶν μεταβάντες εἰς τὸ μέρος ἔνθα σήμερον τὸ Μικρὸν Βογιαλίκιον καὶ εὑρόντες αὐτὸ καταλληλότερον τῶν προηγουμένων τοποθεσιῶν ἔκτισαν αὐτοῦ τὸ νῦν Μικρὸν Βογιαλίκιον.

§ 16. Τὰ δὲ ὀνόματα Μέγα Βογιαλίκιον (τουρκιστὶ Μπιγιούκ μπογιαλὴκ) καὶ Μικρὸν Βογιαλίκιον (τουρκιστὶ Κιουτσοὺκ μπογιαλὴκ) εἶναι τουρκικῆς προελεύσεως, διότι ἡ τουρκικὴ γλῶσσα, καθ' ἣν ἐποχὴν ἐκτίζοντο ἦτο ἐπίσημος γλῶσοα τοῦ τόπου, ὡς γλῶσσα τῶν δυναστῶν, τῶν κρατούντων. Ἔχουσι δὲ τὴν ἀρχήν των ἐκ τῆς τουρκικῆς λέξεως «μπογιὰ» σημαινούσης χρῶμα, βαφήν, διότι οἱ ἀπόγονοι τῶν δύο βαφέων ἀδελφῶν φαίνεται ὅτι ἐπὸ πολὺν χρόνον ἐξηκολούθουν νὰ καταγίνωνται εἰς τὴν βαφικήν, ἴσως δὲ καὶ διὰ τοῦτο εὗρον κατάλληλα τὰ μέρη ταῦτα πρὸς κατοικίαν, ὡς παρέχοντα ἀφθόνους τὰς πρώτας ὕλας διὰ τὸ ἐπάγγελμα αὐτῶν. Πολλῶν δένδρων, ὧν οἱ καρποί, ὁ φλοιὸς καὶ τὰ φύλλα χρησιμεύουσιν ὡς παρέχοντα βαφικὰς οὐσίας, ἀφθονοῦσι τὰ μέρη ταῦτα. Τοιαύτη δὲ εἶνε ἡ δρῦς (καρπὸς καὶ φλοιός), ἡ μελία (μέλιγος) φλοιὸς καὶ φύλλα, ὁ σκλῆθρος (ὁ φλοιὸς καὶ τὸ ξύλον), ὁ ροῦς ἢ τὸ ροῦδι (τὰ φύλλα καὶ τὸ ξύλον), ἡ μπουρμπουλιὰ=μπογιὰ (ὁ καρπός). Ταῦτα πάντα ἐχρησιμοποιοῦντο καὶ ἐξακολουθοῦσι νὰ χρησιμοποιοῦνται πρὸς βαφὴν ἀνεξίτηλον τῶν μαλλίνων νημάτων, ὑφασμάτων καὶ τολυπῶν. Ἔτι δὲ καὶ ἄφθονοι ρίζαι φυτῶν ὑπάρχουσι χρήσιμοι πρὸς βαφὴν ἤτοι τὸ ἐρυθρόδανον (ριζάρι), τὸ λάπαθον (λάπατον), ἡ μήκων (παπαρούνα ἢ μπουμπούνα) καὶ ὁ διβησίλος (εἶδος φυτοῦ μὲ ἀρωματώδη ρίζαν). Ἀπόδειξις δὲ ὅτι τὸ ἐπάγγελμα τῶν δύο πρώτων μεταναστῶν βαφέων ἀδελφῶν ἐπὶ πολὺν

χρόνον ἐξηκολούθουν νὰ μετέρχωνται καὶ οἱ ἀπόγονοι αὐτῶν (ὅπερ βαθμηδὸν μετὰ ταῦτα ἀντικατεστάθη ὑπὸ τῆς γεωργίας καὶ κτηνοτροφίας, ἕνεκα τοῦ προσφόρου τοῦ ἐδάφους) εἶναι καὶ τὸ ὅτι αἱ γυναῖκες τῶν χωρίων τούτων διδασκόμεναι ἐκ παραδόσεως ὑπὸ τῶν προγόνων τὴν χρῆσιν τῶν ἄνω ρηθεισῶν βαφικῶν ὑλῶν μεταχειρίζονται αὐτὰς μέχρι τῆς σήμερον ποικιλοτρόπως εἰς παραγωγὴν παντὸς εἴδους χρωμάτων, δι' ὧν βάφουσι μόναι τὰ πρὸς κατασκευὴν τῶν ἐνδυμάτων αὐτῶν τε καὶ τῶν ἰδίων ἀνδρῶν καὶ παίδων μαλλία, νήματα καὶ ὑφάσματα καὶ οὐδέποτε λαμβάνουσιν ἀνάγκην βαφείου. Τὰ δὲ ἐπίθετα μέγα καὶ μικρὸν (ἤτοι Μέγα Βογιαλίκιον, Μικρὸν Βαγιαλίκιον) ἐτέθησαν πρὸς διάκρισιν ἀπ' ἀλλήλων τῶν δύο χωρίων. Καὶ τὸ μὲν *μέγα* ἐδόθη εἰς τὸ χωρίον τὸ ἀποτελεσθὲν ἀπὸ τῶν ἀπογόνων τοῦ μεγαλυτέρου ἀδελφοῦ καὶ διότι ὁ ἀδελφὸς οὗτος ἦτο μεγαλύτερος τὴν ἡλικίαν καὶ διότι οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ ἦσαν πολυπληθέστεροι καὶ ἐπικρατέστεροι καὶ τοῦτο ἀποδεικνύεται ἐκ πολλῶν δεδομένων καὶ συμβεβηκότων. Τὸ δὲ ἐπίθετον *μικρὸν* ἐδόθη εἰς τὸ χωρίον τὸ ἀπαρτισθὲν ἀπὸ τῶν ἀπογόνων τοῦ μικροτέρου ἀδελφοῦ καὶ διότι οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ ὀλιγαριθμότεροι ὄντες ἀπετέλεσαν μικρότερον χωρίον. Καὶ ταῦτα μὲν ἀναφορικῶς εἰς τὴν καταγωγήν, τὴν ὀνομασίαν καὶ τὸν ἐποικισμὸν τῶν δύο τούτων χωρίων κατὰ τὰς παραδόσεις τῶν γεροντοτέρων καὶ τὴν λογικὴν ἔρευναν.

§ 17. Ἀλλὰ καὶ γλωσσολογικῶς ἂν ἐξετάσωμεν τοὺς διαφόρους ἰδιωτισμοὺς τῆς γλώσσης καὶ τὰς καταλήξεις τῶν ὑποκοριστικῶν, μεγεθυντικῶν καὶ πατρωνυμικῶν ὀνομάτων, ἔτι δὲ καὶ τῶν κυρίων ὀνομάτων εἰς τὸ αὐτὸ θὰ καταλήξωμεν συμπέρασμα (§ 10) ὅτι δηλαδὴ οἱ κάτοικοι τῶν χωρίων τούτων κατάγονται εἴτε ἐξ Ἠπείρου ἢ Μακεδονίας εἴτε ἐξ Ἑλλάδος εἴτε ἐκ τῶν νήσων Βορείων Σποράδων ἢ ἐκ Κρήτης. Τοῦτο δὲ βεβαίως δυνάμεθα νὰ ἀποδείξωμεν διὰ βραχέων γλωσσολογικῶς. Διότι τὸ ἰδίωμα τῆς διαλέκτου τῆς ὑπὸ τῶν κατοίκων τῶν χωρίων τούτων ὁμιλουμένης ἐξεταζόμενον γλωσσολογικῶς κατὰ πάντα σχεδὸν συμφωνεῖ μὲ τὸ τῶν Ἠπειρωτῶν καὶ μάλιστα τῶν Ζαγοριανῶν, διότι ἀπαντῶσι λέξεις καὶ φράσεις τινὲς ἀπαράλλακτοι ὅπως καὶ ἐν Ἠπείρω.

ΑΘΗΝΟΔΩΡΟΥ ΖΕΡΒΟΥ
ΜΟΣΧΙΔΟΥ Κ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

ΠΕΡΙΣΤΑΣΙΣ ΚΑΙ ΛΟΥΠΙΔΑ-ΓΑΝΟΧΩΡΩΝ ΠΡΟΠΟΝΤΙΔΟΣ *

('Εκ τοῦ «'Αρχείου Συγχρόνων Γεγονότων»
τῆς 'Εταιρείας Θρακικῶν Μελετῶν)

Α'.
ΠΕΡΙΣΤΑΣΙΣ

Μεταξὺ τῶν πόλεων κωμοπόλεων καὶ χωρίων ἅτινα κοσμοῦσι τὴν Θρακικὴν παραλίαν τῆς Προποντίδος καταλέγεται καὶ ἡ κωμόπολις Περίστασις ἢ κατὰ τὸν Στράβωνα Τυρίστασις ('Ιωνικὴ ἀποικία ὡς στάσις τῶν Συρίων ἢ ἀρχαίων Φοινίκων) ἐκ κατοίκων 7.500. 'Η ἀρχαία Τυρίστασις ἔκειτο εἰς Β. λόφον τῆς σημερινῆς (τῆς εὑρισκομένης εἰς τὴν παραλίαν) ἀπέχουσα 50' ταύτης εἰς θέσιν Τσακίλια ("Ανω - χωρήτικα). Εἰς τὴν ἄνοδον τῆς θέσεως ταύτης εἰς τὸν λόφον Σαράϊ Μπαΐρ περικλείονται, ὡς ἡ μυθολογία λέγει, τὸ ἐξάπλωμα ὅπου ὑπάρχει χρυσὸς οὗτος δὲ ἐξάγεται διὰ τοῦ εἰς τὸν παρακείμενον χείμαρρον ***Ποταμιά***. Εἰς τὰς πηγὰς αὐτοῦ παρατηρεῖται μέχρι σήμερον καταφανεῖς κηλίδες πετρελαίου. Τοιαύτη ἔρευνα ἐγένετο πρὸς ἀνεύρεσιν πετρελαίου καὶ ἄνθρακος εἰς τὴν θέσιν τῆς Ποταμιᾶς ὑπὸ 'Αγγλο-γαλλικῆς ἑταιρείας πρὸ τῶν Βαλκανικῶν πολέμων.

'Η σημερινὴ Περίστασις (Σαρίκιοϊ) ἦτο ὑποδιοίκησις ὑπαγομένη εἰς τὸ Σαντζάκιον Καλλιπόλεως. Εἶχε ἕλληνα ὑποδιοικητὴν[1] ὅστις προήδρευε περιφερειακοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου 10μελοῦς, τοῦ ὁποίου τὰ 3 ἦσαν ἕλληνες, 6 τοῦρκοι καὶ ὁ Πρόεδρος "Ελλην.

Κατὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Συντάγματος τὸν 'Ιούλιον 1900 ὑπὸ τῶν Νεοτούρκων νομίζοντες ὅτι μᾶς δίδεται πραγματικὴ ἐλευθερία, ἡμεῖς ἡ τότε νεολαία, ἀπεφασίσαμεν νὰ ἑορτάσωμεν πανηγυρικῶς τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Συντάγματος καὶ δὲν ἐφείσθημεν οὔτε κόπων οὔτε χρημάτων πρὸς κατασκευὴν

---

* Σ.Δ. Τὸ ἱστόρημα αὐτὸ ἔγραψεν ὁ κ. Μοσχίδης Κ. Θεοδώρου καὶ ὁ 'Αθηνόδωρος Ζερβὸς ἀπὸ τὴν Νέα Περίστασιν τοῦ Νομοῦ Πιερίας (Αἰκατερίνης). Μᾶς τὸ παρέδωσεν ὁ κ. Παρδίνης 'Αθανάσιος, ἐκ Περιστάσεως καὶ αὐτός, μὲ 4 φωτογραφίες, ποὺ παραθέτουμε στὸ κείμενο μέσα. 'Η Διεύθυνσις

1. Τοιοῦτος ὑπῆρξεν καὶ ὁ ἐκ Σαρ. 'Εκκλησιῶν Κλεάνθης Δ. Ζωναρᾶς.

πελωρίων σημαιῶν ἑλληνικῶν καὶ τουρκικῶν παρὰ τὴν ἀντίδρασιν τῶν κοινοτικῶν ἀρχόντων μας οἱ ὁποῖοι διαφορετικὰ ἔβλεπον τὴν κατάστασιν.

Τέλος ἐπῆλθε συμφωνία μεταξὺ Δημογεροντίας καὶ τοῦ Προεδρείου τῆς Ἀδελφότητος (Ὁμόνοια) ὅπως μία διμελὴς ἐπιτροπὴ ἐξ ἑνὸς Δημογέροντος καὶ Προεδρείου τῆς ἀδελφότητος μεταβῇ ἀνεπισήμως παρὰ τῷ ὑποδ)τῇ καὶ βολιδοσκοπήσῃ αὐτὸν ποῖον ἀντίκτυπον θὰ εἶχεν παρὰ τῇ τουρκικῇ κοινῇ γνώμῃ ἡ ὕψωσις ἑλληνικῶν σημαιῶν παρὰ τῶν διαδηλωτῶν. Ὑποδιοικητὴς

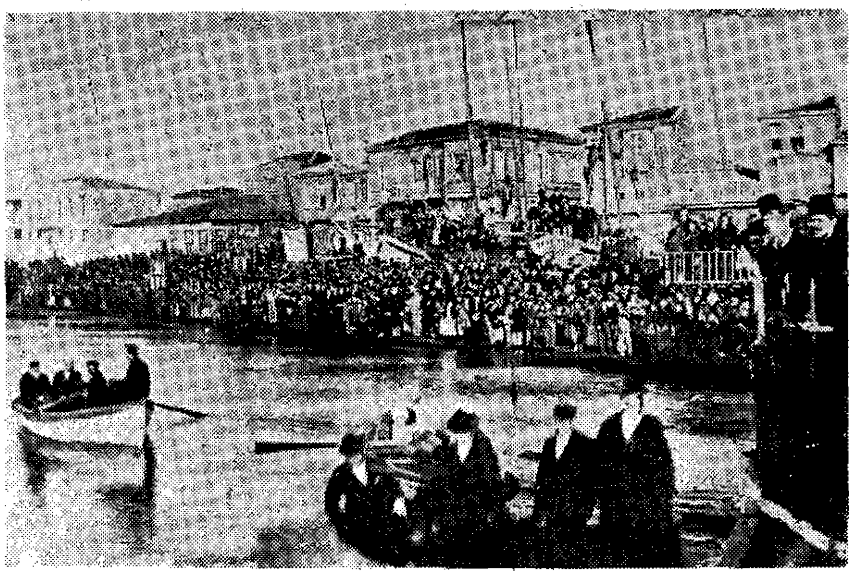

Ἡ κατὰ τὸ ἔτος 1900 ἐν Περιστάσει τελετὴ τῆς καταδύσεως τοῦ Σταυροῦ τὴν ἡμέραν τῶν Θεοφανείων ὑπὸ τῆς ἐνορίας τοῦ Μητροπολιτικοῦ ναοῦ Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου.

τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦτο ὁ Γεωργάκης ἐφ. Κωνσταντινίδης ἀνὴρ σώφρων καὶ μὲ πεῖραν ἀφιχθεὶς εἰς Περίστασιν πρὸ μηνός, ἀντικαταστήσας τὸν μετατεθέντα κ. Ἰωάννην Τσιμένογλου εἰς Σέρβια Μακεδονίας, καὶ ὁ ὁποῖος ἐδήλωσεν ὅτι ἂν ὑπῆρχον Ἕλληνες ὑπήκοοι τότε ἦτο δυνατὴ ἡ ὕψωσις Ἑλληνικῶν σημαιῶν.

Τότε τὸ Προεδρεῖον τῆς Ἀδελφότητος (Ὁμόνοια) συνεννοήθη μετὰ πλοιάρχου τοῦ Ναυαγοσωστικοῦ τῆς Ἑταιρείας ***Γκρήκ,*** ὅστις ἐπέτρεψε τὸ ἐξ Ἑλλήνων πλήρωμά του νὰ κρατήσῃ τὰς Ἑλληνικὰς σημαίας. Ὁ δὲ ὑποδιοικητὴς προσφωνῶν τὸ πλῆθος ἰδιαιτέρως εὐχαρίστησε καὶ τοὺς Ἕλληνας ὑπηκόους καὶ οὕτω ἔληξε ἡ διαδήλωσις χωρὶς νὰ συμβοῦν ἔκτροπα ἐκ μέρους τῶν Τούρκων.

Ὁ διορισμὸς χριστιανοῦ ὑποδιοικητοῦ εἰς τὴν Περίστασιν ἐγένετο μετὰ συμφωνίαν τοῦ Σωματάρχου τοῦ Ρωσσικοῦ Στρατοῦ, τοῦ εὑρισκομένου ἐν

Διανοούμενοι Περιστάσεως. Καθήμενοι ἐξ ἀριστερῶν, Ἰωάννης Μπαντούρης, Ξενοφῶν Ροῦσσος, ὄρθιοι, ἕνας διδάσκαλος (ξένος) Παναγιώτης Παππᾶς, Ἰωάννης Παρδίνης, Δημοσθένης Ροῦσσος καθηγ. Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου.

Περιστάσει, ὅπως ἡ ἐν Ἁγ. Στεφάνῳ Θράκης συμφωνία μετὰ τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως, ἰσχύσῃ.

Σεισμός: Τὴν 27ην Ἰουλίου 1912 ἡ Περίστασις κατεστράφη ἐκ τῶν δονήσεων τοῦ σεισμοῦ καὶ τῆς ἐπακολουθησάσης πυρκαϊᾶς καὶ μόνον 200 οἰκίαι ἔμειναν σχεδόν. Πρὸς βοήθειαν τῶν σεισμοπλήκτων τὴν ἑπομένην ἡμέραν ἔφθασαν ἀπὸ τὴν Μικρασιατικὴν ἀκτὴν τοῦ χωρίου Ἄκ-σαξ διὰ λέμβων 500 σπιτικὰ ψωμιά, 15 βαρέλια νερὸ καὶ διάφορα ἄλλα τρόφιμα. Μετὰ τούτων κατέφθασαν καὶ ἄλλα βοηθήματα ἐκ Κωνστ)λεως τῆς Πατριαρχικῆς τῶν ἐράνων ἐπιτροπῆς. Μόνον ἡ Τουρκικικὴ Κυβέρνησις ἔμεινε ἀπαθὴς διότι οἱ παθόντες ἦσαν 90 % Ἕλληνες. Ὅταν ἔφθασεν ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ Κράτους, ὅστις ἦτο ἐξουσιοδοτημένος νὰ διαθέσῃ 200 λίρας, οὗτος ἠρκέσθη νὰ δώσῃ 20 μόνον λίρας διὰ τὴν ἐπιδιόρθωσιν τοῦ ὑδραγωγείου.

Βαλκανικὸς πόλεμος. Κατὰ τὸν Βαλκανικὸν πόλεμον δὶς οἱ Βούλγαροι ἠθέλησαν νὰ καταλάβωσιν τὴν Περίστασιν εἰς τὰς 24 Ν)βρίου καὶ εἰς τὰς 30 Ν)βρίου, ἀλλὰ εὑρεθέντες πρὸ ἰσχυρῶν Τουρκικῶν δυνάμεων ὑπεχώρησαν. Πρὸ τῆς καταστάσεως ταύτης τὰ τουρκικὰ στρατεύματα προέβησαν εἰς φόνους Ἑλλήνων καὶ διαρπαγάς. Οἱ Βούλγαροι ἐνισχυθέντες διὰ μεγαλυτέρων δυνάμεων καὶ ἐξαναγκάζοντες τὸν πληθυσμὸν τῆς Περιστάσεως ὅπως ἐξέλθῃ τῶν οἰκιῶν του καὶ φωνάζῃ οὔρα-οὔρα, ἐπέτυχον νὰ κλονίσουν τὸ ἠθικὸν τοῦ Τουρκικοῦ Στρατοῦ καὶ οὕτω ἐνῶ εὑρίσκοντο 40 μεταγωγικὰ καὶ ὁπλιταγωγὰ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἐμβὲρ—Πασᾶ πρὸ τοῦ λιμένος τῆς Περιστάσεως, ἀνέκρουσαν πρύμναν καὶ κατέφυγον εἰς Καλλίπολιν.

Α' Παγκόσμιος πόλεμος — Κατὰ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον καὶ συνεπείᾳ βομβαρδισμοῦ τῶν Στενῶν τῶν Δαρδανελλίων καὶ τῆς ἀποβάσεως τῶν Ἀγγλο-γάλλων εἰς τὸ Ἀκρωτήριον τῆς Ἕλλης, ἡ Περίστασις ἐγένετο τὸ Κέντρον Ἐφοδιασμοῦ τῶν Τουρκικῶν στρατευμάτων τῶν ὑποστηριζόντων τὴν Χερσόνησον Καλλιπόλεως, ὅπερ ἦτο καὶ τὸ θανάσιμον πλῆγμα τῆς ἀτυχοῦς Περιστάσεως. Αἱ πλούσιαι ἄμπελοι, τὰ μωρεόδενδρα, οἱ ἐλαιῶνες καὶ ἅπαντα τὰ δένδρα ὑπέκυψαν εἰς τὸν πέλεκυν τῶν Τουρκικῶν στρατευμάτων. Τὰ δὲ ἐναπομείναντα ἐκ τοῦ σεισμοῦ καὶ τῆς πυρκαϊᾶς οἰκήματα καὶ σηροτροφεῖα μετεβλήθησαν εἰς Νοσοκομεῖα τῆς Ἐρυθρᾶς Ἡμισελήνου. Τὸ χείριστον δὲ πάντων ἦτο ἡ διαταγὴ τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως: ἡ ἐκτόπισις τοῦ πληθυσμοῦ διὰ τὸν λόγον ὅτι ἐτροφοδότουν συμμαχικὰ ὑποβρύχια. Ἀλλὰ ἐνῷ ἐγίνετο ἡ πλεύρισις τοῦ πλοίου εἰς τὴν ἀποβάθραν πρὸς παραλαβὴν τῶν ἐκτοπιζομένων, ὡς ἀπὸ μηχανῆς θεὸς ἐνεφανίσθη συμμαχικὸν ὑποβρύχιον, ὅπερ ἐτορπήλλισεν τὸ πλευρίζον ἀτμόπλοιον καὶ οὕτω ἐματαιώθη ὁ ἐκτοπισμός. Τούτου οἱ ἱστοὶ μέχρι σήμερον φαίνονται πρὸ τῆς ἀποβάθρας.

Γράμματα. Ἡ Περίστασις διέπρεψε εἰς τὰ γράμματα διὰ τῆς ἀναδείξεως ἐπιστημόνων, διανοουμένων καὶ ἱεραρχῶν. Τὸν Κ. Ζαχαριάδην Σχολάρχην τῆς Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς τοῦ ὁποίου ἡ Βιβλιοθήκη ἐδωρήθη ὑπὸ τῶν κληρο-

νόμων του εἰς κοινότητα Περιστάσεως. Τὸν ***Δημοσθένην Ροῦσσον*** καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου, τὸν συγγράψαντα Ρουμανικὴν ἱστορίαν. Τὸν Γλωσσολόγον ***Κυριακὸν Ζάμπαν*** διανοούμενον καὶ μεταφραστὴν ξένων συγγραμμάτων καὶ ἄλλους οἵτινες εἰργάσθησαν διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἐλευθέρας πατρίδος, ὡς τὸν ***Κωνσταντῖνον Σπυρίδην*** [1] ἰατρὸν καὶ φαρμακοποιὸν ὡς πρόεδρον τῆς ἀποκαταστάσεως Ἐπιτροπῆς Προσφύγων

Δημοτικὸν Σχολεῖον κωμοπόλεως Περιστάσεως

Βουλγαρικῆς Ἀγχιάλου καὶ τέως Βουλευτὴν Καλλιπόλεως. Οἱ κάτοικοι ἐκτὸς τῶν γραμμάτων ἐπεδίδοντο εἰς τὴν ἁλιείαν, ναυτιλίαν, γεωργίαν καὶ ἰδίως εἰς τὴν σηροτροφίαν μὲ ἓξ ἐργοστάσια ἐκκαθαρίσεως μεταξοσπόρου, ὅστις ἀπεστέλλετο εἰς Ἑλλάδα, Συρίαν, Περσίαν καὶ λοιπὴν Τουρκικὴν ἐπικράτειαν καὶ ἕνεκα τούτου ἤθελαν νὰ τὴν ὀνομάσουν εἰς Μεταξούπολιν ἕνεκα τῶν 50.000 κιλῶν κουκουλῶν ἀρίστης ποιότητος ποὺ παρῆγε κατ' ἔτος.

Ἡ ***γεωργία*** ἦτο ἀνεπτυγμένη ἐκαλλιεργοῦντο δὲ ὅλα τὰ εἴδη γεωργικῶν προϊόντων, εἰς τὰς πλουσίας εἰς ἔκτασιν καὶ παραγωγὴν ἐκτάσεις. Ἐκ τῆς ἀμπελουργίας παρήγοντο οἶνοι καὶ διάφορα οἰνοπνευματώδη ποτά, ἅτινα ἐξήγοντο εἰς Γαλλίαν, Ἰταλίαν εἰς μεγάλας ποσότητας, καὶ εἰς τὰς περὶ τὸν Πόντον περιφερείας. Ἐπίσης ἠσχολοῦντο εἰς τὰς τέχνας, τὴν ἀρχιτεκτονικήν,

[1] Ὁ Κ. Σπυρίδης εἶχεν φαρμακεῖον πολυσύχναστον εἰς τὸ Κολωνάκι (πλατεῖαν) καὶ ὑπῆρξε ἄνθρωπος χρηστὸς καὶ πατριώτης καὶ πρόεδρος τοῦ Θρακικοῦ Συλλόγου Ἀθηνῶν.

οἰκοδομικήν, τυροκομίαν, ὑποδηματοποιΐαν, ραπτικήν, ξυλουργικήν, τὴν ζωοτροφίαν καὶ κεραμοποιΐαν.

Ἐκκλησιαστικῶς ἡ Περίστασις ἕως τὸ 1910 ἦτο ἐπισκοπὴ ὑπαγομένη εἰς τὴν Μητρόπολιν Ἡρακλείας καὶ Ραιδεστοῦ, μετὰ προήχθη εἰς Μητρόπολιν ὑπὸ τὸν τίτλον «Μητρόπολις Μυριοφύτου καὶ Περιστάσεως». Ὁ προκαθήμενος ταύτης διέμενε ἐναλλὰξ ἀνὰ ἓξ μῆνας εἰς ἑκάστην τῶν κωμοπόλεων

Σταῦρος Σταματιάδης ἰατροφιλόσοφος
ἐκ Περιστάσεως

τούτων. Εἶχεν δὲ τρεῖς ἐκκλησίας τὴν τῆς ***Κοιμήσεως Παναγίας Θεοτόκου,*** τὴν καὶ Μητρόπολιν, τὸν ***Ἅγιον Νικόλαον*** καὶ τὸν ἅγιον ***Ἰωάννην Ἀποκεφαλιστὴν*** μὲ ἓξ ἱερεῖς.

Παρεκκλήσια δὲ : τὸ μετόχιον τοῦ Κύκου, ἅγ. Γεώργιον, ἅγ. Σπυρίδωνα Σχολιὰ Παναγιά, τὸ τῶν Ταξιαρχῶν, ἁγίους Ἀναργύρους, ἅγ. Κήρυκα, ἅγ. Μερκούριον, Ζωοδόχον Πηγὴν καὶ τὴν ἁγ. Ἐλεημοσύνην, ὅπου ἔρρεεν θειοῦχον ἰαματικὸν ἁγίασμα [1] πρὸς τὸ ὁποῖον προσήρχοντο πολλοὶ καὶ ἐθεραπεύοντο ἐκ δερματικῶν νόσων καὶ στομάχου. Χωρία ἄτινα ὑπήγοντο

1) Βλ. Εὐλογίου Κουρίλα : Ἁγιασμάτιον Θράκης Κων]λεως. Τὰ ἱερὰ λουτρὰ Ἀρχ. Θράκης τ. 23ος 1958.

εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν δικαιοδοσίαν Περιστάσεως ἦσαν τὰ ἑλληνικώτατα, Ἡρακλείτσα μὲ κατοίκους 3.500, ἡ Λούπιδα μὲ κατοίκους 2.500, τὸ Νεοχώριον μὲ κατοίκους 2.000, ἡ Λιμνίσκη μὲ κατοίκους 2.000, τὸ Δρυινοχώριον μὲ κατ. 1.600 καὶ τὸ Καλόδενδρον μὲ κατ. 1.000. Εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς Περιστάσεως ὑπήγοντο καὶ ἄλλα Ἑλληνικὰ χωρία, ἐκκλησιαστικῶς ὑπαγόμενα εἰς ἄλλας Μητροπόλεις.

Ἀθηνόδωρος Ν. Ζερβὸς
τῇ ἐπιμελείᾳ Ἀθανασίου Παρδίνη

Β'.

ΛΟΥΠΙΔΑ-ΓΑΝΟΧΩΡΩΝ

ΥΠΟΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ ΠΕΡΙΣΤΑΣΕΩΣ

Τοποθεσία. Ἐπὶ ἑνὸς μαγικοῦ λοφίσκου, καταφύτου ἀπὸ ἀμπελῶνες, μουριῶνες, καρποφόρα δένδρα, σιτηρά, καὶ ἐπὶ ὡραιοτάτης τοποθεσίας ἐπεκτείνετο τὸ χωρίον μας Λούπιδα (Ἀραπλῆ), ἀπέχον μιᾶς ὥρας πεζῇ τῆς θαλάσσης Προποντίδος, ἔναντι τῆς Προκοννήσου (ἡ θάλασσας τοῦ Μαρμαρᾶ) καὶ ἠτένιζε Βορειο-Δυτικῶς τὸ μόνον Ἱερὸν Ὄρος (Ἁγηλιᾶς), ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὁποίου ὑπῆρχον ἀρχαιότητες τοῦ Ναοῦ τοῦ Θεοῦ Ἀπόλλωνος, ὕψος περὶ τὰ 950 μ.

Γειτονικὰ χωρία. Τὸ χωρίον μας Λούπιδα, ἀπεῖχε Ν.Δ. μιᾶς ὥρας πεζοπορίας τῆς κωμοπόλεως Περιστάσεως καὶ ἡμίσιας ὥρας Νοτίως πεζοπορίας τοῦ παραλιαοῦ χωρίου Ἡρακλείτσας καὶ $2^1/_2$ ὥρας ΝΑ τῆς κωμοπόλεως Μυριοφύτου καὶ μιᾶς ὥρας Βορείως, τοῦ χωρίου Λιμνίσκης (Γκιολτσίκι) ὡς καὶ τοῦ Τουρκικοῦ χωρίου Τσιγκιρλῆ ἢ Τσαγκαροχῶρι ἐντὸς πυκνοτάτου καὶ ὡραιοτάτου δρυμοῦ.

Οἱ 4 ἀερο-αλευρόμυλοι. Εἰς τὸ ὑψηλὸν μέρος τοῦ χωρίου μας ὑψώνοντο 4 ἀεροαλευρόμυλοι ἤτοι οἱ 2 τοῦ Παναγιώτη Μυλωνᾶ, ἕνας τοῦ Παγιώτα Μαμουλάκη καὶ ἕνας του Δ. Κακαράκη.

Ὕδρευσις. Εἶχε 4 βρύσες μὲ διαυγέστατον χονευτικὸν νερὸν πόσιμον, ὡς καὶ 2 παλαιὰ μεγάλα πηγάδια μὲ διάμετρον 2 καὶ βάθος 5 $^1/_2$ μέτρων.

Διοικητικῶς—Ἐκκλησιαστικῶς. Διοικητικῶς ὑπήγετο εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Περιστάσεως τοῦ Νομοῦ Καλλιπόλεως Ἀν. Θράκης, Ἐκκλησιαστικῶς δέ, εἰς τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν Μυριοφύτου καὶ Περιστάσεως μὲ Μητροπολίτην τὸν Φιλόθεον 1911-1913 ὡς καὶ τὸν μετέπειτα Σωφρόνιον μέχρι τοῦ 1922. (τέως δὲ μητροπολίτην Ἐλευθερουπόλεως Παγγαίου, ἀποθανόντα πρὸ ἐτῶν).

Ἐκκλησίαι—Σχολεῖον. Εἴχομεν δύο ναούς, καὶ ἓν Σχολεῖον.

Α'. Ὁ μεγάλος περίλαμπρος Ναὸς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, Ρυθμὸς Βασιλικῆς ἐξιστορούμενος πλέον τῶν 300 ἐτῶν, μὲ διαστάσεις 30×20×10, διακεκοσμημένος μὲ καλλιτεχνικὸν Τέμπλον, μὲ μεγάλας καὶ μικρὰς ὡραίας εἰκό-

νας ὅλου τοῦ ἐνιαυτοῦ. Κεκοσμημένην ὀροφὴν μὲ Παντοκράτορα καὶ τὴν Παναγίαν καὶ μὲ πολλοὺς Ἀγγέλους. Καὶ ἐκρέμοντο 3 μεγάλοι ὡραῖοι πολυέλαιοι καὶ κρυστάλλιναι κανδύλαι 4 σειραί. Τὸ πάτωμα ἦτο ἐστρωμένον μὲ τετράγωνα λευκὰ καλλιμάρμαρα, καὶ ἐστόλιζον αὐτὸ δύο μεγάλα ὑψηλὰ μανουάλια κτλ. μπρούτσινα καὶ ἄλλα ὡραῖα κηροπήγια. Εἶχεν ὡραιότατον θρόνον καὶ ὑψηλὸν ἄμβωνα μὲ ἀμφιθεατρικὸν γυναικωνίτην τρίπατον μὲ χρωματιστὰ καφάσια, εὐρύχωρον Ἅγιον Βῆμα, πλουσίως κεκοσμημένον, μὲ ἅπαντα τὰ ἱερὰ σκεύη, ἔπιπλα, βιβλιοθήκην, διάφορα κειμήλια, ἅπαντα τὰ ἐκκλησιαστικὰ καὶ μουσικὰ βιβλία ὡς καὶ κώδικα τῆς Ἱστορίας τοῦ Ναοῦ καὶ τῶν δωρητῶν καὶ εὐεργετῶν αὐτοῦ. Ἐστηρίζετο ἐπὶ 12 κιόνων μὲ καλλιτεχνικὰ κιονόκρανα καὶ μὲ τοὺς 12 Ἀποστόλους. Τρεῖς μεγάλαι εἴσοδοι μὲ δίφυλλες ξύλινες θύρες συνέδεον τὸν εὐρύχωρον Νάρθηκα μετὰ τοῦ κυρίως Ναοῦ, καὶ μὲ ἐξωτερικὸν τρίπατον τεχνικὸν κωδωνοστάσιον μὲ 2 καμπάνες. Εἶχεν παρόμοιον σχέδιον τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου Ναοῦ τῆς κωμοπόλεως Ἀρτακίου Πανόρμου Μ. Ἀσίας καὶ ἐκτίσθησαν παρὰ τοῦ ἰδίου ἀρχιτέκτονος. Ὁ ὡς ἄνω Ναός μας κατέρρευσεν τὴν 27ην Ἰουλίου 1912, λόγῳ τοῦ καταστρεπτικοῦ σεισμοῦ τῶν Γανοχώρων μὲ ἐπίκεντρον τὴν Ἁγια-Ἑλεημοσύνην (Ἁγιᾶν) μεταλλικὴν πηγὴν ἰαματικὴν διὰ ψώραν, λέπραν καὶ παντοειδῆ ἐκζέματα μεταξὺ Λούπιδας καὶ Περιστάσεως.

Β'. Ναός. Ἡ Ἁγία Τριάδα μέτριος ἡμιτελὴς ναὸς εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος μὲ κελλία μοναχῶν καὶ μοναχουσῶν.

Ἱερεῖς τῶν Ναῶν μας. 1) Ἀκάκιος ἢ Παπακάκιος Ἱερομόναχος 2) Παπαζαχαρίας Εὐθυμιάδης 3) Παπᾶ-Ἰωάννης 4) Παπανικολάκης 5) Παπᾶ-Σάββας Ἀδαμίδης πρὸ τοῦ 1910. 1) Παπαβασίλειος Ἀνδρεάδης 2) Παπα-Δωρόθεος ἢ Παπανικόλας 1911-1922.

Ἱεροψάλτες Ἁγ. Γεωργίου. 1) Δημ. Κωνσταντινίδης ἢ (Κατσικᾶς) διδάσκαλος καὶ μουσικοδιδάσκαλος ἐκκλ. Βυζαντινῆς Μουσικῆς, 2) Γρηγόριος Νικολαΐδης, 3) Δαμιανὸς Λαμπαδάριος, 4) Κοσμᾶς Λυμπεράκης.

Ἁγίας Τριάδος. 1) Κωνστ. Λιαράκης, 2) Γεώρ. Θεοδ. Μόσχου, 3) Γ. Μυλωνᾶς, 4) Κώστας Καβουνίδης.

Ἐξωκκλήσια. Ἀνατολικῶς καὶ εἰς ἀπόστασιν 10 λεπτῶν, 1) Οἱ Ἅγιοι Ἀνάργυροι, 2) Ὁ Ἰωάννης Ἀποκεφαλιστής, 3) Ν. Δ. Ἅγιος Γεώργιος μὲ ἀρχαιότητες, 4) καὶ Ἅγιος Νικόλαος, καὶ ΝΔ. Ἡ Ἁγία Παρασκευὴ καὶ Ἅγιοι Κωνσταντῖνος καὶ Ἑλένη.

Εἰς τὰ ὡς ἄνω ἐξωκκλήσια ἐγίνοντο κατ' ἔτος καὶ κατὰ τὴν μνήμην των ἱεροτελεστίαι καὶ λαμπρὰ πανηγύρια.

Σχολεῖον μας καὶ διδάσκαλοι αὐτοῦ. Μονόροφον μὲ 250 μαθητὰς μετὰ τοῦ ἐκκλησ. περιβόλου. Χρηματίσαντες διδάσκαλοι πρὸ τοῦ 1912 1) Δημ. (Κων)νίδης, 2) Παπαδωρόθεος Νικόλαος, 3) Ἀριστείδης Ἀβδημιώτης, 4) Ἀνδρέας καὶ ἀδελφή του Ἑλένη Ἀνδρεάδη, 5) Κυριάκος Χαλαμπάλας,

ἐκ Καλλιπόλεως, 6) Ἀθανάσιος Παπαθανάσης ἐκ Λαμψάκου, 7) Παναγιώτης Πρωτοψάλτης—Ἀπὸ δὲ τὸ 1920-1922 1) Κωντ. Μοσχίδης, 2) Ἑλένη Χουρμουζάκη ἢ Χασαπάκη 3) Ζωὴ Παπαβασιλείου.

Πληθυσμὸς καὶ ἀσχολίαι κατοίκων. Πρὸ τοῦ 1910 τὸ χωρίον μας ἀπετελεῖτο ἀπὸ 350 οἰκογενείας καὶ οἱ κάτοικοι ἠσχολοῦντο εἰς τὴν ἀμπελουργίαν, σηροτροφίαν, τὴν γεωργίαν, κτηνοτροφίαν καὶ μελισσοκομίαν. Αἱ γυναῖκες ἠσχολοῦντο μὲ τὸν ἀργαλιὸν καὶ τὸ κέντημα. Ὕφαινον βαμβακομάλλινα ἐσώρουχα, φανέλλες, κεντήματα, κερκέφες, πλεκτὰ μὲ κορσέ, ὡραῖα σεντόνια, στρωσίδια ὡς καὶ ἐγχώρια ὀνομαστὰ πολύχρωμα κηλίμια καὶ κάπες καὶ βράκες ὡς καὶ διάφορα εἴδη προικὸς καὶ μεταξωτά.

Γλῶσσα ἤθη καὶ ἔθιμα. Γλῶσσα ὡμιλεῖτο καθαρῶς Ἑλληνική, Θρησκεία ὀρθόδοξος, καὶ κάτοικοι ἅπαντες Ἕλληνες. Τὰ ἤθη καὶ τὰ ἔθιμα γάμων, βαπτίσεως, κηδειῶν ὅμοια Κων)λεως.

Κατὰ τὴν γέννησιν ἐώρταζον τὰ ***τρίνυχτα*** μὲ πλούσια τραπέζια, προσκεκλημένων, συγγενῶν, καὶ φίλων καὶ γειτόνων, οἱ ὁποῖοι προσέφερον πολύτιμα δῶρα εἰς τὸ νεογέννητον, ὡς καὶ τοιαῦτα εἰς τὴν μαίαν καθ' ἣν στιγμὴν ἔλουε τὸ νεογέννητον.

Τοῦ Ἁγίου Δημητρίου ἐχόρευον τὴν καμήλα ***(τσαμάλαν)*** καὶ τῆς Ἀπόκρεω ἑόρταζαν τὰ καρναβάλια ἐπὶ τριήμερον, τὴν Μεγ. τεσσαρακοστὴν τὸ τριήμερον μὲ νηστήσιμα φαγητὰ καὶ γλυκίσματα.

Τραγούδια καὶ χοροί. Τραγούδια Θρακιώτικα, Κωνσταντινουπολίτικα, νησιώτικα ἐρωτικὰ καὶ ἄλλα. Χοροὶ Θρακιώτικοι ***συρτοί, πηδηχτοί, τρὶς-τρὶς, ἀντισυρτοὶ*** (καρσιλαμάδες) μὲ βιολιά, λαοῦτα καὶ κλαρίνα καὶ κάποτε μὲ τὸν ἀσκὸν (τὴν κάϊδα τοῦ Πανός). Κατὰ τὰς Κυριακὰς καὶ πανηγύρεις ὁ κόσμος διεσκέδαζε μὲ κοινοὺς χορούς καὶ ἔτσι περισσότερον κατὰ τὰς ὀνομαστικὰς ἑορτὰς εἰς ἐσπερινὰ οἰκογενειακὰ τσιμπούσια. Τῶν Ἁγίων Θεοδώρων τὰ κορίτσια ἑόρταζον τὴν ἁρμυροκουλούραν, γιὰ νὰ ἰδοῦν τοὺς νέους ποὺ ποθοῦσαν στὰ ὄνειρά των. Κατὰ τὴν 24 Ἰουνίου τοῦ Γενεσίου τοῦ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου ἑόρταζον τὶς ***φωτιὲς*** (τὰ κλαδιά, τὰ φοῦντα) καὶ τὶς πηδοῦσαν. Τὰ κορίτσια ἑόρταζαν μὲ δακτυλίδια τὸν ***κλήδονα*** καὶ ἀπήγγελον τραγούδια γιὰ τοὺς ποθουμένους των, καὶ ἐχόρευαν.

Ἐνδυμασίες ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν. Πρὸ τοῦ 1910 οἱ γονεῖς μας ***ἐφοροῦσαν*** φαρδιὲς βράκες μὲ σέλλες, μὲ ὑψηλὲς κάλτσες, κουντοῦρες σαλβάρια κοντογούνια, γοῦνες, φατὰ ζωνάρια, καὶ φέσια, αἱ δὲ γυναῖκες φαρδιὲς βράκες, κοντογούνια πλοῦζες, γοῦνες μὲ σαμούρια καὶ τσεμπέρια καὶ διάφορα πολύτιμα κοσμήματα, φλωριά, καδένες, δακτυλίδια, σκουλαρίκια, (πετεινοὺς—κηρδίρες καὶ ψαράκια) ὡραῖα χρυσᾶ βραχιόλια. Μερικὲς μόνον ἐφοροῦσαν φαρδιὲς μακρυὲς φοῦστες μὲ οὐρὰ καὶ ποδόγυρον καὶ καλοκτενισμένα μαλλιὰ μὲ κοῦκον καὶ μὲ ὡραῖα κτενάκια καὶ πολύτιμα κοσμήματα.

Προλήψεις. Ἀπὸ τὰ Χριστούγεννα μέχρι τῶν Φώτων ἐφύλαττον τὰ

Δωδεκάμερα (καλιντσαγκάρους) καθὼς καὶ τὶς δρύμνες ἤτοι 3 ἡμέρες ἀρχὰς Μαρτίου καὶ 3 ἡμέρες στὸ τέλος τοῦ Μαρτίου, οἱ γυναῖκες δὲν ἐλούοντο οὔτε ἔπλυναν τὰ ροῦχα των, οἱ δὲ ἄνδρες ***δὲν ἐκλάδευον τὰ ἀμπέλια*** μὲ ἄδειον φεγγάρι, παρὰ μὲ γεμάτον (παλαιόν).

Δεισιδαιμονίαι. Ἐπίστευον τὴν βασκανίαν, τὴν ὁποίαν ἐθεράπευον μὲ τὸ λάδι τῆς κανδύλας, λέγοντας προσευχὲς καὶ ραντίζοντας τὸν βασκαμένον μὲ λάδι καὶ νερό. Ἐπίστευον τὴν μαγείαν καὶ τὴν ἐθεράπευον μὲ ἀντιμαγικά.

Μῦθοι. Οἱ γραῖες καὶ γέροι διηγοῦντο πλεῖστα ὅσα παραμύθια καὶ μύθους κατὰ τὰ οἰκογενιακὰ νυκτέρια των.

Κοινοτάρχαι, Ἐκκλησιαστικοὶ καὶ Σχολικοὶ Ἐπίτροποι. Χρυσάφης Λαμπαδαρίου (Τσορματζῆς), Κοσμᾶς Ἰωσήφ, Ἰωάννης Ν. Ταουσάνης, Κοσμᾶς Σωτηράκης, Πορφύριος Ἀλέξης (δημογέροντες). Εὐστράτιος Μουκίδης, Ἀθαν. Βλαντώνης, Ἀλεξ. Μπουρσούκης, Παῦλος Πετράκης Ἐπίτροποι πρὸ τοῦ 1914. Ἀπὸ δὲ τὸ 1918—1922, Κώστας Νίκου (Μορφίας) πρόεδρος, Καλυμπεράκης, Κ. Ἰωσήφ, Ἀργύρης Ντουλάκης, Ἀρχοντὴς Μαϊκάκης σύμβουλοι, καὶ Ἐπίτροποι, Εὐστρ. Μουκίδης, Χριστόδουλος Λαμπαδαρίου Καλυμπεράκης.

Ἱστορικά. 1) Τὴν 27 Ἰουλίου 1912, συνέβη ὁ καταστρεπτικὸς σεισμὸς τῶν Γανοχώρων μὲ νεκροὺς 37 καὶ τραυματίας 40, λόγῳ καταρρεύσεως οἰκιῶν τοῦ χωρίου μας. 2) ***Τὸ 1913.*** Διάφοροι ἐξορίαι λόγῳ τοῦ Βουλγαρο-Τουρκικοῦ Πολέμου. 3) ***Τὸ 1914.*** Γενικὴ ἐξορία εἰς Κιοπλιὰ Νικομηδείας Μ. Ἀσίας. 4) ***Τὸ 1918.*** ἐπαναπατρισμὸς εἰς Λούπιδα περὶ τὰς 200 μόνον οἰκογενείας. 5) ***Τὸ 1920.*** Ἰουλίου μηνὸς ἀπελευθέρωσις ὑπὸ Ἑλλην. Στρατευμάτων. 6) Κατὰ τὴν 20ην Ὀκτωβρίου 1922 ἐγκατάλειψις τῆς Πατρίδος μας. 7) Καὶ τὴν 22 Ὀκτωβρίου 1922 ἀφήχθημεν εἰς Θεσσαλονίκην, μὲ Ἀτμόπλοιον τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν λόγῳ ἀνταλλαγῆς πληθυσμοῦ. 8) ***Προσωρινὴ ἐγκατάστασις*** εἰς χορταποθήκας Σταθμοῦ Κων) λεως Θεσσαλονίκης. 9) Νοέμβριον 1922 ἐγκατεστάθημεν μονίμως εἰς 4 χωρια τῆς Ἀλμωπίας (Καρατζόβας) ἤτοι εἰς Φούστανην, Θηριόπετραν, Πρόδρομον καὶ Νερομύλους καὶ 10 οἰκογένειες εἰς Ἁγίαν Παρασκευὴν Θ)κης.

Ἀσχολίαι κατοίκων. Τὴν ἀμπελουργίαν, σηροτροφίαν, γεωργίαν, κτηνοτροφίαν καὶ εἰς διαφόρους τέχνας, κτίστας, ξυλουργούς, ἐμπορευομένους.

Ἤθη καὶ ἔθιμα τῶν Χριστουγέννων. Κατὰ τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων ἔσφαζον τὰ γουρούνια των, ἐμοίραζον στοὺς πτωχοὺς καὶ στοὺς μὴ ἔχοντας τοιαῦτα, ὡς καὶ χριστόψωμα, ζυμαρικά, κανάτες κρασιά, καὶ γλυκίσματα. Οἱ νοικοκυρὲς μετὰ τὸν γενικὸν καθαρισμὸν καὶ στολισμὸν τῶν σπιτιῶν των, τὴν παραμονὴν τὰ παιδιά των κι' αὐτές, ἐκοινωνοῦσαν τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων, καὶ ἑτοίμαζον, τὰ χριστόψωμα, γλυκίσματα καὶ τὰ ***μπουμπάρια*** τῶν χοίρων των (τὶς μπάμπες) καὶ ἑτοίμαζον τὴν ἀκοίμητον κανδύλα των, ὡς καὶ τὰ καυσόξυλα τῆς ἀκοίμητης ἑστίας στὰ μεγάλα ὡραῖα

τζάκια των. Τὰ Χριστούγεννα μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν, ἔτρωγον τὰ ἑορταστικὰ φαγητά των, τὰ δὲ παιδιὰ καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν τραγουδοῦσαν μελωδικὰ τὰ κάλαντα καὶ ἐλάμβαναν τὰ δωράκια των, ποὺ ποθοῦσαν.

Ἔθιμα τοῦ Ἁγίου Βασιλείου. Τὴν ποραμονὴν τῆς Πρωτοχρονιᾶς οἱ νοικοκυρὲς ἑτοίμαζαν τὶς ἁγιβασιλόπητες μὲ ἀργυρᾶ νομίσματα, γλυκίσματα, τὰ φαγητά των καὶ φροῦτα των. Τὴν ἑπομένην μετὰ τὴν θείαν Λειτουργίαν, ἀντήλλαζον πρωτοχρονιάτικες εὐχὲς ἐχθροὶ καὶ φίλοι, ἔτρωγαν τὰ πλούσια τραπέζια των, ἐμοίραζον πίττες καὶ ἄλλα τρόφιμα στοὺς πτωχοὺς καὶ περίμεναν τὰ γνωστὰ παιδιὰ νὰ καλαντήσουν χαρούμενα τὸν Ἅγιον Βασίλειον καὶ νὰ λάβουν τὰ δῶρα των εἰς νομίσματα καὶ φροῦτα ἢ γλυκά. (Τὰ κάλαντα παρατίθενται παρὰ κάτω).

Ἔθιμα τῶν Θεοφανείων. Μετὰ τὴν Θείαν Λειτουργίαν καὶ τὸν Μέγαν Ἁγιασμόν, ἐν μεγάλῃ πομπῇ προηγουμένων τῶν λαβάρων, ἐξαπτερύγων, φανῶν, τῶν Ἱεροψαλτῶν, τῶν Ἱερέων μὲ τὰ ἱερὰ ἄμφιά των καὶ ὅλος ὁ κόσμος μικροὶ καὶ μεγάλοι καὶ μὲ μελωδικὲς ψαλμωδίες, ἐξήρχοντο τοῦ Ναοῦ καὶ ἔφθανον εἰς τὴν μεγάλην πηγάδαν, ὅπου σὲ μαρμαρίνην γούρναν μὲ νερό, ἔριπτον τὸν τίμιον Σταυρὸν καὶ πάλιν ἐν παρατάξει ἐπέστρεφον εἰς τὸν ναόν. Μετὰ τοὺς χαιρετισμούς των εἰς τὰς οἰκίας των ἔτρωγαν τὰ φαγητά των καὶ τὰ παιδιὰ καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ἐτραγουδοῦσαν τὰ κάλαντα τῶν Φώτων.

Ἤθη καὶ ἔθιμα τοῦ Πάσχα. Ἤθη καὶ ἔθιμα τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα ἦσαν ὅμοια μὲ τῆς Κων)λεως μὲ κουλοῦρες, κόκκινα αὐγά, πλούσια τραπέζια. Μετὰ τὴν Θείαν Λειτουργίαν ἐπακολουθοῦσαν ἀδελφικοὶ χαιρετισμοὶ μὲ τὸ (Χριστὸς Ἀνέστη) οἱ δὲ γυναῖκες μὲ τὶς λαμπρὲς ἐνδυμασίες καὶ στολίδια των, ἐχαιρετοῦντο μὲ τὸ «Ἀλλήλους, περιπτυξώμεθα» μ' ἀδελφικὰ φιλιὰ καὶ ἀσπασμούς.

Ἡ δευτέρα Ἀνάστασις. Κατὰ τὴν 10,30 π.μ. ἐτελεῖτο μεγαλοπρεπῶς ἡ δευτέρα Ἀνάστασις (Ἡ Ἀγάπη) εἰς μονοεκκλησίαν ἐν τῷ Ναῷ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Μετὰ τὸν Μέγαν Ἑσπερινὸν ἐν πομπῇ καὶ παρατάξει προηγουμένων λαβάρων, ἐξαπτερύγων κλπ. καὶ τῶν ἱεροψαλτῶν μὲ μελωδικὲς ψαλμωδίες, ὡς καὶ οἱ ἱερεῖς μετὰ τῶν ἱερῶν ἀμφιέσεων κλπ. καὶ ὅλος ὁ κόσμος μικροὶ καὶ μεγάλοι μὲ ἀναμμένες λαμπάδες, περιήρχοντο ὅλον τὸ χωρίον καὶ ἐπέστρεφον ἐν παρατάξει εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ οἱ γυναῖκες μὲν μετέβαινον εἰς τὰ σπίτια των, οἱ δὲ ἄνδρες εἰς διαφόρους ἐπισκέψεις συγγενῶν καὶ φίλων, τὰ δὲ παιδιὰ μὲ τὸ Χριστὸς Ἀνέστη, ἐμάζευαν κόκκινα αὐγὰ καὶ γλυκίσματα ἀπὸ τοὺς πάντας.

Μοσχίδης Κωνσταντῖνος Θεοδώρου
ἐτῶν 62 ἐγεννήθη τῷ 1896
15-3-158 Νέα Περίστασις Πιερίας

Κάλαντα τῶν Χριστουγέννων

Καλὴν ἡμέραν ἄρχοντες, ἂν εἶναι ὁρισμός σας,
Χριστοῦ τὴν Θείαν Γέννησιν, νὰ μπῶ ***στάρχοντικό σας.***
Χριστὸς γεννᾶται σήμερον ἐν Βηθλεὲμ τῇ πόλει,
οἱ Οὐρανοὶ ἀγάλλονται, χαῖρε ἡ ***κτίσις ὅλη.***
Ἐν τῷ σπηλαίῳ τίκτεται ἐν φάτνῃ τῶν ἀλόγων,
ὁ Βασιλεὺς τῶν Οὐρανῶν καὶ ***ποιητὴς τῶν ὅλων.***
Πλῆθος ἀγγέλων ψάλλουσι τὸ Δόξα ἐν ὑψίστοις,
καὶ τοῦτο ἄξιόν ἐστι ἡ τῶν ποιμένων πίστις.
Ἐκ τῆς Περσίας ἔρχονται τρεῖς μάγοι μὲ τὰ δῶρα.
ἄστρο λαμπρὸ τοὺς ὁδηγεῖ χωρὶς νὰ ***λείψῃ*** ὥρα,
φθάσαντες σ' Ἱερουσαλὴμ μὲ πόθον ἐρωτῶσι,
ποῦ ἐγεννήθη ὁ Χριστὸς νὰ πᾶνε τὸν εὕρωσι.
Διὰ Χριστὸν ὡς ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς Ἡρῴδης,
ἀμέσως ἐταράχτηκε κι' ἔγινε θηριώδης.
ἔτη πολλὰ φοβήθηκε διὰ τὴν βασιλείαν,
μὴ τοῦ τὴν πάρει ὁ Χριστὸς καὶ χάσει τὴν ***ἀξίαν.***
Κράζει τοὺς Μάγους καὶ ρωτᾶ ποῦ ὁ Χριστὸς γεννᾶται ;
— Εἰς Βηθλεὲμ ἠξεύρομεν ὡς ἡ Γραφὴ ***διηγᾶται.***
Τοὺς εἶπε νὰ ὑπάγωσι καὶ ὅπου τὸν εὕρωσι,
ἀφοῦ τὸν προσκυνήσωσι ***νὰ πᾶν νὰ τοῦ*** εἰπῶσι,
ὅπως ὑπάγῃ καὶ αὐτὸς γιὰ νὰ τὸν προσκυνήσῃ,
μὲ δόλον ὅμως ὁ κακὸς γιὰ νὰ τὸν ***ἀφανίσῃ.***
Βγαίνουν οἱ Μάγοι τρέχουσι καὶ τὸν ἀστέρα βλέπουν,
φῶς θεϊκὸν κατέβαινεν καὶ μὲ χαρὰν προστρέχουν.
Ἐμβαίνουν εἰς τὸ σπήλαιον, βρίσκουν τὴν Θεοτόκον.
καὶ κράτει στὰς ἀγκάλας της τὸν Ἅγιόν της τόκον.
Γονατιστοὶ τὸν προσκυνοῦν καὶ δῶρα τὸν χαρίζουν,
σμύρναν χρυσὸν καὶ λίβανον, Θεὸν τὸν ἐφημίζουν.
Τὴν σμύρναν μὲν ὡς ἄνθρωπον, χρυσὸν ὡς βασιλέα,
Τὸν λίβανον δὲ ὡς Θεὸν σ' ὅλην τὴν ἀτμοσφαίραν.
Ἀφοῦ τὸν ἐπροσκύνησαν εὐθὺς πάλιν μισεύουν,
καὶ τὸν Ἡρῴδην μελετοῦν νὰ πάγουν νὰ τὸν εὕρουν.
Πλὴν ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ βγαίνει τοὺς ἐμποδίζει,
ἄλλην ὁδὸν νὰ πορευθοῦν αὐτὸς τοὺς διορίζει.
Καὶ πάλιν ἄλλος ἄγγελος τὸν Ἰωσὴφ προστάζει,
εἰς Αἴγυπτον νὰ πορευθῇ καὶ κεῖ νὰ ἡσυχάσῃ.
Νὰ πάρῃ καὶ τὴν Μαριὰμ μαζὶ μὲ τὸν υἱόν της,
γιατὶ Ἡρῴδης τὴν ζητεῖ τὸν τόκον τὸν δικό της.
Μὴ βλέπων δὲ ὁ βασιλεὺς τοὺς Μάγους νὰ γυρίσουν,

εἰς Βηθλεὲμ ἐπρόσταξε παιδὶ νὰ μὴν ἀφήσουν.
Ὅσα παιδία εὕρωσι δύο χρονῶν καὶ κάτω,
ὅλα νὰ τὰ περάσωσι ἀπὸ τὰ σπαθιά των.
Χιλιάδες δεκατέσσαρες σφάζουν εἰς μίαν μέραν,
θρῆνον, κλαυθμὸν καὶ ὀδυρμὸν ἔχει κάθε μητέρα.
Καὶ ἐπληρώθη τὸ ρηθὲν Προφήτου Ἡσαΐου,
μετὰ τῶν ἄλλων προφητῶν καὶ τοῦ Ἱερεμίου.
Φωνὴ ἠκούσθη ἐν Ραμᾶ Ραχὴλ τὰ τέκνα κλαίει.
παραμυθεῖν οὐκ ἤθελεν ὅτι αὐτὰ οὐκ ἔχειν.
Ἰδοὺ ὅπου σᾶς εἴπομεν ὅλην τὴν ὑμνωδίαν
τοῦ Ἰησοῦ μας τοῦ Χριστοῦ γέννησιν τὴν Ἁγίαν.

—Χρόνια πολλὰ

Κάλαντα τοῦ Ἁγίου Βασιλείου

Πάλιν ἠκούσατ' ἄρχοντες πάλιν νὰ σᾶς εἰποῦμεν
ὅτι καὶ σήμερόν ἐστι ἀνάγκη νὰ χαροῦμεν.
Καὶ νὰ πανηγυρίσωμεν περιτομὴν Κυρίου,
καὶ ἑορτὴν τοῦ μάκαρος Μεγάλου Βασιλείου.
Κάμνων λοιπὸν ἀρχὴν καλὴν ἐπαίνους νὰ συνθέσω,
τὸν Ἅγιον Βασίλειον διὰ νὰ ἐπαινέσω.
Νὰ σᾶς εἰπῶ τὰ θαύματα ποὺ ἔκαμεν ἀτὸς του,
μὲ τοῦ Θεοῦ τὴν δύναμιν ποὺ ἦτο βοηθός του.
Παρὰ Θεοῦ ὁ θαυμαστὸς ἦταν πεφωτισμένος,
μὲ κάθε ἄλλην ἀρετὴν μικρὸς μαθητευμένος,
Σπουδὴν γραμμάτων ἄπειρον σοφία πλουτισμένος,
παρ' ὅλων ἐθαυμάζετο ποὺ ἦταν διδαγμένος.
Τῆς Καισαρείας γέννημα βλαστὸς Καπαδοκίας,
καὶ ποιητὴς Θεόπνευστος τῆς Θείας Λειτουργίας.
Εἶχε καὶ τὸ ἀξίωμα τῆς Ἀρχιερωσύνης,
ἐχθρὸς τῶν ἔργων τῶν κακῶν φίλος τῆς εὐφροσύνης.
Αἱρετικῶν, ἐχθρὸς κακός, προστάτης ὀρθοδόξων,
διώκτης τῶν Ἀγαρηνῶν ὁμοῦ καὶ κακοδόξων.
Ἀρχιερεῖς τὸν σέβονται, παπάδες τὸ τιμῶσι,
οἱ ἄρχοντες καὶ ὁ λαὸς σκύπτουν τὸν προσκυνῶσι.
Σήμερον ἦν περιτομὴ καὶ ὕμνει ἐκκλησία,
καὶ προσκαλεῖσθε ἄρχοντες γέροντες καὶ παιδία.
Ἰδοὺ ὅπου σᾶς εἴπομεν ὅλην τὴν ὑμνωδίαν,
τὸν Ἅγιον Βασίλειον, περιτομὴν τὴν Θείαν.

—Χρόνια πολλὰ

Κάλαντα τῶν Φώτων

Καλὴν ἡμέραν πάντες, ὦ ἀδελφοί, | ἀκούσατε τὴν σήμερον ἑορτή,
ἀκούσατε τὴν σήμερον ἑορτὴν | ὅτι εἶναι ἡμέρα Δεσποτική.
Σήμερον τὰ φῶτα καὶ ὁ φωτισμὸς | καὶ τοῦ Ἰησοῦ μας ὁ βαπτισμός,
Ἰωάννη Πρόδρομε σὲ ζητῶ | εἰς τὸν Ἰορδάνη νὰ βαπτισθῶ.
Καὶ ὁ Ἰωάννης τοῦ ἔλεγε, | καὶ σφοδρῶς τὸ σῶμα του ἔτρεμε.
—Πῶς νὰ σὲ βαπτίσω, ὦ λυτρωτά | ὅπου χείρ μου τρέμει καὶ δειλιᾶ ;
Πῶς τολμῶ νὰ βάλω τὴν χεῖραν μου | εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Σωτῆρα μου;
—Ἄφες φόβον Πρόδρομε, πρόφθασον | καὶ τὸν βαπτισμόν μου ἀπόδοσον.
Τότε τὸν βαπτίζει ὁ βαπτιστὴς | κ' ἔλαμψεν ἡ ἔρημος παρευθύς.
Καὶ ὁ ποταμὸς ἐφοβήθηκε | καὶ υἱὸν Θεοῦ τὸν ἀπέδωκε.
Τότε καὶ τὸ πνεῦμα τὸ Ἅγιον | τὸ ζωοποιὸν καὶ πανάγιον,
κατέβηκεν ὡς εἶδος περιστερᾶς | λευκῆς καὶ ὡραίας καὶ καθαρᾶς.
Καὶ εἰς τὴν κεφαλήν του ἐπέταξεν | καὶ υἱὸν Θεοῦ τὸν ἀπέδειξεν.
Καὶ φωνὴ ἠκούσθη ἐκ τοῦ Πατρὸς | οὗτος ἦν ὁ υἱός μου ἀγαπητός.
Καλὴν ἡμέρα πάντες ὦ ! ἀδελφοὶ | ἀκούσατε τὴν σήμερον ἑορτή,
ἀκούσατε τὴν σήμερον ἑορτὴ | ὅτι εἶν' ἡμέρα Δεσποτική.
—Χρόνια πολλὰ καὶ τοῦ χρόνου.

Σημ. Τὰ ὡς ἄνω κάλαντα τῶν Χριστουγέννων, τοῦ Ἁγίου Βασιλείου καὶ τῶν Φώτων, συνέταξεν καὶ ἐμελοποίησεν, ὁ συγχωριανός μας φιλόσοφος καθηγητὴς κ. Γεώργιος Διαμαντὴς ἢ Διαμαντάκης πρὸ 120 περίπου ἐτῶν.

Νέα Περίστασις Πιερίας 15-3-58

Κ. Μοσχίδης

Γ'.

Ο ΓΑΜΟΣ ΣΤΟΝ ΚΑΛΦΑ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ[1]

Ἔξω ἀπὸ τὰ κάστρα τῆς Πόλης καὶ σὲ ἀπόσταση 18 χιλιομέτρων, πάνω σὲ ἕνα λόφον εἶναι κτισμένος ἀμφιθεατρικὰ ὁ Καλφᾶς. Εἶναι ἕνα ὄμορφο χωριουδάκι ποὺ εἶχε 240 καθαρὲς ἑλληνικὲς οἰκογένειες χωρὶς καμμιὰ Τουρκική. Γιατὶ οἱ Καλφιῶτες τὸ εἶχαν τάμα νὰ μὴν μπορέση νὰ ζήση Τοῦρκος στὸ χωριό τους. Πότε μὲ παλλικαριές, πότε μὲ δωροδοκίες, πότε μὲ τὸ καλὸ καὶ πότε μὲ φοβέρες, φρόντιζαν νὰ μὴ λερωθῆ καὶ βρωμισθῆ τὸ χωριό τους μὲ Τούρκους.

Τὸ χωριὸ αὐτὸ δὲν εἶναι πολὺ παλαιό. Κτίστηκε στὰς ἀρχὰς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ἀπὸ πλουσίους Ἕλληνας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἱ ὁποῖοι φοβήθηκαν τότε τοὺς διωγμοὺς καὶ διάλεξαν τὸν τόπον αὐτὸν ὁ ὁποῖος ἦτο καὶ κέντρον τῶν διερχομένων ὑδάτων τῆς πόλης (Μπατζά-

1) Βλέπε δημοσίευμα ἀρ. 96 Ε.Θ.Μ., ὁ Καλφᾶς, Δ. Περάκη, πρώην βουλευτοῦ.

δες) καὶ ἦτο τῆς δικαιοδοσίας καὶ προστασίας τῆς Βαλιδὲ Σουλτάνας (Βασιλομήτορος) καὶ ἔκτισαν τὸν οἰκισμόν τους. Καὶ ἔτσι εἶχαν μὲν τὴν ὑποχρέωσιν νὰ προσέχουν τὰ νερά, ἀλλὰ εἶχαν καὶ πολλὰ προστατευτικὰ δικαιώματα.

Στὰς ἀρχὰς ἐπεδόθηκαν στὴν ἀμπελοφυτείαν. Τὰ περίφημα σταφύλια «τσαούσια» τοῦ Καλφᾶ ἦσαν περιζήτητα στὴν ἀγορὰν τῆς Πόλης.

Ἀργότερα ἦλθεν ἡ ἀσθένεια τῆς φυλλοξύρας καὶ ἐπεδόθησαν στὰ κηπευτικά, ὁπότε οἱ μπάμιες τοῦ Καλφᾶ διεδέχτηκαν τὰ ἐκλειπόντα τσαούσια στὴ φήμη. Τὸ χωριὸ αὐτὸ λόγῳ τῆς μικρῆς ἀποστάσεώς του ἀπὸ τὴν Πόλη ζοῦσε ζωὴ ἄνετη. Γι' αὐτὸ καὶ τὰ ἤθη καὶ ἔθιμά του καὶ λόγῳ τῆς ἀρχοντικῆς καταγωγῆς τῶν πρώτων κατοίκων του, ἦσαν ἀρχοντικά.

Ἐδῶ θὰ πραγματευθῶ τὸ πῶς ἐγίνετο ὁ γάμος στὸν Καλφᾶ πλούσιος σπάταλος, ἀρχοντικὸς ὅπου ὁ δύστυχος νέος χρόνια ὁλόκληρα εἰργάζετο γιὰ νὰ ἀποταμιεύσῃ ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸν γάμο γιὰ νὰ ξεχρεωθῇ. Ὅταν οἱ δύο νέοι ἀποφάσιζαν νὰ παντρευτοῦν εἴτε ἀπὸ ἔρωτα εἴτε ἀπὸ προξενιὰ ἔπρεπε πρῶτα νὰ γίνῃ ἡ «ἐγκλαβὴ» δηλαδὴ τὸ προικοσύμφωνον. Δικαίωμα συνάψεως τῆς ἐγκλαβῆς εἶχε ἡ δημογεροντία μὲ πρόεδρον τὸν παπᾶν καὶ γραμματέα τὸν διδάσκαλον τοῦ χωρίου.

Ἡ ἀγγελία τοῦ γάμου ἔπρεπε νὰ γίνῃ τοὐλάχιστον πρὶν 40 ἡμέρες, ὁπότε ἄρχιζαν οἱ ἑτοιμασίες. Τὴν προηγουμένην Κυριακὴν τοῦ γάμου οἱ δύο ***ἀλιακτσῆδες*** (ἀρχιτρίκλινοι) μὲ τὴν στολήν τους (ἄσπρην κεντημένην ποδιὰν) καὶ τὰ ὄργανα τὰ μουσικὰ ἐπὶ κεφαλῆς, ἐγύριζαν τὸ χωριὸ καὶ ἐμοίραζαν τὰ προσκλητήρια. Αὐτὰ στὴν ἀρχὴ ἦσαν κεράκια μὲ χρυσὲς κλωστὲς καὶ κατόπιν ἔντυπα. Ἀπὸ τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἡ νύφη ἔστρωνε στὸ σπίτι της καὶ τὰ προικιά της σὲ κοινὴν θέαν, ὅτε ὅλο τὸ χωριὸ ἔκανεν πρὸ αὐτῶν τὴν σχετικὴν παρέλασιν, ἔμεναν δὲ μέχρι τῆς Τετάρτης ὁπότε ἐφορτώνοντο σὲ ἕνα ἢ δύο βωδάμαξα καταλλήλως καὶ αὐτὰ στολισμένα μὲ τὶς γιορτινὲς χάντρες καὶ τὰ χαμαγλιὰ στὰ βώδια, τοὺς σκαλιστοὺς ζυγούς, τὶς ζεῦλες μὲ τὶς φοῦντες κ.τ.λ. καὶ μὲ τὰ μουσικὰ—τὰ λαλήματα—ὄργανα ἐμπρὸς καὶ τὰ πήγαιναν στὸ σπίτι τοῦ γαμβροῦ. Ἐδῶ ἄρχιζαν πιὰ οἱ μεγάλες ἑτοιμασίες.

Ἔμπαιναν τὰ καζάνια μὲ τὶς μεγάλες κουτάλες. Στὸ ἕνα τὸ κρέας μὲ πατάτες, στὸ ἄλλο τὸ παχὺ κρέας μὲ τὰ ρεβύθια, στὸ τρίτο τὸ κρέας μὲ λαχανικὰ καὶ τὸ τέταρτο τὸ μεγαλύτερο τὸ προοριζόμενο γιὰ τὸ πιλάφι: Τὸ πιλάφι τῆς χαρᾶς. Ἦταν δὲ τὸ πιλάφι τῆς χαρᾶς ἀπὸ καρολίνα ρύζι μὲ μπόλικη ζάχαρη καὶ ἐπάνω ἔβαζαν κομπόστα καϊσιὰ μὲ μοσχάτο σιρόπι.

Τὸ πιλάφι ἦταν ἡ κορωνίδα τῶν φαγητῶν, τὸ πρόσεχαν πολὺ καὶ ὑπῆρχαν οἱ εἰδικοὶ σ' αὐτό, ὅπως ἡ ξακουστὴ Κοκκώνα Μαγδή, ἡ ὁποία ἦταν περιζήτητη στοὺς γάμους γιὰ τὴν τέχνη της καὶ ἡ ὁποία ἐπὶ 50 ὁλόκληρα χρόνια ὑπῆρξεν ἡ ***ἱέρεια τοῦ πιλαφιοῦ τῆς χαρᾶς.***

Οἱ ἑτοιμασίες στὸ σπίτι τοῦ γαμβροῦ ἦταν ἀτελείωτες, τὸ μοσχάρι τὸ σιτευτὸ κρέμονταν στὸ τσεγγέλι ἔχοντας δεξιὰ καὶ ἀριστερά του ἀπὸ ἕνα κα-

λοθρεμμένο μονοῦχι κριάρι. Ὅλοι οἱ «πιτσιρίκοι» περνοῦσαν ἀπὸ μπροστά τους καὶ ἀκόνιζαν τὰ δόντια τους.

Τὰ βαρέλια, τὰ οὔζα καὶ τὰ κρασιὰ κυλοῦσσν πρὸς τὸ σπίτι καὶ σειρὰ ὁλόκληρη ἀπὸ παιδιὰ κουβαλοῦσαν τὰ χρειαζούμενα.

Παρασκευὴ βράδυ γιορτάζονταν τὸ περίφημο «κινὰ γκετζεσί», δηλαδὴ τὸ βάψιμο τῶν νυχιῶν καὶ ἄλλως «βράδυ τῆς νύφης» ἢ «νύχτα τοῦ κινιάσματος». Ἐδῶ συγκεντρώνονταν ὅλο τὸ συγκενολόγι τῆς νύφης καὶ γιόρταζε τὰ ἀποχαιρετιστήρια. Ὁ γαμβρὸς τοὺς ἔστελνε τὰ ὄργανα γιὰ νὰ διασκεδάσουν. Μιὰ διασκέδαση μὲ πολὺ παθητικὰ τραγούδια. Ἡ νύφη τραγουδοῦσε τὸ

«Σήμερα μαῦρος οὐρανὸς σήμερα μαύρη μέρα,
σήμερα ἀποχωρίζομαι καὶ μάνα καὶ πατέρα».

Καὶ τὸ ἄλλο :

«Ἔλα μανοῦλα μου γλυκειὰ καὶ δός μου τὴν εὐχή σου,
γιατὶ σὲ ἀποχωρίζομαι, δὲν θἄμαι πιὰ παιδί σου.

Καὶ ὅλο συγκινήσεις, φιλιά, κλάματα κ.λπ. ἐννοεῖται ὅτι δὲν λείπουν καὶ τὰ χαρούμενα καὶ ὁ χορὸς ὡς τὸ πρωΐ. Τὸ Σάββατον ἄλλη ἱεροτελεστία: τὸ ***ξύρισμα τοῦ γαμβροῦ***. Τὸ ξύρισμα τοῦ γαμβροῦ δὲν γινόταν στὸ χωριὸ ἀλλὰ στὴν Πόλη. Τὸ Σάββατο πρωΐ συγκεντρώνονταν ὅλοι οἱ νέοι φίλοι τοῦ γαμβροῦ καβάλλα στὰ ἄλογα. Παίρναν τὸν γαμβρὸν καὶ πήγαιναν στὴν Πόλη στὸν «Γαλατᾶν», ὅπου ἦσαν τὰ καλύτερα κουρεῖα. Ἐκεῖ ξυρίζονταν ὁ γαμβρὸς καὶ ὅλη ἡ συνοδία καὶ πλήρωνεν ὁ γαμβρός. Μετὰ φαγοπότι στὴν Πόλη καὶ ἐπιστροφή. Ὅταν κοντοέφθαναν στὸ τσιφλίκι τῆς «Μπετάμισσος» σταματοῦσαν. Ὁ γαμβρὸς ἔδιδε τὸ σύνθημα καὶ ἄρχιζεν ὁ ἀγὼν δρόμου τῶν ἐφίππων : ὅποιος νικοῦσε καὶ ἔφθανεν πρῶτος στοὺς ἀνεμομύλους ἔμπαινεν στὸ χωριὸ καὶ λεγόταν «μουζτετζῆς»[1], δηλαδὴ ἔφερε τὸ μήνυμα. Πήγαινε στὸ σπίτι τοῦ γαμβροῦ καὶ ἔπαιρνε τὴν ξύλινη τσότραν τὴν στολισμένην καὶ τοῦ στόλιζαν τὸ ἄλογό του μὲ δύο μεταξωτὰ μανδύλια. Ἔπαιρνεν τὰ ὄργανα καὶ ἀνέβαινε στοὺς ἀνεμομύλους καὶ παραλάμβανεν τὸν γαμβρόν μὲ τὴν συνοδείαν του, ἔμπαιναν στὸ χωριὸ καὶ διεσκέδαζαν στὸ σπίτι τοῦ γαμβροῦ κατὰ συνήθειαν, ἕως τὸ πρωΐ.

Τὴν Κυριακὴν ἡ μεγάλη ἡμέρα τῆς χαρᾶς. Ὅλο τὸ χωριὸ ἐπὶ ποδός. Ἑτοιμάζεται μετὰ τὴν λειτουργίαν ἡ ἐκκλησία. Ἀπὸ τὸ μεσημέρι ἀρχίζουν οἱ προσκλήσεις. Οἱ ἁλιακτσῆδες μὲ τὰ μουσικὰ ὄργανα πρῶτα πᾶνε στὸ σπίτι τοῦ κουμπάρου, τὸν παραλαμβάνουν μὲ γιορτινοὺς σκοποὺς καὶ τὸν πᾶνε στὸ σπίτι τοῦ γαμβροῦ. Κατόπιν ἀρχίζουν ἀπὸ τοὺς ἐπισήμους τοὺς συγγενεῖς καὶ τοὺς φίλους. Οἱ προσκεκλημένοι τῆς νύφης συγκεντρώνονται εἰς τὸ σπίτι της. Ὅταν φθάνῃ ἡ ὥρα, ξεκινᾶ ὁ γαμβρὸς μὲ τὸν κουμπάρο καὶ τοὺς καλε-

1. μουζντὲς = ἄγγελμα, μήνυμα.

σμένους του μὲ τὰ ὄργανα, μὲ τὰ στέφανα, μὲ τὰ ὄργανα καὶ τὶς λαμπάδες καὶ πᾶνε ἀνυπερθέτως στὴν ἐκκλησία, ὅπου γίνεται ἡ στέψις σύμφωνα μὲ τοὺς ἱεροὺς κανόνας. Ἐκεῖνο ποὺ εἶναι πολὺ ἐνοχλητικὸ εἶναι ποὺ ραίνουν «στὸ Ἡσαΐα χόρευε» τὸν γαμβρόν μὲ ρύζι, κουφέτα καὶ πολλὰ νικέλινα νομίσματα καὶ ποὺ περνᾶ πολὺς καιρὸς νὰ ξεπονέση τὸ κεφάλι του. Μετὰ τὴ στέψη του ἡ πομπὴ ξεκινᾶ γιὰ τὸ σπίτι τοῦ γαμβροῦ, ἀφοῦ κάνει καὶ τὸν ἀπαραίτητο χορὸ στὴν πλατεῖα τοῦ χωριοῦ. Ἀπὸ ἐδῶ καὶ πέρα ἀρχινᾶ ἡ κρασοκατάνυξις. Κουβαλοῦν καὶ κουβαλοῦν οὔζο, κρασί, μεζέδες, στὴν κυριολεξία: «Ἐλᾶτε γνωστικοὶ νὰ φᾶτε τοῦ τρελλοῦ τὸ βιό». Ἀρχίζουν οἱ διάφοροι χοροί, ὅπως ὁ περίφημος ***«συμπεθέρα χαβασὶ»*** μπαίνουν στὰ τραπέζια, ὅλοι μὲ τὴ σειρά τους, οἱ γονεῖς, ὁ κουμπάρος, οἱ νεόνυμφοι, οἱ ἐπίσημοι στὸ πρῶτο καὶ ἀπὸ τὸ δεύτερο ἕως τὸ δέκατο ὅλοι οἱ ἄλλοι μὲ τὴ σειρά καὶ τρῶνε καὶ σπαταλοῦν καὶ εὔχονται.

Κατόπιν παρέλαση ὅλη ἡ φτωχολογιὰ μὲ τὰ πιάτα στὸ χέρι συμμαζεύουν τὸ πιλάφι καὶ ὅ,τι ἄλλο ἀπέμεινεν. Πρὸς τὸ πρωῒ ἔρχεται ἡ σειρὰ στὶς κόττες· καλοβράζουν γιὰ νὰ ἑτοιμασθῆ ἡ κοττόσουπα μὲ τὸ αὐγολέμονο καὶ τὸ μπόλικο λεμόνι γιὰ νὰ διορθωθοῦν τὰ στομάχια ἀπὸ τὸ πολὺ φαγητὸ καὶ τὸ ποτό. Οἱ βρασμένες κόττες στολίζονται μὲ χρυσὰ καὶ τὸ πρωῒ βγαίνουν σὲ παρέλαση ἐπάνω σὲ δίσκους στὸν λεγόμενον γύρον «κοντζέν». Ἀφήνουν τέλος τὸν γαμβρὸν μὲ τὴν νύφην νὰ ἡσυχάσουν, παίρνουν τὰ ὄργανα, γυρίζουν τὸ χωριὸ καὶ καταλήγουν στὸ ἐπάνω καπηλειό, ὅπου ἑτοιμάζεται τὸ ***«ἁλιακτσὶ σωφρασί»***, δηλαδὴ τὸ γλέντι τῶν ἀρχιτρικλίνων, οἱ ὁποῖοι μὲ τὴν ἀπασχόλησί των, δὲν μπόρεσαν νὰ γλεντήσσυν.

Τὴν Τετάρτην βγάζουν οἱ φίλοι ἀπὸ τὸ σπίτι τὸν γαμβρόν, ὁ ὁποῖος μένει μέσα ἕνα τριήμερον καὶ τὴν ἐρχομένην Κυριακὴν γίνεται ἡ ***ἀντίχαρα***. Δηλαδὴ ἡ γαμβρὸς μὲ τὴν νύμφη πᾶνε στὴν ἐκκλησία καὶ κατόπιν ὅλοι οἱ προσκεκλημένοι στέλλουν στὸ σπίτι τοῦ γαμβροῦ τὰ γαμήλια δῶρα.

Τὰ δῶρα στὸν Καλφᾶ δὲν ἐστέλλοντο τὴν Κυριακὴν τοῦ γάμου ἀλλὰ τὴν ἑπομένην. Καὶ αὐτὸ εἶχε τὸ σκοπό του. Διότι ἐφ' ὅσον κανεὶς πῆγε στὸ γάμο, ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ στείλη καὶ τὸ δῶρον του.

Ἔτσι ἐγίνονταν ὁ γάμος στὸν ἀξέχαστον Καλφᾶν, ἀρχοντικός, ὡραῖος, γραφικός. «Μιὰ φορὰ κανεὶς γεννιέται, μιὰ φορὰ παντρεύεται, μιὰ πεθαίνει», ἔλεγαν. Ἀλλὰ πολυέξοδος, σπάταλος, ποὺ ὁ δύστυχος γαμβρὸς περνοῦσαν ἀρκετὰ χρόνια νὰ συνέλθη οἰκονομικῶς.

Δημήτριος Κ. Περράκης
Θρᾷξ—Καλφιώτης
τέως Βουλευτὴς Δράμας
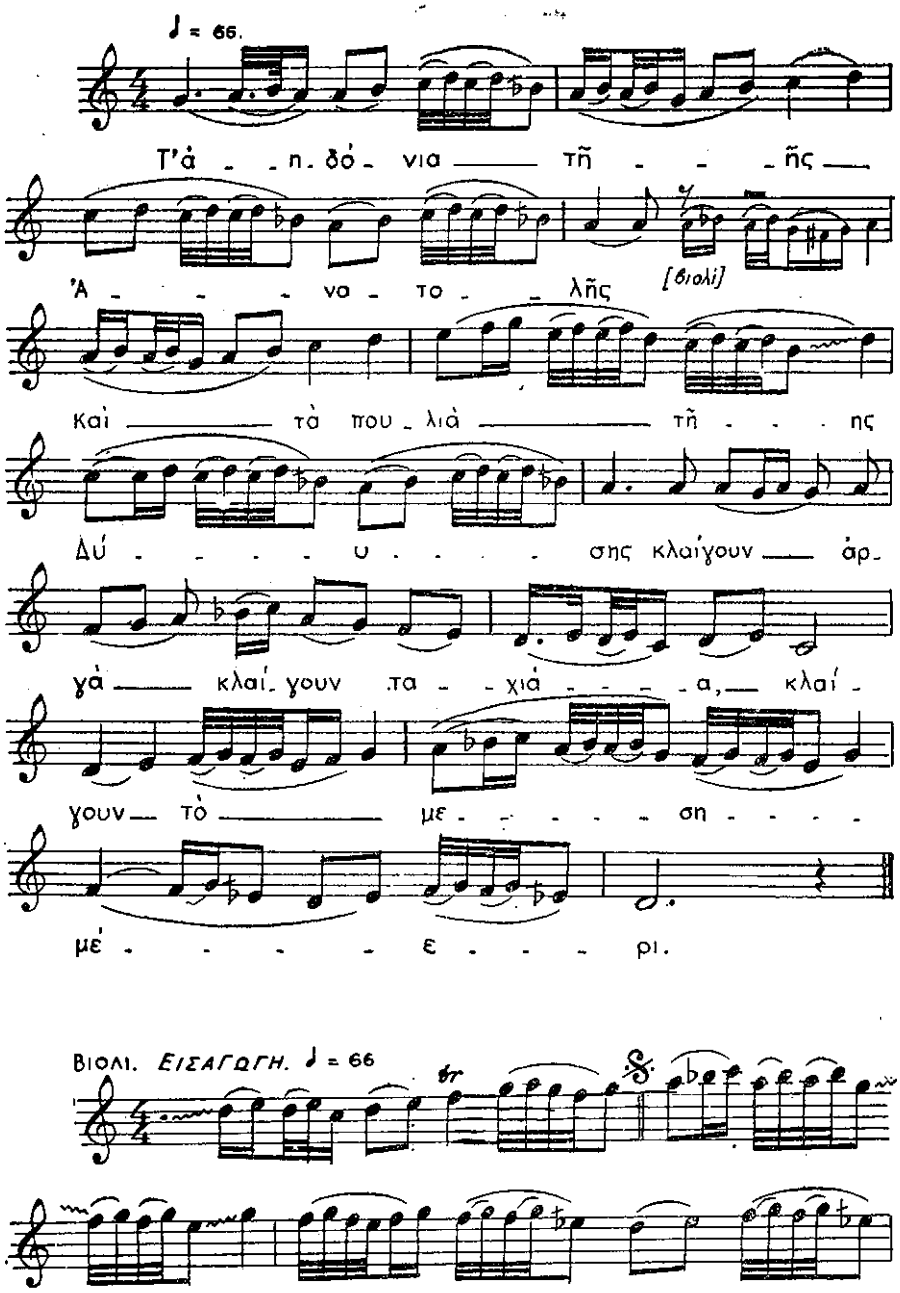
♩ = 66.
Τ'ἀ - η. δό - νια τῆ - - - ῆς
'Α - - - να - το - λῆς
[βιολί]
Καὶ τὰ που - λιὰ τῆ - - - ης
Δύ - - - - υ - - - σης κλαίγουν ἀρ -
γὰ κλαί - γουν τα - χιά - - - - α, κλαί -
γουν τὸ με - - - - - - ση - - - -
μέ - - - - ε - - - ρι.
ΒΙΟΛΙ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ. ♩ = 66
tr

«Τ' ἀηδόνια τῆς 'Ανατολῆς» τραγοῦδι 'Αδριανουπολίτικο

ΠΟΛΥΔ. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΘΡΑΚΗ ΚΑΙ Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΑΥΤΗΣ ΑΠΟ ΤΟ 1878 - 1922

Α'. Ἡ Ἀν. Θράκη περιελθοῦσα εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὰ 1920 ἐπανῆλθεν εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων εἰς τὰ 1922 διότι ἡ Ἑλλὰς ἡττήθη καὶ κατέρρευσε τὸ Μικρασιατικὸν μέτωπον. Ἡ Θράκη ἀπωλέσθη δι' ἡμᾶς διὰ τῆς ἐπιμονῆς τῶν Τούρκων ποὺ διεκήρυττον, ὅτι τὸ Μισάκη - Μιλλῆ περιελάμβανε καὶ τὴν χώραν αὐτὴν καὶ ὁ δοθεὶς ὅρκος διὰ τὴν ἐπαναπροσάρτησίν της εἰς τὸ Τουρκικὸν Κράτος, ἐνῶ τὸ ζήτημα τῆς Μοσούλης ποὺ περιλαμβάνετο καὶ αὐτὸ εἰς τὸ ἴδιον Μισάκη - Μιλλῆ, ἐλύθη σύμφωνα πρὸς τὰς Ἀγγλικὰς ἀπόψεις, ὥστε ὁ Κεμὰλ ἐγκατέλειψε τὴν Μοσούλην καὶ ὁλόκληρον τὸν νομὸν αὐτῆς, ὑπογράψας διὰ τοῦ Ἰσμὲτ - Πασᾶ, ποὺ ἦταν ἀδιάλλακτος συνήγορος τῆς θέσεως τῆς χώρας αὐτῆς ὡς Τουρκικῆς εἰς τὰς συνεδριάσεις τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, εἰς τὴν Λωζάνην τὴν σχετικὴν συνθήκην. Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι τὸ καθεστὼς τοῦ Κεμὰλ οὐδεμίαν ἔδιδε σημασίαν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν Θράκην δηλ. τὰ Εὐρωπαϊκὰ ἐδάφη της.

Μετὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1878, ὅστις κατέληξεν εἰς τὴν κάθοδον τῶν Ρωσσικῶν στρατευμάτων μέχρι τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ Εὐρώπη εὑρέθη ἀλληλοσυγκρουομένη. Οὐδεμία τῶν δυνάμεων ἦτο διατεθημένη νὰ δεχθῇ τὴν μονομερῆ λύσιν τοῦ Ἀνατολικοῦ προβλήματος καὶ τὴν ἐπιβολὴν τῆς Συνθήκης τοῦ Ἁγ. Στεφάνου, ἥτις ἐπραγματοποίει τοὺς σλαβικοὺς πόθους μέχρι τῶν φανταστικωτέρων σημείων. Ὅλαι αἱ εὐρωπαϊκαὶ ἐπαρχίαι τῆς Τουρκίας πράγματι παρεχωροῦντο εἰς τοὺς Σλάβους μεταξὺ αὐτῶν δὲ καὶ ἡ Θράκη καὶ ἡ Μακεδονία, διδόμεναι εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Οὕτω ἐδημιουργεῖτο νέον Βουλγαρικὸν Κράτος μὲ ἔκτασιν 165.000 τετραγ. χιλιομ. ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὁ Βουλγαρικὸς πληθυσμὸς ἐγκατεσπαρμένος ἀνήρχετο μόλις εἰς 15% ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν καὶ Τουρκικόν. Ἡ Ἀγγλία καίτοι ἀπέστειλε τὸν στόλον της ἐντὸς τῆς Προποντίδος, ἀπειλουμένη ἀπὸ τὸν Στρατ. Ἰγνάτιεφ, ἠναγκάσθη νὰ τὸν ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὰ ὕδατα τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ συνθήκη τοῦ Ἁγίου Στεφάνου ἐχαρακτηρίζετο ὑπὸ τοῦ Σαλίσβουρυ ὡς ἑξῆς : «***Αἱ Ρωσικαὶ κατακτητικαὶ βλέψεις πραγματοποιοῦνται κατὰ τρόπον τὸν ὁποῖον δὲν πρέπει νὰ ἀνεχθῇ ἡ Εὐρώπη. Ἡ Βαλκανικὴ Χερσόνησος παραδίδεται ὅλη εἰς τὴν Ρωσίαν ὅπως ἐκσλαβισθῇ βιαίως***».

Οὕτω ἀφυπνισθεῖσαι αἱ Δυνάμεις τῆς Εὐρώπης τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1878, ὠρθώθησαν πρὸ τῶν ἀπειλῶν τῆς Ρωσίας. Κατανοήσασα αὕτη τότε ὅτι δὲν ἠμποροῦσε νὰ διατηρήση τὰ ἐδάφη τῆς Τουρκίας μὲ συνθήκας μεμονωμένας, ἀνέπτυξε παράλληλον διπλωματικὴν δρᾶσιν πρὸς τὰς στρατιωτικάς της ἐπιτυχίας καὶ ἐδέχθη τὴν σύγκλησιν Συνεδρίου ἐν Βερολίνῳ πρὸς διευθέτησιν τῆς νέας καταστάσεως. Τότε τὸ πρῶτον συνηνώθη ἡ πολιτικὴ τοῦ Πατριαρχείου πρὸς τὸ συμφέρον τῆς Τουρκίας, ἀλλὰ καὶ τὸ κοινὸν ὁμοῦ συμφέρον. Ὁ Σουλτάνος ἔλεγε πρὸς τὸν Πατριάρχην : ***«Ἅπαν τὸ Ἑλληνικὸν ἐν τῷ κράτει μου καὶ ὑπὸ τὴν πνευματικὴν δικαιοδοσίαν σας γένος ἀπειλεῖται ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ κινδύνου, τῆς σλαβικῆς ἐπιδρομῆς. Τί φυσικώτερον τῆς συνενώσεως τῶν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ κινδύνου ἀπειλουμένων ;»*** Τὸ Πατριαρχεῖον λοιπὸν ἐνισχυόμενον οὕτω ἐνέτεινε τὰς ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἐνεργείας του διὰ τῆς συντάξεως ἐκθέσεων καὶ ὑπομνημάτων.

Ὁ μακ. ἰατρὸς Σιταρᾶς ἐκ Μαδύτου ἔστειλε πρὸ ἐτῶν πρὸς τὴν Ἑταιρείαν Θρ. Μελ. ἕνα ἱστορικῆς σημασίας ὑπόμνημα περὶ τοῦ Ἑλλην. πληθυσμοῦ Θράκης καὶ Μακεδονίας [1] :

«Τῇ 28-9-1878 ὁ ἐν Κων)πόλει Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος ἐπέδιδε τοῖς παρὰ τῇ ὑψηλῇ Πύλῃ ἀντιπροσώποις τῶν ἓξ μεγάλων Δυνάμεων ὡς καὶ τὸ τῆς Ἑλλάδος, ὑπόμνημα περὶ τῶν δικαίων τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους καὶ ἰδίᾳ περὶ τῶν ἐν Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ Ἑλληνικῶν πληθυσμῶν ἐπὶ τῇ προόψει τῆς Βερολινείου συνθήκης.

«Τὸ ὑπόμνημα αὐτὸ δὲν ἐπετράπη ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως νὰ δημοσιευθῇ εἰς τὰς Ἑλλην. ἐφημερίδας τῆς Κων)λεως καὶ ἐκρατήθη μυστικόν. Μόνον πολὺ ἀργότερον ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ «Κυανῇ Βίβλῳ τῆς Ἀγγλίας».

Εἰς τὸ ὑπόμνημα αὐτὸ ἐπισυνάπτεται καὶ στατιστικὴ τοῦ Ἑλλην. πληθυσμοῦ τῆς Κων)πόλεως, Θράκης καὶ Μακεδονίος, καθὼς καὶ στατιστικὴ τῆς καθ' ὅλου πνευματικῆς κινήσεως καὶ ἔχει οὕτω :

Α'. Νομὸς Κων)πόλεως μετὰ τῶν προαστείων.

α) Πληθυσμὸς ἐν ὅλῳ	755.000
ἐξ ὧν :	
Ὀθωμανοὶ	205.000
Ἕλληνες	347.000
Βούλγαροι	3.000
Διάφοραι φυλαὶ	120.000
Ξένοι ὑπήκοοι	80.000
	755.000

β) Σχολεῖα Ἑλληνικὰ	110
Μαθηταὶ	15.000
Σύλλογοι	1
Ἀδελφότητες	30

Ἐτησία δαπάνη πρὸς συντήρησιν τῶν σχολείων φράγκα χρ. 1.600.000

1. Τὸ ὑπόμνημα τοῦτο τὸ ὁποῖον εἶναι μεγίστης ἱστορικῆς ἀξίας καὶ ἀρκετὰ πολυσέλιδον εὑρηται σήμερον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἐν Καλλιθέᾳ συλλόγου Κ)λιτῶν.

Β΄ Νομὸς Ἀδριανουπόλεως

α) Σαντζάκιον Ραιδεστοῦ	168.000
» Καλλιπόλεως	153.000
» Ἀνδ)λεως	510.000
» Συλήμνου	175.000
» Φιλιπ)λεως	380.000
	1.386.000
Ὀθωμανοὶ	400.000
Ἕλληνες	499.000
Ἑλληνόβλαχοι	35.000
Βούλγαροι	210.000
Διάφοροι	120.000
Ξένοι ὑπήκοοι	212.000
Ἐν ὅλῳ	1.386.000
β) Σχολεῖα Ἑλληνικὰ	475
Μαθηταὶ	40.750
Σύλλογοι	9
Ἀδελφότητες	53
Ἐτησία δαπάνη διὰ τὰ σχολεῖα χρ. χρυσᾶ	1.590.000

5ον Δυτικὴ Θράκη - Μακεδονία

α) Σαντζάκιον Δράμας	158.000
» Σερρῶν	254.000
» Θεσ)νίκης	480.000
» Βιτωλλίων	458.000
	1.353.000
Ἐκ τούτων:	
β) Ὀθωμανοὶ	340.000
Ἕλληνες	448.000
Ἑλληνόβλαχοι	263.000
Βούλγαροι	157.000
Διάφοροι φυλαὶ	100.000
Ξένοι ὑπήκοοι	45.000
	1.353.000
γ) Σχολεῖα Ἑλληνικὰ	638
Μαθηταὶ	32.885
Σύλλογοι	3
Ἀδελφότητες	25
Ἐτησία δαπάνη διὰ τὰ σχολεῖα χρ. φράγκα	520.000
Συνολικῶς:	
α) Ὀθωμανοὶ	945.000
Ἕλληνες	1.294.000
Βούλγαροι	380.000
Ἑλληνόβλαχοι	298.000
Διάφοροι φυλαὶ	340.000
Ξένοι ὑπήκοοι	237.000
	3.494.000
β) Σχολεῖα Ἑλληνικὰ	1.223
Μαθηταὶ Ἕλληνες	87.885
Σύλλογοι	13
Ἀδελφότητες	108
Ἐτησία δαπάνη χρ. φρ.	4.690.000

Σημείωσις: Ἡ δαπάνη διὰ τὰ σχολεῖα κατεβάλλετο ἀποκλειστικῶς ὑπὸ τῶν Ἑλλην. Κοινοτήτων ἄνευ οὐδεμιᾶς κρατικῆς βοηθείας.

Τοιαύτη ἡ ζωτικότης καὶ δραστηριότης τῆς Ἑλλην. Φυλῆς!

Δυστυχῶς ὅμως ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἕκαστος κέκτηται τρία εἴδη φίλων τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν, τοὺς μισοῦντας καὶ τοὺς ἀδιαφοροῦντας. Ἐλπίζομεν καὶ εὐχόμεθα ὅμως ὅπως οἱ μεγάλοι ἡμῶν σύμμαχοι μὴ θελήσωσι νὰ καταταχθῶσι εἰς τὴν τρίτην κατηγορίαν καὶ ὅτι εὐμενῶς θὰ κρίνωσι τὰ κληρονομικὰ δικαιώματα τῆς Ἑλλην. Φυλῆς καὶ θ' ἀναγνωρίσωσιν ὅτι ἡ Ἑλλὰς πιστὴ πάντοτε ὑπῆρξε πρὸς αὐτοὺς καὶ ὅτι διὰ τοῦ ὁλοκαυτόματός της συνετέλεσε λίαν καταφανῶς, ὡς οἱ ἴδιοι ὁμολογοῦσιν, εἰς τὴν ***Νίκην*** καὶ τὴν ***Ἐλευθερίαν*** τῶν λαῶν καὶ πρέπει νὰ γνωρίσωσιν ὅτι τίποτε δὲν ἐπιζητεῖ περισσότερον εἰμὴ ***Δικαιοσύνην***.

Α. Σιταρᾶς ἰατρός.

Περὶ τῆς ἱστορικῆς καὶ νομικῆς ὑποστάσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅστις ἀπετέλει τὸν ἀρχικὸν πληθυσμὸν τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας ἀπὸ αἰώνων τὸ Πατριαρχεῖον συνεκέντρωνε στοιχεῖα περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ σχολικῆς ὀργανώσεως τοῦ πληθυσμοῦ τούτου καὶ διεβίβαζε ταῦτα εἰς τὰς ἐνδιαφερομένας Κυβερνήσεις τῆς Εὐρώπης. Ἀλλὰ καὶ ὁ διορατικὸς Σουλτᾶνος ἔστειλεν ἀντιπροσωπείαν εἰς Βερολῖνον ὑπὸ τὸν Ἀλέξ. Καραθεοδωρῆν Πασᾶν, ἐκ Θράκης καταγόμενον, μὲ σπανίαν εὐφυΐαν καὶ χαρακτῆρα ἀδαμάντινον.

Ἡ συνθήκη τοῦ Βερολίνου περιώρισεν ὄντως τὴν Βουλγαρίαν τῶν 164 τ.χ., ἔκτασιν κατὰ πολὺ ὑπερβαίνουσαν τὰ φυλετικὰ δικαιώματα τῶν Βουλγάρων εἰς τὸ τρίτον. Ἐν τούτοις ἡ Θράκη ἐδιχοτομεῖτο καὶ ἀπεσπᾶτο τὸ Βόρειον μέρος ἂν καὶ χωρὶς νὰ προσαρτηθῇ εἰς Βουλγαρίαν πρὸς τὸ παρὸν διὰ νἀποτελέσῃ προνομιοῦχον ἐπαρχίαν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἀνατολικὴ Ρουμελία». Ἡ ἡγεμονία αὐτὴ τὰ 1885 κατελήφθη πραξικοπηματικῶς καὶ ἀπετέλεσεν μέρος τῆς Βουλγαρικῆς περιοχῆς.

Ἔκτοτε καταθλιβόμενος ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Βορείου Θράκης δὲν ἠμπόρεσε νὰ ζήσῃ εἰς τὰς ἑστίας του. Πιεζόμενος ὑπὸ τῶν Βουλγάρων καὶ ἀποστερούμενος τῶν ἐλευθεριῶν του καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἐκπαιδευτικῶν προνομίων του, καθορισθέντων ὑπὸ τοῦ Ὀργανικοῦ νόμου [1] τῆς αὐτονόμου ἐπαρχίας Ἀνατ. Ρωμυλίας, ἔφθινε καὶ ἐξεπατρίζετο μέν, ἀλλ' ἀνθίστατο εἰς τὴν ἀφομοίωσιν καὶ ἐξόντωσιν, ὅτε εἰς τὰ 1906 πραξικοπηματικῶς καὶ πάλιν ἐξεδιώχθη τῶν προαιωνίων πατρίδων του ὁριστικῶς καὶ καταδιωχθεὶς κατέφυγεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν πατρίδα συμποσούμενος εἰς 118 χιλ. ἐγκαταλείπων, κατὰ τὸ Πατριαρχικὸν ὑπόμνημα πρὸς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην 1906 26 Αὐγούστου δημοσιευθὲν εἰς τὴν ***Ἐκκλησιαστικὴν Ἀλήθειαν*** μὲ τὸν τίτλον: ***«Εὐγλωττία ἀριθμῶν»***, 114 ναούς, 5 Μητροπόλεις, 12 Μονάς, 66 Σχολὰς καὶ ἀνυπολόγιστον Κοινωτικὴν περιουσίαν, ὑπολογισθείσης τῆς ἀξίας της εἰς τὸ Δικαστήριον τῆς Χάγης πρὸς ἀποζημείωσιν εἰς ἓν δὶς ἑκατομμ. καὶ 100 ἑκ. χρ. φράγκα.

Σημείωσις. Ἐπὶ τῇ συμπληρώσει 40 ἐτῶν ἀπὸ τῆς καταστροφῆς, ἡ Ἑταιρεία Θρακικῶν Μελετῶν ἐξέδωκε τὴν 16ην Ἰουλίου 1946 τὴν ἀκόλουθον ἀνακοίνωσιν:

Πρὸ σαράντα ἐτῶν

«Σὰν καὶ σήμερα εἰς τὰ 1906 16 Ἰουλίου, εἰς τὴν Βόρειον Θράκην ἐπλήγη θανασίμως ὁ Ἑλληνισμός, κατοικῶν ἐκεῖ καὶ ζῶν ἀπὸ $2^1/_2$ χιλιάδες χρόνια καὶ ἀναπτύξας πολιτισμὸν ἑλληνικὸν εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις του. Ἡ χώρα αὐτὴ καὶ ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμός της περιελθοῦσα εἰς τὴν Βουλγαρικὴν κατοχὴν εἰς τὰ 1886 κατεπόθη ἀπὸ τὴν βουλιμίαν τοῦ ἁρπακτικοῦ γείτονός

1. Βλέπε μετάφρασιν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν τοῦ Ὀργανισμοῦ νόμου Ἀνατ. Ρωμυλίας ὑπὸ τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει Κ. Μ. Καραβοκυροῦ 1879.

μας οὐχὶ ὁμαλῶς καὶ ἐκπολιτιστικῶς διὰ τῆς ἀφομοιώσεως, ἀλλὰ διὰ πραξικοπήματος, τὸ ὁποῖον μέχρι τοῦδε οὔτε ἐνεκρίθη ὑπὸ τοῦ πολιτισμένου κόσμου, ἀλλ' οὔτε καὶ ἐκολάσθη ὑπὸ τῶν Δυνάμεων, οὔτε καὶ ἀπεζημιώθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων διὰ τὰς κοινοτικὰς περιουσίας.

»Διὰ τοῦ αἱματηροῦ τούτου πραξικοπήματος ὁ Ἑλληνισμὸς ἑκατὸν εἴκοσι τότε χιλιάδων ἐξεπατρίσθη βιαίως, ἀπώλεσε τὰς προαιωνίους ἑστίας του, ἀπώλεσε τὰς κολοσσιαίας περιουσίας του ἰδιωτικὰς καὶ κοινοτικὰς καὶ ἀνα-ποκατάστατος ἐπὶ σαράντα ἤδη ἔτη ζῇ εἰς τὴν πτωχὴν Ἑλλάδα, ἀνίκανον νὰ τοὺς ἀπορροφήσῃ δι' ἔλλειψιν ἐδαφῶν καὶ μέσων.

»Ἡ Ἑταιρεία Θρακικῶν Μελετῶν ἐκφράζουσα τὴν κοινὴν θέλησιν τῶν Θρακῶν στιγματίζει τὸ ἔγκλημα καὶ ὑποβάλλει καὶ πάλιν τὸ αἴτημα τῶν βιαίως ἐξωσθέντων τούτων Ἑλλήνων καὶ ὅλων τῶν Θρακῶν, στοιχείου, ὅπως διεκήρυξεν ὁ Λαμαρτῖνος (1833) ***ἐκπολιτισμένου*** καὶ ***ἐκπολιτιστικοῦ***, ἵνα κατὰ τὸ συνέδριον τῆς εἰρήνης κανονισθῇ ἡ ἐπιστροφή των εἰς τὰς ἑστίας των, ὅπου μυριάδες τεκμήρια τοῦ πολιτισμοῦ των διαδηλοῦν τὴν ὕπαρξίν των τὴν ἐκπολιτιστικὴν καὶ τὴν δημιουργικήν. Διὰ τῆς ἀποσπάσεως τῆς Βορείου Θράκης ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἡ Θράκη διεμελίσθη, ἀλλ' ἡ Θράκη οὐδέποτε ὑπῆρξε Βουλγαρικὴ χώρα διὰ νὰ ὑποστῇ τὸν διαμελισμὸν χάριν τῆς Βουλγαρίας. Ὑπέστη μυρίας ἐπιδρομὰς καὶ δηώσεις Βουλγαρικὰς καὶ καταστροφάς, ἀλλ' οὐδέποτε ἐδοκίμασε τὴν μόνιμον παρουσίαν τοῦ Βουλγαρικοῦ ἔθνους, ὡς ἐκπολιτιστικοῦ στοιχείου, πλὴν μόνον ὡς καταστρεπτικοῦ καὶ βαρβάρου.

«Τὴν ἑλληνικότητα τῆς χώρας τοὐναντίον διακηρύττουν τὰ πάντα, ἡ νομισματολογία, ἡ ἀρχαιολογία, ἡ ἱστορία, ἡ λαογραφία, τὰ τοπωνύμια καὶ πᾶσα ἄλλη ἐπιστήμη. Ἡ ὕπαρξις τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰς τὴν χώραν ταύτην εἶναι φωτεινοτάτη καὶ δὲν ὑπάρχει στοιχεῖον σκοτεινὸν περὶ τῆς ἐκπολιτιστικῆς δημιουργικότητος καὶ δραστηριότητός του, ἐνῶ ἡ διάβασις τῶν Βουλγάρων διὰ ταύτης ἀποτελεῖ τὸ ἱστορικὸν αἴσχος τῆς ἀνθρωπότητος.

»Ἡ Ἑταιρεία Θρακικῶν Μελετῶν διακηρύττουσα πάντα ταῦτα, παρακαλεῖ τοὺς ἰσχυροὺς τῆς γῆς νὰ ἀποδώσουν δικαιοσύνην εἰς ἕνα λαὸν τῆς γῆς τόσα προσενεγκόντα εἰς τὴν ἀνθρωπότητα καὶ ἀείποτε ἀγωνιζόμενον διὰ τὸ ἰδανικὸν τῆς ἐλευθερίας».

Οὕτω ἡ Νότιος Θράκη ἐσώθη ἀπὸ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Βουλγάρων, ὁ δὲ Ἑλληνισμὸς τῆς χώρας ἀπετέλεσεν εἰς τὸ ἑξῆς τὸ πολιτικὸν στήριγμα τῆς Τουρκίας πρὸς βορρᾶν καὶ τὸ σωτήριον παραπέτασμα τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ δὲ Σουλτᾶνος Χαμὴτ παρεῖχε μεγάλα δείγματα εὐνοίας πρὸς τοὺς Ἕλληνας. Ἡ εὔνοια αὐτὴ ἐξεδηλώθη πολλάκις διὰ παραχωρήσεων πρὸς τὴν πνευματικὴν καὶ οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ [1]. καὶ τὴν ἐκδήλωσιν τῆς πεποιθήσεως ὅτι ἡ ἔναντι τοῦ σλαβικοῦ κινδύνου προσπάθεια ἔπρεπε νὰ

1. Βλ. Ἀνατ. Θράκη. Τὸ παρελθὸν καὶ τὸ μέλλον αὐτῆς Νεὶρ Βέη σ. 38 κ.ἑξ. 1927.

στηριχθῶσιν ἐπὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἡ σκέψις, ἥτις διεῖπε τὴν τοιαύτην ἐνέργειαν, ἦτο ὅπως προπαρασκευασθῇ κοινὴ Τούρκων καὶ Ἑλλήνων ἔνοπλος ἀντίστασις ἐναντίον τοῦ κοινοῦ σλαβικοῦ κινδύνου.

Ἔκτασις καὶ πληθυσμὸς

Β' Ἡ Ἀνατ. Θράκη τὸ 1900 εἶχε τὴν ἑξῆς ἔκτασιν: Πρὸς ἀνατολὰς ὡρίζετο ὑπὸ τῆς Προποντίδος, τῆς διοικήσεως Μετρῶν (Τσατάλτζας) καὶ τοῦ Εὐξείνου, πρὸς βορρᾶν ὑπὸ τῆς Βουλγαρίας, πρὸς Δυσμὰς ὑπὸ τοῦ Ἔβρου, πρὸς νότον ὑπὸ τῆς Προποντίδος [1], τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ τοῦ Αἰγαίου, τὸ 1900 ἀρχομένη ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἀχλῆ-Ντερὲ ἐπεξετείνετο μέχρι τοῦ ἄκρωτ. Καλιοντζίκ, συνόρου τῆς διοικήσεως Μετρῶν, περιλαμβάνουσα δὲ τὴν πόλιν τῆς Ἡρακλείας τῆς Προποντίδος καὶ διερχομένη δυτικῶς τῆς Σηλυβρίας, κατέληγεν εἰς τὸν Αἶνον. Ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου μεταξὺ τῶν Βουλγαρικῶν συνόρων καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Καλιοντζίκ, ὑπῆρχον αἱ πόλεις Βασιλικόν, Ἀγαθούπολις, Μήδεια, ὁ λιμὴν Θυνιάδος καὶ οἱ μικρότεροι λιμένες Συντάλ, Χεκίμ, Τάμπια, Κουρί, Ντέσοβα, Σιρβί, Μαλατρά [2]. Περαιτέρω τὰ σύνορα Θράκης ἀκολουθοῦν τὴν ἀκτὴν τοῦ Ἑλλησπόντου, στρεφόμενα δὲ πρὸς δυσμὰς ἀκολουθοῦν τὸν Μέλανα κόλπον (Ξηροῦ), τὸν κόλπον Αἴνου, τὸ ἀκρωτήριον Μπακλᾶ—Μπουρνοῦ, τὴν θέσιν Σουφλά [3], καὶ διὰ τοῦ Μπακλᾶ Ἀδασὶ Παφσὶ —Μπουρνοῦ καταλήγουν εἰς τὸν Αἶνον. (Βλ. αὐτόθι).

Στατιστικὴ δὲ συνταχθεῖσα τῷ 1901 ὑπὸ τῆς Υ. Πύλης, παρουσιάζει τὴν ὅλην Θράκην τὴν ἀποτελοῦσαν τὸν νομὸν Ἀνδρ)πόλεως ἔχουσαν ἔκτασιν 43.050 τετρ. χιλιόμ. πληθυσμὸν 1.160.840 κατοίκων μὲ τὰς ἑξῆς ὑποδιοικήσεις (καζάδες):

1. Ὑποδ)σις Ἀδρ)πόλεως	
Κάτοικοι:	
Ἕλληνες ὀρθόδοξοι	42.000
Μουσουλμάνοι	41.000
Ἰσραηλῖται	8.000
Ἀρμένιοι	3.900
Βούλγαροι	3.600
Καθολικοὶ καὶ Διαμ)μενοι	600
Ἀθίγγανοι	750
Ἐν ὅλῳ	99.910

2. Ὑποδ)σις Μακρᾶς γεφύρας (Οὐζοὺν Κιοπρού)	
Κάτοικοι:	
Ἕλληνες ὀρθόδοξοι	21.000
Μουσουλμάνοι	18.800
Βούλγαροι	3.600
Ἰσραηλῖται	40
Ἀρμένιοι	18
Διάφοροι	620
Ἐν ὅλῳ	44.078

1. Ἤδη ἡ Ἀν. Ρωμυλία, εἰς τὰ 1885, ἐνεσωματώθη εἰς τὸ Βουλγ. Κράτος.
2. Δοθεῖσαι εἰς τὰ 1913 εἰς τὴν Βουλγαρίαν ὑπὸ τῶν Νεοτούρκων.
3. Νεὶρ Βέης, 1927 σ. 38, Ἀνατ. Θράκη. Τὸ παρελθὸν καὶ τὸ μέλλον αὐτῆς.

3. Ὑποδιοίκησις Σαράντα-Ἐκκλησιῶν.

Κάτοικοι :	
Ἕλληνες ὀρθόδοξοι	26.400
Μουσουλμάνοι	24.200
Βούλγαροι	7.300
Ἰσραηλῖται	1.000
Ἀρμένιοι	80
Ἀθίγγανοι	970
Ξένοι	110
Ἐν ὅλῳ	60.060

4. Ὑποδιοίκησις Βιζύης.

Κάτοικοι :	
Ἕλληνες Ὀρθόδοξοι	16.000
Μουσουλμάνοι	14.000
Ἐν ὅλῳ	30.000

5. Ὑποδιοίκησις Λουλὲ-Μπουργάς.

Κάτοικοι.	
Ἕλληνες Ὀρθόδοξοι	9.000
Μουσουλμάνοι	11.000
Βούλγαροι	300
Ἰσραηλῖται	100
Ἀρμένιοι	80
Ἀθίγγανοι	80
Ξένοι	1.000
Ἐν ὅλῳ	21.560

6. Ὑποδιοίκησις Μπαμπᾶ - Ἐσκί.

Κάτοικοι :	
Ἕλληνες Ὀρθόδοξοι	8.400
Μουσουλμᾶνοι	9.800
Βούλγαροι	360
Ἐν ὅλῳ	18.560

7. Ὑποδιοίκησις Μηδείας.

Κάτοικοι :	
Ἕλληνες Ὀρθόδοξοι	8.000
Μουσουλμᾶνοι	700
Βούλγαροι	220
Ἐν ὅλῳ	8.920

8. Ὑποδιοίκησις Αἴνου.

Κάτοικοι :	
Ἕλληνες Ὀρθόδοξοι	5.500
Μουσουλμᾶνοι	3.700
Βούλγαροι	180
Ἐν ὅλῳ	9.380

9. Ὑποδιοίκησις Καλλιπόλεως.

Κάτοικοι :	
Ἕλληνες Ὀρθόδοξοι	21.000
Μουσουλμᾶνοι	11.900
Ἰσραηλῖται	2.000
Ἀρμένιοι	1.300
Ξένοι	130
Ἐν ὅλῳ	35.430

10. Ὑποδιοίκησις Κεσσάνης.

Κάτοικοι :	
Ἕλληνες Ὀρθόδοξοι	14.600
Μουσουλμᾶνοι	12.240
Βούλγαροι	960
Ἐν ὅλῳ	27.800

11. Ὑποδιοίκησις Περιστάσεως.

Κάτοικοι :	
Ἕλληνες Ὀρθόδοξοι	12.400
Μουσουλμᾶνοι	3.100
Ἀρμένιοι	200
Ἰσραηλῖται	76
Ἐν ὅλῳ	15.676

12. Ὑποδιοίκησις Μυριοφύτου.

Κάτοικοι :	
Ἕλληνες Ὀρθόδοξοι	19.400
Μουσουλμᾶνοι	1.840
Ἐν ὅλῳ	21.240

13. Ὑποδιοίκησις Μαδύτου.

Κάτοικοι :	
Ἕλληνες Ὀρθόδοξοι	8.600
Μουσουλμᾶνοι	5.500
Ἐν ὅλῳ	14.100

14. Ὑποδιοίκησις Ραιδεστοῦ.

Ἕλληνες Ὀρθόδοξοι	20.680
Μουσουλμᾶνοι	15.200
Ἀρμένιοι	7.300
Ἰσραηλῖται	980
Ἐν ὅλῳ	45.160

15. Ὑποδιοίκησις Μαλγάρων.

Κάτοικοι :	
Ἕλληνες Ὀρθόδοξοι	15.400
Μουσουλμᾶνοι	14.700
Βούλγαροι	1.960
Ἑλληνοκαθολικοὶ	680
Ἀρμένιοι	3.000
Ἐν ὅλῳ	35.740

16. Ὑπ)κησις Χαριουπόλεως.

Κάτοικοι :	
Ἕλληνες Ὀρθόδοξοι	6.000
Μουσουλμᾶνοι	17.000
Βούλγαροι	2.000
Ἀρμένιοι	90
Ἐν ὅλῳ	23.290

17. Ὑποδιοίκησις Τυρολόης.

Κάτοικοι :	
Ἕλληνες Ὀρθόδοξοι	9.900
Μουσουλμᾶνοι	14.000
Ἀρμένιοι	1.380
Βούλγαροι	390
Ἀθίγγανοι	40
Ἐν ὅλῳ	25.710

Ἄλλαι στατιστικαὶ ἐδημοσιεύθησαν πολλαὶ ἀπὸ τοῦ 1899 καὶ ἐντεῦθεν αἵτινες πᾶσαι ποικίλουσαι κατὰ τὸν πληθυσμὸν πάντοτε, (ὅπως τοῦ Von Mach (Bulletin d' Orient ἀρ. 84) Αὔγ. 105 τοῦ Charle Velluy (L' irrédentisme hellenique 1912 τοῦ Dürr (Das Griechishe unterrich stuessen 1910) ἐμφανίζουν τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον ἂν μὴ ὑπερτεροῦν τὰς ἄλλας ἐθνότητας οὐχὶ ὅμως καὶ μειονεκτοῦν.

Ἰδοὺ μιὰ στατιστικὴ δημοσιευθεῖσα εἰς τὸ Buletin d' Orient τῆς 10ης Φεβρουαρίου 1906 καὶ εἰς τὸν «Ἀγῶνα» (ἀριθ. 360).

1. Σαντζάκιον Ἀδριανουπόλεως.

			Ἕλληνες	Τοῦρκοι	Βούλγαροι
1)	Καζᾶς Ἀδρ)πόλεως				
1)	»	»	41.285	44.953	7.000
2)	»	Χάφσας	9.160	8.235	730
3)	»	Διδυμοτείχου	22.000	6.315	1.460
4)	»	Μουσταφᾶ-Πασᾶ	7.000	10.000	13.000
5)	»	Κιρτζαλῆ	—	32.000	—
6)	»	Ὀρτάκιοϊ	14.527	15.273	4.060
7)	»	Οὔζουν - Κιοπροῦ	19.191	10.610	5 600
			113.242	127.386	31.850

2. Σαντζάκιον Σαράντα Ἐκκλησιῶν.

Κάτοικοι :	Ἕλληνες	Τοῦρκοι	Βούλγαροι
1) Καζὰς Σαράντα Ἐκκλ.	28.171	16.420	14.695
2) » Τυρνόβου	—	2.150	10.230
3) » Ἁγαθουπόλεως	8.050	1.250	1.700
3) » Βιζύης	16.815	9.140	—
5) » Μηδείας	9.180	660	400
6) » Λουλὲ - Βουργὰζ	7.662	13.839	655
7) » Βαβὰ - Ἐσκὶ	6.624	9.728	975
	76.502	53.187	28.655

3. Σαντζάκιον Ραιδεστοῦ

Κάτοικοι :	Ἕλληνες	Τοῦρκοι	Βούργαροι
1) Καζᾶς Ραιδεστοῦ	26.020	20.775	—
2) » Τσορλοῦ	11.100	13.500	—
3) » Μαλγάρων	15.020	14.390	2.730
4) » Χαριουπόλεως	3.410	15.060	250
	55.550	74.725	2.890

4. Σαντζάκιον Καλλιπόλεως.

Κάτοικοι :	Ἕλληνες	Τοῦρκοι	Βούλγαροι
1) Καζᾶς Καλλιπόλεως	17.869	11.487	—
2) » Μαδύτου	8.967	5.252	—
3) » Μυριοφύτου	19.206	1.569	—
4) » Περιστάσεως	12.046	2,935	—
5) » Μεσσήνης	12.343	11.370	2.000
	70.431	32.613	2.000

5. Σαντζάκιον Γκιουμουλτζίνας.

Κάτοικοι :	Ἕλληνες	Τοῦρκοι	Βούλγαροι
1) Καζᾶς Γκιουμουλτζίνης	9.160	50.000	10.550
2) » Ξάνθης	10.275	22.000	1.698
3) » Ἀχῆ - Τσελεμπῆ	2.310	20.000	12.675
4) » Ἐγρὶ - Δερὲ	—	35.000	—
5) » Δαρὶ - Δερὲ	—	20.000	590
6) « Σουλτὰν - Γερὲ	—	38.000	—
	21.745	185.000	25.620

6. Σαντζάκιον Δεδέαγάτς.

Κάτοικοι :	Ἕλληνες	Τοῦρκοι	Βούλγαροι
1) Καζᾶς Δεδέαγάτς	7.371	10.670	11.358
2) » Αἴνου	3.600	3,590	—
3) » Σουφλίου	17.880	32.140	5.380
	28.851	46.400	16.738

Ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Θράκης κατὰ τὴν στατιστικὴν τοῦ M. A. Virgilli ἀνέρχεται εἰς 676.500 κατοίκους, ὡς ἑξῆς κατανεμημένους :

Vilayet Ἀδριανουπόλεως	ὁλικὸς	Ἑλληνικὸς	πληθυσμὸς	368.000	κατοίκους.
Sandjak Καλλιπόλεως	»	»	»	70.500	»
» Ἀδριανουπόλεως	»	»	»	113.500	»
» Σαράντ. Ἐκκλ.	»	»	»	77.000	»
» Γκιουμουλτζίνας	»	»	»	22.000	»
» Δεδὲ - Ἀγὰτς	»	»	»	29.000	»
» Ραιδεστοῦ (Ροντόστο)	»	»	»	56.000	»
» Τσατάλτζα Tshataldja	»	»	»	48.000	»
» Κων)λις Εὐρωπαϊκὴ	»	»	»	260.000	»

Ἂν ὅμως δεχθοῦμε μία πηγὴ τοῦ καθηγητοῦ Γ. Σωτηριάδη, αὐτὴ δέχεται 656.365 Ἕλληνας εἰς τὴν Θράκην κεχωρισμένους ὡς ἑξῆς :

Σαντζάκιον Ἀδριανουπόλεως.		***Σαντζάκιον Σαράντ. Ἐκκλησῶν***	
	Ἕλληνες		Ἕλληνες
Καζὰς Ἀδριανουπόλεως	41.285	Καζὰς Σαράντα Ἐκκλησ.	28.171
» Χάφσας	9.160	» Ἀγαθουπόλεως	8.050
» Διδυμοτείχου	22.088	» Βιζύης	16.815
» Μουσταφᾶ - Πασᾶ	7.000	» Μηδείας	9.180
» Ὀρτάκιογιου	14.562	» Λουλέμπουργὰς	7.662
» Οὔζουν - Κιοπροῦ	19.197	» Βαβὰ Ἐσκὶ	6.624
» Κυρτζαλῆ	—	» Τυρνόβου	—

Ἔναντι τῶν Ἑλλήνων, ὑπῆρχον, 113.500 Βούλγαροι κατὰ τὰς στατιστικὰς τοῦ Virgilli καὶ Τοῦρκοι ἐγκατεστημένοι ἐν Θράκῃ ὀλιγώτεροι τῶν Ἑλλήνων. Οἱ Ἕλληνες κατεῖχον τὰ τρία τέταρτα τοῦ σαντζακίου τῆς Καλλιπόλεως καὶ πλέον τῶν τριῶν τετάρτων τοῦ σαντζακίου τῆς Τσατάλτζας. Εἰς τὸ σαντζάκιον τῶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν οἱ Ἕλληνες ἦσαν περίπου οἱ ἡμίσεις τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ. Εἰς τ' ἄλλα σαντζάκια, ὅπως τῆς Ἀδριανουπόλεως, οἱ Τοῦρκοι εἶχον μίαν ὑπεροχὴν 14.000 καὶ τῆς Ραιδεστοῦ 8.000.

Ἀλλὰ καὶ οἱ περιηγηταὶ καὶ γεωγράφοι ὡς ὁ Ami Boué (La Turquie d' Europe), ὁ G. Légain 1861 (Ethnographie de la Turquie d' Europe περίοδ. Petermanns Mittelungen), ὁ Dumont (la Balcan et l' Adriatique 1874) Ὁ El. Reclus (Nouvelle Geographie Uuiverselle 1876 καὶ ἄλλοι ἀναρίθμητοι, πάντες ἐξαίρουν τὴν Ἑλληνικὴν ἐθνικότητα ἐν Θράκῃ ὡς πρωτοπόρον εἰς τὴν πνευματικὴν καὶ οἰκονομικὴν ζωὴν τῆς Τουρκίας, ὄχι μόνον ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως μέχρι Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλὰ καὶ

ἀπὸ τοῦ Αἰγαίου μέχρι 'Αδριανουπόλεως, ὅπου σημειώνουν, ὅπως ὁ R. G. Hogarth, 'Ελληνικὴν δραστηριότητα εἰς τὸ ἐμπόριον, βιομηχανίαν καὶ πνευματικὴν ἀναγέννησιν ἀλλὰ καὶ τὴν «ποιοτικὴν ὑπεροχήν».

Τοιοῦτος καὶ τοσοῦτος ὁ πληθυσμὸς ἐν 'Ανατ. Θράκῃ διαβιῶν ἀπὸ αἰώνων καὶ προαγόμενος ἀλλὰ καὶ ἀποτελῶν τὸ ἔρεισμα τῆς 'Οθ. Αὐτοκρατορίας τοῦ 1920, ὅτε περιῆλθε εἰς τὴν 'Ελλάδα διὰ τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν μέχρι τῆς γραμμῆς Τσατάλτζας. 'Ο 'Ελληνισμὸς οὗτος δοκιμάσας ἐπὶ διετίαν μόνον τἀγαθὰ τῆς 'Ελευθερίας ὑπὸ τὴν 'Ελλην. Διοίκησιν, ἠναγκάσθη στὰ 1922 νὰ μεταναστεύσῃ ἄκων φεύγων τὴν Τουρκικὴν ἀγριότητα. 'Η ὑπογραφὴ τῆς ἀνακωχῆς εἰς Μουδανιὰ τὸν ἠνάγκασε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πατρικήν του γῆν, τὰ ὑπάρχοντά του καὶ τὴν εὐτυχίαν του καὶ νὰ διεκπεραιωθῇ διὰ τοῦ "Εβρου εἰς τὴν λοιπὴν 'Ελλάδα, ὅπου καὶ ἐσκορπίσθη προσπαθῶν νὰ δημιουργήσῃ διὰ τῆς ἐργασίας θέσιν εἰς τὴν κοινὴν προσπάθειαν τοῦ 'Ελληνικοῦ Κράτους τὸ ὁποῖον προσεπάθει ν' ἀφομοιώσῃ ἕνα τόσον μεγάλον πληθυσμὸν προσφυγόντα διὰ τοῦ "Εβρου διὰ νὰ σωθῇ ἀπὸ τὴν ἐξόντωσιν καὶ σφαγήν. "Εκτοτε προσδοκῶν τὴν ἡμέραν τῆς ἐπιστροφῆς του εἰς τὰ προγονικά του ἐδάφη, ἀγωνίζεται τὸν καλὸν ἀγῶνα τοῦ ἔθνους σύμφωνα πρὸς τὰς ἐθνικὰς καὶ φυλετικάς του παραδόσεις.

'Η 'Εταιρεία Θρακικῶν Μελετῶν ἀφ' ἑτέρου ἀγωνίζεται νὰ συναγάγῃ τοὺς πνευματικούς του θησαυρούς, νὰ σώσῃ ἀλώβητον τὴν γλῶσσαν του μὲ τὰ ἰδιώματά της καὶ δημιουργήματα, τὰ τραγούδια καὶ μουσικά του κείμενα καὶ ὅλα τὰ δείγματα τῆς πνευματικότητός του. 'Η 'Εταιρεία τὸν φέρει καθημέρα ἐγγύτερα πρὸς τὸν 'Ελληνικὸν Λαὸν καὶ ἀσφαλέστερα.

ΓΙΑΓΚΟΥ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΠΟ ΤΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ

ΟΙ ΤΟΥΡΚΟΙ ΚΑΙ Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥΣ ΠΡΟΣ ΟΛΕΣ ΤΙΣ ΕΘΝΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΤΩΝ*

Α

Προκειμένου γιὰ ἐσωτερικὴ πολιτικὴ τῆς χώρας των οἱ Τοῦρκοι δὲν λογάριασαν ποτὲ τοὺς ἀλλοεθνεῖς συμπολίτας των. Ὑπ' ὄψει τους εἶχανε τοὺς ὁμαίμονάς των καὶ μόνο αὐτούς.

Αὐτοὶ ἀποτελοῦσαν τὴν κρατοῦσαν φυλή, ὅλοι δὲ οἱ ἄλλοι ἀνεξαρτήτως θρησκεύματος, ὄγκου καὶ πνευματικῆς ἀνωτερότητος, ἦταν ὑπήκοοί τους καὶ δὲν λαμβάνονταν ὑπ' ὄψει ποτέ. Οἱ Ἄραβες καὶ Ἀλβανοί, καίτοι ὁμόθρησκοί τους ἦτανε οἱ γιεζίτιδες καὶ κλέφτες, οἱ ρωμηοὶ καὶ ἀρμένιοι γκιούρηδες, οἱ Ἑβραῖοι τσιφούτηδες, γιαχουντῆδες, ὅλοι δὲ αὐτοὶ συλλήβδην, πλὴν τῶν μουσουλμάνων, ἀποτελοῦσαν θέμα χαρατσιοῦ, φόρων, παιδομαζώματος ἢ καὶ ξεσπάσματος ἐναντίον των εἴτε ὡς ἀτόμων εἴτε ὡς ὁλότητος.

Ἐσωτερικὴ πολιτική, λογαριάζοντας καὶ τοὺς μὴ Τούρκους, ἀρχίσαν ἢ μᾶλλον ἀναγκασθῆκαν νὰ κάμουν, ὅταν τὸ κράτος ἀρχίνησε νὰ καταρρέη καὶ μάλιστα στὰ τελευταῖα χρόνια τοῦ 18ου αἰῶνος ὕστερα ἀπὸ τὰ πολλὰ στραπάτσα ποὺ ἡ Τουρκία ἔφαγε ἀπὸ τοὺς Ρώσους κι' αὐτὴ τὴν Αἴγυπτο τοῦ Μωχαμὲτ Ἀλῆ.

Στὰ 1839 ἐξεδόθηκε τὸ περίφημο ἐκεῖνο Χάττι Χουμαγιοῦν τοῦ Γκιουλχανέ, τὸ μεγάλο κεῖνο ψέμμα ποὺ ἡ Τουρκία εἶπε μὲ τὸ στόμα τοῦ Ρεσὴτ Πασᾶ, τότε Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν της, καὶ ἀργότερα στὰ 1856 τὸ Χάττι Σερὶφ μὲ τὰ ὁποῖα θὰ δίδονταν ἰσοπολιτεία καὶ ἴσια μὲ τοὺς Τούρκους δικαιώματα σ' ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας ἀνεξαρτήτως φυλῆς καὶ θρησκεύματος.

Οἱ ἐνθουσιαστικὲς αὐτὲς ἐπαγγελίες δυστυχῶς ἔμειναν μόνο στὰ χαρτιά. Δὲν ἐφαρμόσθηκαν ἔστω καὶ μερικῶς εἰλικρινὰ παρὰ τὴν πίεσιν τῆς Εὐρώπης. Ἡ πίεσι αὐτὴ δὲν γινόταν γιὰ τὴν βελτίωσι τῆς θέσεως τῶν χριστιανῶν, ἀλλὰ μὲ τὴν πρόφασιν αὐτὴν κύτταζαν τὴν ἐπιτυχίαν τῶν συμφεροντολογικῶν ἐπιδιώξεων. Οἱ Τοῦρκοι δὲν μποροῦσαν νὰ χωνέψουν μέσα τους

---

* Ἀνασκευὴ τῶν ἐπιχειρημάτων τοῦ Νεὶρ - Βέη εἰς τὸ ἔργον του «Ἀνατολικὴ Θράκη» (1927).

πῶς ἦταν δυνατὸν οἱ γκιαούρηδες, οἱ τσιφούτηδες καὶ ἄλλες φυλές νὰ γίνουν ἴσοι μὲ αὐτοὺς τοὺς κυριάρχους. Σημειωτέον ὅτι ἡ ψυχολογία αὐτὴ δὲν περιορίζονταν μόνον στὸν ὄχλο. Οἱ διανοούμενοί τους ἦσαν χειρότεροι. Καὶ ἀπόδειξις δὲ ἡ ἀπόφασις τῶν διανοουμένων τούρκων τὸ 1877 κατὰ τὴν ὁποία ἐκρίθη ὡς προτιμότερη λύση τοῦ ζητήματος τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας ἡ συγκρότησις δηλ. κράτους καθαρὰ τουρκικοῦ ἔστω καὶ περιωρισμένου στὴ Μ. Ἀσία, καὶ ἡ ὁποία ἔκτοτε ἀπετέλεσε τὸν γνώμονα τῆς ἐν γένει ἐθνικῆς τουρκικῆς πολιτικῆς.

Ὁ συγγραφεὺς μᾶς ἐκθειάζει τὴν πολιτικὴ τοῦ Χαμὴτ ἀπέναντι τῶν Ρωμιῶν. Σφαλερό. Γιατὶ καὶ ὁ Χαμὴτ ὤδευε πάνω στ' ἀχνάρια τῆς ἀπόφασεως αὐτῆς. Ἡ πονηρὴ αὐτὴ ἀλεπού, ὁ ἁρμενόσπορος αὐτὸς κόκκινος σουλτάνος, γιὰ νὰ δίνη στηρίγματα στὶς εὐρωπαϊκὲς δυνάμεις ἀνάλογα μὲ τὶς βλέψεις καὶ τὴν πολιτική τους καὶ νὰ ἐξουδετερώνη ἀξιώσεις τῶν τριγύρω κρατῶν καὶ ἰδίως τῆς Ρωσίας, ποὺ τὸ συμφέρον της ἦταν καὶ εἶναι ἀκόμη νὰ κατεβῇ στὸ Αἰγαῖον, καλόπιανε ἀναλόγως τόπου καὶ περιστάσεων πότε τὴ μιὰ πότε τὴν ἄλλη ἐθνότητα, ἐφήρμοζε σατανικώτατα τὴν ἀρχὴ τοῦ «διαίρει καὶ βασίλευε» καὶ στὸ μεταξὺ κύτταζε νὰ ξυπνήση τοὺς Τούρκους μὲ τὰ πολλὰ σχολειά, δημοτικά, γυμνάσια καὶ Πανεπιστήμια, ν' ἀλλάξη τὸν ἐθνολογικὸ χαρακτῆρα τοῦ τόπου ἐγκαθιστῶντας τοὺς μουχατζίρηδες στὴ Θράκη καὶ Μακεδονία ἢ ὅπου μποροῦσε μὲ διάφορες σκηνοθεσίες, ἐξολοθρεύοντας τοὺς χριστιανοὺς μὲ ὁμαδικὲς σφαγές. (σφαγὲς Ἀρμενίων, Μακεδόνων).

Ὅ,τι ὁ Χαμὴτ ἔκαμνε ὑπὲρ τοῦ τουρκισμοῦ μὲ διπλωματικότητα, τὸ ἴδιο δὲν ἔκαμναν καὶ οἱ νεότουρκοι ἀνεξαρτήτου ἀποχρώσεως; Ὁ Χαμὴτ ἐνεργοῦσε μουλοχτὰ καὶ κρυφά, οἱ νεότουρκοι ὁλοφάνερα μὲ μεθόδους ἀπάνθρωπες καὶ καταστρεπτικὲς γιὰ τὶς μὴ τουρκικὲς ἐθνότητες καὶ ὅλα αὐτὰ γιὰ νὰ ἐπικρατήση ὁ τουρκισμὸς σύμφωνα μὲ τὴν ἀπόφασι τῶν διανοουμένων τοῦ 1877. Ὅλοι τους ὑπῆρξαν τοῦρκοι καὶ μόνον τοῦρκοι.

Πόσον δίκηο εἶχε ὁ μεγάλος ἐκεῖνος Πατριάρχης Ἰωακεὶμ ὁ Γ'. ὁ ὁποῖος στὰ 1908 τὶς πρῶτες μέρες τῆς μεταπολιτεύσεως εἶπε ἀπὸ τὸν ἐξώστη τοῦ Πατριαρχείου μας στοὺς διαδηλωτὰς χριστιανούς, μεταξὺ τῶν ὁποίων νεώτατος τότε μόλις ἀποφοιτήσας τῆς Αὐτ. Σχολῆς τῶν Πολιτ. Ἐπιστημῶν ἤμουνα κι' ἐγώ, ὅτι ***ὡς Ἕλληνες γνωρίζομεν καὶ ἐκτιμῶμεν τὴν ἐλευθερίαν, τὴν ἰσότητα καὶ τὴν δικαιοσύνην οὐχ' ἧττον ὅμως ἂς ἀναμένωμεν τὴν ἐξέλιξίν των μὲ ψυχραιμίαν καὶ ἡρεμίαν***, καθὼς καὶ ὁ Ἄγγλος δημοσιογράφος Dillon, ποὺ στάλθηκε εὐθὺς μετὰ τὴν μεταπολίτευσιν τοῦ 1908 στὴν Πόλι, γιὰ νὰ μελετήση τὸ κατόρθωμα—θαῦμα τῶν νεοτούρκων καὶ ὁ ὁποῖος ὕστερα ἀπὸ τρίμηνο ἐπισταμένη παρακολούθησι, εἶπε ἀποφθεγματικῶς: «***Ὁ σκύλος εἴτε ἄσπρος εἶναι εἴτε μαῦρος πάντα σκύλος εἶναι». δηλ. εἴτε παλαιότουρκοι εἴτε νεότουρκοι ὅλοι τους τοῦρκοι εἶναι.***

Β'

Ποιός ὁ συγγραφέας τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης

Τὸν Νεῖρ Βέη πρωτογνώρισα τὸν Αὔγουστο στὴν Ἀδριανούπολη, ὅπου διωρίστηκα ὡς ἀκόλουθος στὸ Βιλαέτι (Γεν. Διοίκησι) εὐθὺς ὡς ἀπεφοίτησα ἀπὸ τὴν Αὐτοκρατορικὴ Σχολὴ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν. Συνυπηρετήσαμε ἐκεῖ τέσσερα περίπου χρόνια.

Ἦτανε τότε 22—24 χρονῶν. Τοῦρκος κατ' ἀρχὴν ἀλλὰ μὲ ἀνατροφή, μελετηρός, ἀσχολούνταν ἐρασιτεχνικὰ μὲ τὴ δημοσιογραφία γράφοντας ἄρθρα στὴν ἐφημερίδα «Ἐδίρνε», μιὰ ἐφημερίδα μικροῦ σχήματος ποὺ ἐξέδιδε τὸ Βιλαέτι ὡς ἐπίσημο ὄργανό του.

Τίμιος νέος καὶ ἰδεολόγος. Πίστευε πραγματικὰ ὅτι μὲ τὴ μεταπολίτευση τοῦ 1908 στὴν Τουρκία θὰ μποροῦσαν νὰ ἐφαρμοσθοῦν ἐν μέτρῳ τινὶ οἱ ἀρχὲς τῆς ἐλευθερίας δικαιοσύνης καὶ ἰσότητος.

Σκούνταψε ὅμως εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς στοὺς Νεοτούρκους οἱ ὁποῖοι μεθυσμένοι ἀπὸ τὶς ἐπιτυχίες των στὴ μεταπολίτευση καὶ ἀνατροπὴ τοῦ Χαμὶτ καὶ ἐμνεόμενοι ἀπὸ τοὺς ντονμέδες εἶχαν διαφορετικὲς ἀντιλήψεις ὅσον ἀφορᾶ τὴν πραγμάτωση τῶν ἰδεωδῶν αὐτῶν. Γι' αὐτοὺς βάσις σ' ὅλα ὁ Τουρκισμός, ἰσοπολιτεία καὶ ἐλευθερία μόνον γιὰ τοὺς Τούρκους ποὺ ἦσαν οἱ δημιουργοὶ τοῦ Κράτους ἀποκλειστικὰ καὶ ὄχι γιὰ τοὺς γκιαούρηδες καὶ τὶς ἄλλες μὴ τουρκικὲς ἐθνότητες ἔστω καὶ μουσουλμανικές.

Πανίσχυροι τότε οἱ νεότουρκοι, μὲ ὅλους τοὺς Τούρκους μαζί τους εὔκολα ἐξουδετέρωναν τοὺς ἐλαχίστους γιὰ ὁποιοδήποτε λόγο ἀντιφρονοῦντας σ' αὐτούς, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ φίλος Νεῖρ βέης ἢ ἐπικρίνοντας τυχὸν ἐνεργείας των ὄχι πιὰ γενικοῦ περιεχομένου, ἀλλὰ καὶ τοῦ πλέον ἀσημάντου λεπτομερειακοῦ. Κι' ἔβαζαν σὲ κίνηση τὴ μηχανὴ τῶν ραδιουργιῶν καὶ τῶν δολοπλοκιῶν.

Σ' αὐτὴ τὴ δίνη μέσα ἔπεσε κι' ὁ Νεῖρ βέης. Καὶ ἔκτοτε βρίσκεται σὲ κάθε ἀντίθετη πρὸς τοὺς νεοτούρκους πιράταξη καὶ ἡ ἀντιπάθεια καὶ τὸ μῖσος του σ' αὐτοὺς κατάντησε μιὰ μόνιμη παθολογικὴ κατάστασή του.

Ἐγώ, πιστεύω μὲ τὴν ψυχή μου, ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς τώρα ψυχικὰ βρίσκειται πολὺ περισσότερο κοντά μας παρὰ μὲ τοὺς ὁμοθρήσκους του. Τὴν ἑλληνικὴ κατοχὴ τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ τῆς Θράκης τὴν ἐθεώρησε ἀπολύτρωση ἀπὸ τὸ νεοτουρκικὸ ἐφιάλτη καὶ ἡ συμπαθὴς πρὸς τοὺς Ἕλληνας πολιτική του ἐν γένει εἶναι πραγματική.

ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ Μ. ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗ

ΤΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΑΓΧΙΑΛΟΥ ΕΠΙ ΤΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΠΑΡΑΛΙΑΣ ΤΟΥ ΕΥΞΕΙΝΟΥ ΠΟΝΤΟΥ

Περὶ τῶν νομισμάτων τῆς ἀρχαίας Ἀγχιάλου ἐπὶ τῆς Δυτικῆς παραλίας τοῦ Εὐξείνου Πόντου ἀπὸ 138 μ.Χ μέχρι τοῦ 238 μ.Χ. ἔχει γράψει ἐπιστημονικὴ πραγματείαν ὁ Μὰξ Λ. Στρὰκ ἡ ὁποία ἐδημοσιεύθη τὸ 1912 εἰς τὸ σύγγραμμα «Τὰ ἀρχαῖα νομίσματα τῆς Βορείου Ἑλλάδος» ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Φ. Ἰμχοφ - Μπλιοῦμερ ἐκδοθὲν ὑπὸ τῆς Γερμανικῆς Βασιλικῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν Τόμος ΙΙ Θράκη τμῆμα V τεῦχος Ι τὸ 1912 εἰς τὰς σελίδας 203-308 καὶ εἰς τοὺς πίνακας V, VI, VII, VIII.

Ἡ ἐπιστημονικὴ αὕτη πραγματεία τοῦ Μὰξ Α. Στράκη διαιρεῖται εἰς τρία μέρη :

1. Ἀγχίαλος σελίδες 203 - 217=15

2. Περιγραφὴ τοῦ 283 Ἀρ. 407—690 τύπων καὶ ἐπιγραφῶν τῶν νομισμάτων τῆς ἀρχαίας Ἀγχιάλου σελ. 218—293=75.

3. Πίνακες 4 φωτογραφημένων νομισμάτων τῆς ἀρχαίας Ἀγχιάλου ἐν ὅλῳ 112.

Καὶ τὸν μὲν Α΄ μέρος ὑπὸ τὴν ἐπικεφαλίδα Ἀγχίαλος σελ. 203—217 ἀναφέρεται εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀρχαίας Ἀγχιάλου, τὸ δὲ Β΄ μέρος σελίδες 238—293 περιέχει τὴν περιγραφὴν 283 τύπων καὶ ἐπιγραφῶν τῶν νομισμάτων ἀρχαίας Ἀγχιάλου ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ 407—690 εὑρισκομένων εἰς διάφορα νομισματικὰ μουσεῖα διαφόρων πόλεων καὶ ἰδιωτικῶν συλλογῶν. Τὸ μέρος Γ΄, οἱ 4 πίνακες τῶν φωτογραφημένων 112 νομισμάτων τῆς ἀρχαίας Ἀγχιάλου, περιέχει ἕκαστος νομίσματα.

V. Πίναξ περιέχει ἀπὸ τὸ 32—39 τῆς ἐποχῆς τῆς πρὸ τοῦ αὐτοκρ. Ἀντωνίου Εὐσεβοῦς.	7 Νομίσματα
VI. Πίναξ περιέχει τῆς ἐποχῆς Ἀντωνίνου Εὐσεβοῦς—Σ. Σεβήρου.	37 Νομίσματα
VII. Πίναξ περιέχει ἐποχῆς Σ. Σεβίρου Μαξιμίνου.	40 Νομίσματα
VIII. Πίναξ περιέχει ἐποχῆς Γορδιανοῦ.	28 Νομίσματα
Τὸ ὅλον	112 Νομίσματα

Τὴν σοβαρὰν ταύτην ἐπιστημονικὴν πραγματείαν διασκεύασα ἐπὶ τὸ συντομώτερον καὶ σαφέστερον συμπληρώσας αὐτὴν διὰ παρατηρήσεων καὶ παραπομπῶν εἰς τὸν Δίωνα Κάσσιον.

Α΄. Ἀγχίαλος (σελ. 203—217)

Ἡ ἀρχαία Ἀγχίαλος εὑρίσκεται εἰς τὸ Β. Ἀνατολικὸν ἄκρον τοῦ κόλπου τοῦ Πύργου (νῦν Βουλγαρίας) καὶ ἀπέναντι τῆς πόλεως Σωζουπόλεως (Ἀπολλωνίας) ἐκαλεῖτο δὲ καὶ Ἀγχίαλος καὶ Ἀπολλωνία Ἀγχίαλος (Στράβων Ζ 319 Ἀγχιάλη πολύχνιον Ἀπολλωνιατῶν καὶ αὐτὴ Ἀπολλωνία) Οὐλπία Ἀγχίαλος ἀπὸ τοῦ 101 μ.Χ. εἰς τοὺς Ρωμαίους Anchialus καὶ Achialum εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς συγγραφεῖς Ἀχελὼ καὶ τουρκιστὶ Ἀχιουλοῦ.

Ἦτο κτίσμα (ἀποικία) τῆς ἀπέναντι Ἀπολλωνίας. Ὁ Max. S. Strack ἐξηγεῖ τὸ ὄνομα Ἀγχίαλος εὐφυῶς μὲν ἀλλ' ἐσφαλμένως· ἢ πλησίον τοῦ ἅλατος (ἡ λέξις ἅλς - ἁλὸς σημαίνει καὶ τὸ ἅλας καὶ τὴν θάλασσαν). Τὸ ἐπίθετον ἀγχίαλος ἁπαντᾶ ὡς κύριον ὄνομα εἰς τὴν Ἰλιάδα (ΙΙ 601) καὶ Ὀδύσσειαν VIII 112) ὡς καὶ ὄνομα πόλεως ἐν Κιλικίᾳ ὅπου δὲν παρήγετο ἅλας. Ἐσήμαινε δηλαδή: Ἀπολλωνία παραθαλασσία, εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὴν μητρόπολίν της Ἀπολλωνίαν, ἡ ὁποία ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἦτο κτισμένη ἐπὶ τῆς νήσου, ὅπως ἀναφέρει ὁ γεωγράφος Στράβων (βιβλ. Ζ΄ 624 «Ἀπολλωνία ἐν 1.300 σταδίοις ἄποικος Μιλησίων τὸ πλέον τοῦ κτίσματος ἱδρυμένον ἔχουσα ἐν νησίῳ, ὅπου ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος»).

Ἡ κτίσις της ὠφείλετο εἰς τὴν γεωγραφικήν της θέσιν, τὸ Βορ. Ἀνατολικὸν ἄκρον τοῦ κόλπου τοῦ Πύργου, ὅπως κανεὶς ἄλλος Ἕλλην μὴ δυνηθῇ νὰ καταλάβῃ τὴν ἐντὸς τοῦ κόλπου χώραν, δεύτερον εἰς τὴν παραγωγὴν τοῦ ἅλατος τὸ ὁποῖον ἦτο ἀπαραίτητον διὰ τὴν πάστωσιν ἰχθύων, οἱ ὁποῖοι κατέφευγον καὶ ἡλιεύοντο εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἀπολλωνίας καὶ τοῦ Πύργου, ὅπως καὶ σήμερον. Ἐπίσης ἐξ Ἀγχιάλου ἦτο εὐκολωτέρα ἡ διείσδυσις εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Θράκης. Οἱ κάτοικοι τῆς Ἀγχιάλου, ὅπως φαίνεται ἐκ τῶν περιγραφῶν τῶν νομισμάτων καὶ ἄλλων ἐπιγραφῶν, ἐλέγοντο Ἀγχιαλεῖς ἢ Οὐλπιανοὶ Ἀγχιαλεῖς οὐδέποτε δὲ Ἀγχιαλίται, ὅπως μεταγενεστέρως ἐπεκράτησε.

Ἡ χρονολογία τῆς κτίσεως τῆς ἀρχαίας Ἀγχιάλου κατὰ τὸν Μ. S. Strack εἶναι ἄγνωστος. Κατὰ τὴν γνώμην μου ἡ χρονολογία μπορεῖ νὰ καθορισθῇ ὀλίγον μετὰ τὸ 570 π.Χ. ὁπότε ἀποικίσθη ἡ Ἀπολλωνία ἀπὸ τοὺς Μιλησίους ἢ συγχρόνως μὲ τὸν ἀποικισμὸν τῆς μητροπόλεώς της. Εἰς τοῦτο δὲ μᾶς πείθουν α) ὅτι ἡ Ἀγχίαλος ἐλέγετο καὶ Ἀπολλωνία, Ἀπολλωνία Ἀγχίαλος καὶ Ἀπολλωνία ἐπὶ τῆς νήσου β) διότι λόγοι στρατηγικοὶ καὶ ἐμπορικοὶ ἐπέβαλον τὴν σύγχρονον κατάληψιν τῶν δύο ἄκρων τοῦ κόλπου τοῦ Πύργου γ) Ἡ εὐκολωτέρα ὁδὸς πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Θράκης.

Κτίστης τῆς Ἀγχιάλου φαίνεται, ὅτι ἦτο ὁ Ἀγχίαλος ἐπιφανὴς Ἀπολ-

λωνιάτης ἢ Μιλήσιος, ὅπως φαίνεται ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς νομίσματος τῆς ψευτοαυτονόμου ἐποχῆς τοῦ ρωμαίου αὐτοκράτορος Εὐσεβοῦς Ἀντωνίνου Ἀγχίαλος. Εἰς τοῦτο μᾶς πείθει ὁ συλλογισμός, ὅτι οἱ ἄρχοντες τῆς Ἀγχιάλου δίδοντες εἰς τὸ νομισματοκοπεῖον τὴν διαταγὴν νὰ κόψῃ νόμισμα μὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΚΤΙΣΤΗΣ ΑΓΧΙΑΛΟΣ ἐγνώριζον πολὺ καλὰ ποῖος ἦτο ὁ κτίστης αὐτῆς ἐκ προφορικῆς παραδόσεως ἢ διά τινος ἐγγράφου πληροφορίας. Ἄλλος λόγος εἶναι ὅτι, τὸ κύριον ὄνομα Ἀγχίαλος ἦτο σύνηθες λαοῦ ναυτικοῦ, ἀφοῦ τὸ ἀναφέρει καὶ ὁ ποιητὴς Ὅμηρος εἰς τὴν Ἰλιάδα καὶ Ὀδύσσειαν καὶ τὸ ὄνομα ΚΤΙΣΤΗΣ ἀναφέρεται εἰς νομίσματα καὶ ἄλλων πόλεων ὡς τοῦ Βυζαντίου ΚΤΙΣΤΗΣ ΒΥΖΑΣ τῆς πόλεως Τόμων ΚΤΙΣΤΗΣ ΤΟΜΟΣ. Ὅλοι γνωρίζομεν, ὅτι κτίστης τοῦ Βυζαντίου πράγματι ἦτο ὁ Βύζας καὶ κανεὶς δὲν τὸ ἀμφισβητεῖ. Τὸ πολίτευμα τῆς ἀρχαίας Ἀγχιάλου ἦτο δημοκρατικὸν καὶ εἶχε βουλὴν καὶ δῆμον. Ὁ δὲ πληθυσμὸς αὐτῆς ἦτο κατ' ἐξοχὴν Ἑλληνικός, ἀλλ' ὑπῆρχον καὶ Θρᾶκες, Ρωμαῖοι, Ἀνατολῖται καὶ Αἰγύπτιοι.

Β'. Περιγραφὴ τῶν τύπων καὶ ἐπιγραφῶν τῶν 283 νομισμάτων τῆς ἀρχαίας Ἀγχιάλου (σελ. 210—293=75).

Ἡ ἀρχαία Ἀγχίαλος οὔτε κατὰ τοὺς ἑλληνικοὺς χρόνους οὔτε κατὰ τοὺς ἑλληνιστικοὺς ἔκοψε νόμισμα, ἀλλὰ μόνον ἐπὶ ρωμαιοκρατίας καὶ τοῦτο διὰ τὸ χρονικὸν διάστημα ἑκατονταετίας ἤτοι ἀπὸ τοῦ ρωμαίου αὐτοκράτορος Ἀντωνίνου τοῦ Εὐσεβοῦς τὸ 138 μ.Χ. μέχρι τοῦ ρωμαίου αὐτοκράτορος Γορδιανοῦ 238 μ.Χ.

Διὰ τοῦτο μέχρι τοῦδε δὲν εὑρέθησαν ἀρχαῖα νομίσματα τῆς Ἀγχιάλου τῆς ἐποχῆς ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς κτίσεώς της μέχρι τοῦ 138 μ. Χριστόν. Ὁ Μὰξ Σ. Στρὰκ δὲν μᾶς ἐξηγεῖ τὴν αἰτίαν οὔτε καὶ ἀναφέρει περὶ αὐτοῦ, νομίζω ὅμως ὅτι δὲν σφάλλει κανείς, ἂν ἀποδώσῃ τοῦτο εἰς τὴν ἀσημότητα τῆς ἀρχαίας Ἀγχιάλου, ἡ ὁποία ἀποτελοῦσα μετὰ τὴν μητρόπολίν της Ἀπολλωνίαν ἓν ἐνιαῖον δὲν εἶχε ἀνάγκην κοπῆς ἰδικῶν της νομισμάτων, ἐκυκλοφόρουν τὰ νομίσματα τῆς Ἀπολλωνίας. Ὅτι δὲ ἦτο ἄσημος ἡ ἡνωμένη μὲ τὴν Ἀπολλωνίαν ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τούτου, ὅτι εἰς τὴν Πεντάπολιν τῶν πόλεων τῆς δυτικῆς παραλίας τοῦ Εὐξείνου Πόντου δὲν μνημονεύεται ἡ ἀρχαία Ἀγχίαλος, ἀλλὰ μόνον ἡ Ἀπολλωνία, Μεσημβρία, Ὀδησσός, Κάλλατις καὶ Τόμοι.

Ὁ Κατάλογος τῶν ρωμαίων αὐτοκρατόρων ἐπὶ τῶν ὁποίων ἡ ἀρχαία Ἀγχίαλος ἔκοψε νόμισμα εἶναι ὁ ἑξῆς :

1. Τραϊνὸς Μάρκος	Δὲν ἔκοψε	98—117 μ.Χ.
2. Ἀδριανὸς Αἴλιος	» »	117—138 »
3. Ἀντωνῖνος Εὐσεβὴς	ἔκοψε	138—161 »
4. Μάρκος Αὐρήλιος	»	161—180 »
5. Κόμμοδος Λευκὸς Ἀντωνῖνος	»	180—192 »

6. Περτίναξ Δίδιος	Δὲν	ἔκοψε	193	μ.Χ.	
7. Σεπτίμιος Σεβῆρος Λούκιος	»	»	193—211	»	
8. Καρακάλλος Βασιακὸς Ἀντωνῖνος	»	»	193—217	»	
9. Γέτας Πόπλιος Σεπτίμιος	»	»	211—212	»	Φεβρουαρ.
10. Μακρῖνος	»	»	217—218	»	
11. Ἑλεγάβαλος	»	»	218—222	»	
12. Ἀλέξανδρος Σεβῆρος	»	»	222—235	»	
13. Μαξιμῖνος (Γότθος)	»	»	235—238	»	
14. Πουπιανὸς καὶ Βαλβῖνος	»	»			
15. Γορδιανὸς	»	»	238	»	

Καὶ διὰ ποίους λόγους ὁ ρωμαῖος αὐτοκράτωρ Τραϊανὸς Μάρκος (98-117 μ.Χ.), ὁ ὁποῖος προστάτευσε τὴν ἀρχαίαν Ἀγχίαλον, ἡ ὁποία πρὸς τιμήν του ἔλαβε τὸ ὄνομα Οὐλπία (πατρικὸν ἐπίθετον αὐτοῦ) ὡς καὶ ὁ διάδοχός του αὐτοκράτωρ Ἀδριανὸς Αἴλιος (117-138 μ.Ψ.) δὲν παρεχώρησαν τὸ δικαίωμα κοπῆς χαλκίνων νομισμάτων, μᾶς εἶναι ἐντελῶς ἄγνωστον. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ κοπὴ χαλκίνων νομισμάτων τῆς ἀρχαίας Ἀγχιάλου ἤρχισεν ἀπὸ τοῦ ρωμαίου αὐτοκράτορος Ἀντωνίνου τοῦ Εὐσεβοῦς τὸ 138 μ.Χ. καὶ καθ' ἑξῆς μετὰ μικρᾶς διακοπῆς ἀπὸ τὸ 212 μ.Χ. ἐπὶ ρωμαίαυ αὐτοκράτορος Καρακάλα, 212 μ.Χ. τοῦ αὐτοκράτορος Μακρίνου 217-218 μ.Χ. αὐτ. Ἑλεγαβάλου 218-222 μ.Χ. καὶ αὐτ. Ἀλεξάνδρου Σεβήρου 222 235 ἤτοι ἐπὶ 25 ἔτη. Περὶ τῆς διακοπῆς ταύτης ὁ Μὰξ Σ. Στρὰκ ὀλίγα μᾶς λέγει καὶ ἀόριστα. Ὡς φαίνεται ὁ ἀφαιρέσας ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν Ἀγχίαλον τὸ δικαίωμα κοπῆς νομίσματος ἦτο ὁ αὐτοκράτωρ Καρακάλας πρὸς τιμωρίαν τῆς ἀρχαίας Ἀγχιάλου καὶ ἔκφρασιν δυσμενείας μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ ἀδελφοῦ του Ποπλίου Σεβήρου Γέτα συμβᾶσαν τὸν Φεβρουάριον τοῦ 212 μ.Χ., διότι πολὺ ἐτιμᾶτο ἐκεῖ ὁ ἀδελφός του Πόπλιος Γέτας (ὡς φαίνεται ἐκ τῶν πολυπληθῶν μικρῶν νομισμάτων ἀρχαίας Ἀγχιάλου μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ Γέτα). Ὁ Λέων ὁ Κάσσιος εἰς τὴν ἱστορίαν βιβλ. LXXVIII 1-4 ἀφοῦ προηγουμένως περιέγραψε τὰ τῆς δολοφονίας τοῦ Ποπλίου Σ. Γέτα, τὸν ὁποῖον δολίως ἐφόνευσε ὁ ἴδιος Καρακάλας εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς μητρὸς αὐτοῦ Ἰουλίας Δόμνας τὸν Φεβρουάριον τοῦ 212 γράφει περὶ τοῦ αἱμοβόρου Καρακάλα τὰ τὰ ἑξῆς: «Τὸ μῖσος πρὸς τὸν τελευτηκότα ἀδελφὸν ἐπεδείκνυεν καταλύσας τὴν » τῶν γενεσίων τιμὴν καὶ τοῖς τὰς εἰκόνας αὐτοῦ βαστάσασι λίθους ὠργίζετο »καὶ τὸ ΝΟΜΙΣΜΑ ΤΟ ΠΡΟΣΦΕΡΟΝ ΑΥΤΟΝ ΣΥΝΕΧΩΝΕΥΣΕ καὶ εἴ γέ τις ἔγραψε τὸ ὄνομα τοῦ ΓΕΤΑ μόνον ἢ εἶπεν μόνον—εὐθὺς ἀπώλετο». Διὰ τοῦτο μερικὰ μικρὰ νομίσματα τῆς ἀρχαίας Ἀγχιάλου μὲ τὴν προτομὴν τοῦ Γέτα εἶναι ἐφθαρμένα. Εἶναι ἐπίσης γνωστόν, ὅτι ὑπῆρχε τὸ συνήθειον, ὅπως οἱ αὐτοκράτορες χωνεύουν (λυώνουν) τὰ νομίσματα τῶν προκατόχων των καὶ ἐκ νέου τὰ κόπτουν μὲ τὴν ἰδικήν των προτομήν, ὅπως καὶ ἐπὶ βυζαντινῶν

αὐτοκρατόρων ἢ δὲν τὰ ἐχώνευον, ἀλλὰ τὰ ἐκτύπουν ἀπὸ πάνω διὰ τῆς σφραγῖδος των.

Γ'. Οἱ τύποι τῶν νομισμάτων τῆς ἀρχαίας Ἀγχιάλου.

Τὰ νομίσματα τῆς ἀρχαίας Ἀγχιάλου διαιροῦνται εἰς δύο κατηγορίας :

Α') Εἰς νομίσματα μὴ φέροντα εἰς τὴν προσθίαν ὄψιν των τὴν προτομὴν ἢ τὴν κεφαλὴν τοῦ Ρωμαίου αὐτοκράτορος ἢ μελῶν τῆς οἰκογενείας των.

Β') Εἰς νομίσματα φέροντα τὴν προτομὴν ἢ τὴν κεφαλὴν τοῦ ρωμαίου αὐτοκράτορος.

Τὰ πρῶτα εἶναι ἐλάχιστα, τὰ δὲ δεύτερα πολυπληθῆ.

Ι. Τὰ ψευδοαυτόνομα νομίσματα

Τὰ νομίσματα τὰ μὴ φέροντα τὴν προτομὴν ἢ κεφαλὴν τοῦ αὐτοκράτορος λέγονται «ψευδοαυτόνομα» καὶ ἐκόπησαν καὶ εἰς ἄλλας πόλεις τῆς Δυτ. παραλίας τοῦ Εὐξείνου Πόντου : Ὡς οἱ Τόμοι, ἡ Κάλλατις, καὶ τὸ Βυζάντιον. Ἡ ἐποχὴ τῆς κοπῆς των εἶναι ὁ ΙΙΙ αἰὼν μ.Χ. τῆς δὲ Ἀγχιάλου τὸ 209—212 μ.Χ. Ἡ κατασκευή των ἔχει μεγάλην ὁμοιότητα μὲ τὴν κοπὴν τῶν μικρῶν χαλκίνων νομισμάτων τοῦ Ποπλίου Σεπτημίου Γέτα, θείου τοῦ Λ. Σεπτημίου Σεβήρου καὶ ἀδελφοῦ τοῦ ρωμαίου αὐτ. Μ. Αὐρ. Ἀντωνίου Καρακάλα. Ἴσως δὲ αὐτὸς νὰ ἐπέτρεψε τὴν κοπήν των.

Εἰς τὰ «ψευδοαυτόνομα» νομίσματα εἰς τὴν ἐμπροσθίαν ὄψιν των εὑρίσκεται ἡ προτομὴ τοῦ Κτίστου (ἥρωος) Ἀγχιάλου εἰς δὲ τὴν ὀπισθίαν ὄψιν ὁ Ἀσκληπιός. Εἰς τὸ δεύτερον νόμισμα εὑρίσκεται εἰς τὴν προσθίαν ὄψιν ὁ Σέραπις, εἰς δὲ τὴν ὀπισθίαν ὄψιν τύπος τῆς Ἴσιδος Φαρίας. Εἰς τὸ τρίτον νόμισμα εἰς τὴν ἐμπροσθίαν ὄψιν του ὁ Σέραπις, εἰς δὲ τὴν ὀπισθίαν ὄψιν ἡ Ἴσις σείουσα τὸ σεῖστρον καὶ κρατοῦσα κύπελον.

Τὰ μικρὰ ψευδοαυτόνομα νομίσματα ἦσαν κενὰ εἴδωλα μιᾶς ἀπηρχαιομένης ἐποχῆς, ἡ ὁποία δὲν ἠμπορεῖ πολὺ στενὰ νὰ ὁρισθῇ, εἶναι δὲ ἄγνωστος ὁ σκοπὸς διὰ τὸν ὁποῖον ἐκόπησαν.

ΙΙ. Τύποι

Τὰ νομίσματα τῆς ἀρχαίας Ἀγχιάλου τὰ φέροντα τὴν προτομὴν ἢ κεφαλὴν τοῦ ρωμαίου αὐτοκράτορος ἢ μέλους τῆς οἰκογενείας του εἶναι τὰ ἑξῆς :

1. Τοῦ Ρωμαίου Αὐτοκράτορος Τίτου Αἰλίου Ἀδριανοῦ Ἀντωνίνου Εὐσεβοῦς
2. » » » Μάρκου Αὐρηλίου Καίσαρος.
3. » » » » » Αὐγούστου.
4. » » » Φαυστίνας συζύγου αὐτοῦ.
5. » » » Λουκίλλας ἀδελφῆς Κομμόδου.
6. » » » Μάρκου Αὐρηλίου Κομμόδου Ἀντωνίου.
7. » » » Κρισπίνας συζύγου Κομμόδου.

8. Τοῦ Ρωμαίου Αὐτοκράτορος Λουκίου Σεπτημίου Σεβήρου.
9. » » » Δόμνας Ἰουλίας συζύγου του.
10. » » » Μάρκου Αὐρηλίου Ἀντωνίου (Καρακάλα).
11. » » » Ποπλίου Σεπτημίου Σεβήρου Γέτα Καίσαρος.
12. » » » » » » Καίσαρος Αὐγούστου.
13. » » » Μαξιμίνου Εὐσεβοῦς.
14. » » » Μάρκου Αὐρηλίου Γορδιανοῦ.
15. » » » Γορδιανοῦ καὶ τῆς συζύγου του Τρανκιλλίνας.
16. » » » Τρανκιλλίνας.

Οἱ τύποι τῶν νομισμάτων τῆς Ἀγχιάλου εἰς τὸ μικρὸν χρονικὸν διάστημα τῶν 100 ἐτῶν εἶχον μεγάλην ποικιλίαν καὶ διακρίνονται εἰς 4 ὁμάδας, αἱ ὁποῖαι εὐκόλως χωρίζονται ἡ μία ἀπὸ τὴν ἄλλην. 1) Θεοὶ καὶ Θέεναι καὶ ἡμίθεοι 2) Αὐτοκράτορες 3) Ἀγωνιστικαὶ παραστάσεις 4) Ὄψεις τῆς πόλεως.

Καθαρῶς ἑλληνικοὶ θεοὶ καὶ ἡμίθεοι πολλάκις ἀπεικονίζονται: Ὁ Ζεύς, ἡ Ἥρα (σπανίως), ὁ Ποσειδῶν, ἡ Δήμητρα, ὁ Τριπτόλεμος, ὁ Ἀπόλλων, ἡ Ἄρτεμις, ὁ Ἄρης, ἡ Ἀθηνᾶ, ἡ Νίκη, ὁ Ἑρμῆς, ἡ Ἀφροδίτη, ὁ Διόνυσος, αἱ Νύμφαι (Χάριτες), ὁ Ἀσκληπιός, ἡ Ὑγιεία, ὁ Ἡρακλῆς. Καὶ εἰς αὐτοὺς ἀνήκουν οἱ πλεῖστοι τύποι τῶν συμβόλων τῶν μικρῶν νομισμάτων Βότρυς καὶ Κάνθαρος στὸν Διόνυσον, τρίπους στὸν Ἀπόλλωνα, Ἰχθύες καὶ Δελφίνι στὸν Ποσειδῶνα, Ὄφις, Κάλαθος πλήρης ὀπωρικῶν στὴ Δήμητρα. Δὲν ὑπάρχει δὲ καμμία βάσις εἰς πόλιν ὁμιλοῦσαν ἑλληνιστὶ νὰ ὑπάρχουν ξένοι, ἴσως, Θρακικοὶ θεοί, οἱ ὁποῖοι ὑπὸ ἑλληνικὸν ὄνομα καὶ ἑλληνικὴν μορφὴν ἐπιμελῶς νὰ κρύπτωνται.

Μετὰ ἀπ' αὐτοὺς θὰ ὑπάρχουν ὄχι ὀλιγώτερον συνήθεις παραστάσεις ξένων θεοτήτων, αἱ ὁποῖαι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς περιπλανήσεως τῶν θεῶν τὸν II καὶ III αἰῶνα ἐπεκράτησαν, ὅπως ἡ Κυβέλη, ὁ Σέραπις καὶ ἡ Ἶσις, καὶ ὁ Μέγας Θεὸς καὶ κοντὰ εἰς αὐτοὺς πάλιν αἱ σκιώδεις προσωποποιήσεις τῶν θεῶν τῶν Ρωμαίων, ὅπως ἡ Ὁμόνοια, ἡ Τύχη, ἡ Νέμεσις, ἡ Ἰσότης ἢ ὅ,τι ἄλλο ἠμποροῦσε νὰ φαντασθῇ κανείς. Ὅλαι αἱ θεότητες αὗται ἐμφανίζονται μὲ τὰ ἰδιαίτερά των γνωρίσματα.

Δὲν γνωρίζομεν, ἐὰν εἰς ὅλους αὐτοὺς τοὺς θεοὺς καὶ ἡμιθέους ὑπῆρχον ἀφιερωμένοι ναοὶ καὶ ἀγάλματα ἐκτὸς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τοῦ Σεράπιδος. Ἴσως νὰ ὑπῆρχον ἀγάλματα καὶ ναοὶ ἀκόμη εἰς τὴν Δήμητραν θεὰν τῆς γεωργίας, τὸν Διόνυσον θεὸν τῆς Ἀμπέλου, τὸν Ἀσκληπιὸν καὶ Ὑγείαν θεοὺς τῆς θεραπείας, εἰς τὸν Ἑρμῆν προστάτην τῶν ποιμνίων καὶ τὸν Ἡρακλῆν προστάτην τῶν ἀγώνων καὶ ἀθλητῶν.

Ἡ δευτέρα ὁμὰς τῶν νομισμάτων τῆς Ἀγχιάλου παριστάνει τοὺς ρωμαίους αὐτοκράτορας Κόμμοδον, Σ. Σεβῆρον καὶ συγκυριάρχους, τὸν Μαξιμῖνον καὶ Γορδιανόν, ἔφιππον, πεζὸν ἢ ἐπὶ πλοίου. Τῆς τρίτης ὁμάδος εἶναι ἀγωνιστικοὶ τύποι: τῆς βραβευτικῆς Τραπέζης, ὁ βραβευτικὸς στέφανος καὶ

οἱ ἀθληταὶ κρατοῦντες στέφανον καὶ φοίνικα ἢ ἐστεμμένοι καὶ ἅρματα. Ἴσως νὰ ἦσαν νομίσματα ἀναμνηστικὰ ἢ ἱστορικὰ τῆς ἐπισκέψεως αὐτοκρατόρων εἰς Ἀγχίαλον κατὰ τὴν θυσίαν διὰ τὰς ἑορτὰς ἡ παρουσία τοῦ κυριάρχου, οἱ ἀγῶνες (πανηγύρεις) μὲ ἰδιαιτέραν λαμπρότητα μὲ χρηματικὰ δῶρα ἀπηγορευμένα κατέστησαν. (Κατὰ τὴν γνώμην μου ἴσως ἐπεσκέφθησαν τὴν Ἀγχίαλον οἱ Ρωμαῖοι αὐτοκράτορες Τραϊανός, Σεπ. Σεβῆρος καὶ Π. Σ. Γέτας, καὶ Γορδιανός).

Οἱ τύποι τῆς τετάρτης ὁμάδος, τὰ τείχη τῆς πόλεως, οἱ πύργοι τῶν τειχῶν, ναὸς δὲν ἀπαιτοῦν σχολίασιν. Μόνον δυνάμεθα νὰ ἀναμνησθῶμεν τὴν μαρτυρίαν τοῦ ρωμαίου ποιητοῦ Ὀβιδίου Νάσωνος (Tristia Libielegio 10, 36) alta sub Anchiali moenia tendat iter) ἤδη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Αὐγούστου 9 μ. Χ. ἡ Ἀγχίαλος περιτειχισμένη ἦτο καὶ πιθανὸν τὰ τείχη της ἐπὶ αὐτοκράτορος Κομμόδου ἀνεκαινίσθησαν.

Οἱ τύποι τῶν νομισμάτων τῆς ἀρχ. Ἀγχιάλου ἦσαν ἀντίγραφα ἀριστουργημάτων διαφόρων καλλιτεχνῶν ἀγαλματοποιῶν ἢ ζωγράφων τῆς ἀρχαιότητος, ὅπως ὁ Ἑρμῆς τοῦ Πραξιτέλους, ὁ Κυνίσκος ἀθλητὴς τοῦ Πολυκλείτου θέτων στέφανον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του, ὁ Ἡρακλῆς τοῦ Λυσίππου μὲ ρόπαλον, ὁ Ἀπόλλων κιθαρωδός, αἱ τρεῖς Χάριτες κτλ. Οἱ τύποι ἀπεικόνιζον τὰ γεγονότα τῆς πόλεως Ἀγχιάλου τὰ συμβάντα ἐν αὐτῇ ἐπὶ τοῦ τάδε αὐτοκράτορος ἢ ἐσήμαινον ἐν γένει τὴν κατάστασιν τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας ἐπὶ τοῦ τάδε αὐτοκράτορος.

Ἀπόδειξις τούτου δύναται νὰ χρησιμεύσῃ, ὅτι εἰς ἓν νόμισμα τοῦ αὐτοκράτορος Καρακάλα καὶ ἓν νόμισμα τοῦ Ποπλίου Γέτα, ἀδελφοῦ του, ὑπάρχει καὶ εἰς τὰ δύο ὁ τύπος «Ὁμόνοια», εἶναι δὲ γνωστὴ ἡ ἔρις των, ἡ ὁποία κατέληξεν εἰς τὴν δολοφονίαν τοῦ Γέτα.

Εἰς τοὺς τύπους τῶν νομισμάτων ἠμποροῦμε νὰ μελετήσωμε τὰ τῆς λατρείας τῶν θεῶν, ποῖος κατ' ἐξοχὴν ἐλατρεύετο. Εἰς πάρα πολλὰ νομίσματα τῆς ἀρχαίας Ἀγχιάλου ἐπικρατεῖ ὁ τύπος τοῦ θεοῦ Ἀσκληπιοῦ μὲ τὰ ἰδιαίτερά του γνωρίσματα, ὁ ὁποῖος ἴσως νὰ ἦτο πολιοῦχος (ὁ προστάτης) τῆς ἀρχαίας Ἀγχιάλου εἰς τὴν ὁποίαν πολιτικῶς καὶ διοικητικῶς ἀνῆκον τὰ ἰαματικὰ λουτρὰ Θέρμαι (Aquae Calidae). Ἐπίσης τὰ κυριώτερα εἴδη ἐνασχολήσεως τῶν κατοίκων ἀρχαίας Ἀγχιάλου, ἦσαν ἡ ἀμπελουργία, γεωργία, καὶ ἁλιεία.

III. Αἱ ἐπιγραφαὶ τῶν νομισμάτων τῆς ἀρχαίας Ἀγχιάλου.

Ὅλαι αἱ ἐπιγραφαὶ τῶν νομισμάτων τῆς ἀρχαίας Ἀγχιάλου εἶναι γραμμέναι ἑλληνιστὶ καὶ μὲ κεφαλαῖα γράμματα. Δὲν ὑπάρχει οὐδεμία λατινικὴ ἐπιγραφή.

I Ἐπιγραφαὶ τῶν ψευδοαυτονόμων νομισμάτων τῆς ἀρχαίας Ἀγχιάλου.

1. τῆς προσθίας ὄψεως ΑΓΧΙΑΛΟΣ/ τῆς ὀπισθίας ὄψεως ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ
2. » » » χωρὶς ἐπιγραφὴ/ » » » ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ
3. » » » » » / » » » ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ

Ἐπιγραφαὶ ἐπὶ τῶν αὐτοκρατορικῶν νομισμάτων τῆς ἀρχαίας Ἀγχιάλου.

1. ΑΝΤΩΝΙΝΟΣ ΕΥΣΕΒΗΣ ΑΥΤ. ΚΑΙ.Τ ΑΙ. ΑΔΡ./ ΑΝΤΩΝΙΝΟΣ ὀπ. ὄψις ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ (Αὐτοκράτωρ ΚΑΙΣΑΡ ΤΙΤΟΣ ΑΙΛΙΟΣ) ΑΔΡΙΑΝΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΝΤΩΝΙΝΟΣ
2. ΑΥΤ. ΑΔΡΙΑ. ΑΝΤΩΝΕΙΝΟΣ ὀπ. ὄψις (ΟΥΛΠ. ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ)
3. ΑΥΤ.ΑΔΡΙΑ. ΑΝΤΩΝΕΙΝΟΣ ὀπ.ὄψις (ΟΥΛΠΙΑΝΩΝ ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ) CEB ὀπ. ὄψις ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ
4. ΑΥΤ. ΚΑΙΣΑΡ ΑΝΤΩΝΙΝΟΣ /ὀ/ὄ/. ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ
5. ΑΔΡ. ΑΝΤΩΝΕΙΝΟΣ ο/ὄ ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ

Μᾶρκος Αὐρίλιος,

1. Μ. ΑΥΡΗΛΙΟΣ ΟΥΗΡΟΣ ο/ὄψις ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ
2. Μ. ΑΥΡΗΛ ΗΡΟΣ ο/ὄψις ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ
3. ΑΥ ΚΑΙ. Μ. ΑΥΡΗΛΙ ΑΝΤΩΝΕΙΝΟΣ ὀ/ὄψις ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ
   ΦΑΥΣΤΕΙΝΑ ΝΕ ΣΕΒΑΣΤΗ ο/ὄ ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ
   ΦΑΥCΤΕΙΝΑ CΕΒΑΣΤΗ ο/ὄ ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ
   ΛΟΥΚΙΛΛΑ CΕΒΑΣΤΗ ο/ὄ ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ

Κόμμοδος

ΑΥΤ. ΚΑΙ.Λ.ΑΥΡ. ΚΟΜΟΔΟΣ ὀ)ὄ ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ
ΑΥ. Κ. ΑΥ. ΚΟΜΟΔΟΣ ὀ)ὄ ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ
ΑΥ.ΚΑΙ.ΑΥ. ΚΟΜΟΔΟΣ ὀ)ὄ ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ
ΑΥ. ΚΟΜΟΔΟΣ ὀ)ὄ ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ
ΚΡΙCΠΕΙΝΑ CΕΒΑΣΤΗ ὀ)ὄ ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ
ΛΟΥΚΙΟΣ ΣΕΠΤΙΜΙΟΣ ΣΕΒΗΡΟΣ
ΑΥ Κ.Λ.CΕΠ CΕVΗΡΟΣ ΠΕ ὀ)ὄ ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ
ΑΥ Κ Λ CΕΠ CΕVΗΡΟΣ Π. ὀ)ὄ ΟΥΛΠΙΑΝΩΝ ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ
ΑΥΤ Λ CΕΠΤ CΕVΗΡΟΣ ΠΕΡ ΟΥΛΠΙΑΝΩΝ ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ
ΑΥ Λ CΕΠ Ι CΕVΗΡΟΣ ὀ)ὄ ΟΥΛΠΙΑΝΩΝ ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ
ΑΥ Κ Λ CΕΠ CΕVΗΡΟΣ ὀ)ὄ » »
ΑΥ Κ Λ CΕΠ CΕVΗΡΟC ὀ)ὄ ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ
ΑΥΤ Κ CΕΠ CΕVΗΡΟC ὀ)ὄ ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ

Ἰουλία Δόμνα.

ΙΟΥΛΙΑ ΔΟΜΝΑ CEB δ)ὄ ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ
ΙΟΥΛΙΑ ΔΟΜΝΑ CEB δ)ὄ ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ

Καρακάλας

1. ΑΥΤ Μ ΑΥΡΗΛΙΟC ΑΝΤΩΝΙΟΣ δ)ὄ ΟΥΛΠΙΑΝ ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ
2. ΑΥ Κ Μ ΑΥΡ ΑΝΤΩΝΙΝΟΣ δ)ὄ ΟΥΛΠΙΑΝΩΝ ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ
3. ΑΥΤ Μ ΑΥΡΗΛ Α δ)ὄ ΟΥΛΠΙΑΝΩΝ ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ
4. ΑΥΤ Μ ΑΥΡΗΛ ΑΝΤΩΝΙΝΟC δ)ὄ ΟΥΛΠΙΑΝΩΝ ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ
   CEVHPIA
   NYMΦIA
5. ΑΥΤ Κ Μ ΑΥ ΑΝΤΩΝΕΙΝΟC δ)ὄ ΟΥΛΠΙΑΝΩΝ ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ
   CEBHPIA
   NYMΦIA
6. ΑΥ Κ Μ ΑΥΡΗ ΑΝΤΩΝΙΝΟΣ δ)ὄ ΟΥΛΠΙΑΝΩΝ ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ
   CEYHPIA
   A
   NYMΦIA
   A
7. ΑΥ Κ Μ ΑΥΡ ΑΝΤΩΝΙΝΟC δ)ὄ ΟΥΛΠΙΑΝΩΝ ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ
   CEYH
   PIA
   NYM
   ΦIA

Γέτας Καῖσαρ (198-209)

1. Π CEΠΤ ΓΕΤΑC Κ δ)ὄ ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ
2. Π CEΠΤΙ ΓΕΤΑC δ)ὄ ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ
3. Π CEΠΤΙ ΓΕΤΑC ΚΑΙ δ)ὄ ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ

Γέτας Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ (208-291-2ος)

1. ΑΥ ΚΑΙ CEΠ ΓΕΤΑΣ δ)ὄ ΟΥΛΠΙΑΝΩΝ ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ
2. ΑΥ Κ Π CEΠ ΓΕΤΑΣ δ)ὄ ΟΥΛΠΙΑΝΩΝ ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ
   CEBHPI
   A
   NYMΦAI
   A
3. ΑΥ Κ Π CEΠ ΓΕΤΑC δ)ὄ ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ
4. Π CEΠΤΙ ΓΕΤΑ δ)ὄ ΑΓΧΙΑΛΟΥ

Αὐτοκράτωρ Μαξιμῖνος

1. ΑΥΤ ΜΑΞΙΜΕΙΝΟΣ δ)ὄ ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ
   EYCEB ΑΥΓ

2. ΑΥΓ ΜΑΞΙΜΕΙΝΟΣ ΕΥ Ν ð)ŏ ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ
3. ΑΥ ΜΑΞΙΜΕΙΝΟΣ ΕΥΣ ð)ŏ ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ
4. ΑΥΓ ΜΑΞΙΜΙΝΟΣ ΕΥΣΕΒ ΑΥΓ ð)ŏ ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ
5. ΑΥΓ ΜΑΞΙΜΕΙΝΟΣ ð)ŏ ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ

Γορδιανὸς III (Medallons)

1. ΑΥΤ Κ ΑΝΤ ΓΟΡΔΙΑΝΟΣ ΑΥΓ ð)ŏ ΟΥΛΠΙΑΝΩΝ ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ
2. ΑΥΤ Κ Μ ΑΝΤ Α ΓΟΡΔΙΑΝΟΣ ð)ŏ ΟΥΛΠΙΑΝΩΝ ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ
3. ΑΥΤ Μ ΑΝΤ ΓΟΡΔΙΑΝΟΣ ΑΥΓ ð)ŏ ΟΥΛΠΙΑΝΩΝ ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ
4. ΑΥΤ Κ Μ ΑΝΤ ΓΟΡΔΙΑΝΟΣ ΑΥΓ ð)ŏ ΟΥΛΠΙΑΝΩΝ ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ
5. ΓΟΡΔΙΑΝΟΣ ΑΝ Κ ð)ŏ ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ
6. ΑΥΤ Κ Μ ΑΝΤ ΓΟΡΔΙΑΝΟΣ ΑΥ ΣΕΒ ΤΡΑΝΚΥΛΕΙΝΑ ð)ŏ ΟΥΛΠΙΑΝΩΝ ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ
7. ΑΥΤ Κ Μ ΑΝΤ ΓΟΡΔΙΑΝΟΣ ΑΥΤ ΣΑΒ ΤΡΑΝΚΥΛΛΙΝΑ ð)ŏ ΟΥΛΠΙΑΝΩΝ ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ
8. ΑΥΓ Κ Μ ΑΝΤ ΓΟΡΔΙΑΝΟΣ ΑΥΓ ΣΑΒΙΝ ΤΡΑΝΚΥΛΛΙΝΑ ð)ŏ ΟΥΛΠΙΑΝΩΝ ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ

Τρανκυλλίνα

1. ΤΡΑΝΚΥΛΛΙΝΑ ð)ŏ ΟΥΛΠΙΑΝΩΝ ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ
2. ΣΑΒΙΑΑ ΤΡΑΝΚΥΛΛΙΝΑ ΑΥΓ ð)ŏ ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ
3. ΣΑΒ ΤΡΑΝΚΥΛΙΝΑ ð)ŏ ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ
4. ΣΑΒ ΤΡΑΝΚΥΛΛΙΝΑ ð)ŏ ΔΑΧΙΑΛΕΩΝ

Τὰ ὀνόματα ΑΝΤΩΝΙΝΟΣ ΜΑΞΙΜΙΝΟ ΤΡΑΝΚΥΛΛΙΝΑ ΦΑΥΣΤΙΝΑ ΣΑΒΙΝΑ Ἄλλοτε γράφονται ΑΝΤΩΝΕΙΝΟΣ ΜΑΞΙΜΕΙΝΟΣ ΤΡΑΝΚΥΛΛΕΙΝΑ ΦΑΥΣΤΕΙΝΑ.

Παρατηρήσεις

1) Ἐπειδὴ ὁ χῶρος τοῦ νομίσματος εἶναι στενός, αἱ λέξεις τοῦ τίτλου τοῦ αὐτοκράτορος ἢ συγκόπτονται ἢ γράφεται μόνον τὸ ἀρχικὸν γράμμα τῆς λέξεως καὶ μόνον τὸ ὄνομα τοῦ αὐτοκράτορος γράφεται ὁλόκληρον π.χ.

1) ΑΥΤ ΚΑΙ Τ ΑΔΡΙ ΑΝΤΩΝΙΝΟΣ ὁλόκληρος ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΚΑΙΣΑΡ ΤΙΤΟΣ ΑΔΡΙΑΝΟΣΑΔΡΙ/ΑΝΟΣ ΑΝΤΩΝΙ/ΝΟΣ

2) ΑΥ Κ Λ ΣΕΠ ΣΕΒΗΡΟΣ ὁλόκληρος.
ΑΥ/τοκράτωρ Κ/ΑΙΣΑΡ/ ΛΟΥΚΙΟΣ ΣΕΠ/ΤΙΜΙΟΣ/ ΣΕΥΗΡΟΣ

Ἡ ἐπιγραφὴ ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ γράφεται συνήθως ΑΓΧΙΑΛΕΝ σπανίως δὲ ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ

3) Ἡ ἐπιγραφὴ ΟΥΛΠΙΑΝΩΝ ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ συνήθως γράφεται, ὅταν εἰς τὴν προσθίαν ὄψιν εἶναι τύπος προτομὴ κεφαλὴ τοῦ αὐτοκράτορος γράφεται δὲ ἁπλῶς ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ, ὅταν ὑπάρχη ὁ τίτλος ἡγεμονεύοντος ἢ ἡ

προτομὴ αὐτοκρατείρας ἡ Καίσαρος, σπανίως δὲ γράφεται ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ, ὅταν ὑπάρχῃ ἡ προτομὴ ἢ κεφαλὴ αὐτοκράτορος.

Αἱ ἐπιγραφαὶ ἡγεμονεύοντος.

Ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως μερικῶν νομισμάτων τῆς ἀρχαίας Ἀγχιάλου εὑρίσκονται τὰ ὀνόματα ἡγεμονευόντων τῆς Θράκης (Legatus).

Ἐπὶ αὐτοκρ. Εὐσεβοῦς ΗΓΕ ΚΟΜΜΟΔΟΥ
Ἐπὶ αὐτοκρ. Μάρκου ΗΓΕ ΑΠΚΛ ΜΑΡΤΙΑΔΟΥ
» » ΚΟΜΜΟΔΟΥ ΗΓ ΙΟΥΛ ΚΑΣΤΟΝ
» » » ΗΓ ΚΑΙ CΕΡΟΥΙΛΙΑΝΟΥ
» Ι ΣΕΒΗΡΟΥ ΗΓΕ CΤ ΒΑΡΒΑΡΟΥ

ὅ μὲ πλῆρες τὸ ὄνομα ὅπως ἐξάγεται ἀπὸ ἄλλα νομίσματα καὶ ἐπιγραφάς.

G. IULIUS COMODUS ἐπὶ Εὐσεβοῦς APPIUS GLAUDIUS MARTIALES ἐπὶ Μάρκου μεταξὺ 161-169 IULIUS GASTUS ἐπὶ Κομόδου περὶ τὰ 184 G AECI LIU SERUILIANUS ἐπὶ Κομμόδου μεταξὺ 186-190 T. STATIUS BARBARUS ἐπὶ Σεβήρου μεταξὺ 196-198.

Τὰ ὀνόματα ἵστανται μόνο μὲ μεγάλα γράμματα καὶ ἐπίσης μόνον ἐπὶ νομισμάτων μὲ προτομὴν αὐτοῦ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ὄχι ἐκείνων μὲ αὐτοκρατορικὰς συζύγους ἢ πρίγκηπας αἱ ὁποῖαι μὲ μικρὰ γράμματα ἀρκοῦνται.

Μένει νὰ ζητηθῇ ἡ αἰτία τοῦ ἐθίμου τῆς τοποθετήσεως τῶν ὀνομάτων τῶν Θρακικῶν ἡγεμόνων καὶ ὄχι ἄλλων, οἱ ὁποῖοι διὰ τὴν Ἀγχίαλον τόσον ἀσαφεῖς εἶναι, ὅπως καὶ διὰ τὰς ἄλλας πόλεις. Μὲ τὴν αὐθαιρεσίαν τῶν λεγάτων ὅλα ἐξηγοῦνται καὶ ἄλλο τίποτε.

Αἱ ἐπιγραφαὶ ΗΓΕ ὑπάρχουν μόνον ἐπὶ νομισμάτων φερόντων τὰς προτομὰς τῶν ρωμαίων αὐτοκρατόρων Ἀντωνίου Εὐσεβοῦς, Μάρκου Αὐρηλίου Κομμόδου καὶ Σεβήρου ἀπὸ δὲ τοῦ Ἀντ. Καρακάλα παύουν νὰ ἐμφανίζωνται.

Ἡ ἐπιγραφὴ Σεβηρία Νυμφία.

Ἐπί τινων νομισμάτων τῆς ἀρχαίας Ἀγχιάλου εὑρίσκεται ἡ ἐπιγραφὴ CΕΒΗΡΙΑ ΝΥΜΦΙΑ.

Τὰ ΝΥΜΦΙΑ ἁπλῶς ἢ ΣΕΒΗΡΙΑ ΝΥΜΦΙΑ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ ρωμαίου αὐτοκράτορος Λουκίου ΣΕΠΤΙΜΙΟΥ ΣΕΒΗΡΟΥ, ἦσαν τοπικοὶ ἀγῶνες διεξαγόμενοι εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἀγχίαλον πρὸς τιμὴν τῶν νυμφῶν αἱ ὁποῖαι ἐτιμῶντο καὶ ἀπὸ τοὺς Θρᾶκας καὶ ἐταυτίζοντο μὲ τὰς τρεῖς Χάριτας. Τοιοῦτον τύπον ἔφερον εἰς τὰ νομίσματα καὶ ἀνάγλυφα εὑρεθέντα εἰς τὰς ἀνασκαφὰς τῶν Θέρμων (AQUAE CALIDAE), αἱ ὁποῖαι ἀνῆκον εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἀγχίαλον εἰς ἀπόστασιν 17 χιλιομ. τῆς πόλεως Ἀετοῦ.

Ὅτι διεξήγοντο ἀγῶνες εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἀγχίαλον μαρτυροῦν διάφοροι τύποι τῶν νομισμάτων τῆς ἀρχαίας Ἀγχιάλου, ὅπως ὁ Ἡρακλῆς ὁ προ-

στάτης τῶν ἀγώνων μὲ ρόπαλον ἢ πνίγων τὸν λέοντα τῆς Νεμέας, ἅρματα, ἀθληταὶ κρατοῦντες στέφανον καὶ κλάδον φοίνικος, ἀθλητὴς ἐστεμμένος, τράπεζα ἀγωνιστική.

Ὠνομάσθησαν ΣΕΒΗΡΙΑ ΝΥΜΦΙΑ οἱ ἀγῶνες πρὸς τιμὴν τοῦ ρωμαίου αὐτοκράτορος Λουκίου Σεπτημίου Σεβήρου, ὁ ὁποῖος ὅπως καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Μ. Τραϊανὸς πολὺ ἐπροστάτευσαν τὴν ἀρχαίαν Ἀγχίαλον ἴσως καὶ νὰ τὴν ἐπεσκέφθησαν. Οἱ λόγοι μᾶς εἶναι ἄγνωστοι πιθανῶς ὅμως ἡ ἀρχαία Ἀγχίαλος νὰ ἐχρησίμευσεν εἰς τὸν Μ. Τραϊανὸν κατὰ τοὺς Δακικούς του πολέμους τὸ 101 μ.Χ. καὶ 104-106 μ.Χ. καὶ πρὸς τὸν αὐτ. Λ. Σ. Σεβῆρον κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ πολέμου ἐναντίον τοῦ Πεσκενίου Νίγηρος καὶ τὴν πολιορκίαν τοῦ Βυζαντίου κατὰ τὰ ἔτη 193-196 μ. Χ.

Ἡ ἐπιγραφὴ ΣΕΒΗΡΙΑ ὑπάρχει εἰς τέσσερα νομίσματα τῆς ἀρχαίας Ἀγχιάλου μὲ τὸν τύπον τοῦ αὐτοκράτορος Αὐρηλίου Ἀντωνίνου (Καρακάλα) ἔμπροσθεν καὶ εἰς τὴν ὀπισθίαν ὄψιν κάτωθεν τοῦ τύπου ἀγωνιστικῆς τραπέζης μὲ κλάδον φοίνικος. Καὶ εἰς ἓν νόμισμα τῆς ἀρχαίας Ἀγχιάλου φέρον τὸν τύπον τοῦ αὐτοκράτορος Καίσαρος Ποπλίου Σεπτημίου Γέτα (211-212 μ.Χ.) εἰς τὴν ἐμπροσθίαν ὄψιν καὶ εἰς τὴν ὀπισθίαν ὄψιν τοῦ ἰδίου τύπου τράπεζα ἀγωνιστικὴ καὶ ἐπάνω αὐτῆς στέφανος ἔπαθλον καὶ κλάδος φοίνικος.

Τὰ γράμματα Α Β Γ Δ Ε

Ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς Ἀγχιάλου παρατηροῦνται τὰ γράμματα Α. Β.Γ.Δ.Ε. τὰ ὁποῖα ἐδήλουν τὴν τιμὴν τοῦ νομίσματος καὶ εἶχαν σχέσιν μὲ τὸν αὐτοκράτορα ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ὁποίου ἐκόπησαν καὶ τὸν τύπον. Τοῦτο δὲ συνηθίζετο καὶ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῶν γειτονικῶν πόλεων.

Τὸ μικρότερον βάρος καὶ μικροτέραν ἀξίαν ἔχει τὸ γράμμα Α τὸ δὲ μεγαλύτερον βάρος καὶ μεγαλυτέραν ἀξίαν ἔχει τὸ γράμμα Ε.

Οἱ κατωτέρω δύο πίνακες δίδουν σαφῆ παράστασιν τοῦ μέσου βάρους καὶ ἀξίας τῶν νομισμάτων τῆς ἀρχαίας Ἀγχιάλου.

Τὸ βάρος τῶν νομισμάτων καὶ ἡ χρῆσις τῶν γραμμάτων.

Τὸ μέσον βάρος τῶν νομισμάτων τῆς Ἀγχιάλου εἰς γραμμάρια ἀπὸ τοῦ Εὐσεβοῦς μέχρι τοῦ Π. Γέτα δεικνύει ὁ κάτωθι πίναξ:

Αὐτοκράτορες	Δ	Γ	Β	Α
1. Εὐσεβὴς	—	6,93	4,31	2,46
2. Μάρκος Αὐρήλιος	—	—	—	3,89
3. Φαυστίνα νεωτέρα	—	9,23	—	—
4. Κόμμοδος	10,85	9,23	6,9	—
5. Σ. Σεβῆρος	11,78	—	5,56	3,85
6. Δόμνα Ἰουλία	—	8,07	—	—

Αὐτοκράτορες	Δ	Γ	Β	Α
7. Καρακάλας Ἀντ.	11,06	—	—	—
8. Π. Σ. Γέτας	13,39	—	4,96	2,99
9. ψευδοαυτόνομα	—	—	4,15	1,93

Ἐπὶ τοῦ Γορδιανοῦ ὑπάρχουν νομίσματα τῆς Ἀγχιάλου τὰ λεγόμενα Medaillons. Ὁ ἑπόμενος Πίναξ δεικνύει τὰ ὀνόματα τῆς Ἀγχιάλου ἐπὶ τίνων αὐτοκρατόρων ἐκόπησαν καὶ τὰ γράμματα τὰ ὁποῖα ἔφερον.

1. Εὐσεβὴς	Δ	Γ	Β	Α	10. Καρακάλλας	Δ			
2. Μάρκος Αὐγ.		Γ		Α	11. Π. Γέτας Κ.			Β	Α
3. » Αὔγ.	Δ	Γ			12. » Αὔγ.	Δ		Β	Α
4. Φαυστίνα		Γ			13. Ψευδοαυτόνομον			Β	Α
5. Λούκιλλα			Β		14. Μαξιμῖνος Ε	Δ	Γ	Β	Α
6. Κόμμοδος	Δ	Γ	Β		15. Γορδιανὸς Ε		Γ		Α
7. Κρεσπίνα		Γ			16. » Καὶ				
8. Σ. Σεβῆρος	Δ		Β	Α	Τρανκιλίνα	Δ			
9. Δόμνα Ἰουλία		Γ			17. Τρανκιλίνα			Β	Α

ΠΕΡΙΚΛΗ ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

ΤΑ ΠΑΙΔΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ Γ. ΒΥΖΥΗΝΟΥ *

('Ομιλία στὸν τάφο του 16 'Απριλίου 1952)

Δυὸ κάγκελα στὸν τάφο σου
πεῦκο καὶ πρασινάδα.
Νά, γύρω σου, Βιζυηνέ,
ὁλόκληρ' ἡ 'Ελλάδα.

"Ετσι μιὰ μέρα μὲ τὸ τετράστιχο αὐτὸ τῆς στιγμῆς εἶπα καὶ διετύπωσα τὴ γνώμη μου γιὰ τὸ Γεώργιο Βιζυηνό. Καὶ θαρρῶ πῶς ἔτσι εἶναι. Γιατί, ἂν τὸ κορμί του τὸ κλεῖ ὁ λιτὸς καὶ φτωχικὸς αὐτὸς τάφος, ἐδῶ στὴν πρωτεύουσα τοῦ 'Ελληνισμοῦ, τὴν 'Αθήνα, τὸ ἔργο του τὸ κλεῖ στὴν καρδιὰ καὶ στὴν ψυχή του καὶ τὸ περιβάλλει μὲ τιμὴ καὶ θαυμασμὸ ὁλόκληρος ὁ 'Ελληνισμός. Θέλησα δηλ. νὰ εἰπῶ πὼς εἶναι πασίγνωστος καὶ πανελλήνιος ὅπως πράγματι καὶ εἶναι. Καὶ στοὺς λογογράφους καὶ λογοτέχνες καὶ στοὺς κριτικούς. Καὶ στοὺς πεζογράφους καὶ στοὺς ποιητές, ἀλλὰ καὶ στὰ μαθητούδια ἀκόμα μὲ τὰ παιδικὰ καὶ παιδαγωγικὰ τραγούδια του, ποὺ τἄγραψε ἀποκλειστικῶς γι' αὐτά.

Πέρυσι τὴ γαλήνη καὶ τὴν ἠρεμία τῆς ἱερῆς σιγῆς καὶ τῆς ματαιότητος τῆς πολιτείας αὐτῆς τῶν νεκρῶν, ἐτόλμησα καὶ τὴν ἐτάραξα μὲ τὰ τραγικὰ καὶ δραματικὰ στοιχεῖα τοῦ ἀριστουργηματικοῦ διηγήματός του: «Τὸ ἁμάρτημα τῆς μητρός μου». 'Εφέτος θὰ σᾶς γίνω ταραξίας. Θὰ σᾶς προσφέρω μιὰ σύντομη καὶ περιεκτικὴ ἀνάλυση καὶ κρίση, ἤρεμη καὶ ἁπαλή, ὡς συμπλήρωμα ἐπιμνημόσυνο, γιὰ τὰ παιδικὰ τραγούδια τοῦ Βιζυηνοῦ.

"Ολοι, λίγο πολύ, ἔχουμε γνώση τῶν τραγουδιῶν αὐτῶν καὶ ξέρουμε ἴσως τὸ πλῆθος καὶ τὴν ποικιλία της. Τὰ τραγούδια αὐτὰ εἶναι κατὰ τὸ περιεχόμενο, θρησκευτικά, πατριωτικά, φυσιογνωστικά, πραγματογνωστικὰ καὶ ἀποφθεγματικὰ καὶ ἔχουν δημοσιευθῆ στὴ Διάπλαση τῶν παίδων καὶ στὰ ἀναγνωστικὰ τῶν δημοτικῶν σχολείων τοῦ ἐλεύθερου καὶ τοῦ ὑπόδουλου ἑλληνισμοῦ. 'Ανατύπωση σὲ ξεχωριστὸ βιβλίο δὲν ἔγινε ποτὲ τῶν τραγουδιῶν αὐτῶν καὶ οὔτε γράφτηκε καμμιὰ σύντομη, ἢ ἐκτενὴς ἀνάλυση καὶ κρίση γι' αὐτά. "Ισως νἄμαι ἐγὼ ὁ πρῶτος τολμητίας, ποὺ ἐπιχειρῶ νὰ κάμω τὸ ἔργο αὐτὸ καὶ σᾶς παρακαλῶ ἀκοῦστε τὴν ταπεινή μου γνώμη:

'Ο Βιζυηνὸς κατὰ τὴν κρίση μου εἶχε ἐξαιρετικὰ δυνατὸ καὶ βαθὺ τὸ αἴσθημα καὶ τὸ τάλαντο του πραγματικοῦ παιδαγωγοῦ. Καὶ γι' αὐτὸ στήριξε

---

* Σ. Δ. Τὰ παιδικὰ τραγούδια τοῦ Γ. Βιζυηνοῦ ἐτύπωσεν ἡ 'Εταιρ. Θρακ. Μελετῶν στὰ 1953 μὲ τὸν ἀριθ. 17 καὶ τὴν καλλιτεχνικὴ προσπάθεια τῆς κ. Ζωῆς Μελανδινοῦ καὶ Περ. Παπαχριστοδούλου καὶ ἐπιστασία Πολ. Παπαχριστοδούλου.

τὴν ποικιλία καὶ σύνθεση τῶν παιδικῶν τραγουδιῶν μὲ βαθειὰ διείσδυση στὴν ψυχοσύνθεση καὶ στὴν κλίση τῶν παιδιῶν τὴν ἀναμφισβήτητη καὶ σύμφωνη μὲ τὴν ἡλικία τους πρὸς τὴ ζήτηση τῆς αἰσθηματικῆς καὶ ψυχικῆς ἡδονῆς. Ἡδονῆς, ποὺ παρέχουν ἀναμφίβολα καὶ ἡ ποίηση καὶ ἡ μουσικὴ καὶ ὁ χορὸς στὴν παιδικὴ ἡλικία, γιὰ τὴν κατάκτηση τῆς ἀθῴας ἀπόλαυσης καὶ τῆς ἄγνῆς καὶ ἄδολης χαρᾶς, ποὺ τόσο ταιριάζουνε μὲ τὴ παιδικὴ φύση καὶ ὑπόσταση, πρᾶγμα ποὺ ὁ Βιζυηνὸς τὸ πέτυχε θαυμάσια.

Ποιητὴς μὲ γνήσια ποιητικὴ φλέβα, μὲ προνομιοῦχον λαϊκὴ προέλευση καὶ καταγωγή, ἀλλὰ καὶ μ᾽ ἀνώτατη μόρφωση καὶ γνώση βαθειὰ τῆς τεχνικῆς τοῦ μέτρου, τοῦ ρυθμοῦ καὶ τῆς ρίμας, ἀκόμη καὶ τῆς ζωντανῆς γλώσσας τοῦ λαοῦ, τοῦ τέλειου αὐτοῦ ὀργάνου τῆς ποιητικῆς τέχνης, ἐλάξεψε στίχους, ὅπως ὁ ἀριστοτέχνης γλύπτης στὸ μάρμαρο, καὶ τεχνούργησε στροφὲς καὶ ποιήματα γιὰ τὶς παιδικὲς ψυχὲς ὅσο κανένας ἄλλος ποιητής μας, ὅπως ἐγὼ τοὐλάχιστο νομίζω. Κι᾽ ἔτσι ἀναδείχτηκε ἕνας λαϊκὸς ποιητὴς ὄχι βέβαια σὰν τοὺς λαϊκοὺς ἀγράμματους ποιητάρηδες, ἀλλὰ ποιητάρης σὰν ἐκείνους τοὺς ἀνώνυμους ποὺ φκιάσανε τὰ δημοτικὰ καὶ τὰ κλέφτηκα τραγούδια, μ᾽ ἀνώτατη ὅμως μόρφωση, μ᾽ ἐπιστημονικὴ ἐκπαίδευση, παιδαγωγὸς, φιλόσοφος, λογοτέχνης πρωτοπόρος στὰ εἴδη ποὺ καλλιέργησε καὶ κάτοχος τῆς λαϊκῆς ἔμφυτης ἔμπνευσης σ᾽ ἐπίζηλο βαθμό, ποὺ συγκέρασε τὴν πηγαία ἔμπνευση μὲ τὴν ἐπιτυχημένη χρήση τῆς ποιητικῆς γλώσσας τοῦ λαοῦ καὶ τὴν λιτότητα στὴν ἔκφραση μὲ τὴν ἐπιμέλεια στὴ μορφή. Πράγματα ποὺ καθιστοῦν αὐτὸ τὸ ἔργο του, ὄχι μόνο ἀξιόλογο, ἀλλὰ καὶ μοναδικὸ ἀπὸ τὴν παιδαγωγική του ἄποψη, ἱκανὸ νὰ τοῦ δώση τὸν ἐπίζηλο τίτλο τοῦ κατ᾽ ἐξοχὴν ποιητοῦ τῶν παιδιῶν. Καὶ τέτοιος εἶναι πράγματι ὁ Βιζυηνός. Ποιητὴς τῶν παιδιῶν. Οἱ στίχοι του μοιάζουν τὸ στημόνι καὶ ὑφάδι τῆς ὑφάντρας, οἱ στροφές του τὰ κομμάτια ποὺ ὑφαίνει ἡ ὑφάντρα στ᾽ ἀργαλειό της, καὶ τὸ ποίημα, ἢ τὸ τραγούδι του τὸ ὁλοκληρωμένο, τῆς ὑφάντρας τὸ κεντητὸ ἢ πλουμιστό. Λαξεύει ὁ γλύπτης, ὑφαίνει ἡ ὑφάντρα, ἀλλὰ ποιεῖ ὁ ποιητὴς τεχνίτης ὁ πρῶτος, τεχνίτρα ἐκείνη, ἄλλος καλλιτέχνης ὁ Βιζυηνός.

Στὰ θρησκευτικά του ποιήματά του ἐνσταλάζει στὴν ψυχή τους τὴν ἁγνὴ καὶ τὴν ἄδολη πίστη πρὸς τὸ Δημιουργὸ καὶ χτίστη τοῦ Παντός. Στὰ πατριωτικά του τὴν ἀγάπη πρὸς τὴν πατρίδα, ποὺ ὑψώνεται, ὑψώνεται καὶ φτάνει ἴσαμε τὴν ὑπέρτατη γι᾽ αὐτὴν θυσία τῆς ζωῆς. Τὴν ἀγάπη πάλι πρὸς τὴν μητέρα του τὴν ἁπλώνει θερμή, πολὺ θερμὴ καὶ παραδειγματικὴ καὶ γεμάτη ἀψεγάδιαστη εὐγνωμοσύνη πρὸς ἐκείνη, ποὺ τὸν γέννησε. Κι᾽ ἔτσι μὲ τὴν ἴδια νοοτροπία καὶ τεχνοτροπία προχωρεῖ στὰ φυσιογνωστικὰ καὶ πραγματογνωστικὰ τραγούδια του, ποὺ νομίζει κανεὶς πὼς ἔχει αὐτὰ τὰ ἴδια τὰ πράγματα μπροστά του, καθὼς τὰ διαβάζει. Τὸ ἴδιο καὶ στὰ ἀποφθέγματά του. Αὐτὰ ἐγκατεσπαρμένα ἐδῶ κι᾽ ἐκεῖ ἀνάμεσα στἄλλα, ἐκπέμπουν τὸ δικό τους φῶς, σὰν αὐτόφωτα καὶ ξεχωρίζουν μὲ τὴν λακωνική τους συντο-

μία τὴν ἐξαιρετική τους ὁμορφιά, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴ σαφήνειά τους καὶ τὴν ὠφέλεια. Πάνω σ' ὅλα αὐτὰ ἡ χρήση τοῦ τροχαϊκοῦ μέτρου καὶ ρυθμοῦ, ἡ ἁβίαστη καὶ πλούσια ρίμα μὲ τὴν ἀφελῆ λαϊκὴ γλῶσσα, θαρρεῖς παράγουν κάποια μουσικὴ ἐμμέλεια, ποὺ κατακυλεῖ τ' αὐτὶ καὶ πλημμυρεῖ τὴν καρδιὰ ἀπὸ μιὰ γλυκειὰ συγκίνηση καὶ ἡδονή.

'Αλλ' ἂς προσπαθήσω νὰ κατατοπιστοῦμε μὲ μερικὰ ἀντιπροσωπευτικὰ παραδείγματα, ποὺ σὲ μένα τοὐλάχιστον εἶναι χαραγμένα, ἀνεξίτηλα ἀπὸ τὰ παιδικὰ μαθητικά μου χρόνια. Παρακαλῶ ἀκούστε τα :

'Ο καλὸς Θεὸς

"Ολα τ' ἀνθη ποὺ προβάλλουν,
ὅταν ὁ καιρός τους φτάσει,
ὅλα τὰ πουλιὰ ποὺ ψάλλουν
μέσ' τὰ φυλλωμένα δάση,
ὅλα ὁ καλὸς Θεός,
ὁ Θεός τὰ ἔχει πλάσει.

Τὰ ρυάκια ὅπου χύνουν
τὴ δροσιά τους δράμι-δράμι,
τοὺς ὠκεανούς, ποὺ πίνουν
κάθε λίμνη καὶ ποτάμι,
ὅλα ὁ καλὸς Θεὸς
ὁ Θεὸς τὰ ἔχει κάμει.

Τὰ ψηλὰ βουνὰ ποὺ ζοῦνε
τἄγρια θεριὰ κρυμμένα.
τὰ λιβάδια ποὺ βοσκοῦνε,
τόσ' ἀρνάκια χαϊδεμένα,
ὅλα ὁ καλὸς Θεός,
ὁ Θεὸς τἄχει πλασμένα.

Καὶ τὸν ἥλιο, ὅπου χάρη
καὶ ζωὴ σκορπᾶ στὴ φύση,
καὶ τῆς νύκτας τὸ φεγγάρι
καὶ τ' ἀστέρια μέσ' τὴν κτίση,
ὅλα ὁ καλὸς Θεός,
ὁ Θεὸς τὰ ἔχει κτίσει.

Γι' αὐτὸ πρέπει κάθε στόμα,
νὰ τοῦ πέμπη εὐγνωμοσύνη,
ἐπειδὴ ψυχὴ καὶ σῶμα
κι' ὁμορφιὰ καὶ γεροσύνη,
ὅλα ὁ καλὸς Θεός,
ὁ καλὸς Θεὸς τὰ δίνει.

Ναί, ὅλα ὁ καλὸς Θεὸς τὰ δίνει. 'Ο καλὸς Θεός ποὔδωκε καὶ τοῦ Βιζυηνοῦ τὴν πλούσια ποιητικὴ φλέβα κι' ἔψαλε τόσο ὡραῖα καὶ κατανυχτικὰ κι' αὐτὸν καὶ τὰ θαυμαστά ἔργα του.

'Η Πατρὶς

"Ολες τὶς χῶρες νὰ σᾶς πῶ,
ὅλες τὶς χῶρες ἀγαπῶ,
ποὺ ἄκουσα καὶ εἶδα.
Καμμιὰ πλὴν τόσο πιὸ πολύ,
σὰν τὴν Πατρίδα τὴν καλή,
τὴν ἴδια μου Πατρίδα.

"Ολου τοῦ κόσμου τὰ καλά,
ὅσο κι' ἂν εἶναι αὐτὰ πολλά,
μ' ἐκείνη δὲν ἀλλάζω.
Κι' ὅταν ἐκείνη τ' ἀπαιτεῖ.
ἀπὸ καμμία δυνατὴ
θυσία δὲν τρομάζω.

Ἀφήνω μάννα κι' ἀδελφὴ
καὶ στῶν βουνῶν τὴν κορυφὴ
ὑψώνω τὴ σημαία.
Καὶ μ' ἕνα βλέμμα χαρωπὸ
γιὰ τὴν Πατρίδα μου χτυπῶ
καὶ πολεμῶ γενναία.

Τὶ νὰ προσθέσω παρακαλῶ καὶ πῶς ν' ἀναλύσω καὶ νὰ κρίνω μὲ περισσότερα λόγια τὸ διαμαντάκι αὐτό, ἢ καλλίτερα τὸ γάργαρο αὐτὸ ρυάκι τῆς φιλοπατρίας καὶ τῆς θυσίας ;

Κι' ἕνα ἀριστουργηματάκι. Τὸ τραγούδι τῆς μητέρας. Ἀκούστε το καὶ πέστε με δὲν εἶναι πλήμμυρα υἱϊκῆς στοργῆς ;

Πῶς νὰ πειράξω τὴ μητέρα,
νὰ κάμω ἐγὼ νὰ λυπηθῇ,
ποὺ ὅλη νύχτα κι' ὅλη μέρα
γιὰ τὸ καλό μου προσπαθεῖ ;

Πῶς ν' ἀρνηθῶ, ἢ ν' ἀναβάλω
ὅ,τι ὁρίζει κι' ἀπαιτεῖ,
ἀφοῦ στὴ γῆ δὲν ἔχω ἄλλο,
κανένα φίλο σὰν αὐτή ;

Αὐτὴ στὰ στήθη τὰ γλυκά της
μὲ εἶχε βρέφος ἀπαλό,
μὲ κάθιζε στὰ γόνατά της,
καὶ μ' ἔμαθε νὰ ὁμιλῶ.

Αὐτὴ μὲ τρέφει καὶ μ' ἐνδύει
ὅλο τὸ χρόνο ποὺ γυρνᾶ,
καὶ δίπλα στὴ μικρή μου κλίνη
σὰν ἀρρωστήσω ξαγρυπνᾶ.

Αὐτὴ σὰν πέσω καὶ χτυπήσω
φιλᾶ νὰ γιάνη τὴν πληγή !
κι' αὐτὴ τὶ πρέπει νὰ ἀφήσω,
καὶ τὶ νὰ κάνω μ' ὁδηγεῖ.

Πῶς λοιπὸν τέτοια μητέρα,
νὰ κάνω ἐγὼ νὰ λυπηθῇ,
ποὺ ὅλη νύχτα καὶ ὅλη μέρα
γιὰ τὸ καλό μου προσπαθεῖ ;

Δὲν εἶναι ἀλήθει πραγματικὸ διαμάντι ποὺ χύνει θαμβωτικὰ λάμψη μητρικῆς καὶ υἱϊκῆς μαζὶ στοργῆς ; Προϊὸν πηγαίας ποιητικῆς ἐμπνεύσεως, ποὺ ἔγινε περίφημο στὸν παιδικὸ μαθητικὸ κόσμο, ποὺ γέρασε τώρα καὶ τὸ θυμᾶται ἀκόμα ; Κάϋμένε Βιζυηνέ !

Νὰ κ' ἕνα ἀπόφθεγμα !

Τὸ δένδρο ποὺ μεγάλωσε στρεβλὸ
θὰ τσακιστῇ, μὰ ἴσιο δὲ θὰ γίνῃ.
Κι' ὅποιος μικρὸς δὲ μάθει τὸ καλό,
θὰ μεγαλώσῃ καὶ κακὸς θὰ μείνῃ

Εἶναι κανεὶς ποὺ ἔχει ἀντίρρηση στὸ τόσο κοινὸ αὐτὸ ἀπόφθεγμα, καὶ τόσο σοφό ;

Ὁ Κορυδαλλός του :

Μὲ τὰ φτερὰ
τὰ σταχτερά,
μὲ τὸ μικρὸ διάδημα
πετάει στὸν αἰθέρα.
Μὲ λιγερὸ
καὶ δροσερὸ
καὶ ζωηρὸ κελάδημα
μᾶς φέρνει τὴν ἡμέρα.

Βαθμό, βαθμό,
μ᾽ ἕνα ρυθμὸ
ἀνέβη καὶ δέ φαίνεται
μὲ φῶς περιχυμένο,
στὸν οὐρανὸ
τὸ γαλανὸ
ἀόρατο κυμαίνεται,
τὸ τρισευτυχισμένο !
Ἀλλὰ γιατὶ
τὰ παραιτεῖ
τὰ φωτεινὰ οὐράνια
καὶ κάτω πάλι βλέπει ;
— Ἔχει φωλιὰ
κι᾽ ἔχει πουλιὰ
δῶ κάτω στὰ πλατάνια
καὶ ταῖρι ποὺ τὰ σκέπει.

Ὅσο καλὰ
ποῦνε ψηλὰ
χάμω ἔχει τὰ παιδάκια του.
Πῶς νὰ τὰ λησμονήση ;
Μὲ συλλογὴ
καὶ μὲ στοργὴ
μαζεύει τὰ φτεράκια του
νὰ πᾶ νὰ τὰ φιλήση.
Πῶς ἀγαπῶ
κάθε σκοπό,
ποὺ ψάλλεις μὲ κατάνυξη
ξανθὸ κορυδαλλάκι !
Εὐλογητὸς
ἂς εἶν᾽ Αὐτός,
ποὺ στόλισε τὴν ἄνοιξη
μὲ σὰν ἐσὲ ψαλτάκι !

Ναί, ἂς εἶναι εὐλογητός, ποὺ μᾶς χάρισε ἕναν τέτοιο ποιητή, σὰν τὸν Γεώργιο Βιζυηνό !

Τρέφω τὴν ἐλπίδα, πὼς δὲν σᾶς κούρασα καὶ πὼς δὲν ἐτάραξα τὴ γαλήνη καὶ τὴν ἡρεμία τοῦ ἱεροῦ τούτου χώρου, ὅπου κοιμᾶται τὸν αἰώνιο ὕπνο του ὁ πανελλήνιος αὐτὸς ἡγέτης Θρᾷξ.

Ἀθῆναι 16 Ἀπριλίου 1952

ΧΑΡΙΤΩΝΟΣ ΜΙΣΑΗΛΙΔΗ

ΒΛΑΣΙΟΣ ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ

Ὁ ἀριστοκράτης Δημοσιογράφος

Ὑπάρχουν στὴν ζωή μας περιπτώσεις, ποὺ μᾶς ἀπομακρύνουν ἀπὸ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα ἐνῶ ἔπρεπε τοὐλάχιστον νὰ τὰ ἐνθυμούμεθα, ἀντιθέτως τὰ ξεχνοῦμε. Στὴν σημερινὴ πεζὴ ζωή, πιὸ πολὺ θαυμάζουμε καὶ ἐνθυμούμεθα ἕναν Πρίσλεϋ, ὅμως ὅταν πρόκειται γιὰ ἕναν ἔξοχον πνευματικὸν ἄνθρωπον, τὸν Μπέρναρ Σῶ ἐπὶ παραδείγματι, τὸν ἀφίνουμε στὸ περιθώριο. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος μᾶς χάρισε μερικὲς εὔθυμες στιγμὲς μὲ τὸν τρελλὸν χορόν του, ἐνῷ ὁ δεύτερος, τὴν σοφία του. Πόση διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν προτιμήσεων. Θαυμάζουμε κάτι στιγμιαῖο καὶ λησμονοῦμε τὸν ἄνθρωπο, ποὺ συνετέλεσε νὰ καλυτερεύση ἡ ζωή μας. Ἕνας τέτοιος ἄνθρωπος ποὺ ἐνδιαφέρθηκε γιὰ τὴν προαγωγὴ τῶν συνανθρώπων του, καὶ προσπάθησε νὰ μᾶς ὁδηγήση στὸν δρόμο τῆς εὐτυχίας, ἦταν ὁ δικός μας Βλάσιος Γαβριηλίδης, ὁ δημοσιογράφος, ποὺ πέθανε στὸ κλεινὸν Ἄστυ στὶς 13 Ἀπριλίου 1920. Ἡ ζωὴ αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἦταν ἀφιερωμένη στὴν Ἑλλάδα, καὶ ὅταν λέγω Ἑλλάδα, ἐννοῶ ξεχωριστὰ τὸν καθένα μας.

Δυστυχῶς πολλοὶ λίγοι, εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ πεθαίνουν γιὰ τοὺς ἄλλους. Οἱ περισσότεροι ἀπὸ μᾶς φροντίζουμε γιὰ τὸν ἑαυτό μας καὶ ἂν φωνασκοῦμε εἰς τὰς συνεδριάσεις τῆς Βουλῆς, ἢ κατὰ τὴν παραμονὴ τῶν ἐκλογῶν βγάζουμε πύρινους λόγους, ὅτι θὰ κάνουμε καὶ θὰ δείξουμε, αὐτὸ ἀποβλέπει στὸ πῶς θὰ καταφέρουμε τοὺς κουτούς, νὰ συγκεντρώσουν τὰ ἀγαθά τους, γιὰ νὰ τὰ ρίξουν στὸ καλάθι μας. Ὁ Γαβριηλίδης ὅμως σὰν Βυζαντινὸς ἄρχοντας, ὅταν τοῦ ἄφιναν ἐπάνω στὸ γραφεῖο καμμιὰ ἐπιταγή, τὴν ἐπέστρεφε μὲ χαμόγελο εἰς τὸν πονηρὸν ἐπιδότην, μὲ τὴν ἀπόφασιν :

—Ἂν εἶναι δυνατὸν αὐτὸς ὁ πονηρὸς νὰ μὲ τσαλακώση...

Ὁ Γαβριηλίδης ἦταν Ἑλληνόφρων. Ἂν ἐσηκώνετο ἀπὸ τὸν τάφον του, καὶ ἄκουε τὸ σημερινὸ τίτλο, ποὺ δίδομε στὸν ἑαυτόν μας ὡς ἐθνικόφρονες, θὰ μᾶς ἔσπανε στὸ ξύλο. Τί ἐθνικόφρονες εἴμεθα, ὅταν ἀπὸ Ἕλληνες γινόμεθα Γάλλοι, καὶ τὸ βράδυ Πορτογάλλοι, τὴν ἄλλη μέρα Ὁλλανδοί, καὶ ὅταν θυμώσουμε πρὸς τὸ βράδυ βέροι Φινλλανδοί ! Ὁ Γαβριηλίδης ἦταν βράχος. Ἀλλοιῶς μποροῦσε νὰ πουλήση τὸ Ἔθνος του, νὰ γίνη πλούσιος καὶ ἡ Ἑλλὰς μιχθήτω πυρί. Δὲν ἐγεννήθη διὰ νὰ ὑποστηρίξη ξένα συμφέροντα. Δημοσιογράφοι ὑπάρχουν πολλοί, ὅμως ὑπὸ ἐξηρτημένην ἐργασίαν. Εἰς μίαν ἐφημερίδα γράφουν τὸ πρωΐ, ὑπὲρ ὑγείας καὶ μακροημερεύ-

σεως τοῦ πρωθυπουργοῦ μας, καὶ τὸ βράδυ εἰς ἄλλην, πότε θὰ ἔλθη ἡ ὥρα νὰ ξεκουμπιστῆ. Ἐδῶ παρουσιάζεται καὶ μιὰ ἄλλη διαφορὰ μεταξὺ δημοσιογράφου καὶ δημοσιολόγου. Ὁ Γαβριηλίδης εἶναι δημοσιολόγος καὶ σὰν τέτοιος εἶναι ἕνας ἀνώτερος ἄνθρωπος, ποὺ βλέπει τὴν ζωὴ κατὰ διάφορο τρόπο. Ὁ Γαβριηλίδης, εἶναι ξεχωριστὴ προσωπικότης, ἕνα ἐκλεκτὸ τέκνο τῆς Θράκης [1], ποὺ ρούφηξε τὸ γάργαρο νερὸ τῆς Ὀρφικῆς πηγῆς, δι' αὐτὸ καὶ ὡς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του ἡ φαντασία του ἦταν κρυστάλλινη. Κατὰ τὸν βιογράφον του Δημήτριον Ἀναστασόπουλον (τὸν Ἀθηναῖον) (Βλ. Γαβριηλίδης, 1904 σελ. 32 Ηα, Ἀναστασοπούλου Δημ.) «ἡ Ἀκρόπολις, δὲν ἦταν οὔτε Ἐγγλέζικη, οὔτε Ἀμερικάνικη, οὔτε Γερμανική, οὔτε Φραντζέζικη, ἀλλ' οὔτε καὶ Ἑλληνική. Ἦταν Γαβριηλιδική». Ὁ χαρακτηρισμὸς αὐτός, νομίζω, ὅτι ἔχει τὴν σημασίαν, τοῦ ἀνεξάρτητος. Ἐφ' ὅσον λοιπὸν ὁ Γαβριηλίδης δὲν ἦτο τίποτε ἀπὸ ὅσα ἀνέφερα καὶ εἶναι Ἕλλην, σὲ μένα φαίνεται Ὑπερέλλην!

Ὁ Δημ. Ἀναστασόπουλος, ποὺ ἦταν στενὸς συνεργάτης του, ὁμιλεῖ γι' αὐτὸν μὲ τόσην θέρμην, ὥστε νὰ τὸν θεωρῆ, ὡς σπανίαν ἰδιοφυΐαν καὶ ἀποκάλυψιν, διὰ τὴν δημοσιογραφικήν του δεινότητα.

Τὸν Γαβριηλίδη τὸν χαρακτηρίζω ὡς ἀριστοκράτην καὶ γι' αὐτὸ εἶναι ἀνάγκη, νὰ ἐξετάσουμε τὶ σημαίνει κυρίως ἡ λέξις ἀριστοκράτης. Δυστυχῶς συγχέουμε τὸν ἀριστοκράτην μὲ τὸν πλουτοκράτην. Ὁ Γαβριηλίδης ἦταν τὸ πρῶτο. Ἦταν ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἐφρόντιζε διὰ τοὺς πολλοὺς καὶ ὄχι οἱ πολλοὶ γι' αὐτόν. Πολλὲς φορὲς εἶχε οἰκονομικὲς δυσχέρειες. Εἰς μίαν ἐπιστολήν του πρὸς τὸν Οἰκονομικὸν Ἔφορον ἔγραφε τὰ ἑξῆς:

—«Ἐγὼ εἶμαι καὶ συντάκτης καὶ μεταφραστὴς καὶ διορθωτὴς ἀκόμη καὶ εἰσπράκτωρ». Καὶ ὁ Ἔφορος ἐκείνης τῆς ἐποχῆς τοῦ ἀπαντᾶ ἐγγράφως: «Ἐφ' ὅσον δὲν ἔχει κέρδη ἡ ἐφημερίδα σας, ἀπαλλάσσεσθε τοῦ φόρου κύκλου ἐργασιῶν». (Θ. Συναδινοῦ σ. 35—412 Κα. ΕΒΙ).

Ἂν ζοῦσε σήμερα, ὡρισμένως θὰ τὸν εἶχαν στὸ φρέσκο! Ὁ Γαβριηλίδης, ἀντὶ νὰ καταφύγη στοὺς ἀνθρώπους, ποὺ ἀνυπομόνως περίμεναν νὰ μπῆ στὸ κλουβί τους, καὶ νὰ κελαϊδῆ γιὰ τὰ συμφέροντά τους, προτιμοῦσε ν' ἀπευθυνθῆ σ' ἕνα φίλο του, νὰ τοῦ ζητήση δανεικά, παρὰ νὰ ὑποδουλωθῆ. Ἐφαντάζετο τὴν ὑποδούλωση αὐτή, ὡς ὑποδούλωση τῆς Ἑλλάδος του.

Ἦταν ἕνας λαμπρὸς ἀδάμας, τὸν ὁποῖον ὅσον καὶ ἂν προσπαθοῦσαν νὰ λασπώσουν, ἔμενε ἀνέπαφος καὶ λαμπερός! Ἀριστοκράτης δὲν εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἐμφανίζεται εἰς τοὺς χορούς μὲ μονόκλ καὶ σμόκιν, οὔτε μόλις ἀποχωρισθῆ ἀπὸ τὸν συνομιλητήν του τὸν μουτζώνει! οὔτε καὶ φτύνει ἀπὸ τὸ μπαλκόνι του στὸ δρόμο... Ὁ Γαβριηλίδης εἶναι ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸν ὁποῖον θὰ ἐμπιστευθῆτε τὸ μυστικόν, χωρὶς τὸν φόβον, ὅτι τὴν δεύτερη μέρα θὰ πάγη στὸ καφενεῖον, νὰ σᾶς κουτσομπολέψη. Θὰ κρατήση τὸ μυστικό σας στὰ μυχιαίτατα τῆς ψυχῆς του, ἐπειδὴ ἔτσι τὸν ἔμαθε ἡ μάννα του.

---

1. Βεβαιώνεται πὼς ἡ μητέρα του ἦταν Ἐπιβατιανή.

Καὶ τώρα ἂς ἐξετάσουμε, τὶ γράμματα ἔμαθε, σὲ ποιὸ σχολεῖο καὶ ἀπὸ ποιὸ δάσκαλο. Κατὰ τὸν βιογράφο του Συναδινὸ γεννήθηκε στὴν Πόλη, στὰ 1848. Ἀλλὰ σὲ ποιά συνοικία ; Ἡ Πόλη εἶναι ἀπέραντη. Ὁ Μανουὴλ Γεδεὼν τὸν ὁποῖον ἠρώτησα, μοῦ εἶπε ὅτι τὸν διεκδικοῦν καὶ τὰ Ψωμαθιά [1]. Ὅμως τὸ σπίτι ποὺ μεγάλωσε ἦταν κοντὰ στὴν Πόρτα τῆς Ἁγίας, στὸ Ἁγιὰ Καποῦ, πρὸ τῆς πύλης τοῦ Πετρίου καὶ προτελευταία πύλη τοῦ Φαναρίου. Καὶ ἔτσι τὸν θέλει Φαναριώτην. Ὅταν ἀπεφοίτησε ἀπὸ τὴν Μεγάλη τοῦ Γένους Σχολή, μὲ ἄριστα, τὸ πρᾶγμα ἔγινε γνωστὸ εἰς τοὺς πνευματικοὺς κύκλους τῆς Πόλης, ἐπειδὴ ὁ βαθμὸς αὐτὸς ἦταν σπάνιος. Ἀπεφασίσθη ἔτσι νὰ τὸν στείλουν εἰς τὴν Γερμανίον γιὰ ἀνώτερες σπουδές.

Ὅταν ἐπέστρεψε στὴν Κωνσταντινούπολι, ἐφάνη εὐθὺς πόσον ἡ ψυχή του, ἦταν ἐπαναστατική. Ἔβλεπε τοὺς Ἕλληνας χλωμούς, ἐπειδὴ ἡ ἀτμόσφαιρα εἰς τὴν ὁποίαν ζοῦσαν ἦταν πνιγερή. Λαχταροῦσαν τὴν ἐλευθερία τους. Ζητοῦσαν καθαρὸ ἀέρα. Νὰ ἀνοίξουν τὸ στόμα τους καὶ βαθειὰ νὰ ἀναπνεύσουν. Ὁ Γαβριηλίδης γίνεται βιαστικός. Γράφει τὸ πρῶτον ἄρθρο εἰς τὴν «Ἑπτάλοφον» στὰ 1868, δηλαδή, ὅταν ἦταν 20 ἐτῶν. Καὶ εὐθὺς ἀμέσως ἐκδίδει τὴν «Ὁμόνοιαν» [2]. Ἀργότερα ἐκδίδει τὴν «Μεταρρύθμισιν» εἰς τὴν ὁποίαν καταφέρεται κατὰ τοῦ Σουλτανικοῦ καθεστῶτος, ὁπότε καὶ καταδικάζεται ὑπὸ τῶν Τουρκικῶν δικαστηρίων εἰς θάνατον. Τὸ πρᾶγμα περιέρχεται εἰς γνῶσιν του καὶ φεύγει κρυφίως εἰς τὴν Ἀθήνα.

Ἀθήνα ! Ἡ πόλις ὅπου θὰ ρίξη τὸν ἐθνικὸ σπόρο, χωρὶς τὸν κίνδυνο νὰ καταδιωχθῆ ἀπὸ τὴν σουλτανικὴ ἀστυνομία. Μὲ τὸν φίλο του καὶ συνεργάτη Κλεάνθη Τριανταφύλλου ἐκδίδει στὰ 1878, τὸ σατυρικὸν «Ραμπαγᾶς» [3]. Στὰ 1879 ἐκδίδει τὴν δισεβδομαδιαία πολιτικοσατυρικὴν ἐφημερίδα «Μὴ χάνεσαι» καὶ κατόπιν τὴν «Ἀκρόπολιν».

Ὁ Γαβριηλίδης ὅμως ὅσο κι' ἂν ἐκδίδη ἐφημερίδα εἰδήσεων, δὲν ξεχνᾶ τὴν σάτιρά του. Δημιουργεῖ μίαν Σχολὴν εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ὑπάρχει ἔλεος, γιὰ ὅσους δὲν πολιτεύονται Ἐθνικῶς.

Εἶνε σκληρὸς ἐκεῖ ποὺ χρειάζεται καὶ ἅγιος στοὺς ἁγίους.

Η ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ

Εἶναι ἡ πρώτη ἐφημερίδα, ποὺ ἐκδίδεται στὴν Ἑλλάδα μὲ πνεῦμα νεωτεριστικόν. Σ' αὐτὴν βλέπουμε καὶ πρὸ παντὸς στὰ 1883, μιὰ ρωμαλέα προσπάθεια τοῦ ἐκδότου, νὰ ρίξη εἴδωλα, νὰ γκρεμίση παληὰ τζάκια καὶ νὰ

1. Βλ. Χ. Μισαηλίδη «Τὸ Φανάρι» Ἀθῆναι 1950 Γ.Π. 3714 Κ.

2. Τὸ Φανάρι στὰ τέλη τοῦ ΙΘ' αἰῶνος εἶχε 10.000 περίπου κατοίκους. Σὲ κανένα μέρος τοῦ κόσμου δὲν ἀναλογεῖ ἕνας ἐκδότης ἐφημερίδος σὲ κάθε 1.000 κατοίκους.

3. ραμπαγᾶς=παληάνθρωπος, πρωταγωνιστής, κωμειδυλλίου τοῦ Victorien Sardou. Un avocat politicien de café et chef d'une bande des demagogues.

χυθῆ ἄπλετο φῶς, στὰ στενὰ σοκάκια, ὅπου τὶς νύκτες οἱ λογιώτατοι ἔκαμναν περίπατο χωρὶς νὰ μποροῦν σὰν πνευματικοὶ ἄνθρωποι, νὰ μᾶς ποδηγετήσουν. Ὁ Γαβριηλίδης κατακεραυνώνει μικροὺς καὶ μεγάλους. Δὲν λογαριάζει κανένα, οὔτε τὸ βασιλιά! Ὅλοι οἱ ἡγέτες μας διερωτῶνται ἀπὸ ποῦ μᾶς ἦλθε αὐτὸς ὁ μπελᾶς. Ὅταν τὸν ἐπλησίαζαν μὲ ἕνα βρυχηθμὸ λέοντος τοὺς τρομοκρατοῦσε τόσο, ὥστε νὰ σκορπίζωνται καὶ ἔτσι ἡ λεωφόρος πρὸς τὴν Ἐθνικὴν προκοπὴν νὰ ἀνοίγεται διάπλατα. Ὁ λαὸς ἀναθαρρεῖ. Βλέπει ὅτι θὰ ἀνατείλουν καλύτερες μέρες. Ὁ ἐθνικὸς σπόρος ποὺ ἔσπειρε, ἔπιασε. Τὸ Ἔθνος ἐπαίρεται γιὰ τὸν καινούργιο ἀέρα ποὺ πνέει. Ὁ πόλεμος τοῦ 1897 μὲ τὴν Τουρκία δείχνει τὴν γυμνότητα τῶν ἐπαϊόντων μας. Ὅπως ὁ Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος εἶχε ἑτοιμάσει τὰ ὑλικὰ μὲ τὰ ὁποῖα ὁ Χριστὸς θὰ ἔκτιζε τὸ μεγάλο οἰκοδόμημά του, ἔτσι ὅταν ἦλθε ὁ Βενιζέλος μετὰ τὴν Ἐπανάσταση τοῦ Γουδῆ, βρῆκε τὸ Ἔθνος ἀπηλλαγμένο ἀπ' τὶς ἁλυσίδες του καὶ ἕτοιμο νὰ βαδίση πρὸς τὴν δόξαν, χάρις εἰς τὸν Γαβριηλίδην. Πολλοὺς κόπους κατέβαλε γι' αὐτὸ ὁ Γαβριηλίδης, ἔφτυσε αἷμα. Καὶ ἦλθε ἡ ἡμέρα, ἀπὸ τὰ παράθυρα τῆς ἐφημερίδος του νὰ θαυμάζη τὴν ἀλκὴν τοῦ Ἔθνους. Ὁ Γαβριηλίδης σὰν πνευματικὸς στρατηγός, εἶχε τὸ ἐπιτελεῖο του. Στὰ γραφεῖα τῆς «Ἀκροπόλεως» βλέπουμε νὰ μπαίνουν νέοι ἄνθρωποι καὶ ὅλοι αὐτοὶ τὸ ἔχουν καμάρι, ὅτι συνεργάζονται μὲ τὸν κορυφαῖον πνευματικὸν αὐτὸν ἡγέτην, τὸν Πρύτανιν τῶν δημοσιογράφων, ποὺ θὰ τοὺς δώση τὸ πτυχίον τοῦ Πανεπιστημίου του.

***

Οἱ Ἑβραῖοι μποροῦν νὰ ἔχουν ἕνα πολύτιμο βιβλίο, τὴ Βίβλο τους, γιὰ μένα ὅμως δὲν ὑπάρχει καλύτερο ἀνάγνωσμα ἀπὸ τοὺς πρώτους τόμους τῆς «Ἀκροπόλεως». Ποιός ὀργανισμὸς θὰ ἀνελάμβανε, νὰ ἐκδώση τὰ πρῶτα σώματα τῆς Ἀκροπόλεως, ὥστε κάθε σχολεῖο νὰ τὰ ἔχη εἰς τὴν βιβλιοθήκην του; Εἰς τὶς σελίδες της, βρίσκει κανεὶς θέματα ποὺ ξαφνίζουν καὶ πάντοτε διδασκόμεθα, ξεφυλλίζοντάς την.

Ὁ Γαβριηλίδης εἶναι πάντοτε νέος. Ἡ δροσιὰ τῶν ἄρθρων του, εἶναι ὅπως ἡ δροσιὰ τοῦ Μάη. Ὅσες φορὲς πηγαίνω στὴν Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη ἐκεῖνο ποὺ μὲ «εὐφραίνει» περισσότερο, εἶναι ἡ ἀρθρογραφία τῆς «Ἀκροπόλεως». Ὁ Γαβριηλίδης ἀπὸ μίαν φωτογραφίαν του εἰς νεαρὰν ἡλικίαν, δημοσιευμένην εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Θεοδώρου Συναδινοῦ (Βλ. Θ. Συναδινοῦ Βλ. Γαβριηλίδης (1929) Ἐθν.Βιβλ. 412 Ρα) μᾶς δείχνει εὐθὺς ἀμέσως τὸ σπιρτόζικο τοῦ χαρακτῆρος του. Δὲν εἶναι ἄνθρωπος ποὺ τρώγει τζίτζιφα. Εἶναι ὁ ἐπαναστάτης, ποὺ θέλει εὐθὺς ἀμέσως νὰ κηρύξη τὴν ἐπανάστασή του, ἀλλὰ δὲν βρίσκει καταλλήλους συνεργάτας. Ὅταν ἦλθε στὴν Ἀθήνα ἔφαντάσθη, ὅτι μετὰ μίαν ἀριστίνδην ἐκλογήν, θὰ κατήρτιζε τὸ ἐπιτελεῖο του. Ἀντιλαμβάνεται ἀμέσως, πόσον οἱ Ἕλληνές του, εἶναι καθυστερημένοι. Καὶ ἀμέσως, πλώρη, γιὰ τὴν διαπαιδαγώγησή τους. Δὲν μπορεῖ ἕνας ἀξιωματικὸς νὰ κα-

ταλάβη ἕνα ὀχυρόν, ἂν προηγουμένως δὲν κάνη μάθημα εἰς τοὺς στρατιῶτες του, ἂν δὲν τοὺς προετοιμάση! Καὶ σκέφθηκε:

Ὁ λαός μου εἶναι ἄγουρος γιὰ πνευματικὲς ἐπαναστάσεις. Καὶ δὲν εἶχε ἄδικο. Κάθε ἐπανάστασις ἔχει τὸν χαρακτῆρα της. Ἄλλη εἶναι στρατιωτικὴ ἄλλη πολιτική. Ὁ Γαβριηλίδης ἤθελε τήν πνευματικήν. Ὅταν γίνεται μία ἐπανάστασις μὲ ἡγέτας στρατιωτικούς, αὐτὴ δὲν θεωρεῖται πολιτική, ἐπειδὴ ἐπικρατεῖ μέσῳ τῶν ὅπλων. Καὶ ἐδῶ φαίνεται ἡ σωφροσύνη του. Προσπαθεῖ νὰ ἀποφευχθοῦν οἱ ἀκρότητες. Ἐπαναστάσεις ποὺ δὲν ἐρείδονται ἐπὶ μελετῶν, ὡρισμένως ναυαγοῦν. Καὶ ὁ Γαβριηλίδης, δὲν ἦταν ἄνθρωπος τρελλῆς Σχολῆς. Ἔπρεπε νὰ διδάξη, νὰ μορφώση, νὰ εἰσχωρήση εἰς τὰ μυχιαίτατα τῆς ψυχῆς τοῦ λαοῦ καὶ τότε θὰ εἶναι βέβαιος γιὰ τὴν ἐπικράτησιν τῆς ἐπαναστάσεως. Στὴν Ἑλλάδα, ἔγιναν πάμπολλες ἐπαναστάσεις, ὅμως οἱ περισσότερες τὰ μεσάνυχτα! Αὐτοῦ τοῦ εἴδους ἐπαναστάσεις, δὲν τις συμπαθοῦσε. Ἤθελε ὁ λαὸς νὰ ἐπαναστατήση, πρᾶγμα, ποὺ ἀπαιτοῦσε προεργασίαν. Δὲν ἤθελε τὸ πιστόλι ποὺ τὸ δίδουν εἰς ὡρισμένους ἀνθρώπους, γιὰ νὰ φρουρήσουν τὰ σύνορα, νὰ τὸ χρησιμοποιήση διὰ τὰ σχέδιά του. Καὶ ἐδῶ φαίνεται ἡ ἀριστοκρατική του ψυχή. Εἶναι ἄρχοντας, ποὺ θέλει νὰ σταθῆ στὸ ὕψος του! Δὲν θέλει νὰ ἔλθη εἰς ἐπαφὴν μὲ κακοποιὰ στοιχεῖα, γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ του!

***

Οἱ στῆλες τῆς «Ἀκροπόλεως» εἶναι τὰ θεμέλια, ἐπὶ τῶν ὁποίων θὰ χτίση τὸ οἰκοδόμημα, ὅπου θὰ στεγαστῆ ἡ πίστη τοῦ Ἕλληνος, πρὸς μίαν καλυτέραν αὔριον, πρᾶγμα ποὺ δὲν τὸ ἐφαντάσθη ὁ πολὺς Βενιζέλος, ὅταν μιὰ ἀκατέργαστη ζύμη, θέλησε νὰ τὴν παρουσιάση κατὰ τὴν Μικρασιατικὴν ἐκστρατείαν. ἡ ὁποία στὸ τέλος ἐναυάγησε. Ἴσως λεχθῆ ὅτι οἱ πολιτικοί του ἀντίπαλοι ἔφεραν δυσκολίες εἰς τὸ ἔργον του. Ὅταν ὅμως ἕνας πολιτικὸς κάθεται εἰς τὸ πηδάλιον, πρέπει νὰ εἶναι σκληρός.

Δὲν πρέπει νὰ ἐμπιστευθῆ τὸ τιμόνι πλέον σὲ κανένα. Ὁ ἴδιος πρέπει νὰ ὁδηγήση τὸ σκάφος στὸ λιμάνι. Ὁ κόσμος μ' αὐτὸν τὸν πλοίαρχο ἤθελε νὰ ταξιδεύση. Θέλω τὸν πολιτικόν, νὰ ξεύρη περισσότερα ἀπὸ μένα. Ὁ Βενιζέλος, δυστυχῶς γιὰ τὸ ἔθνος, ἐνόμισε ὅτι οἱ ἀντίπαλοί του εἶναι καὶ αὐτοὶ ἱκανοὶ νὰ κυβερνήσουν τὸ ἐθνικὸ σκάφος καὶ γιὰ νὰ παύσουν οἱ φωνές τους, ἐπάνω στὴν τρικυμία, τοὺς παρέδωσε τὸ πηδάλιο καὶ αὐτοὶ τὸ ἐβύθισαν!

Ὅπως εἶπα καὶ παραπάνω ὁ Πρόδρομος τοῦ Βενιζέλου ἦταν ὁ Γαβριηλίδης, ἀλλὰ βλέπουμε τὸν ἴδιον Γαβριηλίδην, νὰ μὴ δέχεται τοὺς ἀπεσταλμένους τοῦ Βενιζέλου!

—Τὶ κι' ἂν εἶναι Βενιζέλος. Ἐγὼ εἶμαι προβενιζέλος. Ἐγὼ εἶμαι εἰς θέσιν καλύτερα ἀπὸ αὐτόν, νὰ ξέρω τὴν νοοτροπίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ὁ Βενιζέλος εἶναι καινούργιος, τὸν ἐκτιμῶ, ἀλλὰ πάντως εἶναι καινούργιος.

Καὶ βλέπουμε τὸν Βενιζέλο στὸ τέλος περικυκλωμένο ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους του, νὰ κατασπαράσσεται σὰν δορκάδα!

Ἀλλὰ ἂς ἐπανέλθουμε στὴν προσφιλῆ μας «Ἀκρόπολι», τοῦ 1883. Τὶ πρᾶγμα τέλος πάντων τὴν καθιστᾶ, ὥστε νὰ τὴν θεωρῶ ὡς ἕνα ἐξαιρετικὸν ἔντυπο; Εἰς τὰς διακοπάς σας λοιπὸν ἂν δὲν ἔχετε ποῦ νὰ περάσετε, ἐπισκεφθῆτε τὴν Ἐθνικὴν Βιβλιοθήκην. Σᾶς περιμένει ἕνα τερπνὸν ἀνάγνωσμα. Καὶ ὅταν λέγω τερπνόν, δὲν ἐννοῶ διασκεδαστικόν, ἀλλὰ ἐποικοδομητικόν. Εἰς τὴν Ἀκρόπολιν θὰ εὕρη ὁ ἀναγνώστης μιὰ ὕλη τόσον πλουσίαν, ὥστε ὅταν φύγη ἀπὸ τὴν βιβλιοθήκην νὰ θεωρεῖται αὐτόχρημα πλούσιος. Τὶ γλῶσσα ἁρμονική, τὶ σκέψεις κορυφῆς, τὶ ξανυχτικὰ λόγια. Ὁ Γαβριηλίδης εἶναι δημοσιογράφος, ποὺ κατορθώνει μὲ τὸ μικρότερο δημοσίευμα νὰ σαγηνεύη.

Ὕστερα ἀπὸ ὀκτὼ χρόνια μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γαβριηλίδη, στὸ «Ἐλεύθερο Βῆμα» τῆς 19ης Μαΐου 1928 νὰ τὶ διαβάζουμε στὸ κύριο ἄρθρο: «Ὁ Ἑλληνικὸς τύπος δυστυχῶς, μετεβλήθη ἀπὸ φρουρὸν τῆς ἀρετῆς, εἰς προαγωγὸν πάσης κακῆς πράξεως. Μόνον εἰς τὸ Ἔθνος ὡς σύνολον καὶ εἰς τὸν πολίτην ὡς μονάδα, ἀνήκει ἡ ἄμυνα κατὰ τοῦ κύματος αὐτοῦ, τοῦ συχαμεροῦ ἐκτραχηλισμοῦ».

Βέβαια ἀπὸ τότε πέρασαν τριάντα χρόνια καὶ ἡ νοοτροπία τῶν δημοσιογράφων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, δὲν εἶναι ἡ ἴδια μὲ τὴν σημερινήν. Ὅμως ὁ Γαβριηλίδης ἔζησε καὶ πέθανε σὲ μιὰ γενιά, ἡ ὁποία, τὸν ἐπίκρανε, ἀλλὰ σὰν ἀνώτερος ἄνθρωπος ποὺ ἦταν, σὰν καλὸς πατέρας, ἀφῆκε στοὺς Ἕλληνάς του, μιὰ σπουδαία ὑποθήκη, ποὺ τὴν βρίσκουμε, στὴν Ἐθνικὴ βιβλιοθήκη.

Καὶ γιὰ νὰ μὴν νομισθῆ, ὅτι παρουσιάζω τὸν ἀρθρογράφο μου καρυκευμένον, σᾶς μεταφέρω μερικὰ ἄρθρα του, γιὰ νὰ ἐνστερνισθῆτε καὶ σεῖς τὸν θαυμασμό μου. Ξεφυλλίζω τὴν Ἀκρόπολι χωρὶς νὰ κατορθώσω νὰ βρίσκω τὸ καλύτερο. Ὅλα εἶναι καλά. Ὅλα γραμμένα μὲ τὸν ἴδιον παλμό, τὸν ἴδιο ἐνθουσιασμό. Ἀπ' ὅλα ρέει μέλι. Καὶ ἐδῶ εἶναι τὸ περίεργον ὅτι τὸ γεύεσαι χωρὶς νὰ μπορῆς νὰ σταματήσης.

ΤΙ ΤΟ ΠΡΑΚΤΕΟΝ [1]

***Ἐκ Θράκης*:** «Δύνασθε νὰ ἀποστείλητε στόλον 12 Θωρακωτῶν, πλήρη γενναίων Ὑδραίων, Σπετσιωτῶν, Ψαριανῶν καὶ Γαλαξειδιωτῶν, νὰ κλείσωσι τὰ στενὰ τοῦ Ἑλλησπόντου. Δύνασθε ἀφοῦ κλείσητε τὰ στενά, ν' ἀποβιβάσετε εἰς Θάσον, Λῆμνον, Χίον, Σάμον, Ρόδον, Κῶ, Κρήτην καὶ τὰς λοιπὰς Ἑλληνίδας νήσους Ἕλληνας διοικητάς. Δύνασθε εἰς μίαν νύκτα ν' ἀποβιβάσετε ἀπὸ τῶν Τεμπῶν εἰς τὸν λαιμὸν τῆς Χαλκιδικῆς Χερσονήσου, 20.000 ἡλικαῶν ἀνδρῶν καὶ ν' ἀναπετάσετε τὴν κυανόλευκον σημαίαν εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, εἰς Σέρρας, Θεσσαλονίκην, Βιτώλια. Δύνασθε νὰ πράξητε ταῦτα; Ἐὰν

1. Ἀκρόπολις 19 Νοεμβρίου 1883 ἐκ τῆς σελ. 10.

δύνασθε, ἐντὸς πεντήκοντα ἡμερῶν καταπίπτει τὸ σαθρὸν καὶ σαπρὸν οἰκοδόμημα τῆς Τουρκίας. Ἂν δὲν δύνασθε, καθῆστε τότε αὐτοῦ, ὅπως καὶ τώρα κάθεσθε, ὡς ποντικοί, γεννηθέντες ἐντὸς κεφαλοτυρίου Ὁλλανδικοῦ καὶ καταβιβρώσκετε τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ σημερινοῦ κεφαλοτυροκρατιδίου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐγεννήθητε καὶ μὴ καθίστασθε γελοῖοι, θέλοντες νὰ παίζετε πρωταγωνιστοῦ πρόσωπον... Καθῆσθε αὐτοῦ κηφῆνες κεχηναῖοι, ὑπὸ τὴν Ἀκρόπολιν, ροφῶντες τὸν καφὲν καὶ τὸν ναργιλέν... παστοχάπται, μπεζεδοφάγοι... Καθῆσθε αὐτοῦ νὰ μᾶς διαβιβάζετε πληροφορίες περὶ τοῦ μήκους καὶ τοῦ πλάτους τῶν γλουτῶν τῶν ἑταιρῶν ὀρχουμένων ἐπὶ τῆς σκηνῆς... Ὦ γενεὰ διεστραμμένη, γενεὰ κακοδαιμόνων καὶ φλυάρων! Ἕως πότε θὰ σᾶς ἀνεχόμεθα»;

Σᾶς τὸν παρουσιάζω καὶ μὲ ἕνα ἄλλο ἄρθρο στὴν «Ἀκρόπολι» στὶς 20 Φεβρουαρίου 1885 (Ἦταν ἐποχὴ βουλευτικῶν ἐκλογῶν). «Ἐὰν διὰ τῶν ἄρθρων μας, κατεστρέψαμεν τυχὸν ποίησιν καὶ ἰδανικὸν καὶ πίστιν καὶ ἐλπίδα, αὐτὰ ἐζητήσαμεν νὰ τὰ καταστρέψωμεν ὄχι κατά, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ λαοῦ· ἀλλ' ἐναντίον τῶν ὑποψηφίων. Ὁ λαὸς ἔχει ἀκόμη ἀνεξάντλητα κεφάλαια πίστεως. Δύναται νὰ φθάση μέχρι τοῦ σημείου τοῦ νὰ πιστεύη ὅτι ὁ κ. Δεληγιάννης τῶν ὑποκλίσεων καὶ τῶν «Ἡ Αὐτοῦ Ἀποστολικὴ Μεγαλειότης ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας» ἤλλαξε φρόνιμα καὶ ἔγινε ἀντιβασιλικὸς ἢ ὅτι ὁ κ. Πετμεζᾶς, ὁ ζητῶν πρὸ ὀλίγου νὰ κάμη ἀριστοκρατικὸν τὸ πολίτευμα, δημιουργῶν Γερουσίαν, κεραυνοβολεῖ τώρα τὸ Σύνταγμα καὶ ζητεῖ Δημοκρατίαν ἢ ὅτι ἡ Ἀντιπολίτευσις ἐρχομένη εἰς τὰ πράγματα, θὰ ἐμπλήση (δηλαδὴ θὰ χορτάση, θὰ γεμίση, θὰ παχύνη), μέλιτος καὶ γάλακτος τὸν Ἑλληνικὸν λαόν». Ὁ Γαβριηλίδης μὲ τὸ ἄρθρον του αὐτὸ ἔλεγε εἰς τὸν λαόν:—«Φοβοῦ τοὺς Δαναοὺς καὶ δῶρα φέροντας». Ὅλους αὐτοὺς τοὺς ἐφοβεῖτο ἐπειδὴ δὲν ἐπίστευεν εἰς τὰς ὑποσχέσεις των.

ΛΟΓΟΓΡΑΦΟΣ

Ὁ Γαβριηλίδης εἶναι πολύπλευρος. Γνωρίζει τόσα πράγματα, ποὺ μόνον στὴν φιλομάθειά του ἀποδίδω. Κουράστηκε πολὺ ὁ Ἕλλην αὐτὸς γιὰ νὰ μάθη πολλὰ καὶ ὕστερα νὰ τὰ μάθη σ' ἐμᾶς. Αὐτὴν τὴν στιγμὴν μὲ ἐνδιαφέρει ὁ λογοτέχνης. Εἶναι ὁ ἐφαρμοστὴς τῆς μικρῆς φράσεως, ἐνῶ ἐν ἔτει σωτηρίῳ 1962, πολλοὶ λόγιοί μας, σᾶς ζαλίζουν μὲ τὶς σχοινοτενεῖς φράσεις τους. Καὶ γράφει τὸν Ἰούλιο τοῦ 1894. «Ἡ ἁμαξοστιχία τρέχει [1] ἐν μέσω στροφῶν Ἀπριλίου καὶ ποιημάτων Μαΐου. Τώρα ἀργυροδίνοι ποταμοί. Τώρα εἰς τὴν Νιρβάναν πιστεύουσαι λίμναι. Παντοῦ ἔλατα καὶ δρῦς. Λιμὼν δ' ἐπ' αὐτὰ καὶ δι' αὐτῶν. Σπῖνοι κελαδοῦντες μονοσύλλαβα Ἡ ἐωθινὴ δρόσος μεταβαλλομένη εἰς ἡσυχίαν. Ἡ ἡσυχία εἰς δρόσον.»

---

1. Ἀπὸ ἕνα ταξεῖδι του εἰς τὴν Νορβηγίαν, τῆς ὁποίας γνωρίζει καὶ τὴν γλῶσσαν («Νέον Πνεῦμα» περιοδικόν).

Καὶ τώρα μεταφέρω τὸ λεκτικόν του, εἰς μίαν ὑπόθεσιν ὑπηρετρίας. (Βλ. «Ἀκρόπολιν 9 Νοεμβρίου 1910), ἡ ὁποία ἐξεδικήθη κάποιον μεγαλόσχημον κύριον εἰς τοῦ ὁποίου τὸ σπίτι εἰργάζετο. Ὅλες οἱ ἐφημερίδες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐζήτησαν νὰ καταδικασθῆ αὐστηρότατα ἡ ἀθλία ὑπηρέτρια. Πλὴν τῆς «Ἀκροπόλεως» Μία βόμβα ! Μία ἔκρηξις. Ἕνα δίκαιον ! Ἕνα δικαίωμα ! Ἡ ὑπηρέτρια φονεύει ἕνα κύριον ! Διότι δὲν ὑπάρχουν πλέον δοῦλοι καὶ κύριοι. Ἐν ἐσμὲν ὅλοι ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Τὴν διέφθειρε ; Τὴν ἐσπίτωσε ; Τὴν ἐγκατέλειψε. Νὰ κι' ἐκείνη ! Διατὶ τὸ νά ; Διὰ τὴν ἔλλειψιν δικαιοσύνης. Διὰ τὴν ὕπαρξιν κοινωνίας λύκων, ἔγραφε ὁ Γαβριηλίδης.

Ο ΓΙΓΑΣ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

Ὁ γίγας τοῦ πνεύματος, τρομοκρατεῖ τοὺς πάντας καὶ τὰ πάντα. Ποιὸς νὰ παραβγῆ μαζί του. Ὅταν ὁ βιογράφος του Θ. Συναδινὸς ἐζήτησε τὴν γνώμην τῶν διανοουμένων, οἱ περισσότεροι ἐξ αὐτῶν, ὡμολογοῦσαν ὅτι ἦσαν πολὺ μικροὶ νὰ ὁμιλήσουν γιὰ τὸν ἔξοχον αὐτὸν ἄνθρωπον. Ὁ Μιλτιάδης Λιδωρίκης, ἕνα καλλιεργημένο πνεῦμα, νὰ τί ἀπήντησε :

—«Νὰ διατυπώσω ἐγὼ γνώμην γιὰ τὸν Γαβριηλίδην ; Κώνωψ ἐπὶ κέρατος βοὸς ἐκαθίζετο καὶ ἠΰλει. Τώρα ἴσως λεχθῆ ἀπὸ μερικούς, πῶς ἐγὼ ἐτόλμησα νὰ ἔχω γνώμην γιὰ τὴν σπουδαίαν αὐτὴν προσωπικότητα.

Ἁπλούστατα. Ἐπειδὴ εἶμαι ἕνας ἀπὸ ἐκείνους, ποὺ κάθουνται στὴ γαλαρία καὶ σ' ἐμένα ὁ ἠθοποιὸς πρῶτα πρῶτα θὰ ρίξη τὸ βλέμμα του, νὰ δῆ τί λέγω. Ὁ Βερώνης, ὅταν ἔπαιζε περίμενε μὲ ἀνυπομονησία τὰ χειροκροτήματα τῆς γαλαρίας. Ἂν αὐτὰ ἦσαν παταγώδη καὶ παρατεταμένα, ἡ δουλειὰ πήγαινε πρίμα. Ὁ Γαβριηλίδης δὲν μιλοῦσε γιὰ λίγους. Ἡ λαχτάρα του ἦταν οἱ πολλοί. Καὶ ὅταν ἔβλεπε οἱ πολλοὶ νὰ ἐνστερνίζωνται τὶς ἰδέες του, τότε ἔφευγε ἀπ' τὸ γραφεῖο του ***εὐχαριστημένος***.

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΚΑΙ ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ

Εἶπα παραπάνω ὅτι ὁ Γαβριηλίδης δὲν ἐλογάριαζε κανένα οὔτε τὸν βασιλέα ! Καὶ ὅταν ἔγινε ἡ δίκη του εἰς τὴν Σῦρον, ὡς ἀντικαθεστωτικοῦ, κυττάξτε τὶ εἶπε εἰς τὸ δικαστήριο : «Ἂν ὁ βασιλεὺς εἶναι ἡγέτης τοῦ Ἔθνους, ἐγὼ εἶμαι ἡγέτης τῶν ἡγετῶν» ! Καὶ τὸ δικαστήριο ἀναγκάσθηκε νὰ τὸν ἀπαλλάξη.

Η ΘΑΝΗ ΤΟΥ

Στὶς 13 Ἀπριλίου 1920, τὸ μεγαλοπρεπές μας κυπαρίσσι, τὸ κεραυνώνει μία δύναμις τρομακτική, ὁ Χάρος. Τίποτε δὲν εἶναι ἰσχυρότερον σ' αὐτὸν τὸν κόσμο. Στὰ ἱερά μας βιβλία διαβάζουμε : Τὶ βασιλεύς, τὶ στρατιώτης ! Ὅλοι κάμνουμε, τὸν τάχα καὶ μόνον σὲ μιὰ δύναμι, ποὺ δὲν μποροῦμε νὰ τὴν συλλάβουμε, παραδιδόμεθα ἄνευ ὅρων.

Ὁ Γαβριηλίδης, ἂν καὶ ἡγέτης τῶν ἡγετῶν, ἐδέχθη τὸ χτύπημα. Αὐτὸς ὁ κολοσσός, αὐτὸς ὁ δυναμικὸς ἄρχων, παρέδιδε τὸ πνεῦμα καὶ ἡ ἑλλη-

νικὴ δημοσιογραφία ἔχανε τὸν πρύτανίν της. Ὁ Σπῦρος Μελᾶς ποὺ κάθησε καὶ αὐτὸς στὰ θρανία τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Γαβριηλίδη, γράφει αὐθημερὸν ἕνα ἐμπνευσμένο ἄρθρο εἰς τὴν «Καθημερινήν», ὅπου τὸν παρουσιάζει σὰν τὸ κωδωνοστάσιο τῆς Βενετίας, ποὺ πέφτει κάτω καὶ γίνεται θρίμματα, ἀπὸ μιὰ θύελλα. Κάποτε ὁ κ. Μελᾶς τοῦ ἔδωκε ἕνα ἄρθρον, τὸ ὁποῖον δὲν εἶχαν δεχθῆ νὰ δημοσιεύσουν τρεῖς ἐφημερίδες, ὡς ἐπιλήψιμον, ὅμως ὁ Γαβριηλίδης τὸ ἐδημοσίευσε προθύμως.

—Πουλῶ χίλια φύλλα. Θὰ τὸ βάλω, τοῦ εἶπε, κι' ἂς πουλήσω δέκα! Εἶνε κρῖμα, ἐξακολουθεῖ ὁ Μελᾶς, ὅτι ἐσχάτως εἶχε μία ἀπὸ τὰς ἀστοχωτέρας του παλινωδίας. Ἀλλὰ μήπως εἴμεθα βέβαιοι ὅτι ἡ παλινωδία αὐτὴ ὀφείλεται εἰς τὸν Γαβριηλίδην, ποὺ ἐγνωρίσαμεν ὅλοι, ἢ εἰς ἕνα Γαβριηλίδην ἀσθενῆ, ὁ ὁποῖος ἔλειπε ἀπὸ τὴν «Ἀκρόπολιν» τὰς εἴκοσι ἐννέα ἡμέρας τοῦ μηνός; Ἀλλὰ ὁ κ. Μελᾶς δὲν ἀναφέρει ποιὲς ἦσαν αὐτὲς οἱ παλινωδίες, πρᾶγμα ποὺ ἔπρεπε νὰ μᾶς τὸ πῆ. Καλύτερα ὅμως ἦταν νὰ μὴν ἀνέφερε τίποτε τὴν στιγμή, ποὺ τὰ μάτια χιλιάδων Ἑλλήνων ἦσαν πλημμυρισμένα ἀπὸ δάκρυα! Καὶ τώρα ἂς ἐξετάσουμε αὐτὲς τὶς παλινωδίες τοῦ Γαβριηλίδη μας. Ἦταν ἅγιος καὶ ἔγινε διάβολος; Ἦταν γαλαντόμος καὶ μετεβλήθη εἰς τσιγγούνην! Ἦταν Ἕλλην καὶ μετεβλήθη εἰς Γερμανόν; Τίποτε ἀπὸ αὐτά. Ὁ Γαβριηλίδης στάθηκε στὸ ὕψος του.—Ἐνῶ εἰς τοὺς γερμανοφίλους, τοῦ 1940 ποὺ ἤξεραν, ὅτι τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ τὴν ἐπεδίωξαν οἱ Γερμανοὶ ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ Φὸν Λίμαν, ἐδόθη συγχωροχάρτιον.

Ἡ παλινωδία εἶναι πρᾶξις ποὺ καυτηριάζεται καὶ κάτι περισσότερον. Παρουσιάζει τὸν παλινωδοῦντα ὡς ἄνθρωπον, ποὺ δὲν εἶναι προικισμένος μὲ ἀξιοπρέπειαν. Ἀλλὰ ὁ Γαβριηλίδης ἦταν τέτοια πάστα, ὥστε νὰ γράφη καθ' ὑπαγόρευσιν;

Ἕνας μοῦ ἔλεγε ὅτι πρέπει νὰ προσέξω τὴν παλινωδίαν τοῦ Γαβριηλίδη, νὰ ἐξετάσω, νὰ ἐρευνήσω. Καὶ ἐγὼ θυμήθηκα τὸν Μέγαν Κωνσταντῖνον, ποὺ ἂν καὶ σκότωσε τὸ παιδί του, ἡ Ἐκκλησία ἐν τούτοις τὸν ἔκαμε Ἅγιον! Ὁ κύριος μὲ τὸν ὁποῖον συζητοῦσα, δὲν ἐπέτρεπε καμμίαν συγχώρησιν! Εἰς ποῖον; Εἰς τὸν νεώτερον Ἄτλαντα, τὸν βαστάζοντα τοὺς κίονας τοῦ οὐρανοῦ μας!

Εἶναι κάτι πράγματα στὴ ζωή μας, ποὺ τὰ παρακολουθοῦμε στὰ πεταχτὰ καὶ δίνουμε μιὰ βαρύτητα στὶς σκέψεις μας, ὡσὰν νὰ ἔχουμε δίκαιον πληρέστατο, χωρὶς νὰ ἐμβαθύνουμε ἐπ' ὀλίγον. Γιὰ νὰ ὁμιλήση κανεὶς γιὰ τὸν Γαβριηλίδην, πρέπει νὰ τὸν σπουδάση. Ὁ Γαβριηλίδης, δὲν εἶναι ἠθοποιός, εἰς τὸν ὁποῖον δίδουμε κάποιον ρόλον. Ὁ Γαβριηλίδης εἶναι κόσμος ξεχωριστός, κόσμος πρωτοβουλίας.

Εἶναι ἥλιος τὸν ὁποῖον δὲν μπορεῖς νὰ ἀτενίσης. Ἂν ἐπιμείνης στὴν ἔρευνά σου, θὰ ὁμολογήσης ὅτι ὁ Γαβριηλίδης εἶναι ἕνα συστατικὸ σπάνιο τὸ ὁποῖον καμμία δύναμις δὲν μπορεῖ νὰ διαλύση. Ὁμολογῶ ὅτι δὲν ἐννοῶ

τὸν Παλαμᾶν, ἀλλὰ γι' αὐτό, δὲν εἶναι καὶ ποιητής; Ὁ Γαβριηλίδης εἶναι μιὰ μορφὴ αὐλακιοῦ, ποὺ διοχετεύει τὸ νερὸ στὰ φυτά, γιὰ νὰ δώση εἰς αὐτὰ ζωήν. Ἦταν δυνατὸ νὰ τ' ἀφήση ἀπότιστα κι' ἔτσι νὰ ξεραθοῦν; Ὁ χαρακτῆρας τοῦ Γαβριηλίδη, δὲν μποροῦσε νὰ ἀλλάξη.

Ἀλλὰ καὶ ποιὸς ἀπὸ τοὺς μεγάλους ἡγέτας δὲν ἔσφαλε! Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ποὺ σήκωσε τὸ δόρυ νὰ τὸ καρφώση εἰς τὴν καρδιὰν ἐπιστηθίου φίλου του; Ἡ ὁ Μέγας Ναπολέων, ποὺ συνέστησε τὴν σφαγὴν χιλιάδων Τούρκων αἰχμαλώτων; Καὶ ἐρωτῶ ἂν ὑπάρχη ἀναμάρτητος σ' αὐτὸν τὸν κόσμον! Ὁ Γαβριηλίδης γιὰ μερικοὺς ἁμάρτησε. Δὲ τοῦ τὸ συγχωροῦν. Εἶναι σκληροί. Καὶ ἐδῶ πρέπει νὰ ἐξετασθῆ τὸ βαρὺ γι' αὐτοὺς παράπτωμά του, μὲ νηφαλιότητα. Ὅταν ἡ Γερμανία εὑρίσκετο στὰ μαχαίρια μὲ τὴν Ἀντάντ, ἦταν ἐπόμενον νὰ γυρεύη δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ φίλους καὶ συναντιλήπτορας εἰς τὴν προσπάθειά της νὰ νικήση τοὺς ἀντιπάλους της. Ὁ Γαβριηλίδης ποὺ σπούδασε στὴν Γερμανία, ἦταν πολὺ κατάλληλος νὰ ἐργασθῆ γιὰ τὴν γερμανικὴ ὑπόθεσιν. Τί φυσικώτερον γιὰ τοὺς Γερμανούς. Καὶ ὅμως ὅταν ὁ βαρῶνος Σένκ, ἔρριξε τὰ δίχτυα του καὶ πρὸς αὐτόν, ὁ Γαβριηλίδης, εἶπε εἰς τὸν ἀπεσταλμένον του :—Νὰ τελειώση πρῶτα ὁ πόλεμος καὶ κατόπιν μιλᾶμε! Καὶ τώρα ἐπειδὴ ὁ Γαβριηλίδης, συμπαθοῦσε μερικὲς ἀπόψεις τῶν Γερμανῶν, δὲν ἦταν ἐθνικόφρων, ὅπως θὰ λέγαμε σήμερα καὶ εἴμεθα ἐθνικόφρονες, ἐπειδὴ πήγαμε μὲ τοὺς ἀντιπάλους των! Ἂν ἐσὺ ἔχης δικαίωμα νὰ πᾶς μὲ κάποιον, τὸ ἴδιον ἔχω καὶ ἐγὼ νὰ πάγω μὲ παρακάποιον!

Εἶναι ἀπόψεις. Ὁ ἕνας θέλει νὰ πάγη ἀπὸ τὸν ἴδιο δρόμο, ἐπειδὴ ἔχει τὴν ἐντύπωσιν ὅτι θὰ πάγη ταχύτερα καὶ ἀσφαλέστερα, ὁ ἄλλος πάλιν, ἀπὸ ἕνα σκολιὸν δρόμον, ποὺ εἶναι κατὰ πολὺ πιὸ σύντομος. Καὶ οἱ δυὸ ἐπιθυμοῦν τὸ ἴδιο. Νὰ φθάσουν στὸν σταθμό. Ἄλλο νὰ κινοῦμαι σὰν Ἕλλην καὶ ἄλλο ὡς προδότης. Ἐγὼ συμπαθῶ τοὺς Φελάχους, ἢ τοὺς μουζίκους, ἄλλος συμπαθεῖ τοὺς Κοὺ-κλουξ-κλάν! Εἶναι προτιμήσεις. Ὁ Γαβριηλίδης ἐκεῖ ποὺ συμπαθοῦσε καὶ ἔβλεπε ὅτι γελάστηκε, ἀμέσως ἔδειχνε ἀποστροφὴν ἢ καὶ ἀντιθέτως. Ὁ ἡγέτης τῶν ἡγετῶν ἤξευρε πολὺ περισσότερα ἀπὸ τὰ τσιράκια του. Ἀλλὰ ὅπως βλέπετε τὸ ἔχουμε στὴν ράτσα μας. Νὰ σ υ κ ο φ α ν τ ο ῦ μ ε, νὰ συκοφαντοῦμε, καὶ πάλιν νὰ συκοφαντοῦμε. Εἴμεθα ὡς λαὸς ἔξυπνοι ἢ κουτοί; Αὐτὸ τὸ ἐρώτημα ἔθετα πάντοτε στὸν ἑαυτό μου. Καὶ κατέληγα στὸ συμπέρασμα ὅτι πράγματι εἴμεθα τὸ πρῶτο, ἀλλὰ μόνον ζῶντες στὸ ἐξωτερικό.

ΚΑΙ ΠΡΟΔΟΤΗΣ!

Ἐκεῖνο ποὺ μοῦ ἔκαμε τὴν πιὸ ἀλγεινὴ ἐντύπωσι, ἦταν ὅταν εἰς τὸ στρατοδικεῖον κάποιος τοὐπίκλην Λεβίδης, τὸν ἐχαρακτήρισε προδότην! Γιατί; Διότι ἔψεξε τὶς Ἀθηναῖες, ὡς ὑπερβολικὰ κορσεδωμένες, ἐψιμμυθιωμένες καὶ διόλου μητέρες! Ὁ Λεβίδης λοιπόν, τὸ ἐθεώρησε ὡς προσβολὴν τῶν

θεσμίων καὶ ἐπὶ πλέον διότι κατεφέρθη κατὰ τῶν ἀξιωματικῶν. Καὶ ποῖος νὰ χαρακτηρίζεται προδότης, ὁ ὑπερέλλην Γαβριηλίδης ! ! Ἀλλὰ ὅλοι αὐτοὶ ἦσαν σπέρματα μιᾶς γενεᾶς, ἡ ὁποία εἶχε ζητήσει, ν' ἀνασκολοπισθῆ καὶ αὐτός ὁ σωτὴρ τοῦ ἔθνους, ὁ Κολοκοτρώνης !

Ἂς σταματήσουμε ὅμως ἐδῶ, ἐπειδὴ εἶναι γνωστόν, ὅτι οἱ νάνοι δὲν μποροῦν νὰ ὑποφέρουν, ὅταν ἀνάμεσά τους βρίσκεται ἕνας γίγας ! Ἂν πᾶμε καὶ παλαιότερα πάλιν θὰ βροῦμε τέτοιους νάνους. Ἡ ράτσα μας φαίνεται τὸ ἔχει νὰ γεννᾶ γίγαντας, ἀλλὰ ταυτοχρόνως καὶ νάνους. Ὁ Γαβριηλίδης ὅταν ἔμαθε ἀπὸ τὴν Εὐρώπην, ὅπου εὑρίσκετο, τὴν καταστροφὴν τῶν γραφείων τῆς «Ἀκροπόλεως», μᾶλλον εὐχαριστήθηκε, ἐπειδὴ ἔτσι βγῆκαν στὴν ἐπιφάνειαν ὄχι μόνον τὰ σαλιγκάρια, ἀλλὰ καὶ οἱ σαλίγκαροι ! !

ΦΙΛΕΡΓΑΤΙΚΟΣ

Ἡ ἀγάπη του γιὰ τὸν ἐργάτη εἶναι ἀπέραντη. Εἶναι ἕνας ὀνειροπόλος, ποὺ ἔτυχε νὰ ζῇ εἰς μίαν κοινωνίαν λύκων ! Θέλει νὰ βοηθήσῃ τὰ πρόβατά του, νὰ μὴ τοῦ τὰ κατασπαράξουν. Σοσιαλιστικὲς ἰδέες στὰ 1880 ! Ὁ Γαβριηλίδης εἶναι ἕνα φαινόμενον γιὰ τὴν ἐποχή του καὶ ἂν ζοῦσε σήμερα ὡρισμένως θὰ ἔκαμνε ἀλλαγὴν τοῦ ἀέρος σὲ κανένα ξερονῆσι. Τότε ἔσπασαν τὰ γραφεῖα οἱ ἀντίπαλοί του, ἐπειδὴ δὲν τολμοῦσαν νὰ τὸν ἐξορίσουν !

Η ΣΕΙΡΑ ΤΗΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ

Ὁ Γαβριηλίδης δὲν ἦταν : «πέσε πίττα νὰ σὲ φάγω». Καὶ ἐκεῖνος ποὺ τἄβαζε μαζί του, εὕρισκε τὸν μπελᾶ του. Κάποτε τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ὑπεστήριζε, ἐπειδὴ πολὺ τοὺς συμπαθοῦσε, τοὺς ἐφημεριδοπώλας, διέταξε ἡ ἀστυνομία νὰ βάλουν εἰς τὴν κομβιοδόχην των ἕνα ἀριθμόν. Τόσο θύμωσε μὲ τὴν ἀπόφασιν τῆς ἀστυνομίας, ὥστε τὴν ἄλλη ἡμέρα ἔγραφε τὰ ἑξῆς: [1] Διατὶ ὁ ἄσκοπος αὐτὸς στιγματισμὸς τῶν βιοπαλαιστῶν αὐτῶν ; Κατὰ τὶ διαφέρουσι αὐτοὶ ἀπὸ τὸν κ. Τσάτσον, ἢ ἀπὸ τὸν κ. Ἀργυράκον, ἢ ἀπὸ τὸν κ. Χρυσικόπουλον ; Διατὶ καὶ αὐτοὶ δὲν στιγματίζονται μὲ ἕνα νούμερο ; Ἀφοῦ ὁ κ. Ζυμβρακάκης πουλᾶ τὰς ὑπηρεσίας του καὶ πληρώνεται διὰ τοῦτο καὶ ὁ βασιλεὺς ἀκόμη διὰ τὰς ἰδικάς του καὶ διὰ τοῦτο παίρνει τὴν βασιλικὴν λεγομένην ἐπιχορήγησιν, ἕνα ἑκατομμύριο καὶ τόσο ; Καὶ ἔπρεπε ἀκόμη οἱ ἐφημεριδοπῶλαι αὐτοὶ νὰ εἶναι ντὶπ ραγιάδες καὶ ἀρχιραγιᾶς αὐτός, ποὺ τοὺς διευθύνει, διὰ νὰ μὴ τοὺς πετάξουν ἀπὸ τὴ πρώτη μέρα τοὺς ἀριθμοὺς αὐτούς». Ἐδῶ βλέπει κανεὶς τὸν σοσιαλιστὴν ποὺ πονεῖ τὸν συνάθρωπό του, ἔστω καὶ ἂν εἶναι μικρὸς καὶ ἀσήμαντος. Ὁ Γαβριηλίδης ὅπως ξέρει νὰ φορῇ τὸ γάντι, τὸν μανύελον καὶ τὸ φράκο, ξεύρει ὅμως νὰ ἀνακατεύεται μὲ τοὺς ἁπλοῦς ἐργάτας. Αὐτὸς εἶναι ὁ πραγματικὸς ἀριστοκράτης.

---

1. Βλ. «Ἀκρόπολιν» 8 Νοεμβρίου 1911.

ΩΣ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΗΣ

Ὅταν ἐμεῖς εἴχαμε μεσάνυχτα περὶ σοσιαλισμοῦ, ὁ Γαβριηλίδης ἦταν φθασμένος σοσιαλιστής. Τὰ ἄρθρα του περὶ ἐργασίας καὶ ἐργατῶν, τὸν κατατάσσουν στὴν χορία τῶν σοσιαλιστῶν ἐπαναστατῶν. (Social Revolutionnaire) Δὲν ἀνέχεται τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ ἐργάτη. Τὸν θεωρεῖ ἄνθρωπον, βγαλμένον ἀπὸ τὰ σπλάχνα μας καὶ ἔχοντα τὰ αὐτὰ δικαιώματα ζωῆς μετὰ τῶν ἄλλων. Εἰς τὴν ἐφημερίδα του «Μὴ χάνεσαι» στὶς 20 Ἰουνίου 1882 ἔγραφε τὰ ἑξῆς. «Χαιρετίζομεν ἐνθουσιωδῶς τὴν ἀπεργίαν. Εἶνε εὐχάριστος ἐμφάνισις ἐξεγέρσεως τῶν ἐργατικῶν τάξεων, ἐκ ζωώδους ληθάργου». Ὅταν εἰς τὰ 1899 ἐθεσπίσθη τὸ ἐννεάωρον, αὐτὸ ὠφείλετο εἰς τὸν Γαβριηλίδην. Πολλὲς φορὲς ἀκοῦμε, τὶς λέξεις Σοσιαλισμὸς καὶ Καπιταλισμός. Καὶ γύρω σ' αὐτὲς τὶς δυὸ λέξεις, γίνονται συζητήσεις ἀκατάπαυστα. Στὴν ἐποχὴ τοῦ Γαβριηλίδη, λίγοι ἦσαν ἐκεῖνοι, ποὺ μποροῦσαν νά ἀσχοληθοῦν μὲ τὶς διαφορὲς ἀνάμεσα στοὺς σοσιαλιστὰς καὶ τοὺς καπιταλιστάς. Ὁ περισσότερος κόσμος δὲν ἦταν ἱκανὸς νὰ λάβη μέρος εἰς τὴν συζήτησιν, ἐπειδὴ ἡ ἀγραμματοσύνη του ἦταν τόση, ὥστε νὰ μὴν μπορῆ νὰ καταπιαστῆ μὲ τέτοια θέματα. Σήμερα ὅμως τὸ βιβλίο εἶναι τόσο διαδεδομένο, ὥστε τοῦ καθενὸς νὰ ἀνοίγη τὰ μάτια. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Γαβριηλίδης ὑποσημειώνει τὸν λήθαργο τῶν ἐργατικῶν.

Ἂν ζοῦσε καὶ ἔβλεπε τὶς σημερινὲς ὀγκώδεις ἀπεργίες, νὰ τὶ θὰ ἔγραφε : «Δόξα τῇ ἁγίᾳ καὶ ὁμοουσίῳ καὶ ἀδιαιρέτῳ Τριάδι ! Εἶδον ἐπὶ τέλους οἱ ὀφθαλμοί μου, τὸν λήθαργον τετελειωμένον !»

*
* *

Ἐμεῖς ποὺ ἐναβρυνόμεθα γιὰ τὸν πολιτισμὸ τῶν προγόνων μας, ἐμφανιζόμεθα τόσον ἀνόητοι, ὥστε νὰ λέμε : Οὔ μὲ πείσης κἂν μὲ πείσης. Καὶ ὅστις δὲν εἶνε μεθ' ἡμῶν, εἶνε καθ' ἡμῶν ! Ἀλλὰ αὐτὸ λέγεται πολιτισμός ; Ἂν προήχθη ἡ ἀρχαία Δημοκρατία τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν συζήτησιν. Ἐμεῖς ἀντὶ αὐτοῦ πηγαίνουμε καὶ σπάνουμε τὰ τζάμια τῶν παραθύρων τοῦ τυπογραφείου τοῦ Γαβριηλίδη, μπαίνουμε μέσα τὰ κάνουμε θρίμματα καὶ ἔτσι μᾶς λένε λαμπρὰ παλληκάρια ! Ἂν ὑπῆρχε ὅμως συζήτησις, οἱ κουμμουνισταὶ δὲν θὰ ἦσαν τόσον βιαστικοί. Ἐκεῖνος ποὺ ἀποφεύγει τὴν συζήτησιν ἢ δὲν τὴν ἐπιτρέπει, δείχνει ἄνθρωπον, χωρὶς ἀνατροφὴν ἔστω καὶ ἂν ἔχη δίπλωμα Πανεπιστημίου. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ ἀνταγωνιστής μας θὰ μᾶς πολεμήση μὲ κάθε διαβολικὸν μέσον. Ἂν παίρναμε ὡς παράδειγμα τὰ διάφορα συνέδρια, ἀρχαιολογικά, φιλολογικὰ καὶ οὕτω καθεξῆς, θὰ ἔπρεπε νὰ συγκεντρωνώμεθα εἰς τὴν παλαιὰν Βουλήν, ὅπου θὰ δίδαμε εἰς οἱονδήποτε τὸ βῆμα, ὅπως ἀναπτύξη τὶς ἰδέες του, ποὺ ἂν δὲν ἦσαν ἀρεστές, θὰ τὶς προσβάλλαμε μὲ τὴν σειράν μας.

Αὐτὸ λέγεται Δημοκρατία. Αὐτὸ πρόοδος καὶ αὐτὸ ἐπικράτησις γνωμῶν. Ὁ Γαβριηλίδης ἀπεδείχθη ἕνας πρώτης τάξεως ἐθνικὸς causeur, ποὺ

μᾶς ὡδήγησε πρὸς τὸ ὡραῖον καὶ ἀξιοπρεπές. Καὶ αὐτὸ ἐπειδὴ εἶχεν οἰκογενειακὴν ἀγωγήν.

Μὲ βάρβαρα μέσα, μὲ τρόπους ἀθλίους, εἶνε ἀδύνατον νὰ ὠθήσωμεν τὸ Ἔθνος πρὸς τὴν προκοπήν. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ὁ Γαβριηλίδης σὰν Πατριάρχης τοῦ Ἑλληνικοῦ Σοσιαλισμοῦ εἶνε ἄξιος εὐγνωμοσύνης τοῦ Ἔθνους.

ΤΕΚΝΟΝ ΤΟΥ ΟΡΦΕΩΣ

Ὅταν ἐγεννήθη ὁ Ὀρφεύς, ὁ ἥλιος στάθηκε μεσουρανῆς, μᾶς λέγει ὁ κ. Πολύδωρος Παπαχριστοδούλου [1]. Περίλαμπρος, θαμπωτός, τυφλωτικός. Γεννήθηκεν ὁ Ὀρφέας τῆς Καλλιόπης καὶ τοῦ Οἰάγρου τὸ ξανθὸ παιδί...» Ἡ γέννησις τοῦ Ὀρφέως ἦταν μεγάλο γεγονός! Καὶ ἡ γέννησις ὅμως τοῦ Βλασίου δὲν ἦταν ἀσήμαντο γεγονός, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον μᾶς ἀναγκάζει νὰ τὸ παραδεχθοῦμε, ἀπὸ τὴν κατόπιν ζωήν του καὶ ἔτσι νὰ πιστέψωμεν, ὅτι εἶνε τέκνον τοῦ Ὀρφέως. Ἡ Κωνσταντινούπολις ἐκείνην τὴν ἡμέραν χωρὶς νὰ τὸ περιμένῃ, ἦταν χαρούμενη καὶ οἱ κάτοικοί της μὲ κέφια, χωρὶς νὰ ξέρουν ποῦ νὰ ἀποδώσουν τὴν αἰτία. Πολλὲς φορὲς συμβαίνει νὰ σηκωνώμεθα ἀπὸ τὸν ὕπνο μὲ τέτοια διάθεση, ὥστε τὸ τραγοῦδι νὰ μᾶς ἔρχεται στὸ στόμα. Στὴν ἀρχὴ μουρμουριστὸ καὶ ἀργότερα ἔντονο.

Ἔτσι καὶ τὴν ἡμέρα ποὺ γεννήθηκε ὁ Γαβριηλίδης ἔψαλλε ἡ φύσις!! Καὶ τὸν μὲν Ὀρφέα τὸν κατασπαράξανε οἱ μαινάδες εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ταΰγετου, ἐνῶ τὸν Βλάσιο Γαβριηλίδη ὥρμησε νὰ τὸν κατασπαράξῃ μία ἀγέλη λύκων ***ἐν μέσαις Ἀθήναις***: Ὅπως ὁ Ὀρφεὺς μετελαμπάδευσε εἰς ὅλη τὴν Ἑλλάδα τὸ στερεό του φῶς, ἔτσι καὶ ὁ Γαβριηλίδης μὲ τὴν «Ἀκρόπολίν του» ἀνέστησε τὸ γένος!

Ἡ παρουσία τοῦ τέκνου αὐτοῦ τοῦ Ὀρφέως, ἔδωκε τέτοια πνοὴ εἰς τὸ Ἔθνος, ὥστε νὰ θεωρηθῇ οὐράνια! Δὲν θὰ χαθῇ εἰς τὸ βάθος τῶν ἑλληνικῶν αἰώνων. Δὲν γνωρίζω ἄλλην μορφὴν τῆς Θρακώας γῆς, μετὰ τὸν ***Ὀρφέα***, ποὺ νὰ ἐπηρέασε διὰ τοῦ κηρύγματός της τόσες χιλιάδες Ἑλλήνων. Ὅσοι διάβασαν τὴν «Βίβλον» καὶ ἐκεῖνοι ποὺ δὲν τὴν διάβασαν, θὰ εὕρουν τὸ ξεκούρασμα τῆς ψυχῆς μόνον μέσα στὴν ἑλληνικὴ βίβλο, ποὺ λέγεται: «Ἀκρόπολις».

---

1. Βλ. Πολ. Παπαχριστοδούλου, «Ὀρφικοὶ Δρυμῶνες» ἀρ. 83, Ἑταιρ. Θρακ. Μελετῶν.

Ὁ Πατριάρχης Ἀθηναγόρας Κωνσταντινουπόλεως

ΝΙΚ. ΣΤΑΓΚΟΥ ΚΑΙ ΓΕΩΡΓ. ΣΑΛΟΝΙΚΙΔΗ
Δημοσιογράφων

Ο ΘΡΑΚΙΚΟΣ ΑΓΩΝ*

Οἱ Βούλγαροι, μετὰ τὴν ψευδοεπανάστασί τους τοῦ «Ἴλιντεν» (1903), δὲν ἐστράφησαν μόνον ἐναντίον τῆς Ἑλληνικῆς Μακεδονίας. Ὁ στόχος των ἦταν ὁλόκληρος ὁ χῶρος ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου Πόντου μέχρι τῆς λίμνης τῆς Ἀχρίδος, χῶρος ποὺ κατὰ πλειοψηφία κατοικεῖτο ἀπὸ ἑλληνικὸ πληθυσμό, ἀλλὰ καὶ τὸ σπουδαιότερον, τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον, ἦταν ἐκεῖνο, ποὺ διέπρεπε ὄχι μόνον στὰ γράμματα, στὶς ἐπιστῆμες ἀλλὰ καὶ στὸ ἐμπόριο. Ἦταν ἑλληνικὸς ὁ χῶρος αὐτὸς καὶ ὁ πληθυσμός του μεγάλωνε, κάτω ἀπὸ τὴ Μεγάλη Ἰδέα, τὸν αἰώνιο πόθο ὅλων τῶν Ἑλλήνων, τῆς δημιουργίας τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος.

Οἱ Θρᾷκες, ὅπως καὶ οἱ Μακεδόνες, ἔδωσαν τὸ παρόν, εὐθὺς ὡς ἐνεφανίσθη ὁ μεγάλος κίνδυνος τοῦ ἐκβουλγαρισμοῦ περιοχῶν τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, ποὺ κατοικοῦντο ἀπὸ ἀμιγῆ ἑλληνικὸ πληθυσμό. Τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα τῆς Φιλιππουπόλεως, Ἀδριανουπόλεως, τῶν 40 Ἐκκλησιῶν, τῆς Σωζουαγαθουπόλεως, τῆς Βιζύης, τῆς Ἀγχιάλου καὶ ἄλλων πόλεων καὶ κωμοπόλεων ὑπῆρξαν τὰ φυτώρια, μέσα στὰ ὁποῖα ἡ γενιὰ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐγαλουχεῖτο, μὲ τὰ ἐθνικὰ ἰδεώδη. Αἱ ἑλληνικαὶ Μητροπόλεις, μὲ ἐπικεφαλῆς τοὺς ἰδίους ἱεράρχας καὶ ὁλόκληρον τὸν ἑλληνικὸν ὀρθόδοξον κλῆρον εὑρίσκοντο ἐπικεφαλῆς ἑνὸς ὑπερόχου ἐθνικοῦ ἀγῶνος καὶ ἡ προσφορὰ εἰς αἷμα καὶ θυσίες τοῦ ἑλληνικοῦ ὀρθοδόξου κλήρου στὸν ἀγῶνα αὐτόν, ὑπῆρξε πολὺ μεγάλη καὶ ἰσαξία τῆς προσφορᾶς τοῦ κλήρου εἰς τὴν Μακεδονίαν ὁλόκληρον.

***

Οἱ Βούλγαροι ἐπεδίωκαν τὴν ἐποχὴν ἐκείνην νὰ ἐπικρατήσουν εἰς τὴν ἑλληνικὴν Θράκην καὶ εἶχαν δύο μεγάλα πλεονεκτήματα διὰ νὰ ἐπιτύχουν τὸν σκοπόν των. Πρῶτον, διότι ἡ γειτνίασις τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, μὲ τὸ βουλγαρικὸν κράτος ἦτο ἄμεσος καὶ χρησιμοποίησαν μὲ τὴν μεγαλυτέραν εὐκολίαν τὸ ἔδαφός των διὰ τὰς τρομοκρατικὰς ἐξορμήσεις των. Δεύτερον ἡ Τουρκία, ἦτο ἀδύναμος ν' ἀντιμετωπίση στὴν Θράκη τὶς ἐπιδρομὲς τῶν κομιτατζήδων. Διέθετον ὀλίγας στρατιωτικὰς δυνάμεις, καὶ κυρίως εἰς τὰ μεγάλα ἀστικὰ κέντρα, ἐνῷ ὁλόκληρος ἡ ὕπαιθρος εἶχεν ἀφεθῆ εἰς τὸ ἔλεος καὶ

* Μελέτη καὶ ἔρευνα τοῦ «Ἑλληνικοῦ Βορρᾶ» Θεσσαλονίκης ἀπὸ 1ης Ὀκτωβρίου 1961 ἕως 30 ἰδίου.

τὴν ἐπιτήρησιν ὀλίγων «τζανταρμάδων» ἢ ἀγροφυλάκων, ποὺ ἡ ἐξαγορά των, ἦτο πολὺ εὔκολος.

Μὲ τὰ δύο αὐτὰ σοβαρὰ ὑπὲρ αὐτῶν πλεονεκτήματα οἱ Βούλγαροι ὠργάνωσαν, ὅπως καὶ εἰς τὴν Μακεδονίαν, συμμορίας κομιτατζήδων, ποὺ εἶχαν τὸ ὁρμητήριον μέσα στὸ βουλγαρικὸν ἔδαφος. Ἀπὸ ἐκεῖ ἐξωρμοῦσαν καὶ καταπατοῦσαν τὴν ἑλληνικὴ θρακικὴ γῆ, διὰ νὰ σφάξουν καὶ νὰ ἐρημώσουν, νὰ σπείρουν τὴν τρομοκρατίαν μὲ κύριον καὶ μοναδικὸν σκοπόν, νὰ κάμψουν τὸ ἠθικὸν φρόνημα τῶν Ἑλλήνων, νὰ σπάσουν τὴν ἑλληνικὴν συνοχήν των καὶ νὰ ἐπιτύχουν τὸν ἀφελληνισμὸν τῶν κατοίκων.

Ἀλλ' ὁ ἀμιγὴς πληθυσμὸς τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης—πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι ἦταν ὁ πλέον ἀμιγὴς ἀπ' ὅλες τὶς ἄλλες περιοχὲς ποὺ συγκροτοῦσαν τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὴν Ὀθωμανικὴν Αὐτοκρατορίαν—ἐπέτυχε, ὄχι ἁπλῶς νὰ παραμείνῃ πιστὸς εἰς τὰ ἐθνικὰ ἰδεώδη, ἀλλὰ κάτι περισσότερον.

Ἐπέτυχε νὰ ἐξουδετερώσῃ κατὰ τρόπον ὑπέροχον τὴν βουλγαρικὴν προπαγάνδαν, τῆς ὁποίας ἡγεῖτο ἡ βουλγαρικὴ Ἐξαρχία καὶ στὴν συνέχεια νὰ ἐξαφανίσῃ καὶ νὰ διαλύσῃ τὶς συμμορίες τῶν κομιτατζήδων.

Οἱ Ἕλληνες τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης μὲ τὸν ὑπέροχον ἐθνικὸν ἀγῶνα των ἐπέτυχον ἕνα πραγματικὸν ἄθλον, ποὺ δυστυχῶς μέχρι σήμερον, παραμένει ἄγνωστος εἰς ὁλόκληρον τὸν Ἑλληνισμὸν καὶ ἐλάχιστες λεπτομέρειες εἶναι γνωστές. Ὅταν ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου καὶ ὕστερα ἀπὸ τόσες θυσίες καὶ ἀγῶνες ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς εἰσήρχετο ἐλευθερωτὴς στὴν Ἀνατολικὴ Θράκη (1919—1920), εὑρέθη ἐμπρὸς σ' ἕνα μεγαλούργημα τῶν κατοίκων της. Πρῶτοι οἱ Θρακιῶτες ἀπελευθέρωσαν τὴν ἀγαπημένην των γῆν καὶ τὴν παρέδωσαν ἐλεύθερη, ἀπηλλαγμένη ἀπὸ Τούρκους καὶ Βουλγάρους στὸν δαφνοστεφανωμένο νικητὴ ἐλευθερωτὴ ἑλληνικὸν στρατόν.

Παιδί, δέκα χρόνων, τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, καὶ μοῦ ἔρχεται στὴ μνήμη ἡ εἴσοδος τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ στὶς ἑλληνικώτατες καὶ ἀλησμόνητες 40 Ἐκκλησίες. Γέμισε ἡ πόλις ἀπὸ σημαῖες ἑλληνικὲς καὶ μεῖς παιδιά, εἴχαμε φθάσει κρυφὰ ἀπὸ τοὺς γονεῖς μας στὸ σιδηροδρομικὸ σταθμό, ποὺ ἦταν καὶ ἡ εἴσοδος στὴν πόλι, κρατώντας λογῆς-λογῆς λουλούδια στὰ χέρια καὶ ἀπὸ μιὰ ἑλληνικὴ σημαία. Ἐμεῖς τὰ παιδιά, ἡ γενιὰ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, παραδώσαμε πρῶτοι, ἐλεύθερη τὴν ἀγαπημένη καὶ ἀλησμόνητη πόλη μας. Θυμᾶμαι ἀκόμη, τοὺς Ἕλληνες στρατιώτες, ποὺ στὸ λαιμό τους εἶχανε περάσει ἕνα στεφάνι καμωμένο ἀπὸ τὰ λουλούδια τῆς ἑλληνικῆς Θράκης μας. Μᾶς ἅρπαζαν, μᾶς ἀγκάλιαζαν καὶ μᾶς φιλοῦσαν. Μᾶς τοποθετοῦσαν στ' ἄλογά τους, ἀκριβῶς μπροστὰ στὴ σέλλα καὶ ἐμεῖς τὰ Θρακόπουλα, τοὺς ὡδηγήσαμε στὴν πόλι μέσα γιὰ νὰ γίνῃ ἐκεῖ ἡ ἀποθέωση καὶ ἡ Ἀνάστασι τῆς ἑλληνικῆς Θράκης.

Ὅ,τι ἔγινε στὶς 40 Ἐκκλησίες τὸ ἴδιο εἶχε γίνει καὶ σ' ὅλες τὶς θρακικὲς πόλεις καὶ κωμοπόλεις. Παντοῦ, ὁ ἴδιος παλμός, ἡ ἴδια ἐθνικὴ ἀνάσταση ἀνάμεσα στοὺς κατοίκους. Οἱ λιγοστοὶ Τοῦρκοι, καὶ πιὸ λιγοστοὶ Βούλγαροι, εἶχαν «λουφάξει». Σὰν νὰ εἶχε ἀνοίξει ἡ γῆ ἀπὸ θέλημα Θεοῦ καὶ τοὺς κατάπιε.

Ὑπῆρχε ἐκεῖ μιὰ ἀπέραντος καὶ μεγάλη Ἑλλάς, ποὺ ἐδονεῖτο ἀπό ἐθνικὸ παλμό. Ὑπῆρχεν ἕνας ὑπέροχος ἑλληνικὸς πληθυσμός, ποὺ ἡ «ἀνάσα» του ἔπνιγε καὶ ἐξαφάνιζε κάθε ξένη ἐπιβουλή.

Αὐτὴ ἡ «ἀνάσα», αὐτὸς ὁ ἀγῶνας τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἔμεινεν ἄγνωστος. Βέβαια ἡ Ἑταιρεία Θρακικῶν Μελετῶν, στὴν ὑπέροχη προσπάθεια νὰ διασώση ὄχι μόνον τὸν ἀπαράμιλλον λαογραφικὸ θρακικὸ ἑλληνικὸ θησαυρό, ἀλλὰ καὶ νὰ γνωρίση στὶς νεώτερες γενιὲς τὴν ἱστορίαν τῶν Θρακῶν, ἔχει προβῆ σὲ πολλὲς ἐκδόσεις. Ξεχωρίζουν ἀνάμεσα σ' αὐτὲς τοῦ δημοσιογράφου Κων. Κουκκίδη: «Ὁ ἀντιβουλγαρικὸς θρακικὸς θρακικὸς ἀγὼν (1903-1910)» καὶ τοῦ ὑφηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Μαμαλάκη: «Ἀναμνήσεις Θρακιώτη ἀγωνιστῆ».

Ἐμεῖς, στὴ σειρὰ τῶν σημειωμάτων, ποὺ θ' ἀφιερώσουμε, θὰ προσπαθήσουμε νὰ συμπληρώσουμε, ὅσο εἶναι δυνατόν, τὰ στοιχεῖα ποὺ συνελέξαμε καὶ νὰ προσθέσωμε νέα στοιχεῖα στὸν ἀπελευθερωτικὸ ἀγῶνα τῶν Θρακῶν. Στὴν προσπάθειά μας αὐτή, ἐλπίζουμε πὼς θὰ ἔχουμε συμπαραστάτες ὅλους τοὺς Θρᾶκες, ποὺ εἶναι στὴ μεγάλη πλειοψηφία των, στὴν Θεσσαλονίκη καὶ σ' ἄλλες βορειοελλαδικὲς πόλεις.

***

Ἕνας ἀπὸ τοὺς πρωτεργάτες τοῦ θρακικοῦ ἀγῶνος ζῆ ἀκόμη ἀποτραβηγμένος σὰν γνήσιος Θρακιώτης ἀγρότης, στὴ Σίνδο. Εἶναι ὁ Θεόδωρος Ἀμπατζόπουλος. Τὰ χρόνια, δὲν στάθηκαν ἱκανὰ νὰ κάμψουν καὶ νὰ ἐξαφανίσουν μιὰ ἡρωϊκὴ μορφὴ τοῦ ἀγῶνος τῶν Ἑλλήνων τῆς Θράκης, ὅπως εἶναι ὁ Θεόδωρος Ἀμπατζόπουλος.

Ἡ καρδιά του εἶναι ἀκόμη φλογερή, ὅπως καὶ τότε, ὅταν μὲ τὰ παλληκάρια του ἐξόντωνε τὶς συμμορίες τῶν κομιτατζήδων. Τὸ ἐπιβλητικὸ παράστημά του, παρὰ τὰ 80 περίπου χρόνια του, παραμένει τὸ ἴδιο. Τὸ ἀστραφτερὸ μάτι του, ποὺ τώρα εἶναι κάπως χωμένο μέσα στὶς κόγχες, μᾶς ξεδίπλωσε, ὅταν προχθὲς μᾶς δέχθηκε στὸ πτωχικό, ἀλλ' ὁλοκάθαρο θρακιώτικο ἀγροτικὸ σπίτι του, στὴ Σίνδο, ὅλο τὸ ψυχικὸ ἐθνικὸ μεγαλεῖο, ποὺ διέκρινε τὴ γενιὰ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

—Καὶ τώρα, εἶμαι ἕτοιμος, σὰν τὸ ζητήση ἡ πατρίδα, νὰ προχωρήσω στὴν ἀγαπημένη μου Θράκη.

Τὰ μάτια τοῦ γέρου Θρακιώτη ἀγωνιστῆ βουρκώνουν σὲ μιὰ στιγμὴ καὶ σταματᾶ. Στὸ μυαλό του ξαναζοῦν ἡμέρες ἑνὸς ἀφθάστου ἐθνικοῦ ἀγῶνος. Ξαναζοῦν οἱ θυσίες τῶν παλληκαριῶν καὶ τὰ κατορθώματά των.

Ὕστερα συνέρχεται καὶ μιὰ μελαγχολία σκεπάζει τὸ ρυτιδωμένο, ἀλλὰ σφιχτοδεμένο πρόσωπο τοῦ Θρακιώτη ἀγωνιστῆ. Μελαγχολία, ποὺ γεννᾶ πολλὰ ἐρωτηματικά.

Ὁ Θεόδωρος Ἀμπατζόπουλος

—Τὶ λέτε σεῖς; Θὰ ξαναγίνη ἑλληνικὴ ἡ Θράκη μας;

Δὲν εἶναι εὔκολο νὰ δοθῆ ἀπάντησις στὸ ἐρώτημα τοῦ Θρακιώτη ἀγωνιστῆ. Ὁ ἴδιος κουνᾶ τὸ κεφάλι του καὶ ὕστερα προσθέτει:

—Ποιὸς ξέρει. Τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ εἶναι ἄγνωστο. Σὰν ζῶ καὶ σέρνωνται τὰ πόδια μου, θὰ φθάσω στὴ Θράκη μας.

Ὁ Θεόδωρος Ἀμπατζόπουλος ἢ καπετὰν Θοδωρῆς[1], εἶναι ἡ ζῶσα ἱστορία τοῦ θρακικοῦ ἀγῶνος. Μᾶς ἔδωσε στοιχεῖα ποὺ τὰ περισσότερα εἶναι ἄγνωστα, πῶς ἄρχισε καὶ πῶς τελείωσεν, ἔνδοξα ὁ ἀγώνας μὲ πλήρη συντριβὴ καὶ ἐξαφάνισι τῶν κομιτατζήδων.

Ἀλλά, πρὶν προχωρήσωμε στὴν ἐξιστόρησι, ὅσων ὁ καπετὰν Θοδωρῆς μᾶς ἀφηγήθη, θὰ δώσωμε μιὰ εἰκόνα, πῶς ὠργανώθηκε καὶ πῶς ἄρχισε ὁ ἀπελευθερωτικὸς ἀγῶνας στὴν Ἀνατολικὴ Θράκη.

***

Ὁ Γεώργιος Κονδύλης καὶ κατόπιν ὁ Στυλιανὸς Γονατᾶς, ἦσαν οἱ δυὸ ἄνδρες, ποὺ πρωτοστάτησαν καὶ ἔπαιξαν ἀποφασιστικὸ ρόλο στὴν ὀργάνωσι τοῦ ἀγῶνος των ἐναντίον τῶν Βουλγάρων. Εἰς τὰς Ἀθήνας, εἶχεν ἱδρυθῆ ἡ ὀργάνωσι τοῦ Μακεδονικοῦ Κομιτάτου, μὲ πρόεδρον τὸν Δημήτριον Καλοπαθάκην καὶ μὲ στρατιωτικὸν ἡγήτορα τὸν στρατηγὸν Δαγκλῆ. Τὸ Μακεδονικὸν Κομιτάτο, εἶχε ἀναλάβει νὰ ὀργανώση τὸν ἀγῶνα κατὰ τῶν Βουλγάρων εἰς τὴν Μακεδονίαν. Εἰς τὸ πρόγραμμά του δὲν περιελαμβάνετο ἡ Θράκη, διότι δὲν ὑπῆρχον ἐνδείξεις, οὔτε ἦτο δυνατὸν καὶ νὰ γνωρίζουν οἱ ἐν Ἀθήναις διοικοῦντες τὸ Μακεδονικὸν Καμιτάτον, διὰ τὴν κατάστασιν ποὺ ἐπικρατοῦσε εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην καὶ συγκεκριμένα διὰ τὴν δρᾶσιν τῶν Βουλγάρων κομιτατζήδων, ἡ ὁποία εἶχεν ἀρχίσει πολὺ ἐνωρίτερον ἀπὸ τὴν δρᾶσιν των εἰς τὴν Μακεδονίαν. Οἱ Ἕλληνες τῆς Θράκης εὑρέθησαν εἰς τὴν ἀρχὴν ἀνοργάνωτοι. Ἡ καλλίτερα, ἡ δρᾶσις τῶν Βουλγάρων κομιτατζήδων τοὺς εὗρεν ἐντελῶς ἀπροετοίμαστους. Ἀκριβῶς διὰ τὸν λόγον αὐτόν, ἡ βουλγαρικὴ προπαγάνδα εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐκδηλώσεώς της ἐσημείωσε μερικὲς ἐπιτυχίες.

Οἱ πρῶτες συμμορίες τὸ 1903—1905, εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην, εὗρῆκαν τὸ ἔδαφος ἐντελῶς ἀνυπεράσπιστον καὶ κάτω ἀπὸ τὴν στυγνὴ τρομοκρατία, ποὺ κύριον χαρακτηριστικόν της εἶναι οἱ φόνοι καὶ οἱ λεηλασίες, ὑπεχρέωσαν τοὺς κατοίκους μερικῶν χωριῶν νὰ ὑποκύψουν καὶ νὰ προσχωρήσουν εἰς τὸ βουλγαρικὸν σχῖσμα. Τὸ ἐθνικὸν φρόνημα τῶν Ἑλλήνων, ἤρχισε νὰ καταπίπτη καὶ οἱ Βούλγαροι, ἀντιστάσεως μὴ οὔσης, ἄπλωσαν πολὺ ἐπικίνδυνα τοὺς πλοκάμους των, διὰ νὰ σφάξουν καὶ ἐξαφανίσουν τὸν Ἑλληνισμὸν τῆς Θράκης.

Τὰ ἑλληνικὰ προξενεῖα Ἀδριανουπόλεως καὶ 40 Ἐκκλησιῶν παρακολουθοῦσαν ἀνήσυχα τὴν κατάστασιν, ποὺ εἶχε δημιουργηθῆ εἰς τὴν ὕπαιθρον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης καὶ ἀπεφάσισαν ν' ἀντιδράσουν. Οἱ πρόξενοι τῶν δύο αὐτῶν ἑλληνικῶν πόλεων διεπίστωσαν ὅτι ἡ ἀντίδρασις ἔπρεπε νὰ εἶναι ἄμεσος καὶ δυναμικὴ καὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἀποταθοῦν στοὺς προκρίτους τῶν δύο πόλεων.

1. Σ. Λ. Τὸν λέγαμε Θοδωρακιὸ τότε ἐδῶ στὴν Ἀθήνα.

Ἦταν ἀνάγκη ν' ἀρχίση ἕνας ἔντονος ἀγὼν κατὰ τῶν Βουλγάρων μὲ παράλληλον προσπάθειαν τονώσεως τοῦ φρονήματος τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ. Εἰς τὴν πρόσκλησιν τῶν ἑλληνικῶν προξενικῶν ἀρχῶν, οἱ πρόκριτοι τῶν δύο πόλεων, ἀνταπεκρίθησαν πλήρως. Οἱ Ἱεράρχαι Ἀδριανουπόλεως Πολύκαρπος, Σαράντα Ἐκκλησιῶν Ἀγαθάγγελος καὶ Βιζύης Ἄνθιμος ἐτέθησαν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς συγκροτήσεως μιᾶς μυστικῆς ἐπαναστατικῆς ὀργανώσεως καὶ εὗρον τὸν τρόπον νὰ ἔλθουν εἰς ἐπαφὴν μὲ τοὺς ἰθύνοντας τοῦ Μακεδονικοῦ Κομιτάτου εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ νὰ τοὺς ἐνημερώσουν περὶ τῆς σοβαρᾶς καταστάσεως ποὺ ἐπικρατοῦσεν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην καὶ περὶ τοῦ κινδύνου ποὺ ἀπειλοῦσε μὲ ἀφανισμὸν τὸν ἑλληνικὸν πληθυσμόν της.

Ὁ ἀρχιδιάκονος τῆς Μητροπόλεως 40 Ἐκκλησιῶν Ἀλ. Παπαδόπουλος ἦταν ἐκ τῶν πρώτων ποὺ εἶχε μυηθῆ εἰς τὴν μυστικὴν ὀργάνωσιν καὶ εἰς αὐτὸν ἀνετέθη νὰ μεταβῆ εἰς Ἀθήνας πρὸς ἐνημέρωσιν τῶν ἰθυνόντων τοῦ Μακεδονικοῦ Κομιτάτου. Πραγματικά, ὁ φλογερὸς ἐκεῖνος νεαρὸς τότε Ἕλλην κληρικὸς ἀνέλαβε καὶ ἔφερεν εἰς πέρας τὴν δύσκολόν του ἀποστολήν. Ἔφθασεν εἰς τὰς Ἀθήνας περὶ τὸ τέλος τοῦ 1905 καὶ ἔδωσε μιὰ φοβερὴ εἰκόνα τῆς καταστάσεως ποὺ ἐπεκρατοῦσε εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην.

Οἱ ἰθύνοντες τοῦ Μακεδονικοῦ Κομιτάτου, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἀντελήφθησαν τὴν σπουδαιότητα τῆς ἀποστολῆς τοῦ διακόνου Παπαδοπούλου, ἀλλὰ καὶ τῆς καταστάσεως εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην καὶ ἀπεφάσισαν παράλληλα μὲ τὸν Μακεδονικὸν Ἀγῶνα, ποὺ εἶχεν ἤδη ἀρχίσει, καὶ διεξήγετο ἔντονα, νὰ ἐνισχύσουν μὲ κάθε τρόπον τοὺς Ἕλληνας τῆς Θράκης, διὰ νὰ ἐξουδετερώσουν τὴν βουλγαρικὴν ἐπιβουλήν.

Ἔτσι ἀπεφασίσθη κατ' ἀρχήν, νὰ ἐπανδρωθοῦν τὰ ἑλληνικὰ προξενεῖα Ἀδριανουπόλεως καὶ 40 Ἐκκλησιῶν μὲ «ἐν ἐνεργείᾳ Ἕλληνας ἀξιωματικοὺς ποὺ θὰ ἐκαμουφλάρονταν κάτω ἀπὸ τὸν μανδύα τοῦ δασκάλου καὶ τοῦ γραφέως καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ αὐτοὶ ἀναλάβουν τὴν ὀργάνωσιν τοῦ ὅλου ἀγῶνος». Παράλληλα, τὸ Μακεδονικὸν Κομιτᾶτον, ἀπεφάσισε ν' ἀποστείλη τὸν τότε ἐπιλοχίαν Γεώργιον Κονδύλην εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην, ὄχι διὰ νὰ ὀργανώση ἀνταρτικὰς ὁμάδας, ἀλλὰ εἰς τὴν ἀρχήν, νὰ ἐπιχειρήση ἀναγνώρισιν τοῦ ἐδάφους καὶ τῆς καταστάσεως καὶ κατόπιν νὰ προχωρήση εἰς ἐπαναστατικὴν ὀργάνωσιν τῆς περιοχῆς.

Δυστυχῶς, δὲν διεσώθησαν πολλὰ στοιχεῖα διὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ θρυλικοῦ Γεωργίου Κονδύλη εἰς τὴν Ἀνατολικήν Θράκην. Ὁ Κ. Κουκκίδης εἰς τὴν πραγματείαν του «Ἀντιβουλγαρικὸς θρακικὸς ἀγὼν» ἐλάχιστα στοιχεῖα μᾶς δίδει διὰ τὴν ἐμφάνισιν καὶ τὴν δρᾶσιν τοῦ Κονδύλη εἰς τὴν Θράκην. Ἀναφέρει δηλαδὴ ὅτι ὁ Γεώργιος Κονδύλης ἐνεφανίσθη τὸ 1905 εἰς τὴν Ἀγαθούπολιν (Μαύρης Θαλάσσης) ποὺ τότε ἦτο τουρκική, τώρα δὲ εἶναι βουλγαρική, ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ οἴκου κονιὰκ Καμπᾶ.

«Ὁ Κονδύλης, γράφει ὁ Κ. Κουκκίδης, ἦλθεν εἰς τὸ βουλγαροτουρκι-

κὸν αὐτὸ μεταίχμιον, διὰ νὰ ἐρευνήση τὸ πεδίον καὶ εἰς τὰ δύο Κράτη (Βουλγαρία καὶ Τουρκία) ὅπου ἐπρόκειτο νὰ δράση ἐπαναστατικῶς. Συνελήφθη ὅμως ὑπὸ τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν, ἀλλ' ἀπελύθη ἀμέσως, ἀποδείξας ὅτι ἦτο ἀντιπρόσωπος τοῦ οἴκου Καμπᾶ»

Εἰς τὴν πραγματικότητα, βάσει στοιχείων, ποὺ κατωρθώσαμε νὰ συλλέξουμε, ὁ Γεώργιος Κονδύλης ἔμεινεν εἰς τὴν περιοχὴν Ἀγαθουπόλεως περίπου ἕνα χρόνον καὶ ἔσπειρε τὸν σπόρον τῆς ὀργανώσεως τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ εἰς ὅλας τὰς ἑλληνικὰς θρακικὰς παραθαλασσίους πόλεις τῆς Μαύρης Θαλάσσης καὶ εἰς ὁλόκληρον τὴν ὕπαιθρον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἀπὸ Μηδείας καὶ Νειάδας μέχρι τοῦ Σαμακοβίου, Βιζύης, Σκοποῦ, 40 Ἐκκλησιῶν καὶ γενικὰ εἰς τὴν ἀπέραντον θρακικὴν πεδιάδα.

Πράγματι, ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἄφιξίν του εἰς τὴν Ἀγαθούπολιν, συνελήφθη ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἐκρατήθη δύο ἕως τέσσαρες ἡμέρες καὶ ὕστερα ἀφέθη ἐλεύθερος. Οἱ Τοῦρκοι τὸν διέταξαν νὰ ἐγκαταλείψη τὴν Ἀγαθούπολιν καὶ ὁ Κονδύλης ἐξηφανίσθη. Εἰς τὴν πραγματικότητα ὅμως ὁ Κονδύλης παρέμεινεν εἰς τὴν περιοχὴν Ἀγαθουπόλεως — Μικροῦ Τυρνόβου καὶ τότε ἔλαβεν ἐπαφὴν μὲ τοὺς κατοίκους τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης καὶ ἐκρύπτετο εἰς τὴν δασώδη περιοχήν, ποὺ τὴν διέσχιζε ὁ ποταμὸς «Βελίκα Ρεκὰ» δηλαδὴ μεγάλος ποταμός.

Ἡ ζούγκλα τῶν βουνῶν τῆς Στράντζας, ἦσαν τὰ λημέρια τοῦ Γεωργίου Κονδύλη, ὅταν ἐξηφανίσθη ἀπὸ τὴν Ἀγαθούπολιν. Πόσον χρονικὸ διάστημα παρέμεινε εἰς τὰ βουνὰ τῆς Στράντζας, δὲν εἶναι γνωστόν, ἢ μᾶλλον αἱ πληροφορίαι ποὺ ὑπάρχουν εἶναι πολὺ συγκεχυμέναι.

Γύρω ἀπὸ τὴν δρᾶσιν τοῦ Γεωργίου Κονδύλη ὑπάρχουν πολλὲς ἐκδοχές. Κατ' ἄλλους ἀνεχώρησε μετὰ ἕνα μῆνα εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην μετὰ ἕνα χρόνον.

Ὁ Κουκκίδης, γράφει ὅτι ὁ Κονδύλης ἔκαμε τὴν ἐμφάνισί του μετὰ ἕνα ἔτος μὲ τὸ ψευδώνυμον Νικόλαος Ζάγκας εἰς τὰ χωριὰ Γιάτρος (ἰατρὸς) καὶ Ὀργὰς ἢ Σοργὰς (Ὀργυιαί), ὡς δημοδιδάσκαλος. Ὅμως ἡ ἐκδοχὴ αὐτὴ ὡς πρὸς τὸν χρόνον τῆς δευτέρας ἐμφανίσεως τοῦ Κονδύλη εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην, ἀμφισβητεῖται ἀπὸ πολλοὺς ἐπιζῶντας τῆς Ἀγαθουπόλεως καὶ τῆς Σωζουπόλεως.

Συγκεκριμένα ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς: Ὁ Γεώργιος Κονδύλης, μετὰ τὴν ἀπόλυσίν του ἀπὸ τοὺς Τούρκους, κατέφυγεν ἀμέσως εἰς τὴν Σωζούπολιν, ὅπου παρέμεινεν μερικὰς ἡμέρας, ὄχι ὅμως περισσοτέρας ἀπὸ 4. Ἐκεῖ ἐκρύβη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ προκρίτου Δημητρίου Καραϊτίδου (θείου τοῦ ἐκ τῶν συντακτῶν τῶν σημειωμάτων αὐτῶν Ν. Στάγκου) ποὺ ἦτο καὶ ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἕλληνος προξένου τοῦ Πύργου. Ὁ Κονδύλης μεταμφιεσμένος πλέον, παρουσιάσθη εἰς τὸν Δημήτριον Καραϊτίδην, μὲ τὴν πραγματικὴν ὅμως ἰδιότητά του. Αὐτὴν τὴν ἐντολὴν εἶχε, δεδομένου ὅτι ὁ πρόκριτος ἐκεῖνος, ἦτο

ἡ ψυχὴ τῶν ἐθνικῶν ἐξάρσεων τῆς ἑλληνικωτάτης Σωζουπόλεως. Πρῶτος διὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ Κονδύλη εἰς Σωζούπολιν εἰδοποιήθη ὁ Πέτρος Στάγκος, δήμαρχος τῆς πόλεως (πατέρας τῶν δημοσιογράφων Νίκου καὶ Χρήστου Στάγκου) καὶ ἀμέσως εἰς τὸ δημαρχεῖον συνεκροτήθη σύσκεψις, στὴν ὁποίαν πῆραν μέρος πολλοὶ πρόκριτοι καὶ ὁ διδάσκαλος Κωνσταντῖνος Παπαγιαννίδης (πατέρας τῆς λογοτέχνιδος κ. Βασαλίας Βαφειάδου, ποὺ τὸ ἔργον της ἐβραβεύθη εἰς τὸν διαγωνισμὸν τῆς «Θρακικῆς Ἑστίας»).

Ὁ Κονδύλης μὲ λίγα λόγια ἐξέθεσε τὰ τῆς ἀποστολῆς του καὶ ἐζήτησε τὴν ὑλικὴν καὶ ἠθικὴν βοήθειαν τῶν προκρίτων τῆς Σωζουπόλεως. Ἡ ὑλικὴ βοήθεια παρεσχέθη πλουσιοπαρόχως. Ἔγινεν ἀμέσως ἔρανος, συνελέγη ἕνα σημαντικὸν ποσὸν ἀπὸ λίρες, μὲ τὸ ὁποῖον ἠγοράσθησαν ὅπλα καὶ ἄλλα ἐφόδια, γιὰ τὸ πρῶτον ἀνταρτικὸν σῶμα, ποὺ συνεκροτήθη ἀπὸ 10—15 παλληκάρια τῆς Σωζουπόλεως, καὶ πρόθυμα δέχθηκαν νὰ τὸν ἀκολουθήσουν. Ἀφοῦ, λοιπόν, ἐνισχύθη ποικιλότροπα, ὁ μεγάλος καὶ φλογερὸς ἐκεῖνος πατριώτης, ἐγκατέλειψε τὴν Σωζούπολι νύκτα καὶ μὲ ὁδηγοὺς τὰ ἴδια τὰ παλληκάρια του, ποὺ ἐγνώριζαν καλὰ τὴν περιοχήν, ἔφθασεν καὶ πάλιν εἰς τὰ βουνὰ τῆς Στράντζας.

Ἕνα μεγάλο διάστημα ὁ Κονδύλης ἔμεινε δίπλα στοὺς κτηνοτρόφους ἀδελφοὺς Νικολῆ καὶ Πέτρο Πατσαβοῦρα. Ἦσαν πλούσιοι οἱ κτηνοτρόφοι αὐτοὶ καὶ φλογεροὶ πατριῶτες. Στὶς στάνες τῶν ἀδελφῶν Πατσαβούρα, ὁ Κονδύλης, εἶχε στήσει τὸ πρῶτο στρατηγεῖο—λημέρι του. Ἀπὸ ἐκεῖ ἤρχισε τὶς πρῶτες ἐξορμήσεις πρὸς τὶς κωμοπόλεις τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης. Οἱ ἀδελφοὶ Πατσαβούρα, κατήγοντο ἢ ἀπὸ τὴν Γέννα ἢ ἀπὸ τοὺς Σαραγούς. Ἦσαν γνῶσται τῆς περιοχῆς καὶ ἐβοήθησαν τὸν Κονδύλη εἰς τὶς πρῶτες ἐπαφές του. Μὲ τὴν μικρὴ ἔνοπλη ὁμάδα του, δροῦσε κυρίως τὴν νύκτα, ποὺ ἐπεσκέπτετο τὰς κωμοπόλεις καὶ τὰ χωριά, σὰν πραγματικὸς ἐθνικὸς ἀφυπνιστὴς καὶ κατηχητής. Ὁ πληθυσμὸς εἶχε ἀναθαρρήσει καὶ περιέβαλλε τὸν Κονδύλη μὲ ἀπέραντη ἀγάπη, μὲ πλήρη κατανόησι καὶ τοῦ ἔδωσε κάθε εἴδους βοήθεια. Ἀκριβῶς, ἡ στάσις καὶ ἡ συνδρομὴ τοῦ πληθυσμοῦ ἔδωσαν ἰδιαιτέρα δύναμι στὸν Κονδύλη, ποὺ ἐγκατέλειψε τὸν Μάρτιο τοῦ 1906 τὶς στάνες τῶν Πατσαβουραίων καὶ ἐνεφανίσθη εἰς τὸ Σαμακόβι ὡς διδάσκαλος μὲ τὸ ψευδώνυμον Νικόλαος Ζάγκας. Ἡ τύχη τῆς πρώτης ἀνταρτικῆς ὁμάδος τοῦ Κονδύλη, εἶναι ἄγνωστος. Διελύθη σχεδὸν ἀμέσως, διότι ὁ διδάσκαλος Ζάγκας ἐνεφανίσθη εἰς τὸ Σαμοκόβι. Ἴσως ἡ διάλυσις νὰ ἦτο πρᾶξις σκοπιμότητος, διὰ νὰ μὴ δώσῃ ὑπονοίας εἰς τοὺς Τούρκους. Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ παλληκάρια τοῦ Κονδύλη ἔφθασαν εἰς τὴν Πόλι καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ὁ πρεσβευτὴς Γρυπάρης τὰ προώθησε στὰς Ἀθήνας καὶ κατετάχθησαν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν καὶ μάλιστα εἰς τὸ σύνταγμα Εὐζώνων, γιατὶ ἦσαν εὔσωμα καὶ δυνατά. Ἄλλα 4—5 τράβηξαν στὶς 40 Ἐκκλησίες. Ἐκεῖ ἐγκατεστάθησαν καὶ ἦσαν οἱ ἔμπιστοι πράκτορες τοῦ δασκάλου Ζάγκα.

Ἀπὸ τὸ Σαμακόβι ὁ Ζάγκας ἔφθασεν εἰς τὴ Βιζύη καὶ ἐδίδαξε στὸ ἐκεῖ ἑλληνικὸν σχολεῖον ποὺ ἦταν καὶ ἡ ἕδρα τοῦ ἀγῶνος. Ἀπὸ τὴν πατρίδα τοῦ ποιητοῦ Βιζυηνοῦ ὁ Ζάγκας ἔδιδε διαταγὲς καὶ ὁδηγίες καὶ κατηύθυνε τὸν ἀγῶνα καὶ ἤλθε σὲ ἐπαφὴ μὲ ἄλλους ἐργάτας καὶ κατηχητάς.

Ἕνας ἄλλος μόνιμος ἐπιλοχίας τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ὁ Δημήτριος Τουρπῆς, εἶχεν ἐμφανισθῆ ὡς διδάσκαλος κι' αὐτὸς εἰς τὸ χωριὸ Γιαντζικλὰρ μὲ τὸ ψευδώνυμον Δημήτρης Πρίφτης. Τὸ χωριὸ ποὺ εὑρίσκεται κοντὰ στὴ Γέννα, ἔπαιξε σημαντικὸ ρόλο, στὴν πρώτη ἐθνικὴ ἐξόρμησι τῶν Ἑλλήνων τῆς Θράκης. Τὸ Γιαντζικλάρ, κατοικεῖτο ἀπὸ βουλγαροφώνους [1], μὰ ποὺ στὴν ψυχὴ καὶ τὰ αἰσθήματα ἦσαν καθαροὶ Ἕλληνες καὶ μεγάλοι πατριῶτες.

Πρώτη δουλειὰ καὶ φροντίδα τοῦ Πρίφτη ἦταν νὰ ἐκμάθουν τὴν ἑλληνικήν, οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ αὐτοῦ. Κι' ἔγινε ἕνα πραγματικὸ θαῦμα. Ὁ δάσκαλος Πρίφτης, ὁ ἐπιλοχίας τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, μὲ τὶς λίγες γραμματικὲς γνώσεις ποὺ εἶχε, ἐπέτυχε μέσα σὲ πολὺ μικρὸ χρονικὸ διάστημα, νὰ ὁμιλοῦν κι' αὐτοὶ οἱ γέροντες κάτοικοι τὴν ἑλληνικήν.

Ἔτσι ὁ Πρίφτης ἠμποροῦσε νὰ κινηθῆ πιὸ ἄνετα καὶ μαζὺ μὲ τὸν συνάδελφόν του Ζάγκα ἦλθαν σ' ἐπαφὴν μὲ τὸν ἐπίλαρχον Κλεῖτο ποὺ εἶχε σταλῆ ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ Κυβέρνησι, ὕστερα ἀπὸ ὑπόδειξη τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος Ἀλεξάνδρου Σκουζέ, ὡς γραφεὺς τοῦ ἑλληνικοῦ προξενείου τῶν 40 Ἐκκλησιῶν, διὰ ν' ἀναλάβη τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀγῶνος στὴν Θράκη. Δυστυχῶς, ἡ πρώτη ἐκείνη προσπάθεια, γιὰ τὴν ὀργάνωσι ἀνταρτικῶν ὁμάδων στὴν Θράκη, δὲν ἐσημείωσε τὴν ἐπιτυχίαν ποὺ ἀνέμεναν οἱ ἐμπνευσταὶ καὶ καθοδηγηταὶ τοῦ ἐθνικοῦ ἐκείνου ἀγῶνος. Ἀλλ' ἐσημείωσε μιὰ ἄλλη μεγάλη ἐπιτυχία.

Ξεσήκωσε τοὺς Θρακιώτας καὶ τοὺς προετοίμασε διὰ τὸν ἀγῶνα. Ὁ Κλεῖτος, ὁ Κονδύλης (Ζάγκας) καὶ ὁ Τουρπῆς (Πρίφτης) ἔσπειραν καλὸν σπόρον στὴ θρακικὴ γῆ, ποὺ τὸν ἐθέρισαν ὀλίγον ἀργότερα, αὐτοὶ ποὺ τοὺς ἀντικατέστησαν. Ὁ Ζάγκας καὶ ὁ Πρίφτης, ἔμειναν στὴν Ἀνατολικὴ Θράκη, κατόπιν ἀπεχώρησαν, μὲ διαταγὴν τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 1907 καὶ ἐπανῆλθον εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ἡ ἀπομάκρυνσις τῶν δύο αὐτῶν πρωταγωνιστῶν τῆς ἐπαναστατικῆς ἐξεγέρσεως τῶν Θρακῶν ἦταν ἕνα βασικὸ σφάλμα τῶν ἰθυνόντων τῶν Ἀθηνῶν. Βέβαια, δὲν εἶχαν οἱ ἐν Ἀθήναις συγκεκριμένας πληροφορίας, οὔτε σαφῆ εἰκόνα τῆς καταστάσεως καὶ τῶν συνθηκῶν, ποὺ ἐπικρατοῦσαν στὴν Ἀνατολικὴν Θράκην.

---

1. Σημ. Δ. Ὁ Κ. Κουκκίδης καταγόμενος ἀπὸ τὴ γειτονικὴ Γέννα ἐπισκέφθηκε τὸ 1908 μαζὶ μὲ τὸν διευθυντὴ τῶν Σχολῶν Γέννας Ἀλεξιάδη καὶ παρέστη στὶς ἐξετάσεις τὶς σχολῆς Γιαντζικλάρ. Βεβαιώνει ὅτι οὔτε ἕνας ὑπῆρχεν ἐκεῖ βουλγαρόφωνος.

Ὁ τότε πρόξενος τῆς Ἀδριανουπόλεως Δημαρᾶς δὲν ἐνημέρωνε τὴν κυβέρνησι διὰ τὸν ἀγῶνα. Ἡ τακτικὴ τοῦ Δημαρᾶ νὰ μὴ ἐνημερώνῃ ἐπαρκῶς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν εἶχεν ὡς συνέπειαν ν' ἀνακληθῇ ὁ Ζάγκας καὶ ὁ Πρίφτης, ἀκριβῶς τὴν περίοδον, ποὺ ἤρχισαν νὰ θερίζουν τοὺς καρποὺς ποὺ ἔσπειραν.

Συνέπεια τῆς ἀπομακρύνσεως τῶν δύο δημοδιδασκάλων—ἐπιλοχιῶν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην ἦταν νὰ παραλύσῃ, πρὸς στιγμὴν βέβαια, κάθε ἀγωνιστικὴ κίνησις, οἱ Βούλγαροι βρῆκαν τότε τὴν εὐκαιρίαν ν' ἀρχίσουν τὴν τρομακτικὴν δρᾶσι των πιὸ ἔντονα.

Τότε ἀκριβῶς ἐνεφανίσθησαν οἱ δύο Βούλγαροι κομιτατζῆδες, ὁ αἱμοβόρος Σισμάνωφ καὶ ὁ ταγματάρχης τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ Ντικὼφ καὶ οἱ λοχαγοὶ Διαμάντωφ καὶ Κώτση Κωστώφ. Οἱ δύο τελευταῖοι κατήγοντο ἀπὸ τὴν περιοχὴν Καστορίας καὶ ἐγνώριζαν ἄριστα τὴν ἑλληνικήν, ποὺ εἰς τὴν συνέχειαν τῶν σημειωμάτων μας θὰ μᾶς ἀπασχολήσουν ἰδιαιτέρως.

Ἀλλὰ καὶ ὁ μὲν Δημαρᾶς ἔδειξεν ἀδράνειαν, ὁ δὲ ὑπίλαρχος Κλεῖτος ποὺ εἶχε παραμείνει ὁ μόνος ἀξιωματικὸς εἰς τὴν θέσιν του, εἰς τὸ ἑλληνικὸν προξενεῖον τῆς Θρᾴκης, συνέχισε τὶς προσπάθειες, τῆς διατηρήσεως τοὐλάχιστον τοῦ ἠθικοῦ τῶν Θρακῶν εἰς ὑψηλὸν ἐπίπεδον καὶ ἐπέτυχε πλήρως εἰς τὴν ἀποστολήν του.

Ἐπίσης ὁ ὑπίλαρχος Κλεῖτος ἐβομβάρδιζε μὲ συνεχεῖς ἐκθέσεις τὰς Ἀθήνας, περὶ τῆς καταστάσεως, ὅταν οἱ δύο ἐπιλοχίες Κονδύλης καὶ Τουρπῆς (Ζάγκας καὶ Πρίφτης) ἐγκατέλειψαν τὸν ἀγῶνα καὶ ἐπέστρεψαν εἰς Ἀθήνας κατόπιν διαταγῆς τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως.

Ἀποτέλεσμα τῶν ἐνεργειῶν αὐτῶν τοῦ Κλείτου ἦτο ν' ἀφυπνισθῇ, ἐπὶ τέλους, ἡ κυβέρνησις τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῇ ἐπιμονῇ τοῦ τότε ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν Ἀλεξάνδρου Σκουζέ, νὰ ἀναθεωρήσῃ τὰς ἀποφάσεις της, ὡς πρὸς τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ ἀγῶνος εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην. Ἡ πρώτη ἀπόφασις τοῦ Σκουζὲ ἦταν ν' ἀποστείλῃ ἀξιωματικὸν διὰ ν' ἀναλάβῃ τὴν ἡγεσίαν τοῦ ἀγῶνος καὶ ὡς τοιοῦτος ἐπελέγη ὁ Στυλιανὸς Γονατᾶς, τότε ὑπολοχαγός. Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1906 ὁ Στυλιανὸς Γονατᾶς, ἐνῶ εὑρίσκετο ὑπὸ ἀνάρρωσιν, ἐκλήθη ἀπὸ τὸν Ἀλέξανδρον Σκουζέ, τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν, ὁ ὁποῖος ἐπέτυχε τὴν ἀπόσπασί του ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖον τῶν ἐξωτερικῶν, ν' ἀναχωρήσῃ ἀμέσως διὰ τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἔννοιωθεν ἀκόμη τελείως θεραπευμένο τὸν ἑαυτόν του, ἀπέστειλε τὴν παρακάτω ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Σκουζέ, ποὺ τὴν παραλαμβάνομε ἀπὸ τὰ ἀπομνημονεύματά του.

«Ὁμολογῶ ὅτι ἐκολακεύθην μεγάλως διὰ τὴν προσγενομένην μοι τοιαύτην ὑψίστην τιμὴν τοῦ νὰ κριθῶ ὡς δυνάμενος νὰ παράσχω καὶ τὰς ἐλαχίστας ἔστω ὑπηρεσίας ἐν ταῖς κρισίμοις ταύταις ἐθνικαῖς περιστάσεσι καὶ σπεύδω μετ' ἀπείρου ὑπερηφανείας νὰ τεθῶ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς, διὰ τοῦ

στόματος Ὑμῶν, καλούσης με πατρίδος. Μὴ δυνάμενος ὅμως ἤδη, δυστυχῶς, ὡς ἐκ τῆς ὑγείας μου νὰ ἀναχωρήσω ἀμέσως, θέλω παρουσιασθῆ ἐνώπιόν Σας, μόλις δυνηθῶ, διὰ νὰ λάβω τὰς διὰ τὴν νέαν μου θέσιν διαταγάς Σας».

Ὑπερηφάνειαν ἔννοιωσε ὁ Στυλιανὸς Γονατᾶς, ποὺ τώρα ἀποτραβηγμένος εἰς τὴν ἀφάνειαν, ἀφοῦ προσέφερε πρὸς τὴν πατρίδα τὰς ὑπηρεσίας του, τὴν ἀποστολήν του εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην καὶ τὴν ἀνάληψιν τῆς ἀρχηγίας τοῦ ἀγῶνος τοῦ θρακικοῦ λαοῦ. Καὶ μόλις ἔγινε καλά, παρουσιάσθη εἰς τὸν ὑπουργὸν Σκουζέ.

Τὴν 10ην Μαρτίου 1907, ὁ Στυλιανὸς Γονατᾶς μὲ τὸ ψευδώνυμον Στέργιος Γρηγορίου, ἔφθασαν εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ ἀνέλαβεν ὑπηρεσίαν ὡς γραφεὺς τοῦ ἐκεῖ ἑλληνικοῦ προξενείου. Προηγουμένως εἶχε μεταβῆ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἔλαβεν ὁδηγίες καὶ ἐντολὲς ἀπὸ τὸν ἕλληνα πρεσβευτὴ Γρυπάρη καὶ τὸν στρατιωτικὸν ἀκόλουθον Κοντογιάννη.

Ἡ ἀποστολὴ τοῦ Γονατᾶ ἦτο πολὺ δύσκολος. Ἡ προεργασία τοῦ Κονδύλη καὶ τοῦ Τουρπῆ, ποὺ εἶχε γίνει, εἶχε σχεδὸν ἐξαφανισθῆ, διότι ἔλειψαν οἱ ἡγήτορες. Μόλις ἔφθασεν εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν, ὁ πρόξενος Δημαρᾶς τοῦ παρέδωσεν ἕνα κλειστὸ φάκελλο, ποὺ προήρχετο ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖον Ἐξωτερικῶν καὶ προωρίζετο δι' αὐτὸν μὲ ὁδηγίες. Οἱ ὁδηγίες μεταξύ ἄλλων ἀνέφεραν καὶ τὰ ἑξῆς :

—«Ν' ἀνυψώσετε τὸ ἐθνικὸν φρόνημα, νὰ ἔλθετε εἰς ἐπικοινωνίαν μὲ τὴν ὕπαιθρον χώραν, νὰ ἐγκαταστήσετε, ὅπου ἀνάγκη, πράκτορας καὶ νὰ μᾶς ὑποβάλετε προϋπολογισμὸν τῶν πρὸς ἐκτέλεσιν τούτων δαπανῶν, ἂς εἴμεθα διατεθειμένοι νὰ ἐγκρίνωμεν».

Σύμφωνα, λοιπόν, μὲ τὰς ὁδηγίας αὐτάς, ὁ Στυλιανὸς Γονατᾶς (ποὺ στὸ ἑξῆς θὰ τὸν ἀναφέρομε ὡς Στέργιο Γρηγορίου) ἤρχισε τὸ ἔργον του, ποὺ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς δὲν ἦτο καὶ τόσον εὔκολον.

Εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του ὁ Γονατᾶς—Γρηγορίου ἰσχυρίζεται, πὼς ὁ πρόξενος Δημαρᾶς τὸν εἶχεν ἀπογοητεύσει καὶ ἠσχολεῖτο μόνον μὲ ὑπηρεσιακὰ καθήκοντα, οἱ δὲ Δεσποτάδες περιωρίζοντο μόνον εἰς τὰ θρησκευτικὰ καθήκοντα. Καὶ ὅσον ἀφορᾶ μὲ τὸν Δημαρᾶ, ὁ γραφεὺς Γρηγορίου εἶχε δίκαιον, ὄχι ὅμως γιὰ τοὺς Δεσποτάδες. Διότι ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Κονδύλη, τοῦ Τουρπῆ καὶ τοῦ Κλείτου, ἀλλὰ καὶ ἐνωρίτερον οἱ Δεσποτάδες, ὁ κλῆρος γενικὰ τῆς Θράκης, εἶχεν ἀναλάβει τὸ βάρος τοῦ ἀγῶνος ἐναντίον τῆς ἐκστρατείας ποὺ εἶχεν ἐξαπολύσει ἡ Βουλγαρικὴ Ἐξαρχία, διὰ νὰ προσηλυτίση τοὺς Ἕλληνας τῆς Θράκης. Ποῖοι οἱ λόγοι, τώρα, ποὺ ὤθησαν τὸν Γονατᾶ, νὰ εἶναι ἀπογοητευμένος ἀπὸ τὴν στάσιν τῶν Δεσποτάδων, παραμένουν ἄγνωστοι, γιατὶ οὔτε ὁ ἴδιος τοὺς ἀναφέρει.

Τὶς πρῶτες ἡμέρες τῆς ἀφίξεώς του στὴν Ἀδριανούπολιν, ἐγνωρίσθη μὲ τὸν γυμνασιάρχην Δημήτριον Σάρρον, ποὺ ἐπὶ δύο χρόνια ἦταν ἐπιθεωρητὴς τῶν ἑλληνικῶν σχολείων τῆς Μακεδονίας, εὑρίσκετο εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν

μὲ τὸ ἑλληνικὸν προξενεῖον τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ἦτο γνώστης τῶν συνθηκῶν ποὺ ἐπικρατοῦσαν στὴν Θράκη. Ἡ γνωριμία μὲ τὸν σοφὸν ἐκεῖνον ἐκπαιδευτικὸν καὶ μεγάλον πατριώτην, ὠφέλησε τὸν Γρηγορίου καὶ τὸν ἐβοήθησε πρῶτα νὰ ἀνακτήση τὸ θάρρος του, διότι, ὅπως ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ, εἰς τὴν ἀρχὴν εἶχεν ἀποθαρρυνθῆ καὶ δεύτερον ν' ἀρχίση ἀμέσως τὸ βαρὺ ἔργον, ποὺ μὲ τόσην ὑπερηφάνειαν ἐδέχθη νὰ ὑπηρετήση.

Τὴν ἐποχὴν ποὺ ὁ Γρηγορίου ἔφθασεν εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν, παρετηρεῖτο ἀσυνήθης συγκέντρωσις τουρκικοῦ στρατοῦ εἰς τὰ βουλγαροτουρκικὰ σύνορα. Ὁ ἕλλην στρατιωτικὸς ἀκόλουθος Κοντογιάννης ἐζήτει ἀπὸ τὸν Γρηγορίου συνεχῶς πληροφορίας διὰ τὶς συγκεντρώσεις τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ. Τότε ὁ Γρηγορίου, ἐμύησε τὸν διερμηνέα τοῦ προξενείου, τουρκομαθῆ Κωνσταντινίδη, καὶ ἐπέτυχε νὰ ἔχη ὅ,τι πληροφορίες ἤθελε, διότι οἱ Τοῦρκοι ἐκτιμοῦσαν τὸν Κωνσταντινίδη, τὸν εἶχαν ἐμπιστοσύνη καὶ τοῦ ἐκμυστηρεύοντο ὅ,τι αὐτὸς ἤθελε νὰ πληροφορηθῆ.

Ἔτσι ὁ Γρηγορίου μὲ τὶς πληροφορίες ποὺ ἔστειλε στὸν Κοντογιάννη, ἐσημείωσε τὶς πρῶτες ἐπιτυχίες στὴν ἀποστολή του.

Ἐν τῷ μεταξὺ στὴν Ἀδριανούπολη ἤρχισαν νὰ συγκεντρώνωνται πρόσφυγες ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν καὶ ἰδίως διδάσκαλοι, καθηγηταὶ καὶ ἄλλοι διανοούμενοι ἀπὸ τὴν Φιλιππούπολιν. Μὲ τοὺς πρόσφυγας αὐτοὺς ὁ Γρηγορίου ἤρχισε νὰ συνεργάζεται καὶ συνέπηξε τὴν πρώτην ἀνεπίσημον ἐπαναστατικὴν ὀργάνωσιν. Στὴν προσπάθειάν του αὐτήν, τὸν ἐβοήθησεν ἡ ἀναχώρησις τοῦ Δημαρᾶ καὶ ὁ ἀντικαταστάτης του —ἔστω προσωρινῶς— Γεώργιος Τζομπαρτζόγλου, γνώστης τῶν Μακεδονικῶν καὶ Θρακικῶν ζητημάτων, ἐστάθη πολύτιμος συμπαραστάτης εἰς τὴν προσπάθειάν του.

Ἀφοῦ, λοιπόν, κατετοπίσθη ἐπὶ τῶν συνθηκῶν ποὺ ἐπικρατοῦσαν στὴν Ἀνατολικὴν Θράκην, ὁ Γρηγορίου ἤρχισε τὶς περιοδεῖες του. Στὴν ἀρχὴ ἐπεσκέφθη τὸ Γιλδιρίμ, Κηΐκι, Κερὶς-Χανέ, Κοὺμ-Μαχαλέ, προάστεια τῆς Ἀδριανουπόλεως, ποὺ διατηροῦσαν ἐκκλησίες καὶ σχολεῖα, μὲ πολὺ καλὸν ἑλληνικὸν πληθυσμόν. Βούλγαροι στὰ χωριὰ αὐτὰ δὲν ὑπῆρχαν.

Τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον ὑπερτεροῦσε, πρᾶγμα ποὺ διευκόλυνε τὸ ἔργον καὶ τὴν ἀποστολὴν τοῦ Γρηγορίου. Κατόπιν, στὴν περίοδον τῶν ἐξετάσεων (τὴν ἐποχὴν ἐκείνην αἱ ἐξετάσεις εἰς τὴν ὕπαιθρον ἐγίνοντο ἐνωρίς, διότι οἱ χωρικοὶ χρησιμοποιοῦσαν τὰ παιδιά των οτὶς γεωργικὲς ἐργασίες των) ἤρχισε νὰ ἐπισκέπτεται πιὸ μακρινὰ χωριά. Εἶχεν ἐπιτύχει ἐπαφὴν μὲ τὴν μητρόπολιν τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ οἱ περιοδεῖες ἐγένοντο μαζὺ μὲ τὸν πρωτοσύγγελον τῆς Μητροπόλεως καὶ μὲ τοὺς καθηγητὰς τῶν γυμνασίων. Στὴν ἀρχὴν ἐπεσκέφθησαν τὰ χωριὰ Χαφσᾶ καὶ Ὀσμανλῆ. Οἱ κάτοικοι τῶν χωριῶν αὐτῶν ἦσαν τουρκόφωνοι, ἀλλὰ μὲ πολὺ δυνατὰ ἑλληνικὰ αἰσθήματα. Ἦσαν οἱ πιὸ φανατικοὶ διῶκται τῶν βουλγάρων, ποὺ κι' αὐτοὶ προσπαθοῦσαν πότε μὲ τὴν προπαγάνδαν, πότε μὲ τὴν τρομοκρατίαν νὰ τοὺς καθυπο-

τάξουν, χωρὶς τελικὰ νὰ τὸ ἐπιτύχουν. Εἰς τὴν Χαφσὰν οἱ κάτοικοι ἦσαν ὀρθόδοξοι τουρκόφωνοι, ἀλλὰ καὶ φανατικοὶ Ἕλληνες. Στὰ δυὸ αὐτὰ ἑλληνικὰ χωριὰ ὁ Γρηγορίου ἐπέτυχε νὰ συγκροτήσῃ τοὺς πρώτους πυρῆνας—πληροφοριοδοτῶν. Ἔτσι ἐγνώριζε σχεδὸν κάθε ἑβδομάδα, μὲ σημειώματα ὅλες τὶς κινήσεις τῶν Τούρκων καὶ τῶν Βουλγάρων. Ἀφοῦ, λοιπόν, συνεκρότησε, γύρω ἀπὸ τὴν Ἀδριανούπολιν τοὺς πρώτους ἐπαναστατικοὺς πυρῆνας, ἀπεφάσισε νὰ ἔλθῃ σὲ ἐπαφὴ μὲ τὸν ὑπολοχαγὸ Βλάση, ποὺ ὑπηρετοῦσε στὴν Ἀλεξανδρούπολιν ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Βάθης, κάτω ἀπὸ τὶς ἐντολὲς ἑνὸς φλογεροῦ πατριώτου καὶ ἀγωνιστῆ, τοῦ προξένου Κανελλοπούλου. Ἡ βουλγαρικὴ προπαγάνδα, εἰς τὴν Ἀλεξανδρούπολιν, εἶχε πάρει διαστάσεις. Οἱ Βούλγαροι ὠνειρεύοντο διέξοδον εἰς τὸ Αἰγαῖον ἀπὸ τὴν Ἀλεξανδρούπολιν καὶ φυσικὸν ἦτο νὰ ρίψουν τὸ βάρος τῆς προπαγάνδας των εἰς τὴν περιοχὴν αὐτήν.

Ὁ Γρηγορίου, ὁ Βάθης καὶ ὁ Κανελλόπουλος, ὕστερα ἀπὸ πολύωρες συσκέψεις καὶ ἀφοῦ ἀναμέτρησαν τὶς δυνάμεις καὶ τὶς δυνατότητές των, ἀπεφάσισαν τὴν ἵδρυσιν τῆς μυστικῆς ἐπαναστατικῆς ὀργανώσεως, ποὺ θὰ εἶχε τὴν ἕδραν της εἰς τὴν Ἀλεξανδρούπολιν, ἀλλὰ καὶ θὰ μεριμνοῦσε διὰ τὸν ἐφοδιασμὸν μὲ ὁπλισμὸν τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ, ὅταν θὰ ἔφθανεν ἡ κατάλληλος στιγμή.

Ὁ Γρηγορίου ἀπὸ τὴν πρώτη περιοδεία του, συνέταξε μιὰ μακροσκελῆ ἔκθεσιν, ποὺ τὴν ὑπέβαλε, μέσῳ τῆς ἑλληνικῆς πρεσβείας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν Ἀλέξανδρον Σκουζέ. Εἰς τὴν πρώτην ἐκείνην ἔκθεσιν, ὁ Γρηγορίου, ἀνέφερε μὲ κάθε λεπτομέρεια τὶς διαπιστώσεις του ἀπὸ τὴν περιοδείαν του, τὰ συμπεράσματά του, ἀλλὰ καὶ τὶς ἀποφάσεις του. Συγκεκριμένα ἐτόνιζε τὴν ἀνάγκην ὀργανώσεως ἐνόπλων ὁμάδων καὶ διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ ἔπρεπε νὰ σταλοῦν ἐξ Ἀθηνῶν, ὄχι ἁπλῶς χρήματα, ἀλλὰ καὶ ὅπλα.

Συγχρόνως μὲ τὴν ἔκθεσιν, ὑπέβαλε καὶ λεπτομερῆ χάρτην τῆς Θράκης ποὺ ὁ ἴδιος εἶχε συντάξει. Ὁ χάρτης αὐτὸς ἦτο ἐθνολογικός. Ὁ Γρηγορίου ξεχώριζε τὶς περιοχὲς μὲ διάκρισιν τὸν πληθυσμὸν—ἑλληνικόν, τουρκικὸν καὶ βουλγαρικόν—τὰ σχολεῖα μὲ γλωσσικὲς ὑποδιαιρέσεις κλπ. Ὁ χάρτης αὐτὸς ἔκαμεν ἰδιαιτέραν ἐντύπωσιν καὶ ἀργότερα ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὴν ὀργάνωσιν τοῦ ἐνόπλου ἀγῶνος.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Γρηγορίρυ συνέχισεν τὶς περιοδεῖες στὴν ὕπαιθρο καὶ μὲ ὁμιλίες καὶ συγκεντρώσεις καὶ τελετὲς μὲ ἐθνικὸ περιεχόμενο, ἐπέτυχε ὄχι ἁπλῶς νὰ ἀφυπνίσῃ τοὺς Θρᾶκας, ἀλλὰ νὰ τοὺς ἐξεγείρῃ σχεδὸν ὁλοκληρωτικά. Καὶ στὸ πιὸ μικρὸ θρακικὸ χωριό, εἶχε συσταθῆ καὶ ἕνας μυστικὸς ἐπαναστατικὸς πυρῆνας. Παράλληλα, ὁ Γρηγορίου ἐφοδίασε τοὺς πυρῆνας μὲ λαχεῖα του στόλου, ποὺ ἡ κυκλοφορία των ἀπηγορεύετο αὐστηρῶς στὴν Τουρκία. Ἡ διάδοσις τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαχείου τοῦ Στόλου, γινόταν συνωμοτικά, ἔτσι ποὺ ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ νὰ συνηθίζῃ ὁ λαὸς στὸν συνωμοτισμὸν καὶ ἀπὸ τὴν

ἄλλην οἱ ἐπαναστατικοὶ πυρῆνες, θὰ δημιουργοῦσαν, μὲ τὴν πώλησιν τῶν λαχείων καὶ μὲ τὸ ποσοστὸν τοῦ κέρδους ποὺ ἄφηνεν ἡ ὑπηρεσία, ἕνα σημαντικὸν κεφάλαιον, διὰ τὴν ὀργάνωσιν καὶ τὴν δρᾶσιν των.

Ἔτσι ὁ Γρηγορίου εἶχεν ἐξασφαλίσει τὴν ὑλικὴν ἐνίσχυσιν τῶν πρώτων ἐπαναστατικῶν πυρήνων, ποὺ σὲ χρονικὸ διάστημα ὀλίγων μόνον μηνῶν στάθηκαν ἱκανοί, νὰ προμηθευθοῦν τὰ πρῶτα ὅπλα των, ποὺ ἦταν καὶ ἰδιοκτησία τῶν μελῶν των.

Ἀλλὰ ὑπῆρχεν ἀνάγκη, οἱ πυρῆνες αὐτοὶ νὰ ἔλθουν σὲ μιὰ στενὴ συνεργασία καὶ ἐπαφή, γιὰ νὰ ὁλοκληρωθῆ καὶ ὁ σκοπὸς τῆς συστάσεώς των, καὶ νὰ τονωθῆ ὁ πληθυσμός, ποὺ ἤρχισε καὶ πάλι νὰ νοιώθη τὴν κομιτατζίδικη τυραννία. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ὁ Γρηγορίου, ὕστερα ἀπὸ συνεννόησι μὲ τὸν Κλεῖτο καὶ τὸν Βάθη, ἀπεφάσισαν νὰ συγκροτήσουν τὴν πρώτην συνωμοτικὴν συγκέντρωσιν. Ὡς τόπον δὲ συγκεντρώσεως ἐπέλεξαν τὸ μοναστήρι τοῦ Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένες, κοντὰ εἰς τὸ Ὀρτάκιοϊ καὶ ἡμέρα τὴν 23ην Σεπτεμβρίου, ποὺ ἑώρταζε ἡ ξακουστὴ ἐκείνη μονή.

Ἡ συγκέντρωσις ἐκείνη ἐπραγματοποιήθη καὶ στάθηκε σταθμὸς διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐπαναστατικῆς ἐκδηλώσεως στὴ Θράκη. Οἱ προύχοντες ἀπὸ ὅλες τὶς πόλεις καὶ τὰ χωριὰ τῆς Θράκης ποὺ εἶχαν εἰδοποιηθῆ, τὴν ἡμέραν ἐκείνην, εἶχαν συγκεντρωθῆ στὸ μοναστῆρι ἐκεῖνο, ὅπου ἐπίσης εἶχαν φθάσει καὶ οἱ τρεῖς μητροπολῖτες Ἀδριανουπόλεως, 40 Ἐκκλησιῶν καὶ Βιζύης. Σὲ ἰδιαίτερο σημειωμά μας ὑπογραμμίσαμε, πὼς ὁ Γρηγορίου εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του καταφέρεται κατὰ τῶν Δεσποτάδων διὰ τὴν δῆθεν ἀνδράνειάν των. Παραδόξως ὁ Γρηγορίου κινεῖται στὴν Θράκην, μὲ τὴν συμπαράστασιν τῶν Μητροπολιτῶν ποὺ τὸν ἐνισχύουν ποικιλοτρόπως. Τὸν συνοδεύουν οἱ πρωτοσύγγελοι τῶν Μητροπόλεων στὶς περιοδεῖες του, καὶ οἱ ἴδιοι οἱ ἱεράρχαι πῆραν μέρος στὴν σύσκεψι τοῦ μοναστηριοῦ «Κωνσταντῖνος καὶ Ἑλένη» Ὀρτάκιοϊ ποὺ διήρκεσε τέσσαρες ὁλόκληρες ὧρες.

Πρακτικὰ τῆς συσκέψεως ἐκείνης δὲν διεσώθησαν δυστυχῶς. Διεσώθησαν ὅμως ἀπὸ στόματος εἰς στόμα, πολλὲς σημαντικὲς πληροφορίες, γιὰ τὰ ἀποτελέσματα τῆς συσκέψεως. Οἱ Βούλγαροι, ἄγνωστον πῶς, ἐπληροφορήθησαν ὅτι κάτι ἔκτακτον συνέβαινε στὸ μοναστῆρι καὶ ἀπεφάσισαν νὰ τὸ κτυπήσουν γιὰ νὰ πληροφορηθοῦν τὶ ἀκριβῶς συνέβαινε. Πράγματι, ἐνῷ οἱ τρεῖς Ἕλληνες ἀξιωματικοί, οἱ Δεσποτάδες καὶ οἱ προύχοντες συνεσκέπτοντο καὶ τὰ γυναικόπαιδα γιὰ (καμουφλὰζ) εὑρίσκοντο στὸν μεγάλο αὐλόγυρο τοῦ μοναστηριοῦ, ἐδέχθησαν τὴν ἐπίθεσιν τῶν ἐνόπλων Βουλγάρων. Εὐτυχῶς ποὺ ὁ Γρηγορίου καὶ ὁ Κλεῖτος εἶχαν λάβει προηγουμένως τὰ μέτρα των καὶ μόλις οἱ Βούλγαροι κομιτατζῆδες ἐνήργησαν τὴν ἐπίθεσίν των, ἀντιμετώπισαν ἔνοπλον ἀντίστασιν τῶν Ἑλλήνων, ποὺ τοὺς ὑπεχρέωσαν νὰ διασκορπισθοῦν καὶ νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν περαιτέρω προσπάθειάν των.

Ἡ ἐπίθεσις τῶν Βουλγάρων ὑπεχρέωσε τοὺς Ἕλληνας νὰ ἐγκαταλεί-

ψουν μιὰ ὥρα ἐνωρίτερον τὸ μοναστήρι καὶ νὰ ἐπιστρέψουν στὶς ἑστίες των. Ἡ μεγάλη ὅμως ἀπόφασις εἶχε ληφθῆ καὶ εἶχον καταστρωθῆ τὰ σχέδια τῆς δράσεως καὶ τῆς ἀντιμετωπίσεως τῆς βουλγ. προπαγάνδας, ποὺ ὁλονὲν ἔπαιρνε διαστάσεις. Ἔτσι οἱ 8 ἕως 10 χιλ. Ἕλληνες τῆς Θράκης, ποὺ εἶχαν συγκεντρωθῆ ἐκεῖ, ἄλλοι πιὸ πολὺ καὶ ἄλλοι ὀλιγώτερον, ἐμυήθησαν εἰς τὴν ἐπαναστατικὴν ὀργάνωσιν, οἱ δὲ προύχοντες, στὴν ἐκκλησία τοῦ μοναστηριοῦ καὶ ἐμπρὸς εἰς τὸ Ἱερὸν Βῆμα, ἔδωσαν τὸν ὅρκον πίστεως πρὸς τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα. Ἦταν συγκινητικὴ ἡ σκηνὴ ἐκείνη, γιατὶ ἀπὸ τὴν στιγμὴ τῆς ὁρκωμοσίας, ὁ ἀγῶνας, ὁ ἀνεπίσημος καὶ ἀνοργάνωτος, ἔπαιρνε τὴν ὁριστικὴν μορφήν του.

Ἀπὸ ἀφηγήσεις Ὀρτακιανῶν, πληροφορούμεθα, πὼς οἱ προύχοντες ἐγοιάτισαν ἐμπρὸς στὸ Ἅγιον Βῆμα καὶ οἱ τρεῖς δεσποτάδες τοὺς ὥρκισαν, ἐνῷ οἱ τρεῖς Ἕλληνες ἀξιωματικοί, ἐδιάβαζαν ἐναλλὰξ τὸν ὅρκον, ποὺ ἀπήγγειλαν οἱ ὁρκιζόμενοι. Τὸ περιεχόμενον αὐτούσιον, τοῦ ὅρκου, δὲν διεσώθη, γιατὶ τὸ μοναστήρι τὸ ἔκαψαν οἱ Βούλγαροι ὀλίγον ἀργότερον καὶ μαζὶ μ' αὐτό, ἐξηφανίσθη καὶ τὸ κείμενον τοῦ ὅρκου ποὺ εὑρίσκετο μέσα εἰς τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον. Διεσώθη ὅμως ἡ ἔννοια τοῦ ὅρκου. Οἱ ὁρκισθέντες ἀνελάμβανον τὴν εὐθύνην τῆς συγκροτήσεως ἐνόπλων δυνάμεων πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς βουλγαρικῆς προπαγάνδας. Ἀκόμη ἀνελάμβανον τὴν εὐθύνην, νὰ τιμωρῆται μὲ θάνατον ἐκεῖνος ποὺ θὰ ἔδειχνε δειλία ἐμπρὸς στὸν ἐχθρόν. Αὐτὴ ἦταν ἡ ἔννοια τοῦ ὅρκου, ποὺ οἱ Θρᾷκες τὸν ἐτήρησαν πιστά, εὐλαβικά, ὡς τὴν ἡμέραν ποὺ ἀνέτειλε καὶ γι' αὐτοὺς ἡ Ἐλευθερία καὶ ἐπάνω στὴν ἑλληνικὴ θρακικὴ γῆ κυμάτιζε ὑπερήφανη ἡ γαλανόλευκος (1920).

Ἀφοῦ λοιπὸν στὸ μοναστήρι ἐτέθησαν οἱ βάσεις τῆς ὀργανώσεως τῆς συνωμοτικῆς ἐπαναστατικῆς δράσεως τῶν Ἑλλήνων τῆς Θράκης, ἐκεῖνοι ποὺ εἶχαν τὴν πρωτοβουλίαν, οἱ Δεσποτάδες, οἱ προύχοντες καὶ ὁ λαός, ἐγύρισαν στὶς ἑστίες των, γιατὶ οἱ Βούλγαροι ἐσχεδίαζαν μιὰ δεύτερη ἐπίθεσι γιὰ νὰ τρομοκρατήσουν τὸν πληθυσμὸν καὶ νὰ σπάσουν τὰ νεῦρα τῶν ἡγητόρων.

Ὁ Γρηγορίου ἔφθασεν εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν, ὅπου τὸν ἀνέμενε μία ἄλλη ἔκπληξις. Εὗρε ἐκεὶ δύο Ἕλληνας βουλευτάς. Τὸν Δημήτριον Γούναρην (τὸν μετέπειτα πρωθυπουργὸν) καὶ τὸν Πρωτοπαπαδάκη (τὸν μετέπειτα ὑπουργὸν) ποὺ μαζὶ μὲ τὸν καθηγητὴν τοῦ Πολυτεχνείου Κονοπισόπουλον ἐπέστρεφαν ἀπὸ μιὰ περιοδεία στὰ Βαλκάνια. Γιὰ τὴν ἐπίσκεψιν αὐτὴν ὁ Γονατᾶς (Γρηγορίου) στὰ ἀπομνημονεύματά του, ἀφιερώνει μόνον λίγες σειρές. Οὔτε δίδει τὸν πραγματικὸν σκοπὸν τῆς ἐπισκέψεως. Νομίζομεν πὼς εἶναι ἕνα βασικὸ σφάλμα γιὰ τὴν ἱστορία, ποὺ ὁ Γονατᾶς παρασιώπησε τὴν συνάντησιν ἐκείνην μὲ τὸν Γούναρη καὶ τὸν Πρωτοπαπαδάκη.

Ἀργότερα, τὸ 1922, ὁ Γονατᾶς ὡς ἀρχηγὸς τῆς ἐπαναστάσεως καὶ ὡς πρόεδρος τῆς ἐπαναστατικῆς κυβερνήσεως, μαζὶ μὲ τὸν Νικόλαον Πλαστήρα, παρέπεμψαν τοὺς δύο ἐκείνους ἐπιφανεῖς πολιτικοὺς εἰς δίκην, συνεπείᾳ τῆς

καταστροφῆς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Οὗτοι κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον καὶ ἐτουφεκίσθησαν. Ἡ πολιτικὴ λοιπὸν διαμάχη φαίνεται πὼς εἶχε ἐπηρεάσει τὸν Γονατᾶ, ὅταν ἔγραφε τ' ἀπομνημονεύματά του και παρασιώπησε τὴν ἀποστολὴν τοῦ Γούναρη καὶ τοῦ Πρωτοπαπαδάκη στὴν Θράκη.

Ἀλλὰ ἡ ἀποστολὴ ἐκείνη ἦταν τὸ δεύτερο μεγάλο γεγονός, μετὰ τὴν σύσκεψι τοῦ Ὀρτάκιοϊ, ποὺ συνετέλεσεν εἰς τὴν ὀργάνωσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης.

Ὁ Γρηγορίου (Γονατᾶς) εἰδοποίησε τὸν Μητροπολίτην Ἀδριανουπόλεως Πολύκαρπον διὰ τὴν ἄφιξιν τῶν δύο Ἑλλήνων βουλευτῶν Γούναρη καὶ Πρωτοπαπαδάκη, συγχρόνως δὲ ἐκάλεσε καὶ τοὺς Μητροπολίτας 40 Ἐκκλησιῶν Ἀγαθάγγελον καὶ Βιζύης Ἄνθιμον, ὅπως ἀφιχθοῦν τὸ ταχύτερον εἰς Ἀδριανούπολιν, δι' ὑ ψ ί σ τ η ν ἐ θ ν ι κ ὴ ν ὑ π ό θ ε σ ι ν. Ὁ Μητροπολίτης Βιζύης Ἄνθιμος ἔφθασε τὸ βράδυ τῆς ἰδίας ἡμέρας μὲ ἅμαξαν. Ὁ Μητροπολίτης 40 Ἐκκλησιῶν Ἀγαθάγγελος ἦτο ἀσθενὴς καὶ ἀπέστειλε τὸν πρωτοσύγγελον Παπαδόπουλον καὶ τὸν πρόκριτον καὶ δημογέροντα ἰατρὸν Τζελέμπογλου. Οἱ δύο τελευταῖοι ἔφθασαν τὸ μεσημέρι τῆς ἴδιας ἡμέρας καὶ πῆραν μέρος στὴ σύσκεψι, ποὺ μετέσχον, ὁ Μητροπολίτης Πολύκαρπος, ὁ πρόξενος Νικόλαος Ξυδάκης, ποὺ εἶχεν ἀντικαταστήσει τὸν Τζορμπατζόγλου, μετατεθέντα εἰς τὴν Φιλιππούπολιν, ὁ Γρηγορίου, ὁ γυμνασιάρχης Σάρρος, καὶ οἱ δύο βουλευταὶ Γούναρης καὶ Πρωτοπαπαδάκης. Στὴν σύσκεψι ἐκείνη, ἀπεφασίσθη ὁριστικὰ ἡ ἵδρυσις τῆς μυστικῆς ἐπαναστατικῆς ὀργανώσεως μὲ τὸν τίτλο «ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ», καὶ κατηρτίσθη τὸ πρόγραμμα δράσεως τῆς ὀργανώσεως αὐτῆς.

Οἱ βουλευταὶ Γούναρης καὶ Πρωτοπαπαδάκης, ἀνέλαβον νὰ κατατοπίσουν τὴν κυβέρνησιν ἐπὶ τῶν ἀναγκῶν τῆς ὀργανώσεως, ἀλλὰ καὶ τὸ σπουδαιότερον νὰ ἐπισημάνουν τὸν κίνδυνον ποὺ διέτρεχε ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἀπὸ τὴν βουλγαρικὴν προπαγάνδαν, ὥστε οἱ ἐν Ἀθήναις νὰ μὴ ἀδρανήσουν καὶ νὰ σπεύσουν νὰ ἐνισχύσουν μὲ κάθε τρόπον καὶ μέσον τοὺς φλογεροὺς ἐκείνους πατριώτας.

Οἱ ἀξιωματικοὶ Γρηγορίου, Κλεῖτος καὶ Βάθης, ποὺ καὶ οἱ δύο αὐτοὶ πῆραν μέρος στὴν σύσκεψι, ἐπρότειναν ὅτι ὁπωσδήποτε ἔπρεπε νὰ εὑρεθῆ τρόπος ἀποστολῆς πολεμικοῦ ὑλικοῦ —τυφεκίων, φυσιγγίων κλπ.— διὰ νὰ καταρτισθοῦν ἀμέσως αἱ ἔνοπλοι ὁμάδες, ποὺ ἀπὸ ἀπόψεως ἐμψύχου ὑλικοῦ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κονδύλη ἦσαν ἕτοιμες καὶ εὑρίσκοντο σὲ ἀδράνεια. Οἱ ἴδιοι ἐπρότειναν ὅπως ἡ νέα ὀργάνωσις—ποὺ ἀπ' ἐδῶ καὶ πέρα θ' ἀναφέρεται ὡς Π.Ο.—συστήση ἴδιον ταμεῖον μ' ἐράνους ποὺ θὰ ἐνεργοῦσαν οἱ κατὰ τόπους ἐκπρόσωποί της καὶ ποὺ μαζὺ μὲ τοὺς πόρους τοῦ λαχείου τοῦ στόλου θὰ ἔδιδαν τὴ δυνατότητα ὄχι βέβαια νὰ εἶναι αὐτάρκης οἰκονομικά, ἀλλὰ νὰ ἠμπορῆ νὰ κινηθῆ εἰς τὰ πρῶτα βήματα τῆς συγκροτήσεώς της. Αἱ προτάσεις αὐταὶ ἔγιναν δεκτὲς καὶ διωρίσθη ὁ κεντρικὸς ταμίας τῆς Π.Ο. ὁ Ἰα-

τρὸς Σοφοκλῆς Τζελέπογλου, ποὺ ἦταν πιὸ εὔκολο νὰ ἔρχεται σὲ ἐπαφὴ μὲ τοὺς ἐκπροσώπους τῶν ἄλλων πόλεων καὶ τοὺς ὁπλαρχηγούς, γιατὶ οἱ 40 Ἐκκλησίες εὑρίσκοντο στὸ κέντρο τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, καὶ εἶχαν ἄμεσον ἐπαφὴν μὲ τὴν ὕπαιθρον.

Οἱ μετέχοντες τῆς συσκέψεως ἀπεφάσισαν ἀκόμη διὰ νὰ λάβῃ ἡ Π. Ο. πραγματικὸν συνωμοτικὸν χαρακτῆρα, ἔπρεπε νὰ ρυθμισθῇ καὶ ἡ διάρθρωσίς της. Ἡ Ἀνωτάτη Διοίκησις θὰ εὑρίσκετο στὴν Ἀθήνα καὶ θὰ ἦτο ἐντελῶς ἄγνωστος εἰς τὰ κατώτερα κλιμάκια. Θὰ ἦτο δηλαδὴ τὸ Ἑλληνικὸν Κομιτάτον, ποὺ τὴν ἕδρα του εἶχε στὰς Ἀθήνας. Κατόπιν θὰ ἤρχοντο τὰ «***Ἀνώτερα Κέντρα***», ποὺ θὰ ἦσαν τὰ ἑλληνικὰ προξενεῖα καὶ ποὺ αὐτὰ θὰ διηύθυναν τὸν ἀγῶνα. Τρίτη βαθμὶς θὰ ἦσαν τὰ «***Κέντρα***», ποὺ θὰ ἀποτελοῦντο ἀπὸ ἐπιτροπὰς κατοίκων τῶν πόλεων, αἱ «***Ἐπιτροπαὶ***» τῶν χωρίων καὶ τὰ μέλη ὅλων αὐτῶν τῶν διακλαδώσεων καὶ συνεπῶς τῆς Π.Ο. θὰ ὠνομάζοντο «ἀ δ ε λ φ ο ί».

Τέλος ἀπεφασίσθη ὅπως ὁ Μητροπολίτης Πολύκαρπος ἀναλάβῃ τὴν ἡγεσίαν καὶ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀγῶνος καὶ ὁ Γρηγορίου τὴν στρατιωτικὴν ἡγεσίαν. Ὁ σεβάσμιος ἐκεῖνος ἱεράρχης, ὅταν ὁμόφωνα οἱ συσκεφθέντες τοῦ ἀνέθεσαν τὴν ἡγεσίαν τοῦ ἀγῶνος, ἀπεσύρθη γιὰ λίγα λεπτὰ καὶ ἐπανῆλθεν, κρατῶν εἰς τὸ ἕνα χέρι, ἕνα παλιὸ καριοφύλλι καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο τὸν σ τ α υ ρ ό ν, ποὺ τὰ ἐτοποθέτησε ἐπάνω σὲ ἕνα τραπέζι. Ὕστερα, μὲ φωνὴ ποὺ ἔπαλλε ἀπὸ συγκίνησι καὶ μὲ δάκρυα ποὺ ἔτρεχαν ἀπὸ τὰ μάτια εἶπε :

«Ἀ δ έ λ φ ι α ἦ λ θ ε ἡ σ τ ι γ μ ὴ τ ῆ ς ἐ θ ν ι κ ῆ ς ἀ φ υ π ν ί σ ε ω ς κ α ὶ ἐ ξ ε γ έ ρ σ ε ω ς. Ὑ π ό σ χ ο μ α ι ἐ ν ώ π ι ο ν Θ ε ο ῦ κ α ὶ ἀ ν θ ρ ώ π ω ν, ν ὰ φ α ν ῶ ἄ ξ ι ο ς τ ῆ ς ἐ μ π ι σ τ ο σ ύ ν η ς τ ο ῦ π ο ι μ ν ί ο υ μ ο υ. Γ ν ω ρ ί ζ ω ὅ τ ι ἡ ὁ δ ὸ ς δ ὲ ν θ ὰ ε ἶ ν α ι ὁ μ α λ ή. Γ ν ω ρ ί ζ ω ἀ κ ό μ η ὅ τ ι ἄ κ α ν θ α ι, θ ὰ ξ ε σ χ ί σ ω σ ι τ ὰ ἱ μ ά τ ι α κ α ὶ τ ὰ ς σ ά ρ κ α ς μ α ς. Ε ἶ μ α ι ἕ τ ο ι μ ο ς κ ἀ γ ὼ ν ὰ ἄ ρ ω τ ὸ ν σ τ α υ ρ ὸ ν τ ο ῦ μ α ρ τ υ ρ ί ο υ, ὡ ς ὁ Θ ε ά ν θ ρ ω π ο ς, ὁ ἀ ρ χ η γ ὸ ς τ ῆ ς Μ ε γ ά λ η ς Θ ρ η σ κ ε ί α ς μ α ς. Π ι σ τ ὸ ς σ τ ρ α τ ι ώ τ η ς τ ο ῦ Χ ρ ι σ τ ο ῦ κ α ὶ τ ῆ ς π α τ ρ ί δ ο ς, θ ὰ ὑ π η ρ ε τ ή σ ω τ ὴ ν μ ε γ ά λ η ν ὑ π ό θ ε σ ι ν τ ο ῦ ἔ θ ν ο υ ς».

Ὁ Δεσπότης σήκωσε τὸν Σταυρὸν καὶ τὸ καριοφύλλι καὶ τὰ ἠσπάσθη. Τὸν ἐμιμήθησαν κι' ἄλλοι καὶ ἔτσι ἔληξε ἡ ἱστορικὴ διὰ τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην σύσκεψις, ποὺ προετοίμασε τὴν ἀπελευθέρωσί της, καὶ πραγματοποιήθη ὕστερα ἀπὸ εἴκοσι σχεδὸν χρόνια. Τὸ βράδυ ἔφθασεν καὶ ὁ Δεσπότης τῆς Βιζύης, ποὺ ἐμυήθη καὶ αὐτὸς καὶ ἔμεινεν σύμφωνος μὲ τὰς ἀποφάσεις.

Τὴν ἴδια βραδυὰ ὁ Γρηγορίου συνέταξε τὴν ἔκθεσίν του, πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνέφερεν τὴν σύστασιν τῆς Π.Ο. καὶ ἐζήτει 200.000 φράγκα ἐτησίως διὰ τὴν ἐφαρμογήν, ὅπως ἔγραφε εἰς τὴν ἔκ-

θεσιν «ἑνὸς μετριοπαθοῦς προγράμματος». Τὴν ἄλλην ἡμέραν τὸ πρωῒ ὅλοι οἱ μετέχοντες τῆς συσκέψεως ἀνεχώρησαν διὰ τὶς ἕδρες των, ὅπως καὶ οἱ δύο βουλευταὶ εἰς Ἀθήνας, παίρνοντας μαζὶ καὶ τὴν ἔκθεσιν Γρηγορίου, ποὺ τὴν παρέδωσαν εὐθὺς ὡς ἔφθασαν εἰς τὰς Ἀθήνας εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν Ἀλέξανδρον Σκουζέ, καὶ αὐτὸς τὴν διεβίβασεν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Κομιτᾶτον. Διὰ τὴν τύχην καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐκθέσεως αὐτῆς θὰ ἀσχοληθοῦμε παρακάτω. Ὁ Γρηγορίου, ἤρχισε ἀμέσως τὴν δρᾶσιν, χωρὶς καμμία ἀπολύτως ἀργοπορία, διὰ τὴν ἵδρυσιν τῶν Κέντρων καὶ τῶν Ἐπιτροπῶν εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν μύησιν τῶν ἀδελφῶν. Ἔτσι, στὴν ἀρχὴ ἐπεσκέφθη τὴν Φιλιππούπολι καὶ τὴν Σόφια. Στὴν Φιλιππούπολι κατετόπισε τὸν πρόξενον Γεώργιον Τζορμπατζόγλου καὶ τὸν πρόεδρον τῆς Ἑλληνικῆς κοινότητος Ἀντωνιάδην καὶ εἰς Σόφια τὸν Ἕλληνα διπλωματικὸ πράκτορα Εὐγένειο Ζαλοκώστα. Κατόπιν κατηυθύνθη εἰς τὸ Βελιγράδιον καὶ συνηντήθη μὲ τὸν Ἕλληνα πρεσβευτὴν Ἰάκωβον Ἀργυρόπουλον. Ὅλους αὐτοὺς τοὺς ἐμύησε εἰς τὴν Π.Ο. ποὺ ἀνέλαβαν μὲ ἰδιαίτερον ἐνθουσιασμὸν νὰ ἐνισχύσουν ποικιλοτρόπως τὸν ἀγῶνα.

Ὅταν ὁ Γρηγορίου ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὴν περιοδείαν του ἐκείνη, ἀφοῦ κατετόπισε τὸν Μητροπολίτην Πολύκαρπον καὶ τὸν πρόξενο Ξυδάκη, ἀπεφάσισαν νὰ ἐπισκεφθοῦν μαζὶ μὲ τὸν πρόξενο ὅλα τὰ ἑλληνικὰ προξενεῖα τῆς Θράκης καὶ συγχρόνως ν' ἀρχίση ἡ ἵδρυσις τῶν Κέντρων καὶ τῶν Ἐπιτροπῶν. Ἔτσι στὴν ἀρχὴ ἐπεσκέφθη τὰ προξενεῖα Δεδέαγατς (Ἀλεξανδρουπόλεως) Ξάνθης, Γκιουμουλτζίνας (Κομοτινῆς), καὶ Σουφλί. Οἱ Ἕλληνες ὑποπρόξενοι ἔμειναν σύμφωνοι καὶ ἀνέλαβον οἱ ἴδιοι τὴν ἡγεσίαν τῆς Π.Ο. στὴν περιοχή των.

Εἰς τὴν Ἀλεξανδρούπολιν συνεκροτήθη σύσκεψις ποὺ μετεῖχε ὁ πρόξενος Κανελλόπουλος, ὁ Βάθης καὶ ὁ πρόξενος Ραιδεστοῦ Ν. Ντάσος καὶ ὁ Γρηγορίου καὶ ἔγινε ἡ ἐπεξεργασία τοῦ καταστατικοῦ τῆς Π.Ο. καὶ ἐπὶ πλέον συνετάχθη ἕνας ἄλλος κανονισμὸς ποὺ τὸν ὠνόμασαν «Ἐ θ ν ι κ ῆ ς Ἐ ρ γ α σ ί α ς». Ἀλλὰ δυστυχῶς κανένας ἀρχηγός, οὔτε ὁ ἴδιος ὁ Γρηγορίου, διέσωσε τὸν κανονισμὸν αὐτόν.

Σημ. Ἐὰν τώρα ὁ κανονισμός, αὐτὸς ἢ τὸ καταστατικὸν τῆς Π.Ο. εὑρίσκεται εἰς τὸ ἰδιωτικὸν ἀρχεῖον κάποιου Θρακὸς πατριώτου καὶ ἀγωνιστοῦ, νομίζομεν, πὼς ἔχει χρέος, νὰ τὸν φανερώση καὶ νὰ τὸν δώση, μὲ τὴν εὐκαιρίαν ποὺ γιὰ πρώτη φορὰ γράφεται ὁ ὑπέροχος θρακικὸς ἀγών, εἰς πανελλήνιον δημοσιότητα. Θὰ προσφέρη ἀκόμη μιὰ ὑπηρεσία στὴν σκλαβωμένη καὶ ἀξέχαστη Θράκη.

Ἀμέσως κατόπιν ὁ Γρηγορίου τὴν φορὰν αὐτὴν μὲ τὸν ἰατρὸν Τζελέμπογλου καὶ τὸν πρωτοσύγγελον τῶν 40 Ἐκκλησιῶν ἐπεχείρησαν τὴν τρίτην ἐξόρμησιν, ποὺ περιελάμβανε τὴν Ἀλεξανδρούπολιν, τὶς 40 Ἐκκλησίες, τὸ Διδυμότειχον, τὸ Λουλὲ-Μπουργκάζ, Μπαμπᾶ-Ἐσκῆ, Οὐζοῦν-Κιουπροῦ, Ὀρ-

τάκιοϊ, Σκοπόν, Γέννα καὶ Βιζύην. Στὶς πόλεις, στὶς κωμοπόλεις καὶ τὰ χωρία, ὁ Γρηγορίου, ὁ Τζελέμπογλου καὶ ὁ Παπαδόπουλος προέβησαν εἰς τὴν ἵδρυσιν Κέντρων καὶ ἐπιτροπῶν καὶ ἐμύησαν «ἀ δ ε λ φ ο ύ ς».

Ἔτσι ἤρχισεν μιὰ ὁλοκληρωμένη ἐθνικὴ κίνησις εἰς ὁλόκληρον τὴν Θράκην. Δὲν ἔμεινε χωριό, ποὺ δὲν ἦτο ὠργανωμένον εἰς τὴν Π.Ο. καὶ οἱ Θρακιῶτες, ἐγκατέλειψαν τὸν λήθαργον καὶ τὴν ἀδιαφορίαν, ποὺ ὄχι ἐξ ὑπαιτιότητός των, ἀλλὰ ἄλλοι παράγοντες τοὺς εἶχαν σπρώξει, μὲ τὴν ἀποχώρησι τοῦ Κονδύλη καὶ τοῦ Τουρπῆ. Ὁ Γρηγορίου, μόλις ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν, μαζὶ μὲ τοὺς Τζελέπογλου καὶ Παπαδόπουλον, κατετόπισαν τὸν Μητροπολίτην Πολύκαρπον γιὰ τὰ ἀποτελέσματα τῶν περιοδιῶν, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν συγκρότησι τῆς πρώτης ἀνταρτικῆς ὁμάδος ὑπὸ τὸν Θεόδωρον Ἀμπατζόπουλον εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Βιζύης[1].

Ἡ Π.Ο. ἀπεφάσισεν ὁπωσδήποτε νὰ συγκροτήση ἐνόπλους ὁμάδας, ἀλλὰ ὁ ἐξοπλισμὸς καὶ ὁ ἐφοδιασμός των δὲν ἦτο καὶ τόσον εὔκολος, διότι αἱ οἰκονομικαὶ δυνατότητες τῆς ὀργανώσεως ἦσαν ἀκόμη ἰσχνές. Ὁ Δεσπότης καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ ἐπέμειναν καὶ ἔτσι ἐλήφθη ἡ ἀπόφασις τοῦ ἐξοπλισμοῦ τῶν πρώτων Θρακῶν ἀνταρτῶν, μὲ τοὺς πόρους τῆς Π.Ο. Ὁ ἰατρὸς Τζελέπογλου, μαζὶ μὲ ἄλλους προκρίτους τῶν 40 Ἐκκλησιῶν, ἐπέτυχον νὰ προμηθευθοῦν ἀπὸ Τούρκους τὰ πρῶτα ὅπλα. Ὁ πρόκριτος Ἰωάννης Παυλακίδης, ξυλέμπορος, ποὺ τόσον τραγικὸν θάνατον εὗρε κατὰ τὴν περίοδον τῶν Δεκεμβριανῶν στὰς Ἀθήνας, ὁ Περικλῆς Χατζηπαρασκευᾶς, ὁ ἰατρὸς Κεραμεύς, οἱ Κάζηδες, ὁ Βασ. Χρήστου, ὁ Κυριαζῆς Νίκογλου καὶ ἄλλοι, ποὺ εἶχαν σχέσεις μὲ τοὺς Τούρκους, ἐπέτυχαν νὰ τοὺς ἐξαγοράσουν καὶ ἔτσι ἐπρομηθεύθησαν τὰ πρῶτα ὅπλα, ποὺ τὰ ἀπέστειλαν στὴν Βιζύη.

Δὲν ἦταν, ὅμως δυνατὸν νὰ ἐξοπλισθῆ μεγάλος ἀριθμός, διότι ἔλειπαν τὰ χρήματα. Ἡ Ἀθήνα, παρ' ὅλον ὅτι ἔγινεν πολὺ ἐγκαίρως κάτοχος τῆς ἐκθέσεως τοῦ Γρηγορίου, ἤργησε τὴν ἀποστολὴν χρημάτων, περίπου δύο μῆνες, πρᾶγμα ποὺ δυσκόλευε τοὺς ἰθύνοντας τῆς Π.Ο. νὰ ὀργανωθοῦν ὅπως αὐτοὶ ἤθελαν.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως, ὁ Θρακικὸς ἀγών, ἐδέχθη ἕνα σοβαρὸν πλῆγμα. Ὁ Γονατᾶς, λόγῳ σοβορᾶς ἀσθενείας τοῦ πατέρα του, ἀνεχώρησε δι' Ἀθήνας καὶ ἔκτοτε δὲν ἐπανῆλθε. Τότε τὴν διεύθυνσιν τοῦ στρατιωτικοῦ τμήματος τῆς Π.Ο. ἀνέλαβεν ὁ ὑπίλαρχος Κλεῖτος, ποὺ εἶχεν ἕνα ὑπέροχον ἐνθουσιασμόν. Ἀλλὰ καὶ ὁ Γονατᾶς εἰς τὴν Ἀθήνα δὲν ἠμέλησε τὶς ὑποχρεώσεις του ἔναντι τῶν Θρακῶν. Ἔγινε μέλος τοῦ Μακεδονικοῦ Κομιτάτου, τὸ ὁποῖον τῇ ὑποδείξει του ἵδρυσεν ἰδιαίτερον Θρακικὸν τμῆμα, τὴν διοίκησιν τοῦ ὁποίου ἀνέλαβεν ὁ ἴδιος.

---

1. Βλ. δημ. Ἑταιρ. Θρακ. Μελ. ἀρ. 97 «Ἀναμνήσεις Θρακιώτη ἀγωνιστῆ» Ἀθῆναι 1961, Ἰ. Μαμαλάκη.

Ἡ πρώτη μέριμνα τοῦ Γονατᾶ ἦταν ἡ ἀποστολὴ τῶν ὅπλων στοὺς ἀντάρτας τῆς Θράκης. Ἔτσι ἐμύησε τὸν τότε ἀνθυποπλοίαρχον Δεμέστιχα καὶ κατόπιν ἀρχηγὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου, ὁ ὁποῖος ὡς κυβερνήτης ἑνὸς παλαιοῦ τορπιλλοβόλου ἀνέλαβε τὴν μεταφορὰν τῶν ὅπλων. Ἡ Σκόπελος εἶχεν ἐπιλεγεῖ ἀπὸ τὸν Γονατᾶ, ποὺ τὴν ἐπεσκέφθη προηγουμένως, ὡς ἀποθήκη διαμετακομίσεως τῶν ὅπλων. Ἐκεῖ ὁ Δεμέστιχας μὲ μικρὸ τορπιλοβόλον του μετέφερε τὰ ὅπλα καὶ τὸ ἄλλο πολεμικὸν ὑλικὸν καὶ ἀπὸ ἐκεῖ, μικρὰ ἱστιοφόρα, ποὺ ἐναυλώνοντο ἀπὸ τὴν Π.Ο. τὰ μετέφερον στὴν Ἀλεξανδρούπολιν. Ὁ Βάθης τὰ παρελάμβανε καὶ ἐν συνεχείᾳ τὰ προωθοῦσεν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης. Συγχρόνως ὅμως καὶ ἡ Π.Ο. τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ποὺ στὴν ἀρχὴν τὴν διηύθυνε ὁ Ἰωάν. Δραγούμης καὶ ὁ Ἰωάν. Σουλιώτης Νικολαΐδης καὶ μετὰ τὴν μετάθεσι τοῦ Δραγούμη εἰς Ἀθήνας, ὁ Σουλιώτης ἀνέλαβε τὴν διοίκησίν της, ἐνίσχυσε μὲ κάθε τρόπο τὶς πρῶτες ἀνταρτικὲς ὁμάδες τῆς Θράκης. Ὁ Κωνστ. Κουκκίδης, μᾶς δίδει μιὰ ἀμυδρὰ εἰκόνα, τοῦ τρόπου ποὺ οἱ Θρακιῶτες πατριῶτες παρελάμβανον τὰ ὅπλα[1].

Τὰ ἱστιοφόρα τὰ μετέφερον εἰς τὴν θρακικὴν ἀκτήν, κοντὰ στὴν Μάκρη τῆς Ἀλεξανδρουπόλεως καὶ ἐκεῖ τὰ παράχωναν μέσα στὴν ἄμμο. Οἱ μεμυημένοι Θρᾶκες ἤρχοντο στὴν ἀκτή, ἀνεκάτευαν τὴν ἄμμον, παρελάμβανον τὰ ὅπλα καὶ τὰ μετέφερον εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Ἀλλά, ἡ μεταφορὰ αὐτὴ τῶν ὅπλων δὲν ἦτο καὶ τόσον εὔκολος. Ὑπάρχουν περιπτώσεις, πολὺ δραματικές, ποὺ ὁ Κουκκίδης, δίδει μιὰ ἀμυδρὰ εἰκόνα τῶν περιστατικῶν αὐτῶν.

Ἔτσι ἀναφέρει τὸ ἑξῆς ἐπεισόδιον. Κάποτε ἀπεστάλησαν ἀπὸ τὴν Ἀθήνα 4 μάνλιχερ-σενάουερ, γιὰ τὴν ἀνταρτικὴν ὁμάδα τῆς Βιζύης. Τὰ ὅπλα ἦσαν κρυμμένα μέσα σ' ἕνα κιβώτιον σαπουνιῶν μὲ ἀποστολέα Μεχμὲτ καὶ παραλήπτην Ἀχμέτ. Οἱ πρόξενοι Ἀλεξανδρουπόλεως Κίμων Διαμαντόπουλος καὶ τῶν 40 Ἐκκλησιῶν Κ. Ντάσος (1908) εἶχαν εἰδοποιηθῆ διὰ τὴν προώθησιν τῶν ὅπλων εἰς τὴν Βύζαν. Τὸ κιβώτιον ἔφθασεν εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Τσιφλίκιοϊ, ὅπου σταθμάρχης ἦταν ὁ Διομήδης Ἰατρόπουλος. Τότε ὁ Μητροπολίτης Βιζύης Ἄνθιμος ἀπέστειλεν μήνυμα εἰς τὸν Ἰατρόπουλον ποὺ ἔλεγε: «Ἅμα ἔλθη τὸ κιβώτιον, νὰ εἰδοποιήσης τὸν Κλεῖτον νὰ στείλη ἄνθρωπον νὰ τὸ παραλάβη».

Ὁ Ἰατρόπουλος ἐτοποθέτησε τὸ κιβώτιον στὴν ἀποθήκη καὶ ὕστερα ἀπὸ ὀλίγον ὁ Κλεῖτος ἔστειλε ἕνα Τοῦρκον ποὺ τὸ παρέλαβε καὶ τὸ μετέφερε στὶς 40 Ἐκκλησίες. Ἀπὸ ἐκεῖ τὰ ὅπλα προωθήθησαν εἰς τὴν Βιζύη.

Κάποτε, τὴν ἰδίαν περίοδον, μιὰ ἄλλη ἀποστολὴ δὲν εἶχε τὴν ἰδίαν τύχη. Ἐννέα ὅπλα παρελήφθησαν ἀπὸ τὴν ἀκτὴν τῆς Μάκρης καὶ μὲ μουλάρια μετεφέρθησαν κατ' ἄλλους στὸ Οὐζοὺν Κιουπροῦ καὶ κατ' ἄλλους στὸ Κούλελι Μπουργκάς. Τὰ ὅπλα ἐτοποθετήθησαν εἰς κιβώτια καὶ ἐφορτώνοντο

1. Βλ. δημ. 68 Κ. Κουκκίδη Ἐτ. Θρ. Μελ. «Ἀντιβουλγαρικὸς ἀγὼν 1903-1910»,

στὸ τραῖνο γιὰ τὶς 40 Ἐκκλησίες. Ἕνα ὅμως κιβώτιο ἔπεσε καὶ ἔσπασε. Τὰ ὅπλα ἐφανερώθησαν καὶ ἕνας Τοῦρκος τζανταρμᾶς τὰ εἶδε καὶ ἔσπευσε νὰ εἰδοποιήση τὸν ἀξιωματικό του, ὀνόματι Γιουσούφ. Ἔγινε ἀνάκρισις καὶ συνελήφθησαν 60 Ἕλληνες κάτοικοι τῶν 40 Ἐκκλησιῶν, τοῦ Μπαμπὰ Ἐσκῆ, τῶν Μαλγάρων καὶ ἄλλων κωμοπόλεων. Μεταξὺ τῶν συλληφθέντων εὑρέθη ὁ Χρῆστος Ἀργυρόπουλος, ποὺ θὰ ἦταν ὁ παραλήπτης τῶν κιβωτίων καὶ ὁ νεαρὸς ἀδελφός του Κυριᾶκος. Οἱ συλληφθέντες μετήχθησαν εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ ἔμειναν προφυλακισμένοι 10 μῆνες. Κατόπιν παρεπέμφθησαν εἰς τὸ κακουργοδικεῖον, καὶ ὅπως ἀναφέρει ὁ Κουκκίδης, ὁ πρόεδρος ἦτο Τοῦρκος καὶ οἱ ἄλλοι δύο δικασταὶ Ἕλληνες οἱ Ἰορδάνης καὶ Ἀλ. Σεραφεντίνογλου. Οἱ κατηγορούμενοι ὡς συνηγόρους προσέλαβον τοὺς καλλιτέρους δικηγόρους, τὸν Καλλία καὶ τὸν Ἀλεξιάδη ἀπὸ τὴν Ἀδριανούπολιν, τὸν Βλ. Μυρμίρογλου ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τοὺς Τούρκους Χασὰν Ταχσὶν καὶ Σεφὲρ Μπέην (ἀντιπρόεδρον τῆς τουρκικῆς βουλῆς ἀργότερον).

Ἐξητάσθησαν περισσότεροι ἀπὸ 100 μάρτυρες καὶ κατὰ τὴν διαδικασίαν προέκυψαν στοιχεῖα σοβαρὰ διὰ τὴν ὕπαρξιν τῆς ἐπαναστατικῆς δράσεως καὶ ὅτι τὰ ὅπλα ἐστέλλοντο ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα.

Στὴν δίκην προσεκομίσθη καὶ τὸ καταστατικὸν τῆς Π.Ο. ποὺ ἔμεινεν ἄγνωστον πῶς κατεσχέθη. Ἀκόμη κατηγορήθησαν οἱ Ἕλληνες πρόξενοι τῆς Ἀδριανουπόλεως, τῶν 40 Ἐκκλησιῶν, τῶν ἄλλων θρακικῶν πόλεων.

Οἱ Τοῦρκοι συνήγοροι προσεπάθησαν νὰ βοηθήσουν τοὺς πελάτας των εἰλικρινὰ καὶ ἰσχυρίσθησαν ὅτι τὰ ὅπλα τὰ μετέφερον διὰ ἐμπορικοὺς σκοπούς, καὶ ἔφτασαν νὰ τοὺς χαρακτηρίσουν τοὺς πελάτας των ὡς ἀνοήτους ποὺ ἐσκέπτοντο ὅτι μποροῦσαν νὰ προσαρτήσουν στὴν Ἑλλάδα τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην καὶ ἐνῷ στὴν πραγματικότητα αὐτὴ ἐκινδύνευε μόνον ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους ! ! !

Τελικὰ τὸ δικαστήριον ἠθώωσε τοὺς κατηγορουμένους, διότι μόνον ὁ Τοῦρκος πρόεδρος ἔρριψε καταδικαστικὴν ψῆφον, ἐνῷ οἱ δύο Ἕλληνες δικασταὶ ἀθωωτικήν. Μετὰ τὴν ἀθώωσίν των, οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς κατηγορουμένους ἔφυγον γιὰ τὴν Ἑλλάδα, γιατὶ ἡ ζωή των ἐκινδύνευεν. Ἀλλά, οἱ Τοῦρκοι, εἶχαν πλέον πεισθῆ ὅτι εἰς τὴν Θράκην, εἶχεν ἀρχίσει ἡ ἐπαναστατικὴ δρᾶσις τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐξαπέλυσαν ἕναν ἄγριον διωγμόν. Εἰς ὅλας τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία τῆς Θράκης, οἱ πρόκριτοι συνελαμβάνοντο καὶ ἐφυλακίζοντο. Πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἐστέλλοντο εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἡ ἐπιστροφή των πολλὲς φορὲς ἦταν προβληματική.

Οἱ συλλήψεις τὴν ἐποχὴν ἐκίνην, ἀπεδόθησαν εἰς τὴν προδοσίαν τοῦ ὑπαλλήλου τοῦ ἑλληνικοῦ προξενείου τῶν 40 Ἐκκλησιῶν ὀνόματι Γώργη. Οἱ φῆμες ἔλεγαν ὅτι αὐτὸς ἐπρόδιδε τοὺς ἀντάρτας, τοὺς προκρίτους, ποὺ κατόπιν συνελαμβάνοντο. Ἤξαιρε τὸ μυστικὸν σύνθημα ποὺ τὸ ἐπρόδοσε στοὺς Τούρκους καὶ ἔτσι ἀνύποπτοι οἱ θρακιῶτες ἔπεφταν στὴν παγίδα. Ὁ

Γιώργης αὐτός, ὅταν ἡ Π.Ο. ἐβεβαιώθη διὰ τὴν προδοσίαν του, ἔδωσεν ἐντολὴν καὶ ἐξετελέσθη εἰς τὸ «Μπαϊράκι» τῶν 40 Ἐκκλησιῶν [1].

Θρᾶκες, εὐφυεῖς καὶ μὲ πολιτικὴν εὐστροφίαν κατώρθωναν πάντοτε νὰ ξεφεύγουν ἀπὸ τὰ δίκτυα τῆς τουρκικῆς ἀστυνομίας καὶ τῆς δικαιοσύνης. Ὁ Κουκκίδης ἀνέφερε μάλιστα, τὸ ἑξῆς ἐπεισόδιον.

Εἰς 40 Ἐκκλησίες συνεκροτήθη συλλαλητήριον τῶν Τούρκων κατὰ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Κρήτης. Οἱ διαδηλωταὶ Τοῦρκοι εἶχαν φθάσει εἰς τὸ καφενεῖον τοῦ «Μπαϊριοῦ» καὶ οἱ Ἕλληνες θαμῶνες μόλις τοὺς ἀντελήφθησαν ἐφώναξαν «Γκιριτὶ βερμέϊζ» (δὲν δίδομεν τὴν Κρήτη). Τότε συνελήφθησαν πολλοὶ καὶ παρεπέμφθησαν σὲ δίκη. Οἱ κατηγορούμενοι ὅμως ἠθωώθησαν μὲ τὸ ἑξῆς τέχνασμα. Εἶπαν δηλαδὴ ὅτι δὲν ἐφώναζον : «Γκιριντὶ βερμέϊζ», ἀλλὰ «κιλιντὶ βερμέϊζ» ποὺ σημαίνει δὲν δίδομεν τὸ κλειδί, διότι ὁ ὀργανοπαίκτης τῆς λατέρνας δὲν ἤθελε νὰ συνεχίσῃ τὸ παίξιμο καὶ ἡ παρέα τῶν Ἑλλήνων τοῦ ἐπῆρε τὸ κλειδὶ γιὰ νὰ τὸν ὑποχρεώσῃ νὰ μείνῃ, κι' αὐτὸς τὸ ζητοῦσε γιὰ νὰ φύγῃ. Ἔτσι οἱ Σαραντακκλησιῶτες μὲ τὸ εὐφυὲς τέχνασμά των ἠθωώθησαν.

Μὲ τὶς προϋποθέσεις αὐτές, ἤρχισεν ὁ ἀπελευθερωτικὸς ἀγὼν τῶν Θρακῶν. Ἠμποροῦσε βέβαια νὰ μὴ ἔλαβε τὶς διαστάσεις τοῦ Μακεδονικοῦ, ἀλλ' εἶχεν γενικευθῇ σ' ὁλόκληρον τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην καὶ ἐπέτυχε νὰ ἐξοντώσῃ ὅλας τὰς βουλγαρικὰς κομιτατζιδικὰς ὁμάδας καὶ νὰ ἀπαλλάξῃ τὴν ἑλληνικὴν Θράκην ἀπὸ τὸ Β ο υ λ γ α ρ ι κ ὸ ν μ ί α σ μ α.

Ἕνας ἀπὸ τοὺς πρωταγωνιστάς, καὶ ἴσως ὁ μόνος ἐπιζῶν τοῦ ἐνόπλου θρακικοῦ ἀγῶνος, ἐκρίθη ἀπὸ τὴν «Πολιτικὴν Ὀργάνωσιν» ὁ Θεόδωρος Ἀμπατζόπουλος, ὁ ὁποῖος διεδραμάτισεν ἕνα σοβαρὸν ρόλον, ὡς ὁπλαρχηγός, κατὰ τοὺς θρακικοὺς ἀγῶνας 1908-1912.

Ὡς ἀναφέραμεν εἰς τὸ πρῶτον μας σημείωμα, ὁ πρωτεργάτης αὐτὸς τοῦ ἀγῶνος, ζῇ ἀκόμη ἀποτραβηγμένος, σὰν γνήσιος Θρακιώτης ἀγρότης, στὴ Σίνδο, ὅπου καὶ τὸν συναντήσαμε. Τὰ χρόνια δὲν στάθηκαν ἱκανὰ νὰ κάμψουν τὸ στητὸ παράστημα τοῦ ἀγωνιστῆ. Ἡ ματιά του διατηρεῖ ἀκόμη τὴν ἀστραφτερὴ λάμψη της καὶ ἡ καρδιά του ξεχειλίζει ἀπὸ φλόγα καὶ θέρμη ὅπως τότε, ὅταν μὲ τὰ παλληκάρια του ἐξόντωνε τὶς συμμορίες τῶν κομιτατζήδων.

Ὁ Θ. Ἀμπατζόπουλος ἀγωνίσθηκε γιὰ τὴν Ἑλλάδα γενικῶς ἀπὸ τὸ 1905 ἕως τὸ 1920 καὶ ἀποτραβήχτηκε μετὰ σὰν ἄλλος Κιγκινᾶτος εἰς τοὺς ἀγρούς του, χωρὶς νὰ καταδεχθῇ οὔτε καὶ τὴν πενιχρὴ τότε σύνταξι τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου, παρ' ὅλο ποὺ εἶχε ὅλα τὰ προσόντα ὡς τραυματίας τῶν διαφόρων ἀπελευθερωτικῶν ἀγώνων. Ψυχὴ ἁγνὴ καὶ ἀνιδιοτελής, παρέμεινεν μακρὰν τοῦ θορύβου καὶ τῆς ἐφήμερης δόξης. Ἴσως διότι ἐγνώριζε, ὁ ἁπλοϊ-

1. Δ. Σ. Πλατεῖα τῶν 40 Ἐκκλησιῶν.

κὸς αὐτὸς ἄνθρωπος, πὼς ἡ ἱστορία κάποτε θὰ δικαιώση τὸ ἔργο του καὶ τὴν προσφορά του.

Ὁ Θεόδ. Ἀμπατζόπουλος γεννήθηκε τὸ 1884 στὴν Βιζύη ἀπὸ τὸν Ἀμπατζῆ Γιάννη καὶ τὴν Καλλίτσα, κόρη ἑνὸς ἐπίσης καλοῦ Ἕλληνα, τοῦ Μαργαρίτη, κοντὰ στὸ σπίτι τοῦ ἀθάνατου ποιητῆ Γ. Βιζυηνοῦ. Ἦταν ὁ μεγαλύτερος υἱὸς τριῶν ἀδελφῶν, τοῦ Δημοσθένη, τοῦ Πολυχρόνη καὶ τοῦ Κωνσταντίνου, οἱ ὁποῖοι, ἰδίως ὁ Δημοσθένης, ἠγωνίσθησαν παρὰ τὸ πλευρόν του, ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀντιβουλγαρικοῦ ἀγῶνος.

Στὸ δημοτικὸ σχολεῖο, ὅπως καὶ στὸ σπίτι οἱ γονεῖς, οἱ δάσκαλοί του Ι. Πέτρογλου, Παπατριαντάφυλλος καὶ Μαργαρίτης Παπασάββας ἀπὸ τὸ χωριὸ Σοφίδες ὁ τελευταῖος, ἐκαλλιέργησαν μέσα στὴν ψυχὴ τοῦ μικροῦ Θεοδώρου, ὅσο καὶ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν του, τὸ αἴσθημα τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἐλευθερίαν. Ὅταν ἀργότερα ὁ Θεόδωρος τελείωσε τὸ σχολεῖον καὶ ἄρχισε ν' ἀποκτᾶ σαφεστέρα συνείδησι περὶ τῆς καταστάσεως, τόσο περισσότερο ἄρχισε νὰ κτυπᾶ ἡ καρδιά του διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος του ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς Βουλγάρους, οἱ ὁποῖοι ὕπουλα καὶ σατανικά, ζητοῦσαν μὲ κάθε τρόπο νὰ ἐξαλείψουν κάθε τι τὸ ἑλληνικὸ ἀπὸ τὶς βόρειες ἑλληνικὲς ἐπαρχίες, ὥστε, ἔπειτα ἀπὸ μίαν ἦτταν τῶν Τούρκων, ὅλη ἡ περιοχὴ ἐκείνη νὰ γίνη βουλγαρική. Ἦταν ἀκόμη ἔφηβος, σχεδὸν ἀμούστακο παιδί, ὅταν, ἔγινε μέλος τῆς μυστικῆς ὀργανώσεως καὶ ἄρχισε νὰ ὁραματίζεται, τὶς ἥσυχες ἀνοιξιάτικες βραδυές, ξαπλωμένος στὸ κρεββάτι του, μίαν ἐλεύθερη καὶ μεγάλη Ἑλλάδα, χωρὶς Τούρκους καὶ χωρὶς Βουλγάρους. Σὲ ἡλικία 20 ἐτῶν, ὅταν τὸ αἷμα τῆς νειότης κυκλοφορεῖ μέσα στὶς ἀρτηρίες, γρήγορα καὶ καυτό, ὁ Θεόδ. Ἀμπατζόπουλος, δὲν διστάζει νὰ ὑψώση τὸ ἀνάστημά του, μπροστὰ σ' ἕναν τοῦρκο καὶ νὰ τοῦ δώση νὰ καταλάβη πὼς οἱ Ἕλληνες δὲν ἦταν γεννημένοι ραγιάδες. Ἡ στάσις τοῦ νεαροῦ Ἀμπατζοπούλου προκαλεῖ τὴν ἀγανάκτησιν τῶν Τούρκων, οἱ ὁποῖοι ἀποφασίζουν νὰ τὸν συλλάβουν. Ὁ Ἀμπατζόπουλος ὅμως ὁ ὁποῖος εἶχε πάρει πλέον τὴν ἀπόφασιν ν' ἀφιερώση τὸν ἑαυτόν του εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς πατρίδος του, εἶχε προλάβει νὰ ἐγκαταλείψη τὴν ἰδιαίτερη πατρίδα του καὶ τὴν οἰκογένειά του καὶ νὰ ἔλθη εἰς τὴν ἐλεύθερη Ἑλλάδα. Ἔτσι τὸ 1905 κατατάσσεται ὡς ἐθελοντὴς στὸ δεύτερο τάγμα Εὐζώνων, ὅπου, χάρις στὴ λεβέντικη κορμοστασιά του, ποὺ καὶ σήμερα ἀκόμη διατηρεῖται, ἀποσπᾶται στὴν ἀνακτορικὴ φρουρὰ εἰς τὴν ὁποίαν παρέμεινε μέχρι τὸ 1906. Τὸν Αὔγουστο τοῦ 1907 γύρισε στὴ Βιζύη, ὅπου καὶ ἔγινεν ἀπὸ τὰ πιὸ ἐνεργὰ μέλη τῆς μυστικῆς ὀργανώσεως, τῆς προεδρευομένης ἀπὸ τὸν Μητροπολίτη Βιζύης Ἄνθιμο καὶ διευθυνομένης ἀπὸ τὸν τότε ὑπίλαρχο Παν. Κλεῖτο.

Τὸ 1908, ὅπως ἀναφέρει ὁ Ι. Π. Μαμαλάκης καὶ ὁ Κ. Κουκκίδης εἰς εἰδικὰς μελέτας των σχετικὰς μὲ τὸν Θρακικὸν Ἀγῶνα, μετὰ τὴν ἐπανάστασι τῶν Νεοτούρκων, τὴν διακήρυξι τοῦ Συντάγματος καὶ τὴν παραχώρησι ἀμνηστίας (1 Αὐγούστου 1908) οἱ Βούλγαροι δὲν ἐσταμάτησαν τὶς ἐνέργειές

τους κατὰ τῶν Ἑλλήνων στὴν Θράκη καὶ εἰδικότερα στὴν περιφέρεια τῶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν.

Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν δύο μεγάλες συμμορίες ἐκινοῦντο μὲ πᾶσαν ἐλευθερίαν. Ἡ μιὰ διετέλει ὑπὸ τὸν ἀρχικομιτατζῆν Σισμάνωφ καὶ εἶχεν ὡς κέντρον τὰ Πινακὰ καὶ ἡ ἄλλη διετέλει ὑπὸ τὸν Βούλγαρον ἀξιωματικὸν Ντίκωφ, γενικὸν ἀρχηγὸν τῶν Βουλγάρων, καὶ εἶχεν ὡς κέντρον της τὸν Μικρὸν Τύρναβον. Αἱ δύο αὐταὶ συμμορίαι ἐμφανιζόμενοι εἰς διαφόρους κωμοπόλεις κατώρθωσαν ν' ἀποκτήσουν πολλοὺς ὀπαδούς. Εἰς τὸ χωρίον Πινακά, πατρίδα τοῦ Σισμάνωφ, διέμενον 400 περίπου βουλγαρικαὶ οἰκογένειαι, οἱ δὲ κάτοικοι, ἅπαντες ἦσαν μυημένοι εἰς τὴν βουλγαρικὴν ἰδέαν καὶ τὸ σπουδαιότερον, ἦσαν ὡπλισμένοι. Εἰς τὰς κωμοπόλεις Γιάτρος, Γένναν, Μπουνὰρ Χισάρ, Βιζύη, Σοργάς, Σαρακίνα, οἱ ὁποῖες εἶχαν πολλοὺς Ἕλληνες [1], οἱ Βούλγαροι ὕψωσαν τὸ κεφάλι, ἐνθαρρυνόμενοι ἀπὸ τὰς συμμορίας των. Οἱ Βούλγαροι, λοιπόν, κομιτατζῆδες εἶχαν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην πολὺν κόσμον πιστὸν εἰς τὴν βουλγαρικὴν ἰδέαν καὶ ἕτοιμον νὰ τὴν ὑπερασπίση διὰ τῶν ὅπλων. Εἰσερχόμενοι εἰς τὰ χωριὰ οἱ Βούλγαροι κομιτατζῆδες, ἀπαιτοῦσαν ἀπὸ τοὺς προκρίτους ν' ἀποσχισθοῦν ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ νὰ ἐγγραφοῦν ὡς ἐξαρχικοί. Τοὺς ἀπειλοῦσαν μὲ καταστροφὲς καὶ συγχρόνως τοὺς ἐβεβαίωναν πὼς δὲν εἶχαν νὰ φοβηθοῦν τίποτε ἐφ' ὅσον πήγαιναν μαζί των. Πράγματι μὲ τὴν ἐμφάνισιν τῶν κομιτατζήδων, μερικοὶ ἀπὸ φόβον ἐδήλωναν προσχώρησιν εἰς τὸν βουλγαρισμόν, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν ἀπέσυρον τὴν δήλωσιν. Οἱ ἐνέργειες αὐτὲς τῶν Βουλγάρων, οἱ ἀπειλὲς καὶ οἱ φόνοι ἀνάγκασαν τοὺς Ἕλληνας νὰ λάβουν καὶ αὐτοὶ τὰ μέτρα των. Ἐξ ἄλλου πολὺ ἐνωρίτερον, ὅπως στὴν Μακεδονία, ἔτσι καὶ τὴν Θράκη, εἶχεν ὀργανωθῆ ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς καὶ ἀρκετὰ παλληκάρια εἶχαν ἐξοπλισθῆ μὲ γκράδες καὶ μαρτίνια, ὥστε νὰ μποροῦν νὰ ἀποκρούσουν κάθε προσβολὴ ἐκ μέρους τῶν Βουλγάρων. Δὲν χρειαζόναν πλέον παρὰ ἡ ἀπόφασις ν' ἀντιμετωπίσουν ἐνόπλως τοὺς Βουλγάρους κομιτατζῆδες. Καὶ τὴν ἀπόφασιν αὐτὴν τὴν πῆραν ἔπειτα ἀπὸ τὴν δολοφονίαν δύο Ἑλλήνων πατριωτῶν ἀπὸ τὶς Σοφίδες, ἕνα χωριὸ δύο ὧρες περίπου δυτικὰ ἀπὸ τὴ Βιζύη. Καὶ οἱ δύο δολοφονίες δὲν ὑπῆρχε ἀμφιβολία ὅτι διεπράχθησαν ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους καὶ ἀπὸ τὴν συμμορία τοῦ Σισμάνωφ, ὁ ὁποῖος ἔδρα ἐκεῖ πλησίον καὶ εἰς τὸ χωρίον Πινακά, ἀπὸ τὸ 1905. Ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς δύο Ἕλληνας ποὺ δολοφονήθηκαν, ἦταν ὁ ἀδελφὸς τοῦ δασκάλου Μαργαρίτη. Ἀμέσως δὲ μετὰ τοὺς φόνους τῶν δύο Ἑλλήνων ἡ ἐπιτροπὴ ἀγῶνος ἔδωσεν ἐντολὴν εἰς τὸν Θεόδ. Ἀμπατζόπουλον νὰ σχηματίση τὴν ὁμάδα του. Σὲ ἐλάχιστο χρόνο μιὰ ὁμάδα ἀπὸ 18—20 λεβεντόκορμα παλληκάρια σχημάτισαν τὴν πρώτη ὁμάδα κρού-

1. Βλέπε Ἀνατολικὴ Θράκη ἀριθ. 104 1962 Ἐ. Θρ. Μελ. Πολυδ. Παπαχριστοδούλου.

σεως τῆς περιοχῆς. Αὐτὰ ἦσαν οἱ μόνιμοι σύντροφοι τοῦ καπετὰν Θοδωρῆ. Ἀλλ' ὅταν παρίστατο ἀνάγκη, ἐκαλοῦσε καὶ ἐλάμβανε ἐνισχύσεις ἀπὸ τὰ γύρω θρακικὰ χωριά.

Μεταξὺ τῶν παλληκαριῶν τῆς ὁμάδος ἦταν καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ Θεοδ. Ἀμπατζοπούλου Δημοσθένης, κάποιος Μπακιρτζῆς ἀπὸ τὶς Σοφίδες, ὁ Δημ. Σταυράκογλου ἀπὸ τὴν Βιζύη, ὁ Ἀρ. Κωνσταντίνου Χατζηδημήτρης ἀπὸ τὰ Κρυόνερο καὶ ἄλλοι.

Ἡ ἑλληνικὴ ὁμὰς εἶχε μεγάλην εὐχέρειαν κινήσεων. Ἔχουσα εἰς ὅλα τὰ χωριὰ ὀπαδούς, ἐγίνετο δεκτὴ ὑπ' αὐτῶν μὲ ὅλας τὰς ἀναγκαίας προφυλάξεις καὶ μετετοπίζετο εὐκολώτερα ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος στὸ ἄλλο. Ἐκινεῖτο μέρα καὶ νύκτα, διανύουσα μεγάλας ἀποστάσεις διὰ νὰ ἐπαρκέση εἰς τὸ ἔργον της. Σπανίως καὶ μόνον ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς ἀνάγκης, ἤρχετο εἰς σύγκρουσιν μὲ τὰς τουρκικὰς ἀρχάς. Σκοπός της ἦταν ἡ ἐξόντωσις τῶν βουλγαρικῶν συμμοριῶν καὶ ἡ ἀπαλλαγὴ τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ ἀπὸ τὴν κακοποιὸν δρᾶσιν των.

Ἡ ὁμὰς δὲν ἔπαυε νὰ ἔρχεται εἰς σύγκρουσιν μὲ τοὺς Βουλγάρους κομιτατζῆδες καὶ κατὰ τὸ 1909 ἐνήργησεν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ χωρίου Πινακά, τὸ ὁποῖον ὁ Σισμάνωφ μὲ τὴν συμμορίαν του, ἐχρησιμοποιοῦσεν ὡς ἀσφαλὲς ὁρμητήριον.

Ἡ ἐπίθεσις αὐτὴ τῆς ἑλληνικῆς ὁμάδος στὴν καρδιὰ τῶν Βουλγάρων κομιτατζήδων ἀποδεικνύει τὸ μεγαλεῖον τοῦ Ἕλληνος πολεμιστοῦ, ὁ ὁποῖος δὲν διστάζει πρὸ κανενὸς ἐμποδίου, ὅταν πάρη τὴν μεγάλη ἀπόφασι νὰ πεθάνη ἢ νὰ ζήση ἐλεύθερος, Κατὰ τὴν συμπλοκὴν ποὺ ἀκολούθησε, σκοτώθηκαν ἀρκετοὶ Βούλγαροι καὶ τραυματίσθηκε ἕνας Ἕλληνας, ἀλλ' ὁ Σισμάνωφ, τοῦ ὁποίου κυρίως τὴν ἐξόντωσιν ἐπεδίωκαν, δὲν ἦταν μέσα στὸ χωριὸ κι' ἔτσι διέφυγεν τότε τὸν ὄλεθρο. Αὐτὸς μάλιστα ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐπίθεσι τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοῦ Πινακά, ἐπανέλαβε μὲ μεγαλύτερη δραστηριότητα τὴν τρομακτική του δρᾶσι κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Ἀλλὰ καὶ οἱ Ἕλληνες μετὰ τὴν ἐπίθεση τοῦ Πινακά, δὲν ἐσταμάτησαν τὴν προσπάθειάν τους εἰς τὴν περιοχήν. Ἀμέσως ἔπειτα, συνεκρούσθησαν μὲ μιὰ βουλγαρικὴν συμμορίαν εἰς τὰ βουνὰ τοῦ Σαμακοβίου, τὸν Μικρὸν Αἶμον, τὴν ὁποίαν καὶ ἐξόντωσαν σχεδὸν ὁλοσχερῶς. Ἐνήργησαν ἀκόμη μίαν σφοδρὰν ἐπίθεσιν ἐναντίον ἄλλης βουλγαρικῆς συμμορίας εἰς τὰ πέριξ τοῦ ἑλληνικοῦ χωρίου Κρυονερίου, ὅπου εἶχε ληστευθῆ ὁ πρόκριτος Γέννας Πολυχρόνης Παπαδόπουλος. Τὸ ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν καὶ πάλιν εὐνοϊκὸν διὰ τὰ ἑλληνικὰ ὅπλα. Κατὰ καλὴν ὅμως τύχην, ὅπως ἀφηγεῖται ὁ Θεόδ. Ἀμπατζόπουλος, τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἡ ὁμάς του εἶχεν καὶ μίαν ἄλλην ἀναπάντεχον ἐπιτυχίαν. Οἱ Βούλγαροι κομιτατζῆδες κατὰ τρόπον ἄνανδρον καὶ ἐγκληματικὸν ἐφόνευσαν 12 Ἑλληνόπουλα ἡλικίας 8 ἕως 12 ἐτῶν. Ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς ἀνεστατώθη ἀπὸ τὴν ἄτιμον συμπεριφορὰν τῶν Βουλγάρων καὶ ἡ ὁμὰς τοῦ Ἀμπατζόπουλου, ἀποτελου-

μένη ἀπὸ 12 παλληκάρια ἐκινεῖτο πρὸς συνάντησιν τῶν δραστῶν, ἀποφασισμένη νὰ ζητήση ἐκδίκησι. Αὐτὸ γίνεται τὸ καλοκαῖρι τοῦ 1909. Μία μέρα ἐνῷ εὑρίσκετο ἡ ὁμὰς εἰς τὰ βουνά, πλησίον τῶν Σοφίδων, συνήντησεν ἕναν βοσκό, τὸν Θεόδ. Νταούνη, ἀπὸ τὶς Σοφίδες. Ἦταν ἕνας ἁπλοϊκὸς καὶ ἀγαθὸς ἄνθρωπος καὶ καλὸς πατριώτης. Καλωσώρισε τὸν Ἀμπατζόπουλο μὲ τὰ παλληκάρια του καὶ τοὺς ἐξυπηρέτησε μὲ πραγματικὴν εὐχαρίστησι. Εἰς κάποιαν στιγμήν, ὅμως πάνω στὴ συζήτησι, ὁ βοσκὸς εἶπεν εἰς τὸν καπετὰν Θοδωρῆ, ὅτι ἀπὸ τὴν περιοχὴν ἐκείνην διάβαιναν συχνὰ καὶ ἄλλα «καλὰ παλληκάρια», τὰ ὁποῖα τοῦ ζητοῦσαν διάφορες πληροφορίες καὶ προθυμοποιήθηκε νὰ τοὺς φέρη εἰς ἐπαφήν. Ὁ Ἀμπατζόπουλος, ὁ ὁποῖος ἐγνώριζεν ὅτι δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὴν περιοχὴν ἐκείνην ἄλλη ἑλληνικὴ ὁμάδα, ἀντελήφθη ἀμέσως ὅτι ὁ βοσκὸς εἶχεν πέσει θῦμα τῆς πανουργίας τῶν Βουλγάρων κομιτατζήδων. Δὲν ἐξωτερίκευσεν, ὅμως, τὴν σκέψιν του καὶ ἀφοῦ συνέλεξεν ὅσες πληροφορίες περισσότερες μποροῦσε καὶ ἀντελήφθη ὅτι ὁ βοσκὸς ἦταν καλὸς πατριώτης, τότε τοῦ εἶπε πὼς τὰ «καλὰ ἐκεῖνα παλληκάρια» ἦταν Βούλγαροι. Ἡ Νταούνης ξαφνιάστηκε καὶ ἐπειδὴ ἔφερε βαρέως τὸ πάθημά του, ὑπεσχέθη εἰς τὸν Θεόδ. Ἀμπατζόπουλον ὅτι μόλις ἀνεκάλυπτε τὸν κρυψῶνα τῶν Βουλγάρων, ποὺ ἔπρεπε νὰ εὑρίσκεται κάπου ἐκεῖ στὴν περιοχή, θὰ τὸν εἰδοποιοῦσε ἀμέσως.

Πράγματι, ἔπειτα ἀπὸ λίγες μέρες, ὁ βοσκός, ἐπληροφόρησε τὸν Ἀμπατζόπουλον ὅτι ἐπεσήμανε τὴν βουλγαρικὴν ὁμάδα, ἡ ὁποία εὑρίσκετο εἰς τὸ ὄρος Ντόμπροβα. Ἀμέσως ἐκινήθη ἡ ἑλληνικὴ ὁμὰς καὶ τὴν ἴδια ἡμέρα, ἀνεκάλυψε τοὺς Βουλγάρους κομιτατζῆδες σὲ ὥραν ἀναπαύσεως. Τοὺς ἐπλησίασε περὶ τὰ 50 μέτρα καὶ τοὺς ἐπετέθη. Οἱ Βούλγαροι στὸ ἄκουσμα τῶν πυροβολισμῶν τὰ ἔχασαν καὶ ἐπεχείρησαν νὰ τραποῦν εἰς φυγήν. Δὲν τὰ κατώρθωσαν ὅμως καὶ σὲ λίγα λεπτὰ τῆς ὥρας, τρεῖς Βούλγαροι σκοτώθηκαν, ἕνας τραυματίσθηκε καὶ μόνον ὁ πέμπτος τῆς συντροφιᾶς κατώρθωσε νὰ διαφύγη τραπεὶς εἰς φυγήν.

Ἔπειτα ἀπὸ τὰς τελευταίας αὐτὰς ἐπιτυχίας τῆς ὁμάδος Θ. Ἀμπατζοπούλου, οἱ βουλγαρικὲς συμμορίες ἄρχισαν νὰ συμμαζεύωνται καὶ νὰ παύουν νὰ παρενοχλοῦν τὰ ἑλληνικὰ χωριά. Κατ' οὐσίαν ἀπέμειναν μόνον αἱ ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαι συμμορίαι τοῦ Σισμάνωφ καὶ τοῦ Ντίκωφ, αἱ ὁποῖαι περιώρισαν τὴν δρᾶσιν των μόνον ἐντὸς τῆς ἀκτῖνος τῶν βουλγαροφώνων χωρίων.

Ὁ μεγαλύτερος ἄθλος τῆς ἑλληνικῆς ὁμάδος ἦταν ὁ φόνος τοῦ ἀρχικομιτατζῆ Σισμάνωφ, τοῦ ὁποίου ἡ παρουσία εἰς τὸ μέσον τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ δὲν ἔπαυε νὰ εἶναι ἐπίφοβος. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ παρουσιάσθη μέχρι τώρα ὑπὸ διαφόρους ἐκδόσεις. Ἡ ὀρθὴ ὅμως εἶναι αὐτὴ ποὺ περιγράφει στὴν μελέτη του «Ἀναμνήσεις Θρακιώτη Ἀγωνιστή», ὁ κ. Ι. Π. Μαμαλάκης.

Κατὰ τὰ τέλη Σεπτεμβρίου 1909, ὁ Θεοδ. Ἀμπατζόπουλος, βρισκό-

ταν μὲ τοὺς ἄνδρες του, στὸ χωριὸ Ἅϊ Γιάννης. Μιὰ νύκτα, ὅπου ὕστερα ἀπὸ ἀρκετὸ φαγοπότι εἶχαν πέσει σὲ βαθὺ ὕπνο, ἔρχεται κάποιος γιὰ νὰ τοὺς φέρη τὴν εἴδησι πὼς ὁ Σισμάνωφ μὲ τρεῖς κομιτατζῆδες περνοῦσαν ἀπὸ ἕνα μονοπάτι κοντὰ στὸ χωριό. Ὁ Ἀμπατζόπουλος μόλις εἶχε ξυπνήσει ἀπὸ ἕνα φοβερὸ ὄνειρο καὶ τώρα ἡ ἐντύπωσις ποὺ τοῦ ἄφησε τὸ ὄνειρο καὶ τὰ λόγια τοῦ πληροφοριοδότη του, μπερδευόνταν στὸ θολωμένο ἀκόμη μυαλό του. Ἀμέσως, ὅμως, μόλις ἄκουε πὼς ὁ μεγαλύτερος ἐχθρός του, βρισκόταν τόσο κοντά του, σηκώθηκε καὶ χωρὶς νὰ περιμένη νὰ ἑτοιμασθοῦν τὰ παληκάρια του, ποὺ ἀργὰ-ἀργὰ συνερχόταν ἀπὸ τὸν βαθὺ ὕπνο τους, ἔτρεξε πρὸς τὸ μέρος ἀπὸ ὅπου, καθὼς τοῦ εἶχαν διηγηθῆ, θὰ περνοῦσεν ὁ Σισμάνωφ, κρατώντας στὸ χέρι ἕνα κοντὸ γκρά, ποὺ τοῦ τὸ εἶχε δωρίσει ὁ ἐπίσκοπος Βιζύης Ἄνθιμος.

Τρέχοντας κατορθώνει νὰ πλησιάση, κάποια στιγμή, τοὺς Βουλγάρους ποὺ ἦταν σὲ ἀπόστασι εἴκοσι σχεδὸν βημάτων. Τότε ἀρχίζει νὰ τοὺς πυροβολῆ. Καθὼς ὅμως ἦταν λαχανιασμένος ἀπὸ τὸ τρέξιμο, ἐνῷ ἦτο δεινὸς σκοπευτής, δὲν μπόρεσε νὰ τοὺς πετύχη, ἂν καὶ ἦταν τόσο κοντά. Ἐκεῖνοι τότε τρομαγμένοι ἀπ' τὴν ξαφνικὴ ἐπίθεσι σκόρπισαν κι' ἄρχισαν νὰ τρέχουν ὅπου καὶ ὅπως μποροῦσε ὁ καθένας. Ὁ Ἀμπατζόπουλος, ἔτρεχε πίσω ἀπὸ τὸν Σισμάνωφ, πυροβολῶντας τον διαρκῶς. ἀλλὰ καὶ μὲ περίσκεψη. Ξαφνικὰ τὸν ἔχασε ἀπὸ μπροστά του. Ἐκείνη τὴν στιγμή, ἐνῶ ζητοῦσε ν' ἀνακαλύψη ποῦ ἔφυγεν ὁ Σισμάνωφ, ἔφτασαν καὶ οἱ ἄνδρες του. Ὅταν τοὺς εἶπε τὶ εἶχε συμβεῖ, οἱ τελευταῖαι τὰ ἔβαλαν μὲ τὸν ἀρχηγό τους, λέγοντας ὅτι μὲ τὴν βιασύνη του ἔχασαν τὴν μοναδικὴ εὐκαιρία νὰ ἐξοντώσουν τὸν ἀρχικομιτατζῆ. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀπὸ τοὺς πυροβολισμοὺς ξεσηκώθηκαν καὶ οἱ Τοῦρκοι χωροφύλακες οἱ ὁποῖοι ἔτρεξαν πρὸς τὸ μέρος τῶν πυροβολισμῶν, ἐνῶ οἱ Ἕλληνες ἔσπευσαν ν' ἀπομακρυνθοῦν. Ἐκεῖ οἱ Τοῦρκοι βρῆκαν πεσμένο, μέσα σ' ἕνα χαντάκι, τὸν Σισμάνωφ νεκρό. Ἦταν κοντὰ στὸ μέρος ποὺ ὁ Ἀμπατζόπουλος τὸν εἶχε δεῖ γιὰ τελευταία φορά.

Στὸ διάστημα αὐτό, ὁ Θ. Ἀμπατζόπουλος καὶ οἱ ἄνδρες του, μὴ ξέροντας ὅτι σκοτώθηκε ὁ Σισμάνωφ, εἶχαν ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ ἐκεῖ καὶ εἶχαν ἔλθει τὸ ἀπόγευμα ἔξω ἀπὸ τὶς Σοφίδες. Ἐκεῖ ἔμειναν κρυμμένοι καὶ τὴν νύκτα. Κατὰ τὰ μεσάνυχτα ἤρθε ἡ εἴδησις τοῦ φόνου τοῦ Σισμάνωφ. Ὅλο τὸ σῶμα τότε, μαζὶ μὲ τοὺς ἀγγελιαφόρους, ἐμπῆκε στὶς Σοφίδες καὶ μὲ τὴν συμμετοχὴν καὶ τὴν συμπαράστασιν τῶν Σοφιδιωτῶν ὠργανώθηκε ὁλονύκτιον γλέντι, τὸ ὁποῖον συνεχίσθηκε καὶ τὴν ἄλλη μέρα μὲ ποικίλα τρόφιμα ποὺ ἐστάλησαν ἀπὸ τὶς Σαράντα Ἐκκλησίες ὡς δῶρα πρὸς τοὺς ἐκτελεστὰς τοῦ ἀρχικομιτατζῆ Σισμάνωφ.

Ὁ Κ. Κουκίδης ὁ ὁποῖας ἀναφέρεται στὴν μελέτη του «Ὁ Ἀντιβουλγαρικὸς Θρακικὸς Ἀγὼν» στὸν φόνο τοῦ τρομεροῦ Σισμάνωφ, σημειώνει ὅτι ὁ φόνος τοῦ ἀρχικομιτατζῆ ἦταν ἕνα σπουδαῖο γεγονὸς τῆς ἐποχῆς ὄχι

μονάχο γιὰ τοὺς Ἕλληνες ποὺ τὸν εἶχαν σὰν ἕνα βραχνά τους, ἀλλὰ καὶ γιὰ τοὺς Τούρκους ποὺ διέθεταν πολλὲς δυνάμεις γιὰ τὴν εἰρήνευσι τοῦ τόπου. Ὁ ἴδιος ὁ βαλῆς τῆς Ἀνδριανουπόλεως ξεκίνησε ἀπὸ τὴν ἕδρα του καὶ ἦλθε στὰ Πινακὰ γιὰ νὰ βεβαιωθῆ ἂν ὁ σκοτωμένος ἦταν πραγματικὰ ὁ Σισμάνωφ. Ἔγινε νεκροψία καὶ τοῦ δόθηκαν ὅλα τὰ στοιχεῖα γιὰ νὰ πεισθῆ. Ἔφυγε κατευχαριστημένος. Οἱ ἐπίσημοι Τοῦρκοι ἀνέπνεαν. Ἐγλύτωσαν ἀπὸ ἕνα μεγάλο μπελᾶ.

Περίπου κατὰ τὴν ἴδιαν ἐποχὴν ἐφονεύθη καὶ ὁ ἀρχικομιτατζῆς Ντίκωφ ὑπὸ τοῦ Κ. Κουτσούκη, ὁ ὁποῖος διετέλεσε εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἰατροῦ Κ. Κύρκου, τοῦ πρωτοστατοῦντος εἰς τὴν περιφέρειαν Σαμακοβίου. Ἡ συμμορία τοῦ Ντίκωφ διελύθη εὐθὺς ἀμέσως.

Ἔτσι ἄρχισε νὰ διαλύεται ἡ κακὴ καὶ ἀβάστακτη διὰ τοὺς Ἕλληνας ἀτμόσφαιρα, ἡ ὁποία εἶχε δημιουργηθῆ μὲ τὴν βουλγαρικὴν πνιγηρὰν ἀπόπνοιαν τῶν κομιτατζήδων.

Σχετικὴ μὲ τὴ δρᾶσι τοῦ Θ. Ἀμπατζοπούλου, εἶναι καὶ ἡ ἀκόλουθη βεβαίωσις τοῦ Παν. Κλείτου :

Πιστοποιητικὸν

«Ὁ ὑποφαινόμενος, διευθυντὴς τῆς ὀργανώσεως ἐν τῇ περιφερείᾳ Σαράντα Ἐκκλησιῶν πιστοποιῶ, ὅτι ὁ Θεόδωρος Ἀμπατζόπουλος διετέλεσεν ὁπλαρχηγὸς τῆς ἐπαρχίας Βιζύης ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου 1908 μέχρι σήμερον, ἔδειξε δὲ ἀρίστην διαγωγὴν καὶ πειθαρχίαν, ὀργανώσας συμφώνως τοῖς ὑποδεικνυομένοις τὴν περιφέρειάν του. Ἐν Ἀθήναις τῇ 29 Ἰανουαρίου 1912. Παν. Κλεῖτος Ἐπίλαρχος».

Ὡς ἐπίσης καὶ τοῦ Στ. Γονατᾶ :

«Ὁ ὑπογεγραμμένος Στυλιανὸς Γονατᾶς βεβαιῶ ὅτι ὁ Θεόδωρος Ἀμπατζόπουλος ἐκ Βιζύης τῆς Θράκης διετέλεσεν ὁπλαρχηγὸς μικρᾶς ὁμάδος δρασάσης κατὰ τὰ ἔτη 1908 ἕως 1909 εἰς τὸ διαμέρισμα Σαράντα Ἐκκλησιῶν τῆς Θράκης, ἥτις συνετέλεσεν εἰς τὸν φανατισμὸν τοῦ πλήθους τοῦ διαμερίσματος ἐκείνου καὶ τὸν περιορισμὸν τῆς δράσεως τῶν Βουλγάρων. Ὁ ἴδιος ἐφόνευσε τὸν ἐπικεφαλῆς τῶν ἐκεῖσε Βουλγάρων κομιτατζήδων Σισμάνωφ καὶ ἐπεδείξατο καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς δράσεώς του διαγωγὴν ἀξίαν παντὸς ἐπαίνου. Τὸ παρὸν παρέχεται τῇ αἰτήσει του. Ἐν Ἀθήναις τῇ 2 Ὀκτωβρίου 1909. Στυλιανὸς Γονατᾶς, ὡς παραμείνας εἰς τὸ προξενεῖον Ἀδριανουπόλεως καὶ κατόπιν διευθύνας τὸ θρακικὸν τμῆμα τῆς Πανελληνίου Ὀργανώσεως».

Ἡ ἑλληνικὴ ὁμάς, ἐφρόντιζε, καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦ ἀγῶνος ν' ἀποφεύγη ὅσο τὸ δυνατὸν περισσότερον εἰς τὸ νὰ ἔρχεται εἰς προστριβὰς μὲ τοὺς Τούρκους, ἐφ' ὅσον, ὁ σκοπὸς τῆς συγκροτήσεώς της ἦταν ἄλλος. Ἰδοὺ καὶ ἕνα χαρακτηριστικὸν ἐπεισόδιον ὅπως τὸ διηγεῖται ὁ ἀγωνιστὴς Θεόδωρος Ἀμπατζόπουλος.

«Κάποτε, ἐπέρασεν ἀπὸ τὶς Σοφίδες ἕνα τουρκικὸ τμῆμα χωροφυλακῆς. Ἕνας ἀπὸ τοὺς ἄνδρας του καυχήθηκε εἰς τὸ καφενεῖο ὅτι θὰ ἐφόνευε τὸν ἀρχηγὸ τῆς ἑλληνικῆς ὁμάδος. Ἕνα βόλι εἶπε, ποὺ τὸ κρατῶ γι' αὐτὸν θὰ τοῦ τὸ ρίξω κατάστηθα. Ποῦ θὰ μοῦ φύγη ;

Ὁ ἀρχηγὸς ποὺ ἔτυχε νὰ εἶναι πλάϊ ἄκουσε τὴν καυχησολογία.

Τὴν ἄλλη μέρα ἔπιασε καρτέρι ἔξω ἀπὸ τὶς Σοφίδες. Ἐντὸς ὀλίγου, δὲν ἄργησε, νὰ ἐμφανισθῆ καὶ ὁ καυχησιολόγος τοῦρκος, ὁ ὁποῖος ἐβάδιζε ἀμέριμνος. Τότε ἕνας σύντροφος τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ἔκοψε τὸ δρόμο καὶ διέταξε τὸν τοῦρκο νὰ λοξοδρομήση μαζύ του. Ὁ τοῦρκος ἐνόησε τὸν λόγον, κι' ἔγινε φύλλον τρεμάμενον ἀπὸ τὸν φόβον του, ἐνῶ τὸ ὅπλον ἐχόρευε ἐπάνω στοὺς ὤμους του. Ὅταν παρουσιάστηκε μπροστὰ στὸν ἀρχηγό, ἄκουσε κατάπληκτος καθησυχαστικὰ λόγια : «Κάθησε ! Τί φοβᾶσαι ;». Τοῦ ἐδόθη ἀμέσως φαγητόν, ἀλλὰ δὲν τὸ ἤγγισε. Τοῦ ἐδόθησαν νέαι διαβεβαιώσεις καὶ ἔπειτα ἀφέθη ἐλεύθερος.

Ἡ ἑλληνικὴ ὁμὰς ἐδέχετο συχνὰ δι' ἐμμέσων ὁδῶν τὰ συγχαριτήρια τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν διὰ τὴν δρᾶσιν της. Πολλοὶ ἀξιωματικοὶ τῆς τουρκικῆς χωροφυλακῆς τῆς ἔστελναν μηνύματα, «Ἄφερημ ; τῆς ἔλεγαν, οὔτε λησταῖς, οὔτε ἐπιδρομὲς γίνονται τώρα !». Ἕνας κάποιος Σατὲρ Μπέης τῆς Βιζύης ὡμολόγησεν ὅτι διὰ πρώτην φορὰν ἔπειτα ἀπὸ πολλὰ χρόνια μποροῦσε νὰ κάμνη ἄφοβα μετακινήσεις ἐντὸς τῆς περιφερείας του καὶ ἔστειλε κρυφὰ τοὺς χαιρετισμούς του πρὸς τοὺς ἕλληνας ἀντάρτας.

Δυστυχῶς ἡ ὁμὰς εἶχε ν' ἀντιμετωπίση καὶ ἑλληνικὲς διενέξεις. Ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὴν δημοσιευθεῖσα σ. 236 βεβαίωσι, τοῦ Στ. Γονατᾶ, ὁ Θ. Ἀμπατζόπουλος τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1909 κατέβηκεν στὴν Ἀθήνα, ὅπου καὶ ἔμεινεν ὅλον τὸ χειμῶνα ἐκεῖ. Τὴν ὁμάδα του διηύθυνε στὸ διάστημα αὐτὸ ὁ ἀδελφός του Δημοσθένης. Ὁ Θ. Ἀμπατζόπουλος ἔμεινε στὴν Ἀθήνα ὁλόκληρο τὸν χειμῶνα. Τότε τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1910 συνέβη τὸ ἐπεισόδιον τοῦ Κων. Μητάκου, τὸ ὁποῖον περιγράφει εἰς τὸ βιβλίον του ὁ κ. Ι. Μαμαλάκης κατὰ διήγησιν τοῦ Ἀμπατζοπούλου.

Διὰ τὴν συντήρηση τῶν ἀγωνιστῶν καὶ γενικὰ γιὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ ἀγῶνα συχνὰ μὲ διάφορες ἐπιστολὲς πρὸς τοὺς εὐκατάστατους Ἕλληνας τῆς περιοχῆς ἡ ὀργάνωσι τοὺς ἐζητοῦσεν οἰκονομικὴν ἐνίσχυσιν. Καὶ ἐπειδὴ ὁ Κων. Μητάκος, ἂν καὶ ἀρκετὰ εὐκατάστατος, ὄχι μονάχα εἶχεν ἀρνηθῆ νὰ καταβάλη τὸ ποσὸ ποὺ τοῦ εἶχε ζητηθῆ, ἀλλὰ καὶ ἄλλους παρακινοῦσε νὰ κάνουν τὸ ἴδιο, καὶ γενικὰ ἀντιδροῦσε στὶς ἐνέργειες τῶν ἀγωνιστῶν, τὸ Κέντρο ἔδωσε διαταγὴ στὸ σῶμα τοῦ Ἀμπατζόπουλου νὰ πάρη στὰ βουνὰ τὸν Κ. Μητάκο. Ὁ Δημοσθένης Ἀμπατζόπουλος, ποὺ διηύθυνε τότε τὴν ὁμάδα, ἐξετέλεσε τὴν διαταγή, ὡς ἑξῆς : Μιὰ μέρα ἐπληροφορήθη ὅτι ὁ Μητάκος, ἤρχετο ἀπὸ τὶς Σαράντα Ἐκκλησιὲς στὴν Γέννα συνοδευόμενος ἀπὸ ἕνα Τοῦρκο χωροφύλακα. Χωρὶς νὰ χάση καιρὸ ἔστησε στὸ δρόμο ἐνέδρα

μὲ τοὺς ἄνδρες του καὶ τὴν στιγμὴν ποὺ οἱ ἀνωτέρω διήρχοντο ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ σημεῖο, τοὺς διέταξε νὰ τοὺς ἀκολουθήση. Ὁ Τοῦρκος, ὅμως, χωροφύλακας προέβαλε ἀντίσταση μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ριφθοῦν μερικοὶ πυροβολισμοὶ ἑκατέρωθεν καὶ νὰ τραυματισθῆ.

Μετὰ ταῦτα συνελήφθησαν ἀμφότεροι καὶ ὡδηγήθησαν εἰς τὸ λημέρι τῆς ὁμάδος. Ἐκεῖ παρεσχέθησαν αἱ πρῶται βοήθειαι εἰς τὸν ἐλαφρῶς τραυματισθέντα εἰς τὸ πόδι, Τοῦρκον χωροφύλακα, ὁ ὁποῖος ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ἐθεραπεύθη καὶ ἀφέθη ἐλεύθερος. Ὁ Κ. Μητάκος ἐκρατήθη στὰ βουνά, περίπου ἕνα μῆνα καὶ ἀφέθη ἐλεύθερος τῇ ἐπεμβάσει τοῦ Πατριαρχείου.

Τὸ καλοκαῖρι τοῦ 1910 ὁ Θ. Ἀμπατζόπουλος γύρισε στὴ Θράκη καὶ τὸ φθινόπωρο ξαναγύρισε στὴν Ἀθήνα γιὰ νὰ ἐνεργήση νέα στρατολογία προκειμένου νὰ ἐνισχύση τὴν ὁμάδα του. Καὶ τοῦτο διότι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀγωνιστὰς κατέβαιναν τὸν χειμῶνα στὴν Ἀθήνα καὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἄλλοι ἐγύριζαν πάλι στὴν ὁμάδα καὶ ἄλλοι ἔμεναν ἐκεῖ.

Τὸν χειμῶνα τοῦ 1910—1911 ὁ Βιζυώτης Δημήτρης Σταυράκογλου, τακτικὸς τῆς ὁμάδος, ὁ ὁποῖος ἔλαβε μέρος καὶ στὴ μάχη τοῦ Πινακᾶ, κατέβηκε στὴν Ἀθήνα μαζὶ μὲ τὸν ἐπίσης Βιζυώτη, Ἀπόστολο Σφίγκο. Στὰ παραπήγματα νῶν Ἀθηνῶν, ὅπου ἔμειναν οἱ περισσότεροι ἀγωνιστὲς τοῦ ἐξωτερικοῦ, ὁ Δημ. Σταυράκογλου μεθυσμένος, ἕνα βράδυ καὶ δι' ἀσήμαντο ἀφορμήν, ἐσκότωσεν τὸν συμπατριώτη του Δήμου καὶ ἔπειτα διὰ νὰ ἀποφύγη τῆς συνέπειες τοῦ φόνου, συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν Ἀποστόλη Σφίγκο, ξαναγύρισαν στὴ Θράκη.

Ὁ Θ. Ἀμπατζόπουλος, μόλις κι' αὐτὸς εἶχεν ἐπιστρέψει ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, ἔχοντας, μαζί του καὶ τὸν Ἀβράμη Ξυνὸ ἀπὸ τὴν Καβάλα. Τὸ γεγονὸς τὸ ἐπληροφορήθη στὴν Θράκη. Ἐκάλεσε ἀμέσως τοὺς δυὸ ἄνδρες καὶ τοὺς ἔκανε δριμυτάτας παρατηρήσεις. Ἀποθρασυνθέντες ὅμως τελείως οἱ δύο, ὡς τότε, ἀγωνιστές, ἐγκατέλειψαν τὴν ὁμάδα καὶ ἄρχισαν νὰ ἐνεργοῦν μίαν τυραννικὴν καὶ ληστρικὴν δρᾶσιν. Ἔτσι ἐπῆραν στὸ βουνὸ ἕνα Βιζυώτη Ἑβραῖο, γυιὸ ἑνὸς ὑφασματοπώλη καὶ εἰσέπραξαν γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσί του ἑκατὸ λίρες. Στὸ μοίρασμα, ὅμως, μάλωσαν καὶ ὁ Ἀποστόλης Σφίγκος σκότωσε τὸν Δημ. Σταυράκογλου στὸ Σοργάς. Κατόπιν τούτου, οἱ συγγενεῖς τοῦ Σταυράκογλου, μὲ τὴν πρώτη εὐκαιρία, σκότωσαν τὸν Ἀποστόλη Σφίγκο καὶ τὸν πατέρα του.

*
* *

Τὸ καλοκαῖρι τοῦ 1911 ἔγινεν ἡ ἐκτέλεσις τοῦ δασκάλου Νικολῆ Ἀστερίδη καὶ ὁ φόνος τοῦ Μπιμπίκη. Ὁ Νικολῆς Ἀστερίδης ἦταν δάσκαλος Σοφιδιώτης. Κι' αὐτὸς ὅπως κι' ὁ πατέρας του κι' ὁ θεῖος του Ἰωσὴφ ἦταν μυημένοι καὶ μάλιστα ὁ τελευταῖος ἦταν πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ χωριοῦ. Καὶ οἱ δύο τελευταῖοι ἐπρόσφεραν ἀρκετὲς ὑπηρεσίες στὸν ἀγῶνα, παίρνοντας μέρος καὶ στὴν ἐπίθεσι ἐναντίον τοῦ χωρίου τοῦ Σισμάνωφ, Πινακᾶ.

Ὁ Νικολῆς τὸν Νοέμβριον τοῦ 1911 κατέβηκε στὴν Ἀθήνα καὶ ὕστερα ἀπὸ βεβαίωσι τοῦ Θ. Ἀμπατζόπουλου, πὼς εἶχε συμμετάσχει στὸν ἀγῶνα τῆς Θράκης, πῆρε ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπὴ 16 εἰκοσόφραγκα γιὰ εἰσιτήριο καὶ ἔξοδά του γιὰ νὰ φύγη στὴν Ἀμερική.

Ἀντὶ ὅμως νὰ φύγη στὴν Ἀμερικὴ ἐπέστρεψε στὴν Θεσσαλονίκη. Ἐκεῖ καθὼς ἐμαρτύρησεν ἀργότερα ἕνας Τοῦρκος χωροφύλακας, ὄργανο τοῦ Ἑλληνικοῦ Προξενείου, ἐπῆρε χρήματα ἀπὸ τὸν διευθυντὴ τῆς Ἀστυνομίας κι' ἐπρόδωσε τὴν ἡμέρα τοῦ ἐρχομοῦ τοῦ Θ. Ἀμπατζόπουλου στὴν Βιζύη, ὁπότε αὐτὸς ἐκινδύνευσε νὰ φονευθῆ ἀπὸ τοὺς ἐνεδρεύοντας Τούρκους. Τοῦτο ὁ Θ. Ἀμπατζόπουλος τὸ ἀπέδειξε στοὺς ἀμφιβάλλοντας γιὰ τὴν ἐνοχὴ τοῦ Νικολῆ Ἀστερίδη συντρόφους Ἀβράμη Ξυνὸ καὶ Ἀντώνη Τζόντζο Σερραῖο, καὶ αὐτοὶ οἱ δύο τὸν ἐξετέλεσαν τὸν Ἰούνιο τοῦ 1911.

Εἴκοσι μέρες ἀργότερα ὁ Ἀβράμης Ξυνὸς σκότωσε τὸν Μπιμπίκη ὁ ὁποῖος διατηροῦσε στὸ Σκεπαστὸ τὸ καφενεῖο, ὅπου καὶ διέμενε. Ὁ Μπιμπίκης, φλύαρος καὶ ἀσυνείδητος, ἔγινε ὄργανο τῶν Τούρκων εἰς τοὺς ὁποίους παρέδωσε κατάλογο μὲ ὀνόματα πατριωτῶν τῶν γύρω χωρίων. Ἔτσι οἱ Τοῦρκοι ἐφυλάκισαν περὶ τοὺς 60 πατριώτας. Καὶ ἐπειδὴ φανερὰ διεκήρυσσε τὴν ἀντίδρασί του, τὸ Κέντρο ἔδωκε ἐντολὴ εἰς τὴν ὁμάδα τοῦ Θ. Ἀμπατζόπουλου νὰ τὸν ἐξολοθρεύσουν. Κάτι τέτοιο ὅμως, τὸ ἐφοβοῦντο καὶ οἱ Τοῦρκοι, διὰ τὸν λόγο αὐτὸν ἐτοποθέτησαν εἰς τὸ καφενεῖον τοῦ Μπιμπίκη δυὸ Ἀρβανίτες διὰ νὰ τὸν φυλάγουν.

Ἡ ἐκτέλεσις τῆς διαταγῆς, ὡς ἐκ τούτου, ἦτο κάπως δύσκολος, ἀλλὰ ἡ δυσκολία ἀπεφεύχθη χάρις εἰς τὸ θάρρος καὶ τὴν ἐξυπνάδα τοῦ Ἀβράμη Ξυνοῦ, ὁ ὁποῖος ἀνέλαβε ἐθελοντικῶς νὰ φέρη εἰς πέρας τὴν ἀποστολήν. Οὕτως ὁ Ἀβράμης Ξυνός, μεταμφιεσθεὶς εἰς Ἑβραῖο ὑφασματέμπορο, πῆγε στὸ μαγαζὶ ποὺ ἦταν ἀπέναντι ἀπὸ τὸ καφενεῖο τοῦ Μπιμπίκη. Ὁ τελευταῖος περίεργος, πῆγε νὰ ἰδῆ τὸ ἐμπόρευμα. Ὅταν ὅμως ἐγύριζε πάλι πρὸς τὸ καφενεῖο του, ὁ Ξυνὸς τὸν ἐπυροβόλησε καὶ τὸν ἐσκότωσε, προτοῦ προλάβουν νὰ ἀντιληφθοῦν τὴν ἐνέργειάν του οἱ Ἀρβανίτες. Μὲ τὸν τρόμο δὲ καὶ τὴν κατάπληξι ποὺ προεκάλεσε ὁ ξαφνικὸς σκοτωμὸς τοῦ Μπιμπίκη, ὁ Ξυνὸς κατώρθωσε νὰ διαφύγη. Ἐνῶ δὲ ἔφευγε, φώναξε εἰς τὸν κατάπληκτο γύρω κόσμο, πὼς τὰ ἴδια θὰ πάθαινε καὶ κάθε ἄλλος προδότης.

Ὁ Θ. Ἀμπατζόπουλος πέρασε τὸν χειμῶνα 1911—1912 στὴν Ἀθήνα καὶ πρὶν ἀπὸ τὸ Πάσχα τοῦ 1912 ξαναγύρισε στὴν Θράκη. Στὸ ἀναμεταξὺ κι' ἄλλος Ἕλληνας τῶν μερῶν ἐκείνων καὶ μάλιστα κάτοχος ἀξιώματος, ὁ Μουχτάρης Θοδωράκης ἀπὸ τὸ Κρυόνερο ἔγινεν ὄργανο τῶν Τούρκων, δωροδοκούμενος εἰς βάρος τῶν Ἑλλήνων ἀγωνιστῶν. Ὁ Θοδωράκης αὐτὸς μόλις ἔμαθε τὸν γυρισμὸ τοῦ Θ. Ἀμπατζόπουλου, ἔστειλε καὶ τὸν κάλεσε γιὰ νὰ πάη μὲ ὅλο τὸ σῶμα του στὸ Κρυόνερο, ὥστε, καθὼς θὰ πήγαινε ἡ ὁμάς

στὸ Κρυόνερο. τελείως ἀνύποπτος, οἱ Τοῦρκοι θὰ κατώρθωναν νὰ τὸν χτυπήσουν καὶ νὰ τὸν ἐκμηδενίσουν.

Ὁ Θ. Ἀμπατζόπουλος ὅμως, ἂν καὶ δὲν εἶχε καθόλου ἰδέα ἀπὸ τὰ διατρέχοντα, ἴσως ἀπὸ κάποια διαίσθησι, δὲν πῆγε στὸ Κρυόνερο καὶ ἔτσι ὅλοι γλύτωσαν. Μονάχα τὸ 1914 ἔμαθεν ἀπὸ χωριανοὺς τοῦ Θοδωράκη, ποὺ τὸν ἐθεωροῦσαν ὡς τότε καλὸ πατριώτη, ὅτι τότε κινητοποιήθησαν δυὸ χιλιάδες περίπου Τοῦρκο στρατιῶται κι' ἔστησαν ἐνέδρες.

Ἀπὸ τὸ 1911 ἡ δρᾶσι τῶν κομιτατζήδων ἐσταμάτησε, ἀλλὰ τὰ ἑλληνικὰ σώματα ἐσυνέχιζαν τὴν δρᾶσι τους σύμφωνα μὲ τὶς ὑποδείξεις του Κέντρου, τόσον κατὰ τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν Τούρκων. ὅσο καὶ ἐναντίον τῶν συνεργατῶν τους.

Ἡ αἰχμαλωσία τῶν δύο μικροτέρων ἀδελφῶν τοῦ Θ. Ἀμπατζόπουλου.

Ἡ Ὁμὰς τοῦ Θ. Ἀμπατζόπουλου διαλύθηκε τὸ 1912. Πρὸ τῆς διαλύσεώς της ὅμως, συνέβη τὸ παρακάτω ἀξιοσημείωτον περιστατικό, τὸ ὁποῖον περιγράφει ὁ κ. Ι. Π. Μαμαλάκης.

«Τὸ 1912 ὁ Βαλῆς τῶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν, γιὰ ν' ἀναγκάση τοὺς ἀδελφοὺς Θεόδωρο καὶ Δημοσθένη Ἀμπατζόπουλους νὰ διαλύσουν τὸ σῶμα τους ἔδωσε διαταγὴ καὶ φυλακίσθησαν οἱ νεώτεροι ἀδελφοί τους, Πολυχρόνης καὶ Κωνσταντῖνος, οἱ ὁποῖοι εἶχαν στρατευθῆ. Ἔπειτα ἀπήτησε τὴν διάλυση τοῦ ἀνταρτικοῦ σώματος, ἀπειλώντας τὰ χειρότερα. Ἀλλ' ὁ Δημοσθένης ὕστερα ἀπὸ συνεννόηση μὲ τὸν ἀδελφό του Θεόδωρο ἔγραψε στὸν Βαλὴ ν' ἀπελευθερώση τ' ἀδέλφια του καὶ νὰ μὴν τὰ κακοποιήση, διότι ἀλλοιώτικα θὰ σκότωναν τόσους Τούρκους ὅσους κι' οἱ τρίχες τῶν κεφαλιῶν τῶν ἀδελφῶν τους. Τὸ γράμμα ἐδόθηκε σ' ἕνα Τοῦρκο κομιστή, ποὺ ὁ γυιός του κρατήθηκε γιὰ ἀσφάλεια. Ὁ Βαλῆς μόλις διάβασε τὸ γράμμα, ξέσπασε κατακόκκινος ἀπὸ τὴν ὀργή, σὲ ἄγριες βρισιὲς κατὰ τῶν Ἀμπατζοπούλων καθὼς καὶ κατὰ τοῦ Τούρκου, τοῦ κομιστὴ τοῦ γράμματος.

Ὁ Βαλῆς παρὰ τὰς παρακλήσεις τοῦ Τούρκου τὸν ἔδιωξε, λέγοντας πὼς τὸ κράτος τοῦ Σουλτάνου δὲν ἔφθασε στὸ σημεῖο νὰ διαπραγματεύεται μὲ ληστές. Ἕνα μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Σκοποῦ παρακολούθησε τὴν σκηνὴ αὐτὴ ἐξ ὁλοκλήρου καὶ τὴν μετέδωκε στοὺς ἀδελφοὺς Ἀμπατζόπουλου. Κι' ὅταν τὴν ἑπομένη ὁ Τοῦρκος τοὺς ἀφηγήθηκε τὰ συμβάντα, ἀπέλυσαν τὸ παιδί του, διότι ἦσαν βεβαιωμένοι ὅτι ἔλεγε τὴν ἀλήθεια.

Ἀμέσως ὕστερα ἄρχισαν τὶς ἐνέργειές τους κατὰ τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν. Ἔτσι κατὰ πρῶτον ἔκαναν ἐπίθεση κατὰ τοῦ ταχυδρομείου κοντὰ στὰ βουλγαρικὰ σύνορα, ἀνάμεσα στὸ Μικρὸ Τύρναβο καὶ τὸ Βασιλικό. Τὸ ἐλατήριο τῆς ἐπιθέσεως ἦταν ἡ ἀντεκδίκησις γιὰ τὴν φυλάκησι τῶν δύο νεαρωτάτων

Ἀμπατζοπούλων κι' ὄχι ὁ ληστρικὸς πόθος, ὅπως σημειώνει ὁ Κ. Κουκκίδης Οἱ Ἀμπατζόπουλοι, κινούμενοι ἀπὸ προσωπικοὺς λόγους, ἄρχισαν ἐδῶ φανερὸ πόλεμο ἐναντίον τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν χωρὶς ὅμως τὴ συγκατάθεσι τοῦ Κέντρου. Ὁ ἐπίτιμος Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς Κοινοτικῶν Σχολῶν Βορείου Ἑλλάδος Παπαευγενείου, ποὺ κατάγεται ἀπὸ τὸ Οὐζοὺν Κιοπροῦ τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, διδάσκαλος τὴν ἐποχὴν τοῦ ἀγῶνος καὶ μεμυημένος, ἀπὸ τοὺς πλέον σημαντικοὺς παράγοντας σὲ μιὰ πρόσφατη συνάντησίν μας, τοῦτο ἀκριβῶς μᾶς ἐτόνισεν : Ὅτι δηλαδὴ ὁ θρακικὸς ἀγών, δὲν ἦταν ἐπαναστατικὸς καὶ δὲν ἐστρέφετο κατὰ τῶν Τούρκων. Ὁ ἀγὼν τῶν Θρακῶν, εἶχε τὴν ἑξῆς ἰδιομορφίαν. Ἐστρέφετο κατὰ τῶν Βουλγάρων, οἱ ὁποῖοι προσεπάθουν νὰ ἐκβουλγαρίσουν τὸ ἀμιγῆ ἑλληνικὸν πληθυσμόν, ἀνεξαιρέτως ἐὰν ἕνα μικρὸν τμῆμα αὐτοῦ, ὡμίλει τὴν τουρκικὴν ἢ τὴν ἀλβανικὴν ἢ τὴν βουλγαρικήν, μά, ὅπως ἐτονίσαμεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν σημειωμάτων μας, ἦσαν οἱ καλύτεροι Ἕλληνες τῆς Θράκης. Ἐντολὴ—αὐστηρὰ μάλιστα ὅπως ἀναφέρει καὶ ὁ Γονατᾶς εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του—τοῦ Κέντρου, τῆς Ἀνωτάτης Διοικήσεως τῆς Π.Ο., ἦτο ν' ἀποφεύγωνται ὁπωσδήποτε αἱ προστριβαὶ μὲ τὰς τουρκικὰς ἀρχάς, στρατιωτικὰς καὶ ἀστυνομικάς. Αὐτὴ λοιπὸν τὴν ἐντολήν, οἱ Ἀμπατζόπουλοι, παρεβίασαν καὶ ἡ παραβίασις αὐτὴν εἶχε ὀλέθρια ἀποτελέσματα καὶ ἐπιδείνωσι στὴν ἐξέλιξι τοῦ θρακικοῦ ἀγῶνος. Διότι ἡ ἀπέραντη πεδιάδα τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, κατὰ τὸ 1908, ἦταν προσωρινὸν στρατόπεδον τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ. Τὴν περίοδον ἀκριβῶς αὐτὴν 2 σώματα στρατοῦ, ἀρτίως ἐξωπλισμένα καὶ μὲ γερμανικὴν ἐκπαίδευσιν, ἦσαν στρατοπεδευμένα κοντὰ εἰς τὴν θρακικὴν πεδιάδα καὶ ἀσφαλῶς εἶχον τὴν δυνατότητα νὰ καταπνίξουν κάθε ἐπαναστατικὴν ἐκδήλωσιν. Ἦταν λοιπὸν σφᾶλμα τῆς ἀνταρτικῆς ὁμάδος τῶν Ἀμπατζοπουλαίων, τὸ νὰ εἶναι προκλητικοὶ ἔναντι τῶν Τούρκων, ἐνῶ, αὐτὸ ὁμολογεῖται ἀπὸ ὅλους, ἡ προσφορὰ τῶν Ἀμπατζοπουλαίων στὴν ἐξόντωσι τῶν βουλγαρικῶν κομιτατζήδικων ὁμάδων στὴν Ἀνατολικὴ Θράκη, ὑπῆρξεν ἀπαράμιλλος καὶ οἱ Θρᾷκες, πρὸς τὰ τέκνα των αὐτὰ εἶναι εὐγνώμονες.

Ἀλλά, ἂς συνεχίσωμεν διὰ τὸ τέλος τῆς ὁμάδος Ἀμπατζοπούλων : Κατὰ τὴν ἐπίθεσιν λοιπόν, σκοτώθηκαν τέσσερες Τοῦρκοι συνοδοὶ καὶ ἕνας Ἕλληνας κατὰ λάθος. Τὸ χρηματόδεμα τῶν 600 λιρῶν τοῦ ταχυδρομείου περιῆλθε στὴν κατοχὴ τῆς ἀρχηγίας τοῦ σώματος. Μετὰ τὴν ἐπίθεσιν ἰσχυρὰ ἀποσπάσματα τουρκικῆς χωροφυλακῆς συγκρούσθηκαν μὲ τὸ σῶμα δυὸ φορές. Κατὰ τὶς συμπλοκὲς αὐτὲς οἱ Τοῦρκοι, σύμφωνα μὲ ἀνεξακρίβωτες πληροφορίες, δοκίμασαν πολὺ σοβαρὲς ἀπώλειες, ἐνῶ τὸ ἑλληνικὸν σῶμα, ποὺ εἶχε τὴν δυνατότητα νὰ κάνη ἐλιγμοὺς μέσα εἰς τὰ ἐκεῖ δάση, δὲν εἶχε καμμιὰ ἀπώλεια.

Ἄλλο σπουδαῖο γεγονὸς μετὰ τὴν ἐπίθεση τοῦ ταχυδρομείου στάθηκε ἡ ἀποφυλάκιση τῶν στρατευμένων δύο ἀδελφῶν Ἀμπατζοπούλων σὲ συνδυα-

σμὸ μὲ τὴν ἀπελευθέρωση ἑνὸς Τούρκου προκρίτου τῆς Στράντζας, ὀνόματι Μουστὰμ μπέη. Τὸ ἑλληνικὸ σῶμα τὸν αἰχμαλώτισε, ἐνῶ ἐπέστρεφε ἀπὸ τὴν Πόλη στὴν Στράντζα. Ἀμέσως ἔπειτα ἔγιναν διαπραγματεύσεις καὶ κατόπιν ἀπὸ συμφωνία ἀφέθηκαν ἐλεύθεροι τόσο οἱ δύο ἀδελφοί, ὅσο καὶ ὁ Μουστὰμ μπέης. Κατόπιν διαλύθηκε καὶ τὸ σῶμα τοῦ Ἀμπατζοπούλου.

Ἡ ἔνδοξος ὁμὰς τοῦ Ἀμπατζοπούλου, λοιπόν, διελύθη κατὰ τὸν πλέον ἔνδοξον τρόπον, ἀφοῦ προηγουμένως ἔφερεν εἰς πέρας ἐπιτυχῶς τὸ ἔργον τῆς συστάσεώς της. Κατόπιν τούτου ὁ Θεόδωρος, ὁ Δημοσθένης καὶ ὁ Πολυχρόνης Ἀμπατζόπουλοι ἦλθαν στὴν Ἑλλάδα, ἐνῶ ὁ Κωνσταντῖνος ἔμεινε στὴ Βιζύη, κοντὰ στοὺς γονεῖς του.

Γιὰ τὴν δράση τοῦ Γεωργίου Κονδύλη ἢ καπετὰν Ζάγκα εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην, ποὺ μαζὶ μὲ τὸν Στυλιανὸν Γονατᾶ (Γρηγορίου) ἦσαν οἱ θεμελιωταὶ καὶ οἱ καθοδηγηταὶ τοῦ ὑπερόχου θρακικοῦ ἀγῶνος, δυστυχῶς πολὺ ὀλίγα εἶναι γνωστά. Ὁ ἐρχομός του εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην, ἐδόθη εἰς τὰ πρῶτα σημειώματά μας, ἴσως ἐλλιπής, ὅπως καὶ ἡ ἀναχώρησίς του, γιατὶ μέχρις τῆς στιγμῆς ἐκείνης, ἦσαν ὅλες οἱ πληροφορίες σκορπισμένες. Κυρίως ἐκάλυπτε μυστήριον τὶς συνθῆκες τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Κονδύλη ἀπὸ τὴν Θράκην, ὅταν ἐγκατέλειψε τὸν ἀγῶνα, εἰς τὰ πρῶτα ἀκόμη βήματα τῆς ὀργανώσεώς του.

Δύο Θρᾶκες ἀναγνῶσται τοῦ ἀφηγήματός μας, εἶχαν τὴν καλωσύνη νὰ μᾶς θέσουν ὑπ' ὄψιν πολύτιμα στοιχεῖα ποὺ ἀσφαλῶς θὰ χρησιμοποιηθοῦν ἀπ' αὐτὸν ποὺ θὰ ἀναλάβη εἰς τὸ μέλλον —ποὺ πιστεύομεν νὰ εἶναι πολὺ προσεχὲς— νὰ κωδικοποιήση τρόπον τινὰ τὰ στοιχεῖα αὐτὰ καὶ νὰ δώση τὴν χαρὰν καὶ τὴν ἐθνικὴν ὑπερηφάνειαν στοὺς Θρᾶκας, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλους τοὺς Ἕλληνας, νὰ πληροφορηθοῦν ἕνα ἐντελῶς ἄγνωστον ἐθνικὸν ἀγῶνα γεμᾶτον ἀπὸ θυσίες καὶ αἷμα, ὅπως εἶναι ὅλοι οἱ ἀγῶνες τῶν Ἑλλήνων.

Ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀναγνώστας μας, ἀπὸ τὸ Σιδηρόκαστρον, παληὸς Θρακιώτης ἀπὸ τὸ χωρίον Γιαντζικλάρ, μᾶς δίδει στοιχεῖα τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Ζάγκα (Κονδύλη) ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην. Ὁ ἴδιος ἀναγνώστης μᾶς γράφει πὼς στὸ Γιαντζικλάρ, «ὑπῆρχαν μόνον Ἕλληνες ὁμιλοῦντες τὴν ἑλληνικὴν καὶ ὄχι βουλγαρόφωνοι καὶ τουρκόφωνοι». Ἴσως ὁ ἐπιστολογράφος μας νὰ ἔχη δίκαιον. Ἀλλὰ ὁ Στυλιανὸς Γονατᾶς, εἰς τὸν χάρτην ποὺ κατήρτισεν, ὅταν εὑρίσκετο εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ διηύθυνε τὸν θρακικὸν ἀγῶνα, περιλαμβάνει τὸ Γιαντζικλὰρ μεταξὺ τῶν χωρίων ἐκείνων, ποὺ οἱ κάτοικοί του «καίτοι ἦσαν ἀκραιφνεῖς Ἕλληνες τὸν νοῦν καὶ τὴν ψυχήν», δὲν ἐγνώριζον τὴν ἑλληνικὴν καὶ ἄλλοι ὡμίλουν τὴν βουλγαρικὴν καὶ ἄλλοι τὴν τουρκικήν, χωρὶς τοῦτο νὰ σημαίνει ὅτι ὑστεροῦσαν τῶν ἄλλων Ἑλλήνων Θρακῶν εἰς ἐθνικὰ φρονήματα». Αὐτὰ ἀναφέρει ὁ Γονατᾶς εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του καὶ σημειώνει ὅτι δύο φορὲς ἐπεσκέφθη τὸ Γιαντζικλὰρ καὶ ὅτι οἱ κάτοικοί του, μέσα εἰς ἕνα πολὺ μικρὸν

χρονικὸν διάστημα, σύμφωνα μὲ ὑπόδειξίν του, ἔπαυσαν νὰ ὁμιλοῦν τὶς ἄλλες γλῶσσες, πλὴν τῆς ἑλληνικῆς. Εἰς αὐτὸ συνετέλεσε καὶ ἡ ἀποστολὴ δύο Ἑλληνοδιδασκάλων, τῶν ὁποίων ὅμως, δυστυχῶς, δὲν ἀναφέρει τὰ ὀνόματα. Ὁ ἴδιος ἀναγνώστης μᾶς δίδει στοιχεῖα διὰ τὸν Κονδύλην (Ζάγκα) ποὺ εἶναι πολύτιμα. Συγκεκριμένα μᾶς γράφει :

«Ὡς πρὸς τὸν Γεώργιον Κονδύλην, σᾶς πληροφορῶ τὰ ἑξῆς : Μετὰ τὴν ἐξαφάνισίν του (πρόκειται διὰ τὴν καταφυγήν του εἰς Σωζούπολιν καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς τὰ βουνὰ τῆς Στράντζας, ὅπως ἀναφέραμε εἰς τὰ πρῶτα σημειώματά μας) εἰς Γιαντζικλάρ, παρέμεινεν ἐπὶ ἓξάμηνον ὡς διδάσκαλος διαμένων εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἀθανασίου Σακαλῆ καὶ Παρασκευᾶ. Ἀργότερον μετεμφιεσθεὶς εἰς ἀγωγιάτην, μὲ ὁδηγὸν τὸν μουχτάρη Παπαναστάση, ὡδηγήθη εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Μουρατλῆ Ραιδεστοῦ καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ραιδεστόν, ὅπου κατέπλευσε τὸ ἑλληνικὸν ἀτμόπλοιον «Μυκάλη», τοῦ ὁποίου ἐπεβιβάσθη καὶ ἦλθεν εἰς Ἀθήνας.

«Τὸν Κονδύλη ἐγνώρισα ἀπὸ κοντὰ καὶ διετέλεσα σύνδεσμός του, ὅταν εὑρίσκετο εἰς Γιαντζικλάρ. Πολλὲς φορὲς ἐχρησιμοποιήθην, ὡς ταχυδρόμος του καὶ μετέφερον σημειώματα εἰς τὸν Γάνο, ποὺ τὰ παρέδιδα εἰς τὸν Καρτάλη καὶ εἰς Μπουνὰρ Χισὰρ εἰς τὸν Γ. Κηπουρίδην».

Τὴν ἐπιστολὴν αὐτὴν μᾶς ἀπέστειλεν ὁ φίλος ἀναγνώστης Ἰωάννης Σακαλίδης ἀνάπηρος ἀξιωματικὸς εἰς Σιδηρόκαστρον. Ἀσφαλῶς ὁ κ. Σακαλίδης θὰ εἶναι κάτοχος κι' ἄλλων πολυτίμων στοιχείων τοῦ Θρακικοῦ ἀγῶνος. Ἡ ἀκόμη καὶ ἂν ὁ ἴδιος δὲν κατέχει ἄλλα στοιχεῖα, ἀσφαλῶς θὰ ἔχῃ τὴν δυνατότητα νὰ συλλέξῃ πληροφορίες ἀπὸ Θρᾷκας ποὺ μένουν εἰς τὸ Σιδηρόκαστρον.

Ὁ ἀνάπηρος Ἕλλην ἀξιωματικός, ποὺ προσέφερε τὸ αἷμα του διὰ τὴν Ἑλλάδα, πιστεύομεν ὅτι θὰ μᾶς βοηθήσῃ εἰς τὴν προσπάθειαν ποὺ ἀνελάβαμε καὶ θὰ θελήσῃ νὰ μᾶς βοηθήσῃ, παρέχοντας, ὅσον τὸ δυνατὸν τὸν συντομώτερον, κι' ἄλλα στοιχεῖα.

Ἡ ἰδία παράκλησις, μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτή, θὰ ἰσχύσῃ καὶ διὰ τὸν φίλον κ. Παπακωνσταντίνου ἐκ Σερρῶν, τοῦ ὁποίου ὁ πατέρας τὸ 1903 ἦτο ἱερεὺς εἰς τὰ τουρκόφωνα χωρία τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης «πλήν, ὅπως γράφει, οἱ κάτοικοι ἦσαν Ἕλληνες τὴν ψυχήν». Ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν οἱ ἀγῶνες τοῦ ἑλληνικοῦ ὀρθοδόξου κλήρου ἐναντίον τῆς προσηλυτιστικῆς προπαγάνδας τῆς βουλγαρικῆς ἐξαρχίας, ἡ ὁποία εἶχεν ἀποστείλει δύο ἱερεῖς ἐκ Βουλγαρίας διὰ τὸν προσηλυτισμὸν τῶν κατοίκων τῶν χωρίων Μουσούλπαλη, Μουσούλτσα κ.ἄ. Ὁ κ. Παπακωνσταντίνου εἶναι κάτοχος πολυτίμων στοιχείων, τὰ ὁποῖα, ὅπως ἀναφέρει εἰς τὴν ἐπιστολήν του, εἶναι πρόθυμος νὰ θέσῃ εἰς τὴν διάθεσίν μας.

Ὁ ἐπίτιμος Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς Μειονοτικῶν Σχολῶν Παπαευγενίου, ἔχει ἀφιερώσει μίαν σύντομον πραγματείαν διὰ τὴν προσφορὰν τοῦ

Ἑλληνικοῦ Ὀρθοδόξου κλήρου εἰς τοὺς ἀγῶνας τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, ὅπως καὶ ὁ διακεκριμένος συνάδελφος κ. Βοβολίνης. Τὰ στοιχεῖα τοῦ κ. Παπακωνσταντίνου, θὰ συμπληρώσουν ἀναμφισβήτητα ὅλες τὶς πληροφορίες γιὰ νὰ ὁλοκληρωθῆ ἡ προβολή, οἱ θυσίες καὶ ἡ προσφορὰ τῶν Ἑλλήνων Θράκης, μ' ἐπικεφαλῆς τοὺς Μητροπολίτας Ραιδεστοῦ Γρηγόριον, 40 Ἐκκλησιῶν Ἀγαθάγγελον, Ἀδριανουπόλεως Πολύκαρπον καὶ Βιζύης Ἄνθιμον.

Ὁ ἀμαξὰς τοῦ Κονδύλη.

Ἕνας ἄλλος ἀγωνιστὴς ζῆ εἰς τὴν Κομοτινήν. Ἦταν ἀμαξᾶς καὶ ταπεινὸς κι' αὐτὸς ὑπηρέτης τῆς ἐθνικῆς ὑποθέσεως, κι' εὑρίσκεται εἰς ἀφάνειαν.

Κατάγεται ἀπὸ τὴν Βιζύην καὶ ὀνομάζεται Λεωνίδας Παπαϊωάννου. Ὁ ἁπλοϊκὸς αὐτὸς ἀγωνιστὴς κρύβει, πολλὰ μυστικὰ ἀπὸ τὸν τολμηρὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα τῶν Θρακῶν.

Ἡ ἀφήγησις τοῦ ἀγωνιστοῦ Νικολάου Χατζηϊωάννου, ἀπὸ τὴ Βιζύη, ἀρχίζει ἁπλᾶ καὶ ταπεινά, ὅπως ἁπλὸς καὶ ταπεινὸς εἶναι καὶ ὁ ἴδιος.

«Ὅταν, ἦταν νὰ ὀργανωθοῦν τὰ ἀντάρτικα, μᾶς φώναξε ὁ Δεσπότης καὶ μᾶς μίλησε καὶ μᾶς εἶπε : —«Παιδιά μου, τὸ Ἑλληνικὸ ἔθνος ἀπειλεῖται ἀπὸ καταστροφή. Πρέπει ὅλοι μας, ν' ἀγωνισθοῦμε, σὰν Ἕλληνες ποὺ εἴμεθα. Γύρω σ' αὐτὰ τὰ λόγια τὰ μυαλά μας ξεσηκώθηκαν. Τότε φορούσαμε φέσια καὶ τὰ πετάξαμε μὲ τὸ πρῶτο. Τότε εἴπαμε στὸ Δεσπότη: —Δῶσε μας ὅπλα γιὰ νὰ πολεμήσουμε τὰ σκυλιὰ καὶ τοὺς τυράννους μας. Ὁ Δεσπότης, συγκινήθηκε πολὺ καὶ τότε ἔβγαλε τὸ σταυρὸ ποὺ φοροῦσε, τὸν ἔβαλε στὸ τραπέζι ἐπάνω καὶ μᾶς φώναξε: «Παιδιὰ τῆς Ἑλλάδος, σᾶς προσκαλῶ νὰ δώσετε τὸν ὅρκον ποὺ θ' ἀγωνισθῆτε γιὰ τὴν πίστη τοῦ Χριστοῦ καὶ γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς πατρίδος». Ἐμεῖς ὅλοι γονατίσαμε καὶ δώσαμε τὸ ὅρκο. Ἔτσι ὠργανώθηκε στὴ Βιζύη τὸ πρῶτο ἀντάρτικο. Ὁ ἴδιος ὁ Δεσπότης δὲν βγῆκε στὸ βουνό, ἀλλὰ ἐβοήθησε τὸν ἀγῶνα, γιατὶ ἦταν καὶ ὁ ἀρχηγός. Ἡ ζωή του εὑρισκόταν σὲ κίνδυνο πάντοτε, μὰ καὶ ἡ δική μου γιατὶ ἤμουν ὁ ἀμαξᾶς του, ὅπως εἶμαι καὶ τώρα ἀμαξᾶς.

«Κάποτε, συνεχίζει ὁ Θρακιώτης ἀγωνιστής, ὁ Δεσπότης μὲ φώναξε καὶ μοῦ εἶπε : «Θὰ μᾶς ἔρθη ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ὁ ἀρχηγός. Τὸν λένε Γιῶργο Κονδύλη. Θὰ μᾶς ἔρθη ὡς δάσκαλος, γιὰ νὰ ὀργανώση τ' ἀνταρτικά. Ἐσὺ θὰ τὸν παραλάβης ἀπ' τὸν σιδηροδρομικὸ σταθμό. Μοῦ ἔδωσε τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ Κονδύλη. Ὅπως μοῦ εἶπε ὁ Δεσπότης εἶχαν σταλῆ στὸν Κονδύλη τὰ δικάμου χαρακτηριστικά, γιὰ νὰ εὑρεθοῦμε πιὸ εὔκολα. Ἔτσι καὶ ἔγινεν. Ἐγὼ μετέφερνα καὶ τὸ ταχυδρομεῖο ἀπὸ τὸ τραῖνο καὶ γι' αὐτὸ στὸ ἁμάξι μου εἶχα πάντα δυὸ Τούρκους τζανταρμάδες (χωροφύλακες). Μόλις ἦρθε τὸ τραῖνο εἶδα τὸν Κονδύλη, ἕνα περίφημο παλληκάρι, σφυχτοδεμένο, νὰ γυρεύη κάτι,

μὲ τὰ μάτια του. Τὸν ἐγνώρισα, τὸν ἐπλησίασα. Τοῦ ἔδωκα γνωριμία καὶ τὸν πῆρα στὸ ἀμάξι μου. Ἐκάθησε δίπλα μου καὶ οἱ δύο τζανταρμάδες στὸ πίσω μέρος τοῦ ἀμαξιοῦ. Ὅταν προχωρήσαμε ὁ Κονδύλης μὲ ἐρώτησε «Βλέπω τζανταρμάδες τὶ συμβαίνει;». Δὲν τοῦ ἔδωσα ἀπάντησι, οὔτε τοῦ εἶπα πὼς μεταφέρω τὴν πόστα (ταχυδρομεῖο). Προτοῦ ὅμως φθάσουμε, τοῦ εἶπα κρυφά: «Ἐγὼ ξεύρω γιατὶ ἔρχεσαι, πῆρα τοὺς τζανταρμάδες μὴ μᾶς ἐπιτεθοῦν οἱ Βούλγαροι καὶ μᾶς χαλάσουν. Ὁ Κονδύλης χαμογέλασε καί, ὅταν τοῦ ἐξήγησα γιατὶ εἶχα τοὺς τζανταρμάδες, μὲ κτύπησε δυνατᾶ στοὺς ὤμους. Ἔτσι φθάσαμε στὸν προορισμό μας, χωρὶς ἡ ἀστυνομία νὰ ἀντιληφθῆ τίποτα».

Αὐτὰ ἀφηγεῖται ὁ ταπεινὸς ἀγωνιστὴς τοῦ θρακικοῦ ἔπους Νικόλαος Χατζηϊωάννου, γιὰ τὴν ἄφιξι τοῦ Κονδύλη εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην. Ὁ ἴδιος παρέλαβε τὸν ἀρχηγὸν τοῦ ἀγῶνος καὶ τὸν ὡδήγησε μὲ ἀσφάλεια στὸν προορισμό του.

Ἀλλά, ὁ ἀγωνιστὴς στὴν ἐπιστολή του, ἀναφέρει καὶ ἄλλα χαρακτηριστικὰ καὶ ἄγνωστα ἐπεισόδια καὶ γεγονότα ἀπὸ τὸν ἀγῶνα τῶν Θρακῶν. Ἂς τοῦ δώσωμε τὴν χαρά, ποὺ νοιώθει κάθε ἀγωνιστής, νὰ μᾶς ἀφηγηθῆ ὡρισμένα γεγονότα, ὅπως ὁ ἴδιος τὰ ἔζησε:

—«Μιὰ ἄλλη φορά, ὁ Δεσπότης μὲ εἰδοποίησε νὰ πάω σ' ἕνα χωριό, τὸν Σκοπὸ κσὶ νὰ πάρω μερικοὺς ἀντάρτας. Ἑτοίμασα τὸ ἁμάξι ἀπὸ βραδὺς καὶ τὴν χαραυγὴ ἔφυγα, γιὰ νὰ πάρω τοὺς ἀντάρτες ποὺ εἶχαν τελειώσει τὴ σύσκεψή τους. Πρὶν ξεκινήσω ἔρριξα λίγη στάχτη καὶ νερὸ στὰ παράθυρα τοῦ ἀμαξιοῦ μου—βλέπετε ἐκεῖνο τὸν καιρὸ τὰ ἁμάξια εἶχαν παράθυρα καὶ οἱ πόρτες ἦσαν σὰν τὰ σημερινὰ αὐτοκίνητα—καὶ θόλωσαν τὰ τζάμια. Ἔφθασα στὸ Σκοπό καὶ πῆρα τοὺς ἀντάρτες ποὺ ἦσαν ὡπλισμένοι μὲ τὰ «τσαπράζια» τους. Ὅταν ὅμως βγαίναμε ἀπὸ τὸ χωριό, μ' ἐφώναξαν δύο ἄτομα καὶ ἤρχοντο κατ' ἐπάνω μου. Τότε μοῦ κατέβηκε μὰ σκέψι γιὰ νὰ μὴ προδοθοῦμε. Αὐτοὶ ποὺ μᾶς πλησίασαν ἦσαν Τοῦρκοι. Μόλις τοὺς εἶδα τοὺς εἶπα: «Σοκούλμαϊν ἀραμπαγιά, χαρὲμ βάρ», δηλαδὴ μὴ ζυγώνεται τὸ ἁμάξι γιατὶ ὑπάρχουν γυναῖκες. Οἱ Τοῦρκοι ἐσέβοντο τὶς γυναῖκες καὶ μόλις ἄκουσαν αὐτὸ ποὺ τοὺς εἶπα ἔφυγαν ἀμέσως καὶ μᾶς ἄφησαν ἡσύχους.

«Οἱ ἀντάρτες, ποὺ μέσα στὸ ἁμάξι εἴμασταν ἕτοιμοι ν' ἀνάψη τὸ τουφεκίδι, ὅταν εἶδαν τοὺς Τούρκους νὰ φεύγουν, ἐγέλασαν μὲ τὴν καρδιά τους.

«Πρέπει νὰ σᾶς πῶ, πὼς τὴν τουρκικὴ τὴν κατέχω ἄριστα καὶ γι' αὐτὸ τὰ κατάφερνα μιὰ χαρά. Εἶχα πελάτες τοὺς ἀξιωματικοὺς τοῦ στρατοῦ καὶ τῆς χωροφυλακῆς. Μοῦ εἶχαν ἐμπιστοσύνη καὶ ἔτσι ἠμποροῦσα νὰ παίζω τὸ παιγνίδι μου, ὅπως ἤθελα.

Καὶ τώρα θὰ σᾶς ἀφηγηθῶ μιὰ ἄλλη περιπέτεια μὲ τὸν Γιῶργο Κονδύλη. Μόνον, ποὺ τὰ γηρατειὰ μοῦ πῆραν τὰ μυαλὰ καὶ δὲν μπορῶ νὰ θυμηθῶ τὸ χωριὸ ποὺ συνέβησαν τὰ γεγονότα.

«Ἀπὸ τὴν Βίζα ἐπῆρα μιὰ μέρα τὸν Κονδύλη, τὸν δάσκαλο πιὰ Ζάγκα, γιὰ νὰ τὸν μεταφέρω σ' ἕνα μακρυνὸ χωριό, νομίζω στὸ Σαμακόβι. Τὸ βράδυ μείναμε σ' ἕνα πανδοχεῖο ἐπάνω στὸ δρόμο, ποὺ εἶχε μεγάλη πελατεία τὴν βραδυὰ ἐκείνη. Τὴν ἄλλη μέρα θὰ ξεκινούσαμε γιὰ τὸν προορισμό μας. Ἔξω ἀπὸ τὸ πανδοχεῖο ἦταν στρατὸς μ' ἕνα λοχαγὸ ποὺ ἔκαμνε ἀνακρίσεις. Εἶχε μαζέψει πολλοὺς χωρικοὺς ἀπὸ τὰ γύρω χωριά, τοὺς ξυλοκοποῦσε ἄγρια, γιὰ νὰ μαρτυρήσουν τοὺς τροφοδότας τῶν ἀνταρτῶν. Ὁ Κονδύλης ἀναστατώθηκε καὶ μ' ἔβαλε νὰ ρωτήσω τὸν λοχαγὸ γιατὶ δέρνει τοὺς χωρικούς. Ἐγὼ ἐπλησίασα τὸν λοχαγό, τοῦ μίλησα τουρκικὰ κι' αὐτός μοῦ εἶπε, πὼς ἐὰν δὲν μαρτυρήσουν ποιοὶ τροφοδοτοῦν τοὺς ἀντάρτες, ἔχει διαταγὴ νὰ τοὺς πεθάνη στὸ ξύλο. Ὅλα αὐτὰ τὰ εἶπα στὸν Κονδύλη, ποὺ σοφίστηκε τὸ παρακάτω τέχνασμα γιὰ νὰ γλυτώσουν οἱ χωριάτες.

—«Πὲς τὸν λοχαγὸ πὼς ἐσὺ κι' ἐγὼ ὁ δάσκαλος τροφοδοτοῦμε τοὺς ἀντάρτες καὶ νὰ ἀφήση τοὺς χωρικοὺς καὶ νὰ πιάση ἐμᾶς. Αὐτὸ ἔγινε. Τὸ εἶπα στὸν Τοῦρκο λοχαγό, ποὺ γέλασε, γιὰ τὴν ἀφέλειά μας, μὰ λυπήθηκε τοὺς χωρικοὺς καὶ τοὺς ἄφησε. Πιάσαμε τότε φιλία μὲ τὸν λοχαγὸ καὶ ἀφοῦ τὸν κεράσαμε πολὺ τσίπουρο, τὸ παρακαλέσαμε νὰ ἐπιτρέψη νὰ κοιμηθῆ στὸ δωμάτιό του ὁ δάσκαλος ποὺ ἦταν πολὺ κουρασμένος καὶ γιατὶ δὲν εἶχε ἄλλο κρέββάτι. Ὁ Τοῦρκος λοχαγὸς δέχτηκε καὶ ἔτσι ὁ Κονδύλης κοιμήθηκε μαζύ του. Τὴν ὥρα ποὺ πήγαινε στὸ δωμάτιο εἶπα στὸν Κονδύλη: «Ὁ λοχίας καὶ λοχαγὸς θὰ κοιμηθοῦν ἀγκαλιά»; Ἐγέλασε μὲ τὴν καρδιά του, ὁ ἀρχηγὸς καὶ μοῦ εἶπε: «Πήγαινε τώρα νὰ δῆς πῶς θὰ γλυτώσης τοὺς ἀνθρώπους».

Ἀφοῦ κοιμήθηκαν ὁ Τοῦρκος λοχαγὸς καὶ ὁ Κονδύλης μαζὶ στὸ ἴδιο δωμάτιο, ἐγὼ κατέβηκα καὶ εἶπα στοὺς ἄλλους Τούρκους ἀξιωματικούς, πὼς ὁ λοχαγὸς εἶπε ν' ἀφήσουν τοὺς χωρικοὺς νὰ γυρίσουν στὰ σπίτια τους.

Πρὶν χαράξη καὶ ἐνῶ οἱ Τοῦρκοι εἶχαν ἀποκοιμηθῆ, ἀφοῦ ἔφυγε καὶ ὁ τελευταῖος χωρικός, φύγαμε κι' ἐμεῖς κρυφά. Ἀσφαλῶς ὅταν ξύπνησε ὁ Τοῦρκος λοχαγὸς καὶ δὲν μᾶς εἶδε, θὰ ἔκαμε τὸν κόσμο ἄνω-κάτω. Μὰ ἦταν πιὰ ἀργά. Ὅλοι εἴχαμε γλυτώσει».

Ὁ ἁμαξᾶς τοῦ Κονδύλη, τοῦ δασκάλου Ζάγκα, εὑρίσκεται στὴν Κομοτινή, εἶναι καὶ σήμερα ἁμαξᾶς καὶ ζῆ ἀποτραβηγμένος μὲ τὶς ἀναμνήσεις τοῦ ὡραίου ἐκείνου ἐθνικοῦ ἀγῶνος τῶν Θρακῶν. Ἡ πολιτεία τὸν ἔχει ὁλότελα λησμονήσει. Τὸν ἀγνοεῖ. Ὅμως οἱ Θρᾶκες εἶχαν μιὰ ἰδιαίτερη ὑποχρέωσι. Μιὰ ποὺ βρίσκεται στὸ τέλος τῆς ζωῆς του, νὰ τοῦ δώσουν λίγη χαρά, ὄχι ὑλική, ἀλλὰ ἠθική.

Τὸ ὁλοκαύτωμα τοῦ Σκοποῦ.

Ἡ προσφορὰ τῶν κατοίκων τῆς κωμοπόλεως Σκοποῦ τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, στὸν ἀγῶνα, ὑπῆρξε ἀπαράμιλλος. Ὑπέροχοι Ἕλληνες οἱ Σκοπιανοί, ἔδωσαν εἰς τὸν ἀγῶνα ὅ,τι ἦτο δυνατὸν νὰ δώσουν τὴν σκοτεινὴν ἐκεί-

νην περίοδον, ζωὴν καὶ αἷμα καὶ ὡς ἑκατόμβη μπορεῖ νὰ χαρακτηρισθῇ, ἡ προσφορὰ τῶν Σκοπιανῶν. Μὲ ἐπικεφαλῆς τοὺς Ἕλληνας ὀρθοδόξους κληρικοὺς καὶ τοὺς προύχοντας τοῦ Σκοποῦ, τόσον κατὰ τὴν περίοδον τοῦ 1903 ἕως 1908, οἱ ἡρωϊκοὶ κάτοικοι τῆς ὡραίας καὶ ἀλησμονήτου θρακικῆς κωμοπόλεως, ὑπῆρξαν εἰς θυσίας καὶ προσφοράν, ποὺ ὡλοκληρώθησαν μὲ τὸ ὁλοκαύτωμα τῆς κωμοπόλεως, ποὺ θὰ ὁμιλήσωμεν εἰς τὴν σειρὰν τῶν σημειωμάτων μας εἰδικώτερα, ἄφθαστοι.

Εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ἡ παροικία τῶν Σκοπιανῶν ἔχει ἀναλάβει μιὰ ξεχωριστὴ πρωτοβουλία. Τὸ πλεῖστον τῶν κατοίκων τοῦ παλαιοῦ Σκοποῦ, ἔχουν δημιουργήσει εἰς τὸν νομὸν Σερρῶν, τὴν νέα πατρίδα των, τὸν νέον Σκοπόν. Ἐκεῖ ἔχουν μεταφέρει τὰ κόκκαλα τῶν πατέρων των, καὶ ἐκεῖ ἔχουν στήσει τὶς ἡρωϊκὲς μορφὲς αὐτῶν ποὺ ἔπεσαν γιὰ τὴν ἐθνικὴν ὑπόθεσιν τῆς Θράκης. Τὶς τελευταῖες ἡμέρες στὸν Νέον Σκοπὸν ὠργανώθη μνημόσυνον εἰς μνήμην τῶν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος πεσόντων Σκοπιανῶν καὶ ἐξεδόθη ἕνα ὡραιότατον λεύκωμα, μὲ πρωτοβουλία τοῦ γνωστοῦ δικηγόρου Δημητρίου Ταλιαδούρου, Σκοπιανοῦ. Εἶναι μιὰ προσφορά, ἀπαράμιλλος, ὑπερόχως ἐθνική. Ἀλλά, ὁ Σκοπὸς ἔχει τὴν ἱστορίαν, τὴν ἰδική του, ποὺ μὲ τὰ στοιχεῖα ποὺ θὰ θέσουν εἰς τὴν διάθεσίν μας οἱ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην καὶ ἀλλαχοῦ ζῶντες Σκοπιανοί, θὰ δώσωμεν, ὅσο εἶναι δυνατόν, ὁλοκληρωμένον τὸ ὁλοκαύτωμα καὶ τὴν προσφοράν των.

Ἤδη ὁ Ἀνδρέας Β. Ἀνδρεάδης, τοῦ ὁποίου ὁ πατέρας Βασίλειος Ἀνδρεάδης ἔμπορος ὑφασμάτων καὶ ψιλικῶν, μὲ μίαν ἐπιστολήν, μᾶς δίδει τὰ πρῶτα στοιχεῖα. Τὴν δημοσιεύομεν ἄθικτον καὶ χωρὶς προσθήκην ἢ ἀφαίρεσιν, γιατὶ εἶναι χαρακτηριστική, τοῦ τρόπου μὲ τὸν ὁποῖον διεξήγετο ὁ ἀγὼν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Θράκην.

«Εἰς τὸν Σκοπὸν συνεστήθη μιὰ ἐπιτροπὴ ἀγῶνος τῆς ὁποίας ταμίας ἦτο ὁ πατέρας μου Βασίλειος Ἀνδρεάδης. Ἡ ἐπιτροπὴ αὐτὴ ἐφρόντιζε διὰ τὴν διαμονὴν καὶ διατροφὴν τοῦ ὑπὸ τὸν Καπετὰν Θεόδ. Ἀμπατζόπουλον ἑλληνικοῦ κομιτάτου. Ὡς διαμονὴ ὡρίσθη ἡ ἐν τῇ συνοικίᾳ Σακιζλῆ ἀκατοίκητος οἰκία μας κατὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ Κομιτάτου εἰς τὴν κωμόπολίν μας. Ὁ πατέρας μου ἀπέκρυπτε ἀπὸ ἐμένα τὴν ὕπαρξιν τοῦ κομιτάτου, διότι τότε ἤμουν μικρὸς μαθητὴς τοῦ δημοτ. Σχολείου. Παρ' ὅλον τοῦτο ἐγὼ μυρίσθηκα τὴν ὕπαρξιν τοῦ Κομιτάτου καὶ ἔκρυβα μέσα μου τὸ μυστικὸ καὶ ἠσθανόμην μεγάλην χαράν. Ὅταν ἔγινε τὸ σύνταγμα (Ἰουλίου 10 τοῦ 1908) νομίζοντας ὅτι μᾶς ἀπεδόθησαν αἱ ἐλευθερίαι μὲ πῆρε ὁ πατέρας μου ἀπὸ τὸ χέρι καὶ μὲ ὡδήγησε σὲ μιὰ κρύπτη ἀπ' ὅπου ἔβγαλε δύο ὅπλα πολεμικὰ τὸ ἕνα τουρκικὸ μαρτίνι καὶ τὸ ἄλλο ρωσικὸ καπακλίδικο μαζὺ μὲ πολλὰ φυσίγγια. Καὶ τὰ δύο ὅπλα τὰ εἶχε ἀπὸ τὸν ρωσοτουρκικὸ πόλεμο. Δυστυχῶς οἱ ἐλευθερίες ποὺ νομίζαμε ὅτι θὰ ἔχουμε ὡς ἐκ τοῦ τουρκικοῦ Συντάγματος ἀπεδείχθησαν φροῦδες, διότι μὲ τὸ σύνταγμα οἱ Νεότουρκοι ἐξήγειραν τὸν

σωβινισμὸν τῶν Τούρκων καὶ τότε ἤρχισαν νὰ στραβοκυτάζουν μὲ κάποια ἔχθρα τὴν προοδευτικότητα τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ. Εἰς τὰς ἀρχὰς Νοεμβρίου 1908 γιὰ πρώτη φορὰ ὁ πατέρας μου μὲ πῆρε μαζύ του στὴν Κωνσταντινούπολι ἀπ' ὅπου ἐμπορεύετο εἴδη νεωτερισμῶν. Ἡ ἐπιτροπὴ τοῦ κομιτάτου ἀνέθεσε στὸν πατέρα μου μαζὺ μὲ τὰ ἐμπορεύματα νὰ προμηθευθῆ ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολι 40 γκράδες πρὸς ἐξοπλισμὸν τῶν κατοίκων καὶ ἐν συνεχείᾳ νὰ φέρουν καὶ ἄλλα ὅπλα. Θυμᾶμε πήγαμε στὸ Γαλατᾶ καὶ ἐκεῖ μέσα σὲ ἕνα χάνι ἦτο ἕνα κατάστημα, ποὺ προμήθευε πολεμικὰ ὅπλα. Ὁ πατέρας μου διότι τὰ εὗρῆκε ἀκριβὰ (ἐκόστιζαν τρεῖς λίρες χρυσὲς) ἠγόρασε τρία μόνον ὅπλα, γκρά, τοῦ ἱππικοῦ, τὰ ὁποῖα παρελάβομεν ἐγὼ τὸ ἕνα καὶ τὰ δύο ὁ Στέφανος Ἀναστασιάδης καὶ τὰ μεταφέραμε στὸ χάνι Ἀνανιάδη ὅπου ἐνοικιάζαμεν ἀποθήκην πρὸς συγκέντρωσιν τῶν ἐμπορευμάτων. Θυμοῦμε ὅτι τὰ τακτοποιήσαμε μέσα σὲ κιβώτια ἀνάμεσα εἰς ὀμβρέλες ποὺ εἴχαμε ἀγοράσει καὶ τὰ φυσίγγια ἀνάμεσα εἰς καρούλια ραπτικῆς. Ἐστείλαμε τὰ ἐμπορεύματα 12 μεγάλα κιβώτια ἓν ὅλῳ εἰς τὸν σταθμὸν πρὸς φόρτωσιν καὶ ἐπιστρέψαμε εἰς τὴν πατρίδα μας. Τὴν 21ην Νοεμβρίου, πρωῒ τὰ Εἰσόδεια τῆς Θεοτόκου, ἐλάβαμε ἕνα τηλεγράφημα ἀπὸ τὰς ἀστυνομικὰς ἀρχὰς Ἀρκαδιουπόλεως, ὅπου ἔφθασαν τὰ ἐμπορεύματα. Ζητοῦσαν νὰ ἀνοίξουν τὰ ἐμπορεύματα δι' ἔρευναν. Κάποιος καθὼς φαίνεται ἐπρόδωσε τὸ μυστικόν. Τότε ὁ πατέρας μου ἐκάλεσε τὸν ἐξάδελφόν του Βασίλειον Μιχαλακίδην ἄνθρωπον ἔξυπνον, τετραπέρατον, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνέθεσε τὴν δύσκολη αὐτὴ ἀποστολή, ἀφοῦ τοῦ παρέδωσε τὰ κλειδιὰ τῶν κιβωτίων. Οὗτος ἔφθασεν αὐθημερὸν εἰς τὸ σταθμὸν Ἀρκαδιουπόλεως καὶ παρέδωσε τὰ κλειδιά, ἀφοῦ ἀφήρεσε τὰ δύο κλειδιὰ τῶν κιβωτίων ὅπου εὑρίσκοντο τὰ ὅπλα. Ἤνοιξαν τὰ κιβώτια εἰς τὰ ὁποῖα ὡς ἦτο φυσικὸν δὲν ἀνεῦρον τίποτε καὶ ἐπέμειναν ν' ἀνοίξουν καὶ τὰ ἄλλα δύο κιβώτια, ὁπότε ὁ θεῖος μετέβη δῆθεν εἰς τὴν ἀγορὰν νὰ εὕρη κλειδιὰ καὶ ἐπιστρέφοντας παρέδωσε πεντέξη κλειδιὰ μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀνεκάτωσε καὶ τὰ δύο κλειδιὰ τῶν κιβωτίων. Ἤνοιξαν καὶ τὰ ὑπόλοιπα δύο κιβώτια εἰς τὰ ὁποῖα εὐτυχῶς δὲν ἀνεκάλυψαν τίποτε, διότι αὐτοὶ ζητοῦσαν πολλὰ ὅπλα. Εἶχαν πληροφορίες διὰ 40 γκρὰ καὶ δὲν ἔψαχναν λεπτομερῶς. Ἐβγαζαν, καθὼς μᾶς εἶπεν ὁ θεῖος μου, ἀπὸ τὴν ἄκρη διάφορα πακέτα ἕως τὸ βάθος καὶ ἐφ' ὅσον δὲν εὕρισκαν τίποτε τὰ ἐτοποθετοῦσαν καὶ πάλιν στὴν θέσι τους. Σὲ μιὰ στιγμὴ ποὺ ἕνας τζανταρμᾶς σήκωσε ἕνα βαρὺ δέμα μὲ φυσίγγια, τὸ ἀντελήφθη ὁ θεῖος μου καὶ τὸ προσήκωσε γιὰ νὰ μὴν τοῦ φανῆ πολὺ βαρύ. Ὁ τζανταρμᾶς ἠρώτησε καὶ εἶπε: «μποῦ ἀγίρ, νέντερ ἄτζαμπα», αὐτὸ εἶναι βαρύ, τί εἶναι ἄραγε; Ὁ θεῖος μου ἀπήντησε: μάκαρα ὀλατζάκ, νὲ ὀλατζὰκ (καρούλια θἄναι, τὶ ἄλλο θἄναι). Καὶ ἔτσι ἔκλεισαν τὰ κιβώτια καὶ ἐφορτώθηκαν εἰς παραλαβήν μας εὐγνωμονώντας τὸ θεὸ ποὺ τοὺς τύφλωσε καὶ δὲν εὗρῆκαν τίποτε. Τὰ τρία ὅπλα γκρὰ ἐδόθησαν εἰς τοὺς μακαρίτας ἤδη, Δημ. Τζοῦρον ἰατρόν, Δημ. Γανίτην, ἐμ-

πορακτηματία καὶ εἰς τὸν Χριστόδουλον Μόσχογλου ἐπίσης ἔμπορον. Τόσος ἦτο ὁ ἐνθουσιασμός μας, ὥστε κατὰ τὰς συγκεντρώσεις εἰς φιλικὰ σπίτια τραγουδούσαμε τὸ θούριον : «Ὦ λυγερὸν καὶ κοπτερὸν σπαθί μου» καὶ τὸν ἐθνικὸν ὕμνον, παραμερίζοντας τὰ κάνδρα ἀπὸ τοὺς τοίχους, ὄπισθεν τῶν ὁποίων ἦτο ἐζωγραφισμένη ἐπὶ τοῦ τοίχου ἡ Ἑλληνικὴ σημαία.

Συνεχίζοντας ἀναφέρομε τὴν προσφορὰν τῶν Σκοπιανῶν στὸν ἐθνικὸ ἀγῶνα, παραλαμβάνοντας τὰ σχετικὰ στοιχεῖα ἀπὸ τὸ ἐκδοθὲν λεύκωμα «πατριωτικῆς εὐγνωμοσύνης εἰς μνήμην τῶν ἐθνομαρτύρων παλαιοῦ καὶ νέου Σκοποῦ». Οἱ ἀγῶνες τῶν Σκοπιανῶν ἀρχίζουν ἀπὸ τὸ 1821 καὶ τὸ ἀποκορύφωμά των φθάνει τὸ 1941, ὅταν οἱ αἰώνιοι ἐχθροὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, μὲ τὴν φοβερὴ θηριωδία εἰς βάρος τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, δὲν ἐλησμόνησαν τοὺς Σκοπιανοὺς καὶ στὴν νέαν ἑστίαν των, στὸν νέο Σκοπό. Ἔσφαξαν καὶ ἐρήμωσαν ἐκδικούμενοι, οἱ κακοῦργοι, διὰ τὸν ἐξευτελισμὸν ποὺ ὑπέστησαν στὴν περίοδον τοῦ Θρακικοῦ ἀγῶνος, ἀπὸ τοὺς πατέρας καὶ τοὺς πάππους τῶν σημερινῶν κατοίκων τῆς ἡρωϊκῆς κωμοπόλεως Ἀν. Θράκης.

Ἀλλά, πρὶν ἀναφερθοῦμε στὰ ἱστορικὰ γεγονότα, θὰ μᾶς ἐπιτραπῇ μιὰ μικρὴ παρένθεσι. Θὰ ἀναδημοσιεύσωμε τὸ ἄρθρον τοῦ Σκοπιανοῦ Δημητρίου Ταλιαδούρου ἐγκρίτου δικηγόρου Θεσσαλονίκης, ποὺ σ' αὐτὸν ὀφείλεται ἡ ἔμπνευσις καὶ ἡ παρακίνησις νὰ ἔλθουν εἰς τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος οἱ ἄγνωστες λεπτομέρειες τοῦ ὑπερόχου θρακικοῦ ἀγῶνος. Τὸ ἄρθρο αὐτό, μὲ τὸν τίτλον «Ἐθνικαὶ Σπονδαὶ» ἀξίζει νὰ διαβαστῇ ὑπὸ ὅλους τοὺς Θρᾷκας καὶ ἰδιαίτερα τὴν καινούρια γενιά, ποὺ ἔχει μεγαλώσει καὶ ἀνδρωθῇ ἐλεύθερα ἐδῶ στὴν ἐλεύθερη Ἑλληνικὴ Πατρίδα, κάτω ἀπὸ τὸν καταγάλανο καὶ καθαρὸ οὐρανό της. Εἶναι ὕμνος, εἶναι ἕνα ἐθνικὸ σάλπισμα, «ποὺ ἀνασταίνει ὄνειρα καὶ ἐλπίδες γιγαντώνει». Καὶ γράφει ὁ Σκοπιανὸς δικηγόρος, γεμᾶτος ἀπὸ ἐθνικὸ παλμό, γιὰ τὴν μεγάλη ἐθνικὴ ἰδέα τῶν Θρακῶν :

«Ἡ ἰδέα ζυμωμένη μὲ τὸ ἱερὸ συναίσθημα γιὰ μιὰ ζωὴ ἐλεύθερη, ἐθνικά, κοινωνικὰ καὶ πολιτικά, εἶναι ἀπὸ τὶς δημιουργικὲς δυνάμεις τοῦ κάθε Ἕλληνα, σὲ κάθε ἐποχή, σὲ κάθε πορεία τῆς ζωῆς τοῦ Ἔθνους μας.

«Τὴν ἰδέα αὐτὴ κάθε ἄτομο Ἕλληνας, τὴν ἀναπτύσσει, τὴν ἐξωτερικεύει σύμφωνα μὲ τὸν ψυχικὸ δυναμισμό του, ποὺ φθάνει στὴν τελική του φάση μὲ τέρμα τὴν αὐτοθυσία.

«Τὸ ἄτομο αὐτὸ ἐνσυνείδητα προδιαγράφει τὴν μοιραία πορεία του, διότι ὠθεῖ τὴν δρᾶσιν του στὴν πάλη γιὰ ἐπιδίωξι γενικῶν σκοπῶν, οἱ ὁποῖοι ὑπερέχουν σὰν ἠθικὲς ἀξίες στὴν ἀτομικήν του ζωὴν καὶ ἀποτελοῦν τὸν ὅλον ρυθμὸν τοῦ εἶναι του.

Αὐτὸς εἶναι ὁ ἡρωϊσμός. Ὁ ἥρωας μαγνητισμένος δυναμικὰ ἀπὸ τὸ ἰδανικὸ τῆς ἐλευθερίας αὐτοῦ τε καὶ τοῦ σκλαβωμένου Ἔθνους του, ἐπιδιώκει κάθε ἐπικίνδυνη δρᾶσι, γιατὶ γι' αὐτὸν εἶναι ψυχικὴ ἀναγκαιότης. Τὸ

ὡραῖον ὄνειρον τῆς ἐλευθερίας δένετσι ἄρρηκτα μὲ τὸν κίνδυνο, μὲ τὴν αὐτοθυσίαν. Αὐτὴ ἡ ψυχικὴ ἀνωτερότης, αὐτὴ ἡ συναισθηματικὴ πλημμύρα δρᾶσις γιὰ τὴν εὐτυχίαν τῶν ἄλλων, εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦ ξεχωριστοῦ, τοῦ ἄλλου τοῦ ἀσυνήθους τύπου, τοῦ ἥρωος.

«Γιὰ πολλοὺς λαοὺς ὁ θάνατος γιὰ τὴν ἐλευθερία, ἡ ὑπεράσπισις τῆς πατρίδος, κατὰ κανόνα εἶναι καθῆκον ἐπικτήτως καλλιεργηθὲν μὲ τὴν παράδοσιν καὶ τὴν διαπαιδαγώγησιν.

«Διὰ τὸν Ἕλληνα, εἶναι συναίσθημα, εἶναι βίωμα, εἶναι ἡ βαθυτέρα οὐσία τῆς φύσης του. Τὸ ἐλευθέρως ζῆν εἶναι ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέρμα τῆς ὑπάρξεώς του.

«Τέτοιοι ἦσαν καὶ οἱ προκείμενοι ἀγωνισταὶ ἀπὸ τὸ 1912 μέχρι σήμερα. Θὰ σταθῶ λίγο περισσότερο στοὺς ἓξ τοῦ 1915. Αἱ εἰκόνες τοῦ ἀνθρώπινου διωγμοῦ μας, ὁ τρόμος γιὰ κάτι φοβερὸ ποὺ μᾶς περίμενε, ἦταν ἀδύνατο νὰ μὴν χαράξουν στὶς ψυχές μας ἀνεξίτηλες εἰκόνες φρίκης. Ἡ σκηνὴ τοῦ ἐγκληματικοῦ δράματος ἐπεξετάθη σὲ ὅλο τὸ χωριό, ὁ τρόμος κυριαρχοῦσε στὰ πρόσωπα ὅλων μας.

«Ὁ αἰώνιος τύραννος μὲ τὸν ὁποῖον ἡ φυλή μας παίζει καὶ θὰ παίζῃ τὸ αἱματηρὸ δρᾶμα τῆς ἐπιβίωσής του, ἀδίστακτος στὸ ἔργο τῆς ἐξόντωσης τοῦ Σκοπιοῦ... Διατί;

«Διότι ὁ φλογερὸς πατριωτισμὸς τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων ἀπὸ χρόνια ἀνησυχεῖ τὸν τύραννον. Διότι ὁ τύραννος μισεῖ τοὺς ἀγέροχους καὶ μὲ ὑψηλὸν φρόνημα ἀγωνιστάς. Διότι μία ἐκλεκτὴ ὁμὰς ἐπίμονα καὶ ἄφοβα κηρύσσει, συνεγείρει, ὀργανώνει τὸ λαὸ τοῦ Σκοπιοῦ. Διότι ἡ ὁμὰς αὐτή, μία νεωτέρας μορφῆς Φιλικὴ Ἑταιρία, ἀποτελοῦσε τὴν Ἐθνικοπνευματικὴ ἡγεσία τοῦ Σκοπιοῦ. Διότι ὁ Σκοπιὸς μὲ τὴν ἐθνικὴν προεργασίαν τῆς ἡρωϊκῆς ἡγεσίας του ἔγινε ἕνα φλογερὸ καμίνι, ἕνα ὑφαίστειο ποὺ σὲ δεδομένη στιγμὴ θὰ σκορποῦσε τὴν ἀπελευθερωτική του λάβα σὲ ὅλη τὴ Θράκη.

«Γι' αὐτὸ ὁ Τοῦρκος τύραννος ἐπεσήμανε μὲ συγκρατημένη λύσσα τὸν Σκοπό. Ἐπεσήμανε τὴν ἡρωϊκὴ πρωτοπορεία του.

«Τὴν ἐπισήμανσι ἀκολουθεῖ ἡ σκληρὴ ἀπόφασις τοῦ ἐξοντωτικοῦ διωγμοῦ μὲ τὶς τραγικὲς συνέπειες.

«Ἀλλὰ πρὶν ἀπὸ τὸ διωγμὸ ἔπρεπε νὰ στηθῇ ὁ Γολγοθᾶς γιὰ τοὺς ἥρωας. Οἱ Κωνσταντινοπουλαῖοι, Ἀριστόδημος καὶ Παπακυριάκος, ὁ Ζαφείρης ὁ Φαρμακοποιός, οἱ δάσκαλοι Σιμόπουλος καὶ Πελοπίδας Μπαμπατζάνης, ὁ Θεόδ. Κοκκάλας (Μπατζόρης), οἱ ἡρωϊκὲς αὐτὲς μορφὲς στάθηκαν μὲ ὑψηλὸ τὸ μέτωπο μπροστὰ στὸ ἀνείπωτο βασανιστικὸ μαρτύριο. Σὲ τέτοιες στιγμὲς φρίκης ὁ θάνατος ἀποτελεῖ πλέον λεπτομέρεια. Ὅση φαντασία καὶ νάχουμε εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴν ἀληθινὴ εἰκόνα ταῦ αἱματηροῦ δράματος.

«Ἔδρασαν ἡρωϊκὰ ἐπικίνδυνα. Ἔπεσαν ἡρωϊκώτατα. Ἔγραψαν τὴν Ἐθνικὴ ἱστορία τοῦ Σκοπιοῦ μὲ τὸ αἷμα τους. Καὶ ἡ ἱστορία ποὺ γρά-

φεται μὲ αἷμα, δονεῖ τὶς ψυχές, ἐμπνέει ἀγωνιστάς, θερμαίνει καὶ θεμελιώνει τὴν ἀκατάλυτη ἰδέα τῆς ἐλευθερίας. Ἡ Ἑλληνική μας ὅμως ψυχὴ ποὺ ἐδονήθηκε ἀπὸ τὸ αἱματηρὸ ὁλοκαύτωμα τῶν πρωτοπόρων αὐτῶν, ἀνήσυχη θὰ ἐπιμένη νὰ δώση τὴν ἀ π ά ν τ η σ ι. Εἶναι ἐθνικὸν καθῆκον, εἶναι ἀνθρωπισμός, εἶναι δικαιοσύνη νὰ ποῦμε μιὰ μέρα στοὺς τυράννους:

«Οἱ τάφοι, τὰ κόκκαλα τῶν ἡρώων, τὸ χῶμα, ἡ φύση, ὁ οὐρανὸς τῆς Θράκης, ζωὴ αἰώνων, εἶναι δικά μας. Ἀρκεῖ ἡ ἱστορικὴ κατάρα, ἀρκεῖ ἡ ἀνίερη βεβήλωση. Θ ὰ π ε ρ ά σ ο υ μ ε! Πρέπει νὰ ξαναδώσουμε τὴ ζωὴ στὴν ἐρημωμένη μας Θράκη. Ἡ ἀνακύκλωση στὴ ζωὴ τῶν Ἐθνῶν, ποὺ φωτίζεται ἀπὸ τὴ λάμψη τοῦ δικαίου, ἐκεῖ θὰ μᾶς ὁδηγήση.

«Ἀλλὰ ἡ πορεία αὐτὴ θέλει ψυχικὸ χαλύβδωμα. Τὸ ἀναφυλλητὸ τοῦ Ζαφείρη, ὄχι γιατὶ θὰ πεθάνη ἀλλὰ γιὰ τὸν ὄλεθρό μας καὶ τὸ σβύσιμο τοῦ ὀνείρου, τὸ βογγητὸ τοῦ Παπακυριάκου στὸ σκοτεινὸ μπουτροῦμι τοῦ κονακιοῦ, πρέπει νὰ πυρώση καὶ νὰ χαλυβδώση τὴν ψυχή μας καὶ προπαντὸς τῆς Θρακικῆς νεολαίας.

«Γιὰ τὴν Θρακικὴ νεολαία ἄλλο ἰδανικὸ δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχη. Αἱ σημεριναὶ ψυχικαὶ σπονδαὶ γιὰ τοὺς ἡρωϊκούς μας νεκροὺς εἶναι τὸ ἐπιβεβλημένο αὐτὸ ψυχικὸ πύρωμα καί, εἶναι μία ἀπὸ τὶς ἱερώτερες ἐθνικές μας ἐκδηλώσεις. Στὴν θρακικὴ νεολαία παραδίδομεν σήμερα τὴν σκυτάλη τοῦ πρὸς Ἀνατολὰς Ἐθνικοῦ δρόμου. Πιστεύω, καὶ τὸ ἀπέδειξαν ἤδη, ὅτι θὰ εἶναι οἱ ἄξιοι συνεχισταί μας. Τὸ «ἄμμες δὲ γ' ἐσόμεθα πολλῶ κάρρονες» πρέπει νὰ εἶναι τὸ ψυχικὸ κίνητρο τῆς Ἐθνικῆς τους πορείας».

Οἱ ἀγῶνες τοῦ Σκοποῦ τοῦ εἰκοσιένα.

Στὴ μεγάλη ἐξέγερσι τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους στὰ 1821, οἱ Σκοπιανοί, ἦσαν μεταξὺ τῶν πρώτων Θρακῶν ποὺ ἐξεγέρθησαν. «Ἀψηφοῦντες τὸν κίνδυνον καὶ εὑρισκόμενοι, ὅπως χαρακτηριστικῶς γράφει εἰς τὸ λεύκωμα, ὁ Σκοπιανὸς δικηγόρος Θρασύβουλος Σοφιτσῆς, κάτοικος ἤδη Σερρῶν, τόσον κοντὰ στὴν ἕδρα τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως (τότε Κωνσταντινούπολις) ἔλαβαν ἐνεργὸν μέρος μ' ἀκοτέλεσμα νὰ κρεμασθοῦν ὑπὸ τῶν Τούρκων περὶ τοὺς δεκαπέντε πρόκριτοι τῆς περιφερείας Σαράντα Ἐκκλησιῶν, μεταξὺ δὲ αὐτῶν ἦσαν καὶ οἱ δύο ἐθνομάρτυρες, κορυφαῖοι προύχοντες καὶ ἡγέται τοῦ παλαιοτέρου Σκοποῦ, ἀπαγχονισθέντες ἀμφότεροι, ὁ Σῖμος Τσορπατζῆς καὶ ὁ Παπανδρέας». Ὁ θάνατος τῶν δύο προυχόντων τοῦ Σκοποῦ ἦταν μαρτυρικός. Καὶ οἱ δύο ἀπηγχονίσθησαν, στὰ κλαδιὰ ἑνὸς πανύψηλου «καραγάτς». (κυπαρισσιοῦ)

Ὁ κ. Σοφίτσης ὡς ἑξῆς περιγράφει τὸν ἡρωϊκὸν θάνατον τοῦ Σίμου Τζορμπατζῆ καὶ τοῦ Παπανδρέα:

«Ὁ Παπανδρέας ἐκρεμάσθη ἐκ τοῦ πελωρίου δένδρου καραγὰτς (ἀγρία πτελέα) τὸ ὁποῖον ὑψοῦτο ἐν τῷ περιβόλῳ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, ἐκ τοῦ ἰδίου κλώνου τοῦ ὁποίου ἐκτύπα πρὸ 70 ἔτη, μέχρι τοῦ 1890, τὸ μεγάλο σιδερένιο σήμαντρο τῆς ἐκκλησίας κατὰ τὰς ἑορτὰς τῶν Χριστουγέννων καὶ τοῦ Πάσχα.

«Ὁ δὲ Σῖμος Τσορμπατζῆς ἐθανατώθη ἐπὶ ἀγχόνης στηθείσης πρὸ τῆς οἰκίας του, παρὰ τὴν διαχωριστικὴν ὁδὸν τῶν δύο συνοικιῶν Σακιζλῆ καὶ Ἀλεμόνι ἢ κατ' ἄλλους ἐν τῇ συνοικίᾳ Κυριακοῦ, πιθανοτέρα ὅμως εἶναι ἡ φερομένη παράδοσις, ὅτι ὁ Σῖμος Τζορμπατζῆς ἀπήχθη εἰς Μπουνὰρ-Χισὰρ (ὅπου δικαστικῶς ὑπήγετο τότε ὁ Σκοπὸς) διὰ νὰ δικασθῇ δῆθεν ὡς μεμυημένος τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, καὶ ἐκεῖ ἐθανατώθη ἀποκεφαλισθείς.

«Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ὀργάνωσιν τῶν Ἑλληνικῶν ἀνταρτικῶν σωμάτων ἐν Θράκῃ (ἔτος 1907) μὲ ἔδραν τὴν Ραιδεστόν, οἱ Σκοπιανοὶ δὲν ὑστέρησαν καθόλου στὴ συμμετοχὴ καὶ στοὺς ἀγῶνες τῶν ἀνταρτῶν. Ἀξιομνημόνευτον εἶναι ὅτι Πρόεδρος τοῦ ἐκτελεστικοῦ ἦταν ὁ ἐπιζῶν σημερινὸς Μητροπολίτης Σερρῶν Κωνσταντῖνος, ἄξιος ἱεράρχης, γνωστὸς γιὰ τὴ μεγάλη του μόρφωση καὶ τὴν πλουσίαν ἐθνικὴν δραστηριότητα.

Μὲ τὴν ἔναρξιν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου (1914-18) καὶ ἐξ ἀφορμῆς τοῦ φόνου τοῦ γυιοῦ τοῦ Βαλῆ τῆς Ἀδριανουπόλεως, τὸ ὁποῖον κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐφόνευσαν Βούλγαροι κομιτατζῆδες, Τοῦρκοι κομιτατζῆδες ἀπέκλεισαν τὸ Σκοπὸ ἀπὸ τὴν πρώτη Σεπτεμβρίου 1915 καὶ τὴν δεκάτη τοῦ ἰδίου μηνὸς ἀφοῦ ἀνάγκασαν τοὺς κατοίκους νὰ παραδώσουν ὅλα τὰ χρυσᾶ τους καὶ ὅ,τι ἄλλο πολύτιμον εἶχαν, ἀφοῦ τοὺς κατετυράννησαν καὶ ἐξευτέλισαν, τοὺς ἐξεδίωξαν ἐκ τῶν ἑστιῶν των καὶ τοὺς ἔστειλαν νὰ ἀποθάνουν ἐν μέσῳ ἀνηκούστων ταλαιπωριῶν μιᾶς τριετίας καὶ πλέον εἰς τοὺς ἀναπεπταμένους κάμπους τῆς παραλιακῆς Θράκης περὶ τὴν Τυρολόην καὶ Ραιδεστὸν καὶ εἰς τὰ τραχέα καὶ ἄξενα χώματα τοῦ ἀπέναντι Μικρασιατικοῦ Ἀντᾶ Παζάρ, ὁδεύοντας διὰ κάρρων ὧν ἕκαστον ἐφιλοξένει τρεῖς οἰκογενείας καὶ ἄνω, δι' ἀλλεπαλλήλων σταθμῶν ἐχθρικῶν ἐπαλλήλων ἀποβαινόντων [1].

Καὶ καθ' ἣν στιγμὴν ἀπεχωρίζοντο τῆς πεφιλημένης γενετείρας των οἱ ὑπερέλληνες τοῦ Σκοποῦ, ἐξ ἐκ τῶν ἐκλεκτοτέρων οἵτινες ἦσαν οἱ πνευματικοὶ ἡγέται καὶ καθοδηγηταί των διὰ τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ Ἔθνους, ἀποσπασθέντες τῶν οἰκογενειῶν των ἐσφάγησαν τὴν ἑπομένην ἐνδεκάτην Σεπτεμβρίου 1915 (ν. ἡμερομην. 24 Σεπτεμβρίου) ἡμέραν Παρασκευή, ἐξιλαστήρια θύματα μιᾶς προαιωνίου φυλετικῆς συγκρούσεως καὶ ἀνεπιδέκτων γεφυρώσεως ἀντιθέσεων ἱστορικῶν. . .

---

1. Σ. Δ. Βλ. Λαϊκοὶ Θρῆνοι, Δείγματα Λαϊκῆς Στιχουργίας ἀρ. 69 Ἐτ. Θρ. Μ. Πολ. Παπαχριστοδούλου.

Ὁ Σκοπὸς εἶχεν ἤδη καὶ τοὺς νέους ἐθνομάρτυρές του.

«Ἡ συμπλήρωσις ἑκατονταετίας ἀπὸ τοῦ μεγάλου κινήματος τοῦ Εἰκοσιένα ἔχρηζε, φαίνεται, κάποιας θετικωτέρας προσφορᾶς, καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ μεγάλου Παπανδρέα καὶ τοῦ Σίμου Τζορμπατζῆ ἀπήτει ἁπτοτέραν καὶ καυστικωτέραν πιστοποίησιν τῆς ἱστορικῆς συνεχείας τοῦ Θρακικοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς ἀνταξιότητος τῆς διαδοχῆς τῶν ἑκάστοτε ἐπιγενεστέρων. Ἴσως τοῦτο καὶ νὰ καθίσταται ἀπαραίτητον διὰ τὴν συνεχῆ τροφοδότησιν καὶ τὴν διαιώνισιν τῶν ἰδανικῶν τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς, τῆς ὁποίας ἡ εὐγενὴς μοῖρα εἶναι διαρκῶς νὰ δημιουργῇ, νὰ προσφέρῃ, καὶ νὰ θυσιάζεται. Νὰ θνήσκῃ ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς, ὡς εἶπεν ὁ Ἀριστοτέλης.

«σᾶς πέρι παρθένε μορφᾶς καὶ θανεῖν ζηλωτὸς ἐν Ἑλλάδι πότμος» :

Καὶ εἰς τὴν μεγάλην αὐτὴν καὶ τιμητικὴν κλῆσιν, τὴν κλῆσιν τῆς ἱστορικῆς διὰ τὴν ἐθνικὴν ταυτότητα καὶ διαδοχὴν ἐπιβεβαιώσεως, δὲν ὑστέρησαν οὔτε παρήκουσαν οἱ ἓξ μοιρόγραπτοι τοῦ Σκοποῦ.

Ἦσαν ἀπὸ πολλοῦ ἕτοιμοι.

«Ὁ Ἀριστόδημος Κωνσταντόπουλος, πρ. Ἑλληνοδιδάσκαλος. Ὁ Σῖμος Σιμόπουλος, Ὁ Πελοπίδας Βαβατζανίδης, Δημοδιδάσκαλος. Ὁ Ζαφείρης Ζαφειριάδης, Φαρμακοποιός. Ὁ πρόκριτος Θεόδωρος Κοκκάλας καί, ὡς ἀμνὸς ἄκακος, ὁ Παπακυριάκος Κωνσταντόπουλος. Αἰωνία των ἡ μνήμη : «Αἱ ψυχαὶ αὐτῶν ἐν ἀγαθοῖς αὐλησθήσονται».

«Κλίνοντες εὐλαβικὰ τὸ γόνυ μας πρὸ τῶν σκιῶν τῶν ἐθνομαρτύρων μας, οἵτινες ἐπότισαν διὰ τοῦ αἵματός των τὸ δένδρον τῆς Ἐλευθερίας καὶ παρέδωσαν εἰς τὴν παροῦσαν γενεὰν ἐλευθέραν τὴν αἰωνίαν καὶ ἀθάνατον μητέρα μας Ἑλλάδα, εἰς ἔνδειξιν εὐγνωμοσύνης ἀφιεροῦμεν ταῦτα τὰ ὀλίγα, καὶ ἄτινα ἂς χρησιμεύσουν ὡς ὑποθήκη, διότι ἴσως ποτὲ τὰ τέκνα μας ἢ τὰ τέκνα τῶν τέκνων μας, ἐν τῇ περιστροφῇ τῶν ἐνιαυτῶν, θὰ θελήσουν νὰ μάθουν ποῖοι ὑπῆρξαν οἱ πατέρες ἢ οἱ προπάτορές των, καὶ τί ἔπραξαν οὗτοι ὑπὲρ τῆς αἰωνίας Ἑλλάδος».

«Ὁ θάνατος τῶν ἓξ «μοιρογράπτων» τοῦ Σκοποῦ ὑπῆρξε τραγικός. Ὁ Σχολάρχης Ἀριστόδημος Κωνσταντόπουλος ἐσφάγη ὑπὸ τῶν Τούρκων τὴν 24η Σεπτεμβρίου τοῦ 1915. Ὁ Κυριᾶκος Κωνσταντόπουλος, ἱερεὺς τοῦ Σκοποῦ, ὕστερα ἀπὸ ἕνα φοβερὸν βασανιστήριον, ἐτάφη ζωντανός, τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὴν σφαγὴν τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀριστοδήμου. Ὁ Σῖμος Σιμόπουλος, πρωτοξάδελφος τῶν δύο προηγουμένων, δισέγγονος τοῦ Σίμου Τζορμπατζῆ ποὺ ἀπηγχονίσθη, ὑπὸ τῶν Τούρκων τὸ 1821, διευθυντὴς τῶν ἐκπαιδευτηρίων ἀρρένων καὶ θηλέων Σκοποῦ, ἐθανατώθη μὲ ἀποκεφαλισμὸν εἰς τὴν θέσιν «Λυκορνάκι» μεταξὺ Σκοποῦ καὶ Γέννας, ὁ Ζαφείριος Ζαφειριάδης φαρμακοποιός, ἕνας ἀπὸ τοὺς πιὸ εὐθαρσεῖς ἀγωνιστάς, προγραφεὶς ἀπὸ τὸ τουρκικὸν κομιτᾶτον, ἐξετελέσθη ἐντὸς τῆς κωμοπόλεως τοῦ Σκοποῦ. Ὁ Πε-

λοπίδας Βαβατζανίδης διδάσκαλος τῶν ἀστικῶν σχολῶν καὶ ὁ Θεόδωρος Κοκκαλᾶς ἔμπορος εὗρε μαζὶ μὲ τοὺς προηγουμένους μαρτυρικόν, ἀλλὰ ἡρωικὸν θάνατον διὰ τῆς σφαγῆς.

«Μὲ τὸ τραγικὸν σημείωμά μας, θὰ τερματίσουμε τὴν ἔρευνά μας διὰ τὴν ἡρωϊκὴν πόλιν τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, τὸν Σκοπόν. Οἱ κάτοικοι τῆς κωμοπόλεως αὐτῆς (τότε εἶχε περίπου 6.500 κατοίκους) παράλληλα μὲ τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα ἀνέπτυξαν καὶ ἔντονον θρησκευτικήν, κοινωνικὴν καὶ μορφωτικὴν δρᾶσιν.

Συγκινητικὴ εἶναι ἡ προσφορὰ τῶν κατοίκων, ὑλικὴ καὶ ἠθική, εἰς τὴν προσπάθειαν τῆς ἀνεγέρσεως ἑνὸς περικαλλοῦς Ναοῦ.

*
* *

Ἰδοὺ πῶς περιγράφει τὴν ἀνέγερσιν τοῦ Ναοῦ ἕνας πατριώτης συμπολίτης Σκοπιανός:

«Κατόπιν ἀποφάσεως τῆς Δημογεροντοεφοροεπιτροπῆς κατεδάφισαν αὐτὴν (τὸ 1903) καὶ εἰς τὴν θέσιν της ἀνήγειραν μεγάλην καὶ καλλιπρεπεστάτην ἐκκλησίαν, τῆς ὁποίας ὁ σκελετὸς μόνον ἄνευ ἐπιπλώσεως ἐστοίχισε 5.000 λίρας χρυσᾶς ἐκτὸς τῆς προσωπικῆς ἐργασίας. Ὅλοι οἱ κάτοικοι, γυναῖκες, ἄνδρες καὶ παιδιὰ κατόπιν κωδωνοκρουσιῶν συνήρχοντο τ' ἀπογεύματα καὶ προσέφερον μὲ ἐνθουσιασμὸν τὴν προσωπικήν των ἐργασίαν. Ἄλλοι κουβαλοῦσαν ἄμμο ἀπὸ τὸ ποτάμι ποὺ διέσχιζε τὴν κωμόπολίν μας, ἄλλοι ἔσπαναν μάρμαρο διὰ μωσαϊκό, ἄλλοι ἀπεμάκρυναν τὰ χώματα ἀπὸ τὰς ἐκσκαφὰς καὶ ἀπησχολοῦντο εἰς διαφόρους ἄλλας ἐργασίας. Οἱ γεωργοὶ μὲ τὰ ἁμάξια τους κουβάλισαν ὅλη τὴν πέτρα δωρεὰν κατὰ τὰς Κυριακὰς ἀπὸ τὸ λατομεῖον τὸ ὁποῖον ὑπῆρχε στὴν περιοχήν. Ἦταν μιὰ πέτρα ἄσπρη (γολόπετρα ὀνομαζομένη) ἡ ὁποία ὅταν ἔβγαινε ἀπὸ τὸ λατομεῖον ἦταν μαλακὴ καὶ ἐπεξειργάζετο εὔκολα καί, ὅταν τὴν κτυποῦσε ὁ ἀέρας, ἐσκληρύνετο καὶ σκληρυνόμενη εἶχε μεγάλη ἀντοχή. Τὶς πέτρες αὐτὲς τὶς ἐπεξειργάζοντο εἰδικοὶ τεχνῖται, ποὺ ἐκλήθησαν ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν, μὲ σμιλάρια καὶ χαρακές. Ἐπίσης καὶ ὁ ἀρχιτέκτων ἐκλήθη ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν ὁ ὁποῖος ἀνέλαβε τὴν ἐκπόνησιν τοῦ σχεδίου. Ὁ ταμίας τῆς ἐφοροεπιτροπῆς μαζὺ μὲ πολλοὺς ἄλλους προύχοντας διενήργησαν ἔρανον μεταξὺ τῶν κατοίκων, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν περιοχὴν μεταξὺ τῶν εὐπορούντων.

«Οὕτω ἀνηγέρθη μεγαλοπρεπὴς Ναός, ὁλόκληρος κατασκευασθεὶς μὲ πέτρα πελεκητή, μὲ κολῶνες πελεκητὲς καὶ κολονοκέφαλα σκαλιστὰ πρωτοφανοῦς καὶ ἐκπάγλου καλλονῆς, ποὺ ὅμοιος δὲν ὑπῆρχε εἰς ὁλόκληρον τὴν Θράκην καὶ ἀφιερώθη, ὅπως καὶ ὁ παλαιός, εἰς τὸν Ἅγιον Δημήτριον. Ἡ ἐκκλησία ἦτο πλουσία, διότι ὁ κόσμος ἐκκλησιάζετο τὰ χρόνια ἐκεῖνα κρὶ ἔπεφτε πολὺ χρῆμα, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπιτροπὴ εἰργάζετο εὐσυνείδητα καὶ φιλόπονα. Ἐπίσης καὶ ἀπὸ τὰ στασίδια τῆς ἐκκλησίας εἰσεπράττετο πολὺ χρῆμα. Τὰ ἔβγαζε ἡ ἐπιτροπὴ στὴν δημοπρασία καὶ ἐπωλοῦντο μέχρι πέντε λίρες τὸ καθένα.

Οἱ ψάλται ἦσαν καλλίφωνοι, ὅπως ὁ Ζαφειράκης Συμεωνίδης, ὁ Πελοπίδας Βαβατζανίδης, ὁ Συμεὼν Συμεωνίδης καὶ πολλοὶ ἄλλοι. Οἱ κώδωνες τῆς ἐκκλησίας τρεῖς τὸν ἀριθμὸν ἐστάλησαν δωρεὰν ἀπὸ τὴν Ρωσία [1] καὶ Ἀμερικὴ ἀπὸ καλῶς ἐγκατεστημένους ἐκεῖ πατριώτας μας, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα μὲ διαφεύγουν.

«Εἰς τὰ σχολεῖα μας ἄν καὶ παλαιὰ ὡς οἰκοδομαί,—δημοτικόν, ἀστικὴ σχολὴ καὶ παρθεναγωγεῖον—, ἐδίδασκον μὲ ζῆλον καὶ ἐνδιαφέρον ὀκτὼ διδάσκαλοι καὶ ἓξ διδασκάλισσαι, ὅλοι πατριῶται, οἱ ὁποῖοι ἐκτὸς τῆς διδακτικῆς ὕλης ἐφρόντιζον νὰ ἐμπνεύσουν εἰς τοὺς μικροὺς μαθητάς των τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἐλεύθερη πατρίδα μας.

«Ὑπὸ τῶν νέων τοῦ Σκοποῦ εἶχεν ἱδρυθῆ καὶ ἀναγνωστήριον μὲ πλουσίαν βιβλιοθήκην εἰς τὸ ὁποῖον ἐνεγράφονταν ἡ νεολαία. Αἱ δεσποινίδες ἵδρυσαν μορφωτικὸν Σύνδεσμον Κυριῶν καὶ Δεσποινίδων, ὁ ὁποῖος πολλὰς ὑπηρεσίας προσέφερεν στὸν τόπον. Τῇ συνεργασίᾳ τῶν δύο ὡς ἄνω μορφωτικῶν ἱδρυμάτων ἐδίδοντο καὶ θεατρικαὶ παραστάσεις, τὸ προϊὸν τῶν ὁποίων διετίθετο εἰς φιλανθρωπικοὺς σκοπούς. Δυστυχῶς ὁ διωγμὸς τοῦ Σκοποῦ κατὰ Σεπτέμβριον 1915 ἀνέκοψε τὴν δρᾶσιν τῆς νεολαίας καὶ ἡ μεγαλοπρεπὴς ἐκκλησία κατεδαφίσθη ὑπὸ τῶν Τούρκων μετὰ τὸν δεύτερον διωγμόν, ἄγνωστον διὰ ποίους λόγους, πρὸς μεγάλην λύπην ὅλων τῶν πατριωτῶν μας. Κατὰ τὸν διωγμὸν κατεκρατήθησαν καὶ ἐσφάγησαν ἀγρίως ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ ἓξ ἐπιφανεῖς πατριῶται μας, χύσαντες οὕτω τὸ αἷμα τους διὰ νὰ ποτίσουν τὸ δένδρον τῆς ἐλευθερίας».

Ἀνδρέας Β. Ἀνδρεάδης.

Ἡ τελευταία προσφορὰ

Τῆς μοίρας των γραφτὸ ἦταν τῶν Σκοπιανῶν καὶ ὅταν ἦλθαν πρόσφυγες, μετὰ τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφήν, ἐδῶ εἰς τὴν ἐλεύθερη πατρίδα, κάτω ἀπὸ τὸν γαλάζιον οὐρανόν της, στὴ νέα ἑστία των, ποὺ τὴν δημιούργησαν, σὰν τὴν πρώτη, μὲ ἱδρῶτα καὶ μόχθον, νὰ πληρώσουν μὲ καινούργιο αἷμα τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἀφοσίωσίν των πρὸς τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν χειμαζομένην πατρίδα.

Τὰ «τσακάλια» τοῦ Βορρᾶ οἱ Βούλγαροι, ὅταν κατέλαβον τὸ 1941 τὰ ἑλληνικὰ ἐδάφη τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης καὶ ἐδημιούργησαν τὴν «ψευδεπανάστασιν» τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 1914, ἐν συνεργασίᾳ μὲ τοὺς Ἕλληνας κομμουνιστάς, μέσα εἰς τὸ πρωτοφανὲς ὄργιον τῶν σφαγῶν καὶ τῶν λεηλασιῶν, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ λησμονήσουν τοὺς Σκοπιανούς. Εἰ-

1. Ἀπὸ τὸν εἰς Βακοῦ Ἰωσὴφ Γεννάδη μεγαλοξενοδόχον ἐκ Λουλὲ-Μπουργὰζ Ἀν. Θράκης.

χαν παλαιοὺς λογαριασμοὺς μαζί των καὶ ἤθελαν νὰ τοὺς ξεκαθαρίσουν, οἱ δειλοὶ καὶ οἱ φρασεῖς Βούλγαροι. Ἄοπλοι οἱ Σκοπιανοὶ τῆς καινούργιας γενιᾶς δὲν εἶχαν τὴν δύναμιν ν' ἀντισταθοῦν. Ἔτσι τὰ βουλγαρικὰ τσακάλια τὴν νύκτα τῆς 3ης Ὀκτωμβρίου τὸ 1941, εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου ἐξετέλεσαν ὁμαδικὰ 18 κατοίκους τοῦ Νέου Σκοποῦ. Ἦταν μία νέα μεγάλη προσφορὰ τῶν νέων Σκοπιανῶν, πρὸς τὴν ἑλληνικὴ πατρίδα. Τὰ 18 θύματα τῶν μαύρων φασιστῶν τῶν Βουλγάρων ἦσαν οἱ Παν. Ἀστρεινίδης, Σημεὼν Ἀστρεινίδης, Ἰωάννης Δεινόπουλος, Γεώργιος Δεινόπουλος, Δημήτριος Δούμας, Κ. Κιάκος, Νικόλαος Κλωναρίδης, Ἀνδρ, Μπακιρτζῆς, Ἀλέξανδρος Τζιγέρας, Εὐστράτιος Κοντακτσῆς, Γεώργ. Λωλᾶκος, Κ. Μπαχτσόπουλος, Παν. Τζιγέρας, Δημ. Τουφεκτσόπουλος, Γεώργιος Φωτακόπουλος, Πολ. Χαμάλης, Γεράσιμος Χαμάλης. Ἄλλοι 5 Σκοπιανοὶ ἐφονεύθησαν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ἢ ἀπωλέσθησαν εἰς Γερμανίαν ὡς ὅμηροι οἱ Παναγιώτης Καπετανίδης, Δημήτριος Πύδγιαλης, Ἰωάννης Πανιόπουλος, Ἀν. Ἀραμαντίδης, Γεώργιος Ἀφεντόπουλος καὶ ἄλλοι 4 ἐξετελέσθησαν ὑπὸ τῶν κομμουνιστῶν οἱ Βασιλικὴ Καπετανίδου, Νικόλαος Ραΐλης, Γεώργιος Γκουζέλης καὶ Παναγιώτης Κιορπαναγιώτης.

Ἐκτὸς αὐτῶν ὁ ἔφεδρος ἀνθυπολοχαγὸς Νικόλαος Ἀναδολῆς ἔπεσε στὴν μάχη τῆς Ναούσης τὴν 12 Ἰανουαρίου 1949 καὶ ἄλλοι 14 εἰς τὰς μάχας κατὰ τῶν συμμοριτῶν.

Αὐτὴ εἶναι ἡ προσφορὰ πρὸς τὴν ἑλληνικὴ πατρίδα, τῶν Νέων Σκοπιανῶν. Προσφορὰ ἰσαξία τῆς παληᾶς γενιᾶς.

Ἡ Ἀδριανούπολις

Εἰς τὴν πυραμίδα τῶν πόλεων τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, εὑρίσκεται ἡ Ἀδριανούπολις. Ὄνειρον καὶ πόθος τῶν Βουλγάρων ἦταν νὰ γίνουν κυρίαρχοι τῆς ἑλληνικωτάτης αὐτῆς πόλεως, ποὺ ἦταν ἡ πρωτοπόρος τῶν ἐθνικῶν καὶ πνευματικῶν ἀγώνων τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὄχι μόνον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, ἀλλὰ καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας. Ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Ἀδριανουπόλεως, μ' ἐπικεφαλῆς τὸν ἑκάστοτε Ἱεράρχην του καὶ τὰ ὑπέρλαμπρα ἐκπαιδευτήριά του, μὲ γυμνασιάρχας καὶ καθηγητὰς τοὺς κορυφαίους Ἕλληνας, ἐκπαιδευτικούς, ἔδιδε τὴν μάχην κατὰ τῶν Σλάβων, μὲ τὸν πιὸ ἔντονο τρόπον. Ἀνάμεσα σ' ὅλους αὐτοὺς ξεχωρίζει ἡ μορφὴ ἑνὸς ὑπερόχου Ἱεράρχου τῆς Ἑλληνικῆς Ὀρθοδοξίας τοῦ Μητροπολίτου Διονυσίου, τοῦ μετέπειτα Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου. Ἀκόμη ξεχωρίζουν οἱ μορφὲς ὑπερόχων ἐκπαιδευτικῶν, ὅπως ἦταν ὁ Σαμαρτζίδης ὁ Παρασκευᾶς, ὁ Φυλακτός, ὁ Βεργάδης, ὁ Δαυβὶδ καὶ οἱ δύο ξεχωρισταὶ μορφαί, ὁ Δημ. Σάρρος καὶ ὁ Ἀλέξαν. Ζουμετῖκος. Ὁ τελευταῖος διετέλεσε γυμνασιάρχης, ἀπὸ τὰ 1908 ἕως τὰ 1922 ὅταν ἡ Ἀδριανούπολις μαζὶ μὲ τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην, παρεχωρήθη καὶ

πάλιν εἰς τοὺς Τούρκους, μετὰ τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφήν. Ὁ Ἀλέξ. Ζουμετῖκος, ὁ ἐθνικὸς ἥρωας τοῦ Θρακικοῦ ἀγῶνος, λησμονημένος εἰς τὴν ἐλεύθερη πλέον πατρίδα ἀπ' ὅλους καὶ ἰδιαίτερα ἀπὸ τὴν πολιτεία, ἀπέθανε μὲ πενία καὶ πίκρα, ὡς γυμνασιάρχης Ναούσης.

Οἱ ὀλίγες αὐτὲς γραμμὲς ἂς ἀποτελέσουν ἕνα εἶδος μνημοσύνου, διὰ τὸν ὑπέροχον Ἕλληνα ἐκπαιδευτικὸν Ἀλέξανδρον Ζουμετῖκον. Σήμερα εἰς τὴν ἐλεύθερη πατρίδα γῆ εἶναι οἱ πιὸ στενοὶ συνεργάται του, ὁ πρεσβύτης σχολάρχης Ἀδριανουπόλεως Ἀριστόβουλος Χρηστίδης καὶ ἕνας ἀπὸ τοὺς στενοὺς μαθητάς των, ὁ ἐπίτιμος ἐπιθεωρητὴς μειονοτικῶν σχολῶν Παπαευγενίου καὶ ἄλλοι.

Ἕνα σχεδὸν αἰῶνα ζωῆς, θὰ συμπληρώση σὲ ὀλίγα χρόνια, ὁ Ἀριστόβουλος Χρηστίδης. Ζῆ κι' αὐτός, ὅπως ὅλοι οἱ μεγάλοι ἀφανεῖς ἥρωες, ἑνὸς μεγάλου καὶ ὡραίου ἀγῶνος, ἀποτραβηγμένος, μὲ τὴν στοργὴν τῶν παιδιῶν του, τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ἀγάπην τῶν ἐγγονῶν καὶ ἄλλων συγγενῶν καὶ συμπατριωτῶν του. Ἀόματος—πρὶν ἀπὸ ὀλίγα χρόνια, ἔχασε τὴν ὅρασίν του—ἀλλὰ μὲ διαύγειαν πνεύματος, ὁ πρεσβύτης ἐκπαιδευτικός, ζῇ μὲ τὶς ἀναμνήσεις ἑνὸς παλιοῦ καλοῦ καιροῦ. Τὶς ἀναμνήσεις αὐτές, γραμμένες ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Ἀριστόβουλο Χρηστίδη, πρὶν χάση τὸ φῶς τῶν σπινθηροβόλων ματιῶν του, ποὺ ἄλλοτε τὴν ἀξέχαστη μακρυνὴ πατρίδα ἠλέκτριζαν τὰ ἑλληνικὰ μαθητικὰ νειάτα καὶ ἐφλόγιζαν τὰ στήθη των, γιὰ ἕνα ὡραῖο ἐθνικὸν ἀγῶνα. Ὁ υἱὸς τοῦ πρεσβύτου ἐκπαιδευτικοῦ, ὁ κ. Ὀρ. Χρηστίδης διευθυντὴς τῆς Ὑπηρεσίας Ἐγγείων βελτιώσεων, ἔχει ταξινομήσει μὲ στοργὴ καὶ ἀγάπη ὅπως ἁρμόζει σ' ἕνα υἱό, ἑνὸς τόσον μεγάλου πατριώτου πατρός.

Μᾶς δέχθηκε τὴν ὥρα ποὺ ἦταν περιτριγυρισμένος ἀπὸ εὐτυχία, γιατὶ δίπλα του εἶχε τὰ παιδιά του καὶ τὰ παιδιὰ τῶν παιδιῶν του, καὶ ἀφηγεῖτο παλιὲς ὡραῖες ἱστορίες. Ὁμολογῶ, πὼς ἔνοιωσα, ὅταν ἀντίκρυσα τὸν πρεσβύτη, ἕνα σφύξιμο τῆς ψυχῆς μου. Ἡ σκέψις μου ξαναγύρισε στὰ μαθητικά μου χρόνια. Ἐγύρισε στὴν μακρυνὴ πατρίδα. Τὰ μάτια μου βούρκωσαν ὅπως βουρκώνουν καὶ τὴν στιγμὴν αὐτὴν ποὺ χαράσσονται οἱ γραμμὲς αὐτές. Μὲ δέχθηκε μὲ πατρικὴ στοργὴ ὁ Ἀριστόβουλος Χρηστίδης πού, ὅπως ὁ ἴδιος μοῦ εἶπε, πρὸ ὀλίγου, ὁ ἔγγονός του τοῦ ἐδιάβαζε τὸ σημείωμα τοῦ «Θρακικοῦ ἀγῶνος» τῆς ἡμέρας ἐκείνης.

—Σᾶς εὐχαριστῶ, γιὰ τὴν χαρὰ ποὺ μοῦ δώσατε φέρνοντας πίσω στὴ σκέψι μου, τοὺς ὡραίους ἀγῶνας τῶν Θρακῶν.

Ὧρες πολλὲς μείναμε δίπλα στὸν πρεσβύτη ἐκπαιδευτικό. Αὐτὸς ἔλεγε κι' ἐμεῖς μὲ εὐλάβεια, σημειώναμε τὰς ἀφηγήσεις του. Ἀκόμη, ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσίν μας χειρόγραφά του, ποὺ θὰ τὰ χρησιμοποιήσουμε, μὲ ἰδιαίτερη χαρά, ἀλλὰ καὶ ὑπερηφάνεια, γιατὶ καὶ σὲ μᾶς ἔλαχεν ὁ κλῆρος, ὄχι βέβαια πρῶτοι, νὰ ξαναφέρουμε στὴν θύμησι τῶν Θρακῶν, τὴν ἱστορία τῆς ἀγαπημένης καὶ ἀξέχαστης πατρίδος.

Οἱ ἀγῶνες τῶν Ἀδριανουπολιτῶν στὴν ἐθνικὴν ὑπόθεσιν δὲν ἀρχίζουν τὸ 1903. Ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1821 εὑρίσκει τοὺς Ἀδριανουπολίτας μαζὶ μ' ὅλους τοὺς Θρᾶκας, καὶ μὲ ἐπικεφαλῆς τὴν Σεπτὴν μορφὴν τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ ΣΤ', ὁ ὁποῖος εἶχεν ἐκπέσει τοῦ ἀξιώματός του καὶ εὑρίσκετο ἐξόριστος εἰς τὴν πατρίδα του, τὴν Ἀδριανούπολιν [1].

Ὁ Σουλτάνος Μαχμοὺτ Β' διὰ νὰ καταπνίξη τὴν ἐξέγερσιν τῶν Θρακῶν, διέταξε τὸ κρέμασμα τοῦ Κυρίλλου καὶ ὅλων τῶν προκρίτων τῆς Ἀδριανουπόλεως. Ἐξέδωκε δὲ καὶ τὸ σχετικὸν φιρμάνιον πρὸς τὸν πασᾶ τῆς Ἀδριανουπόλεως, διὰ τὴν θανάτωσιν τοῦ Πατριάρχου, ποὺ ἐπραγματοποιήθη ὀκτὼ ἡμέρας μετὰ τὸν ἀπαγχονισμὸν τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ε'.

Τὸ φιρμάνιον τοῦ Σουλτάνου, ἔχει ὡς ἑξῆς :

«Ἐπειδὴ ἐξηκριβώθη ὅτι καὶ ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Πατριάρχης τῶν Ρωμαίων ὁ ἀπολυθεὶς καὶ εἰς Ἀδριανούπολιν ἐξορισθεὶς Κύριλλος, ὁ προκάτοχος τοῦ φονευθέντος Πατριάρχου, ἐνέχεται εἰς τὸ κίνημα τὸ προπαρασκευαζόμενον μεταξὺ τοῦ Ρωμαϊκοῦ ἔθνους καὶ πρέπει νὰ ἐξαφανισθῆ καὶ οὗτος ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς, ἐξέδωκα τὸ μυστικὸν τοῦτο φιρμάνιον καὶ διατάσσω τὸν ἀπαγχονισμὸν τοῦ Κυρίλλου. Νὰ τὸν συλλάβης ἀμέσως καὶ νὰ τὸν κρεμάσης μὲ τὴν περιβολήν του ἐντὸς τῆς Ἀδριανουπόλεως».

Ἰδοὺ τώρα, πῶς περιγράφει τὸν ἀπαγχονισμὸν τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ ΣΤ' Σερμπετζίογλου, τοῦ ὁποίου τὸ πτῶμα ἔθαψεν ὁ χωρικὸς Δημ. Τζορμπατζῆς ὡς καὶ τῶν προκρίτων Ἀδριανουπόλεως, ὁ σχολάρχης Ἀριστόβουλος Χρηστίδης:

«Ὁ πατριάρχης Κύριλλος ὁ ΣΤ' ἐγεννήθη ἐν Ἀδριανουπόλει. Ὁ πατήρ του, ὀνομαζόμενος Βασίλειος κατήγετο ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας καὶ πιθανώτατα ἐκ Καισαρείας, ἐγκατεστάθη δὲ ἐν Ἀνδριανουπόλει, ὅπου τότε ἤκμαζεν τὸ ἐμπόριον, καθ' ὅσον κατήρχοντο ἐκεῖ πολλοὶ ἀπὸ τοῦ Αἵμου καὶ τῶν συνόρων τῆς Ρουμανίας διὰ νὰ προμηθεύωνται διάφορα ἐμπορεύματα καὶ πρὸ πάντων ὑφάσματα [2].

«Ὁ Πατριάρχης εἶχε δύο ἀδελφάς, τὴν Μοσχονήν, καὶ τὴν Ζαφειρήν, αἱ ὁποῖαι ἔλαβον ἄνδρας ἐκ τῶν ἐγκριτοτέρων οἰκογενειῶν τῆς Ἀδριανουπόλεως. Εἷς ἐκ τούτων ἦτο ὁ Ἰακωβάκης Γιαρημεδιρνὲς ἐπικαλούμενος κατὰ μίαν ἐκδοχὴν διότι εἶχε πάρα πολλὰ κτήματα ἐν τῇ πόλει, κατ' ἄλλην ὅμως, τὴν πιθανωτέραν, διότι ἡ οἰκογένειά του ἦταν τόσον μεγάλη, ὥστε τρόπον τινὰ ἀπετέλει τὸ ἥμισυ τοῦ ὁμογενοῦς πληθυσμοῦ τῆς πόλεως.

Ὁ Κύριλλος μετὰ τὴν κατὰ διαταγὴν τοῦ Σουλτάνου ἀπομάκρυσίν του ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου, ἦλθε καὶ ἐφησύχαζεν ἐν τῇ πατρίδι του, κατώ-

---

1. Σ.Δ. Ὑπῆρχε χειρόγραφος ἡ βιογραφία τοῦ Πατριάρχου γραμμένη ἀπὸ τὸν καθηγ. Γ. Λαμπουσιάδη τὸν Ἀδριανουπολίτη.

2. Σ.Δ. Οἱ λεγόμενοι «καραμπατζῆδες» ἔμποροι τῶν ἀμπάδων.

κει δὲ εἰς τὴν πατρικήν τοῦ οἰκίαν, κειμένην παρὰ τὸ λεγόμενον Βαΐρμπασι τοῦ ἄστεως οὗ μακρὰν τῆς ἀγορᾶς. Εἶχε δὲ φέρει μαζί του, τὴν μήτραν του, τὴν ποιμαντορικήν του ράβδον καὶ ἕνα σάκκον πολυτελέστατον, ὅστις ἐλέγετο «σάκκος τῆς Τιβεριάδος». Ταῦτα πάντα μετὰ τὸν ἀπαγχονισμόν του παρεπαρεδόθησαν ὑπὸ τῆς οἰκογενείας του εἰς τὴν Μητρόπολιν καὶ ἐφόρει ὁ κατὰ καιροὺς Μητροπολίτης κατὰ τὰς ἐπισήμους ἑορτὰς καὶ πρὸ πάντων τὸ Πάσχα τὴν δευτέραν Ἀνάστασιν[1].

Ἡ δευτέρα ἀδελφὴ τοῦ Πατριάρχου εἶχε λάβει ἄνδρα ἐκ τῆς οἰκογενείας Χατζηκωστῆ ἢ Χατζηκυριαζῆ ἐκ τῆς ὁποίας κατάγονται ὁ ἐν Ἀθήναις πρὸ ἑξαμήνου ἀποθανὼν Ἀριστείδης Κυριαζόπουλος καὶ ἡ ἐπιζῶσα ἀδελφή του Εὐγενεία μετὰ τῶν δύο θυγατέρων της Μαρίας καὶ Ἑλένης.

Ὁ Πατριάρχης Κύριλλος καὶ οἱ πρόκριτοι Ἀδριανουπόλεως συνελήφθησαν καὶ ἐφυλακίσθησαν τὸ Σάββατον τοῦ Λαζάρου, 1ην Ἀπριλίου 1821 καὶ ἔκτοτε τὸ Σάββατον τοῦτο ὠνομάσθη Μαυροσάββατον.

Οἱ μετὰ τοῦ Πατριάρχου σφαγιασθέντες πρόκριτοι εἶναι οἱ ἑξῆς εἴκοσι ἑπτά: Πρωτοσύγγελος Θεόκλητος, Ἀρχιμανδρίτης Ἰάκωβος, Ἀρτζουμανίδης Ἰάκωβος Γιαρὴμ—Ἐδιρνές, Νικόλαος Χατζηστάνογλου, ἐκ Φιλιππουπόλεως, Πανούσιος Ἰωάννης, Μιχαήλ, Κωνσταντῖνος, Ἀναστάσιος, Πέγιος, Βασίλειος, Γεώργιος, Βλάσιος (Γούναρης), Ἐμμανουήλ, Βασίλειος, Μιχαήλ, Ἀντώνιος, Λυμπέρης, Θεοχάρης, Στάϊκος, Δημήτριος, Ἀλέξανδρος καὶ οἱ κληρῆρες Ἀντώνιος καὶ Θεοχάρης.

Τὸν Γιαρὴμ Ἐδιρνὲ οἱ Γενήτσαροι ἔσυραν ἐκ τῆς φυλακῆς διὰ μέσου τῆς ἀγορᾶς ἔχοντες ἀπόφασιν νὰ τὸν σφάξουν πρὸ τῆς οἰκίας του ὑπὸ τὰ ὄμματα τῆς συζύγου καὶ τῶν τέκνων του. Οὗτος ὅμως ἀντιληφθεὶς τοῦτο ἐξηπλώθη κατὰ γῆς ἀρνούμενος νὰ προχωρήση παρὰ τοὺς ραβδισμοὺς καὶ τὰ λακτίσματα τῶν σφαγέων του, οἱ ὁποῖοι ἐπὶ τέλους ἠναγκάσθησαν νὰ τὸν κατασφάξουν ἐκεῖ ἐπὶ τόπου.

Ὁ Ἀντώνιος Ζῶτος ἦτο ὁ νεώτατος πάντων τῶν συλληφθέντων καὶ πολὺ ὡραῖος νέος. Τοῦτον καθ' ὅλην τὴν διαδρομὴν ἀπὸ τοῦ δεσμωτηρίου μέχρι τῆς οἰκίας του δὲν ἔπαυσαν οἱ Γενήτσαροι νὰ παροτρύνουν νὰ ἐξομώση ὑποσχόμενοι μεγάλα ἀξιώματα καὶ πολλὰ πλούτη. Αὐτὸς ὅμως καμμίαν προσοχὴν δὲν ἔδωσεν εἰς τὰς προτροπὰς ταύτας καὶ ὑποσχέσεις τῶν δημίων του καὶ οὕτως ὑπέστη τὸν μαρτυρικὸν θάνατον.

Ἐκ τῶν ἀπογόνων τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου ΣΤ' ἦτο καὶ ἡ Εὐγενία Χατζηστεφάνου μήτηρ τοῦ μακαρίτου Ἀντωνίου Χατζηστεφάνου (Ἀλατᾶ) πατρὸς τῶν ἀδελφῶν Ἰωάννου καὶ Ἀλεξάνδρου Ἀντωνιάδου, ἀποθανόντων τοῦ μὲν πρώτου ἐν Θεσσαλονίκῃ τοῦ δὲ δευτέρου ἐν Ἀθήναις, τῶν ὁποίων τὰ τέκνα ζῶσιν ἐν Ἀθήναις.

---

1. Ἐκ τοῦ γαμβροῦ τοῦ Ἰακωβάκη Γιαρημεδιρνέ, κατάγεται ὁ ἐν Κομοτινῇ διαμένων συνταξιοῦχος δημοδ. Ὀδ. Γιαρίμης.

Ἐπίσης ἐκ τῶν ἀπογόνων τοῦ Πατριάρχου εἶναι καὶ ἡ ἐν Ἀθήναις διαμένουσα Κυρία Ἑλένη Ξενοφ. Νικολαΐδου τὸ γένος Δημ. Παπαδοπούλου, ἡ ὁποία μοὶ παρέσχε πολυτιμοτάτας καὶ λεπτομερεστάτας πληροφορίας τοῦ ἀπαγχονισμοῦ καὶ τῆς τύχης τοῦ σκηνώματος τοῦ ἀοιδήμου Πατριάρχου Κυρίλλου ΣΤ'».

Τὸ σκήνωμα Κυρίλλου ΣΤ'

Οἱ Ἀδριανουπολῖται ἔχουν μιὰ ἱερὰ ὑποχρέωση: Νὰ μεριμνήσουν νὰ εὑρεθῇ τὸ σκήνωμα τοῦ ἐθνομάρτυρος Πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ ΣΤ' καὶ νὰ διακομισθῇ εἰς Θεσσαλονίκην. Εἶναι ἄξιος, ἔστω ὕστερα ἀπὸ 140 χρόνια, νὰ τύχῃ τοῦ πανελληνίου προσκυνήματος, γιατὶ καὶ ἡ θυσία του εἶναι ἰσαξία τῆς θυσίας τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε'. Ὁ ἔγκριτος δημοσιογράφος Κώστας Βοβολίνης, εἰς τὸ περίφημον καὶ μοναδικὸν ἔργον: ***«Ἡ Ἐκκλησία εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἐλευθερίας»*** δίδει συγκινητικὴν περιγραφὴν τοῦ ἀπαγχονισμοῦ τοῦ Κυρίλλου ΣΤ' ἀπὸ τὸν Α. Ν. Γούδα.

«Ἀλλὰ εἰς τὸν βωμὸν τῆς Ἑλλην. ἐλευθερίας, γράφει, δὲν ἐθυσιάσθη μόνον ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Κων)λεως Γρηγόριος ὁ Ε'. Ὀκτὼ ἡμέρας ἀργότερον ἐθυσιάζετο εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἐλευθερίας καὶ ὁ ἕτερος Οἰκουμεν. Πατριάρχης ὁ Κύριλλος ΣΤ' (ἢ κατὰ Γούδαν Κύριλλος Ζ'). Ὁ Πατριάρχης Κων)λεως Κύριλλος ὁ ΣΤ' ἐγεννήθη εἰς Ἀδριανούπολιν τῷ 1775. Ὁ Κύριλλος ἐπροστατεύθη παρὰ τοῦ τότε Μητροπ. Ἀδριανουπόλεως Καλλινίκου τοῦ ἐκ Μουδανίων χειροτονηθεὶς δὲ ὡς ἱεροδιάκονος κατέστη γραμματεύς του. Ἀργότερον τοῦ Καλλινίκου ἀναδειχθέντος εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον, ὁ Κύριλλος διωρίσθη ἀρχιδιάκονος τῶν Πατριαρχείων.

«Οὗτος ἐπεδόθη εἰς τὴν συγγραφὴν πλείστων ἐνδιαφερουσῶν ἐκκλησιαστικῶν μελετῶν καὶ ἀκολούθως ἀνεδείχθη εἰς τὸν μητροπολιτικὸν θρόνον Ἰκονίου. Ἀπὸ τοῦ Ἰκονίου μετετέθη εἰς Ἀδριανούπολιν ὡς μητροπολίτης καὶ τὸ 1813, παραιτηθέντος τοῦ Πατριάρχουυ Ἱερεμίου τοῦ Δ' ἐξελέγη Οἰκουμεν. Πατριάρχης Κων)πόλεως. Εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ὁ Κύριλλος παρέμεινε σχεδὸν ἐπὶ ἑπταετίαν, ἀκολούθως δὲ ἀπολυθεὶς τοῦ θρόνου ἐπανῆλθεν εἰς Ἀδριανούπολιν ὅπου ἐφησύχαζεν. Μετὰ τὴν κήρυξιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ μετὰ τὸν ἀπαγχονισμὸν Γρηγορίου τοῦ Ε', ὁ σατράπης Ἀδριανουπόλεως ἔλαβε ἐκ τῆς πρωτευούσης τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους ἐντόνους διαταγὰς ν' ἀποκεφαλίσῃ μὲν πρὸς ἔμπνευσιν τρόμου εἰς τὸν λαόν, ὅσους ἐνόμιζε καταλλήλους προύχοντας, νὰ ἀπαγχονίσῃ δὲ ἐν τῇ μητροπόλει τὸν πρώην πατριάρχην Κύριλλον καὶ πολλοὺς ἄλλους ἐκκλησιαστικούς. Ὁ Κύριλλος ὁ ΣΤ' ἀπαχθεὶς ὡδηγήθη εἰς τὴν μητρόπολιν Ἀδριανουπόλεως. Εἰς τὴν θύραν τῆς Μητροπόλεως εἶχον θέσει ἤδη πρότερον, τὸν ἐπάρατον βρόχον, γράφει ὁ Α. Ν. Γούδας, ἐκεῖ δὲ γονυπετήσας ὁ μάρτυς καὶ προσευχηθεὶς ἐν κατανύξει παρέδωκεν ἑαυτὸν τοῖς δημίοις.

«Μόλις ὅμως ἀνετίναξαν ἐν τῇ κρεμάστρᾳ, διαρραγέντος τοῦ βρόχου, τὸ ἱερὸν λείψανον ἔπεσεν ἐκτάδην. Ἕτερος βρόχος τότε ἰσχυρότερος ἀντικατέστησε τὸν πρῶτον, ἀλλὰ καὶ οὗτος διερράγη ἅμα κρεμασθέντος τοῦ λειψάνου. Τρίτος τέλος βρόχος ἀντικατέστησε τὸν δεύτερον καὶ κατά τινας καὶ οὗτος διερράγη. Διαβιβασθείσης δὲ τῆς εἰδήσεως ταύτης εἰς τὸν σατράπην, οὗτος παρήγγειλε, ἐὰν ζῇ ὁ Πατριάρχης, νὰ ἀποκτείνωσιν αὐτὸν διὰ παντὸς τρόπου καὶ νὰ ἐγκαταλείψωσιν ἐν τῷ τόπῳ. Κατ' ἄλλας ὅμως πληροφορίας ὁ τρίτος βρόχος ἦτο στερεώτατος. Τὸ λείψανον ἔμεινε κρεμασμένον κατὰ τὸ παρὰ τοῖς τούρκοις σύνηθες, ἐπὶ τρεῖς ἄλλας ἡμέρας, ἔπειτα ἐρρίφθη εἰς παραρρέοντα ποταμὸν ὅστις παρέσυρεν αὐτὸ μέχρι τῆς ἐπαρχίας τοῦ Διδυμοτείχου. Ἐκεῖ δὲ εὗρεν αὐτὸ χριστιανὸς καὶ ἀναγνωρίσας ἔθαψεν αὐτὸ προσωρινῶς εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ οἰκίαν. Μετὰ τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου ΣΤ' ἀπηγχονίσθη καὶ ὁ πρωτοσύγγελος τῆς μητροπόλεως Ἀδρ)πόλεως.

Ὁ Σχολάρχης Ἀριστόβουλος Χρηστίδης γράφει ὅτι τὸ σκήνωμα τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ ΣΤ' εὑρίσκεται εἰς τὰ ὑπόγεια τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Γράφει δὲ σχετικῶς τὰ ἑξῆς: «Τὸ 1922 κατὰ τὴν ἐκκένωσι τῆς Ἀδριανουπόλεως τὰ ὀστᾶ τοῦ Πατριάρχου μετεφέρθησαν εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα. Ἐπειδὴ ἠγνόουν εἰς ποίαν πόλιν μετεφέρθησαν ἀπετάνθημεν πάλιν εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις διαμένουσαν Ἑλένην Νικολαΐδου, ἥτις ὡς καὶ ἀλλαχοῦ ἀνεφέραμε, εἶχε δώσει καὶ ἄλλοτε πολλὰς καὶ πολυτιμοτάτας πληροφορίας. Ἡ Ἑλένη Νικολαΐδου μᾶς ἀπήντησε ὅτι τὰ ὀστᾶ τοῦ ἀοιδήμου Πατριάρχου εἶχον μεταφερθῆ εἰς Θεσσαλονίκην καὶ εἶχον ἀποτεθῆ εἴς τινα ναὸν τῆς πόλεως ταύτης, ἀλλ' ἠγνόει εἰς ποῖον ναόν. Κατόπιν τῆς πληροφορίας ταύτης ἀπετάθην εἰς τὴν μητρόπολιν Θεσ)νίκης ἡ ὁποία μὲ ἀπήντησεν ὅτι τοιοῦτον οὔτε τὰ γραφεῖα τῆς μητροπόλεως οὔτε οἱ γεροντότεροι τῶν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ εὑρισκομένων ἱερέων ἐγνώριζον. Τότε ἀπεφάσισα νὰ ζητήσω πληροφορίας παρὰ τοῦ ἐν Ἀλεξανδρουπόλει διαμένοντος Κ. Ὀρφανοῦ, ὅστις κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἐκπατρισμοῦ ἦτο δημογέρων καὶ εἰς αὐτὸν εἶχεν ἀνατεθῆ παρὰ τοῦ ἀοιδήμου μητροπολίτου Πολυκάρπου ἡ μεταφορὰ εἰς Ἀθήνας τῶν πολυτίμων ἀργυρῶν καὶ χρυσῶν σκευῶν τῶν ναῶν μας. Ὁ Κ. Ὀρφανὸς μᾶς ἀπήντησε ὅτι αὐτὸς μετὰ τῶν σκευῶν τῶν ναῶν μετέφεραν εἰς Ἀθήνας καὶ τὰ ὀστᾶ τοῦ Πατριάρχου καθὼς καὶ τὴν πλουσιωτάτην βιβλιοθήκην τῆς ἐφορίας περιέχουσαν καὶ πολλὰς περγαμηνάς. Πάντα ταῦτα ἀπετέθησαν εἰς τὰ ὑπόγεια τῆς Ἀκαδημίας συνεπῶς τὰ ὀστᾶ τοῦ ἀοιδήμου Πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ ΣΤ', εὑρίσκονται εἰς τὰ ὑπόγεια τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν».

Ἐὰν ὄντως ἡ πληροφορία αὐτὴ ἀληθεύῃ οἱ ἔγκριτοι συμπολῖται Ἀδριανουπόλεως, ποὺ σήμερα κατέχουν μίαν ἐπίζηλον θέσιν εἰς τὴν κοινωνίαν Θεσ)νίκης, δέον ν' ἀναλάβουν τὴν ὡραίαν πρωτοβουλίαν νὰ ἔλθῃ τὸ σκήνωμα τοῦ Πατριάρχου ἐδῶ εἰς τὴν Βορρειοελλαδίτικην πρωτεύουσαν μὲ ἕναν παμβορρειοελλαδικὸν ἔρρανον ν' ἀνεγερθῇ μνημεῖον, ποὺ θὰ δεχθῇ στοργικὰ

τὸ ἱερὸν σκήνωμα. Τότε οἱ νεώτεροι θὰ ἔχουν ἀκόμα ἕνα ζωντανὸν παράδειγμα τῆς θυσίας τῆς Θράκης καὶ τῶν προσφορῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ ὀρθοδόξου κλήρου διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλληνικῆς πατρίδος[1].

Διὰ τοὺς ὀλίγους δὲ αὐτοὺς ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἱστορίαν, διὰ τοὺς εἰδικοὺς δηλαδή, εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ συμφωνία διὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς Ἑλλάδος εἰς Βασίλειον ὑπεγράφη εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν τὸ 1829. Αὐτὸ τὸ ἱστορικὸν γεγονὸς εἶναι ἄγνωστον εἰς τὴν μεγάλην πλειοψηφίαν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Οἱ ἱστορικοὶ τὸ ἔχουν ἐντελῶς παρασιωπήσει. Διὰ ποίους λόγους ; Αὐτὸ εἶναι ἄγνωστον. Ὁ Σχολάρχης Χρηστίδης εἰς τὰς σημειώσεις του γράφει τὰ ἑξῆς, σχετικὰ μὲ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς Ἑλλάδος εἰς Βασίλειον.

«Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, ἀφοῦ ἐνίκησαν οἱ Ρῶσοι τοὺς Τούρκους ἔφθασαν μέχρι τῆς Ἀδριανουπόλεως. Ἡ συνθήκη τῆς Ἀδριανουπόλεως ὑπεγράφη ἐντὸς οἰκίας κειμένης εἰς μίαν ἀδιέξοδον (τσικμὰζ σοκὰκ) κειμένην ἀπέναντι τῆς κεντρικῆς πύλης τοῦ Διοικητηρίου (Πασᾶ - καπουσοῦ) Ἀδριανουπόλεως. Ἡ οἰκία αὕτη εἶχε δύο μεγάλας θύρας, αἱ ὁποῖαι ἔμενον πάντοτε κλεισταί. Πιθανὸν νὰ ὑπῆρχεν ἐντὸς τῆς ἀδιεξόδου καὶ ἄλλη θύρα. Κανεὶς ὅμως δὲν ἐτόλμησε νὰ προχωρήσῃ ἕως ἐκεῖ πρὸς ἐξακρίβωσιν τοῦ πράγματος. Καὶ τοῦ-

---

1. Σ.Δ. Εἰς τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν τῆς ἀπωλείας τῶν ἐξ Ἀδριανουπόλεως μεταφερθέντων ἔλαβον καὶ ἐγὼ μέρος, διότι ὡς διευθυντὴς τοῦ Ἀρχείου Θράκης ἐζήτησα νὰ μάθω ποῦ εὑρίσκοντο τὰ ἐθνικὰ αὐτὰ κειμήλια. Καὶ πρῶτον ἐβεβαιώθην πλήρως ὅτι πάντα ταῦτα μετεφέρθησαν ἐκ τῶν ἀποθηκῶν τῆς Ἀκαδημίας εἰς τὴν ὁδὸν Φιλοθέης ὅπου ἐλειτούργει τὸ Ταμεῖον Ἀνταλλαξίμων, ἤδη εὑρισκόμενον ἐντὸς τοῦ Ὑπουργείου Προνοίας, διὰ πρακτικοῦ παραδόσεως καὶ παραλαβῆς. Τὰ μεταφερθέντα παρεδόθησαν εἰς τὴν Προσφυγικὴν Ἐπιτροπὴν τοῦ Ταμείου, ὅπου καὶ κατεγράφησαν καὶ ὕστερον διενεμήθησαν εἰς τὰς νέας προσφυγικὰς κοινότητας εἴτε ἱερὰ ἄμφια, εἴτε εἰκόνες, κ.λπ. Μερικοὶ ὀλίγοι κώδικες παρεδόθησαν εἰς τὸ Βυζαντινὸν Μουσεῖον, ὅπου καὶ κεῖνται ἀσφαλεῖς. Οὐδαμοῦ ὅμως ἐλέχθη τι περὶ τῶν ἱερῶν ὀστῶν τοῦ ἁγιορείτου Κυρίλλου τοῦ ΣΤ' Τὸ Ταμεῖον Ἀνταλλαξίμων ἐφοδίασε ὅλους τοὺς ναοὺς τῶν προσφυγικῶν συνοικισμῶν μὲ ἄμφια ἱερά, σκεύη, μὲ πᾶν βιβλίον ἀκολουθιῶν, ἀλλ' οὐδέποτε ἠκούσθη ὅτι κρατεῖ τὰ ἱερὰ λείψανα τοῦ Κυρίλλου ΣΤ'. Τοὺς ὀλίγους κώδικας ποὺ κρατεῖ, τοὺς κατέγραψε ὁ μακ. Μυρτίλος Ἀποστολίδης ἱστορικὸς τῆς Φιλιππουπόλεως, ὁ ὁποῖος καὶ τοὺς κατέγραψε τῇ ἐντολῇ τοῦ μακαριωτάτου Χρυσάνθου ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πρώην ἀποκρισαρίου τοῦ Οἰκ. Πατριαρχείου καὶ Προέδρου τοῦ Ταμείου. Ἐκ τούτων τοὺς Θρακικοὺς κώδικας ἐξέδωκα ἐγὼ ὁ ἴδιος εἰς τὸ Ἀρχεῖον Θράκης καὶ εἰς ἰδιαίτερον δημοσίευμα ὑπ' ἀριθ. 30 μὲ τίτλον «Κ ώ δ ι κ ε ς Ἀ ν α τ. Θ ρ ά κ η ς» Κ. Μ. Ἀποστολίδη, τῆς Ἑτ. Θρ. Μελετῶν καὶ τὸ ἐμοίρασα δωρεὰν εἰς χίλια ἀντίτυπα· Καὶ ὁ Γρηγ. Εὐθυμίου, σήμερον Ἐκπαιδ. Σύμβουλος, ἔγραψε κάτι περὶ τοῦ τάφου του, ἀλλὰ δὲν ἐνθυμοῦμαι ἀκριβῶς εἰς ποῖον τόμον τοῦ ἀρχείου Θράκης. Ἤδη ἂς γίνῃ μία ἐπιτροπὴ περὶ τοῦ ἐθνικοῦ αὐτοῦ καθήκοντος. Ἡ Ἑτ. Θρ. Μελετῶν τὸ προσεχὲς φθινόπωρον θὰ μεριμνήσῃ διὰ τὴν ἀποκάλυψιν εὕρεσιν ἴσως τῶν λειψάνων τοῦ ἐθνομάρτυρος.

το διότι, πᾶς εἰσερχόμενος εἰς ἀδιεξόδους τουρκικῶν συνοικιῶν ἐθεωρεῖτο ὕποπτος καὶ ὑπῆρχε κίνδυνος νὰ συλληφθῇ καὶ νὰ καταδικασθῇ εἰς φυλάκισιν ἢ τοὐλάχιστον νὰ δαρῇ.

Ἄθλοι Σλάβων

Οἱ Βούλγαροι, ἐπωφθαλμιοῦσαν ἀνέκαθεν τὴν Θράκην καὶ ἰδιαίτερα τὴν Ἀδριανούπολιν. Ἐπειδὴ δὲ τόσον εἰς Ἀδριανούπολιν, ὅσον καὶ εἰς τὰ προάστεια Βούλγαροι δὲν κατοικοῦσαν, παρὰ ἐλάχιστες οἰκογένειες, ἡ βουλγαρικὴ προπαγάνδα, τῇ ἐνοχῇ τῶν Τούρκων, ἔφθανε μέχρι τοῦ σημείου, νὰ μεταφέρῃ βουλγαρικὰς οἰκογενείας ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸν καὶ νὰ τὰς ἐγκαθιστᾷ εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν. Ἀκόμα ἵδρυε σχολεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα φοιτοῦσαν μαθηταὶ μεταφερόμενοι ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Βουλγαρίας. Ὅταν δὲ τὸ 1878 ὁ Ρωσικὸς στρατός, προχωρῶν ἀπὸ τὴν Φιλιππούπολιν εἰς Ἀδριανούπολιν καὶ ὑπεγράφη ἡ συνθήκη τοῦ Ἁγίου Στεφάνου διὰ τῆς ὁποίας ἐδημιουργεῖτο ἡ «Μεγάλη Βουλγαρία», ὅπως ἀκριβῶς τὸ ἤθελεν ἡ Ρωσία, οἱ Βούλγαροι μὲ τὶς πλάτες τῶν Ρώσων, ἀφηνίασαν κυριολεκτικῶς εἰς βάρος τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Θράκης καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας. Ἦσαν ἀδίστακτοι καὶ ἐπεδίωκαν μὲ κάθε μέσον, καὶ τρόπον, νὰ ἐξαφανίσουν, κάθε τι τὸ Ἑλληνικόν. Ἡ μῆνις των ἐστράφη κυρίως κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ ὀρθοδόξου κλήρου καὶ κυρίως τῶν Ἱεραρχῶν, ποὺ εὑρίσκοντο ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἀγώνων τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Πολλὰ εἶναι τὰ ἐγκλήματα τῶν Βουλγάρων εἰς βάρος τοῦ ἑλληνικοῦ κλήρου. Δὲν ἦτο δυνατὸν ὁ Μητροπολίτης Ἀδριανουπόλεως νὰ διαφύγῃ τῆς ἐγκληματικῆς μανίας τῶν Βουλγάρων, οἱ ὁποῖοι ἔχοντες τὸν «ἀέρα» τῶν Ρώσων, ἀπεφάσισαν νὰ ἐξαφανίσουν τὸν τότε Μητροπολίτην Διονύσιον, μετέπειτα Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως Διονύσιον τὸν Ε'.

Ἰδοὺ πῶς περιγράφει ὁ Ἀριστόβουλος Χρηστίδης, τὴν ἀπόπειραν τῶν Βουλγάρων νὰ δολοφονήσουν τὸν Μητροπολίτην Διονύσιον :

«Τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1878 εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν προχωρῶν ἐκ Φιλιππουπόλεως ὁ ρωσικὸς στρατός. Οἱ Ἕλληνες τῆς Ἀδριανουπόλεως θεωροῦντες αὐτὸν ἐλευθερωτὴν ἀπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγόν, τὸν ὑπεδέχθησαν μετ' ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἐτέλεσαν δοξολογίαν ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ ναῷ.

Μητροπολίτης Ἀδριανουπόλεως ἦτο τότε ὁ ἐχέφρων Διονύσιος, ὁ μετὰ ταῦτα Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Διονύσιος Ε'. Οὗτος γνωρίζων τὸν σλαβικὸν κίνδυνον καὶ πολλὰ κακὰ προβλέπων παρὰ τῶν Ρώσων καὶ Βουλγάρων, συνεβούλευσε τὸ ποίμνιόν του νὰ εἶναι ἐπιφυλακτικὸν ἀπέναντι αὐτῶν.

Τὰς πρὸς τὸ ποίμνιόν του ταύτας συστάσεις τοῦ Μητροπολίτου ἐπληροφορήθησαν οἱ Ρῶσσοι καὶ οἱ Βούλγαροι παρὰ τῶν κατασκόπων των, τοὺς ὁποίους εἶχον διασκορπήσει καθ' ὅλην τὴν πόλιν. Διὰ τοῦτο ἀπεφάσισαν τὴν ἐξόντωσιν τοῦ Διονυσίου.

Μίαν Κυριακὴν λοιπὸν μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν ἐξεχύθη ἐκ τῶν

προαστείων, ὅπου κατώκουν Βούλγαροι καὶ πρὸ πάντων ἐκ Κιρισχανὲ ὄχλος μανιώδης ἀκολουθούμενος καὶ ὑπὸ μαινάδων γυναικῶν, ὁ ὁποῖος κατηυθύνθη πρὸς τὴν ἱερὰν Μητρόπολιν.

Οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ συρφετοῦ ἀνελθόντες εἰς τὸν ἄνω ὄροφον τοῦ Μητροπολιτικοῦ μεγάρου, ὅπου ἦτο τὸ γραφεῖον τοῦ Ἱεράρχου συνέλαβον αὐτὸν καὶ σύροντες αὐτὸν ἐκ τῶν ποδῶν τὸν κατεβίβασαν ἀπὸ τὰς δύο κλίμακας τοῦ μεγάρου, ἐνῶ ἡ κεφαλή του ἐκτύπα καὶ ἐπληγώνετο εἰς κάθε σκαλοπάτι.

Ἐξελθόντες ἐκ τῆς Μητροπόλεως τὸν ἔσυρον ἤδη ἀναίσθητον προσπαθοῦντες οὕτω νὰ τὸν θανατώσουν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἔφθασαν πρὸ τῆς οἰκίας τοῦ Ἐθνομάρτυρος Κυρίλλου Ε'. ὅπου κατώκει ἡ οἰκογένεια Κ. Κυριαζοπούλου.

Κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν ἡ σύζυγος Κ. Κυριαζοπούλου ἔτυχε νὰ ἀπουσιάζῃ, ἔμενε δὲ ἐν τῇ οἰκίᾳ μόνον ἡ κόρη της Ἀθηνᾶ εὑρισκομένη ἐν τῷ μαγειρίῳ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς οἰκίας.

Αὐτὴ ἀκούσασα τὴν ὀχλοβοὴν ἔτρεξεν εἰς τὸ παράθυρον καὶ βλέπουσα τὸν βασανιζόμενον Ἱεράρχην, ἔλαβε τὸ θάρρος νὰ ἀνοίξῃ τὴν θύραν τῆς οἰκίας καὶ τῇ βοηθείᾳ προσδραμόντων συγγενῶν της καὶ γνωστῶν, οἱ ὁποῖοι ἔσπευσαν νὰ προασπίσουν τὸν Μητροπολίτην περικυκλώσαντες αὐτὸν καὶ δεχόμενοι οἱ ἴδιοι τὰ κτυπήματα τῶν μανιωδῶν Βουλγάρων, καὶ νὰ τὸν μεταφέρουν ἐντὸς τῆς οἰκίας ἐν κακῇ καταστάσει, ἀφοῦ μάλιστα ἔχασε καὶ τὸν ἕνα ὀφθαλμόν του, τὸν ὁποῖον ἀργότερα ἀντικατέστησε δι' ὑαλίνου. Μόλις συνῆλθεν ὀλίγον ὁ Ἱεράρχης ἐζήτησε προσώψιον, μὲ τὸ ὁποῖον ἐσπόγγισε τὸ καθημαγμένον πρόσωπόν του.

Ἅμα εἰσῆλθον εἰς τὴν οἰκίαν οἱ διασώσαντες τὸν Μητροπολίτην ἀμέσως ἔκλεισαν τὴν θύραν καὶ ἐκλείδωσαν αὐτὴν ἔσωθεν. Τότε ὅμως ὁ ὄχλος ὥρμησε κατὰ τῆς θύρας προσπαθῶν νὰ τὴν θραύσῃ διὰ νὰ εἰσέλθῃ καὶ θύσῃ καὶ ἀπολέσῃ. Τότε ὅμως εἷς Ρῶσος ἀξιωματικός, κατὰ τύχην δῆθεν διερχόμενος, διέλυσε τὸν συρφετὸν τὴν ἀνάγκην φιλοτιμίαν ποιούμενος σώζων τὰ προσχήματα.

Ἀμέσως εἰδοποιήθη ὁ Ἕλλην πρόξενος Γεννάδης καὶ ὁ Ρῶσος Διοικητὴς Ἀδριανουπόλεως, οἱ ὁποῖοι ἔσπευσαν νὰ ἐπισκεφθοῦν τὸν τραυματίαν. Τότε ὁ Ρῶσος διοικητὴς μὲ δῆθεν συμπάθειαν καὶ συντριβὴν εἶπεν εἰς τὸν Μητροπολίτην: «Μὴ φοβεῖσθε, σεβασμιώτατε. Τοῦ λοιποῦ θὰ σᾶς προστατεύωμεν ἡμεῖς».

Ἀμέσως μετέφερον τὸν τραυματίαν Ἱεράρχην εἰς τὴν Μητρόπολιν, ὅπου τὸν ἐτύλιξαν εἰς νωπὰ δέρματα βοῶν καὶ τὸν ἐνοσήλευσαν ἐπὶ μακρόν. Καὶ ὅταν πλέον ἐθεραπεύθη τελείως ἐζήτησε ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν Κυριαζοπούλου πρὸς ἀνάμνησιν τὸ προσώψιον μὲ τὸ ὁποῖον εἶχε σπογγίσει τὸ καθημαγμένον πρόσωπόν του καὶ ἡ οἰκογένεια τοῦ τὸ ἀπέδωκεν.

Ὁ Μητροπολίτης Ἀδριανουπόλεως ἐπὶ 9 συνεχῆ ἔτη, παρέμεινεν πάν-

τα μὲ τὸ ποίμνιόν του, καὶ δὲν τὸ ἐγκατέλιπεν οὔτε στιγμήν. Εὔθαρσὴς ἀγωνιστής, ἐχέφρων, εἶδε πρῶτος τὴν προσπάθειαν τῶν Σλαύων, νὰ θέσουν ὑπὸ τὴν κατοχήν των τὴν Ἑλληνικὴν Θράκην καὶ διεξήγαγεν ἀγῶνας σκληροὺς διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῆς βουλγαρικῆς καὶ γενικῶς τῆς Σλαβικῆς προπαγάνδας. Ἡ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, ἐγνώριζε τοὺς ἐθνικοὺς ἀγῶνας τοῦ Μητροπολίτου Διονυσίου καὶ τὸ 1887, τὸν ἀνέδειξεν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως.

Ὁ Ἀριστόβουλος Χρηστίδης δίδων μιὰ ζωντανὴ εἰκόνα τῆς ἀναγγελίας τῆς ἐκλογῆς τοῦ Μητροπολίτου Διονυσίου καὶ τῆς ἀναχωρήσεώς του ἐξ Ἀλεξανδρουπόλεως, γράφει τὰ ἑξῆς :

«Ὁ Μητροπολίτης Ἀδριανουπόλεως, τὴν κατὰ τοῦ ὁποίου δολοφονικὴν ἀπόπειραν τῶν Βουλγάρων κατὰ τὸ 1878 ἀφηγήθην ἤδη, ἐξελέγη Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης τὴν 27ην Ἰανουαρίου 1878, ὡς Διονύσιος Ε'.

»Ἅμα τῇ ἀναγγελίᾳ τῆς ἐκλογῆς του κατέφθασαν εἰς Ἀδριανούπολιν δύο μητροπολῖται τῶν πλησιεστέρων ἐπαρχιῶν, ὁ Διδυμοτείχου καὶ ὁ Λιτίτσης. Τὴν ἑσπέραν τῆς ἰδίας ἡμέρας περὶ ὥραν 5 μ.μ. ἐσήμαναν χαρμοσύνως οἱ κώδωνες ὅλων τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ ὅλος ὁ κλῆρος καὶ ὁ λαὸς τῆς πόλεως ὡς καὶ ἀντιπρόσωποι τῆς Γενικῆς Διοικήσεως προσέδραμον εἰς τὸν μητροπολιτικὸν ναόν. Ἐκεῖ τότε ἀνεγνώσθη τὸ μέγα μήνυμα τῆς ἐκλογῆς μετὰ τὸ ὁποῖον προσεφώνησε καταλλήλως τὸν Πατριάρχην ὁ ἐκ τῶν ἀρίστων ἀποφοίτων τῆς ἐν Χάλκη Θεολογικῆς Σχολῆς Ἱεροδιάκονος Γερμανὸς Βασιλάκης [1], καθηγητὴς τοῦ Γυμνασίου, πρὸς ὃν καὶ πρὸς τὸ ἐκκλησίασμα ἀπήντησε βαθύτατα συγκεκινημένος ὁ Πατριάρχης.

»Τὴν ἐπιοῦσαν, 28ην Ἰανουαρίου ἔφθασαν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως τέσσαρες συνοδικοί. Τὴν 29ην τοῦ μηνὸς ἔγινε λειτουργία πατριαρχικὴ ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου συμπαραστατουμένου ὑπὸ τῶν ἓξ ἀρχιερέων, καθ' ἣν ἀνεγνώσθη πάλιν τὸ μέγα μήνυμα, ἐψάλη ὁ πολυχρονισμὸς τοῦ Πατριάρχου καὶ ὅλος ὁ λαὸς ἀνεφώνησε τρεῖς φορὰς «ἄξιος».

»Τὴν ἑπομένην ἡμέραν 30ὴν Ἰανουαρίου, ἑορτὴν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν καὶ τῶν γραμμάτων ἔγινε καὶ πάλιν Πατριαρχικὴ λειτουργία, μετὰ τὴν ὁποίαν προηγουμένων τῶν ἐξαπτερύγων καὶ ψαλλόντων τῶν ψαλτῶν τὸ τροπάριον τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, μετέβησαν εἰς τὸ Γυμνάσιον ὅπου, ἀφοῦ ἐψάλη μνημόσυνον τῶν κεκοιμημένων εὐεργετῶν καὶ καθηγητῶν τοῦ Γυμνασίου, ἀνῆλθεν εἰς τὸ βῆμα ὁ τότε γεραρὸς γυμνασιάρχης Ματθαῖος Παρανίκας, ὁ ὁποῖος ἐξεφώνησε κατάλληλον τῇ περιστάσει λόγον προοιμιάσας αὐτὸν διὰ τοῦ τῆς Ἰλιάδος «Αἰὲν ἀριστεύειν καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων».

»Ἡ ἀναχώρησις τοῦ Πατριάρχου ὡρίσθη διὰ τὴν 31ην Ἰανουαρίου. Τὴν πρωΐαν ἐψάλη ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ ναῷ δοξολογία, μετὰ τὴν ὁποίαν

1. Σ.Δ. Ὁ μετέπειτα ἱερεὺς τοῦ ναοῦ τῆς Ἑλλην. κοινότητος Παρισίων.

ἐπὶ μίαν καὶ πλέον ὥραν παρέμεινεν ὁ Πατριάρχης ἐπὶ τοῦ θρόνου διὰ νὰ ἀσπασθοῦν τὴν χεῖρα του ὅλοι οἱ Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι εἶχον τρέξει ἀπὸ ὅλην τὴν πόλιν καὶ τὰ πέριξ χωρία.

»Εἰς τὸν Πατριάρχην Διονύσιον τὸν Ε' ὁ Σουλτάνος Χαμήτ εἶχε κάμει μεγάλας τιμάς. Διέθεσε δι' αὐτὸν ἰδιαιτέραν ἀμαξοστοιχίαν, διέταξε τὸν Βαλῆ νὰ στείλη διὰ λογαριασμόν του ὅσα ὀχήματα θὰ ἀπητοῦντο διὰ τὴν μετάβασιν τῆς Πατριαρχικῆς συνοδείας εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμόν, ἔστειλε στρατιωτικὰς μουσικάς, μίαν εἰς τὴν Μητρόπολιν ἑτέραν πέραν τῆς ἐπὶ τοῦ Ἕβρου Νέας Γεφύρας καὶ τρίτην εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμόν.

»Πάντως ὅλα αὐτὰ τὰ ἔκαμε διὰ νὰ δυνηθῆ νὰ ἀφαιρέση τὰ προνόμια τοῦ Πατριαρχείου, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀπήτησε καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ἀντέστη σθεναρῶς ὁ Πατριάρχης φθάσας μέχρι τοῦ κλεισίματος τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν σχολείων. Ὅταν ἦλθεν ἡ ὥρα τῆς ἐκκινήσεως, καὶ παρετάχθη πρὸ τῆς Μητροπόλεως στρατιωτικὸν ἄγημα καὶ στρατιωτικὴ, μουσικὴ ἡ ὁποία ἤρχισε νὰ παιανίζη κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἐκκινήσεως καὶ ἐξηκολούθησε νὰ παιανίζη μέχρι τοῦ μέσου τῆς ἀγορᾶς. Ἡ δευτέρα στρατιωτικὴ μουσικὴ ἐπαιάνισε ἀπὸ τοῦ ἄκρου τῆς Νέας Γεφύρας, ἐπὶ διακόσια περίπου μέτρα. Ἡ ἀμαξοστοιχία, τὴν ὁποίαν διέθεσεν ὁ Σουλτᾶνος ἐπρόκειτο νὰ ἀναχωρήση τὴν 10ην π.μ.

»Ὁ Πατριάρχης εἶχεν εἰδοποιήσει τοὺς ἐμπόρους, οἱ ὁποῖοι ἤθελαν νὰ μεταβοῦν εἰς Κωνσταντινούπολιν δι' ὑποθέσεις των, ὅτι ἠδύναντο νὰ ἐπιβιβασθοῦν τῆς ἀμαξοστοιχίας του δωρεάν, ὅπερ καὶ ἔπραξαν ἀρκετοὶ ἔμποροι.

»Ὅταν τέλος ἤρχισαν νὰ σημαίνουν οἱ κώδωνες τῆς ἀμαξοστοιχίας διὰ τὴν ἀναχώρησιν, ὁ Πατριάρχης εὐλογῶν καὶ ἀποχαιρετῶν τὸ ποίμνιόν του εἶπε: «Τεκνία μὴν λυπεῖσθε! οὐκ ἐάσω ὑμᾶς ὀρφανούς, ἀλλὰ πέμψω ἕτερον πολλῷ κάρονα ἐμοῦ». Καὶ πράγματι ἀμέσως ἀπέστειλε τὸν ἐκ Βουρλῶν τῆς Σμύρνης Μητροπολίτην Ματθαῖον δραστήριον ἱεράρχην, ὁ ὁποῖος ἕνα μῆνα μετὰ τὴν ἐγκαθίδρυσίν του περιῆλθεν ὁλόκληρον τὴν ἐπαρχίαν ἱερουργῶν καὶ τὰ μικρότερα χωρία. Δυστυχῶς ὅμως δὲν ἔζησε παρὰ μόνον δύο ἔτη. Μετὰ τοῦτον ὁ Πατριάρχης ἔστειλεν εἰς Ἀδριανούπολιν τὸν Πελαγωνίας Κύριλλον Δημητριάδην, ὅστις ἐπὶ εἴκοσι περίπου ἔτη ἐποίμανε λαμπρῶς τὴν ἐπαρχίαν του».

Ἡ δολοφονία τοῦ Ἡγουμένου

Ἡ ἀναχώρησις τοῦ Μητροπολίτου Διονυσίου ἐνεθάρρυνε τοὺς Βουλγάρους,, οἱ ὁποῖοι, ἤρχισαν καὶ πάλιν τὰς βιοπραγίας, τὰς λεηλασίας καὶ τοὺς φόνους διὰ ληστείας εἰς βάρος τῶν Ἑλλήνων. Ἕνα ἐκ τῶν θυμάτων τῶν Βουλγάρων ἦτο καὶ ὁ ἡγούμενος τοῦ μετοχίου τῆς μονῆς Κύκκου τῆς Λεμεσσοῦ Κύπρου. Ἦτο πλούσιον τὸ μετόχι καὶ ἡ δρᾶσις τοῦ ἡγουμένου, πλουσία εἰς πατριωτικὴν καὶ κοινωνικὴν ἔξαρσιν. Αὐτὸν λοιπὸν τὸν ἡγούμενον οἱ Βούλγαροι ἀπεφάσισαν νὰ δολοφονήσουν καὶ ἀνέθεσαν εἰς τὸν

Βούλγαρον ὑπηρέτην του τὴν δολοφονίαν, ὑπεσχέθησαν δὲ εἰς αὐτὸν νὰ λάβῃ ὅσα χρήματα (εἰς χρυσᾶς λίρας) θὰ εὕρισκε εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ ἡγουμένου. Πράγματι ὁ Βούργαρος ὑπηρέτης τοῦ ἡγουμένου μίαν νύκτα εἰσεχώρησεν εἰς τὸ ὑπνοδωμάτιον, τὸν ἐφόνευσε καὶ τὸν ἐλήστευσεν. Ὁ Σχολάρχης δίδει τὰς ἑξῆς πληροφορίας διὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ ἡγουμένου :

«Εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν ὑπῆρχον πέντε μετόχια, τὸ τοῦ Ἁγίου Τάφου (Ἁγιοταφίτικο), τὸ τῆς Μονῆς Λαύρας τοῦ Ἁγίου Ὄρους (Λαυριώτικο), τὸ τοῦ Ὄρους Σινᾶ (Σιναΐτικο), τὸ τῆς Μονῆς Κύκκου (Κυκκώτικο) καὶ τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει Μονῆς Φιλοθέου (Φιλοθεΐτικο). Τὰ τρία πρῶτα εἶχον καὶ ἐκκλησίας, τὸ μὲν πρῶτον ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, τὸ δὲ δεύτερον εἰς μνήμην τοῦ Ἁγίου Στεφάνου καὶ τὸ τρίτον εἰς μνήμην Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. Τὰ δύο τελευταῖα εἶχον μόνον κατοικίαν διὰ τοὺς ἡγουμένους.

»Τὸ μετόχιον τῆς Μονῆς Κύκκου ἔκειτο πλησίον τοῦ Γυμνασίου συνεχόμενον μὲ τὴν αὐλήν του, τὸ τοῦ Σινᾶ πλησίον τοῦ Γυμνασίου εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν αὐτοῦ χωριζόμενον διὰ δρόμου, τὸ τῆς Μονῆς Λαύρας εἰς τὴν πλησίον τῆς Μητροπόλεως ἐνορίαν τοῦ Ἁγίου Νικολάου καὶ τὸ τῆς Μονῆς Φιλοθέου εἰς τὴν Ἐνορίαν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου.

»Εἰς τὸ μετόχιον τῆς Μονῆς Κύκκου ἡγούμενος κατὰ τὰ μέσα τοῦ δεκάτου ἐννάτου αἰῶνος ἦτο ἱερομόναχος, τοῦ ὁποίου δὲν ἠδυνήθημεν νὰ ἐξακριβώσωμεν τὸ ὄνομα. Οἱ τέσσαρες τοὺς ὁποίους ἠρώτησα μοὶ εἶπον διάφορα ὀνόματα· δύο τὸν ὠνόμασαν Μελέτιον, ὁ τρίτος Προκόπιον καὶ ὁ τέταρτος Διονύσιον. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα θὰ ὠνομάζετο Μελέτιος.

»Ὁ ἡγούμενος λοιπὸν οὗτος εἶχεν ὑπηρέτην ἕναν Βούλγαρον ὀνομαζόμινον Γκοσποδίνην, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα διέσωσε τὸ κακουργημά του.

»Ὁ ὑπηρέτης οὗτος τῇ ἐντολῇ τῶν Βουλγάρων καὶ θέλων νὰ ἁρπάσῃ τὰ χρήματα τοῦ Μελετίου μίαν νύκτα τὸν ἐδολοφόνησεν, ἔκλεψε τὰ χρήματά του καὶ τὰ ἔκρυψεν εἰς λάκκον, τὸν ὁποῖον ἔσκαψεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ μετοχίου. Κατόπιν ἔθεσεν ἐντὸς σάκκου τὸ σῶμα τοῦ ἡγουμένου καὶ τὸ ἐφορτώθη διὰ νὰ τὸ ρίψῃ εἰς τὸν ποταμὸν Τόνσον.

»Ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἐσώζοντο ἀκόμη τὰ τείχη καὶ αἱ πύλαι τοῦ κάστρου, αἱ ὁποῖαι μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἐκλείοντο διὰ νὰ ἀνοίξουν πάλιν τὴν ἄλλην ἡμέραν κατὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου. Διὰ νὰ ἐξέλθῃ δὲ κανεὶς τὴν νύκτα ἢ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν πόλιν ἔπρεπε νὰ ἐξυπνήσῃ τοὺς φύλακας διὰ νὰ ἀνοίξουν τὰς πύλας καὶ μάλιστα καὶ νὰ τοὺς φιλοδωρήσῃ. Ὁ Γκοσποδίνης λοιπὸν φορτωμένος μὲ τὸ σῶμα τοῦ ἡγουμένου ἔφθασεν εἰς τὴν πύλην Καφὲς-καποῦ καὶ ἐζήτησεν ἀπὸ τοὺς φύλακας νὰ τοῦ ἀνοίξουν τὴν πύλην διὰ νὰ ἐξέλθῃ φιλοδωρήσας αὐτοὺς γενναίως.

»Οἱ φύλακες βλέποντες αὐτὸν φέροντα τόσον βαρὺ φορτίον τὸν ἠρώτησαν τί εἶχεν ἐντὸς τοῦ σάκκου καὶ ἐκεῖνος εἶπεν ὅτι μετέφερε τοὺς πολυε-

λαίους καὶ τὰς κανδήλας τοῦ μετοχίου διὰ νὰ πλύνη εἰς τὸν ποταμόν. Ὅταν ἐξημέρωσεν, ὁ δολοφόνος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πόλιν ἀπὸ ἄλλην πύλην διὰ νὰ μὴ περάσῃ ἀπὸ τὴν πύλην Καφὲς-καποῦ μὲ κενόν σάκκον.

»Τὴν ἄλλην ἡμέραν εὑρέθη εἰς τὸν Τόνσον τὸ πτῶμα τοῦ ἡγουμένου καθημαγμένον. Ὅταν ἔμαθαν αὐτὸ οἱ φύλακες τῆς πύλης Καφὲς-καποῦ, ἐνεθυμήθησαν τὸν βαρὺν σάκκον τοῦ Γκοσποδίνη καὶ ἀμέσως ἔσπευσαν νὰ τὸ ἀναγγείλουν εἰς τὴν Ἀστυνομίαν, ἡ ὁποία συνέλαβε καὶ ἐφυλάκισε τὸν δολοφόνον καὶ ἤρχισε νὰ τὸν ἀνακρίνῃ, αὐτὸς ὅμως ἐπέμενε νὰ ἀρνῆται πάντοτε τὴν ἐνοχήν του.

»Τότε ἡ Ἀστυνομία κατέφυγεν εἰς ἓν τέχνασμα, διὰ τοῦ ὁποίου ἤλπιζε νὰ ὁμολογήσῃ ὁ ἔνοχος τὸ ἔγκλημά του. Ἐκάλεσεν ἕνα χωρικὸν ἄγνωστον εἰς τὸν δολοφόνον καὶ ὁμιλοῦντα καλῶς τὴν βουλγαρικὴν γλῶσσαν, τὸν ὁποῖον ἐφυλάκισεν εἰς τὴν ἰδίαν φυλακήν, μὲ τὸν Γκοσποδίνην, ἀφοῦ τοῦ ἔδωσε τὰς ἀναγκαίας ὁδηγίας.

»Αὐτὸς ἐπλησίασε τὸν δολοφόνον καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον συνεφιλιώθη μὲ αὐτὸν ὥστε τοῦ διηγήθη ὅτι ἐφυλακίσθη, διότι εἶχε φονεύσει τὸν γείτονά του καὶ ἔκλεψε τὰ χρήματά του, τὰ ὁποῖα ἔκρυψεν εἰς μέρος γνωστὸν μόνον εἰς αὐτόν, περιμένων τὴν ἀποφυλάκισίν του διὰ νὰ τὰ λάβῃ.

»Ὁ Γκοσπονδίνης ἀκούων αὐτὴν τὴν ἐμπιστευτικὴν ὁμολογίαν τοῦ φίλου του ἤρχισε σιγὰ-σιγὰ νὰ ἀποβάλλῃ τὴν δυσπιστίαν του καὶ ἐπὶ τέλους τοῦ ὡμολόγησε τὸ ἔγκλημά του καὶ τοῦ ἐφανέρωσε τὸ μέρος, ὅπου εἶχε κρύψει τὰ χρήματα.

»Τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν τὸ δικαστήριον πληροφορηθὲν ἀπὸ τὸν φυλακισμένον χωρικὸν τὴν ὁμολογίαν τοῦ κακούργου, τὸν ὡδήγησεν ἐκεῖ ὅπου εἶχε κρύψει τὰ χρήματα καὶ οὕτως αὐτὸς ἠναγκάσθη νὰ ὁμολογήσῃ τὸ ἔγκλημά του καὶ καταδικασθεὶς εἰς θάνατον ἀπηγχονίσθη.

***

Τὸ 1903, ἐξεδηλώθη τὸ πρῶτον ἡ ὕπουλος βουλγαρικὴ προσπάθεια εἰς τὴν Ἀνατολικὴ Θράκη, μὲ μίαν ψευδεπανάστασιν εἰς τὴν περιοχὴν 40 Ἐκκλησιῶν. Μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης οἱ Βούλγαροι περιωρίζοντο κυρίως εἰς τὴν προπαγάνδα καὶ εἰς τὴν δημιουργίαν, ἰδίως εἰς τὴν ὕπαιθρον, φόβου κατὰ τῶν Ἑλλήνων κατοίκων τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης. Ὅταν δέ, ἀπέτυχαν εἰς τὸ πρῶτον μέρος τῆς προσπαθείας των, ἤρχισαν, διὰ νὰ ἐπιβάλουν τὰ βίαια μέτρα, μὲ ὁμάδες Κομιτατζήδων, πού, ὅπως ἀναφέραμεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν σημειωμάτων μας, ἡ εἴσοδός των εἰς τὸ τουρκικὸν ἔδαφος, ἰδίως ἀπὸ τὴν περιοχὴν τῶν βουνῶν τῆς Στράντζας ἦτο εὔκολος.

Ὁ ἑλληνισμὸς τῆς Θράκης, ἦτο ἀνέτοιμος καὶ κατελήφθη ἐξ ἀπήνης. Ἡ ἀντίδρασίς του δὲν ἦτο ἄμεσος καὶ ἀκριβῶς διὰ τὸν λόγον αὐτόν, ἔφθασεν ὁ Κονδύλης καὶ Γονατᾶς, ὅπως εἴδαμε εἰς τὰ πρῶτα σημειώματά μας, ποὺ ἀνέλαβον τὴν ὀργάνωσιν τοῦ Θρακικοῦ ἀγῶνος, ποὺ τόσα θαυμάσια ἀ-

ποτελέσματα εἶχεν εἰς τὴν μετέπειτα ἐξέλιξιν τῆς καταστάσεως, δι' ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης τὸ 1920 [1].

Τὴν πρώτη ψευδεπανάστασιν τῶν Βουλγάρων ὁ Ἀριστόβουλος Χρηστίδης, μέσα σὲ ὀλίγας γραμμὰς μᾶς τὴν δίδει ὡς ἑξῆς :

«Τὸ 1903 κατὰ μῆνα Αὔγουστον εἰς τὴν περιφέρειαν Σαράντα Ἐκκλησιῶν εἶχε γίνει ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἀπόπειρα ἐπαναστάσεως. Ἀπὸ τὴν Βουλγαρίαν μετεφέροντο λαθραίως ὅπλα καὶ πολεμοφόδια. Τὰ ὅπλα αὐτὰ μετέφερον εἰς τὴν πόλιν καὶ τὰ χωρία ἐντὸς φερέτρων μὲ ἱερεῖς καὶ συγγενεῖς κλαίοντας.

«Ὁ τουρκικὸς στρατὸς παρετήρησεν ὅτι τὰ φέρετρα ἦσαν σκεπασμένα, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν συνείθιζον οἱ Χριστιανοί. Διὰ τοῦτο μίαν ἡμέραν ἔτρεξαν εἰς τὸ νεκροταφεῖον ἑνὸς χωρίου, ἀπεκάλυψαν τὸ φέρετρον, κατέσχον τὰ ὅπλα καὶ συνέλαβον ὅλους τοὺς παρακολουθοῦντας τὴν κηδείαν.

» Τότε ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις διὰ νὰ καταστρέψῃ καὶ λεηλατήσῃ τὰ βουλγαρικὰ χωρία μετέφερεν ἓν τάγμα Ἀλβανῶν, τὸ ὁποῖον κατὰ πρῶτον ἔφθασεν εἰς Ἀδριανούπολιν. Ὅταν εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν ἤρχισε νὰ λεηλατῇ τὰ καταστήματα τῆς ἀγορᾶς καὶ ἐπροκάλεσε μεγάλην τρομοκρατίαν μέχρι σημείου ποὺ νὰ ἀρχίσουν οἱ ἐν τῇ ἀγορᾷ νὰ κλείσουν τὰ καταστήματά των καὶ νὰ φεύγουν εἰς τὰς οἰκίας των. Ἐπὶ τέλους ἐπενέβη ὁ στρατὸς καὶ ἀστυνομία καὶ μετὰ δυσκολίας κατώρθωσε νὰ τοὺς συλλάβουν καὶ τοὺς περιορίσουν μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου ὁπότε τοὺς ἀπέστειλαν εἰς Σαράντα Ἐκκλησίας, ὅπου ἔφθασαν τὴν πρωΐαν τῆς ἄλλης ἡμέρας, ἡ ὁποία ἦτο Κυριακή.

» Μόλις εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν ἔτρεξαν εἰς τὴν ἀγοράν, ἡ ὁποία ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἦτο ἀνοικτὴ καὶ τὰς Κυριακὰς καὶ ἑορτὰς καὶ ἤρχισαν καὶ ἐδῶ τὰς λεηλασίας. Ἄλλοι πάλιν διεσκορπίσθησαν εἰς τὰς ἑλληνικὰς συνοικίας καὶ συνελάμβανον τοὺς μεταβαίνοντας εἰς τὴν λειτουργίαν καὶ ἐπιστρέφοντας ἐξ αὐτῆς καὶ ἀφήρουν ἀπ' αὐτῶν τὰ χρήματα, τὰ ὡρολόγια καὶ δακτυλίδια των.

» Ἀπὸ τὸν ἰατρὸν Δημ. Ταυρίδην ἀφήρεσαν ἐκτὸς τῶν χρημάτων καὶ ἓν χρυσοῦν ὡρολόγιον μεγάλης ἀξίας. Τοῦ ἰατροῦ Σοφοκλέους Τζελέμπογλου ἠθέλησαν νὰ θραύσουν τὴν θύραν τῆς οἰκίας του καὶ ὁ στρατὸς καὶ ἡ ἀστυνομία εἰδοποιηθέντες μετὰ δυσκολίας ἠδυνήθησαν νὰ τοὺς ἀπομακρύνουν. Ἄλλοι Ἀλβανοὶ ἔτρεξαν εἰς τὰ πλησίον Βουλγαρικὰ χωρία καὶ ἀφοῦ τὰ ἐλεηλάτησαν τὰ ἐπυρπόλησαν καὶ οἱ φλόγες ἐφαίνοντο τὴν νύκτα ἀπὸ τὴν πόλιν τῶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν.

» Καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ἔμειναν κλειδωμένοι εἰς

1. Βλέπε δημ. «Ἥλιν Ντὲν» Δημ. Βογαζλῆ δημοσίευμα ἀρ. 94 Ἐτ. Θρ. Μελ. πλήρης ἔγκυρος περιγραφὴ τῶν γεγονότων.

τὰς οἰκίας των καὶ τὴν ἄλλην ἡμέραν ἐξῆλθον ἀφοῦ ἐβεβαιώθησαν, ὅτι τὸ Ἀλβαν. Τάγμα εἶχε πλέον ἀπομακρυνθῆ τῆς πόλεως.

Ἡ ὁρκωμοσία τῶν Ἑλλήνων

Αὐτὸ τὸ ἄδοξον τέλος εἶχεν ἡ ψευδοεπανάστασις τῶν Βουλγάρων, ποὺ ἐξέσπασε εἰς βάρος τῶν Ἑλλήνων τῶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν ἀπὸ τοὺς Ἀλβανούς, ποὺ τοὺς μετέφερον ἐκεῖ ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις, διὰ νὰ καταστείλη τὴν ἐπανάστασιν καὶ ἐξασφαλίση τὸ μέλλον της.

Ἀλλά, ἡ ἐκδήλωσις αὐτή, ἔγινεν ἀφορμή, νὰ φουντώση καὶ ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Θράκης, διὰ νὰ ὀργανωθῆ, ὅπως ὠργανώθη μὲ τὴν πολιτικὴν Ὀργάνωσιν, ποὺ ἀναφέραμεν εἰς τὰ πρῶτα σημειώματά μας.

Ὁ σχολάρχης Ἀριστόβουλος Χρηστίδης, στὴ συνομιλία μας, ἁπλᾶ καὶ σύντομα μᾶς ἔδωσε τὴν εἰκόνα τῆς ὁρκωμοσίας τῶν στελεχῶν τῆς Π. Ο. εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν.

«Τὰ πρῶτα μέλη τοῦ Π. Ο., μᾶς εἶπεν, ἦσαν οἱ διδάσκαλοι καὶ προύχοντες τῆς Ἀδριανουπόλεως. Ἡ μύησις ἔγινε εἰς τὰ σχολεῖα καὶ ὅλοι ἐδώσαμεν τὸν ὅρκον στὴ μονὴ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου του Θεολόγου, δηλαδὴ στὸ Σιναΐτικο. Ὅταν ἐφθάσαμε ἦταν νύκτα, ἕνας, ἕνας εἰσήρχετο εἰς τὸ Σιναΐτικο. Ἡ καρδιά μας ἦταν σφιγμένη, ἡ ἀναπνοή μας συγκρατημένη. Ὁ Παπαπυθαγόρας στὴν ὡραία πύλην μᾶς ὥρκιζεν. Ἡμεῖς μὲ ὑψωμένην τὴν δεξιὰν ἐπαναλαμβάναμεν τὸν ὅρκον. Μὲ τὸν ὅρκον αὐτόν, ποὺ ἔδωσαν ὅλοι οἱ Θρᾶκες, πλούσιοι καὶ πτωχοί, ἐσώσαμεν τὴν ἀξέχαστον καὶ ἀλησμόνητον Πατρίδα . . .».

Ὁ σχολάρχης ἐσταμάτησεν. Ἀπὸ τὰ μάτια του κυλοῦσαν δάκρυα. Δὲν εἶχε τὴν δύναμιν νὰ ὁμιλήση δυνατά. Ἐψιθύριζε μόνον. Τὰ ἐγγόνια, τὰ παιδιὰ τῆς σημερινῆς γενιᾶς ἄκουσαν μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα τὸ παραμύθι τοῦ παππού. Θρακόπουλα τῆς σημερινῆς γενεᾶς, ζητήσατε καὶ σεῖς ἀπὸ τοὺς παππούδες καὶ τὶς γιαγιάδες σας, νὰ σᾶς ποῦν τὰ ἴδια παραμύθια αὐτά. Εἶναι γιὰ τὴν Πατρίδα τῶν πατέρων σας, γιὰ τὴν σκλαβωμένη Θράκη μας, ποὺ ποτέ, Ἑλληνόπουλα Θρακιώτικα, ποὺ ζοῦν τώρα στὴν ἐλεύθερη Πατρίδα, τὴν μητέρα μας Ἑλλάδα, νὰ μὴ τὴν ξεχάσετε. Κλεῖστε στὶς καρδιές σας τὴν Πατρίδα τῶν πατέρων σας, γιὰ τὴ σκλαβωμένη Θράκη μας, ποὺ ποτὲ Ἑλληνόπουλα Θρακιώτικα, ποὺ ζῆτε τώρα στὴν ἐλεύθερη Πατρίδα, τὴν μητέρα μας Ἑλλάδα, νὰ μὴ τὴν ξεχάσετε. Κλεῖστε στὶς καρδιές σας τὴν Πατρίδα τῶν πατέρων σας καὶ νὰ ζῆτε μὲ τὴν ἐλπίδα, πὼς σεῖς θὰ ἀγωνισθῆτε νὰ τοὺς δώσετε τὴν ἐλευθεριά . . .

Μία ἐντυπωσιακὴ παρέλασις

Τὸ ἱστορικὸ σημείωμα, θὰ τελειώση μὲ τὶς ἀναμνήσεις τοῦ σχολάρχου ἀπὸ μιὰ ἐντυπωσιακὴ παρέλασι τῶν Ἑλληνοπαίδων Ἀδριανουπόλεως εἰς ἀπάντησιν προκλητικῆς παρελάσεως τῶν Βουλγαροπαίδων.

«Οἱ Βούλγαροι τὴν 11ην Μαΐου ἑορτάζουν τὴν ἑορτὴν τῶν ἐκχριστιανισάντων αὐτοὺς Ἑλλήνων μοναχῶν Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου.

Εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην συνεκεντρώνοντο οἱ Βούλγαροι εἰς τὸ «Σεράϊ», ἐσυνήθιζον δὲ νὰ προσκαλοῦν καὶ προξένους (ἐκτὸς βεβαίως τοῦ Ἕλληνος).

Κατὰ τὴν 11ην Μαΐου τοῦ 1906 μεταξὺ τῶν προξένων τῶν προσκληθέντων εἰς τὴν ἑορτὴν ἦτο καὶ ὁ Γάλλος συνοδευόμενος μάλιστα καὶ ὑπὸ ἑνὸς Παρισινοῦ δημοσιογράφου.

Οἱ Βούλγαροι διὰ νὰ παρουσιάσουν πλῆθος μαθητῶν ἐκτὸς τῶν τοῦ Γυμνασίου καὶ οἰκοτροφείου των, τῶν ὁποίων οἱ περισσότεροι ἦσαν ἐκ Βουλγαρίας, καὶ τῶν μαθητῶν τῶν Βουλγαρικῶν σχολείων τῶν Προαστείων Κιγκίου καὶ Κιρισχανέ, οἱ ὁποῖοι συνεποσοῦντο μόλις εἰς ἑκατὸν εἴκοσι, ἔφερον καὶ Βουλγαρόπαιδας ἐξ ἀπεχόντων Βουλγαρικῶν χωρίων, τῶν ὁποίων οἱ περισσότεροι ἔβοσκον πρόβατα. Ἐκάλεσαν δὲ καὶ τοὺς μαθητὰς τοῦ σχολείου τῶν Βουλγαροουνιστῶν, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἐν Ἀδριανουπόλει κτίριον εὐρυχωρότατον περιλαμβάνον ἐκκλησίαν, σχολεῖον, τυπογραφεῖον καὶ κατοικίας τῶν ἱερέων, καθηγητῶν καὶ τῶν ὑποτρόφων μαθητῶν.

Τὴν ἐπιοῦσαν τῆς ἑορτῆς ὁ Γάλλος πρόξενος συναντήσας τὸν Ἕλληνα πρόξενον Δημαρᾶν, τῷ εἶπεν ὅτι πρέπει νὰ ὑπάρχη μέγας ἀριθμὸς Βουλγάρων ἐν Ἀδριανουπόλει, ἀφοῦ ἐπαρουσίασαν τόσον μεγάλον ἀριθμὸν μαθητῶν.

Ὁ Ἕλλην πρόξενος, ἀφοῦ συνέστησεν εἰς τὸν Γάλλον συνόδελφόν του νὰ ἐξακριβώση πόθεν προήρχοντο οἱ τόσον πολλοὶ μαθηταί, προσέθεσε: »Κατ' αὐτὰς τὰ Ἑλληνικὰ Σχολεῖα πρόκειται νὰ ἐκδράμουν ἀπὸ πρωΐας εἰς τὸ «Σαράϊ» καὶ τότε, ἐὰν εὐαρεστῆσθε νὰ παρακολουθήσητε τὴν ἐκδρομήν, θὰ ἴδητε πόση διαφορὰ ὑπάρχει εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Βουλγάρων μαθητῶν».

Τὰ ἔξοδα τῆς ἐκδρομῆς ἀνέλαβε τὸ προξενεῖον λαβὸν τὸ ἓν τέταρτον αὐτῶν παρὰ τῆς Κεντρικῆς Ἐφορείας ἡ ὁποία αὐθορμήτως τὸ προσέφερε.

Τότε ὁ Πρόξενος ἀνέθεσε εἰς ἕνα μάγειρον τὴν προμήθειαν τῶν ἀπαιτουμένων ἀμνῶν καὶ τῶν ἀναλόγων τραπεζῶν, καθισμάτων, πιάτων κλπ., τὴν μεταφορὰν διὰ βαρελίων ποσίμου ὕδατος ἐκ μιᾶς πηγῆς τοῦ χωρίου Δεμερδεσίου καὶ ἐν γένει ὅλων τῶν χρειωδῶν.

Τὴν ὡρισμένην ἡμέραν ἀπὸ πρωΐας συνεκεντρώθησαν εἰς τὸ «Σαράϊ» οἱ μαθηταὶ ὅλων τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων ἀνερχόμενοι εἰς δύο χιλιάδας περίπου. Ἂς μὴ φανῇ δὲ ἀπίστευτος ὁ ἀριθμὸς αὗτος, διότι κατὰ τὸ ἔτος τοῦ-

το κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων αἱ Ἑλληνικαὶ ἐκκλησίαι καὶ τὰ σχολεῖα τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ οὕτως οἱ μαθηταί των ἦλθον ὅλοι εἰς τὸ Γυμνάσιον καὶ τὴν Ἀστικὴν σχολὴν Ἀδριανουπόλεως. Ἡ ἐκδρομὴ παρετάθη μέχρι τῆς ἕκτης μ.μ., ὁπότε ἤρχισεν ἡ παρέλασις διὰ τὴν ἐπιστροφήν.

Ὁ Δημαρᾶς ἀφοῦ ἔφερε τοὺς Γάλλους πρόξενον καὶ δημοσιογράφον εἰς τὸ «Σαράϊ» διὰ νὰ ἴδουν τὸ συγκεντρωθὲν πλῆθος, τὸ ὁποῖον ἀπετελεῖτο ὄχι μόνον ἐκ μαθητῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκ μητέρων καὶ συγγενῶν των, κατὰ τὴν ὥραν τῆς παρελάσεως, παρέλαβον αὐτὸν ἐφ' ἁμάξης εἰς τὸ κέντρον τῆς ἀγορᾶς διὰ νὰ παρακολουθήσουν τὴν παρέλασιν. Ὅταν ἡ παρέλασις εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, ἀστυνόμοι ἱστάμενοι εἰς τὰς παρόδους τῆς κεντρικῆς ὁδοῦ διέκοψαν τὴν κίνησιν τροχοφόρων καὶ πεζῶν ἐπὶ μίαν καὶ πλέον ὥραν, ἕως ὅτου ἔληξεν ἡ παρέλασις.

Διὰ νὰ γίνῃ δὲ ὁρατὴ ἡ παρέλασις μέχρι τοῦ ἄκρου τῆς κεντρικῆς ὁδοῦ διετάχθησαν ὅλα τὰ σχολεῖα νὰ ἐξακολουθήσουν ἕως ἐκεῖ ταύτην, ἐνῶ ἠδύναντο νὰ τὴν διακόψουν πολὺ προτήτερα ὅλα τὰ σχολεῖα, ἐκτὸς τοῦ προαστείου «Κιρισχανέ».

Ὁ Σχολάρχης Ἀριστόβουλος Χρηστίδης συνεχίζει τὶς σημειώσεις του, μὲ τὴν περιγραφὴν τῆς ἑορτῆς τῆς βασιλόπητας εἰς τὸ Ἀρρεναγωγεῖον Ἀδριανουπόλεως, ποὺ εἶναι χαρακτηριστικὴ τοῦ θάρρους καὶ τῆς τόλμης, ποὺ οἱ Ἕλληνες τῆς Θράκης, εἶχαν ἀποκτήσει μετὰ τὴν ἐξόντωσιν τῶν Βουλγάρων Κομιτατζήδων.

«Τὸ 1907 ἐκτίσθη εἰς τὸ προάστειον Κιγίκιον ἀρρεναγωγεῖον. Ἡ τοπικὴ ἐφορεία τοῦ σχολείου ἐπιθυμοῦσα νὰ τελεσθῶσι μεγαλοπρεπῶς τὰ ἐγκαίνιά του ὑπέβαλε περὶ τούτου αἴτησιν εἰς τὴν Κεντρικὴν Ἐφορίαν, ἡ ὁποία ἀνέθεσε τὴν διοργάνωσιν τῆς ἑορτῆς εἰς τὸν καθηγητικὸν σύλλογον τοῦ Γυμνασίου. Ὁ καθηγητικὸς σύλλογος ἀπεφάσισε νὰ γίνουν τὰ ἐγκαίνια τὴν πρώτην Κυριακὴν μετὰ τὴν πρωτοχρονιὰν τοῦ 1908.

Πράγματι τὴν ὡρισμένην ἡμέραν ἀνῆλθον εἰς τὸ προάστειον αἱ δύο ἀνώτεραι τάξεις μετὰ τῶν καθηγητῶν καὶ τῆς μουσικῆς τοῦ Γυμνασίου.

Μετὰ τὴν εἰθισμένην εἰς τοιαύτας περιστάσεις ἱεροτελεστίαν ἦλθεν ἡ σειρὰ τῆς βασιλόπητας, τῆς ὁποίας τὸ κόψιμον ἀνετέθη εἰς τὸν Γυμνασιάρχην,

Οὗτος λαβὼν εἰς χεῖρας τὴν μάχαιραν εἶπε μεγαλοφώνως:

—«Μαθηταί! ἐφέτος κόπτομεν τὴν βασιλόπηταν εἰς τοῦτο τὸ σχολεῖον. Ἂς εὐχηθῶμεν τὸ ἑπόμενον ἔτος νὰ τὴν κόψωμεν εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν».

Εὐνόητον ὅτι ἡ μαθητιῶσα νεολαία ἐν ἐξάλλῳ ἐνθουσιασμῷ ἐχειροκρότησε καὶ ἐβροντοφώνησεν «εἴθε! εἴθε!».

Πρὶν ὅμως τελειώσῃ ἡ ἑορτή, τὸ γεγονὸς κατηγγέλθη εἰς τὸν Βαλῆν (Γεν. Διοικητὴν) καὶ μέχρι τῆς ἑσπέρας ἐστάλη εἰς τὴν Μητρόπολιν τακρίριον (ἔγγραφον), δι' οὗ ἀπητεῖτο ἡ ἄμεσος ἀπομάκρυνσις τοῦ Γυμνασιάρχου. Καὶ ὁ Μητροπολίτης μετὰ πολλῆς δυσκολίας καὶ διὰ πολλῶν παρακλήσεων κατώρθωσε νὰ τὸν κρατήσῃ μέχρι τέλους τοῦ σχολικοῦ ἔτους».

Οἱ Βούλγαροι εἰς Ἀδριανούπολιν

Ἐξαιρετικὸν ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν, αἱ σημειώσεις τοῦ Σχολάρχου, διὰ τὴν περίοδον ποὺ ἡ Ἀδριανούπολις κατὰ τὸν Α΄ Βαλκανικὸν πόλεμον, δι' ἕνα μικρὸν χρονικὸ διάστημα κατέλαβον τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης οἱ Βούλγαροι. Γράφει δὲ σχετικῶς :

«Κατὰ τὸν Βαλκανικὸν πόλεμον οἱ Βούλγαροι, ἀφοῦ ἐπολιόρκησαν ἐπὶ ἓξ περίπου μῆνας τὴν Ἀδριανούπολιν, ἐπὶ τέλους τὴν κατέλαβον τῇ βοηθείᾳ τῶν Σέρβων.

Ἐκ τῶν Τούρκων στρατιωτῶν ὅσοι ἠδυνήθησαν νὰ καταφύγουν μὲ πολιτικὰς στολὰς εἰς τουρκικὰς οἰκίας, ἐσώθησαν. Οἱ ἄλλοι συνελήφθησαν αἰχμάλωτοι καὶ ὡδηγήθησαν εἰς τὴν τοποθεσίαν «Σαράϊ», ὅπου περιωρίσθησαν φρουρούμενοι ὑπὸ Βουλγάρων στρατιωτῶν καὶ ἀφεθέντες νηστικοὶ καὶ διψασμένοι. Διὰ νὰ σιγάσουν τὴν πεῖναν των ἔτρωγον χόρτα, ἀκόμη καὶ φλοιοὺς δένδρων καὶ ἔπινον ἀπὸ τὸ ἀκάθαρτον ὕδωρ τοῦ Τόνσου, παραποτάμου τοῦ Ἕβρου, ὥστε πολλοὶ ἀπέθανον ἐκ τύφου.

Ὀλίγας ἡμέρας μὲ τὴν εἴσοδον τῶν Βουλγάρων εἰς Ἀδριανούπολιν ἔφθασε καὶ ὁ Τσάρος Φερδινάνδος. Τότε οἱ Βούλγαροι στρατηγοὶ ἐζήτησαν ἀπὸ τὴν Μητρόπολιν νὰ ψαλῇ δοξολογία ἐπὶ τῇ ἀπελευθερώσει τῆς πόλεως. Ἀλλ' ἡ δοξολογία μετετράπη εἰς μνημόσυνον, διότι ἦλθεν ἡ εἴδησις τῆς δολοφονίας τοῦ Βασιλέως Γεωργίου.

Αἱ πρῶται ἀσχολίαι τῶν βουλγάρων, μόλις εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν ἦσαν αἱ ἐπιτάξεις οἰκιῶν καὶ δωματίων καὶ ὁ ὑποχρεωτικὸς σημαιοστολισμὸς διὰ βουλγαρικῶν σημαιῶν, τὰς ὁποίας ἐπώλουν οἱ ἴδιοι εἰς ὑπερβολικὰς τιμάς.

Ἔπειτα ἤρχισαν νὰ καταδιώκουν καὶ νὰ συλλαμβάνουν τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους καὶ τοὺς Τούρκους ἐκ τῶν ὁποίων πολλοὺς ἐφόνευσαν.

Μίαν ἡμέραν εἰς τὸ κέντρον τῆς ἀγορᾶς εἷς Βούλγαρος ἀξιωματικὸς ἐφόνευσε διὰ τοῦ ξίφους του ἕνα Τοῦρκον προύχοντα. Εἷς Ἑβραῖος ἀπὸ τὸ κατάστημά του βλέπων τὸν Βούλγαρον ἑτοιμαζόμενον νὰ φονεύσῃ τὸν Τοῦρκον, ἔτρεξε νὰ τὸν σώσῃ παρακαλῶν τὸν Βούλγαρον καὶ λέγων ὅτι ὁ Τοῦρκος ἐκεῖνος ἦτο πολὺ καλὸς ἄνθρωπος καὶ ἔκαμε πολλὰς εὐεργεσίας καὶ εἰς τοὺς Χριστιανοὺς καὶ εἰς τοὺς Ἑβραίους. Ἀλλ' ὁ αἱμοβόρος Βούλγαρος τότε ἐφόνευσε καὶ τοὺς δύο.

Ἄλλην ἡμέραν Βούλγαροι στρατιῶται μεθυσμένοι ἀνῆλθον μὲ μίαν γκάϊδαν εἰς τὸ μεγαλοπρεπὲς τέμενος Σουλτὰν Σελήμ. Τότε εἷς ἐξ αὐτῶν μὲ τὴν γκάϊδαν ἀνέβη εἰς τὸν πρῶτον ὄροφον ἑνὸς μιναρὲ παίζων τὴν γκάϊδαν, ἕτερος δὲ ἀνέβη εἰς τὸν δεύτερον ὄροφον καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἤρχισε νὰ οὐρῇ

Μεταξὺ τῶν οἰκιῶν τὰς ὁποίας ἐπέταξαν οἱ Βούλγαροι, ἦτο καὶ ἡ οἰκία τοῦ γηραιοῦ ἰατροῦ Κωνσταντίνου Δήμητσα. Εἰς αὐτὴν ἔμενε μόνον ἡ οἰκογένεια τοῦ ἐπὶ θυγατρὶ γαμβροῦ του Στεφάνου Ἠλιάδη, διευθυντοῦ ὑποκαταστήματος τῆς Γερμανοανατολικῆς Τραπέζης, ὁ ὁποῖος διετάχθη ὑπὸ τῆς

διευθύνσεως τῆς Τραπέζης, νὰ μὴ ἐγκαταλείψη τὴν θέσιν του. Ὁ πενθερός του μετὰ τοῦ ἐπίσης ἰατροῦ υἱοῦ του Ἀλεξάνδρου εἶχον φύγει εἰς Κων)πολιν. Εἰς τὴν οἰκίαν αὐτὴν μετέβαινον ἐγὼ τετράκις τῆς ἑβδομάδος ποραδίδων Ἑλληνικὰ καὶ μαθηματικὰ εἰς τοὺς τρεῖς υἱοὺς τοῦ Ἠλιάδου. Εἰς τὴν οἰκίαν αὐτὴν ἐπιταχθεῖσαν ἐγκατεστάθη ὁ Βούλγαρος συνταγματάρχης Σουρμπάνωφ. Αὐτὸς ἐζήτησε νὰ γνωρισθῇ μὲ τὸν καθηγητὴν τῶν τέκνων τοῦ οἰκοδεσπότου, ἐμὲ δηλαδή, τὸ ὁποῖον ἔγινε ἓν ἀπόγευμα.

Ἡ συνομιλία μας ἔγινεν εἰς τὴν Ἑλληνικήν, τὴν ὁποίαν ὡμίλει κάλλιστα, καθ' ὅσον μάλιστα εἶχε φοιτήσει, ὅπως ὁ ἴδιος μοὶ εἶπεν, εἰς Ἑλληνικὸν Γυμνάσιον τῆς Μακεδονίας καὶ συχνὰ ἐπανελάμβανε τὸ τοῦ Δημοσθένους «δεῖ δὴ χρημάτων, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ ἄνευ τούτων οὐδὲν ἐστι γενέσθαι τῶν δεόντων». Εἰς τὰς συνομιλίας μας ὁ συνταγματάρχης ἰσχυρίζετο ὅτι οἱ Ἕλληνες τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας ἦσαν Βούλγαροι, οἱ ὁποῖοι ἔχασαν τὴν μητρικήν των γλῶσσαν ἐπειδὴ τὸ Πατριαρχεῖον δὲν ἐπέτρεπεν εἰς τοὺς Βουλγάρους νὰ ἔχουν ἰδικά των σχολεῖα !!! Ἔφερε δὲ ὡς παράδειγμα τὸν ἑαυτόν του, ὁ ὁποῖος ἀναγκαστικῶς ἔμαθε τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν!!!

Ὅταν ἤρχισεν ὁ δεύτερος Βαλκανικὸς πόλεμος, καθημερινῶς μοὶ ἀνήγγειλλε νίκας τῶν Βουλγάρων καὶ ἰσχυρίζετο ὅτι οὗτοι κατέλαβον καὶ τὴν Θεσσαλονίκην καὶ ἐπροχώρουν εἰς τὴν Θεσσαλίαν πρὸς τὴν Λάρισαν.

Μίαν ἡμέραν μάλιστα μοὶ ἀνήγγειλε περιχαρής, ὅτι εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Ἀδρ)πόλεως οἱ Βούλγαροι ἔφεραν Ἕλληνας αἰχμαλώτους καὶ Ἑλληνικὰς σημαίας καὶ τηλεβόλα ὡς λάφυρα, μάλιστα μοὶ ἐπρότεινε νὰ μεταβῶ δι' ἐξόδων του εἰς τὸν σταθμὸν διὰ νὰ ἰδῶ καὶ πεισθῶ.

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας μετέβην δι' ἐργασίαν μου εἰς τὸν σταθμὸν ὅπου ἐπληροφορήθην, ὅτι ὄχι μόνον Ἕλληνας αἰχμαλώτους καὶ ἑλληνικὰ λάφυρα δὲν ἔφερον, ἀλλὰ κοὶ ἀντιθέτως ἔφευγον στρατεύματα ὄχι πλέον σιδηροδρομικῶς, ἀλλὰ δι' αὐτοκινήτων, καθ' ὅσον διεδίδετο ὅτι ἡ σιδηροδρομικὴ συγκοινωνία πέραν τῆς Ξάνθης εἶχε διακοπῇ.

Ἐπιστρέψας εἰς τὴν πόλιν μετέβην εἰς τὴν οἰκίαν Δήμησα διὰ νὰ ἀναγγείλω εἰς τὸν κ. συνταγματάρχην ὅ,τι εἶχον πληροφορηθῆ. Δὲν τὸν εὗρον ὅμως, διότι καὶ αὐτὸς τὴν πρωΐαν εἶχεν ἀναχωρήσει ἐξ Ἀδρ)πόλεως.

Διὰ νὰ τελειώσω τὰ περὶ τῆς κατοχῆς τῆς Ἀδρ)πόλεως ὑπὸ τῶν βουλγάρων σημειώνω, ὅτι οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ οἱ στρατιῶται των περιερχόμενοι τὸ ἄστυ ἐζήτουν νὰ εὕρουν Βουλγαρικὰς οἰκίας. Ὅταν δὲ τοὺς ἐβεβαίωναν ὅτι καμμία βουλγαρικὴ οἰκία δὲν ὑπῆρχε εἰς τὸ ἄστυ ἐξεπλήττοντο, διότι ἀπὸ τὴν πατρίδα των ἦσαν πληροφορημένοι ὅτι ὁ μεγαλύτερος πληθυσμὸς τῆς ἱστορικῆς πόλεως ἦτο Βουλγαρικός

Ἐπίσης ὅταν ὁ Βουλγαρικὸς στρατὸς μετὰ τὴν κατάληψιν τῶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν ἔφθασεν εἰς τὸ Λουλὲ-Βουργάζ, ἐζήτουν τὸ βουλγαρικὸν σχολεῖον καὶ τὴν βουλγαρικὴν ἐκκλησίαν. Ὅτε δὲ ἔλαβον τὴν ἀπάντησιν ὅτι ἐκεῖ

δὲν ὑπῆρχεν οὐδὲ εἷς Βούλγαρος, εἶπον: «Καὶ ὅμως οἱ ἰδικοί μας ἔλεγον, ὅτι ἐδῶ ὑπάρχουν Βούλγαροι μὲ ἐκκλησίαν καὶ σχολεῖον».

***

Εἰς μίαν σειρὰν σημειωμάτων, τὸν ἄγνωστον θρακικὸν ἀγῶνα, προσπαθήσαμε νὰ τὸν καταστήσωμε γνωστὸν εἰς τὸ πανελλήνιον. Ἐὰν ἡ προσπάθειά μας αὐτὴ ἐπέτυχε ἢ ὄχι, ἂς τὸ κρίνουν οἱ ἀναγνῶσται μας. Βέβαια, ἀτέλειες ὑπάρχουν. Ἀλλὰ τὰ σημειώματά μος αὐτά, καθαρὰ ὡς ρεπορτάζ, πρέπει νὰ γίνουν τὸ λιθάρι, ἐπάνω στὸ ὁποῖον θὰ οἰκοδομηθῇ ἡ ἱστορία τοῦ Θρακικοῦ ἀγῶνος, ποὺ δὲν ὑπολείπεται ἀπὸ τὸν ὑπέροχον Μακεδονικὸν καὶ Ἠπειρωτικὸν ἀγῶνα. Εἶναι ἕνα ἐθνικὸν τρίπτυχον—Μακεδονικός, Ἠπειρωτικὸς καὶ Θρακικὸς ἀγὼν ἀλλὰ μόνον τὸ τρίτον μέρος αὐτοῦ, δηλαδὴ ὁ Θρακικὸς ἀγών, ἔμεινε ἄγνωστος μέχρι σήμερον. Καὶ αὐτοὶ οἱ πρωταγωνισταί του, ὁ ἀείμνηστος Γεώργ. Κονδύλη, καὶ ὁ Στυλιανὸς Γονατᾶς, ποὺ ζῇ ἀκόμη, ἄγνωστον διὰ ποίους λόγους, δὲν ἔδωσαν, ἰδίως ὁ δεύτερος, παρὰ μόνον ἐλάχιστα στοιχεῖα. Ὕστερα ἀπὸ τοὺς Θρακιώτας ἀγωνιστάς, ἐλάχιστοι σήμερον εὑρίσκονται ἐν ζωῇ. Κι' αὐτοὶ δὲν ἐγκατέλειψαν σημειώσεις ἢ ἀκόμη κι' ἂν ἐγκατέλειψαν, μετὰ τὸν θάνατόν των, οἱ ἀπόγονοί των, κατέστρεψαν ἕνα πολύτιμον ὑλικόν, ποὺ ἐὰν ἐσώζετο σήμερον, θὰ ὁλοκλήρωνε τὴν ἱστορίαν τοῦ ὑπερόχου ἀγῶνος τῶν Θρακῶν.

Νομίζομεν ὅμως, πὼς οἱ εἰδικοὶ καὶ οἱ ἱστορικοί, ἔχουν τώρα τὸν λόγον. Καὶ πρῶτα ἀπ' ὅλους, ἡ Θρακικὴ Ἑστία Θεσσαλονίκης. Ἂς μᾶς ἐπιτραπῇ, εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, νὰ ἐκφράσωμεν ἕνα πικρὸν παράπονον, ὄχι μόνον ὡς δημοσιογράφοι, ἀλλὰ καὶ ὡς Θρᾷκες. Ἠγνόησε, παρὰ τὰς ὀχλήσεις, ἡ Θρακικὴ Ἑστία, ὡς ὀργάνωσις, τὴν προσπάθειά μας. Ἐνῷ ἀντίθετα, ὅσοι ἐκ τῶν Θρακῶν, ποὺ εἶναι σκορπισμένοι εἰς Βόρειον Ἑλλάδα, εἶχαν στοιχεῖα, ἔσπευσαν νὰ τὰ θέσουν εἰς τὴν διάθεσίν μας. Γι' αὐτὸ τοὺς εὐχαριστοῦμε ὁλόθερμα.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ὁ σπόρος ἐρρίφθη. Τώρα καλοῦνται οἱ πλέον ἁρμόδιοι ἀπὸ ἡμᾶς νὰ τὸν θερίσουν τὸν σπόρον αὐτὸν καὶ νὰ τὸν ἀξιοποιήσουν. Τώρα ποὺ εἶναι ἐνωρίς, γιατὶ ὕστερα ἀπὸ ὀλίγα χρόνια θὰ χαθοῦν κι' αὐτοὶ ποὺ ἔζησαν τοὺς ὡραίους ἀγῶνας καὶ ἔτσι θὰ λησμονηθοῦν τὰ πάντα. Ἡ Θρακικὴ Ἑστία ὀφείλει ν' ἀναλάβῃ μία πρωτοβουλία [1]. Ν' ἀναθέσῃ εἰς ἕνα ἐπιτελεῖον διανοουμένων καὶ ἀνθρώπων τῶν γραμμάτων—Δόξα σοι ὁ Θεὸς ἡ Θεσσαλονίκη εἶναι πλημμυρισμένη ἀπὸ Θρᾷκες διανοουμένους καὶ ἀσχολουμένους μὲ τὰ γράμματα—ν' ἀσχοληθῇ μὲ τὴν συλλογὴν τῶν πληρο-

1. Σ. Δ. Τὴν πρωτοβουλία αὐτή, ἀπὸ μακροῦ χρόνου, ἀνέλαβε ἡ ἐν Ἀθήναις Ἑτ. Θρ. Μελετῶν πραγματοποιήσασα τὸν πυρῆνα καὶ συλλέξασα τόσον ὑλικὸν εἰς τὰ δημοσιεύματά της ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ.

φοριῶν καὶ τῶν στοιχείων διὰ τὸν Θρακικὸν ἀγῶνα, νὰ τὸν προβάλη εἰς πανελλήνιον κλίμακα, διὰ νὰ γίνη κτῆμα τῶν νεωτέρων ἑλληνικῶν γενεῶν.

***

Θὰ τερματίσωμεν τὰ σημειώματά μας, δίδοντας καὶ πάλιν τὸν λόγον εἰς τὸν σχόλαρχον Ἀριστόβουλον Χρηστίδην, ὁ ὁποῖος ἀφοῦ μᾶς περιγράψη τὴν κατάστασιν τῶν ἑλληνικῶν σχολείων εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν μετὰ τοὺς βαλκανικοὺς πολέμους, θὰ κλείση τὰς ἀναμνήσεις του, ἁπλᾶ, ὅπως ἁρμόζει εἰς ἀγωνιστὰς μὲ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πρωτευούσης τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης τὸ 1920 ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸν στρατόν.

«Ὅταν οἱ Τοῦρκοι, ἀνακατέλαβον τὴν Ἀδριανούπολιν, γράφει ὁ Ἀριστόβουλος Χρηστίδης, τὸν Ἰούλιον τοῦ 1913, κατ' ἀρχὰς ἔκρυψαν τὸ κατὰ τῶν Ἑλλήνων μῖσος των καὶ ἐφέρθησαν ὁπωσδήποτε καλά, ἐπειδὴ εἶχον ἀνάγκην νὰ στείλουν ἑλληνικὰς ἐπιτροπὰς εἰς τὸ ἐν Βουκουρεστίῳ συνερχόμενον συνέδριον, αἱ ὁποῖαι νὰ δηλώσουν ὅτι οἱ Ἕλληνες τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐπροτίμων τοὺς Τούρκους καὶ ὄχι τοὺς Βουλγάρους.

Ἀφοῦ ὅμως ἐπέτυχον τοῦτο, ἤρχισαν πλέον νὰ φέρωνται βαναύσως καὶ σκληρῶς πρὸς τοὺς Ἕλληνας. Καὶ κατὰ τὸ πρῶτον ἔστρεψαν τὴν προσοχήν των εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν. Ἐζήτησαν ἀπὸ ὅλους τοὺς καθηγητὰς καὶ διδασκάλους νὰ παρουσιάσουν τὰ πτυχία των ἐπικυρωμένα ὑπὸ τῆς διευθύνσεως τῆς παιδείας καὶ ὅσοι δὲν τὰ εἶχον ἐπικυρώσει, διέταξαν τὴν Μητρόπολιν νὰ τοὺς ἀπολύση. Μὲ παρακλήσεις πολλὰς μόλις κατώρθωσεν ἡ Μητρόπολις νὰ κρατήση τὸ προσωπικὸν διὰ νὰ λειτουργήσουν τὰ σχολεῖα.

1) Διώρισαν ἐπιθεωρητὴν τῶν σχολείων κάποιον Φαΐκ ἐφέντην, ἀγράμματον καὶ ἀστοιχείωτον, ὁ ὁποῖος εἰς τὴν πρώτην ἐπίσκεψίν του εἰς τὰ Ἑλλ. σχολεῖα, ἀπήτησε νὰ διδάσκεται ἡ τουρκικὴ γλῶσσα ἀπὸ τῆς πρώτης δημοτικοῦ σχολείου καὶ εἰς τὰ ἄρρενα καὶ εἰς τὰ θήλεα, ἐνῷ πρὸ τοῦ πολέμου ἡ τουρκικὴ γλῶσσα ἐδιδάσκετο μόνον εἰς τὴν ἀστικὴν σχολὴν καὶ μάλιστα μόνον εἰς τὴν ἕκτην τάξιν. 2) Διέταξεν ἐπίσης νὰ ἐγγράφωνται οἱ μαθηταὶ καὶ μαθήτριαι ἐπὶ τῇ βάσει τῶν νοφουσίων των, τὰ ὁποῖα νὰ κρατῶνται ἐν τῇ σχολῇ εἰς χωριστοὺς φακέλλους κατὰ τάξιν. 3) Ἀπήτησε νὰ κρεμασθοῦν εἰς τὴν θύραν ἑκάστης τάξεως ἀβάκια, εἰς τὰ ὁποῖα νὰ γράφεται καθ' ἑκάστην ὁ ὁλικὸς ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν τῆς τάξεως καὶ κάτωθεν αὐτοῦ ὁ ἀριθμὸς τῶν παρόντων κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην.

«Τὴν σκοπιμότητα τοῦ μέτρου τούτου μοὶ ἐξήγησεν ἀργότερον ὁ ἐπιθεωρητής, ὅτε αἱ σχέσεις μας ἔγιναν στενώτεραι, εἰπὼν τὰ ἑξῆς: «Γνωρίζω ὅτι οἱ μαθηταί σας δὲν ἀγαποῦν τὴν γλῶσσαν μας καὶ θέλουν νὰ φεύγουν τὰς ὥρας τῆς διδασκαλίας της. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ δύναμαι νὰ κάμνω τὸν ἔλεγχον τῶν ἀπουσιῶν των».

4) Ἀπήτησε νὰ διδάσκεται ἡ τουρκικὴ γλῶσσα ἓξ ὥρας τὴν ἑβδομάδα

καὶ διὰ τοῦτο ἡ Μητρόπολις ἠναγκάσθη νὰ αὐξήσῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν καθηγητῶν καὶ διδασκάλων τῆς τουρκικῆς.

5) Εἰς τὴν προμετωπίδα τοῦ Γυμνασίου ἦτο μία ἐπιγραφὴ διὰ πλίνθων: «Ἑλληνικὸν Γυμνάσιον». Ἡ ἐπιθεώρησις ἀπήτησε νὰ ξύσωμεν τοὺς πλίνθους καὶ νὰ γράψωμεν ἐπάνω τουρκιστὶ καὶ κάτω ἑλληνιστὶ «ρωμαΐϊκο γυμνάσιο». Ἡμεῖς ὅμως ἀκάμομεν ἕνα μεγάλον δίσκον ἐκ ψευδαργύρου, ὅπου ἐκάμαμεν τὴν ἐπιγραφὴν ὅπως τὴν ἀπήτησεν ὁ ἐπιθεωρητής.

Τελευταία ἀπαίτησις ἦτο νὰ ἔχῃ τὸ γυμνάσιον μίαν μεγάλην σημαίαν, τὴν ὁποίαν νὰ ὑψώνωμεν ἐπὶ τοῦ Γυμνασίου καθ' ἑκάστην Παρασκευὴν καὶ κατὰ τὰ βαϊράμια καὶ ἀναγγελίας τῶν νικῶν τῶν συμμάχων καὶ μὲ τὴν ὁποίαν νὰ παρακολουθῶμεν τὰς παρελάσεις, αἱ ὁποῖαι ἐγίνοντο.

Μίαν τοιαύτην πολυτελῆ σημαίαν μᾶς ἐδώρησεν ὁ Φιλεκπαιδευτικὸς Σύλλογος, ὁ ὁποῖος ἐφοβεῖτο μήπως τοῦ τὴν ἁρπάσουν οἱ Τοῦρκοι.

Κατὰ μίαν ἑορτὴν βαϊραμίου διετάχθησαν οἱ καθηγηταὶ τοῦ Γυμνασίου καὶ οἱ διδάσκαλοι τῆς Ἀστικῆς Σχολῆς νὰ μεταβοῦν εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς παιδείας διὰ νὰ παρουσιασθοῦν εἰς τὸν Βαλῆν καὶ νὰ τὸν συγχαροῦν διὰ τὴν ἑορτήν. Εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς παιδείας, τῆς ὁποίας ὁ χῶρος ἦτο μικρὸς καὶ τὰ καθίσματα ὀλίγα, ὅταν εἰσῆλθον οἱ Ἕλληνες ἐκπαιδευτικοί, τὰ εὗρον ὅλα κατειλημμένα ὑπὸ τῶν Τούρκων συναδέλφων των, ὥστε αὐτοί, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπῆρχον καὶ ὑπερεξηκονταετεῖς τὴν ἡλικίαν ἐστάθησαν ὄρθιοι.

Τὸ ἴδιο συνέβη καὶ ὅταν μετέβησαν εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν ὑποδοχῶν τοῦ Βαλῆ, ὅπου τὰ καθίσματα καὶ πάλιν κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐκπαιδευτικῶν. Καὶ ὅταν ἐντὸς δίσκου προσεφέρθησαν κουραμπιέδες, αὐτοὶ ἐδόθησαν καὶ πάλιν εἰς τοὺς Τούρκους ἐκπαιδευτικούς.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν Βαλῆς Ἀδριανουπόλεως ἦτο ὁ φανατικώτατος μισέλλην Χατζῆ—Ἀδήλ. Αὐτὸς ἐπιστρέφων κατὰ μίαν περιοδείαν του ἐκ Σαμακοβίου μετὰ τοῦ ἀνηλίκου υἱοῦ του ἐπυροβολήθη ὑπὸ λιποτακτῶν Τούρκων στρατιωτῶν φονευθέντος τοῦ υἱοῦ του.

Αὐτὸν τὸν φόνον ὁ μισέλλην βαλῆς ἀπέδωσεν εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ συνέλαβεν καὶ ἔφερεν εἰς τὰς φυλακὰς Ἀδριανουπόλεως πολλοὺς Ἕλληνας ἐκ τῶν χωρίων Σαμακοβίου, Σαρακίνας καὶ Σκεπαστοῦ καὶ διέταξε τὸν ἐκτοπισμὸν τοῦ Σκοποῦ, τοῦ ὁποίου οἱ κάτοικοι ἠναγκάσθησαν νὰ ἐνοικιάσωσιν ἀντὶ τεσσάρων λιρῶν μίαν βωδάμαξαν δύο οἰκογένειαι, διὰ νὰ ἀναγκασθοῦν τοιουτοτρόπως νὰ ἐγκαταλείψουν περισσότερα λάφυρα εἰς τοὺς Τούρκους.

Ὁ Χατζῆ Ἀδὴλ ἐμήνυσε μίαν ἡμέραν διὰ τοῦ Ἕλληνος μουαβίνη[1] (βοηθοῦ) του, ὅτι θὰ ἐπεσκέπτετο τὸ Γυμνάσιον καὶ τὴν Ἀστικὴν Σχολήν. Κατὰ τὴν ἐπίσκεψίν του εἰς τὸ Γυμνάσιον ἔφθασε μέχρι τῆς 12ης ὥρας,

1. Πιθανῶς τοῦ Γιάγκου ἐφένδη Ἀργυροπούλου διδάσκοντος καὶ αὐτοῦ εἰς τὸ ἑλληνικὸν γυμνάσιον.

καθ' ἣν ἀπελύοντο οἱ μαθηταὶ καὶ διὰ τοῦτο ἔστειλεν εἴδησιν εἰς τὸν διευθυντὴν τῆς Ἀστικῆς Σχολῆς νὰ ἀπολύσῃ τὰς ἄλλας τάξεις καὶ νὰ κρατήσῃ τὴν ἕκτην. Ὅταν εἰσῆλθεν εἰς τὴν παράδοσιν, οἱ μαθηταὶ τὸν ἐχαιρέτησαν κατὰ τὸν συνήθη τρόπον, ἀναστάντες ἐκ τῶν θρανίων. Ἐκεῖνος ὅμως, ἀφοῦ τοὺς ἔκαμεν ἕναν τεμενᾶν, τοῖς εἶπεν: «Ἐγὼ σᾶς ἐχαιρέτησα, σεῖς ὅμως δέν μὲ ἐχαιρετήσατε. Λοιπὸν χαιρετήσατέ με μὲ τεμενᾶν, διότι αὐτὸς εἶναι ὁ ἐθνικός μας χαιρετισμός».

Μετὰ ταῦτα διέταξε τὸν διδάσκαλον νὰ συνεχίσῃ τὸ μάθημά του, τὸ ὁποῖον ἦτο ἡ μέθοδος τῶν τριῶν. Μὲ τὰς ἐξισώσεις, ὅταν ἦλθεν ἡ σειρὰ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ καὶ τῆς διαιρέσεως, ἐζήτησε νὰ ἐξακολουθήσῃ αὐτὸς τὴν διδασκαλίαν, καθ' ὅσον κατὰ τὴν νεότητά του εἶχε χρηματίσει διδάσκαλος.

Ἤρχισε λοιπὸν νὰ κάμνῃ τὸν πολλαπλασιασμὸν τουρκιστὶ ἀπαιτῶν ἀπὸ τὸν μαθητὴν νὰ τὸ ἐπαναλαμβάνῃ τουρκιστί. Οὕτω ἐξηκολούθησε μέχρι τέλους καὶ ἀναχωρῶν ἐσύστησεν εἰς τὸν διδάσκαλον νὰ συνηθίσῃ τοὺς μαθητὰς νὰ κάμνουν τὰς τέσσαρας πράξεις καὶ τουρκιστί.

Ὅταν πλέον ὁ πρῶτος παγκόσμιος πόλεμος ἔληξε κατὰ τῶν Γερμανῶν παρουσιάσθη εἰς τὸ γυμνάσιον εἷς Τοῦρκος, ὁ ὁποῖος εἰς ἄπταιστον ἑλληνικὴν γλῶσσαν εἶπε εἰς τὸ προσωπικόν, ὅτι πρέπει πλέον νὰ λησμονήσωμεν τὸ παρελθόν, νὰ συναδελφωθῶμεν καὶ νὰ φροντίσωμεν διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν, ὑποσχόμενος, ὅτι αὐτὸς θὰ δώσῃ ὅλην τὴν προσοχήν του εἰς τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα, τὰ ὁποῖα εἰς τὸ ἑξῆς θὰ εἶναι ἐλεύθερα εἰς τὴν σύνταξιν τῶν προγραμμάτων των. Δὲν ἐπρόφθασεν ὅμως νὰ ἐπιδείξῃ τὰς εὐνοϊκάς του διὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐκπαίδευσιν διαθέσεις του, διότι καὶ αὐτὸς μετὰ τῶν ἄλλων, ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Ἀδριανούπολιν.

Ἡ Ἀπελευθέρωσις

Ὅταν ἡ τουρκικὴ ἀστυνομία ἐπείσθη πλέον, ὅτι ἡ περαιτέρω ἐν τῇ πόλει παραμονή της ἦτο ὀλιγοχρόνιος, ἐκάλεσαν Βουλγάρους ὡπλισμένους, οἱ ὁποῖοι περιφερόμενοι εἰς τὰς ἑλληνικὰς συνοικίας ἐτρομοκράτουν τοὺς Ἕλληνας εἰς βαθμόν, ὥστε νὰ κλείσουν τὰ καταστήματά των καὶ νὰ μένουν κλεισμένοι εἰς τὰς οἰκίας των.

Ἐν τέλει ὅμως, τὴν 10ῃ Ἰουλίου 1920 οἱ Τοῦρκοι ἀστυνομικοὶ ἐγκατέλειψαν τὴν πόλιν μετὰ τῶν φίλων των Βουλγάρων. Τὴν ἀναχώρησιν τῶν Βουλγάρων, πληροφορηθεὶς ὁ Μητροπολίτης Πολύκαρπος, διέταξε τὸν ἀρχιδιάκονον Γεώργιον Μακαρώνην, ἵνα μετὰ τῶν καθηγητῶν, διδασκάλων καὶ νεαρῶν Ἑλλήνων καταλάβωσιν ὅλα τὰ ἀστυνομικὰ τμήματα καὶ διὰ περιπόλων τηρήσωσι τὴν τάξιν ἐν τῇ πόλει.

Οὕτω, ὁ μὲν ἀρχιδιάκονος κατέλαβε τὸ ἐν τῇ γενικῇ διοικήσει κεντρικὸν ἀστυνομικὸν τμῆμα, ἄλλοι δὲ τὰ λοιπὰ τμήματα. Πολλοὶ Ἕλληνες τῶν προαστείων, φοβηθέντες ἐπιδρομὰς Τούρκων κατῆλθον εἰς συγγενικὰς οἰκίας

τοῦ ἄστεως καὶ πολλοὶ Τοῦρκοι εἰς φιλικάς των οἰκίας τοῦ ἄστεως. Κανεὶς ὅμως δὲν ἔπαθε τίποτε, διότι ἐτηρήθη ἀπόλυτος τάξις καὶ ἡσυχία καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ διήμερον διάστημα.

Τὴν πρωΐαν τῆς Κυριακῆς 12ης Ἰουλίου, πρὶν ἤ εἰσέλθη ὁ Ἑλληνικὸς Στρατός, εἰσῆλθον ἐφημεριδοπῶλαι Ἕλληνες διαλαλοῦντες καὶ πωλοῦντες ἐφημερίδες τῶν Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης.

Τὴν μεσημβρίαν ἤρχισε νὰ εἰσέρχεται εἰς τὴν πόλιν ὁ ἑλληνικὸς στρατός. Πρὸ αὐτοῦ ὅμως εἰσῆλθεν ἡ χωροφυλακή, διὰ νὰ προλάβη τυχὸν ἀντεκδικήσεις Ἑλλήνων κατὰ Τούρκων. Καὶ πράγματι, Ἕλλην τις ἐκ τοῦ προαστείου Κιρισχανὲ ἐπιτεθεὶς κατὰ Τούρκου, συνελήφθη ἀμέσως καὶ ἐφυλακίσθη.

Κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ παρέστησαν καὶ πολλοὶ Τούρκοι ἀναθαρρήσαντες ἐκ τῶν μέτρων τὰ ὁποῖα ἔλαβεν ἡ ἑλληνικὴ χωροφυλακή.

ΣΤΕΦ. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗ

ΠΟΥ ΣΠΕΥΔΕΙ Η ΤΕΧΝΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΗΣ ΣΗΜΕΡΟΝ

Naturam expelles furca tamen usque recurret
Ὁράτιος

Αὕτη ἡ διατριβὴ ἐγράφη κατ' ἀρχὰς διὰ μικρότερον κύκλον ἀναγνωστῶν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀκροατῶν, Ἑλλήνων μέν, ἀλλ' ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος ζώντων, καὶ πλέον ἴσως προδιατεθειμένων εἰς ἀποδοχὴν αὐτῆς. Σήμερον δέ, δημοσιευμένη διὰ τοῦ τύπου, ἂν δὲν κριθῇ ὅλως «ἀνεμώλια βάζουσα» καὶ ὑπὸ τοῦ μεγάλου πληρώματος τοῦ ἔθνους, ἱκανῶς θέλει εὐφράνει τὸν γράψαντα, καὶ θέλει τὸν παρακινήσει εἰς ἐξακολούθησιν καὶ ἄλλων ἔργων τοῦ τοιούτου γένους. ***Στέφ. Κουμανούδης***

Ἀναντιρρήτως οἱ Ἕλληνες ζῶμεν εἰς ἐποχὴν μεταμορφωτικὴν τῶν πάντων. Ἀφοῦ ἅπαξ ὁ ἀρχόμενος ζῆλος τῶν γραμμάτων ἐπέφερε τὴν πολιτικὴν ἀναγέννησίν μας, καθ' ἡμέραν δὲν ἔλειψαν ἀναφαινόμενοι πολλοὶ νεωτερισμοὶ ὠφέλιμοι εἰς τὸ μέγα ὅλον τῆς κοινωνίας μας. Καὶ πολλοὺς μὲν αὐτῶν δὲν παρατηροῦμεν, γινομένης τρόπον τινὰ ἀφ' ἑαυτῶν καὶ ἀνεπαισθήτως, ἄλλως δὲ ἐξ ἐναντίας ἐπεισάγομεν ἡμεῖς αὐτοὶ μὲ συναίσθησιν. Χωρὶς δ' ἀμφιβολίαν, ἂν τὰ νέα ἐμφανιζόμενα πράγματα μέλλουσι νὰ διαρκέσωσιν ἐπὶ πολύ, ὁ δεύτερος οὗτος τρόπος εἶναι καλὸν νὰ μᾶς ὁδηγῇ πάντοτε. Ἄλλως μάλιστα ἐπὶ σπουδαίων ἀντικειμένων, λανθάνομεν ἑαυτοὺς κτίζοντες ἄνευ θεμελίων ἐπὶ σαθροῦ ἐδάφους. Διότι ὅταν ὁ νεωτερισμὸς παρεισδύῃ, οἷον αὐτόματος, ἱκανὸν μέρος τῶν ἐνεργῶν τῆς πολιτικῆς κοινωνίας, ἐξ ἐκείνων μάλιστα, οἵτινες ἔτυχον παιδείας Εὐρωπαϊκῆς, ὑποθέτουσι τὴν νέαν ἰδέαν ἅμα παρουσιασθεῖσαν ὡς παραδεδεγμένην ὡς ἀναγκαίαν καὶ ἐπωφελῆ πρὸ πολλοῦ, (τοὐλάχιστον ἐν τῷ νῷ) καὶ χωρὶς νὰ ἔλθωσιν εἰς λόγους μετὰ τῶν περὶ αὐτοὺς ὀλίγον κατ' ὀλίγον συνειθίζουσι νὰ τὴν θεωρῶσιν ὡς πάτριον, καὶ λησμονοῦσιν ἐπὶ τοσοῦτον τὴν ξένην της καταγωγήν, ὥστε συμβαίνει ἐνίοτε νὰ ἐξαφανίζωνται, ὅταν γίνῃ λόγος περὶ αὐτῆς, ὡς περί τινος ἐπεισάκτου. Τότε βλέπουσιν, ὅτι δὲν φρονεῖ ὅλος ὁ κόσμος τὰ αὐτὰ καὶ ἀγανακτοῦσιν, ὅτι ἡ νέα ἰδέα μετὰ τοσούτου καιροῦ συμβίωσιν ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν,

χρήζει εἰσέτι καὶ συστατικῶν γραμμάτων διὰ νὰ εἶναι παραδεκτὴ ἀπὸ τὴν ὁλοκληρίαν τοῦ ἔθνους. Τὸ δὲ ἄμοιρον παιδείας μέρος τοῦ λαοῦ πάλιν, μὴ προδιδαχθὲν περὶ τοῦ ὠφελίμου τῆς νέας ἰδέας καὶ μὴ προδιατεθὲν πρὸς ἀποδοχὴν αὐτῆς, τὴν ὑποβλέπει ὡς ξένην καὶ ἀκολούθως ἐχθράν, καὶ δυσκόλως οἰκειοῦται μετ' αὐτῆς, ἐπιφυλαττόμενον ἑαυτῷ καὶ τότε τὸ δικαίωμα, νὰ ἐναντιοῦνται κατὰ πᾶσαν περίστασιν εἰς αὐτὴν καὶ νὰ τὴν προσβάλλῃ δικαίως ἢ ἀδίκως, ὁσάκις δυνηθῇ. Ὅθεν κρίνομεν ἀναγκαίαν τὴν διὰ λόγων σύστασιν τῶν ὠφελίμων νεωτερισμῶν, ἐλπίζοντες, ὅτι καὶ ἡ νοημονεστέρα μερὶς τοῦ ἔθνους καταλαμβάνουσα τοιουτοτρόπως τὴν ἀληθῆ αὐτῶν φύσιν καλήτερον, θέλει τοὺς ἐγκολπόνεσθαι ἀσμενέστερα καὶ θέλει ἀναζητεῖ τὸν καταλληλότατον τρόπον πρὸς τὴν διάδοσίν των. Ταῦτα προοιμιάσθημεν, σκοπὸν προθέμενοι, νὰ καταστήσωμεν γνωστοτέραν τὴν ὁδόν, τὴν ὁποίαν ἐπάτησεν ἤδη ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς κατὰ μέρος εἰς τὰ τῆς τέχνης, καὶ νὰ δείξωμεν τὸ τέρμα, πρὸς ὃ σπεύδει, περιορίζοντες πρὸς τὸ παρὸν τὸ λόγον μας μόνον εἰς τὴν ζωγραφικὴν καὶ γλυπτικήν.

Ποῦ μᾶς φέρει λοιπὸν ἡ ὁδὸς αὕτη ; Εἰς μέρη ὅλως ἄγνωστα πρώην; εἰς ξένους τόπους; Ὄχι. Ἄλλοι λαοὶ χρήζουσι τοιαύτης ξενιτείας πρὸς ἀνεύρεσιν τῶν καλῶν, τῶν κοσμούντων τὸν κοινωνικὸν βίον. Ὁ εὐτυχὴς Ἕλλην ὑπάγει εἰς τὴν Ἑλλάδα πάλιν, τὴν γηραιὰν πατρίδα του, διὰ νὰ ἴδῃ καὶ νὰ μάθῃ τὰ ὅσα εἶχε λησμονήσει πρὸ τοσούτων αἰώνων, ὡς ἀπομακρυνθεὶς αὐτῆς νοερῶς διὰ τὸ ἀδυσώπητον τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν ἄλλων περιστάσεων καὶ ἐπιρροῶν. Ἀλλ' ἡ Ἑλλὰς αὕτη, εἰς ἣν θέλει ἀνατρέξει εἶναι ἡ ἱστορικὴ ἐκείνη Ἑλλάς, ὡς τὴν βλέπομεν εἰς τὰ βιβλία τῶν προγόνων μας καὶ εἰς τὰ ἐκ τῆς γῆς ἀνασκαπτόμενα φιλοτεχνήματά της. Εἰς αὐτὴν δὲ ἐπρόσεξαν πρὸ ἡμῶν καὶ ἄλλοι λαοί, συνιδόντες ὀψέποτε τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἀθλιότητα, οἱ Εὐρωπαῖοι, καὶ οἰκειοποιήθησαν ὅλην της τὴν οὐσίαν νὰ εἴπω οὕτως. Ὅθεν τὰ ἴχνη αὐτῶν ἀκολουθοῦντες ὡς ὁδηγῶν καὶ εἰς τὰ τῆς τέχνης, καθὼς καὶ εἰς τὰς ἐπιστήμας, δὲν πράττομεν ἄλλο, εἰμὴ νὰ πλησιάζωμεν τοὺς νῦν ἰδιοκτήτας τῆς παλαιᾶς σοφίας τῶν προγόνων μας, αὐξήσαντες ὅμως βέβαια πολυτρόπως τὸ ἐμπιστευθὲν αὐτοῖς παρὰ τῆς θείας προνοίας τάλαντον πρὸ αἰώνων. Καὶ εἶναι ἤδη καιρός, νὰ συνίδῃ ὅλον τὸ ἔθνος ταύτην τὴν ἀλήθειαν, ὅσον ἔνεστι, διὰ νὰ ποτίζεται μὲ περισσοτέραν ἐμπιστοσύνην τὰ νάματα τῆς ὅλης Εὐρωπαϊκῆς σοφίας, ὡς πηγάσαντα ἐξ Ἑλληνικῆς γῆς, καὶ διὰ τοῦτο προσφορώτατα εἰς τὸν ὀργανισμὸν ἡμῶν καθὸ Ἑλλήνων. Ἂν δὲ λόγοι τινὲς σεμνότεροι τυχὸν βάλλωσι προσκόμματα μετὰ τῆς ἀνηκούσης προσοχῆς γινομένην προσκόλλησιν εἰς τὰ τῶν Εὐρωπαίων, εἶναι τοῦ παρόντος μάλιστα καιροῦ καὶ ὄχι τοῦ μέλλοντος, νὰ ἐξετάζωμεν αὐτοὺς τοὺς λόγους, ἂν πηγάζωσιν ἀπὸ τὸν ὀρθὸν λόγον πρὸ πάντων, καὶ δεύτερον ἂν ἔχωνται ἱστορικῆς τινος ἀληθείας, καταφεύγοντες ὡς πρὸς τὸ τελευταῖον τοῦτο εἰς ἐρεύνας, αἵτινες δεικνύουσι τὴν ἀρχικὴν κατάστασιν τῶν πραγμά-

των καὶ τὰς ἐν τῷ χρόνῳ μεταβολὰς αὐτῶν, νὰ μᾶς διδάσκωσι περὶ τῶν ἀληθῶν αἰτίων καὶ οὕτω νὰ μᾶς προδιαθέτουσιν εἰς παραδοχὴν τοῦ ἀναφαινομένου καλοῦ. Ἂς μᾶς συγχωρηθῇ νὰ προχωρήσωμεν πρὸς τὸ παρὸν τοιουτοτρόπως.

Ἡ ζωγραφικὴ τῶν Εὐρωπαίων, τὴν ὁποίαν (ἀφοῦ ἐπιτοπίως κατηντήσαμεν σχεδὸν παντελῶς ἄμοιροι ἀξίου τρόπου παραστάσεως θείων καὶ ἀνθρωπίνων ἀντικειμένων), ἔχομεν νὰ μιμηθῶμεν τὴν σήμερον ἀναγαίως, εἶναι ἐξακολούθησις τῆς ἀρχαίας τῶν Ἑλλήνων, ἥτις ἐν καιρῷ τῆς παρακμῆς της μετέβη εἰς χρῆσιν τῶν πρώτων Χριστιανῶν, καὶ τροποποιηθεῖσα ἔπειτα ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν τεχνιτῶν ὄχι ἐπὶ τὸ βέλτιον, διὰ λόγους οὓς θέλομεν ἐκθέσει κατωτέρω, διεδόθη εἰς τοὺς Δυτικούς, καὶ διετηρήθη μὲν πολὺν καιρὸν καὶ μεταξὺ αὐτῶν εἰς δεσμὰ ἀνοίκεια αὐτῆς, τέλος ὅμως διὰ τὸ δραστήριον τῆς φύσεως τῶν λαῶν τούτων, ἐνασχοληθέντων καὶ εἰς τὴν ἄμεσον σπουδὴν τῆς ζώσης φύσεως, ἀνέλαβε τὸ οἰκεῖον κάλλος καὶ μετὰ προσθήκης μάλιστα, κατὰ τοὺς καιροὺς ἐκείνους, ὅτε εἰς τὴν Ἰταλίαν διὰ τῶν γραμμάτων καὶ τῶν ἀνασκαφῶν ἀνεζωπυρεῖτο ὁ πρὸς τὰ ἑλληνικὰ πρωτότυπα πόθος. Τότε οἱ Μιχαὴλ Ἄγγελοι, οἱ Ραφαήλ, οἱ Κορρέγιοι καὶ ὁ λοιπὸς αὐτῶν σύλλογος τρέφοντες τὴν καὶ ἄλλως γόνιμον φαντασίαν των διὰ τῆς θέας καὶ τῆς σπουδῆς τῶν αἰωνίων καλλονῶν τῆς Ἑλληνικῆς μεγαλοφυΐας ἀπεπεράτωσαν διὰ τῶν χειρῶν των τὸ μέγα ἔργον, καὶ ἔστησαν παραδείγματα πρὸς μίμησιν ὅλων τῶν ἐφεξῆς αἰώνων.

Καὶ ἡ γλυπτικὴ ἔτυχε τῆς αὐτῆς ἀναπτύξεως παρὰ τοῖς Εὐρωπαίοις, ὡς διατηρηθεῖσα καὶ εἰς τὴν λατρείαν τῶν Χριστιανῶν συνήθειαν, καὶ προηγήθη μάλιστα τῆς ζωγραφικῆς ὡς πρὸς τὴν πλησίασιν τοῦ φυσικοῦ, καθὼς ἱστοροῦσιν οἱ συγγράψαντες περὶ τούτου τοῦ ἀντικειμένου ἐναπέκειτο ὅμως νὰ λάβῃ εἰς τὰς ἡμέρας μας μόλις τὴν σφραγίδα τῆς καλλιτέχνου ἐντελείας, καὶ τοῦτο πάλιν διὰ τῆς ἀκριβεστέρας ἢ πρώην μιμήσεως τῶν Ἑλληνικῶν ἔργων. Ἡ ἐποχή μας θέλει ἔχει τὴν δόξαν καὶ εἰς τὸ μέλλον, ὅτι προῆξεν ἀριστοτέχνας ὡς τὸν Κανόβαν καὶ Τορβάλδσον. Καὶ οἱ μὲν Εὐρωπαῖοι οὕτω.

Ἡμεῖς δὲ οἱ Ἕλληνες καίτοι τῆς αὐτῆς Ἠπείρου κάτοικοι, καὶ μάλιστα φύσεως ὀξυτέρας καὶ νοημονεστέρας προσέτι, ἐμφορηθέντες ὅμως καθ' ὑπερβολὴν τῶν ξένων ἡμῖν Ἀσιατικῶν ἰδεῶν εἰς ἐποχὴν χρόνου μεταβατικὴν καὶ μορφωτικὴν νέου βίου, ἐμείναμεν ὡς ἐκ τούτου νεναρκωμένοι, ἀκίνητοι καὶ πιστοὶ εἰς τοὺς ἅπαξ ἐν καιρῷ τεχνικῆς παρακμῆς παραδεδεγμένους τύπους, τοὺς νεκρώνοντας πᾶσαν φυσικὴν γονιμότητα τῶν ζωγράφων καὶ μὴ ἐμφαίνοντας κατ' ἀξίαν τὰς ἰδέας τῶν ζωγραφουμένων ἀντικειμένων. Εἶναι δὲ περιεργότατον νὰ ἀνέλθῃ τις διὰ τοῦ νοὸς εἰς τοὺς πρώτους αἰῶνας τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ νὰ ἴδῃ τὴν πάλην δύο συστημάτων ὡς πρὸς τὴν τέχνην, τοῦ μὲν ἀσπαζομένου τὸ κάλλος ὡς ἰδιότητα καὶ ἀπόρροιαν τοῦ θείου, τοῦ δὲ ἀποδοκιμάζοντος αὐτὸ εἰς τὴν ἐπικινδυνωδεστάτην παγίδα τοῦ δαίμονος.

Ἀντεπροσωπεύοντο καὶ αἱ δύο αὗται γνῶμαι ἀπὸ ἐπισήμους πατέρας. Ἐνίκησε δὲ τέλος, ὡς μὴν ὤφειλεν, ἡ δευτέρα καὶ ἔλαβε γενικὸν κῦρος, ὄχι ὅμως ἐπισήμως διὰ κανονικοῦ θεσπίσματος, ἀλλ' ὡς καὶ τόσα ἄλλα, ηὐτήχησε νὰ γένῃ ὡς ἐκ ταὐτομάτου κοινὴ γνώμη τοῦ λαοῦ πρὸς μεγάλην βλάβην τῆς τέχνης καὶ ἔτι μεγαλυτέραν θλίψιν τῶν ὀλίγων εὖ φρονούντων.

Εἰς τοὺς ἀμέσως ὅμως μετὰ τοὺς ἀποστόλους ἀκολουθήσαντας χρόνους τῆς Χριστιανικῆς πολιτείας ὑπῆρχαν ἀκόμη ἐλευθερία τις εἰς τὰς τῆς τέχνης παραστάσεις, καὶ αἱ ὑγιεῖς περὶ τοῦ καλοῦ ἀρχαὶ δὲν εἶχαν παραγκωνισθῆ ἀμέσως, ἂν καὶ οἱ τότε Χριστιανοὶ δὲν ἦσαν ὀλιγώτερον εὐσεβεῖς καὶ θερμοὶ τῶν ἔπειτα. Ἀλλὰ τοιαύτη εἶναι ἡ φύσις τῶν ἀνθρωπιείνων πραγμάτων. Κατ' ἀρχὰς πάντοτε γνῶμαι καὶ δόξαι καὶ συμβουλαὶ ἐκφέρονται ὑπὸ τῶν πρωτουργῶν, ἐπιδεκτικαὶ καὶ τροπολογιῶν καὶ παντελοῦς ἀκυρώσεως κατὰ τὰς περιστάσεις οἱ μετέπειτα ὅμως ἀκολουθοῦντες, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἄνθρωποι μικροτέρων νοητικῶν δυνάμεων καὶ ἀδύνατοι νὰ κατανοήσωσι τὸ μέγεθος καὶ τὰ ἐπακόλουθα τῶν ἐκφρασθεισῶν δοξασιῶν, τὰς διαβεβαιοῦσι μετ' ἰσχυρογνωμίας καὶ μέχρις αὐτῶν τῶν ἐσχάτων συνεπειῶν, καὶ οὕτω πλάττουσι τὴν ἰδέαν τοῦ προστατικοῦ δόγματος. Βλέπομεν λοιπὸν εἰς τὰς ἀρχαιοτάτας παραστάσεις, μάλιστα εἰς τὰς ἀλληγορικὰς τῶν ὁποίων ἔκαμναν συχνὴν χρῆσιν οἱ τότε, τὸν Χριστόν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον νέον ἀγένειον, καλόν, ὡς νέον Δανιὴλ ἐν τῷ μέσῳ τῶν λεόντων ὁλόγυμνον, ὡς νέον Ἰωνᾶν ὁμοίως, ὡς Ὀρφέα κηλοῦντα διὰ τῆς μουσικῆς τὰ θηρία καὶ ὑπὸ πολλὰ ἄλλα σχήματα. Καὶ ὅταν θαυματουργῇ παρίσταται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εὔσχημος καὶ νέος. Ἀλλ' εἰς τὰς διδαχάς του, ὡς ἄνθρωπος ἐμφανισθεὶς εἰς τὸν κόσμον, πολλάκις ζωγραφεῖται ἡλικιωμένος καὶ μάλιστα πολὺ περισσότερον ἢ ὡς συνήθως νομίζεται, προσέτι καὶ ἄμορφος καὶ ἄνευ χάριτος καὶ τὸ περιεργότερον ἐπὶ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ μνημείου ἀπαντᾶται ἐνίοτε ὁ διπλοῦς οὗτος τρόπος τῆς παραστάσεως. Ἡ δὲ ἀντίφασις αὕτη καθίσταται εὐεξήγητος, ὅταν ἐνθυμηθῶμεν τὰς διαφωνίας τῶν πατέρων ἀπὸ τοῦ 2—8 αἰῶνος καὶ ἑξῆς ὡς πρὸς τὸ σχῆμα τοῦ Χριστοῦ, διότι αἱ εἰς τοὺς ἔπειτα αἰῶνας ἀναφανεῖσαι δὲν ἦσαν γνωσταὶ τότε, ἢ δὲν εἶχον κῦρος. Ὁ ἅγιος Αὐγουστῖνος ἐπίσκοπος Ἱππῶνος ἐν Ἀφρικῇ λέγει ρητῶς: Καὶ τοῦ Κυρίου αὐτοῦ τὸ πρόσωπον μυριοτρόπως ζωγραφεῖται κατὰ τὰς διαφόρους φαντασίας (τῶν ζωγράφων), ἦτον ὅμως ἓν ὁποῖον καὶ ἂν ἦτον... Οὔτε ἐγνωρίσαμεν τὸ πρόσωπον τῆς παρθένου Μαρίας, οὔτε τὸ ἐγνωρίσαμεν ἁπλῶς, οὔτε πιστεύομεν. Καὶ ὁ Εἰρηναῖος λέγει τὸ αὐτό. Ἀφοῦ δὲ εἰκόνες γνήσιαι τῶν πρωτίστων τῆς λατρείας ἀντικειμένων δὲν ὑπῆρχον, ἕκαστος τῶν πατέρων κατὰ τὰς ἰδίας περὶ θρησκείας καὶ τέχνης ἰδέας ἐμόρφονε καὶ διέδιδε τὴν περὶ τούτου γνώμην του.

Πρῶτος λοιπὸν τῶν πατέρων, ὅσον εἰξεύρομεν ὁ Ἰουστῖνος ἐπείσθη, ὅτι ὁ Χριστὸς παρουσιασθεὶς ἐν τῷ κόσμῳ ἐν σχήματι ταπεινωσύνης ἐνεδύθη ἀμορφίαν. Ὁ Κλήμης Ἀλεξανδρείας ἐκήρυξε τὰ αὐτά. Ὁ Ἀφρικανὸς

Τερτυλλιανὸς ἐξεφράσθη ὡς ἀκολούθως εἰς διάφορα μέρη τῶν συγγραμμάτων του. Οὔτε τὴν μορφὴν εὐειδὴς τὸ σχῆμα του δὲν εἶχεν ἀνθρωπίνην εὐπρέπειαν. Βασίλειος ὁ μέγας, Κύριλλος Ἀλεξανδρείας ἐπρέσβευον τὰ αὐτά, ὅτι δηλαδὴ ὁ Χριστὸς ἦτο ἄσχημος παρὰ πάντας τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων καὶ ὅτι ὁ Δαβὶδ εἰπὼν περὶ τοῦ Χριστοῦ ὁ ὡραῖος κάλλει κτλ. δὲν ἐννοοῦσε σωματικὸν κάλλος.

Ἀπέναντι τούτων ἄλλη χορεία πατέρων εἶχεν ὅλως δι' ὅλου ἀντιθέτους γνώμας περὶ τοῦ ἀντικειμένου. Ὁ Γρηγόριος Νύσσης 1), Ἱερώνυμος 2), Ἀμβρόσιος Μεδιολάνων 3), Αὐγουστῖνος Ἱππῶνος 4), Ἰωάννης Χρυσόστομος 5) καὶ Θεοδώρητος ἐδίδαξαν ὁμοφώνως, καθὼς καὶ νεώτεροι Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς 6) καὶ Ἀδριανὸς Πάπας Ρώμης 7) ὅτι ὁ Χριστὸς καθὼς διὰ τῶν διδαχῶν του, οὕτω καὶ διὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ του σχήματος εἴλκυε τὰ πλήθη, ὅτι ὁ Ἡσαΐας 8) δὲν προεῖπεν ἄσχημον αὐτὸν κατὰ σῶμα, ἀλλ' ἐννοοῦσε διὰ τῶν ρήσεών του τὴν ἀτιμίαν τοῦ σταυρικοῦ πάθους, ὅτι ὁ πάτηρ ὁ οὐράνιος ἔχυσεν ἐπ' αὐτὸν πλουσιοπαρόχως χάριν σωματικὴν διὰ νὰ τὴν διανέμῃ κατὰ ρανίδα εἰς τοὺς θνητούς. Ὅτι ἦτον καλὸς εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρός του, καλὸς εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν γονέων του, καλὸς ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, καλὸς καὶ ἐν τῷ τάφῳ.

Τοιαῦται ἦσαν αἱ γνῶμαι τούτων τῶν πατέρων, ἀλλ' ὅμως δὲν ἴσχυσαν νὰ ἀνθέξωσιν εἰς τὴν ἄλλην, ἥτις εἶχε πάλιν ἄλλους λόγους ὑποστηρίζοντας αὐτὴν πηγάζοντας ἀπὸ τὸ σοβαρώτερον καὶ μελαγχολικώτερον Ἀνατολικὸν πνεῦμα, τὸ ὁποῖον διαδοθὲν εἰς τοὺς Ἕλληνας εἶχε γίνει, νὰ εἴπω οὕτως, Ἀνατολικώτερον ἑαυτοῦ, προϊόντως τοῦ χρόνου. Κατ' αὐτὸ ἔπρεπεν ἡ ὁλοκληρία τῶν πιστῶν νὰ ἐγκρίνῃ καὶ εἰς τὴν τέχνην τὴν ἀσκητικὴν νέκρωσιν τῆς σαρκός, ὡς φύσει κακοῦ πράγματος, καὶ τὴν ἄρνησιν τοῦ ἀεὶ νεάζοντος κόσμου, καθὼς τάξις τις μερικωτέρα ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἐπραγματοποίει ταῦτα τὰ δόγματα εἰς τὰς ἐρήμους, δι' ὅλον τὸν βίον, Ἡ θεία πηγὴ τοῦ καλοῦ, τῆς ἀδελφῆς ταύτης ἰδέας τοῦ ἀγαθοῦ παρεγνωρίσθη καὶ ἐπρογράφη. Οἱ τεχνῖται δὲν εἶχον πλέον οὐδεμίαν ἐλευθερίαν εἰς τὴν ἐκλογὴν καὶ τὸν τρόπον τῆς παραστάσεως τῶν ὑποθέσεων. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὄντες μοναχοί, ἐξηρτῶντο ἀπὸ τοὺς κροϊσταμένους των, καὶ τί ἄλλο ἢ ἡ ἱεροκρατία κατέσχε καὶ ἐν Αἰγύπτῳ ποτὲ τὴν τέχνην δέκα χιλιάδες ἐτῶν εἰς τὴν αὐτὴν κατάστασιν, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πλάτωνος. Ἔπειτα ἐξέλειπεν ὅλως καὶ ἡ σπουδὴ τοῦ γυμνοῦ σώματος, καὶ ἐξωγράφουν τὸν ἄνθρωπον κατὰ ἀριθμητικὰς συμμετρίας, καὶ ἐκ τῆς μνήμης, τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ συντομωτάτη ὁδὸς εἰς τὴν ἀποπλάνησιν. Ἐπετηδεύθησαν καὶ τὴν ὀλιγίστην δεῖξιν τοῦ γυμνοῦ πρὸς κρύψιν τῆς ἀμαθείας των, καὶ τὰ ὀγκώδη Ἀσιανὰ φορέματα τοὺς ἐφάνησαν ἀξιολογώτατα βοηθήματα, μάλιστα ἐπὶ κοσμικῶν ἀντικειμένων, ὡς αἱ εἰκόνες τῶν βασιλέων ἐπὶ κοσμικῶν ἀντικειμένων καὶ ἀλλαχοῦ. Τότε εἰσέφρησαν εἰς τὰς κεφαλάς των αἱ στρεβλαὶ περὶ καλοῦ ἰδέαι, καὶ τοὺς ἔκαμαν

νὰ θεωρῶσιν ὡς ἄκρον ἄωτον τὰ ὑπομέλανα καὶ κατάξηρα σώματα καὶ νὰ ἐξυμνῶσι τοὺς ὁλοστρογγύλους ὀφθαλμοὺς καὶ τὰς παρὰ φύσιν ἐκείνας.

Ὀφρῦς φυσικῶς εὖ γεφμετρουμένας
Εἰς εὐφυᾶ μίμησιν ἡμικυκλίου

Τότε οἱ πρόγονοι ἡμῶν ἀπεμακρύνθησαν καὶ αὐθόδμητοι καὶ βιασθέντες ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους κολοὺς τύπους διὰ νὰ μὴν ἐνθυμῶνται τοὺς παλαιοὺς θεούς των, καὶ ἔστερξαν νὰ βλέπωσιν εἰς Συριακὰς ἢ Αἰγυπτιακὰς μορφὰς τὸν μόνον ἰδανικὸν τοῦ ὑψίστου τύπου. Ἂς μὴ νομίζωμεν ὅμως, ὅτι εὐκόλως καὶ ταχαίως ἐλησμόνησαν τὰς ἀρχαίας καλλονάς. Δὲν ἦσαν τὸν ἀναίσθητοι, δὲν εἶχαν ἀπολιθωθῇ ἐξαίφνης. Ἐφ' ἱκανὸν καιρὸν ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἐλάλει εἰς τὰ ἐντὸς τῆς καρδίας των. Ἀλλὰ «Στερρὰ γὰρ ἀνάγκα» μᾶς σώξονται εἰδήσεις, ὅτι ζωγράφοι διάφοροι ὑψωθέντες τὴν φαντασίαν καὶ κινηθέντες πρὸς ἐξαμοίωσιν τοῦ Χριστοῦ μετὰ τοῦ Διὸς καθὼς κοινῶς ἐλέγετο, ἠφανίσθησαν διὰ θαύματος καὶ ἀπώλοντο κακοὶ κακῶς.

Ἀφοῦ τοιουτοτρόπως αἱ θεμελιώδεις ἀρχαὶ τῆς τέχνης κατεστράφησαν ἢ παρεμορφώθησαν, βεβαίως ὁ ἀριθμὸς τῶν καλῶν τεχνουργημάτων ὀσημέραι ἠλαττοῦτο, καὶ μάλιστα ἐνῶ καὶ ἡ γλυπτικὴ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀπεμακρύνετο ἀπὸ τὴν δημόσιον λατρείαν, προτιμηθείσης τῆς ζωγραφικῆς ἀνέκαθεν, πρῶτον μὲν ὡς λεπτοτέρας καὶ αἰθεριωτέρας καὶ ἧττον ὑλικῆς τέχνης, καὶ διὰ τοῦτο ἐπιτηδειοτέρας πρὸς παράστασιν Χριστιανικῶν ἰδεῶν, καὶ δεύτερον, ὅπερ ἴσως καὶ τὸ κυριώτερον, διότι ἡ χρῆσις αὐτῆς δὲν ἦτο τόσον συχνὴ εἰς τοὺς ναοὺς τῶν ἐθνικῶν. Λόγοι ἄλλοι ἐσωτερικοὶ βέβαια δὲν ὑπῆρχον, διότι ἀπομίμησις ὄντος φυσικοῦ ἢ ὑπερφυοῦς εἶναι καὶ ἡ εἰκὼν καὶ τὸ ἄγαλμα, ἡ δὲ ὕλη ἐξ ἧς καὶ δι' ἧς ποριζόμεθα τὸ ὁμοίωμα, τὶς δὲν βλέπει ὅτι εἶναι ἀδιάφορος. Κατ αὐτὸν τὸν τρόπον σκεπτόμενοι καὶ οἱ Δυτικοὶ ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς δὲν διέκοψάν ποτε τὴν προσκύνησιν τῶν ἀγαλμάτων μέχρι τῆς σήμερον, καὶ ὅσον τὸ κατ' αὐτοὺς δὲν κατέστησαν τὴν τέχνην μονόφθαλμον. Οἱ δὲ Ἀνατολικοὶ αὐστηρότεροι κατὰ πάντα, ὄχι μόνον καὶ ἀκολουθητικώτεροι, τὰ ἀνάγλυφα μόνον ἐφύλαξαν εἰς τιμήν, ἐκλιπούσης ἀνεπαισθήτως τῆς χρήσεως τῶν ὁλόθεν γεγλυμμένων ἀγαλμάτων, τὰ ὁποῖα ὠνόμαζον οἱ παλαιοὶ περιφανῆ ζῶα. Ἐτιμήθησαν ὅμως καὶ ταῦτα πρώην, διότι ἀναφέρονται εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ βιβλία καὶ ἀνδριάντες καὶ χρυσαῖ καὶ ἀργυραῖ περιστεραὶ κρεμάμεναι ὑπεράνω τῶν κολυμβηθρῶν καὶ θυσιαστηρίων, καὶ ὑπάρχουσιν ἴσως καὶ τὴν σήμερον. Ταῦτα εἶναι τὰ λείψανα ἢ ἴχνη τῆς πάλαι ἀγαλματολατρείας, καὶ παρ' ἡμῖν.

Ἡ δὲ σφόδρα Ἀνατολικὴ ἐπιρροὴ ἀναφαίνεται πάλιν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν, ὅτι δηλαδὴ ἀπομακρύνουσα κατὰ μικρὸν τὰ λίθινα ἀγάλματα ἢ ἀνάγλυφα, διετήρησεν ὅμως ἢ ἀντεισῆξε τὴν συχνὴν χρῆσιν τοῦ ξύλου, τοῦ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ τῶν πολυτίμων λίθων πρὸς κατασκευὴν τῶν αὐτῶν

ἀντικειμένων, ὡς ἐὰν ὕλη ὕλης διέφερεν. Ἀλλ' εἶναι γνωστόν, ὅτι ἡ προτίμησις αὕτη ἦτο ἐξ ἀρχῆς ἰδιάζουσα εἰς τοὺς Φοίνικας, Βαβυλωνίους καὶ Ἑβραίους ἐκεῖθεν λοιπὸν μετέβη εἰς τοὺς Χριστιανούς. Συμφωνοῦσι δὲ οἱ πλεῖστοι τῶν περὶ τέχνης γραψάντων, ὅτι τὸ πολύτιμον τῆς ὕλης δὲν εὐνοεῖ διόλου τὴν ἀνάπτυξιν τῆς τέχνης, μάλιστα δὲ ἐξ ἐναντίας γίνεται παρεμπόδιον ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, καθὸ ἑλκύον πρὸ πάντων τὸ θάμβος καὶ τοὺς ἐπαίνους τοῦ ἀγοραίου καὶ φορτικοῦ πλήθους δι' αὐτὴν ταύτην του τὴν ἀξίαν καὶ ὄχι διὰ τὸ κάλλος τῆς ἐργασίας. Οὕτω διαφθείρει τὸ δημόσιον τὸν τεχνίτην καὶ τὸν καθιστᾷ ἀφιλότιμον. μὴ ἐκτιμῶν τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ καθὸ τοιαῦτα, ἢ ἐγκωμιάζων ἀδιαστόλως καλὰ καὶ κακά, μέτρια καὶ ὑπερφυῆ. Ὁ δὲ τεχνίτης πάλιν διὰ τῆς ῥαθυμίας του διαφθείρει τοῦ δημοσίου τὴν κρίσιν, παρέχων αὐτῷ τὰ τυχόντα, ἂν μόνον κινῶσι τὸ περίεργον τῆς ὄψεως διὰ τὸ πολύτιμον τῆς ὕλης. Ὑπάρχουσι δὲ καὶ ἄλλοι λόγοι, δι' οὓς κρίνεται ἐπιβλαβὴς μᾶλλον ἢ ὠφέλιμος ἡ χρῆσις τῶν πολυτίμων μετάλλων καὶ ξύλων, ἀλλὰ τοὺς παρατρέχομεν ἐνταῦθα ὡς ἀπομακρύνοντας ἡμᾶς τοῦ προκειμένου χωρὶς ἀνάγκης.

Ἐπανερχόμενοι εἰς τὴν σειρὰν τοῦ λόγου λέγομεν, ὅτι ἡ γλυπτικὴ κατ' ἐκείνους τοὺς καιροὺς ἐστερήθη καὶ ἄλλα μέσα δι' ὧν ἠδύνατο νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ὕπαρξίν της τοὐλάχιστον ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κοινωνικοῦ βίου. ἡ κατάργησις τῶν δημοσίων ἀγώνων ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου ἐνέκρωσε βεβαίως τὴν ἐνέργειαν πολλῶν ἀνδριαντοποιῶν ἐνασχολουμένων μόνον καὶ μόνον εἰς τὴν κατασκευὴν εἰκόνων τῶν νικηφόρων ἀθλητῶν. Ὅτι δὲ καὶ αἱ κατ' ἐκείνους τοὺς αἰῶνας συνεχεῖς εἰσβολαὶ τῶν βαρβάρων καταλύουσαι τὴν εὐημερίαν τῶν ὑπηκόων τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους ἔβλαψαν μεγάλως τὰς τέχνας ἐν γένει, δὲν ἀμφιβάλλει κανείς. Ἐνταῦθα δὲν πρέπει νὰ μᾶς διαφύγῃ καὶ ἡ βάρβαρος καταστροφὴ τῶν ναῶν τῶν ἀγαλμάτων τῶν ἐθνικῶν, ἥτις τότε ἐλογίζετο ζῆλος ἀξιέπαινος ἀπὸ μέρους τοῦ ἐπικρατήσαντος θρησκεύματος. Οὕτω ἐξηλείφοντο καθ' ἡμέραν τὰ καλὰ παραδείγματα ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς καὶ τῷ ὄντι ὁ μέγιστος ἐχθρὸς καὶ ὁ πολὺ ὑπερτερῶν τὰς ἐχθρικὰς τῶν ξένων εἰσβολὰς ἦτον ἐντὸς ἡμῶν, ἡ γενικὴ δηλονότι διαστροφὴ τῶν πνευμάτων. Κλίνομεν νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι ἐν γένει, ὅ,τι κοσμικῆς ὕλης ἀντεχόμενον ἐπλαστουργήθη ἢ ἐζωγραφήθη καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει Βυζαντινοῦ βασιλείου μας, ἂν καὶ τόσον ἄσημον καὶ ἀνάξιον μνείας, ἔγινεν ὡς κατὰ συνέπειαν παραβάσεως ἀγράφων καθεστώτων νόμων, οἵτινες ὅμως εἶχον τὸ κῦρος των διὰ τῆς γενικῆς συμπνοίας τῶν λαῶν καὶ ἐπήγαζον ἀπὸ τὴν καθολικὴν συναίσθησιν ἐντὸς τῶν καρδιῶν των.

Ἐξηγούμεθα σαφέστερον. Ἀφοῦ ἅπαξ ἐμίσθωσεν ἡ ἐκκλησία τὴν ζωγραφικὴν εἰς ὑπηρεσίαν της, ἐνόμισέ πως, ὅτι ἤθελε τὴν κάμῃ νὰ τρέξῃ κίνδυνον μιασμοῦ, ἂν τῇ ἐσυγχώρει τοῦ λοιποῦ τὴν ἐξάσκησιν καὶ ἐπὶ ἄλλων ἀνιέρων ἀντικειμένων. Πόσος ὅμως περιορισμὸς τῆς τέχνης ἐντεῦθεν! Πρῶ-

τον ἡ ἐπίκρισις ἔργων τῆς τέχνης, μὴ ὑπαρχούσης κοσμικῆς ζωγραφίας ἐγίνετο λίαν δύσκολος ἐπὶ θρησκευτικῶν ἀντικειμένων. Τὶ λέγω, δύσκολος ; ἐλογίζετο ἔκφρασις ἀθρήσκου πνεύματος. Καθὸ θρησκευτικαὶ μόνον αἱ εἰκονισμέναι παραστάσεις ἀπήτουν ἤδη σέβας ὑπὸ τῶν πιστῶν, καὶ ἐπέβαλλον σεμνὴν σιωπὴν εἰς πάντα, ὅστις ἔκλινε νὰ ζητήσῃ καὶ ἄλλο τι παρὰ πιστὴν ἱστορικὴν ἢ δογματικὴν παράστασιν. Τὶς καὶ σήμερον, ἐρωτῶμεν, εἰσερχόμενος εἰς οἰκίαν προσκυνητοῦ τολμᾷ νὰ ψέξῃ τὴν ὑπὲρ πᾶσαν ἔννοιαν ἀθλίως ἐζωγραψημένην κηροπάνινον εἰκόνα, τὴν ὁποίαν φέρουσιν οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τόσον μακρὰν ἀπέχουσαν χώραν, τὴν Παλαιστίνην ; Ἔπειτα δὲν ἐσκέφθησαν οἱ κατ' ἐκείνους τοὺς καιροὺς τὰ πνεύματα τῶν λαῶν ὁδηγοῦντες, ὅτι τὸ νὰ περιορίσῃ τις τὴν ζωγραφικὴν εἰς μόνα τὰ θρησκευτικὰ ἀντικείμενα ἤθελεν εἶναι ὅμοιον μὲ τὴν πρόθεσιν, τοῦ νὰ ἐμποδίσῃ καὶ τὰ στοιχεῖα τοῦ ἀλφαβήτου, νὰ μὴ σημαίνωσιν ἄλλας ἰδέας, εἰμὴ θρησκευτικάς, καὶ τὴν τεκτονικὴν νὰ μὴ κτίζῃ ἄλλο, εἰμὴ ναούς, καὶ τὴν ραπτικὴν νὰ μὴ συρράπτῃ ἄλλο, εἰμὴ ἱερὰ ἄμφια. Καὶ ὅμως ἔγινε τοῦτο 1) ἐνῷ ἔπρεπεν ἡ ζωγραφικὴ καὶ ἡ γλυπτική, ὡς εὑρισκόμεναι εἰς τὴν σειρὰν τῶν λοιπῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν, καὶ ὡς δυνάμεις καὶ γεννήματα τοῦ ἀνθρωπίνου νοός, νὰ ἔχωσιν ἀναγκαίως καὶ τὸν μέγιστον κύκλον πρὸς δεῖξιν τοῦ μεγαλουργοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ὑπῆρξαν κατὰ δυστυχίαν τῷ ὄντι παρ' ἡμῖν καιροί, 2) ὅτε αἱ διδασκαλίαι τοῦ ὀρθοῦ λόγου ἐξευτελίζοντο, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς Ἀσιανῆς ἀποκλειστικότητος καὶ στασιμότητος παρεσκεύαζε πενίαν καὶ χάριν εἰς ὅλα τὰ πέριξ ἡμῶν, καὶ ὁ πολιτισμὸς τῆς τότε κοινωνίας μονομερὴς κατὰ πολλά, ἐστείρευε κατὰ μικρόν, ἕως ὅτου ἐπὶ τῆς Τουρκικῆς εἰσβολῆς καὶ μετὰ ταῦτα ἔστυψεν ὅλως διόλου. Τὶς ἤδη ἐπ' αἰώνων εἰς τὸ ἔθνος μας ἐζωγράφει ἄλλο τι εἰμὴ θείας εἰκόνας, ἢ τίς ἐτόλμα νὰ ζητήσῃ χθὲς καὶ πρώην ἀπὸ τὸν ζωγράφον ἄλλο τι χωρὶς νὰ προσκρούσῃ εἰς τοὺς περὶ αὐτόν! Ὅθεν καὶ διόλου παράξενον δὲν εἶναι, ἂν ἡ λέξις κακὸν κατήντησε νὰ σημαίνῃ μόνον τὰς ἱερὰς παραστάσεις καὶ ἔχασε τὸ γενικὸν τῆς ἀρχαίας της σημασίας ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ὁ λαὸς ἐχρειάσθη τὴν ἰταλικὴν λέξιν κάδρο διὰ νὰ σημάνῃ τὰς εἰκόνας τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἔδειξε μὲ τοῦτο, ὅτι καὶ τὸ πρᾶγμα αὐτὸ τοῦ ἦτο ξένον. Τοιουτοτρόπως κατέστησαν ξένα τὰ ποτὲ οἰκειότατα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἀλλ' εἶναι δυνατόν, ἡ ἐνδόμυχος κλίσις νὰ ἐξοντωθῇ παντάπασι, νὰ ἀπομάθῃ ὁ Ἕλλην παντελῶς τὰς ἀρχαίας του ἕξεις, ἐν ἑνὶ λόγῳ νὰ ἀρνηθῇ ἐπὶ τοσοῦτον τὴν ἑαυτοῦ καὶ τὴν τῆς ὅλης ἀνθρωπότητος φύσιν, ὥστε παρουσιαζομένων ἔμπροσθεν τῶν ὀφθαλμῶν του τῶν προγονικῶν ἀγαθῶν καὶ καθὸ γεννημάτων τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἁπλῶς, νὰ μὴ θελήσῃ νὰ τἀναγνωρίσῃ ἀλλ' ἐθελοκακῶν νὰ τἀποποιηθῇ καὶ νὰ ριφθῇ ἐκ νέου εἰς τὰς ἀστόργους ἀγκάλας πάλαι ποτὲ ἐκπνευσάσης σοφιστικῆς καὶ ἀφυσίκου ἐποχῆς ;

Ὅτι τοῦτο ἀδύνατον, τὸ δεικνύει κατ' εὐτυχίαν ἡ πεῖρα, καὶ ἡ Εὐρώπη δικαίως θαυμάζει, πῶς οἱ ἀρτιγέννητοι Ἕλληνες ἠδηνήθησαν νὰ οἰκειω-

θῶσι τόσος ταχέως μὲ πολιτικὰ καταστήματα, κατὰ πρώτην προσβολὴν σχεδὸν ἐκ διαμέτρου ἀντικείμενα εἰς τὰς πρὸ ὀλίγου δουλικὰς ἕξεις των. Ἐνῷ λοιπὸν ὁ Εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς εἰσχωρεῖ εἰς τὸ ἔθνος μας διὰ τοὺς λόγους, οὓς προείπομεν, καὶ ἕκαστος καὶ οἰκοθεν γνωρίζει, ἀνάκειται εἰς ἡμᾶς τοὺς σήμερον ζῶντας εἰς αὐτὴν τὴν ἐποχὴν τῶν μεταρρυθμίσεων, νὰ βοηθῶμεν τὴν ὅσον ἔνεστιν ὁμοιόμορφον πρόοδόν του καὶ εἰς τὰ λοιπὰ καθὼς καὶ εἰς τὴν πολιτικήν. Ἀνάγκη ἐλευθεροστομίας ἄν καὶ πικρᾶς, προνοούσης ὅμως τὸ μέλλον συμφέρον τοιούτου ἔθνους, οἷον τὸ Ἑλληνικὸν ὄχι δὲ τῆς εὐήθους ἐκείνης καὶ κολακευτικῆς αὐταρεσκείας, ἥτις ἂν τύχῃ νὰ ἴδῃ εἰς τὰ πέριξ αὐτῆς μικρὰ τινὰ καὶ εὐάριθμα τῆδε κακεῖσε διεσκορπισμένα καλά, ἀναπαύεται πλέον καὶ νομίζει τὴν κατάστασίν της ἀνενδεῆ καὶ εὐδαίμονα. Πιθανὸν νὰ ὑπάρχωσι παρ' ἡμῖν εἰς παλαιὰς ἐκκλησίας ἢ ὅπου ἀλλοῦ, καὶ ὀλίγα ἀξιοθέατα ἔργα τῆς τέχνης, ὅσον μάλιστα οἱ αὐτουργοὶ ἢ ἐξέκλιναν εὐτυχῶς τῆς κοινῆς ὁδοῦ δι' εὐφυΐαν, ἢ ἐζήλωσαν τοὺς Ἰταλοὺς γινόμενοι μαθηταί των. «Ἀλλὰ μία χελιδὼν ἔαρ οὐ ποιεῖ». Ἡμεῖς δὲ πρὸς τὴν καθολικὴν ἔνδειαν ἀφορῶντες παρορμῶμεν εἰς μεταρρύθμισιν.

Ὡς πρὸς τὴν ζωγραφικὴν λοιπὸν καὶ γλυπτικὴν ἔθιμα μόνον καὶ παραδόσεις μὴ στηριζομένας εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον ἔχομεν νὰ ὑπερνικήσωμεν. Καὶ πρῶτον μὲν πρέπει νὰ ἐκτείνωμεν τὸν κύκλον τῆς ἐνεργείας τῶν δύο τούτων ὡραίων τεχνῶν, ἀναγνωρίζοντες τὰ φυσικὰ αὐτῶν ὅρια. Παροδεχόμεθα λοιπὸν πρὸς τῇ θρησκευτικῇ καὶ τῇ ἰδίως εἰκονικῇ ζωγραφίᾳ (Portrait) καὶ τὴν ἱστορικὴν λεγομένην ἢ τὴν κατὰ τοὺς ἀρχαίους μεγαλογραφίαν, ἥτις ὑπόσχεται νὰ μᾶς παρέξῃ πλῆθος εἰκόνων ἐθνικῶν ὑποθέσεων, μορφωτικῶν εὐγενοῦς φιλογενείας καὶ ἀρετῆς καὶ τὴν τοπιογραφίαν προσέτι (Paysage) τὴν κατακηλοῦσαν καὶ γοητεύουσαν τὸν εὐαίσθητον ἄνθρωπον διὰ τῆς ἀληθοῦς καὶ παρθενικῆς ἐκφράσεως τῆς ἀνθούσης ἢ φθινούσης, ἢ ἄλλον ἐπίχαριν ἢ μελαγχολικὸν χαρακτῆρα φερούσης φύσεως καὶ εἴτις ἄλλος κλάδος ὑπάρχει ἐξησκημένος παρὰ τῶν Εὐρωπαίων, ὡς ἡ κατὰ τοὺς ἀρχαίους ρωπογραφία, ἡ ἔχουσα ἀντικείμενον τὴν παράστασιν εἰρηνικῶν, οἰκιακῶν καταστάσεων, κωμικῶν ἢ ἐνθυμίων περιπετειῶν καὶ σκηνῶν τοῦ κοινωνικοῦ βίου, ἔτι δὲ καὶ τὴν ὕπαρξιν τῶν εἰς τὰς τύχας ἡμῶν πολλαπλῶς περιπεπλεγμένων ζώων καὶ φυτῶν. Ἐν ἐνὶ λόγῳ τὸ λεγόμενον παρὰ τοῖς Εὐρωπαίοις genre, τὸ τοσούτων ὑποδιαιρέσεων ἐπιδεκτικόν, καὶ τὸ ὁποῖον ἐκαλλιεργήθη καὶ ἤχθη εἰς βαθμὸν ἐντελείας μέγιστον ὑπὸ τῶν Ὁλλανδῶν. Τὴν ἀγαλματοποίησιν τὴν περιμένουσιν ὁμοίως πολλαὶ ἰδέαι ἐθνικαί, νὰ δώσῃ εἰς αὐτὰς πραγματικὴν ὕπαρξιν, εἴτε εἰς οἰκοδομὰς δημοσίους προσάψῃ τὴν ἐνέργειάν της δευτερευόντως, ἢ εἰς ζωογόνησιν πλατειῶν καὶ περιπάτων στήσῃ ἀνεξαρτήτως τὰ πλάσματά της πρὸς διηνεκῆ ἐκπαίδευσιν τοῦ περιϊστῶντος αὐτὰ πλήθους.

Ἀποφασίζοντες δὲ οὕτω νὰ θέσωμεν εἰς ἐνέργειαν ὅλα τὰ εἴδη τῆς τέ-

χνης, πρέπει συγχρόνως νἀπαλλαχθῶμεν ἀπὸ τὰς χρονίας προλήψεις, καὶ νὰ τολμήσωμεν ἀφοῦ ἅπαξ ἐναγκαλισθῶμεν γενναίας καὶ ἐλευθερίους ἀρχὰς νὰ ἤμεθα καὶ ἀκολουθητικώτατοι. Δὲν πρέπει νὰ ἀσχημονῇ εἰς τὸ ἑξῆς οὔτε ἡ ἄλλη ζωγραφία διά τινας προστετηκότας εἰς τὰ ἀρχαῖα καὶ παντάπασιν ἀλόγως ἐπαινῶντας μὲν ἐνίοτε τὰς Ρωσικὰς εἰκόνας ὡς ὁμοδόξου λαοῦ, καὶ ἀναγνωρίζοντας αὐτὰς ὑπερτέρας τῶν ἡμετέρων, ἀποστρεφομένους δ' ἔπειτα τὰς τῶν Ἰταλῶν, Γερμανῶν, Γάλλων, Ὁλλανδῶν, Ἰσπανῶν, ἀπὸ τοὺς ὁποίους καὶ οἱ Ρῶσοι αὐτοὶ ἐδανείσθησαν ὅσα ἠδυνήθησαν κάλλη, διὰ νὰ ἐξωραΐσωσι τὴν καταγομένην ἀπὸ τὸ Βυζάντιον ζωγραφικήν των. Καὶ δὲν ὀφλισκάνουσιν ἀτοπίαν, ὅσοι παρατρέχοντες πρῶτον μὲν τὴν πάντων διδάσκαλον, μητέρα φύσιν, ἔπειτα δὲ καὶ τὰς πλουσιοπαρόχους πηγὰς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἢ τῶν νεωτέρων Εὐρωπαίων, θαυμάζουσι τοὺς πενιχροὺς αὐλακας τῶν Ρωσσικῶν μιμήσεων, αἵτινες καθὼς εἶναι πασίγνωστον, μένουσι πολὺ κατώτεραι τῶν πρωτοτύπων; Ἂν δὲ οἱ ὀξεῖς τινων ὀφθαλμοὶ ἀνακαλύπτουσι τῷ ὄντι εἰς τὰς τῶν Εὐρωπαίων παραστάσεις τι ἀπᾷδον τῶν ἡμετέρων δοξασιῶν, τότε μήπως δὲν εἶναι δυνατόν, οἱ τεχνῖται ἡμῶν ἀπανθοῦντες τὸ ἐξαίσιον κάλλος καὶ τὸ ὕφος τῶν ξένων φιλοτεχνημάτων, νἀποφεύγωσι τὰς παρεκτροπάς των, ὅσαι καλῶς ἢ κακῶς νομίζονται τοιαῦται; καὶ ἔπειτα δὲν εἶναι ἀποδεδειγμένον διὰ τῆς ἱστορίας τῶν τεχνῶν, ὅτι αἱ μιμήσεις καίτοι μιμήσεις δὲν ἀποκρύπτουσί ποτε κατὰ μᾶλλον καὶ ἧττον τὸ ἦθος καὶ τὸν χαρακτῆρα ἐκείνου ὅστις μιμεῖται; Ὥστε τίς μᾶς ἀπελπίζει, ὅτι προσκολλώμενοι εἰς τοὺς Εὐρωπαίους δὲν θέλομεν φανερώσει καὶ τὸ ἰδιάζον τῆς φύσεως ἡμῶν εἰς τὰ προϊόντα τῆς ἀναγεννωμένης τέχνης μας; Ποῖος μάντις κακῶν δύναται νὰ διϊσχυρισθῇ ἀπὸ τοῦ νῦν, ὅτι δὲν θέλει ἀκούεσθαί ποτε μεταξὺ τῶν λοιπῶν Εὐρωπαϊκῶν σχολῶν τῆς τέχνης καὶ ὄνομα Ἑλληνικῆς, καὶ ἴσως ὄχι ἀσημοτάτης πασῶν; Τοὐλάχιστον τὰ παρηγορητικὰ μαθήματα τῆς ἱστορίας τῶν τεχνῶν ἄλλο τι μᾶς διδάσκουσι, καὶ μᾶς παρακινοῦσι νὰ ἐγκαρτερήσωμεν εἰς τὴν πρόθεσιν τῆς μεταρρυθμίσεως, διότι μᾶς ἐνθυμίζουσιν, ὅτι καὶ παρὰ τοῖς Ἰταλοῖς ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος καὶ παρὰ τοῖς Γάλλοις ὁ Νικόλαος Πουσσῖνος καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἐπροβλήθησαν κατὰ καιρούς, διότι ἔδειξαν πνεῦμα ζωῆς καὶ προόδου, ἀλλὰ τέλος ἐνίκησαν.

Ἕλληνες: «νῦν ὑπὲρ πάντων ἀγών!» Ἀσπαζόμενοι καὶ περιπτυσσόμενοι ψυχῇ καὶ καρδίᾳ καὶ τὰς τέχνας καθὼς καὶ τὰς ἐπιστήμας, ἀποκρούομεν εὐγενέστατα καί τινας μισέλληνας, ἐθελουσίως τυφλώττοντας, οἵτινες μεταξὺ τῶν ἄλλων πικρῶν βελῶν, ὅσα τοξεύουσι καθ' ἡμῶν καὶ τοῦτο συχνάκις μεταχειρίζονται ὡς ἐπιχείρημα μέγιστον ἀποδείξεως τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν διαφθορᾶς, ἐκφωνοῦντες δηλαδὴ δημοσίως, ὅτι ἀπεσβέσθη ἐν ἡμῖν παντελῶς μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ τελευταίου σπινθῆρος τὸ θεῖον ἐκεῖνο πῦρ τῆς ὑψηλῆς τέχνης, ἡ πανάρχαιος ἐκείνη κληρονομία τοῦ φιλανθρώπου Προμηθέως, ἡ

δοξάσασα τοσοῦτον τοὺς προπάτορας ἡμῶν, καὶ ὅτι ἡμεῖς φαινόμεθα ἤδη εἰς τὰς κλίσεις μας πᾶν μᾶλλον ἢ Ἕλληνες.

Ταῦτα διὰ νὰποδείξωμεν ψευδῆ ὄχι μόνον λόγῳ ἀλλὰ καὶ ἔργῳ, εἶναι ἀνάγκη νὰ κινήσωμεν πάντα λίθον, καὶ ἀναγνωρίζοντες πρῶτον τὴν ἰδίαν ἡμῶν φύσιν καὶ δεύτερον τὸ καθολικὸν πνεῦμα τοῦ καιροῦ, νὰ μορφωθῶμεν κατ' αὐτά, ἀποσείοντες πλέον γενναίως τὸν Ἀνατολικὸν τῆς στασιμότητος ζυγὸν ὅστις πάλαι ποτὲ ἐπελθὼν ἀπὸ ξένης γῆς ἐκάθησε βαρὺς ἐπὶ τὸν πολύτλαν τράχηλόν μας, καὶ προστιθέμενοι μετὰ φαιδρότητος εἰς τοὺς προοδεύοντας λαοὺς τῆς ἀνέκαθεν πατρίδος μας Εὐρώπης, ἥτις ἔχει τὸ ὡς ἀληθῶς ἄξιον λογικῶν ὄντων σύνθημα κ ί ν η σ ι ς.

Ἐν Παρισίοις τῇ 25 Μαρτίου 1843

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

1. Εὐχαρίστως ἀνέγνωμεν καὶ ἀποδεχόμεθα πληρέστατα τὸ πνεῦμα τῆς ἀξιολόγου διατριβῆς τῆς καταχωριθείσης εἰς τὸν Ἐρανιστὴν τοῦ Αὐγούστου 1842, καὶ ἐπιγραφομένης: Τί εἶναι ἡ Ἑλλάς; Ἀνατολὴ ἢ Δύσις;

2. Ἴδε Σωζόμενον 5.10, καὶ Νικηφόρον 10, 30, περὶ τοῦ μεταλλίνου ἀγάλματος τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἱδρυθέντος ἀπό τινα Συροφοίνισσαν καὶ θαυματουργοῦντος. Ἐσώζετο μέχρις Ἰουλιανοῦ. Τὸ ἀναφέρει που καὶ Συμεών ὁ λογοθέτης. Καὶ ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρωνύμου περὶ τὰ μέσα τοῦ 8ου αἰῶνος ἀναφέρεται συντριβεῖσα μετ' ἄλλων τινῶν καὶ εἰκών τις Χαλκῆ τοῦ Χριστοῦ. Κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς ὑπῆρχον καὶ χαλκαῖ εἰκόνες τοῦ Μωϋσέως καὶ Σολομῶντος.

3. Δόγμα ἀρχικῶς δηλοῖ δόξαν, ὑπόληψιν, γνώμην.

4. Λόγου χάριν εἰς τὰ γλυπτὰ τῶν κρυπτῶν τοῦ ἁγίου Καλλίστου, τοῦ ἁγίου Μαρκελλίνου, τῆς ἁγίας Ἀγνῆς κτλ. ἐν Ρώμῃ ἔργα τοῦ 4ου, 5ου καὶ 6ου αἰῶνος. Σημειοῦμεν διὰ τοὺς φιλοίστορας, ὅτι εἰς τὸ παρὸν δοκίμιον ἐβοηθήθημεν πολλαχῶς ἀπὸ τὸ καλὸν βιβλίον τοῦ Γάλλου Emeric—David, Histoire de la peinture au moyen age 1812.

5. Ὁ ἅγιος Εἰρηναῖος Λουγδούνων τῆς Γαλλίας ἐπίσκοπος κατὰ Αἱρ. 2, 22, νομίζει, ὅτι ὁ Χριστὸς ἀπέθανε περίπου ἡλικίας 50 ἐτῶν.

6. Καθὼς ἐπὶ ἑνὸς σαρκοφάγου ἐκ μαρμάρου τοῦ 5ου αἰῶνος παρὰ Aringhi rom subt T. I. P. 293, 295, 297, 299

7. Ἰδοὺ οἱ λόγοι του de trinitate G. IV, VIII. Nam et ipsius dominicae facies carnis innumerabilium cogitationum diversitate variatus et fingitur, quae tamen una erat . . . Neque enim novimus faciem virginis mariae, nec novimus omnino nec credimus.

8. Κατὰ Αἱρ. I. 25.

9. Ἐν διαλόγ. μετὰ Τρύφωνος 85, 87.

10. Παιδαγωγ. 3, I. Στρωματ. 3, σελ. 368, 471.

11. Adv. Fud. C. XIV. nec aspectu quidem honestus. De Carn, Chr. C. Hx. nec humanae hosectatis fuit corpus ejus. Adv. Marcion. I. III. C. XVII si inglorius, si ignobillis, si inhonorabitis meus erit christus: talis enim habilu annunciabitur,

12. Εἰς τὸν 44ον ψαλμόν.

13. Περὶ γυμν.

14. Εἰς τὸ Ἄσμα ἀσμάτ. ὁμιλ. 13 καὶ 14. Εἰς ταύτας τὰς ὁμιλίας περιγράφει τὸ ἴδιον κάλλος ἑκάστου τῶν μελῶν τοῦ Χριστοῦ.

15. Epist. XLV. ad princip. c. et IX. idem in math. c. IX. et XXI.

16. De myst. c. VI. id. de fide I. II.

17. Εἰς τὸν 44ον ψαλμόν. Id. Epist. ccv. Allias CXLVI.

18. Εἰς τὸν Ματθαῖον ὁμιλ. 27. κεφ. 2.

19. Ἐν ἐπιστολῇ πρὸς Θεόφ' αὐτοκρ. κεφ. 3 σελ. 631.

20. In epist. ad garol. reg. pro synod. Nycen II, in Act. VI. C. XX; Act concil, (Paris 1714) T. IV. col. 783.

21. Κεφ. 23, 1, 2, 3.

22. Ἐν τοῖς Νόμοις σελ. 656, Ε—657, Α.

23. Ὡς τὰς ἐκθειάζει ὁ ζήσας κατὰ τὴν ἑνδεκάτην ἑκατονταετηρίδα Πτωχοπρόδρομος, ποιητὴς φιλόσοφος, ἰατρὸς καὶ θεολόγος. Ἴδε Κοραῆ προλεγόμενα εἰς Ἡλιόδωρον. Ὁμοίως ἐφρόνει καὶ Ἄννα ἡ Κομνηνή. Ἴδε Ἀλεξιάδα αὐτῆς βιβλ. 3, σελ. 74, 76 καὶ βιβλ. 13 σελ. 484.

24. Ὥστε καὶ αἱ ὀνομασίαι συγχέονται εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν καὶ εἰς τὴν Γερμανικήν. Bild, εἰκών.

25. Ἴδε Muller's archaeologie der kunst s. 237. und 239. τοῦ κυρίου Ροσσίου ἡ Ἑλληνικὴ μετάφρασις δὲν μ' ἔτυχε πρόχειρος.

25. Ἡ παῦσις τῶν ἀγώνων ὑπηγορεύθη ἀπὸ τὸ αὐτὸ Ἀνατολικὸν πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ἀπαντῶμεν ἐπιπροσθοῦν ἡμᾶς εἰς πᾶν βῆμα. Τὸ στοιχεῖον ὅμως τῆς γυμναστικῆς ἦτο τόσον ἀκραιφνῶς Ἑλληνικόν, ὥστε καταφρονῆσαν καὶ ἔδικτα καὶ δεκρέτα καὶ νοβέλλας Γραικορωμαίων Καισάρων, διεσώθη ἕρπον ταπεινῶς καὶ μετὰ τὴν Τουρκικὴν εἰσβολὴν μέχρι τῶν ἡμερῶν μας.

26. Ἐννοεῖται, ὅτι ὄχι διὰ ρητοῦ θεσπίσματος, ἀλλὰ δι' ἐκείνης τῆς ἔτι κραταιοτέρας κοινῆς γνώμης τῶν συγχρόνων.

27. Καὶ παρὰ τοῖς Δυτικοῖς ἱκανὸν καιρὸν ἡ τέχνη ἐδούλευε τῇ λατρείᾳ ἀποκλειστικῶς. Φαίνεται δὲ τὸ τοιοῦτον κοινόν πως εἰς ὅλους τοὺς εἰς ἀνάπτυξιν εἰσέτι εὑρισκομένους λαούς. Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὅμως Ἕλλησι τὸ ἱστορικὸν γένος συνεχωνεύετο σχεδὸν μὲ τὸ μυθολογικόν, καὶ ἡ ἀντίθεσις δὲν ἐφαίνετο μεγάλη. Οὕτω κατ' ἀρχάς, ἔπειτα δὲ ἔχωρίσθησαν ἱκανῶς.

28. Ἐπιμένομεν εἰς τὸ φαινόμενον τοῦτο ὡς περίεργον, καὶ θέλομεν ἐκθέσει ἐπ' ἄλλης εὐκαιρίας ὅλως διόλου ἀνάλογον ἐν τῇ μουσικῇ.

29. Ποῖος Ἕλλην ὑποφέρει νὰ φανῇ κατὰ τοῦτο κατώτερος ἄλλων ὄχι τόσον προχωρημένων εἰς τὴν παιδείαν λαῶν ; ὁ γράψας τὸ παρὸν δοκίμιον ἐνθυμεῖται, ὅτι κατὰ τὴν πρὸ χρόνων διατριβήν του ἐν Σερβίᾳ εἶδε τοὺς κατοίκους τοῦ τόπου ἐκείνου ἐξασκοῦντας ποιάν τινα κοσμικὴν ζωγραφίαν, ἂν καὶ ἀτεχνοτάτην, ἔχουσαν ὅμως ὑπόθεσιν ἐθνικήν. Παρίστανον δηλαδὴ τὸν περίφημον αὐτῶν ἥρωα Μάρκον Κράλεβηκ καὶ τὰς μάχας του μετὰ τῶν Τούρκων. Τὰς εἰκόνας ταύτας ἐκρέμων εἰς τὰ κουρεῖα καὶ λέσχας κατὰ προτίμησιν ἄλλων ξένων χαλκογραφιῶν τῆς Εὐρώπης, καὶ βλέποντες εἰς αὐτὰς ἐνθουσιάζοντο «ἀείδοντες προσέτι καὶ κλέα ἀνδρῶν πρὸς τῇ λύρᾳ» καὶ ἐπαιδεύοντο οὕτω παιδείαν τῷ ὄντι ἐθνικήν.

30. Ὅπερ λέγουσιν οἱ Γερμανοὶ Gemuthlih. Ἀδυνατοῦμεν νὰ ἐκφράσωμεν τὸ Humoristisch αὐτῶν.

31. Ἐν οἷς καὶ ὁ Φαλλμεράϋερ. Πρό τινος δὲ καιροῦ ἐφημερὶς Γερμανικὴ τὸ Morgenblatt ἀναφέρουσα τὰς ἐργασίας τῶν Βαυαρῶν τεχνιτῶν ἐν τῷ παλατίῳ τοῦ Ὄθωνος ἐδράξατο τῆς εὐκαιρίας, νὰ διαβεβαιώσῃ τὸ κοινόν, ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος δὲν ἦτο εἰς κατάστασιν νὰ παρέξῃ οὐδὲ ἕνα μαθητὴν εἰς τοὺς Τορβάλδσους καὶ Κανόβας.

Δαπάνῃ Ἰωάννου Α. Κουμανούδη, ἐν Βελιγραδίῳ ἐκ τῆς τυπογραφίας τῆς Κυβερνήσεως 1845.

ΔΗΜ. ΣΕΪΤΑΝΙΔΗ
Δημάρχου Σουφλίου

ΤΙ ΠΑΙΓΝΙΔΙΑ ΠΑΙΖΑΝ ΤΑ ΣΟΥΦΛΙΩΤΟΠΟΥΛΑ ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

Τὸ παιχνίδι ὅπως ξαίρουμε εἶναι ἡ ἔκφραση τοῦ ἐσώτερου ψυχικοῦ κόσμου τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι ἡ ζωὴ τοῦ παιδιοῦ. Ὑπάρχουν ὅμως παιχνίδια πολλῶν εἰδῶν. Παιχνίδια ***παιδαγωγικά***, παιχνίδια ***ψυχαγωγικά*** καὶ παιχνίδια ***ψυχοφθόρα*** (ὅπως τὸ χαρτοπαίγνιο ποὺ τείνει σήμερο νὰ κατακτήση τὴ νεολαία μὲ τὰ διάφορα εἴδη του : πρέφα—κοντσίνα—ἀβυσινία—πικέτο κ.τλ. ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός).

Τὰ Σουφλιωτόπουλα ἐπὶ Τουρκοκρατίας ὥσπου νὰ ἡλικιωθοῦν, νὰ περάσουν τὰ δεκαοκτώ τους χρόνια, τὸ θεωροῦσαν ντροπή τους νὰ συχνάζουν σὲ καφενεῖα καὶ νὰ καταγίνωνται μὲ τὰ ψυχοφθόρα αὐτὰ παιχνίδια. Ἐφαρμόζοντας τὸ τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου καὶ ἀργότερα τὸ τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου «ἓξ ἡμέρας ἐργᾶ καὶ ποιήσεις πάντα τὰ ἔργα σου τῇ δὲ ἑβδόμῃ τῇ ἡμέρᾳ Σάββατα Κυρίῳ τῷ Θεῷ Σου» καταγίνονταν ὁλόκληρη τὴν ἑβδομάδα μὲ τὶς δουλιές τους, κι' ἦταν πραγματικὰ χάρμα εἰδέσθαι νὰ βλέπη κανεὶς τὸ μελισσολόϊ ἐκεῖνο τῆς πόλης μας, ποὺ εἶναι γεγονὸς πὼς στὰ τελευταῖα χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας εἶχε φθάσει στὶς 14.000 κατοίκους, νὰ ἐργάζωνται μὲ ζῆλο καὶ ἀφοσίωση ὁλόκληρη τὴν ἑβδομάδα καὶ τὴν Κυριακὴ πρωΐ πρωΐ νὰ κατευθύνεται στὴν ἐκκλησία γιὰ νὰ εὐχαριστήση τὸν Ὕψιστο γιὰ ὅλα τὰ ἀγαθὰ ποὺ τοὺς χορήγησε. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ δύο ἐκκλησιὲς τοῦ Σουφλίου τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, εἶχαν δώδεκα ἱερεῖς (ἐννέα στὴν πρώτη καὶ τρεῖς στὴ δεύτερη) καὶ ἱκανοποιόνταν ὅλοι τους πληρωνόμενοι ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα τῶν ἐκκλησιῶν καὶ ἀπ' τὰ δῶρα τῶν πιστῶν, ἐνῶ σήμερα ἔχουν μονάχα τρεῖς ἱερεῖς καὶ αὐτοὶ δὲν ἱκανοποιοῦνται ἂν καὶ πληρώνονται ἀπὸ ἰδιαίτερα Ταμεῖα.

Καὶ οἱ νέοι : Μετὰ τὸ πέρας τῆς Θείας λειτουργίας ἀντὶ νὰ κατευθυνθοῦν στὰ καφενεῖα, συγκεντρώνονταν στὶς πλατεῖες τῆς συνοικίας των καὶ τὸ μὲν πρωϊνό τους χρονικὸ διάστημα τὸ χρησιμοποιοῦσαν γιὰ τὰ παιχνίδια τους τὸ δὲ ἀπογευματινό τους γιὰ τοὺς χοροὺς ποὺ γινόταν τακτικὰ κάθε Κυριακὴ καὶ κάθε γιορτή. Τὰ παιχνίδια δὲ ποὺ παιζόταν μποροῦμε νὰ τὰ ξεχωρίσουμε σὲ ψυχαγωγικά, σὲ ἐθνικοῦ περιεχομένου, σὲ παιχνίδια ποὺ θὰ τοὺς δίδασκαν τὴ στρατηγικὴ ἱκανότητα, τὴν ἱκανότητα τοῦ νὰ μποροῦν νὰ διαλέγουν τοὺς ἱκανοὺς ἀρχηγούς των, νὰ τοὺς διδάξουν τὴν πολεμικὴ τέχνη

κ.τ.τ.α. Κι' ἔπρεπε σὲ κάθε παιχνίδι τους νὰ βρεθῆ πάντα καὶ ὁ ἱκανώτερος ν' ἀναλάβη τὴν ἀρχηγία ποὺ ἀντικαθίστατο ἀμέσως ἂν δὲν τὰ κατάφερνε καλά. Σὲ πολλὰ ἀπ' τὰ ὁμαδικὰ παιχνίδια ἡ ἔναρξη γινόταν μὲ διάφορα ποιηματάκια κι' ὅπου θὰ τελείωνε ἡ τελευταία συλλαβή του ἐκεῖνος καὶ θὰ ἄρχιζε τὸ παιχνίδι. Παραθέτουμε ἕνα ἀπὸ αὐτὰ τὰ ποιηματάκια :

Τσοὺμ τσοὺμ πούπουλου καὶ σταφίδα πούπουλου
Πιρέντζα πιρέντζα κουμάτα κὶ Ριπέντζα.
—Τὶ γυρεύεις Κάβαλη, γυρεύου γὼ γυρεύεις σὺ
κόκκινη σαΐτα νὰ βαρέσου τὸ πουλί,
πῶφαγι τὸ Μάστορη, τσοὺμ Μπαρμπαρέτα
Χάψει μιὰ κουρμπέτα.

Τὸ ποίημα αὐτὸ καθ' αὐτὸ δὲν ἔχει καμιὰ σημασία οὔτε καὶ κανένα νόημα, εἶναι ὅμως ἐνδεικτικὸ τῆς νοοτροπίας τοῦ τότε κόσμου, ποὺ ὑστεροῦσε πολὺ σὲ γραμματικὲς γνώσεις, ἤθελε ὅμως πάντοτε νὰ ἐκφράζεται καὶ νὰ ἐκθέτη τὶς σκέψεις του μὲ ποιήματα. Κι' ἔχουμε σωρεία τέτοιων ποιημάτων ποὺ εἰδικοὶ τραγουδιστάδες μελοποιοῦσαν καὶ τὰ παρουσίαζαν ἔπειτα στοὺς χοροὺς ποὺ γινόταν στὶς πλατεῖες ἢ στὶς ἰδιωτικὲς συγκεντρώσεις τους (νυχτέρια κ.λπ.) γιὰ τὰ ὁποῖα θὰ γράψουμε ἄλλοτε.

Στὴ μονογραφία μας αὐτὴ θ' ἀσχοληθοῦμε μονάχα μὲ τὰ παιχνίδια κι' ἀρχίζουμε μὲ ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ χαρακτηριστικὰ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ποὺ μᾶς δείχνει τὸ πολεμικὸ μένος μὲ τὸ ὁποῖο κατείχετο ἡ νεολαία, γιατὶ δὲν πρέπει νὰ λησμονοῦμε πὼς αὐτὴ πάντοτε ἐγαλουχεῖτο μὲ τὰ ἰδιεώδη τῆς φυλῆς καὶ πάντα ἤλπιζε πὼς θἄρθη ἡ μέρα ποὺ τὸ γένος μας θὰ ζητοῦσε ν' ἀποτινάξη τὸ βαρὺ ζυγὸ τῆς τυραννίας ποὺ ἐπὶ τόσα χρόνια τοὺς κατεπίεζε.

1. ΠΕΤΡΟΠΟΛΕΜΟΣ

Τὸ Σουφλί, ὅπως γράψαμε καὶ σὲ ἄλλη μας μελέτη, χωριζόταν τότε, μὰ καὶ σήμερα ἀκόμα ὑπάρχει ὁ διαχωρισμὸς αὐτός, ἂν καὶ σὲ μικρογραφία πιά, σὲ δύο κυρίως μαχαλάδες (συνοικίες) τὸν Καρκατσὲλ Μαχαλὰ ποὺ ἀρχίζει ἀπ' τὴν πλατεῖα μεσοχωρίου καὶ τελειώνει στὴν κορυφὴ τοῦ λόφου Ἀηλιὰ καὶ τὸν Κάτω Μαχαλὰ ἀπ' τὴν Πλατεῖα καὶ κάτω πρὸς τὴν πεδιάδα. Ἐνῶ δὲ τὰ Σουφλιωτόπουλα ἦσαν πάντα ἀγαπημένα κι' ἀμουνιασμένα σ' ὅλα τὰ τοπικά, ἐθνικὰ καὶ λοιπὰ ζητήματα τοῦ τόπου τους τὶς Κυριακὲς ἢ καὶ τὶς γιορτὲς χωριζόταν σὲ δυὸ μεγάλες ὁμάδες στοὺς Καρκατσέλιδες καὶ τοὺς Καμπιῶτες καὶ ἐκήρυσσαν τὸν πόλεμο ἀναμεταξύ τους. Γιὰ ὅπλα τους εἶχαν τὶς πέτρες μιὰ καὶ ἡ πλαγιὰ τοῦ λόφου χορηγεῖ αὐτὲς ἐν ἀφθονίᾳ. Σημεῖο καταλήψεως τοῦ «Χριστὰν ἡ Τσούκα» (Τσούκα= Λόφος) ποὺ βρίσκεται Β.Δ. τῆς πόλεως Σουφλίου λίγο παραπάνω ἀπ' τὰ νε-

κροταφεῖα, τῆς πόλεως. Κι' ἐπειδὴ αὐτὴ βρίσκεται πιὸ κοντὰ πρὸς τοὺς Καρκατσέλιδες φρόντισαν οἱ νέοι τῆς συνοικίας αὐτῆς νὰ τὴν καταλάβουν ἀπ' τὸ πρωΐ πρὶν προλάβουν οἱ Καμπιῶτες κι' ἀνεβοῦν ἐπάνω, ἀφοῦ πρῶτα γέμιζαν τὰ ζουνάρια τους (ἂς σημειωθῆ ὅτι τότε καὶ οἱ ἄνδρες φοροῦσαν ἰδιαίτερη τοπικὴ στολή, ποὺ ἔχει σχεδὸν ἐκλήψει τώρα) μὲ πέτρες. Φρόντιζαν δὲ νὰ συγκεντρώσουν πέτρες καὶ σὲ διάφορα στρατηγικὰ σημεῖα, ποὺ νὰ μποροῦν εὔκολα νὰ τὶς χρησιμοποιήσουν, ὅταν θὰ τελείωνε ὁ ἐφοδιασμὸς ποὺ εἶχαν μαζί τους.

'Απ' τ' ἄλλο μέρος οἱ Καμπιῶτες μὲ τὰ ἴδια ὅπλα ὡπλισμένοι ξεκινοῦσαν ἀπὸ τὸν κάτω μαχαλὰ καὶ προσπαθοῦσαν νὰ ἐκδιώξουν τοὺς ἐχθρούς των ποὺ εἶχαν ἤδη καταλάβει τοῦ Χριστὰν τὴν Τσοῦκα, κι' ὅταν καμιὰ φορὰ τὸ κατόρθωναν αὐτὸ κι' ἀνέβαιναν στὴν κορυφὴ τοῦ λόφου μιὰ κραυγὴ ἀντιχοῦσε σὰν πολεμικὸς παιάνας ποὺ ἀκουγόταν σὲ πολὺ μακρυνὲς ἀποστάσεις.

"Ας σημειωθῆ ὅτι οἱ ἀντίπαλες ὁμάδες εἶχαν πάντα τοὺς ἀρχηγούς των, οἱ ἀρχηγοὶ τὰ πρωτοπαλλήκαρά τους, τοὺς ἐπιτελεῖς τους καὶ αὐτοὶ ἀκόμα τὴν πέμπτη φάλαγγα ποὺ λέμε σήμερα, ποὺ σκοπὸ εἶχε νὰ μπορέση νὰ μπῆ στὴν ἐχθρικὴ ὁμάδα γιὰ νὰ φέρη σύγχηση.

Μπορεῖ τώρα ὁ καθένας νὰ φαντασθῆ τὸν πόλεμο αὐτὸν ποὺ γινόταν μεταξὺ τῶν παλληκαριῶν τοῦ Σουφλίου, μὲ τὶ μανία γινόταν. Πολλὲς φορὲς τρυποῦσαν κεφάλια κι' ἀπ' τὴ μιὰ μεριὰ κι' ἀπ' τὴν ἄλλη, εἶχαν ὅμως καὶ τὰ σύνεργά τους ὥστε νὰ γίνεται ἀμέσως ἡ ἐπίδεση μὲ κανένα πρόχειρο μαντύλι καὶ νὰ ἐξακολουθῆ ὁ τραυματίας νὰ πολεμᾶ. Στὰ τελευταῖα μάλιστα χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας ὁ πόλεμος αὐτὸς εἶχε πάρει ἄγριες διαστάσεις. Συνέβη δηλ. πολλὲς φορὲς μερικοὶ νέοι νὰ ἐφοδιασθοῦν μὲ πιστόλια καὶ νὰ τὰ χρησιμοποιήσουν τὴν ὥρα τοῦ πολέμου ἐναντίον τῶν ἀντιπάλων των. Τότε βέβαια ἀναγκαζόταν νὰ ἐπέμβη ἡ Τουρκικὴ ἀστυνομία (οἱ Τζανταρμάδες) γιὰ νὰ τοὺς διαλύση. Στὴν περίπτωση αὐτὴ οἱ ὡς τότε ἐχθροὶ ἑνώνονταν γιὰ νὰ κυνηγήσουν τὸν πραγματικὸ πιὰ ἐχθρὸ τὸν Τοῦρκο ποὺ πολλὲς φορὲς ἔβγαινε πραγματικὰ ζημνιωμένος γιὰ τὴν ἀνάμυξή του αὐτή.

Τὸ παιχνίδι αὐτὸ ἔλλειψε μὲ τὴν προσφυγιὰ τῶν Σουφλιωτῶν, ὅταν τοὺς ἔδιωξαν οἱ Βούλγαροι (1914) ποὺ κατέλαβαν τὴν Θράκη καὶ ἀναγκάσθησαν νὰ διασκορπισθοῦν σ' ὅλη τὴ Μακεδονία, ὡς τὸ 1919 ὁπότε μὲ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Θράκης ξαναγύρισαν στὴν πατρίδα τους. Κι' εἶναι ἀλήθεια πὼς θέλησαν καὶ πάλι νὰ ξαναφέρουν πίσω μαζί τους πολλὰ ἀπ' τὰ ἤθη καὶ ἔθιμά τους, μὰ αὐτὸ δὲ βάσταξε παρὰ μονάχα λίγα χρόνια, γιατὶ ὑπερίσχυσε ὁ πολιτισμὸς ποὺ ἔφεραν μαζί τους.

"Οσο γιὰ τὸν πετροπόλεμο αὐτὸς ἔσβυσε τέλεια ἀπ' τοὺς μεγάλους μιὰ κι' εἶχαν δοκιμάσει τὸν πραγματικὸ πιὰ πόλεμο. Θέλησαν ὅμως νὰ τὸν ἐξακολουθήσουν οἱ μικροὶ καὶ ἰδίως μαθηταὶ τῶν Δημοτικῶν Σχολείων κατὰ συνοικίες καὶ χρειάσθηκαν σκληρὰ μέτρα νὰ πάρουν τότε οἱ δάσκαλοι γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ τὸ ἐξαλείψουν τέλεια μιὰ καὶ δὲν ἐκπληροῦσε πιὰ κανένα σκοπό.

2. Η ΜΑΔΑ

Νὰ ἕνα παιχνίδι ποὺ παιζότανε ὄχι μονάχα ἀπὸ τοὺς νέους μὰ κι' ἀπὸ τοὺς μεγάλους, ἀκόμα καὶ πανδρεμένους ἄνδρες μὲ τὴ μεγαλύτερη εὐχαρίστηση, ἦταν ἡ ***Μάδα*** ἕνα κομμάτι σκληρῆς πέτρας ποὺ νὰ ζύγιζε τοὐλάχιστον μισὴ ἢ καὶ μιὰ ὀκὰ (ἀνάλογα μὲ τὴ δύναμη ἐκείνου ποὺ θὰ τὴν μεταχειριζόταν). Τὸ σχῆμα της ἦταν ἢ τετράγωνο ἢ στρογγυλὸ (ὁπότε θὰ εἶχε τὸ σχῆμα καρβελιοῦ).

Οἱ παῖκτες μποροῦσον νἄναι δύο μονάχα ἀλλὰ καὶ μέχρι δέκα ὁπότε θὰ χωριζόταν σὲ δυὸ ὁμάδες μὲ τὸν καλλίτερο παίχτη ὡς ἀρχηγό. Ὁ κάθε παίκτης ἔπρεπε νἄχη καὶ τὴ μ ά δ α του. Τὸ τίμημα τῆς νίκης θὰ ὁριζόταν ἀπ' τὴν ἀρχὴ ἀκόμα καὶ θἄταν ἢ τὸ κουβάλημα τῶν νικητῶν ἐπὶ τῆς ράχεως τῶν ἡττημένων σὲ μιὰ ὡρισμένη ἀπόσταση (ἀπ' τὴ μιὰ ἑστία τοῦ παιχνιδιοῦ ὡς τὴν ἄλλη) ἢ καμιὰ κανάτα κρασὶ τὴν ὁποίαν θἄπιναν ὅλοι μαζὶ μετὰ τὸ τέλος τοῦ παιχνιδιοῦ καθισμένοι στὰ πεζούλια τῆς πλατειούλας τους ἔχοντας γιὰ μεζὲ καὶ μιὰ μσοῦρα (χωμάτινο πιάτο) λαχαρμιά.

Πῶς παιζόταν. Ὥριζαν μιὰ ἀπόσταση 10 ἕως 15 μέτρων καὶ ἐκεῖ σὲ κάθε σημεῖο μπήγανε ἕναν πάσαλο γιὰ σημάδι. Ἔπρεπε καὶ νὰ ὁρισθῆ καὶ ἡ ὁμάδα ποὺ θὰ ἔρριχνε πρώτη σημάδι καὶ ἡ βολὴ θὰ δινόταν ἢ μὲ κανένα ἀπ' τὰ συνηθισμένα ποιηματάκια ποὺ ἀναφέραμε ἢ μὲ καμιὰ δεκάρα Τούρκικη ποὺ τὴ ρίχναν στὸν ἀέρα ἀφοῦ προηγουμένως ὥριζε ὁ κάθε ἀρχηγὸς τὶ ἤθελε Γιαζὴ ἢ Ντουρὰ (δηλ. κορώνα ἢ γράμματα ὅπως θὰ λέγαμε μεῖς τώρα. Οἱ παῖκτες θἄρριχναν ὁ καθένας τὴ μάδα του ἐναλλὰξ (ὁ ἕνας ἀπ' τὴ μιὰ ὁμάδα κι' ἀκολουθοῦσε ἄλλος ἀπ' τὴν ἄλλη ὁμάδα) τελευταῖος δὲ πάντα ὁ ἀρχηγὸς τῆς ὁμάδος ποὺ λεγόταν καὶ Μπαμπᾶς ἢ Μάνα τῆς ὁμάδος. Σκοπός τους ἦταν ποιὸς θὰ μπορέση νὰ φέρη τὴ μάδα του πλησιέστερα πρὸς τὸν πάσαλο. Ἡ ὁμάδα ποὺ θἄφερνε τὴ μάδα της πιὸ κοντὰ πρὸς τὸ σημάδι θὰ κέρδιζε ἕναν βαθμὸ ποὺ ὁρίζονταν ἀπ' τὴν ἀρχὴ ἀκόμα πόσοι θἄταν (20 ἕως 30) ἢ καὶ περισσότεροι. Τὸ γράψιμο δὲ τῶν βαθμῶν γινόταν ὡς ἑξῆς.

Ἕνας ἔξω ἀπ' τοὺς παίκτας ἀνελάμβανε νὰ γράφη τοὺς βαθμοὺς τῆς κάθε ὁμάδος. Συνήθως ἔπαιρνε ἕνα ξύλο μήκους 25 30 πόντων τὴ μιὰ ἄκρη τοῦ ὁποίου τὴν πελεκοῦσε καὶ τὴν ἔκαμνε μυτερὴ καὶ τὴ λέγανε Τ σ ί τ α, τὴ δὲ ἄλλη ἄκρη τὴν ἄφηνε ὅπως ἦταν καὶ τὴ λέγανε Χ ο ν τ ρ ό. Ἡ κάθε ὁμάδα ἔπαιρνε τὴν ἄκρα ποὺ ἤθελε καὶ ὅταν πιὰ ρίχνανε ὅλοι τὸ σημάδι καὶ ἐκανονίζετο ποιὰ κέρδιζε, φώναζε: τσίτα ἢ χοντρὸ καὶ ὁ γραμματέας ἦταν ὑποχρεωμένος μὲ ἕνα μαχαιράκι νὰ σημειώση πάνω στὸ ξύλο καὶ πρὸς τὸ μέρος τῆς ὁμάδος μὲ μιὰ σχισμὴ τὸ βαθμό της.

Τὸ παιχνίδι εἶχε ἐνδιαφέρον ὄχι μονάχα γιὰ τοὺς παίκτας μὰ καὶ γι' αὐτοὺς ποὺ παρακολουθοῦσαν τὸ παιχνίδι. Ἔβλεπαν μὲ καμάρι τὰ λεβέντικα κορμιὰ τῶν νέων ποὺ προσπαθοῦσαν νὰ πετύχουν νὰ ρίξουν τὴ μάδα τους ὅσο πιὸ κοντὰ μπορέσουν πρὸς τὸ σημάδι γιὰ νὰ κερδίσουν ἕνα βαθμό.

3. ΤΣΑΤΑΛΑ

Ἕνα κομμάτι ξύλο ἀπὸ δένδρο συνήθως σηκομωριᾶς, ποὺ ἀφθονεῖ στὸ Σουφλί, μὲ τρία πόδια ὥστε νὰ στηρίζεται εὔκολα στὴ γῆ καὶ νὰ στέκεται ὄρθιο, τοῦτο λεγότανε τσατάλα.

Πῶς παιζόταν. Παίκτες 5-10. Ἕνας ἀπ' ὅλους ἔπρεπε νὰ ὁρισθῆ φύλακας τῆς τσατάλας ποὺ στηνόταν μέσα σὲ ἕνα κύκλον σὲ ἀπόστασι δὲ 10-15 μέτρων θὰ ἐσείρετο μία ὁριζόντια γραμμὴ ποὺ θὰ χρησίμευε γιὰ ἀφετηρία τῶν παικτῶν. Ὁ φύλακας θὰ ὁρίζετο μὲ ἕνα ἀπ' τὰ συνηθισμένα ποιηματάκια ποὺ ἀναφέραμε παραπάνω. Κάθε παίκτης θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἐφοδιασμένος μὲ μιὰ βέργα 0,50-1 μέτρο μήκους.

Μὲ σύνθημα τοῦ φύλακα ὅτι εἶναι ἕτοιμος μποροῦσαν οἱ παίκτες νὰ ἀρχίσουν μὲ τὴ σειρὰ ὁ καθένας νὰ ρίχνη τὴ βέργα του μὲ σκοπὸ νὰ χτυπήση τὴν τσατάλα καὶ νὰ τὴν ἐκτοπίση μακρυὰ ἀπ' τὸν κύκλο μέσα στὸν ὁποῖον βρισκόταν. Ἐὰν μὲν τὸ κατάφερνε αὐτό, ὥσπου ὁ φύλακας νὰ πάρη τὴν τσατάλα καὶ νὰ τὴν ξαναστήση στὴ θέση της, μποροῦσε ὁ παίκτης νὰ τρέξη νὰ ἁρπάξη τὴ βέργα του καὶ νὰ ξαναγυρίση στὴν ἀφετηρία. Ἐὰν ὅμως δὲν κατάφερνε νὰ ρίξη τὴ τσατάλα ἔπρεπε νὰ περιμένη νὰ τὴ ρίξη ἄλλος παίκτης γιὰ νὰ βρῆ κι' αὐτὸς καιρὸ νὰ τρέξη νὰ πάρη τὴ βέργα του γιὰ νὰ ξαναγυρίση στὴν ἀφετηρία.

Συνέβαινε ὅμως πολλὲς φορὲς ἡ τσατάλα νὰ μὴ ἔφευγε μακρυὰ ἀπὸ τὸν κύκλο της κι' ἦταν εὔκολο στὸν φύλακα νὰ τὴν ξαναστήση ἀμέσως χωρὶς χρονοτριβὴ στὴ θέση της. Τότε ἔτρεχε νὰ πιάση τὸν παίκτη ποὺ ἤθελε νὰ πάρη τὴ βέργα του. Τότε γινόταν ἡ ἀλλαγὴ δηλ. ὁ συλληφθεὶς γινόταν ὁ φύλακας καὶ ὁ φύλακας ἔπαιρνε τὴ θέση τοῦ παίκτη. Ἂν ὁ παίκτης κατώρθωνε νὰ φτάση στὴ βέργα του καὶ νὰ τὴν πατήση πρὶν συλληφθῆ ἀπὸ τὸν φύλακα γλύτωνε, γιατὶ τότε δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα ὁ φύλακας νὰ τὸν πιάση, ὁ δὲ παίκτης θὰ φρόντιζε νὰ βρῆ εὐκαιρία νὰ πάρη ἀπὸ κάτω τὴ βέργα του καὶ νὰ φύγη πρὸς τὴν ἀφετηρία χωρὶς νὰ συλληφθῆ. Μποροῦσε ὅμως πολλὲς φορὲς στὸν δρόμο φεύγοντας νὰ τὸν προλάβη ὁ φύλακας καὶ νὰ τὸν πιάση ὁπότε γινόταν κεῖνος φύλακας. Γιαὐτὸ καὶ οἱ παῖκτες προσπαθοῦσαν νὰ κτυπήσουν τὴν τσατάλα πολὺ δυνατὰ ὥστε νὰ φύγη μακρυὰ ἀπ' τὸν κύκλο της, γιὰ νὰ μὴν εἶναι εὔκολο στὸ φύλακα νὰ τὴν στήση ἀμέσως στὴ θέση της. Ἔτσι εὕρισκαν καιρὸ οἱ παίκτες ν' ἁρπάξουν τὴ βέργα τους καὶ νὰ ξανάρθουν στὴν ἀφετηρία. Σκοπὸς τοῦ παιχνιδιοῦ. Ἡ ἐξάσκηση στὴ σκοποβολὴ μὰ καὶ ἡ ἐξάσκηση ὅλων τῶν μελῶν τοῦ σώματος (ἰδίως ἄνω καὶ κάτω ἄκρων) ἀλλὰ καὶ ἡ ὄξυνσι τῆς ἀντιλήψεως.

4. ΣΚΛΕΝΤΖΑ

(Ἡ Σκλέντζα ἦταν δυὸ εἰδῶν)

Πρώτου εἴδους.—Ἕνα κομμάτι ξύλο 25-30 πόντους μήκους ποὺ ἀποτελοῦσε τὴ σκλέντζα καὶ ἕνα ἄλλο ξύλο μακρύτερο καὶ χοντρότερο λιγάκι μὲ τὸ ὁποῖο ὁ παίκτης θὰ κτυπᾶ τὴν σκλέντζα.

Οἱ παίκτες χωρίζονται σὲ δυὸ ὁμάδες. Κάθε ὁμάδα μπορεῖ νἄχη 3-5 παίκτας. Τὸ παιχνίδι αὐτὸ τὸ παίζαν ἢ ἀγόρια ξεχωριστὰ ἢ κορίτσια ἀλλὰ πολλὲς φορὲς καὶ ἀνάμικτα. Τὸ παιχνίδι θ' ἄρχιξε ἢ μὲ κανένα ποιηματάκι ὅπως τὸ παρακάτω.

Ἕνα δύο τρία τέσσαρα πέντε
ἓξ ἑπτὰ ὀκτὼ ἐννέα δέκα
κὶ τοῦ Παντηλῆ γυναίκα
ἔσκυψει νὰ πάρη πέτρα
νὰ βαρέση τὴν Ἀννέζα
κὴ Ἀννέζα τοῦ Γιουργάκη
Ἄφεριμ' παλληκαράκι.

Ἢ θὰ παίρναν οἱ μπαμπάδες ἕνα κεραμίδι ἴσιο, θὰ φτύνανε ἀπ' τὴ μιὰ μεριὰ νὰ ὑγραθῆ καὶ θὰ ὥριζε ὁ καθένας ἀπ' τοὺς δυὸ πιὰ μεριὰ θέλει. Θὰ τὸ ρίχνανε ἔπειτα στὸν ἀέρα ψηλὰ καὶ ὅταν θἄπεφτε στὴ γῆ θὰ παρατηροῦσαν ποιὰ πλευρὰ εἶναι ἀπὸ πάνω. Κέρδιζε κεῖνος ποὺ θὰ ἤτο τὸ δικό του τὸ μέρος ἀπὸ πάνω καὶ κείνη ἡ ὁμάδα θὰ ἄρχιζε τὸ παιχνίδι.

Ἔφκιαχναν μιὰ γουρνίτσα (μιὰ μικρὴ λακούβα) κάτω στὴ γῆ. Ἔβαζαν πάνω στὴ γουρνίτσα τὴ σκλέντζα ὁριζοντίως καὶ μὲ τὴν ἄλλη βέργα τὴν ὁποίαν ἔβαζαν κάτω ἀπὸ τὴν σκλέντζα, θὰ φρόντιζαν νὰ ρίξουν αὐτὴν ὅσο μποροῦσαν μακρύτερα πρὸς τὴν ἀντίθετη ὁμάδα ποὺ εἶχε ἤδη καταλάβει τὰς θέσεις της πέρα ἀπ' τὴ λακούβα. Ἡ ὁμάδα αὐτὴ εἶχε τὸ δικαίωμα ἐφ' ὅσον ἡ σκλέντζα βρισκόταν πάνω στὸν ἀέρα νὰ τὴν πιάση ἂν μπορέση, ὁπότε ὁ παίκτης ποὺ τὴν ἔρριξε καιγόταν ἂν ὅμως δὲν προλάβαιναν νὰ τὴν πιάσουν κι' ἔπεφτε κάτω στὴ γῆ τότε, ἐκεῖνος ποὺ ἔρριξε τὴν σκλέντζα τοποθετοῦσε τὴν ἄλλη βέργα του ὁριζόντια πάνω στὴ γούρνα ἀπ' τὴν ὁποία καὶ ἔρριχνε τὴ σκλέντζα καὶ ἕνας παίκτης τῆς ἀντίθετης ὁμάδας θὰ ἔρριχνε τὴ σκλέντζα ἀπὸ κεῖ ποὺ ἔπεσε κάτω στὴ γῆ νὰ χτυπήση τὴ βέργα ποὺ ἦταν τοποθετημένη πάνω στὴ γούρνα. Ἂν τὸ πετύχαινε αὐτὸ ὁ παίκτης καιγότανε, ἄλλως κέρδιζε ἕναν πόντον ὑπὲρ τῆς ὁμάδος του. Ἔτσι ἐξακολουθοῦσε τὸ παιχνίδι ὡς ποὺ νὰ χάσουν ὅλοι οἱ παίχτες τῆς ὁμάδος καὶ τότε γινόταν ἡ ἀντικατάστασίς τους. Νικήτρια θὰ ἦταν ἡ ὁμάδα ποὺ θὰ εἶχε τοὺς περισσότερους, ὡς συνήθως, πόντους.

Δευτέρου εἴδους σκλέντζας. Ἕνα ξύλο μάκρους 15-20 πόντους καὶ πάχους 2-3 πόντους ἀλλὰ πελεκυμένο ἔτσι, ὥστε ἡ μιὰ ἄκρη του νὰ εἶναι

πλευρὰ τοῦ πλαγίου παραλληλεπιπέδου (γιατὶ ἡ ἄλλη σκλέντζα θὰ ἀποτελοῦσε ἕνα ὀρθογώνιο παραλληλεπίπεδο) ἡ ἄλλη ἄκρη της ὅμως θὰ ἀπέληγε σὲ μιὰ μύτη πρὸς τὰ ἐπάνω ἔτσι πού, ὅταν ἔπεφτε πρὸς τὴ γῆ, νὰ χτυπιέται εὔκολα καὶ νὰ σηκώνεται στὸν ἀέρα ὥστε νὰ μπορῆ ὁ παίχτης μὲ τὸ ἄλλο ξύλο ποὺ κρατοῦσε στὰ χέρια του νὰ τὴ χτυπήση πρὶν πέση κάτω καὶ νὰ τὴ φέρη μακρὰ πρὸς τὸ μέρος τῆς ἀντίθετης ὁμάδος. Παιζότανε δὲ κιαὐτὴ ὅπως καὶ ἡ ἄλλη ἀπὸ δυὸ ὁμάδες ἀγοριῶν ἢ κοριτσιῶν ἢ καὶ μικτή.

Ὁ παίκτης τῆς ὁμάδος ποὺ θὰ εἶχε τὴν ἀρχή, ἔβαζε τὴ σκλέντζα στὴ γούρνα καὶ μὲ τὴν ἄλλη βέργα θὰ προσπαθοῦσε νὰ προωθήση αὐτὴν μακρυὰ πρὸς τὸ μέρος τῆς ἀντίθετης ὁμάδος. Κι' ἐδῶ μποροῦσε τὴ σκλέντζα νὰ τὴν πιάσουν στὸν ἀέρα ὁπότε καιγόταν ὁ παίκτης κ' ἔπαιρνε ἄλλος σειρά. Ἄλλως ἕνας παίκτης τῆς ἀντιθέτου ὁμάδος θὰ φρόντιζε ρίχνοντας τὴ σκλέντζα νὰ χτυπήση τὴ βέργα ποὺ ἐν τῶ μεταξὺ τὴν εἶχε θέσει ὁ ἄλλος πάνω στὴ γούρνα. Ἂν τὸ κατώρθωνε ὁ παίκτης καιγότανε. Ἂν ὅμως ὄχι ὁ ἴδιος παίκτης ζύγιαζε τὴ σκλέντζα μὲ τὴ βέργα του καὶ τὴν ἄφινε νὰ πέση πρὸς τὴ γῆ, ὁπότε εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ τὴ χτυπήση μὲ τὴ βέργα του στὴ μιὰ ἄκρη— ὅποια τοῦ συνέφερε καλλίτερα — νὰ τὴ σηκώση πρὸς τὰ ἐπάνω καὶ μὲ τὴ βέργα του πάλι νὰ τὴ χτυπήση καὶ νὰ τὴ διώξη ὅσο πιὸ μακρυὰ μποροῦσε πρὸς τὴν ἀντίθετη ὁμάδα. Εἶχε δὲ τὸ δικαίωμα τρεῖς φορὲς νὰ τὴ χτυπήση καὶ τότε μετροῦσε μὲ τὴ βέργα του ἀπὸ κεῖ ποὺ εἶχε προωθήση τὴ σκλέντζα ὡς τὴ γοῦρνα καὶ μετροῦσε τόσους πόντους εἰς βάρος τῆς ἀντιθέτου ὁμάδος ὅσες βέργες θάπερνε ὁ χῶρος ἀπ' τὴ σκλέντζα ὡς τὴ γούρνα.

Ἔτσι ἐξακολουθοῦσε τὸ παιχνίδι ὡς τὸ τέλος, νικήτρια δὲ ὁμάδα ἦταν κείνη ποὺ εἶχε τοὺς περισσοτέρους πόντους. Τὸ τίμημα τῆς νίκης ἦταν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον νὰ μεταφέρουν τοὺς νικητὰς οἱ ἡττημένοι πάνω στὴ ράχη τους ἀπ' τὴν ἀφετηρία (τὴ γούρνα) ὡς ἐκεῖ ποὺ θὰ ἐξεσφενδόνιζε τὴ σκλέντζα ὁ ἀρχηγὸς τῆς νικητρίας ὁμάδος.

Σημ. Τὸ παιχνίδι αὐτὸ παίζεται καὶ σήμερα ἀκόμη ἀπὸ ἀγόρια.

5. ΤΑ ΣΙΔΕΡΑ

Νὰ ἕνα ἀπ' τὰ πιὸ ἀγαπημένα παιχνίδια τῶν ἐφήβων, ἰδίως ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, ἂν καὶ πολλὲς φορὲς τὸ παιχνίδι αὐτὸ τὸ παῖζαν καὶ παντρεμένοι μεγάλης ἡλικίας (μέχρι 30—40 χρονῶν) ἀλλὰ καὶ μικροὶ 10—16 χρονῶν. Εἴτανε δὲ τὸ πιὸ ἀγαπημένο, γιατὶ ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἐξασκοῦσε τοὺς παίκτας στὴ σκοποβολὴ εἶχε καὶ λίγο κερδοσκοπικὸ σκοπό, γιατὶ οἱ μεγάλοι τὸ παίζανε μὲ λεφτὰ ἐνῶ οἱ μικροὶ τὸ παίζανε μὲ κουμπιὰ (κόπτσια ὅπως τὰ λέγανε τότες), (ἢ μὲ τσινιὰ οἱ πιὸ μικροί. Τσινιὰ δὲ ἦσαν μικρὰ κομματάκια ἀπὸ πιάτα πορσελάνης, τὰ ὁποῖα τότε ἦταν σπάνια, γιατὶ μεταχειριζόταν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πιάτα χωμάτινα, τὰ πνάκια λεγόμενα).

Πῶς ἐπαίζετο τὸ παιχνίδι. Ἡ ὁμάδα ποὺ θὰ ἐλάμβανε μέρος στὸ

παιχνίδι θὰ ἀποτελεῖτο ἀπὸ 3 ἕως 6 ἢ τὸ πολὺ 7 παίκτας. Ὁ καθένας ἀπ' τοὺς παίκτας ἔπρεπε νἄναι ἐφοδιασμένος μὲ ἕνα κομμάτι σίδερο (τετράγωνο ἢ παραλληλόγραμμο, μήκους μιᾶς τετραγων. παλάμης) ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία «τ ὰ Σ ί δ ε ρ α» καὶ τὸ ὁποῖον ἀπὸ τὴ μιὰ τὴν πλευρὰ ἔπρεπε νἄναι πολὺ γιαλυστερὸ (λεῖον) γιὰ νὰ γλυστρᾶ εὔκολα πάνω στὴ γῆ.

Ἔφκιαχναν μιὰ πέτρα στρόγγυλη (σὰν ἕνα σημερινὸ μελανοδοχεῖο μαθητικὸ) ποὺ νἄχη κυκλικὴ βάσι ἀπὸ κάτω γιὰ νὰ κάθεται στερεᾶ πάνω στὴ γῆ. Ἡ ἀπάνω ἐπιφάνειά του ἔπρεπε νἄναι ἐπίπεδη, γιατὶ ἐκεῖ τοποθετοῦσαν τὰ κέρματα ποὺ θὰ κανόνιζαν ἀπ' τὴν ἀρχὴ (ἦσαν δὲ αὐτὰ τουρκικὰ κέρματα —μισὸ μεταλίκι—ἕνα μεταλίκι ἢ ἕνα γρόσι ἀνάλογα μὲ τὴν οἰκονομικὴ δυνατότητα τῆς ὁμάδος). Τὴν πέτρα αὐτὴ ποὺ λεγότανε K ο ύ κ ο υ ρ ς τὴν τοποθετοῦσαν μέσα σὲ ἕνα κύκλο 50—60 πόντων διαμέτρου. Ἔσυρναν δὲ καὶ μιὰ ὁριζόντια γραμμὴ μακρυὰ ἀπ' τὸν κούκουρς 15—20 μέτρα ἀπ' τὴν ὁποία καὶ θὰ ἔρριχναν ὅλοι μὲ τὴ σειρὰ τὸ σίδερό τους γιὰ νὰ χτυπήσουν τὸν κούκουρ. Τὴ σειρὰ δὲ τὴν ἔπαιρναν ὡς ἐξῆς. Μπῆγαν στὴ γῆ ἕνα καρφὶ ἢ ὅτι δήποτε ἕναν πάσαλο μακρυὰ ἀπ' τὸν κύκλο περὶ τὰ 10 μέτρα κι' ὁ καθένας θὰ ἔρριχνε τὸ σίδερό του πρὸς τὸ σημάδι αὐτό. Ἀνάλογα μὲ τὴν θέση ποὺ ἔπαιρνε τὸ σίδερό του πρὸς τὸ σημάδι κανονιζόταν καὶ ἡ σειρά τους.

Τότε μὲ τὴν σειρὰ ποὺ θἄπαιρνε ὁ καθένας θὰ ἄρχιζαν τὸ παιχνίδι. Ὁ πρῶτος ἀπ' τὴ γραμμὴ τῆς ἀφετηρίας θἄρριχνε τὸ σίδερό του μὲ τὸ σκοπὸ νὰ χτυπήση τὸν κούκουρ ἔτσι ὥστε νὰ φύγη αὐτὸς μακρυὰ καὶ νὰ μείνουν τὰ λεφτὰ γύρω ἀπ' τὸ σίδερό του, ὁπότε θὰ τὰ ἔπαιρνε ὅλα καὶ θὰ ἔστηναν ἄλλα λεφτὰ γιὰ νὰ ξαναρχίσουν ἀπ' τὴν ἀρχή. Συνέβαινε πολλὲς φορὲς νὰ περάση ξυστᾶ τὸ σίδερο ἀπ' τὸ κούκουρ καὶ νὰ πέσουν μὲν τὰ λεφτὰ στὴ γῆ νὰ μείνουν ὅμως ὅλα γύρω ἀπ' αὐτόν. Τότε οἱ παρακολουθοῦντες ἀπὸ γύρω, κ' ἦσαν πάντοτε πολλοὶ αὐτοὶ φώναζαν μ' ἕνα στόμα : Τ' κ ο ύ κ ο υ ρ δηλ. ὅτι τὰ λεφτὰ παρέμειναν γιὰ τὸν κούκουρ καὶ θὰ ἐξακολουθοῦσαν οἱ ἄλλοι μὲ τὴ σειρά τους νὰ ρίχνουν τὸ σίδερό τους καὶ ὅποιος κατώρθωνε νὰ φέρη τὸ σίδερό του κοντὰ στὰ λεφτά, ἐκεῖνος καὶ θὰ ἔπαιρνε αὐτὰ ποὺ ἦσαν κοντὰ στὸ σίδερό του. Γιὰ τὰ ἄλλα δὲ θὰ προσπαθοῦσαν οἱ ἄλλοι μὲ τὴ σειρά τους νὰ φέρουν τὸ σίδερό τους κοντὰ στὰ λεφτὰ γιὰ νὰ τὰ πάρουν. Ἂν ὡς τὸ τέλος ποὺ θἄρριχνε κι' ὁ τελευταῖος παίκτης ἔμειναν ἀκόμη λεφτὰ γύρω στὸν κούκουρ, τότε ἢ θὰ ξαναρριχναν ἀπ' τὴν ἀρχὴ μὲ τὴ σειρὰ καὶ πάλι ποιὸς θὰ μπορέση νὰ τὰ κερδίση ἢ ὅσα ἔμειναν θὰ τὰ βάνανε κ' ἐκεῖνα στὸν κούκουρ μαζὶ μὲ τὰ νέα ποὺ θἄβαζαν ὅλοι τους γιὰ νὰ ξαναρχίσουν ἀπ' τὴν ἀρχὴ τὸ παιχνίδι.

Τὸ παιχνίδι αὐτὸ γύμναζε τοὺς παίκτας ὁλοκληρωτικά. Πρῶτα πρῶτα στὸ σημάδι μὰ μαζὶ μ' αὐτὸ γύμναζε τὴν ἀντίληψι, τὴν ὀξυδέρκειαν τοῦ παίκτη, μὰ καὶ ὅλα τὰ μέλη τοῦ σώματός του (χέρια καὶ πόδια ἰδίως).

6. ΠΟΥΛΙΑΔΙΑΚΑ

Σκοπὸς τοῦ παιχνιδιοῦ : Ἡ ἐκγύμνασις τῶν κάτω καὶ ἄνω ἄκρων κυρίως ὅμως ἡ σκοποβολή.

Παιζόταν δὲ ὡς ἑξῆς. Στὸ παιχνίδι αὐτὸ ἐλάμβαναν μέρος ἀρκετὰ παιδιὰ κι' ἀποτελοῦσαν ὅλα μαζὶ μιὰ ὁμάδα. Ἔπαιρναν δὲ ὅλα ἀπὸ μιὰ βέργα σηκομωριᾶς μήκους ἕνα ἕως ἑνάμισυ μέτρο. Τὴ βέργα αὐτὴ τὴ στήριζε τὴ μιὰ ἄκρα της (ἰδίως ἀπ' τὸ χοντρότερο τὸ μέρος) πάνω στὰ δάκτυλα τοῦ δεξιοῦ ποδός, τὴν ἄλλη δὲ ἄκρα τὴ στήριζε μὲ τὸ δείχτη τοῦ δεξιοῦ χεριοῦ καὶ ὕστερα ἀπὸ μερικὲς ταλαντεύσεις τοῦ δεξιοῦ ποδιοῦ γιὰ νὰ δώση δύναμη, τὴν πετοῦσε μὲ ὅση δύναμη μποροῦσε πρὸς τὰ ἐμπρός. Τὸ ἴδιο ἔκαναν καὶ οἱ ἄλλοι παῖκτες ὁ ἕνας κατόπιν τοῦ ἄλλου, νικητὴς δὲ ἐθεωρεῖτο ἐκεῖνος ποὺ θὰ ἐξετόξευε μακρύτερα τὴ βέργα του.

Τὶς περισσότερες ὅμως φορὲς ἀπ' τὴν ἀφετηρία τῆς ἐκτοξεύσεως σὲ μιὰ ὡρισμένη ἀπόσταση ἔβαζαν καὶ ἕνα σημάδι τὸ ὁποῖον ἦσαν ὑποχρεωμένοι οἱ παῖκτες νὰ χτυπήσουν ἢ τοὐλάχιστον νὰ τὸ πλησιάσουν.

Ἕνα ἀπ' τὰ ποιηματάκια ποὺ χρησιμοποιοῦσαν γιὰ τὴν ἔναρξι τοῦ παιχνιδιοῦ ἦταν καὶ τὸ παρακάτω.

Τὰ παλα-παλαμηδάκια
τὰ δυὸ τὰ τρία
πᾶν νὰ βροῦν τὴ θάλασσα
καὶ τὴν κυρὰ Φροσύνη
τὸ καλαμαρίσει
ιωτάτου καὶ παναγιωτάτου
Δέσποτα, ἂν δὲ σὶ σαμαρώσου
κιᾶν δὲ σὶ πάνω στοῦ μπαΐρ
ξύλα νὰ σὶ φουρτώσου
ν' ἀνάψης τὴν κανδύλα σου
νὰ βάλης λίγο λάδι
νὰ ἔρθου γὼ τοῦ βράδυ.

7. ΤΟ ΤΟΠΙ

Σήμερα τὴ νεολαία τὴν ἔχει ἀπορροφήσει κυριολεκτικὰ τὸ ποδόσφαιρο ποὺ στὴν ἐποχὴ γιὰ τὴν ὁποία γράφουμε μεῖς ἦταν τελείως ἄγνωστο στοὺς νέους. Τότε μεταχειριζόταν τὸ τ ό π ι ποὺ τὸ φκιάχναν οἱ Τερζῆδες (εἰδικοὶ ραφτάδες γιὰ τὰ Σουφλιώτικα τὰ ροῦχα) ἀπὸ διάφορα χρωματιστὰ κομμάτια μάλλινου ὑφάσματος (σ α γ ι ά κ ι) τὰ ὁποῖα περίσσευαν ἀπ' τὰ ροῦχα ποὺ ἔφκιαχναν. Τὰ κομμάτια αὐτὰ εἶχαν τὸ σχῆμα ἰσοσκελοῦς τριγώνου (8 ἓν ὅλῳ) τὰ συνέρραπταν ὅλα μαζὶ καὶ ἄφιναν μόνον ἕνα μέρος ἀνοικτὸ γιὰ νὰ τὸ γεμίσουν στὸ τέλος καὶ πάλι μὲ ἄχρηστα κουρέλια καὶ νὰ τὸ κλείσουν. Μὲ τέτοια τόπια παίζαν διάφορα παιχνίδια τὰ κάτωθι :

α) ***Πετρίτσα.*** Ἦταν ἕνα παιχνίδι ποὺ παιζόταν ἀπὸ δύο ὁμάδες ἀγοριῶν ἢ κοριτσιῶν ἢ μικτές. Ἐπὶ κεφαλῆς τῆς κάθε ὁμάδος ἔμπαινε πάντα ἕνας ποὺ λεγόταν καὶ Μπαμπᾶς τῆς ὁμάδος. Ἡ ἔναρξις τοῦ παιχνιδιοῦ δινονταν πάντα στὴν ὁμάδα ποὺ θὰ εἶχε τὴν τύχη ἢ μὲ ἕνα ἀπὸ τὰ συνηθισμένα ποιηματάκια ἢ μὲ τὸ κεραμίδι ποὺ ρίχνοταν στὸν ἀέρα (ἢ ἀντὶ κεραμιδιοῦ μιὰ μαγκίρα Τούρκικη μὲ τὸ Γιαζὶ-Ντουρά). Παιζόταν δὲ ὡς ἑξῆς: Ἔστειναν μιὰ πέτρα (γιαυτὸ λεγόταν καὶ πετρίτσα) τετράγωνη, ὄρθια ποὺ πὰ θεωροῦνταν καὶ ὡς ἀφετηρία τοῦ παιχνιδιοῦ. Ἡ τυχερὴ ὁμάδα θὰ ἄρχιζε πρώτη ἡ δὲ ἄλλη ὁμάδα θὰ ἐλάμβανε θέση ἀπέναντι ἀπ' τὴν πέτρα σὲ ἀπόσταση ἀπὸ 10 ἕως 30 μέτρα μακρυά, ἀνάλογα μὲ τὴ δυναμικότητα τοῦ παίχτη ποὺ θὰ εἶχε νὰ ἐκσφενδονίση τὸ τόπι. Ἑκάστη ὁμάδα θὰ ἀπετελεῖτο ἀπὸ τρεῖς μέχρι καὶ δέκα παίκτας. Ὁ πρῶτος ποὺ θἄρχιζε θἄπαιρνε τὸ τόπι καὶ θὰ στεκόταν κοντὰ στὴν πέτρα καὶ ἀπὸ κεῖ χτυπόντας τὸ τόπι μὲ τὴν παλάμη τοῦ χεριοῦ, θὰ προσπαθοῦσε νὰ πετάξη τὸ τόπι ὅσο μποροῦσε πιὸ μακρυὰ πρὸς τὴν ἀντίθετη ὁμάδα ποὺ παραφύλαγε κι' εἶχε δικαίωμα νὰ πιάση τὴ σφαῖρα στὸν ἀέρα ὁπότε καιγόταν ὁ παίκτης καὶ θἄπερνε ἄλλος σειρά. Ἂν ὅμως ἔπεφτε κάτω τὸ τόπι τότε ἕνας ἀπ' τὴν ἀντίθετη ὁμάδα θὰ προσπαθοῦσε ρίχνοντας τὸ τόπι νὰ χτυπήση τὴν πέτρα (τὴν ἀφετηρία) ὁπότε καὶ πάλι καιγόταν ὁ παίκτης ἄλλως εἶχε τὸ δικαίωμα ὁ παίκτης νὰ ἐξακολουθήση τὸ παιχνίδι ὥς που νὰ τὸν κάψουν. Τρεῖς φορὲς θὰ χτυπσοῦσε τὸ τόπι μὲ τὴν παλάμη, ἔπειτα ἄλλες τρεῖς φορὲς θὰ χτυποῦσε τὸ τόπι στὴ γῆ καὶ αὐτὸ θὰ ὑψωνόταν πρὸς τὰ ἐπάνω ἀμέσως δὲ ὁ παίκτης ἔπρεπε καὶ πάλιν νὰ τὸ κτυπήση μὲ τὴν παλάμι γιὰ νὰ τὸ στείλη μακρυὰ πρὸς τὴν ἀντίθετη ὁμάδα. Αὐτὸ ἐξακολουθοῦσε νὰ γίνεται μὲ ὅλους τοὺς παίκτας τῆς ὁμάδος ὥς ποὺ νὰ καοῦν ὅλοι καὶ τότε ἐγίνετο ἡ ἀλλαγὴ τῶν θέσεων τῶν ὁμάδων. Κάθε ἐπιτυχία ἑνὸς παίκτου ἐθεωρεῖτο καὶ ἕνας πόντος, νικήτρια δὲ ἐθεωρεῖτο ἡ ὁμάδα ποὺ εἶχε τοὺς περισσοτέρους πόντους καὶ τὸ τίμημα τῆς νίκης ἦτο πάντα κυρίως ἡ μεταφορὰ τῶν παικτῶν πάνω στὴ ράχη ἀπ' τοὺς ἡττημένους ἀπ' τὴν ἀφετηρία μέχρι τοῦ σημείου ποὺ θὰ εἶχε ὁρισθῆ ἐκ τῶν προτέρων.

β) ***Μπιλίκι.*** (μπιλλίκ—λέξις τουρκικὴ ποὺ σημαίνει πλῆθος, μπολούκ).

Παιχνίδι ποὺ παιζόταν μὲ τὸ τόπι καὶ ἀπὸ δύο πολυπληθεῖς ὁμάδες 10-15 στὴ μιὰ τὴν ὁμάδα καὶ ἄλλοι τόσοι στὴν ἄλλη παλληκάρια ἢ ξεχωριστὰ κοπέλλες ἢ καὶ μικτὲς ὁμάδες. Καὶ οἱ δύο ὁμάδες τραβοῦσαν ἀνὰ μία ὁριζοντίαν γραμμὴν ποὺ ν' ἀπέχουν ἀπ' ἀλλήλων 10 ἕως 20 μέτρα. Καὶ ἐδῶ ὥριζαν ἕνα ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ὁμάδος. Μὲ τὴν ἔναρξιν τοῦ παιχνιδιοῦ ἡ ὁμὰς ποὺ θὰ εἶχε τὴν τύχη νὰ ρίξη πρώτη τὸ τόπι τὸ πετοῦσε πρὸς τὴν ἀντίθετη ὁμάδα ἔτσι ὥστε νὰ μὴ μπορέση κανένας νὰ τὸ πιάση, γιατὶ ἂν τὸ ἔπιανε ἡ ὁμάδα ἀποκτοῦσε τὸ δικαίωμα νὰ στείλη ἀμέσως στὴν ἀντίθετη ὁμάδα ἕναν παίκτη δικό της. Τότε ἡ ὁμάδα αὐτὴ θὰ προσπαθοῦσε μὲ κάθε τρόπο νὰ πετάξη τὸ τόπι ἔτσι ὥστε νὰ πιάση ὁ δικός της ὁ παίκτης καὶ ἂν τὸ κατώρ-

θωνε αὐτὸ κέρδιζε ἀμέσως ἕναν πόντο. Ἂν ὅμως τὸ τόπι τὸ ἔπιανε ἕνας τῆς ἀντιθέτου ὁμάδος ὁ ξένος παίκτης ἔπρεπε ἀμέσως νὰ ἐγκαταλείψη τὴν ὁμάδα καὶ νὰ φύγη πρὸς τὸ μέρος τῆς δικῆς της ὁμάδος ὁ δὲ παίκτης ποὺ κρατοῦσε τὸ τόπι ἔπρεπε νὰ τὸ ρίξη ἀμέσως καὶ νὰ κτυπήση τὸν παίκτη ποὺ ἔφευγε ἤδη πρὸς τὴ δική του ὁμάδα καὶ ἂν τὸ ἐπετύγχανε τότε ἠχμαλώτιζε τὸν παίκτη καὶ τὸν ἔκαμνε δικό της πιά, ἄλλως ὁ παίκτης ἐπανήρχετο στὴν ὁμάδα του ἐλεύθερος. Θὰ κέρδιζε ἡ ὁμάδα ποὺ θὰ κατώρθωνε νὰ αἰχμαλωτίση τοὺς περισσοτέρους τῆς ἀντιπάλου ὁμάδος.

γ) ***Γουρνίτσες***. Ἕνα παιχνίδι ποὺ παιζόταν μὲ τὸ τόπι καὶ μάλιστα μονάχα ἀπὸ κορίτσια σπάνια δὲ ἀπὸ ἀγόρια. Παιζόταν ἀπὸ μιὰ ὁμάδα 5-8 κορίτσια. Ὅταν ἦσαν 8 π.χ. οἱ παῖκτες ἔφκιαχναν 7 γοῦρνες (λάκκους) στὴ γῆ τὴ μιὰ κατόπιν τῆς ἄλλης σὲ ἀπόστασι 5-10 πόντους μακρυὰ τὴ μιὰ ἀπ' τὴν ἄλλη καὶ στὸ πλάϊ στὴ μέση μιὰ ἄλλη γούρνα, ποὺ θὰ ἀνῆκε σ' αὐτὸν ποὺ θἄπεφτε ἡ τύχη ν' ἀρχίση τὸ παιχνίδι.

Τότε ἡ κάθε παίκτρια μὲ τὴ σειρά της ἔρριχνε τὸ τόπι ἀπὸ μιὰ ὡρισμένη ἀπόστασι πρὸς τὶς γοῦρνες μὲ τὸ σκοπὸ νὰ μπορέση νὰ σταματήση τὸ τόπι μέσα σὲ μιὰ ἀπ' ὅλες τὶς γούρνες. Ἂν τὸ κατάφερνε θἄβαζε μέσα σαὐτὴ τὴ γούρνα μιὰ μικρὴ πετρίτσα (ἕνα λιθαράκι) ποὺ λεγόταν ψήρα. Οἱ γοῦρνες βέβαια ἀνῆκαν ἡ κάθε μιὰ καὶ σὲ ὡρισμένο ἄτομο καὶ ὅσες περισσότερες ψήρες μάζευε τόσο τὸ χειρότερο.

Ἂν ὅμως τὸ τόπι ἔπεφτε μέσα στὴ γούρνα τοῦ φύλακα τότε αὐτὸς εἶχε τὸ δικαίωμα νἁρπάξη τὸ τόπι καὶ νὰ προσπαθήση νὰ κτυπήση κἄποιον Ἂν τὸ κατάφερνε θὰ γινότανε ἐκεῖνος φύλακας καὶ ὁ ἄλλος θἄπαιρνε τὴ θέση του. Ἂν δὲ χτυποῦσε κανένα θἄβαζε στὴ γούρνα του μιὰ ψήρα καὶ θὰ ἐξακολουθοῦσε τὸ παιχνίδι μὲ τὸν ἴδιο τρόπο. Τελείωνε δὲ τὸ παιχνίδι ὅταν οἱ γοῦρνες γιόμιζαν μὲ τόσες ψήρες ὅσες εἶχαν συμφωνήσει ἀπ' τὴν ἀρχὴ τοῦ παιχνιδιοῦ.

δ) ***Τὰ Γκατζολάκια***. Ἄλλο παιχνίδι ποὺ παιζόταν μὲ τὸ τόπι καὶ ὡς ἑξῆς :

Μιὰ ὁμάδα ἀπὸ 5-10 ἀγόρια. Ἔλεγαν ἕνα ποιηματάκι ποιὸς θὰ ἔχη τὴν τύχη ν' ἀρχίση τὸ παιχνίδι. Αὐτὸς ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ δεχθῆ πάνω στὴν ράχη του τὸν ἀρχηγὸ τῆς ὁμάδος ὁ ὁποῖος κτυποῦσε τὸ τόπι κάτω στὴ γῆ. Ἐκεῖνο βέβαια μὲ τὴν ἐλαστικότητα ποὺ εἶχε ὑψωνόταν πρὸς τὰ ἐπάνω καὶ οἱ ἄλλοι παῖκτες ποὺ εἶχαν ἤδη σχηματίσει ἕναν κύκλο ἢ ἡμικύκλιο γύρω θὰ φρόντιζαν νὰ πιάσουν τὸ τόπι γιατὶ ὅποιος θὰ ἔπιανε τὸ τόπι θὰ εἶχε τὸ δικαίωμα ν' ἀνεβῆ κι' αὐτὸς στὴ ράχη τοῦ τυχεροῦ καὶ νὰ χτυπήση τὸ τόπι κάτω στὴ γῆ. Ἔτσι μποροῦσαν νὰ περάσουν ὅλοι ἀπ' τὴ ράχη τοῦ πρώτου τυχεροῦ. Ἂν ὅμως συνέβαινε ὥστε ν' ἀστοχήσουν καὶ νὰ μὴ μπορέση κανένας νὰ πιάση τὸ τόπι τότε τὸ ἅρπαζε ἀπὸ κάτω ὁ τυχερὸς ποὺ τὸν ἀνέβαιναν καὶ προσπαθοῦσε ρίχνοντας τὸ τόπι νὰ χτυπήση ὅποιον ἔβλεπε πλησιέ-

στερον. Ἂν πετύχαινε κεῖνος ποὺ θὰ χτυπιώνταν θὰ ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ σκύψῃ αὐτὸς καὶ νὰ ξαναρχίση τὸ παιχνίδι ἀπ' τὴν ἀρχὴ ὥς που νὰ ἐπιτύχῃ καὶ αὐτός νὰ χτυπήση ἄλλον γιὰ νὰ γίνῃ καὶ κεῖνος γκατζολάκι (γκατζόλι= ὄνος).

8. ΜΑΚΡΗ ΓΚΑΤΖΟΛΑ

Τὸ παιχνίδι αὐτὸ παιζόταν μονάχα ἀπὸ ἀγόρια μικρὰ καὶ μεγάλα καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ παίζεται καὶ σήμερα σπάνια ὅμως ἀπὸ μικρὰ παιδιὰ (ἰδίως ἀπὸ μαθητὰς τοῦ Δημ. Σχολείου).

Τὰ παιδιὰ χωρίζονται σὲ δυὸ ὁμάδες. Ἡ κάθε ὁμάδα θἄχῃ 5—10 παιδιὰ ἕνας δὲ ἀπ' ὅλους τῆς κάθε ὁμάδος θὰ ὁρίζετο ὡς ἀρχηγὸς αὐτῆς. Καὶ δῶ τὸ ποιηματάκι ἢ ἡ τύχη θὰ ὥριζε ποιὰ ἀπ' τὶς δυὸ ὁμάδες θὰ ἔσκυφτε πρώτη γιὰ νὰ δεχτῇ τοὺς ἄλλους πάνω στὴ ράχη της. Καὶ νὰ πῶς.

Ὁ ἀρχηγὸς τῆς ὁμάδος θὰ στηριζόταν ὄρθιος σὲ ἕναν τοίχο καὶ τότε οἱ παῖκτες του κατὰ σειρὰν θὰ ἔσκυβαν καὶ θὰ πιανόταν ὁ ἕνας πίσω ἀπ' τὸν ἄλλον ἔτσι ὥστε νὰ ἀποτελέσουν μὲ τὴ ράχη τους μιὰ μακρὴ γκατζόλα (δηλ. σὰν τὴ ράχη τοῦ γαϊδουριοῦ) καὶ οἱ ἄλλοι παίκται ἀπὸ μακρυὰ θὰ φρόντιζαν ν' ἀναβοῦν πάνω στὴ μακρὴ γκατζόλα ὅλοι καὶ ὅταν βρισκόταν ὅλοι ἀπάνω τότε ὁ ἀρχηγὸς τῆς ὁμάδος θὰ μετροῦσε ὡς τὰ δέκα ὁπότε ἂν κρατιοῦνταν ὅλοι τους ἀπάνω στὴ γκατζόλα κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ κέρδιζαν καὶ θὰ ξανάρχιζαν ἀπ' τὴν ἀρχὴ δῆλ. ἡ ἴδια ἡ ὁμάδα ν' ἀναβῇ καὶ πάλι. Ἂν ὅμως συνέβαινε κανένας ἀπ' τοὺς παίκτας νὰ μὴν μπορέσῃ νὰ κρατηθῇ πάνω στὴ ράχη ποὺ εἶχε ἀναβῇ καὶ πατοῦσε ἔστω καὶ λίγο μὲ τὸ πόδι του στὴ γῆ τότε ἔχανε ὅλη ἡ ὁμάδα κ' ἦταν ὑποχρεωμένη ἐκείνη πιὰ νὰ σκύψῃ καὶ ν' ἀνεβῇ ἡ ἄλλη ὁμάδα τὴν τρανὴ Γκατζόλα ὡς που νὰ χάσῃ κιαὐτή.

Ἐκτὸς ἀπ' τὰ ἀνωτέρω παιχνίδια τὰ ἀγόρια συνήθιζαν νὰ παίζουν καὶ τὸ σχοινάκι ἢ ψ ύ θ η κ ε ποὺ παίζεται καὶ σήμερα ἀκόμα.

Ἐπίσης τὸ κρυφτὸ ποὺ παίζεται καὶ σήμερα καὶ οἱ κ λ έ φ τ ε ς.

Μὰ καὶ τὰ κορίτσια τὴν ἐποχὴ ἐκείνη δὲν εἶχαν τὶς σημερινὲς ἀπολαύσεις (ζαχαροπλαστεῖα—κινηματογράφους—τὴν καθημερινὴ βόλτα—τὰ σημερινὰ πάρτυ κ.λ.π.) γιαὐτὸ κιαὐτὰ σὲ κάθε γειτονιὰ ἀποτελοῦσαν καὶ ἰδιαίτερη ὁμάδα καὶ φρόντιζαν ἰδίως τὶς Κυριακὲς νὰ περνοῦν τὶς ὧρες τους μὲ διάφορα ὁμαδικὰ παιχνίδια τὶς πρὸ μεσημβρινὲς ἰδίως ὧρες γιατὶ τὰ ἀπογεύματα τῆς Κυριακῆς ἢ τῆς Γιορτῆς θὰ γινόταν στὶς πλατεῖες ὁ δημόσιος χορὸς κ' ἐκεῖ ἔπρεπε νὰ παρευρεθοῦν ὅλες πιά. Τὴν καθημερινὴ δὲν ἔβλεπες κορίτσια ἔξω γιατὶ ἀπὸ μικρὰ τὰ μάθαιναν νὰ γνέθουν (μαλλὶ ἢ βαμβάκι), νὰ πλέκουν κάλτσες, νὰ κεντοῦν καὶ νὰ ὑφαίνουν μιὰ καὶ τὴν προῖκα τους ἦταν ὑποχρεωμένα νὰ τὴν ὑφάνουν μόνα τους ἀπὸ κλωστὴ ποὺ θὰ τοίμαζαν ἐπίσης μόνα τους.

Τὸ πιὸ συνηθισμένο καὶ πιὸ ἀγαπητὸ παιχνίδι τῶν κοριτσιῶν ἦταν.

9. ΤΑ ΜΠΙΡΜΠΕΛΙΑ

Τὸ παιχνίδι αὐτὸ παιζόταν κυρίως ἀπὸ δύο κορίτσια. Ἦταν δὲ τὰ μπιρμπέλια ἓξ πετραδάκια τὸ μέγεθος ἑνὸς μικροῦ καρυδιοῦ τὸ ἕνα ὅμως ἀπ' αὐτὰ θἄταν καὶ μεγαλύτερο μὰ καὶ λίγο στρογγυλοποιημένο καὶ λεγόταν καὶ ***Μπερμπίλας***. Τὸ παιχνίδι θὰ ἄρχιζε καὶ δῶ ἡ τυχερὴ μὲ κανένα ἀπ' τὰ συνειθισμένα ποιηματάκια.

Κρατοῦσε τὰ πέντε πετραδάκια στὴ φούχτα τοῦ δεξιοῦ χεριοῦ καὶ μὲ τὸ ἴδιο χέρι θὰ πετοῦσε τὸ μπέρμπιλα πρὸς τὰ ἐπάνω ὡς ποὺ νὰ τὸν ξαναπιάση δὲ ἔπρεπα νὰ ρίξη κάτω τὰ ἄλλα μπιρμπέλια, καὶ τότε ἄρχιζε ρίχνοντας τὸ μπέρμπιλα πρὸς τὰ ἐπάνω ἔπρεπε νὰ ξαναμαζέψη στὴν ἀρχὴ ἀπὸ ἕνα ἕνα ὅλα τὰ μπιρμπέλια (κάθε φορὰ δῆλ. ἔπρεπε νὰ ρίξη τὸ μπέρμπιλα καὶ κάθε φορὰ νὰ πάρη καὶ ἕνα μπιρμπέλι) Ἂν κατώρθωνε αὐτὸ θἄρριχνε καὶ πάλι τὰ μπιρμπέλια νὰ τὰ μαζέψη ὅμως τώρα δυὸ-δυὸ κ' ἔπειτα τὰ τρία. τὰ τέσσαρα καὶ τέλος ὅλα μαζί. Ἂν τελείωνε αὐτὸ τότε θὰ ἔκαμνε μὲ τὸ ἀριστερό της χέρι στὴ γῆ μιὰ πυρωστιὰ (Δείκτης *πάνω* στὸ μεσαῖο καὶ ὁ μεσαῖος μὲ τὸν ἀντίχειρα στηριζόμενοι *πάνω* στὴ γῆ κάμνουν μιὰ γέφυρα). Τότε μονάχα μὲ τὸ δεξὶ χέρι θὰ ἔρριχνε τὸ μπέρμπιλα πρὸς τὰ ἐπάνω, θὰ σκορπούσε μπροστὰ στὴ γέφυρα τὰ μπιρμπέλια κ' ἔπειτα ρίχνοντας κάθε φορὰ τὸ μπέρμπιλα πρὸς τὰ ἐπάνω θὰ φρόντιζε νὰ περάση τὰ μπιρμπέλια στὴν ἄλλη μεριὰ τῆς γέφυρας χωρὶς νὰ χαλάση αὐτήν. Ἂν τὸ κατάφερνε νὰ τὰ περάση ὅλα, θὰ σήκωνε τὴ γέφυρα καὶ μάζευε καὶ πάλι τὰ μπιρμπέλια ἕνα ἕνα ρίχνοντας κάθε φορὰ τὸ μπέρμπιλα πρὸς τὰ ἐπάνω. Ἂν τελείωνε ὅλη τὴ διαδικασία αὐτὴ χωρὶς νὰ χάση κέρδιζε ἕναν πόντο, ἂν ὅμως ἔχανε ἐν τῷ μεταξὺ θὰ ἔπαιρνε ἡ ἄλλη τὴ σειρὰ γιὰ ν' ἀρχίση κ' ἐκείνη τὸ ἴδιο.

Τὸ παιχνίδι αὐτὸ παιζόταν καὶ μὲ τοὺς **Βασιλιάδες** κάτι εἰδικὰ κοκαλάκια ποὺ μάζευαν αὐτὴ τὴν ἐποχὴ ἀπ' τὰ πόδια τῶν ἀρνιῶν. Ἐκεῖ ὅμως ἦταν δυσκολώτερο, γιατὶ ἔπρεπε πρῶτα νὰ στήσουν τοὺς βασιλάδες σὲ ὡρισμένη στάσι καὶ ἔπειτα νὰ τοὺς μαζέψουν.

10. ΚΡΥΔΙΑ ἢ ΑΜΥΓΔΑΔΑ

Εἶναι τὸ προϊὸν ποὺ ἀφθονεῖ στὴν περιοχή μας καὶ γιαὐτὸ τὸ χρησιμοποιοῦν τὸν καιρὸ τῆς συγκομιδῆς του καὶ τ' ἀγόρια καὶ τὰ κορίτσια γιὰ διάφορα παιχνίδια ἰδίως δὲ τὰ καρύδια. Ἔπαιζαν δὲ στὰ παιχνίδια αὐτὰ ἢ μόνα τους τὰ κορίτσια ἢ καὶ σὲ μικτὲς ὁμάδες μαζὶ μὲ τ' ἀγόρια. Σήμερα στὴν ἐποχή μας παίζουν καὶ πάλι κάποτε μὲ τὰ καρύδια μὰ μονάχα μικροὶ μέχρι 12—14 χρονῶν ἐνῶ τότε *παίζανε* καὶ κοπέλες καὶ ἄνδρες ἀκόμα.

Δύο ἦσαν κυρίως τὰ παιχνίδια ποὺ παίζανε καὶ μικτὲς ὁμάδες ἀκόμα. 1ον Μία ὁμάδα ἀπὸ 3—6 πρόσωπα ἔστηναν τὰ καρύδια τους τὸ ἕνα κατόπιν τοῦ ἄλλου καὶ σὲ ἀπόστασι 15—20 πόντους. Ἀπέναντι ἀπ' τὰ καρύδια καὶ

σὲ ἀπόστασι 8—10 μέτρων ἔσυρναν μία ὁριζόντιος γραμμὴ ποὺ θὰ ἐχρησιμο ποιεῖτο γιὰ ἀφετηρία τοῦ παιχνιδιοῦ. Πρῶτα ὅμως θὰ κανόνιζαν τὴ σειρὰ τοῦ καθενὸς ὡς ἑξῆς. Θὰ ἔρριχναν ἀπ' τὰ καρύδια ἀπὸ κοντὰ πρὸς τὴν ὁριζοντίαν γραμμὴν τὸ καρύδι τους ὁ καθένας (αὐτὸ θἄταν κάπως μεγαλύτερο καὶ βαρύτερο λιγάκι ἀπ' τἄλλα) καὶ ἀνάλογα μὲ τὴν ἀπόστασι ποὺ θὰ εἶχε τοῦ καθενὸς τὸ καρύδι ἀπ' τὴ γραμμὴ θὰ ἐκανονίζετο καὶ ἡ σειρά του. Τότε ἀπ' τὴν ὁριζοντία γραμμὴ θὰ ἔρριχνε ὁ καθένας πρὸς τὴ γραμμὴ τῶν καρυδιῶν μὲ σκοπὸ νὰ κτυπήση ὅσα καρύδια μποροῦσε τὰ ὁποῖα καὶ θὰ ἔπαιρνε. Τὸ ἴδιο θὰ ἔκαμνε καὶ ὁ δεύτερος καὶ ὁ τρίτος ὡς ποὺ νὰ τελείωναν ὅλοι. Ἂν ὅμως ἐν τῷ μεταξὺ τελειώναν τὰ καρύδια, τότε στήναν ξανὰ ἄλλα καὶ ξανάρχιζαν ἀπ' τὴν ἀρχή. Συνέβαινε ὅμως πολλὲς φορὲς νὰ μὴ μπορέσουν νὰ χτυπήσουν ἀπ' τὴν ἀφετηρία τὰ καρύδια, ὁπότε ἀπὸ κεῖ ποὺ εἶχε σταθεῖ τοῦ καθενὸς τὸ καρύδι (ὁ Μπαμπὰς λεγόμενος) θἄρριχνε ὁ καθένας καὶ πάλι νὰ χτυπήση κορύδια καὶ ὅσα χτυποῦσε θὰ τἄπαιρνε. Τὸ παιγνίδι ἐξακολουθοῦσε ὡς ποὺ νὰ τελειώσουν τὰ καρύδια ἀπ' τὴ γραμμὴ καὶ ἔπειτα ξανάβαζαν ἄλλα καὶ ξανάρχιζαν.

2ον Τὸ δεύτερο παιχνίδιο μὲ τὰ καρύδια ἦταν νὰ στήση ὁ καθένας ἀπὸ ἕνα ἢ δυὸ καρύδια μέσα σὲ ἕναν κύκλο. Ἀπ' τὸν κύκλο αὐτὸ εἰς ἀπόστασιν καὶ πάλιν 8—10 μέτρων ἔσειρναν μίαν ὁριζοντίαν γραμμὴν ποὺ θὰ χρησίμευε γιὰ ἀφετηρία. Ἡ σειρὰ τοῦ καθενὸς θὰ κανονιζόταν καὶ πάλι μὲ τὴ σειρὰ ἐπιτυχίας του ὁ καθένας θὰ ἔρριχνε πρὸς τὸν κύκλο ὅπου τὰ καρύδια ἀπ' τὸν κύκλο καὶ τότε ἔστειναν ἄλλα γιὰ νὰ ξαναρχίσουν ἀπ' τὴν ἀρχή.

3ον—Τὸ τρίτο παιχνίδι μὲ τὰ καρύδια ποὺ παιζόταν κυρίως ἀπὸ μεγάλους ἄνδρας, ἦταν παιχνίδι κυρίως ποὺ ἐξασκοῦσε στὴ σκοποβολὴ μὰ εἶχε καὶ λίγο κερδοσκοπικὸ σκοπό.

Ἕνα ἀπ' τὴν παρέα ἔμπυγε ἕνα καρφὶ στὴ γῆ καὶ γύρω του ἔγραφεν ἕναν κύκλο μὲ 5-10 πόντους διάμετρο. Πάνω σ' αὐτὸ τὸ καρφὶ τοποθετοῦσε ἕνα νόμισμα (Τούρκικο βέβαια ἕνα μεταλίκι ἢ ἕνα τσεντέζι) καὶ καθόταν ἔτσι ποὺ νὰ πάρη ἀνάμεσα στὰ σκέλη του τὸν κύκλο μὲ τὸ καρφί.

Ἀπὸ ἀπόστασι 15-20 μέτρων ὅπου ἐσύρετο μιὰ ὁριζόντια γραμμὴ ἀπ' τὴν ὁποία εἶχε δικαίωμα ὅποιος ἤθελε νὰ ρίξη καρύδια μὲ σκοπὸν νὰ χτυπήση τὸ νόμισμα ποὺ στεκόταν πάνω στὸ καρφὶ καὶ μάλιστα νὰ τὸ βγάλη ἔξω ἀπ' τὸν κύκλο. Τότε ἐκεῖνος ποὺ πετύχαινε αὐτὸ καθόταν στὴ θέση τοῦ ἄλλου καὶ μάζευε τὰ καρύδια ὅσα ἀστοχοῦσαν στὸ στόχο. Συνέβαινε πολλὲς φορὲς ἕνας νὰ μάση ὅλα τὰ καρύδια τῆς παρέας, γιατὶ ἐδῶ μποροῦσαν νὰ λάβουν πολλοὶ μέρος ἀρκεῖ νὰ εἶχε καρύδια νὰ ρίξη στὸ σημάδι.

11. ΚΙΡ—ΚΙΛΙ—ΠΛΑΚΙΑ ἢ Στοὺν ΗΛΙΟΥ—Στοῦ ΦΙΓΓΑΡ

(Πλάκια ἀντὶ πουλάκια, κατὰ συγκοπὴν)

Τὸ παιχνίδι αὐτὸ παιζόταν κυρίως ἀπὸ κοπέλλες. Ὥριζαν δυὸ τὶς μεγαλύτερες γιὰ ἀρχηγοὺς κάθε μιὰ δὲ ἀπ' αὐτὲς κρυφὰ ἀπ' ὅλες τὶς ἄλλες ποὺ ἀποτελοῦσαν τὰ πουλάκια ποὺ μποροῦσαν νἄναι ἀρκετὰ (15-20) ἔπαιρνε ἐν συνεννοήσει μὲ τὴν ἄλλην τὸν ἥλιο ἢ τὸ φεγγάρι. Πιάνονταν τότε ἀπ' τὰ χέρια καὶ στεκόταν ἡ μιὰ ἀντίκρυ στὴν ἄλλη καὶ σήκωναν τὰ χέρια τους ἔτσι ποὺ νὰ γίνη μιὰ ἀψίδα κάτω ἀπ' τὴν ὁποία θὰ περνοῦσαν τὰ πουλάκια πιασμένα χέρι χέρι καὶ τραγουδόντας τὸ :

— Κίρ κιλι πλάκια, γύρσιτι πίσου
κάϊκαν φουλές σας
κλαὶν τὰ πιδιά σας
κλούβιασαν τ' αὔγά σας.

ὥσπου ἔφθανε τὸ τελευταῖο πουλάκι κάτω ἀπ' τὴ γέφυρα ὅπου καὶ τὰ σταματοῦσαν οἱ ἀρχηγοὶ κόβοντάς το ἀπ' ὅλη τὴ γραμμὴ καὶ τὰ ρωτοῦσαν μυστικὰ βέβαια, τὶ προτιμᾶ : τὸν ἥλιο τὸ φεγγάρι ἢ καὶ ἀνάλογα μὲ τὴν προτίμησή του πήγαινε καὶ στεκόταν πίσω ἀπ' τὴν ἀρχηγὸ ποὺ εἶχε τὸ ὄνομα ποὺ προτίμησε. Ἔτσι ἐξακολουθοῦσε τὸ παιχνίδι ὥς που νὰ τελειώσουν ὅλα τὰ πουλάκια καὶ τότε πιάνοντας ὅλα πίσω ἀπ' τοὺς ἀρχηγούς των καὶ οἱ ἀρχηγοὶ ἀναμεταξύ των καὶ ἔκαμναν οὕτως εἰπεῖν μιὰ διελκυστήνδα καὶ ὅποια ὁμάδα κατώρθωνε νὰ τραβήξη τὴν ἄλλη πέραν τῆς γραμμῆς ποὺ εἶχαν καθορίσει ἐθεωρεῖτο νικήτρια.

12. ΤΑ ΤΣΑΓΚΛΙΑ

Ἦταν ἕνα παιχνίδι ποὺ παιζόταν ἀπὸ κορίτσια κυρίως, ἀλλὰ πολλὲς φορὲς καὶ ἀπὸ παιδιὰ μικρᾶς ἡλικίας (10-14) χρονῶν. Ἦταν δὲ τὰ ***Τσαγκλιὰ*** ἕνα κομμάτι κεραμιδιοῦ ἢ πέτρας ποὺ νἄχη καὶ τὶς δυὸ τὶς ἐπιφάνειές του λεῖες ἔτσι ὥστε νὰ μποροῦν νὰ σταθοῦν τὸ ἕνα πάνω στὸ ἄλλο. Ἡ ὁμάδα μποροῦσε ν' ἀποτελεῖται ἀπὸ 5-10 παῖκτες ἀπ' τοὺς ὁποίους ὁ ἕνας θὰ διαλέγετο ὡς φύλακας μὲ κανένα ἀπ' τὰ συνηθισμένα ποιηματάκια.

Παιζόταν δὲ ὡς ἑξῆς : Ἔκαμναν ἕναν κύκλο στὸ κέντρον τοῦ ὁποίου τοποθετοῦσαν ὅλοι τὰ τσαγκλιά τους τὸ ἕνα πάνω στὸ ἄλλο. Ἀντίκρα ἀπ' τὸν κύκλο καὶ σὲ ἀπόσταση 1-10 μέτρων ἔσειραν μιὰ ὁριζόντια γραμμὴ ποὺ θὰ ἐχρησίμευε ὡς ἀφετηρία. Ἀπὸ κεῖ οἱ παῖκτες θἄρριχναν καθένας τὴ μάδα του τὴν ὁποία θὰ εἶχε φροντίσει ἐκ τῶν προτέρων νὰ ἔχη ἕτοιμη, μὲ σκοπὸ νὰ χτυπήση τὰ τσαγκλιὰ καὶ νὰ σκορπίση ὁπότε ὁ φύλακας ἔπρεπε νὰ σπεύση νὰ τὰ συγκεντρώση καὶ πάλιν στὸ κέντρον τοῦ κύκλου. Μέχρις ὅτου δὲ ὁ φύλακας κάμει αὐτὴ τὴ δουλειά, ὁ παίκτης εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ τρέξη καὶ νὰ

ἁρπάξη τὴ μάδα του καὶ νὰ ξαναγυρίση πίσω στὴν ἀφετηρία, γιατὶ ἐν τῷ μεταξὺ προλάμβανε ὁ φύλακας νὰ συγκεντρώση τὰ τσαγκλιὰ εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ τρέξη καὶ νὰ πιάση στὸν δρόμο τὸν παίκτη καὶ ἂν τὸ κατόρθωνε πρὶν νὰ περάση τὴν ἀφετηρία γινότανε κεῖνος φύλακας. Συνέβαινε πολλὲς φορὲς ὁ παίκτης νὰ μὴν προλάβη νὰ πάρη τὴ μάδα του καὶ νὰ φύγη κι' ἔβλεπε πῶς κινδύνευε νὰ πιαστῆ ἂν ἐπιχειροῦσε ἀμέσως νὰ φύγη. Τότε πατοῦσε πάνω στὴ μάδα του καὶ περίμενε νὰ ρίξη ἄλλος παίκτης τὰ τσαγκλιὰ γιὰ νὰ βρῆ καιρὸ νὰ φύγη χωρὶς νὰ πιαστῆ ἢ ἔπρεπε νὰ φροντίση ἐφ' ὅσον πατοῦσε τὴ μάδα του χωρὶς νὰ τὴν πιάση μὲ τὰ χέρια, νὰ τὴ βάλη πάνω στὰ δάχτυλα τοῦ δεξιοῦ ποδιοῦ καὶ νὰ τὴν ἐκσφενδονίση πρὸς τὰ ἐπάνω γιὰ νὰ τὴν πιάση. τότε μὲ τὰ χέρια καὶ νὰ φύγη. Μονάχα δὲ ὅταν ξεκινοῦσε νὰ φύγη γιὰ τὴν ἀφετηρία τότε εἶχε δικαίωμα ὁ παίκτης νὰ τὸν κυνηγήση γιὰ νὰ τὸν πιάση Συνέβαινε πολλὲς φορὲς ὅλοι οἱ παῖκτες νὰ μὴ μπορέσουν νὰ ρίξουν τὰ τσαγκλιὰ καὶ μαζεύονταν ὅλοι πάνω γύρω ἀπ' τὸν φύλακα ἐὰν κατώρθωναν νὰ πατήσουν τὴ μάδα τους, γιατὶ κι' ὅταν πήγαιναν νὰ πατήσουν τὴ μάδα τους πρὶν νὰ τὴν πατήσουν εἶχε τὸ δικαίωμα ὁ φύλακας νὰ τρέξη καὶ νὰ τοὺς πιάση καὶ τότε θὰ φρόντιζαν, μὲ τὸ τρόπο ποὺ εἴπαμε παραπάνω, νὰ πάρουν τὴ μάδα τους καὶ νὰ μπορέσουν νὰ φύγουν πρὸς τὴν ἀφετηρία γιὰ νὰ ρίξουν καὶ νὰ σκορπίσουν τὰ τσαγκλιὰ γιὰ νὰ φπορέσουν καὶ οἱ ἄλλοι νὰ φύγουν ἀνενόχλητοι. Ἔτσι ἐξακολουθοῦσε τὸ παιχνίδι, ὥσπου νὰ γίνουν ὅλοι μὲ τὴ σειρά τους φύλακες.

13. ΟΙ ΤΡΥΓΩΝΕΣ

Τὸ παιχνίδι αὐτὸ ὅπως καὶ τὸ ὄνομα δείχνει ὅτι ἦταν παιχνίδι τῶν κοριτσιῶν. Ἔσειρναν δυὸ παράλληλες γραμμὲς ποὺ ν' ἀπέχουν περὶ τὰ 10 μέτρα ἡ μία ἀπ' τὴν ἄλλη. Στὴ μιὰ ἀπ' τὶς γραμμὲς αὐτὲς παρατάσσονταν μιὰ ὁμάδα κοριτσιῶν 10—15, στὴν ἄλλη δὲ γραμμὴ μονάχα δυὸ κορίτσια. Τὸ παιχνίδι ἄρχιζε μὲ τὸ ξεκίνημα τῶν δυὸ κοριτσιῶν πρὸς τὴν μεγάλην ὁμάδα, μὲ τὰ χέρια πιασμένα σταυρωτὰ καὶ τραγουδώντας τὰ ἑξῆς :

—Τὶ πουλλὲς τρυγῶνες ἔχτει
οὔλεις μένα νὰ τὶς δόστει

Τότε ὅμως ἡ μεγάλη ὁμάδα κοντὰ στὴν ὁποία ἔφθαναν τὰ δυὸ κορίτσια ἀνταπαντοῦσε προχωρώντας πρὸς τὰ ἔμπρός, ἐνὼ οἱ δυὸ γύριζαν πρὸς τὴν ἀφετηρία τους πίσω, λέγοντας :

—Κι' ἂν τὶς ἔχω τὶς τρυγῶνες
κἄν κανέναν δὲν τὶς δίνω.

Ἀμέσως ὅμως πάλι οἱ δυὸ κοπέλλες γύριζαν πρὸς τὶς ἄλλες ποὺ ἦσαν κιαὐτὲς νὰ ἐπιστρέφουν πίσω πίσω κι' ἔλεγαν :

Τοῦ Χαλκιὰ θὰ προβουδήσου
κὶ τὴν Κάλιου σας θὰ πάρω

καὶ ξεχώριζαν μιὰ ἀπ' τὶς κοπέλλες καὶ τὴν ἔπαιρναν μαζί τους στὴ γραμμή τους ὁπότε ὅμως οἱ πολλὲς τραγουδώντας τὶς πήγαιναν ὡς τὴν ἀφετηρία τους λέγοντας :

—Κι' ἂν τὴν πάρτει σεῖς τὴν Κάλιου,
Κάλιου εἶνει κασιδιάρου
κασιδιάρου κὶ τσιμπλιάρου.

Τώρα ὅμως ποὺ οἱ δυὸ κοπέλλες πῆραν τὴν κοπέλλα ἀνταπαντοῦν πρὸς τὶς πολλὲς προχωρόντας :

—Σᾶς πήραμε, σᾶς πήραμε
μιὰ ὄμορφη κοπέλλα

καὶ ἀμέσως ἀνταπαντοῦν οἱ ἄλλες ἐπιστρέφοντας

—Μᾶς πήρατε μᾶς πήρατε
μιὰ ζιάπκα [1] ποὺ τοῦ ρέμα
ἢ
Μᾶς πήρατε, μᾶς πήρατε
κατζβέλα ποὺ τὴν τέντα.

καὶ ἐξακολουθοῦσε ἔτσι τὸ παιχνίδι ὡς ποὺ νὰ τελειώσουν ὅλες τῆς μεγάλης ὁμάδος.

14. ΤΑ ΔΙΚΑΝΚΑΚΙΑ

(Παιχνίδι ποὺ παιζόταν ἀπὸ κορίτσια).

Μιὸ ὁμάδα κοριτσιῶν 5-10 διάλεγαν τὸ καθένα ἀπὸ μιὰ βέργα μήκους 40-50 πόντους. Ἡ κάθε μιὰ ἔπρεπε νὰ γνωρίζη τὴ βέργα της. Μὲ ἕνα ἀπ' τὰ ποιηματάκια τὰ συνειθισμένα, θὰ ὡριζότον κείνη ποὺ θὰ γινόταν ὁ πρῶτος φύλακας. Ἀμέσως τότε θὰ ἔκλειναν τὰ μάτια της ὥστε νὰ μὴ βλέπη καὶ ἡ ὁμάδα θὰ ἔφρόντιζε νὰ κρύψη μαζεμένες τὶς βέργες κάπου, ὥστε νά μὴν μπορῆ εὔκολα νὰ τὶς βρῆ. Ἀφοῦ τὶς ἔκρυβαν εἰδοποιοῦσαν τὴ φύλακα ν' ἀνοίξη τὰ μάτια της καὶ ν' ἀρχίση τὴν ἀναζήτησιν. Τότε δὲ ὅλη ἡ ὁμάδα ἔλεγε τραγουδιστᾶ τό :

Ἔχασει μπάμπου τὰ κλειδιά,
πάει νὰ τὰ γυρεύη
μιὰ σιαδῶ [2] μιὰ σιακεῖ
μὲς σ'τ'σ' κατζβέλας τοῦ βρακί.

---

1. ζιάπκα = βάθρακα. 2. σιαδῶ = πρὸς τὰ ἐδῶ.

Τὸ τετράστιχο αὐτὸ ἐξακολουθοῦσε νὰ λέγεται ὥς που ν' ἀνακαλύψη τὶς βέργες (ποὺ λεγόταν ***δικανκάκια)*** καὶ τότε γινότανε τὸ δεύτερο μέρος τοῦ παιχνιδιοῦ.

Αὐτὴ ποὺ ἀνεκάλυψε τὰ κρυμένα δικανκάκια τὰ ἔπαιρνε ὅλα μαζὶ ὅπως ἦταν καὶ τὰ ἔπιανε μπροστά της μὲ τὰ δυὸ χέρια τὶς παλάμες ἀνεστραμμένες πρὸς τὰ ἐπάνω καὶ ἔκαμνε μερικὲς ταλαντεύσεις τῶν δικανκιῶ πάνω ἀπ' τὸ κεφάλι της λέγουσα τὰ παρακάτω λόγια : ***Ἄσιαντα***
κι' ἀπαντοῦσαν ὅλες οἱ ἄλλες μαζί : ***Νταραμαρὲτς***
Ἀφοῦ ἐπαναλαμβάνετο αὐτὸ 2-3 φορὲς ἔλεγε κείνη ποὺ κρατοῦσε τὰ δικανκάκια

Μ' ὅλου μὶ τοὺν Ἀντὰ

καὶ πετοῦσε πάνω ἀπ' τὸ κεφάλι της ὅλα τὰ δικανκάκια οὕτως ὥστε νὰ σκορπίσουν ἀπὸ πίσω της ὅλα, κ' ἐκεῖνο ποὺ θὰ πήγαινε πιὸ μακρυὰ θὰ γινόταν ὁ φύλακας πιά.

Ἔτσι ἐξακολουθοῦσε τὸ παιχνίδι αὐτὸ ὥς ποὺ διαλυόταν.

15. Ο ΜΠΑΡΜΠΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΠΟΥΛΑΚΙΑ

Στὸ παιχνίδι αὐτὸ ἐλάμβαναν μέρος 10—15 παιδιὰ ἀγόρια καὶ κορίτσια συγχρόνως.

Μπάρμπας θὰ ὡρίζετο ἕνας μὲ κανένα ἀπ' τὰ συνειθισμένα ποιηματάκι ὅλοι δὲ οἱ ἄλλοι θ' ἀποτελοῦσαν τὰ πουλάκια. Θὰ πιάνωνταν δηλ. ἀπ' τὰ χέρια καὶ θἄκαμναν ἕνα κύκλο μέσα στὸν ὁποῖο θὰ ἔμπαινε ὁ Μπάρμας ποὺ θὰ προσποιόνταν ὅτι σκαλίζει κάτω στὴ γῆ καὶ τὰ πουλάκια ἐν χωρῷ καὶ γυρίζοντας εἴτε δεξιὰ εἴτε ἀριστερᾶ ἔλεγαν :

—Μπάρμπα Μπάρμπα τὶ σκαλίζεις ;

καὶ ἀπαντοῦσε :

—Ἔχασα τοῦ βιλουνάκι μου κὶ τοῦ ψαλιδάκι μου

Ἐρωτοῦσαν τὰ πουλάκια

—Τὶ θὰ ράψης ;
Τὸ σακουλάκι μου
—Τὶ θὰ ταΐσης ;
—Τὰ πουλάκια μου

κι' ἀμέσως φώναζαν τὰ πουλάκια —ξιοὺ—ξιοὺ—ξιοὺ
καὶ ἔφευγαν πρὸς διαφόρους διευθύνσεις, ἐνῶ ὁ Μπάρμπας τὰ κυνηγοῦσε προσπαθώντας νὰ πιάση κανένα καὶ ἂν τὸ κατώρθωνε, ἐκεῖνος ποὺ πιάνονταν θὰ γινόταν ὁ Μπάρμπας καὶ θὰ ξανάρχιζε ἀπ' τὴν ἀρχὴ τὸ παιχνίδι.

16. ΤΑ ΤΣΚΑΛΑΚΙΑ

Καὶ στὸ παιχνίδι αὐτὸ ἔπαιρναν μέρος 10—15 ἀγόρια καὶ κορίτσια συγχρόνως. Ὅλα τὰ παιδιὰ ἐκτὸς ἀπὸ δυὸ ποὺ θὰ ἔβγαιναν μὲ τὰ συνειθισμένα ποιηματάκια, θὰ καθόνταν ἐν κύκλῳ κάτω στὴ γῆ, θὰ εἶχαν δὲ πάνω στὸ κεφάλι τους, τὸ καθένα ἕνα κομμάτι σπασμένο κεραμίδι ἢ ἀπὸ τσουκάλι, γιὰ νὰ παριστάνουν συμβολικῶς τὸ καθένα καὶ ἕνα τσουκάλι μέσα στὸ ὁποῖο ἔβραζε δῆθεν φαγητό. Ὁ ἕνας ἀπ' τοὺς δυὸ ποὺ χωρίσθηκαν ἀπ' τὴν ὁμάδα θὰ ἦταν ὁ ***Κόκοτας*** καὶ θὰ ἔπαιρνε θέση ἔξω ἀπ' τὸν κύκλο, ὁ ἄλλος θὰ ἦταν ἡ ***Κοκοτίνα*** καὶ θὰ ἔμενε μέσα στὸν κύκλο. Τότε ὁ κόκοτας θὰ ἔκαμνε τὸ γύρω τοῦ κύκλου καὶ σταματοῦσε σὲ ὅποιο τσουκάλι ἤθελε θὰ δοκίμαζε δῆθεν τὸ φαγητὸ ποὺ ἔβραζε καὶ θὰ ρωτοῦσε.

τοῦ πλᾶς (πουλᾶς), κυράτσαμ, τοῦ τσκάλς ;

Ἀπάντησις :—τοῦ πλῶ κὶ τ' ἀγουράζου κὶ σένα τοῦ μασκαρὰ δὲν τοῦ δίνου. Τότε ὁ κόκοτας ἔκανε δῆθεν ὅτι δὲν ἄρεζε τὸ φαγητὸ γιατὶ δὲν εἶχε δῆθεν ἁλάτι ἢ ἔβρισκε ἄλλη αἰτία καὶ πήγαινε παρακάτω σὲ ἄλλο παιδὶ καὶ κεῖ γινότανε ἡ ἴδια διαδικασία ὥσπου τὰ τσακάλια θύμωναν γιατὶ ὁ κόκοτας δὲν τὰ ἄρεζε καὶ φώναζαν : Κόσια (τρέξε) κόκοτη νὰ φταΐς τὴν κουκουτίνα κ"ετρεχε τότε ὁ κόκοτας ὥσπου νὰ φτάσ' τὴν κουκουτίνα καὶ ἄλλαζαν θέσεις ἢ ἔπαιρναν ἄλλοι τὴ θέση τους καὶ ἐξακολουθοῦσε τὸ παιχνίδι.

17. ΤΑ ΣΚΛΑΒΑΚΙΑ

Ἕνα παιχνίδι ποὺ παιζόταν ἀπὸ ἐφήβους κυρίως πολλὲς φορὲς ὅμως κι' ἀπὸ κοπέλλες ἀλλὰ πάντα ξεχωριστᾶ. Οἱ παίκτες χώριζαν σὲ δυὸ ὁμάδες ἡ κάθε μιὰ δὲ ὁμάδα ἀποτελεῖτο ἀπὸ 10 καὶ 15 ἢ καὶ 20 ἀκόμα παίκτας. Οἱ δύο ὁμάδες θἄπαιρναν θέση ἡ μιὰ ἀπέναντι στὴν ἄλλη σὲ μιὰ ἀπόσταση ἀπὸ 25—50 μέτρων. Ὡς ἀφετηρία δὲ κάθε ὁμάδος θὰ ὁρίζονταν μιὰ ὁριζόντια γραμμὴ ἔξω ἀπ' τὴν ὁποία δὲν ἐπιτρέπετο νὰ βρίσκεται ὁ παίκτης, διότι μποροῦσε κάλλιστα νὰ συλληφθῇ αἰχμάλωτος καὶ νὰ συρθῇ πρὸς τὴν ἐχθρικὴ ὁμάδα.

Παιζόταν δὲ ὡς ἑξῆς : Θὰ ἄρχιζε ἡ ὁμάδα ποὺ θὰ ἦταν ἡ τυχερὴ ὅπως συνήθως. Μπροστὰ ἀπὸ κάθε ὁριζόντια γραμμὴ καὶ πρὸς τὰ πλάγια λιγάκι (δεξιᾶ ἢ ἀριστερᾶ) θὰ ἔγραφαν ἕναν κύκλο ἀρκετὰ μεγάλο 1—2 μέτρα διάμετρο μέσα στοὺς ὁποίους θὰ φυλάσσονταν οἱ σκλάβοι ποὺ θὰ συλλαμβάνονταν ἀπ' τὴν ἀντίθετη ὁμάδα. Ἡ ὁμάδα ποὺ θὰ εἶχε τὴν ἀρχὴ ἔβγαζε ἕναν παίχτη ὁ ὁποῖος μὲ προφύλαξη πήγαινε πρὸς τὸ μέρος τῆς ἀντίθετης ὁμάδος ἡ ὁποία πάλι εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ βγάλη ἀμέσως ἕνα δικό της παίκτη γιὰ νὰ κυνηγήσῃ τὸν ἀντίπαλο καὶ εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ τὸν σύρῃ αἰχμάλωτο ἂν τὸν ἔπιανε ἔξω ἀπ' τὴν ἀφετηρία. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἀπ' τὴν ἄλλη ὁμάδα ξε-

πρόβαλλε ἄλλος παίκτης ποὺ εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ κυνηγήση τώρα τὸν ἀντίπαλο, χωρὶς ἐκεῖνος νὰ μπορῆ αὐτὸν νὰ τὸν κυνηγήση, ἐκτὸς ἂν ἔβγαινε ἄλλος ἀπ' τὴν ὁμάδα του γιὰ νὰ προφυλάξη κι' αὐτὸν μὰ καὶ νὰ κυνηγήση τὸν ἄλλον τῆς ὁμάδος. Καθένας δὲ ποὺ ἔβγαινε ἅπαξ ἀπ' τὴν γραμμὴ γιὰ νἄχη δικαίωμα νὰ κυνηγήση τὸν ἀντίπαλό του ἔπρεπε νὰ ξαναγυρίση στὴν ἀφετηρία του κι' ἔτσι μονάχα μποροῦσε νὰ βγῆ καὶ νὰ κυνηγήση κείνους ποὺ εἶχαν βγῆ ἀρχίτερα ἀπ' αὐτὸν ἔξω ἀπ' τὴ γραμμή τους. Καθένας ποὺ θὰ συνελαμβάνετο αἰχμάλωτος θὰ ἐνεκλείετο μέσα στὸν κύκλο ἀπ' ὅπου εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ τὸν ἐλευθερώση ἕνας παίκτης τῆς ὁμάδος του, ποὺ θὰ κατώρθωνε νὰ φθάση ὡς ἐκεῖ χωρὶς νὰ ἐμποδισθῆ ἀπὸ παίκτην τῆς ἀντίθετης ὁμάδος. Νικήτρια ἀνεκηρύσσετο ἡ ὁμάδα ποὺ θὰ κατώρθωνε νὰ συλλάβη τοὺς περισσοτέρους αἰχμαλώτους σὲ βαθμὸ ποὺ ν' ἀδυνατῆ ἡ ἄλλη ὁμάδα νὰ ἐξακολουθήση τὸ παιχνίδι ἢ ἐὰν συνελαμβάνετο ὁ ἀρχηγὸς τῆς ὁμάδος αἰχμάλωτος. Συνέβαινε πολλὲς φορὲς ἕνας παίκτης ποὺ τὸν κυνηγοῦσαν νὰ κατωρθώση νὰ μπῆ στὴν ἐχθρικὴ ὁμάδα χωρὶς νὰ συλληφθῆ. Τότε ἐθεωρεῖτο ἱερὸς φιλοξενούμενος καὶ δὲν ἐνοχλεῖτο. Μποροῦσε ὅμως αὐτὸς νὰ δραπετεύση ἂν εὕρισκε εὐκαιρία, καιροφυλακτοῦσαν ὅμως οἱ ἄλλοι καὶ μόλις ἐξήρχετο τῆς γραμμῆς εἶχαν τὸ δικαίωμα νὰ τὸν κυνηγήσουν καὶ νὰ τὸν πιάσουν καὶ τότε νὰ τὸν σύρουν αἰχμάλωτον ἄλλως θὰ γλύτωνε καὶ θὰ ἔφθανε στὴ ὁμάδα του γιὰ νὰ ξαναρχίση τὸ παιχνίδι.

18. ΓΚΤΖΟΥΝΑΡΣ

(ἢ Γκουτζουνὰρς=χειροβοσκὸς)

Ἕνα παιχνίδι ποὺ παιζόταν ἀπὸ νέους καὶ ποὺ μοιάζει πολὺ μὲ τὸ Ἐγγλέζικο τὸ παιχνίδι ποὺ λέγεται «Γκόλφ».

Παιζόταν δὲ ὡς ἑξῆς: Μιὰ ὁμάδα 5—10 ἄτομα ἔπαιρναν ὅλοι τους ἀπὸ μία βέργα μήκους 1 ἕως 1,25 μ. ἡ ὁποία στὴ μιὰ ἄκρη ἔπρεπε νἆναι χοντρότερη. Ὁ ἕνας ἀπ' τὴν ὁμάδα θὰ ἔβγαινε μὲ κανένα ἀπ' τὰ ποιηματάκια γιὰ νὰ γίνη ὁ φύλακας, ποὺ θὰ φύλαγε τὸ «Γκζουνούδ», ποὺ δὲν ἦταν ἄλλο παρὰ ἕνα κομμάτι ἀπὸ καλαμπόκι ποὺ ἔχουν ἀφαιρέσει τὸν καρπό του. Οἱ ἄλλοι θὰ ἔφκιαχναν ἕναν κύκλο σὲ μιὰ ἀπόστασι ὁ ἕνας ἀπ' τὸν ἄλλον τοὐλάχιστον 5 μέτρα. Ὁ καθένας θὰ ἄνοιγε μπροστά του μιὰ γούρνα ὅπου θὰ στήριζε τὴ βέργα του ἀπ' τὸ χοντρότερο τὸ μέρος καὶ κεῖ θὰ περίμενε εὐκαιρία νὰ τοῦ δοθῆ νὰ χτυπήση τὸ γουρουνάκι καὶ νὰ τὸ ἐκσφενδονίση μακρυά. Ὁ φύλακας θὰ στεκόταν στὴ μέση καὶ θὰ εἶχε ὑπὸ τὸν προστασίαν του τὸ γουρουνάκι νὰ μὴν τὸ χτυπήσουν. Εἶχε δὲ τὸ δικαίωμα, ὅταν ἔβλεπε μιὰ γούρνα ἄδια, (δηλ. νὰ εἶχε ὁ παίκτης σηκώσει τὴ βέργα του), νὰ τρέξη καὶ νὰ καταλάβη αὐτὸς μὲ τὴ βέργα του τὴ γούρνα ὁπότε θὰ γινόταν ὁ ἄλλος φύλακας. Ὅταν δὲ κατώρθωνε κανένας νὰ χτυπήση τὸ γουρουνάκι καὶ

τὸ ἐκσφενδονίση μακρυὰ ἔπρεπε νὰ τρέξη καὶ μὲ τὴ βέργα του νὰ τὸ ξαναφέρη μέσα στὸν κύκλο ὁπότε οἱ ἄλλοι παῖκτες εὕρισκαν εὐκαιρία νὰ τοῦ τὸ χτυποῦν καὶ νὰ τὸ ἀπομακρύνουν ἀπ' τὸ κέντρον τοῦ κύκλου, διότι δὲν εἶχεν ἄλλως τὸ δικαίωμα ν' ἀναζητήση νὰ καταλάβη καμιὰ γούρνα ἐφ' ὅσον τὸ γουρουνάκι βρισκόταν μακρυὰ ἀπ' τὸ κέντρον τοῦ κύκλου.

Ἔτσι ἐξακολουθοῦσε τὸ παιχνίδι μὲ τὴν ἀλλαγὴ τοῦ φύλακος καὶ προσπαθοῦσαν ὅσον τὸ δυνατὸν νὰ μείνουν λιγώτερο καιρὸ φύλακες.

19. ΤΑ ΝΤΡΙΚΑΚΙΑ

Ἕνα παιχνίδι ποὺ παιζόταν κυρίως στὸ ὕπαιθρο καὶ ἀπὸ κορίτσια καὶ ἀγόρια καὶ παίζεται ἀκόμα καμιὰ φορὰ ἀπ' τοὺς μαθητὰς ἢ τὶς μαθήτριες τῶν Δημ. Σχολείων ὅταν πᾶνε ἐκδρομή. Τότε ἐπειδὴ δὲν ἔβγαιναν ἔξω τὰ κορίτσια τὄπαιζαν στὶς πλατειοῦλες τοῦ μαχαλά τους. Κι' ἐνῶ στὸ ὕπαιθρο μποροῦν νὰ χρησιμοποιήσουν δένδρα γιὰ τὸ παιχνίδι στὸ μαχαλᾶ χρησιμοποιοῦσαν τὶς γωνίες τῶν σπιτιῶν ἢ ἄλλα σημάδια ποὺ ἔβαζαν σὲ διάφορες θέσεις. Ἡ ὁμάδα θ' ἀποτελεῖτο ἀπὸ 5—10 ἄτομα κ' ἐδῶ θὰ ἔβγαινε μὲ κανένα ἀπ' τὰ ποιηματάκια ὁ φύλακας ποὺ θὰ στεκόταν στὸ κέντρο τῶν παικτῶν, ἐνῶ οἱ ἄλλοι θὰ κατελάμβανον ἀπὸ μιὰ γωνιὰ ἢ κανένα σημάδι ἄλλο. Σκοπὸς τῶν παικτῶν ἦταν νὰ φροντίσουν ν' ἀλλάξουν θέσεις ὁ ἕνας μὲ τὸν ἄλλον ὁ δὲ φύλακας ἔπρεπε νἄχη τὴν ἑτοιμότητα κατὰ τὴν ὥρα τῆς ἀλλαγῆς νὰ προλάβη καὶ νὰ καταλάβη καμιὰ θέση ἄδεια ὁπότε ἐκεῖνος ποὺ θὰ ἔμεινε ἔξω θὰ γινόταν ὁ φύλακας.

Ὁ Λέλιακας ἢ τὸ Λελέκι, ὅπως λέγεται ἀλλοῦ θεωρεῖται ἕνα ἀπ' τὰ πιὸ ἀγαπητὰ πουλιὰ ἰδίως τοῦ γεωργοῦ ποὺ τὸν παρακολουθεῖ στὶς γεωργικές του ἐργασίες, ὅταν ὀργώνη τὰ χωράφια του καὶ τὰ ξεκαθαρίζει ἀπ' ὅλα τὰ σκουλίκια καὶ κάθε εἴδους βλαβερὰ ἔντομα. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν τὰ πειράζει κανένας καὶ ὄχι μονάχα αὐτὸ ἀλλὰ καὶ τὰ προστατεύει ἐνίοτε ὅταν βρεθοῦν σὲ κίνδυνο.

Ὅταν λοιπὸν τὰ Λελέκια ξαναγυρνοῦσαν τὴν ἄνοιξη στὴν πατρίδα μας τὰ παιδιὰ τοὺς ἔλεγαν τὸ παρακάτω ποίημα τραγουδιστά.

—Λέλεκα Παντέλεκα
ποῦν τὰ πουδαρούδια σου ;
—Νἄτα γιὰ ποὺ κρέμουντει.
—Δόστα μένα νὰ τὰ φκιάσου,
Νὰ τὰ φκιάσου μιὰ ντουντιούκα (σφυρίχτρα),
νὰ λαλῶ τοῦ καλουκαίρι
Νὰ χορεύουν Καλουγέροι.

Ἐπίση γιὰ τὴ Δικουχτούρα ἔλεγαν τὸ ἑξῆς :

Δικουχτοῦ
πέντ᾽ αὐγὰ
Στοὺν ταβὰ
κι᾽ ἄλλα πέντι
Στοῦ ταψί.
—Πιὲς Κουκόνα,
τοῦ κρασὶ
—Δὲν τοῦ πίνου
Τσιλιμπὶ
εἶναι κρῖμα κι᾽ ἀντρουπὴ

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΑΙΝΟΥ ΑΝΘΙΜΟΥ

ΕΚΘΕΣΙΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΡΩΗΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΝΕΟΦΥΤΟΥ ΤΟΥ Η΄ *

Ἀποτελεῖ ὕμνον καὶ ἀναγνώρισιν τῆς δράσεως καὶ προσωπικότητος τοῦ Πατριάρχου ἐν Φιλιππουπόλει καὶ Ἀδριανουπόλει. Ἐγράφη ἐξ ἀφορμῆς παραλείψεως τοῦ ὀνόματός του ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν ὑποψηφίων Πατριαρχῶν τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ Θρόνου.

Τίς ἔσται Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας ; Ἐπανειλημμένως ἤδη ἐθίγη τὸ ζήτημα τοῦτο ὑπὸ τοῦ τύπου. Προτάθηκαν δὲ πολλὰ ὀνόματα ὑποψηφίων διὰ τὸν ἐπίκαιρον ἐκεῖνον θρόνον, ἓν δὲ μόνον παρελήφθη τὸ τοῦ Πατριάρχου πρώην Κων)λεως κυρίου Νεοφύτου τοῦ Η΄, ὅστις εἴπέρ τις καὶ ἄλλος κατέχει τὰ προσόντα εἰς πηδαλιουχίαν τοῦ Ἀλεξανδρίνου θρόνου. Ἐπειδὴ ὅμως ἐν Ἑλλάδι ἥκιστα γνωστὸς τυγχάνει ὁ σεβαστός μας πολιὸς Ἱεράρχης, προαγόμεθα ἵνα καταστήσωμεν αὐτὸν γνωστὸν ἅτε ἐκ τοῦ πλησίον συνεργασθέντες καὶ γνωρίσαντες αὐτὸν ἐν Μακεδονίᾳ. Ἀνάγκη δὲ ἵνα παρακολουθήσωμεν Αὐτὸν ἐν αἷς ἐπαρχίαις ἐποίμανε, κατὰ τάξιν. Παραλείποντες δὲ τὴν ἐπισκοπὴν Ἐλευθερουπόλεως τὴν μετὰ ταῦτα ἀναδειχθεῖσαν εἰς Μητρόπολιν, ἔνθα διέπρεψεν ὁ πολυσέβαστος πρωθιεράρχης, ἐρχόμεθα εἰς Φιλιππούπολιν. Μεταβὰς ὁ Νεόφυτος εἰς τὴν ἐπαρχίαν Φιλιπ)λεως μικρὸν μετὰ τὸ ἐπελθὸν σχίσμα τῶν Βουλγάρων ἀπὸ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας εὗρε τὰ αὐτόθι πράγματα ἐν δεινῷ κλυδωνιζόμενα σάλῳ. Οἱ σχισματικοὶ βούλγαροι ἐμαίνοντο πάντα κινῶντες καὶ ταράττοντες κατὰ τοῦ ὀρθοδόξου ποιμνίου τοῦ τότε Φιλιππουπόλεως Νεοφύτου, ὅστις εὐρὺ εἶχεν ἐνώπιον ἑαυτοῦ στάδιον ἐνεργείας. Ἐν πενίᾳ δὲ καὶ διηνεκεῖ κακουχίᾳ ὑπερμαχῶν ἐν τῷ σπουδαιοτάτῳ ἐκείνῳ κέντρῳ τῶν δικαίων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους αὐτοῦ δικαίως ἐφείλκυσεν εἰς ἑαυτὸν τὴν συμπάθειαν καὶ βαθεῖαν ἐκτίμησιν τῶν ταγῶν τοῦ Γένους, οἵτινες ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ ἀνεγνώριζον ἅμα καὶ τὸν ἀκάματον πα-

---

* Ἐκ τοῦ φακέλλου 434 τῆς βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς, τοῦ ὁποίου τὸ περιεχόμενον ἐδημοσιεύθη ὅλον εἰς τὸ Ἀρχεῖον Θράκης, Τόμ. ΙΗ΄.

λινορθωτὴν τῆς ἐκπαιδευτικῆς καὶ κοινωνικῆς προόδου. Καὶ οὐ μόνον οἱ ὁμόφυλοι αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ξένοι καὶ πρὸ πάντων καὶ αὐτοὶ οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ βούλγαροι ἐσεβάσθησαν καὶ πρεπόντως ἐξετίμησαν τὸν Φιλιππουπόλεως Νεόφυτον, ὅστις πλείστους αὐτῶν ἐν ἡμέραις ὄντως δειναῖς καὶ περιέθαλψε καὶ περιέσωσε λησμονήσας τὴν χολὴν καὶ τὸ ὄξος ὃ ἐπότισαν αὐτόν. Ἡ εὐκλεὴς αὕτη ποιμαντορία γνωριμότατον κατέστησε τὸν Φιλιππουπόλεως Νεόφυτον παρὰ πᾶσι τοῖς τὰ πρῶτα φέρουσιν ὁμογενέσιν ἡμῶν ἔν τε Κωνσταντινουπόλει καὶ ἀλλαχοῦ καὶ γενομένης ἐκλογικῆς συνελεύσεως πρὸς ἀνάδειξιν Πατριάρχου τῷ 1878 ἄγνωστος καὶ ἄνευ φίλων καὶ προστατῶν, γνωστὸς δὲ μόνον καὶ ἐπιφανὴς διὰ τῶν ἀγλαῶν αὐτοῦ ἔργων γενόμενος ἐλάμβανε ὁ Φιλιπ)λεως Νεόφυτος τὰς 44 ψήφους τῶν 69 μελῶν, ἐξ ὧν ἀπηρτίζετο ἡ συνέλευσις ἐκείνη. Καὶ τότε μὲν εἰς τὸ ὕπατον τῆς ἐκκλησίας ἀξίωμα ἀνεδείχθη ὁ ἀπὸ Θεσσαλονίκης Ἰωακεὶμ Γ', ὁ δὲ μητροπολίτης Νεόφυτος ἐξηκολούθησε περαιτέρω ποιμαίνων τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ καὶ ἐπισπώμενος τὴν ἀγάπην ἁπάντων καὶ τὴν ἐκτίμησιν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐπιτροπῆς, τῆς συνελθούσης ἐν Φιλιππουπόλει, ἕδρᾳ τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ ὅπως ἐκπονήσῃ τὸν ὀργανικὸν νόμον τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας μετὰ τὸν τελευταῖον Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον. Ἡ παρουσία αὐτοῦ ἐν Φιλιπ)λει κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀναγκαιοτάτη ἰδίᾳ ἀπέβη εἰς ἀναγνώρισιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ ὁμογενοῦς πληθυσμοῦ ὑπὸ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐπιτροπῆς ἥτις ἐξησφάλισεν ἐν τῷ νόμῳ ἐκείνῳ τὰ δικαιώματα ταῦτα[1]. Ἡ δὲ πολιτεία τοῦ Φιλιπ)λεως Νεοφύτου καὶ οἱ ἄβροὶ τρόποι καὶ αἱ ἀγαθαὶ σχέσεις, ἃς ἐκαλλιέργησε πρὸς πάντα τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς μεγάλως ἐξύψωσαν αὐτὸν εἰς τὰ ὄμματα πάντων, εὐγνωμονούντων αὐτῷ ἐφ' ᾗ ἐπεδείξατο φιλανθρωπίᾳ πρὸς πάντας ἀδιακρίτως φυλῆς καὶ θρησκεύματος κατὰ τὸν προμνημονευθέντα πόλεμον, καθ' ὃν ἔσωζε καὶ τὴν ὁμώνυμον τῇ Φιλίππῳ πόλιν ἀπὸ ἐπικειμένης καταστροφῆς. Καὶ συνελόντι εἰπεῖν ἡ Α. Θ. Παναγιότης οὕτω στενῶς συνέδεσε τὴν τύχην αὐτῆς πρὸς τὴν τύχην τοῦ ποιμνίου αὐτῆς, ὥστε τοῦτο μετὰ δακρύων εὐγνωμοσύνης βαθείας ἀπεχωρίζετο τῷ 1880 τὸν ποιμενάρχην αὐτοῦ ἀποστελλομένου ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας εἰς Ἀνδριανούπολιν, ὡς τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματι δεξιοῦ ἔχρηζον οἰακοστρόφου.

Εἰς Ἀδριανούπολιν ἀπεστάλη τὸ πρῶτον ἐξαρχικῶς ὁ Φιλιππουπόλεως Νεόφυτος ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως στήσῃ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἐκείνῃ τὸν χείμαρρον τῶν σχισματικῶν Βουλγάρων. Διετέλεσε δὲ ὑπὸ τὴν ἰδιότητα ταύτην κυβερνῶν τὰ τῆς ἐπαρχίας ταύτης ἐπὶ μῆνας 4 περίπου, ὅτε ἐψηφίσθη κανονικὸς

1. Βλ. Ἀρχ. Θρακ. Θησ. τόμ. 26 : Σημειώματα : Πολ. Παπαχριστοδούλου, περὶ μεταφράσεως ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ τοῦ ὀργανικοῦ Νόμου εἰς τὴν Ἑλληνικὴν εἰς τὰ 1878.

ἀρχιερεὺς τῆς ἐπαρχίας Ἀδριανουπόλεως εἰς διαδοχὴν τοῦ ἀοιδήμου Διονυσίου τοῦ Ε΄, μετατεθέντος ἐξ Ἀδριανουπόλεως εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν Θρόνον Νικαίας. Καὶ ἐν τῇ νέᾳ αὐτοῦ ταύτῃ παροικίᾳ ἐφάνη ὁ Νεόφυτος παλινορθωτὴς καὶ εὐεργέτης. Ἀκάματος δραστηριότης, ἔνθεος ζῆλος καὶ ἀκριβὴς τοῦ καθήκοντος ἐκπλήρωσις ἦσαν τὰ μόνα ἐφόδια εἰς πᾶσαν αὐτοῦ πρᾶξιν. Τὰς ἀνάγκας ἁπασῶν τῶν ὑπὸ τὴν πνευματικὴν αὐτοῦ δικαιοδοσίαν ὑπαγομένων κοινοτήτων ἐκ τοῦ σύνεγγυς καὶ ἐπιστατικῶς μελετήσας εἰργάσθη μετὰ σθένους πρὸς ἀνόρθωσιν τῶν ἐνιαχοῦ κακῶς κειμένων. Κατακτησάμενος δὲ διὰ τῆς ἰδιαζούσης αὐτῷ εὐγενοῦς καὶ πατριωτικωτάτης συμπεριφορᾶς τὴν μέχρι λατρείας ἀγάπην καὶ τὸν σεβασμὸν ἁπάντων, εὐτύχησε νὰ ἴδῃ παντοχοῦ τὰς πρὸς τελεσφορωτέραν διαρρύθμισιν τῶν κατὰ μέρος κοινοτικῶν πραγμάτων προτάσεις αὐτοῦ, ἃς ὑπέβαλλεν ἀείποτε μετὰ περιεσκεμμένην μελέτην καὶ κρίσιν ἐνθουσιωδῶς γιγνομένας ἀποδεκτὰς πάντοτε καὶ παντοχοῦ. Οὕτω δὲ ἐπὶ τῆς κλεινῆς ποιμαντορίας τοῦ Νεοφύτου συνετάγησαν ἐν Ἀδριανουπόλει οἱ κανονισμοὶ τῆς τε Δημογεροντίας καὶ Κεντρικῆς ἐπὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐφορίας καὶ τῶν ἄλλων ἀρχῶν καὶ ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῶν ἔκτοτε ἐξακολουθοῦσαν ὁμαλῶς καὶ ἀθορύβως τὰ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ διεπόμενα, ἐπίσης ἐπὶ τῆς ποιμαντορίας τοῦ Ἀδριανουπόλεως Νεοφύτου καὶ διὰ τῆς ἐνδελεχοῦς μερίμνης αὐτοῦ προήχθησαν τὰ ἐκπαιδευτικὰ τῆς Ἀδρ)λεως πράγματα εἰς τὴν ἐπίζηλον ἐκείνην περιωπήν, εἰς ἣν μέχρι σήμερον διατελοῦσιν. Ἀλλὰ καὶ ἐν Τεσσαράκοντα Ἐκκλησίαις, σπουδαίῳ κέντρῳ τῆς ἐπαρχίας Ἀδρ)λεως ἔνθα ἡ βουλγαρικὴ προπαγάνδα εἶχε στήσει τὰ χαλκεῖα αὐτῆς, σπουδαίως ἐπέστησε τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ὁ Νεόφυτος, αὐτὸς εἰσηγησάμενος τὴν διαρρύθμισιν κατὰ τὰς νεωτέρας παιδαγωγικὰς ἀρχὰς τῶν Σχολῶν τῆς πόλεως ἐκείνης. Πλὴν δὲ τούτων εἰργάσθη ὡσαύτως πρὸς διάδοσιν καὶ ἐξάπλωσιν τῆς παιδείας καθ' ἅπαντα τὰ σημεῖα τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ. Καὶ καθιδρύοντο τότε πολλαχοῦ σχολαὶ καὶ μεταρρυθμίζοντο ἄλλαι καὶ ἀπεστέλλοντο πανταχόσε δόκιμοι τῶν γραμμάτων ἐργάται καὶ ἡ παιδεία εὐδοκίμει καὶ εὑρύνετο. Πλὴν ἀλλ' ὅμως ἐν μέσῳ τῆς πυρετώδους ἐκείνης πνευματικῆς ἐργασίας ἠσθάνθη ὁ μητροπολίτης Ἀδρ)λεως Νεόφυτος ἐκ τοῦ πολλοῦ καμάτου ἐπαισθητῶς ἐξηντλημένας τὰς σωματικὰς αὐτοῦ δυνάμεις καὶ ὑπέβαλε τῇ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ τὴν ἀπὸ τῆς Μητροπόλεως ἐκείνης κανονικὴν αὐτοῦ παραίτησιν κατὰ τὸ 1886. Καίτοι δὲ ἡ ἐκκλησία ἐπέμενεν ἀρνουμένη νὰ δεχθῇ τὴν παραίτησιν αὐτοῦ, διότι οὐδένα ἔβλεπεν, ὡς ἐτηλεγραφήθη αὐτῷ, ὁ Πατριάρχης Ἰωακεὶμ Δ΄. ***ἀντάξιον αὐτοῦ ἀντικαταστάτην καὶ πρόμαχον ἐφάμιλλον τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων***, ὁ Νεόφυτος ἀπόλυτον αἰσθανόμενος τὴν ἀνάγκην ἀναπαύσεώς τινος, διέμενεν ἐφησυχάζων ἐπὶ ἓν περίπου ἔτος ἐν Ἁγίῳ Ὄρει, ὅθεν ἡ ἐκκλησία ἐκάλεσεν αὐτὸν κατὰ Μάρτιον τοῦ 1887 εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Πελαγονίας ἣν ἐποίμανεν κατὰ δυσχερεστάτας περιστάσεις καὶ ὅπου

καὶ ὁ τὰς γραμμὰς ταύτας γράφων [1] ἔσχον τὴν τιμήν, ἵνα συνεργασθῶ τὸν καλὸν τῶν γραμμάτων ἀγῶνα καὶ γνωρίσω ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὸν συνετὸν ποιμενάρχην. Αἱ ποικίλαι προπαγάνδαι αἱ διασταυρούμεναι ἀνὰ τὴν βόρειόν τε καὶ Δυτικὴν Μακεδονίαν εὐρὺ παρέσχον ἐνεργείας στάδιον τῷ Πελαγονίας Νεοφύτῳ, ὅστις πολλὰ μὲν ἐμόγησε κατὰ τὸ τετραετὲς κωὶ πλέον διάστημα τῆς ἀρχιερατίας αὐτοῦ, πλείονας δὲ ὑπέστη ταλαιπωρίας καὶ κακουχίας καὶ στερήσεις ἀνυπολογίστους. Παρὰ πάντα ὅμως ταῦτα ἡ εἰς τὸ καθῆκον ἀφοσίωσις τοῦ Νεοφύτου, ἡ σύνεσις ἐν πᾶσι, ἡ ἀκαταπόνητος δραστηριότης, τὸ μειλήχιον τῶν τρόπων καὶ αὕτη ἄλλη συμπαρομαρτοῦσα ἀρετή, ταῦτα πάντα κατέλιπον ἄληστον τὴν μνήμην αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ, ἐξ ἧς 1891, μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ ἀοιδίμου Διονυσίου Ε′ μετετέθη εἰς τὴν μητρόπολιν Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης, ὅπου πρὶν ἢ μεταβῇ ἦλθεν εἰς Κων)λιν καθοπλισθεὶς ταῖς εὐχαῖς τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἀπέλθῃ εἶτα εἰς τὴν λαχοῦσαν αὐτῷ ταύτην παροικίαν. Ἐνταῦθα ὅμως ἀνύψωσεν αὐτὸν ἡ ψῆφος τοῦ κλήρου καὶ τῶν λογάδων τοῦ Γένους εἰς τὸ ὕπατον τῶν ἀρχιερατικῶν ἀξιωμάτων, ἀναδείξασα τὸν Νικοπόλεως Νεόφυτον Ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην ὡς Νεόφυτον Η′.

Ἡ αὐτοῦ θειοτάτη παναγιότης ψηφισθεῖσα Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἐπεσπάσατο ἀμέσως τὴν εὐμένειαν τῆς αὐτοκρατορικῆς Κυβερνήσεως καὶ τὴν χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν τοῦ λαοῦ. Τὴν εἰλικρινῆ δὲ καὶ ἄδολον ἐκδήλωσιν τῶν εὐαρέστων αἰσθημάτων σύμπαντος τοῦ ὀρθοδόξου πληρώματος καὶ τῆς αὐτοκρατορικῆς εὐμενείας ὡς ἐφόδιον ἔχουσα ἡ Α.Θ.Π. μετὰ θάρρους ἐπελάβετο τῶν ὑψηλῶν αὐτῆς καθηκόντων. Διοικήσας δὲ ἐπὶ τριετίαν ὅλην, τὸν πολύμοχθον οἰκουμενικὸν θρόνον ἀνεδείχθη ὁ Νεόφυτος οἷος πράγματι εἶναι: φιλόστοργος καὶ φιλάδελφος πρὸς τὴν ἀνωτάτην ἱεραρχίαν, φιλίως καὶ συμπαθῶς ἔχων πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς πάντας, προσηνὴς καὶ μειλίχιος πᾶσι τοῖς ἐντυγχάνουσιν αὐτῷ, πρᾶος καὶ παραινετικὸς πρὸς τοὺς διακονοῦντας αὐτῷ ἀκριβέστατος ἐν τῇ ἐπιτελέσει τοῦ καθήκοντος, θείῳ ἔρωτι ὑπὲρ τῆς ἀπροσκόπτου λειτουργίας τῶν διαφόρων ἐκπαιδευτικῶν καὶ φιλανθρωπικῶν καθιδρυμάτων φλεγόμενος, ἄγρυπνος φύλαξ καὶ ὑπερασπιστὴς τῶν ἐμπιστευμένων αὐτῷ ἐκκλησιαστικῶν δικαιωμάτων καὶ συμφερόντων, ἐνθουσιώδης πρὸς πᾶν τὸ ὡραῖον καὶ ἀγαθόν, εἰλικρινής, εὐθύδικος καὶ πρὸ παντὸς ἀφιλοκερδέστατος εὐθυτενὴς τὸ ἀνάστημα, κοσμιώτατος καὶ καθαριώτατος τὴν περιβολήν, μεγαλοπρεπὴς τὸ παράστημα, ἰδοὺ ἡ ζῶσα εἰκὼν Νεοφύτου τοῦ Η′, ἰδοὺ τὰ ἠθικὰ κεφάλαια, δι' ὧν κατεκτήσατο τὴν ἀγάπην τοῦ ἔθνους αὐτοῦ καὶ τὴν ἐκτίμησιν τῶν ξένων. Ἀλλὰ καὶ ὁ φιλόλαος ἡμῶν Ἄναξ Σουλτὰν

1. Καθηγητὴς τότε τοῦ Γυμνασίου καὶ Παρθεναγωγείου.

Ἀβδοὺλ Χαμὶτ Χὰν ὁ Β΄ ἐπανειλημμένως διετράνωσε τὴν πρὸς τὴν Α.Θ. Παναγιότητα ἐξιδιασμένην αὐτοῦ ὑπόληψιν. Ὁ δὲ ὀρθόδοξος τῆς πρωτευούσης λαὸς πολλάκις καὶ πολλαχῶς κατὰ τὴν πατριαρχείαν αὐτοῦ ἐξεδήλωσεν τὴν πρὸς τὸν ἀνώτατον αὐτοῦ θρησκευτικὸν ἀρχηγὸν ἀπεριόριστον σεβασμόν. Ἡ Α.Θ. Παναγιότης, ὁ Πατριάρχης Νεόφυτος Η΄ εἶναι τετιμημένος διὰ πολλῶν παρασήμων, τριῶν Τουρκικῶν, ἑνὸς Ἑλληνικοῦ, ἑνὸς Ρωσσικοῦ καὶ ἑνὸς Σερβικοῦ.

Ἀχιλλεὺς Σαμοθράκης ἰατρός, συγγραφεὺς καὶ συντάκτης τοῦ γεωγραφικοῦ καὶ ἱστορικοῦ λεξικοῦ τῆς Θράκης ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως 1453. Τὸ λεξικὸν τοῦτο ἐκδίδεται εἰς εἰδικὸν τόμον, — 28 τοῦ Ἀρχείου Θράκης—καὶ ἐπιχορηγίᾳ τῆς Ἑταιρ. Θρακικῶν Μελετῶν κατὰ τὸ 1963. Ὁ Ἀχιλλ. Σαμοθράκης ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἀλεξανδρούπολιν εἰς τὰ 1879 καὶ ἀπέθανε εἰς τὰς Ἀθήνας εἰς τὰ 1944

ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ Δ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ
Σχολάρχου 1890

ΓΛΩΣΣΑΡΙΟΝ ΜΑΔΥΤΟΥ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

('Εκ τοῦ Λεξικογραφικοῦ 'Αρχείου 'Ακαδημίας)

Α

'Αβάν(ι)κου (τὸ)=μέγα, πολύ. 'Επίθετον ἁπαντῶν μόνον κατ' οὐδ. γένος καὶ εὐχρηστοῦν εἰς τὰς ἑξῆς μόνον δύο φράσεις—ἔφαγε φαγὶ ἢ ξύλου ἀβάνκου; ('Εκ τοῦ ἐπιθ. ἄγαν καὶ ἐναλλαγὴν τοῦ γ καὶ β).

ἀβάτους (ἡ) οὐσ.=ἀκανθώδης θάμνος φυόμενος, συνήθως ἐπὶ τῶν φραγμῶν, ἢ βάτος (τὸ α πλεοναστ.)

ἀγαθός, ἡ, ὸ ἐπιθ. τρικ.=εὐήθης, ἀπονήρευτος. Τὸ οὐδ. ἐν πληθ. ἀριθ. λαμβάνεται ὡς οὐσ. = αἱ εὐτυχίαι, ὅπως καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, (τὰ ἀγαθά).

ἄγανου=(τὸ) οὐσ. λεπτόν τι κάρφος, ὃ δὲ πληθ. ἄγανα=οἱ αἰθέρες τῶν σταχύων.

ἀγγιλουδιάβασ' (ἡ) οὐσ. = παράκλησις ψαλλομένη ὑπὸ τοῦ ἱερέως τρεῖς κατὰ συνέχειαν ἑσπέρας ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ μεταβάντος μετὰ τὸν ἐνταφιασμὸν αὐτοῦ πρὸς ἐξευμένισιν τοῦ φύλακος ἀγγέλου.

ἀγγελουπαραστήνουμ' ρῆμα ἀποθ. =βλέπω τὸν μέλλοντα νὰ λάβῃ τὴν ψυχήν μου ἄγγελον, εὐχρηστῇ δὲ μόνον εἰς τὸ γ'. ἑνικὸν πρόσ. τοῦ παθ. ἀορ. τῆς ὁριστικῆς : ἀγγιλουπαραστάθκι.

ἀγγειὸ (τὸ) σὐσ. ἀγγεῖον πρὸς νυκτερινὴν χρῆσιν.

ἀγγιλάδα =(ἡ) οὐσ. ἔντομον, χρυσοκάνθαρος, μηλολάνθη, ἀλλαχοῦ λέγεται ζῆνα.

ἀγ(η)τεύω =ρημ. ἐνεργ. = φυγαδεύω τὸ πονηρὸν πνεῦμα τὸ προξενῆσαν τὴν ἀσθένειαν τῷ πάσχοντι, ψιθυρίζων λέξεις ἀκαταλήπτους καὶ φράσεις ἀλλοκότους. (ά, πλεοναστ. καὶ γητεύω) ὁ ἀοίδιμος Κοραῆς παράγει τὴν λέξιν παρὰ τοῦ γητεύειν. "Αλλοι παράγουσιν αὐτὴν παρὰ τοῦ γύφτος, διότι οἱ τοιοῦτοι μετέρχονται τὰς τοιαύτας ἀγυρτείας.

ἁγιαπουστουλιάτ(ι)κα (τὰ) οὐσ. ἐλλιπ.=σῦκα μεγάλα καὶ ἄνοστα ὡριμάζοντα κατὰ τὴν τῶν ἁγίων 'Αποστόλων τεσσαρακοστήν. 'Εν Καλλιπόλει λέγονται ἁγιογιαννίτ(ι)κα.

ἁγιουκούμαρου (τὸ) οὐσ. Συνήθως εὕρηται ἡ λέξις ἐπισυνημμένη τῇ : ἁγιουμερκουρίου ἀποτελοῦσα τὴν τὴν ἑξῆς φράσιν :—τοὺν ἔκαμα ἁγιουκούμαρου κι' ἁγιουμερκούριου κὶ δὶ θέλσι νἄρτ',λεγομένην ἐπὶ τῶν ἐπιμόνως παρακαλουμένων καὶ μὴ ἀποδεχομένων τὴν παράκλησιν.

ἁγιουποῦλ'(ι) (τὸ) οὐσ. = πτηνὸν ἐκ τοῦ γένους τῶν ξηροβατικῶν, ὁ ψάρ. Ἐπειδὴ δὲ συνήθως φαίνεται κατόπιν τῶν καμπῶν καὶ ἀκρίδων, καθ' ὧν κηρύττουν πόλεμον, ἀκάθεκτον φονεύει ἀδυσωπήτως αὐτάς, ἅγιον ἀποκαλεῖται.

ἁγιοῦσα (ἡ) ἐπιθ. ἐλλιπὲς λεγόμενον κατ' ἔλλειψιν τοῦ οὐσ. (γναῖκα)=γυνὴ ψευδευλαβής.

ἀγκαρδιακὸς—κιὰ καὶ κή, ὅ (ἐπιθ.) τρ. κατ.=ἐγκάρδιος φίλος ἐπιστήθιος.

ἀδράχνου=ρημ. ἐνεργ. = πιάνω, ἁρπάζω. Τὸ ρῆμα τοῦτο ἤκουσα μόνον ἐν παραμυθίῳ ἐν ᾧ ἡ ἀδικηθεῖσα ὡραία βασιλοπούλπ (πανώρια, (dugnià γκιουζελὴ) κλαίουσα τὴν μοῖράν της, ἐνῷ βόσκῃ τὰς χήνας τοῦ βασιλόπαιδος συζύγου της, ὃν ἡ ἀντίζηλος μηχανορραφία τῆς μητρός της ἐνυμφεύθη, ἐπαναλαμβάνει τὰ ἑξῆς: ἐν εἴδει ἐπωδοῦ: «ἄξανδαν ἡ μάνα μου κὶ τοῦ τσαλὶ μαμμή μου κ' ἡ γιαγι(ι)τὸς μὶ ἄδραξι κὶ στ' φωλιάτ' μὶ πῆγι».

ἄδρὺς -ειά, ὺ (ἐπιθ.)=χονδρός, παχὺς μὴ λεῖος τὴν ἀφήν.

ἀdήλιους=οὐσ. ἀρσ.=ἡ τοῦ ἥλιου ἀντανάκλασις.

ἄζα (ἡ) οὐσ.=μέλαινα σκωρία ἐξαγομένη ἐκ παλαιῶν καὶ ἀχρήστων πραγμάτων, ἰδίᾳ δὲ ἡ τέφρα καέντος ράκους, ἣν μετεχειρίζοντο ὡς ἔναυσμα πρὸ τῆς ἐφευρέσεως τῶν φωσφορούχων πυρείων. (Τουρκ. ἐζά). (Βλ. ἄρθρ. ἄζα. Ἰ. στορικὸν Λεξ. μέσης Ἑλληνικῆς).

ἀδκουθάνατους=(ἡ) ὁ ἐπιθ. = ὁ ἀδίκως θανούμενος. Ἡ λέξις λέγεται ὡς ἀρὰ παρὰ τῶν μητέρων πρὸς τὰ τέκνα διὰ τὴν παρακοὴν αὐτῶν.

ἀθοῦσα (ἡ) οὐσ.=ἄνθος κολοκύνθης.

αἴτιου (τὸ) οὐσ.=ἕλκος σχηματιζόμενον ἐπὶ τῶν παρειῶν τῶν βρεφῶν, ἀλλαχοῦ ἀμπέλι.

ἄτσαλους-λη·ου ἐπίθ.=κακότροπος ἀηδής, αὐθάδης.

ἀκάλλους (τὸ) οὐσ.=ὁ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῶν ὀρνίθων καὶ ἰδίᾳ τοῦ ἀλέκτορος λόφος (πλεοναστικὸν ὡς κάλλος).

ἀλληβούθεια (ἡ)=ἡ ἀλληβούθεια (τὰ) ἀναπάσχον μεταπλι.=ἀλληλοβοήθεια.

ἀκαμάτς οὐσ.=ὁ ὀκνηρός, ράθυμος (α στερητ. καὶ κάματος).

ἀκαμασία (ἡ) οὐσ. = ἡ δι' ἔκλυσιν ψυχῆς ραθυμία.

ἄκηρου (τὸ)=ἡ πρὸ τῆς φωνήσεως τοῦ ἀλέκτορος ὥρα τοῦ μεσονυκτίου, ὅτε θεωρεῖται ἐπικίνδυνον ὡς λίαν τολμηρὸν τὸ ἐξέρχεσθαι τῆς οἰκίας ἕνεκα ἀπειραρίθμων στ(οι)χειῶν!

ἀλμματίδα (ἡ)=σιδηρὰ αἰχμὴ τεθειμένη εἰς τὸ ἄκρον ράβδου δι' ἧς πλήττουσι τοὺς βόας. Ἴδε β(ου)κέντρα.

ἀλφαδιάζου=ρ. ἐνερ.=μετρῶ διὰ τοῦ ἀλφαδίου, ὀργάνου τῶν κτηστῶν καὶ τῶν τεκτόνων στηριζομένου ἐπὶ τῆς θεωρίας τοῦ ἰσοσκελοῦς τριγώνου.

ἀμβατὴ (ἡ)=εἴσοδος ἀγροῦ κειμένου ὑψηλότερον τῆς κυρίας ὁδοῦ.

ἀμπιλουβάθρακους = οὐσ. (ὁ) ὁ φρῦνος.

ἀνάλ' (τὸ) = φυτὸν λωτῷ προσόμοιον ὅπερ θεωρεῖται ἔχον μαγικὸν φίλτρον καὶ ἅμα ἐπιδεθῇ ἐπὶ τῆς χειρός, ἧς τὴν ἐπιδερμίδα ἕνεκα τῶν ἐρεθιστικῶν αὐτοῦ ἰδιοτήτων ἐλαφρῶς ἀμύσσει καταπείθη τὴν ἐρωμένην τοῦ ἐπιθήσαντος ἵνα συγκατατεθῇ εἰς τὸν μετ' αὐτοῦ γάμον.—«Κὶ τοῦ ἀνάλ' ἐρώτησα κὶ κείνου μὶ τοῦ εἶπι πὼς μάγαπᾶς ψυχόπονα κι' ὄχι μαργιουλιμένα», ἄδει πρὸς τὴν ἐρωμένην του, ἐπιθεὶς ἐπὶ τῆς χειρός του ὁ ἐραστὴς τὸ ἀνάλι.

ἀνατουρὰλ (τὸ) λέξις προφανῶς λατινική, naturale=ἀντικείμενον ἐξαισίως εἰργασμένον ὡς οἱονεὶ ὅμοιον φυσικῷ.

ἀνευγατιάζου ῥ.=περιορίζω ἐντὸς τῆς οἰκίας κόρην 14έτιδα μὴ ἐπιτρέπων αὐτῇ ἵνα τοῦ λοιποῦ περιφέρεται ἐν τοῖς ὁδοῖς. Ἡ δὲ περιοριζομένη καλεῖται ἀνευγατούδα.

ἀνηγνώρστος (ἡ)=ὁ ἐκ μακρᾶς νόσου κατεσκληκὼς καὶ οὕτω κατηφής, ἀγνώριστος.

ἀνηκῆλ' (τὸ)=τὸ ἕνεκα τῆς ἐξαισίας αὐτοῦ κατασκευῆς τὴν ὅρασιν κηλοῦν ἀντικείμενον.

ἀνηκούρκουτα ἐπίρρ.=ὀκλαδόν.

ἀνηγούλα καὶ ***ἀνουγλιατάδα***=(ἡ) ναυτία ὡς ρημ. οὐδ.

ἀνουγλιάζω = ναυτιῶ. (ἀν στερητ. καὶ γούλα=ἔνσιέλωσις).

ἀνημπρόκουπους (ἡ) ὁ = ὁ ἄνευ προκοπῆς, ἀκατάστατος ἀν-στερ. καὶ προκοπή).

ἀνησυρτάρ' τὸ=ἀγγεῖον δι' οὗ ἀντλεῖται τὸ ὕδωρ ἐκ τῶν φρεάτων. (ἀνὰ-σύρω) λέγεται καὶ γκερδέλι.

ἀνηφρασιὰ (ἡ) = ἡ τῶν λόγων καὶ τρόπων ἀηδία (ἀν καὶ φράσις).

ἀνήφραδους, (ἡ-ὁ) = ὁ προξενῶν ἀηδία καὶ ἕνεκα τῶν λόγων καὶ ἕνεκα τῶν τρόπων.

ἀνφίλητους ἡ ἐπίθ.=ἀνωφελὴς ἄχρηστος.

ἀνηφουργιὰς (μονοκατάληκ. ἐπίθ.) =ὁ ἄνευ αἰτίας θυρυβῶν, παράφορος.

ἀνοίγου ρ. ἐκτὸς τῆς συνήθους σημασίας ἔχει καὶ τὴν τοῦ ποιεῖν ἀνακομηδὴν τῶν λειψάνων νεκροῦ.

ἀνοιγουσφαλήτς (ὁ) = ἄνθος ἐρυθροῦ χρώματος, ὅπερ τὴν μὲν ἡμέραν συστέλλει τὰ πέταλα αὐτοῦ τὸ δὲ ἑσπέρας διαστέλλει αὐτά, ἡ βαλσαμίνη.

ἀξιὰ ἡ=χαρὰ ἐξ ὑπερβαλλούσης εὐτυχίας.

ἄξτους (ὁ)=ὁ μὴν Αὔγουστος.

ἀξιουμένους (ἡ) ἡ Μτχ. λαμβανομένη ὡς ἐπιθ.=ὁ εὐτυχῶν.

ἀπανουγόμ' (τὸ)=προσθήκη φόρτου καὶ βάρους.

ἀπισπιροῦ ἐπίρρ. χρόνου = ἀφ' ἑσπέρας.

ἀπισπιρνὸ ἐπίθ. ἐλλιπ. λαμβανόμενον ἀντὶ τοῦ ὡς λεγόμενον κατ' ἔλλειψιν τῆς λέξεως : προυζύμ'= ζύμη προπαρασκευαζομένη ἀφ' ἑσπέρας πρὸς ἐκζύμωσιν πολτοῦ φυράματος τὸν χειμῶνα ἕνεκα τῆς βραχείας διαρκείας τῶν ἡμερῶν.

ἁπλῆ (ἡ) ἐπίθ. ἀντὶ οὐσ. λαμβανόμενον=σχοινίον τοῦ κέρατος τοῦ ἱστοῦ δι' οὗ ἐντείνεται καὶ χαλα-

ροῦται τὸ ἱστίον τοῦ πλοίου, ὑπέρα.

ἁπλοχερνῶ=ἁπλοχεριάζου καὶ ἁπλοχερίζου ρημ. ἐνεργ.=φιλοδωρῶ, προσφέρω ὀπώρας, γλυκίσματα κ.λπ.

ἀπουδένου ρ.=ἀπατῶ. Τὸ ρῆμα ἰδιάζει τοῖς ταχυδακτυλουργοῖς, θαυματοποιοῖς κ.λπ.

ἀπουκομματιὰ (ἡ) βλωμὸς ἄρτου.

ἀπουφήνου ῥ.=στήνω παγίδας ἢ ἰξοὺς πρὸς σύλληψιν πουλιῶν ἐν καιρῷ χειμῶνος.

ἀπουστιὰ (ἡ) = βολὴ δικτύων μεταξὺ μεγάλων πετρῶν πρὸς ἄγραν τῶν κάτωθι τούτων ἰχθύων.

ἀπορρίχνου ρ. ἐν. = ἀποβάλλω τὸ ἔμβρυον. Τὸ ρῆμα τοῦτο ἰδιάζει μόνον ἐπὶ ζώων καὶ εὐχρηστεῖ μόνον κατὰ τὰ τρία ἐν. πρ. ὡς ἀπορρίχνει, ἀπόρρχνι, δ' ἀπορρίξ', ἀπόρρξι. Ἐπὶ δὲ γυναικῶν κυριολεκτεῖ τὸ ρημ. σκουτώνουμ' τὸ δὲ ἐκτρωθὲν καλεῖται: σκότωμα.

ἀργὰτς οὐσ. ἀρσν.=ἐργάτης, ἐργαζόμενος δι' ἐτησίου μισθοῦ παρὰ γεωργῷ.

ἄρειους—ειου (ἐπιθ. ἑλλ.)=ἄσπλαχνος, ἄπιστος, σκληρός. Ὡς ἐθνικὸν δὲ ὄνομα λαμβανομένη ἡ λέξις σημαίνει Ἀρμένιος.

ἀρdραγάνς καὶ μεγεθ. ἀρdραγάναρους ἐπίθ. μονοκατάλ.=ἀνὴρ ἡρακλείου ρώμης.

ἀρ(ι)φανός, ή, ό, ὡς ἐπίθ. μὲν σημαίνει τὸν στερηθέντα τοὺς αὐτοῦ γονεῖς, ὡς οὐσ. δὲ = πυρὰ ἀναπτομένη ἐν τοῖς προαυλίοις τῶν ναῶν τὴν νύκτα τῆς Ἀναστάσεως (ἄρι καὶ φανός).

ἀρ(ι)τσ(ι)μούκουλους οὐσ. εἶδος ὑπερμεγέθους ἐδωδίμου ἀμανίτου φυομένου ἐν τοῖς ποιμνιοστασίοις κατὰ Μάρτιον.

ἀρ(ι)μεγὰς (ὁ)=ἀποστολὴ χρημάτων ἢ γλυκυσμάτων παρὰ τοῦ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ οἰκογενειάρχου.

ἀρ(ι)μιδιὰ (ἡ)=σχοινίον λεπτὸν ἐν ᾧ προσδένουν οἱ ἁλιεῖς τὸ ἄγκιστρον διὰ τὴν ἄγραν τῶν ἰχθύων, ὁρμιά.

ἀσκελιὰ (ἡ)=Τὸ τῶν σκελῶν ἄνοιγμα (α ἐπιτ. καὶ σκέλος).

ἀσπρόκοιλους=Πτηνὸν ἐκ τοῦ γένους τῶν ξηροβατικῶν ὡραίου ξανθολεύκου χρώματος, χαραδρεύς.

ἀσπρόσ(ι)τους = σῖτος ἔχων τοὺς αἰθέρας τῶν σταχύων χρυσίζοντας. Ἴδε μαυραγάνης.

ἀστουβιὰ (ἡ)=εὐῶδες φυτόν, ὃ θύμος, ὅθεν καὶ τὸ μέλι τῆς Μαδύτου εἶναι λευκὸν καὶ εὐῶδες ὡς τὸ Ὑμήττειον οὐχὶ ὅμως καὶ ἄφθονον.

ἀστρουνουμίζου ρ. ἐνερ.=ἐκτίθημι ὑπὸ τὴν τῶν ἀστέρων ἐπήρειαν φάρμακον ἀγυρτικῶς καὶ ἰδιορρύθμως ἐσκευασμένον θεωρούμενον οὕτω ὡς πανάκεια (ἄφθαστον).

ἀφιdάκς=ἐπιθ. μονοκ. δι' οὗ φωνεῖται ὁ πενθερὸς παρὰ τῆς νύφης αὐτοῦ χάριν σεβασμοῦ, ἀφέντης.

ἄψὺς ύ (ἐλλιπὲς)=ὁ ταχέως θυμώνων.

ἀψὰ ἐπιρ.=μεγαλοφώνως.

ἀψολαλῶ=ρημ. ἀμετ. ὁμιλῶ μεγαλοφώνως.

Β

βαζουμαχῶ ρ. οὐδ.=προξενῶ βόμβον.

βαζούρα (ἡ)=βόμβος.

βάζου=ρ, οὐδ. βομβῶ, βουΐζω.

βαρὰκ (τὸ) = ἄνθος ψευδοχρύσου εἰς φύλλα δι' οὗ ἐπιχρυσοῦνται ἄνθη πεμπόμενα ὑπὸ τῶν μνηστήρων ταῖς αὐτῶν μνησταῖς κατὰ τὰς ἐπισήμους ἑορτάς.

βαστάγ'=οὐσ. ὀρειχάλκινον πλέγμα ἐξ οὗ ἐξαρτᾶται ἡ κανδήλα τάργανου ἢ σαργάνη.

βιβλοῦτ'=(τὸ) γεννεαλογία. Ἡ λέξις αὕτη λεγομένη πρὸς ὕβριν τινὸς ὡς εἰς τὴν φράσιν: —δὰ σᾶρχέψου ἀπ' τοῦ βιβλοῦτ' σ' = θὰσαρχίσω ὑβρίζων τὴν γενειάν σου, φαίνεται ἔχουσα τὴν ἀρχὴν αὐτῆς ἐκ τῆς εὐαγγελ. φράσεως «βίβλος γενέσεως κ.λπ.».

βιλ(ι)βιλ(ι)δόν(ι) ὡς ὑποκορ. βιλ(ι)βιλδουνὲλ(ι),λέξις πεποιημένη= γυνὴ φλύαρος, ὁμιλοῦσα ταχέως καὶ μετὰ συριζούσης φωνῆς ὡς τῆς χελιδόνος.

βδώκους (ὁ)=βλάξ, ταὐτὸν τῷ ἀρχαίῳ βῶκος καὶ τῷ ὑπὸ βυζαντινῶν βουγάϊος ἢ ἀβριμοβουγάϊος =πεπαλαιωμένος βοῦς.

βιτοῦλ(ος)= θήλεια αἶξ μονοέτις.

βίτσα (ἡ)=λεπτὴ ράβδος, σκυταλίς.

βιτσιὰ (ἡ)=τὸ διὰ τῆς σκυταλίδος κτύπημα.

βιζούνα (ἡ)=ἵμὰς δι' οὗ οἱ παῖδες ρίπτουσι λιθάρια, σφενδόνη.

β(ου)κέντρα (ἡ)=ἴδε ἀλ(ει)μματίδα, σιδηρᾶ αἰχμή.

βουτανίζου ρ. ἐνεργ. = ἐξάγω τὰ ἄγρια χόρτα ἐκ τοῦ μέσου ἀγροῦ ἐσπαρμένου ἐκ σίτου.

βοῦρκος=δυσώδης ὀχετός.

βουρκώνου ρῆμα οὐδ. λεγόμ. ἀείποτε μεταφ. = καταλαμβάνομαι ὑπὸ λιγμῶν ὡς — βούρκουσ' ἡ καρδιάμ'=μέρχονται δάκρυα.

βούρλου (τὸ)=φυτὸν ὑδροχαρές— σχοῖνος.

βορτούν(ι) (τὸ)=ζωῦφιον νυκτιλάλου, γρίλλος.

βουδόνα (ἡ)=πέπων ἐπιμήκης.

βριχτούρα (ἡ)=τὸ τοῦ ἱερέως ράντιστρον, ἡ ἁγιαστούρα (βρέχω).

βρουκουλακιάζου = ρ. οὐδ. Μὴ ἔχων ὕπνον ἐγείρομαι τῆς κλίνης καὶ περιφέρομαι ἐντὸς τῆς οἰκίας τὴν νύκτα ὡς ὁ βρυκόλακας.

βουδουμὰτς (ὁ)=σταφυλὴ ἔχουσα ὀγκώδη καὶ τραγανὴ ράγα = ραζακί.

Γ

γαλὰ-γαλὰ ἐπιφ. πεποιημένον ἀπὸ τῶν βρεφῶν καὶ λεγόμενον παρὰ τῶν μητέρων εἰς τὰ τέκνα, ὅταν θέλωσι νὰ λούσωσι αὐτά.

γαλάρ'—ἀμελγόμενον ποίμνιον κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ μὴ τοιοῦτον, ὅπερ καλεῖται στέρφου.

γαυγουμαχῶ=ρ. οὐδ. ὑλακτῶ ἐπὶ κυνὸς καὶ μεταφ. οἰνοβαρὴς ὢν θορυβῶ τὴν νύκτα ἐν τοῖς ὁδοῖς.

γδούμιδους (ὁ)=πετροσέλινον τὸ εὐῶδες, μαγηδανός.

γείδουλου (τὸ) = εἰκονογραφία, εἴδωλον καὶ μεταφ. ἰσχνὴ καὶ δυσειδὴς γυνὴ (εἴδωλον μετὰ τοῦ δίγαμα).

γήλαμμος (ὁ)=ἀμμῶδες στρῶμα ἐν τῷ πυθμένι τῶν φρεάτων εὑρισκόμενον (γῆ—ἄμμος).

γῆρα (ἡ)=χόρτον φυόμενον μεταξὺ τοῦ σίτου, αἶρα μετὰ τοῦ δίγαμμα).

γιαλαμὰς = πληγὴ ἐμπεπυωμένη σχηματιζομένη εἰς ἀμφοτέρας τὰς γωνίας τοῦ στόματος τῶν γεωργῶν ἕνεκα τῆς ὑπ' αὐτῶν βρώσεως, ἀκαθαρίστων πεπόνων.

γιαλὰκ (τὸ)=παιδιὰ γενομένη διὰ δρόμου, σταδιοδρομία, ἀλλαχοῦ λέγεται σκλαβάκια. Ἐν Δαρδανελίοις καλές.

γιαλουπάγ' (τὸ)=θαλασσία αὖρα.

γιαλουμαχῶ καὶ **γιαλουκουπῶ** ῥημ. ταὐτόσημα οὐδ. ἄγαν στίλβω.

Γ(ι)λλοὺ (ἡ) οὐσ. κύριον=κακοποιόν τι πνεῦμα παραβλωπικόν, ὡς παριστάνουν, οἱ ἰδόντες αὐτό, τὸ ὁποῖον φονεύει ταβάπτιστα νήπια.

γιουνὰς οὐσ. ἀρσ.=ἡ φαλάκρα καὶ ὁ φαλακρός.

γκαβὸς ή, ό=τυφλὸς (ἡ λέξις αὕτη λεγομένη ἀείποτε χλευαστικῶς, φαίνεται παραγομένη ἐκ τῆς λέξεως Ἑκάβη, διότι κατὰ τὴν παράδοσιν ἡ ἀτυχὴς θυγάτηρ τοῦ Κισσέως μετὰ τὴν πανωλεθρίαν τοῦ Ἰλίου καταφυγοῦσα εἰς τὴν Χερρονησίαν πλᾶκα κἀκεῖ ὁδυρομένη ἐπὶ τοῖς ἀνηκούστοις αὐτῆς ἀτυχήμασιν, ἀπέβαλεν τὴν ὅρασιν καὶ θανοῦσα ἐτάφη παρὰ τὸ Κυνὸς Σῆμα).

γκατζγκὰν (τὸ)=ἀγκιστροειδὲς σιδηροῦν ἔλασμα ἐξ οὗ ἐξαρτῶσι τὰ κρέατα ἐν τοῖς κρεωπωλείοις. (τσιγγέλι) ἁρπάγη.

γκισουργκισουλύς, ειά, ύ=ροδόχρος μετουσ.

γκιώνουμ' ρ.=ἀνιῶ, ἐνοχλῶ, πειράζω. Ἐν Καλλιπόλει ἀντὶ τοῦ μυσάττομαι.

γκώνουμ' ἀποθ. ρ.=αἰσθάνομαι μέγαν κόρον ὡς φαγὼν ὑπερμέτρως. Ἡ δὲ προστ. τοῦ παθητ. ἀορ.=γκῶθτσι μετὰ τοῦ πρήστσι λαμβάνει μεταφορ. ὡς «πρῆστσι καὶ γκῶθτσι ποὺ μέφερες σ' τέτιου χάλ=κορέσθητι καὶ πρήσθητι.

γκιλβὶ (τὸ) = θυρὶς ἐν δωματίῳ παρὰ τὴν ἑστίαν πρὸς ἐναπόθεσιν διαφόρων ἀντικειμένων.

γιορδάνιους οὐσ. κύρ.=καὶ ὁ Ἰορδάνης ποταμὸς καὶ ὁ Γαλαξίας.

γκιερέν' (τὸ)=πεδιὰς καλυπτομένη μὲν τὸν χειμῶνα ὑπὸ πόας, τὸ δὲ θέρος ρηγνυωμένη εἰς πολλὰς ραμίδας ὅθεν καὶ ἀκατάλληλος πρὸς σποράν.

γκιών' (τὸ) = πτηνὸν νυκτίλαλον βουταλίς. Περὶ τοῦ πτηνοῦ μυθολογοῦσι τὰ ἑξῆς: ὅτι δηλ. ἦν νεᾶνις περικαλλεστάτη ἔχουσα ἐραστὴν καλούμενον Ἀντώνιον (Ἀdώgn) (Ἀdώgn), ὅστις ἦν διάσημος κυνηγὸς τρέφων πολλὰ λαγωνικά, ἅπερ λυσσήσαντα κατεσπάραξαν αὐτὸν ἐν τῷ δάσει. Τὸν τραγικὸν αὐτοῦ θάνατον μαθοῦσα ἡ νεᾶνις ἔκλαιεν ἀπαρηγόρητα ἕως ὅτου ἀπελιθώθη (μαρμάργιανε), καὶ ἐκ τοῦ μαρμάρου αὐτῆς ἐξῆλθεν ὕστερον αὐτὸ τὸ πτηνόν, τὸ ὁποῖον δι' ὅλης τῆς νυκτὸς κρεμάμενον ἀπὸ τῶν κλάδων τῶν δένδρων κατακέφαλα ἀναφωνεῖ: Ἀdώgn! Ἀdώgn!, ἕως ὅτου τρέξωσιν ἐκ τοῦ ῥάμφους του τρεῖς σταγόνες αἵματος.

γλῆνα (ἡ)=χοίρειον λῖπος (γλήνηγλιά).

γλοίτζα (ἡ)=γλοῖος, ρύπος.

γλοιτζιάζου=ρ. οὐδ. ρυπῶ.

γκρέκ' (τὸ)=τόπος, ἐν ᾧ ἀναπαύονται τὸ θέρος τὰ ποίμνια κατὰ τὴν μεσημβρίαν καὶ ρῆμα γρεκιάζου λεξ. Λατ. (grex=ἀγέλη).

γκουτσκούδα (ἡ)=ράβδος βραχεῖα καὶ ἀκροπαγὲς ρόπαλον, σκυτάλη.

γροικῶ ρῆμα ἐν.=ἐννοῶ, καταλαμβάνω, νιώθω.

Δ

Δὰ μόρ. μελλοντικὸν δι' οὗ περιφράζονται ἀμφότεροι οἱ μέλλοντες ὅ,τε ἀκαριαῖος καὶ ὁ διαρκὴς =θὰ—δὰ τρώγου=θὰ τρώγου.

δαρτὴ (ἡ) ἐπίθ. ἐλλειπὲς μεταπεσὸν εἰς οὐσιαστ. σημ. καὶ λεγόμενον κατ' ἔλλειψιν τῆς λέξεως βροχὴ=ραγδαία βροχή, ὅπως γῆ πατρίς, ψαρεύω λόγια.

δέdρα—δέdρα ἐπιφ. πεποιημένον ἀπὸ τῶν βρεφῶν, ὅταν ταῦτα ἀρχωνται τὸ πρῶτον ἱστάμενα εἰς τοὺς πόδας των.

διαβουλεύου ρημ. ἐνεργ.=μαθαίνω εἴς τινα πράγματα παρακαίρως, ἅπερ πρέπει νἀγνοῇ. —μὶ διαβουλεύσ' τοῦ πιδί. Τὸ δὲ μέσον διαβουλεύουμ'=σκέπτομαι,αἰφνιδίως μοὶ ἐπέρχεταί τι.

διαουλεμμένους, η, ο, μετοχ. μεταπεσοῦσα εἰς ἐπιθ. σημ.=ἐξυπνος, πονηρός.

διαλαλῶ=ρημ. ἐν. Τοῦτο τὸ ρῆμα ἰδιάζει εἰς τοὺς νεωκόρους, ὅταν περιέρχωνται τὰς οἰκίας τῆς ἐνορίας καὶ δι' ἰδιορρύθμου φωνῆς ἀναγγέλουσι τὸν θάνατόν τινος. (διαλαλοῦντα, διαλάλησαgn).

διαρμίζου ρ. ἐν. μᾶλλον διαρμίζουμ'=διευθετῶ τὰ ἔπιπλα τῆς οἰκίας, εὐτρεπίζω.

διαβαίνου ρημ. οὐδ.=φεύγω, ἀναχωρῶ.

δικράν' (τὸ) οὐσ.=ὄργανον γεωργικὸν συγκείμενον ἐκ ξύλου διχαλωτοῦ, χρήσιμον εἰς τοὺς ἄλωνας καὶ εἰς ἄλλας τοιαύτας γεωργικὰς χρήσεις, δίκρανον.

dιλισκὴ (ἡ)=παιδιὰ τῶν νεανίδων καθ' ἣν αὗται διαιρούμεναι εἰς δύο ἴσας μοίρας ἑλκύουσιν ἀλλήλας, ἕως ὅτου ἡ ἑτέρα ὑπερισχύουσα ἑλκύσῃ πρὸς ἑαυτὴν τὴν ἄλλην, δελκυστίνδα.

δραγὰτς=ἀμπελοφύλαξ.

δραγασιὰ (ἡ)=καλύβη τοῦ ἀμπελοφύλακος κατασκευαζομένη συνήθως ἐπὶ τόπου ὑψηλοῦ, ἵνα εὐρυτέραν ἔχῃ τὴν σκοπιάν.

δραgουδιὰ (ἡ)=φυτὸν φυόμενον συνήθως ἐπὶ τῶν φραγμῶν καὶ παράγον καρπὸν ὅμοιον χρώματι ὄφεως, δρακόντιον (arum dracumculum).

δουcίτσα (ἡ)=τὸ τῶν ἀμνῶν μαλλίον οὓς κείρουσι τὸν Ἰούλιον, ἀλλαχοῦ dισίτσα.

δαglαbᾶς (ὁ)=τὸ μὴ διαλυθὲν σῶμα νεκροῦ, ὅπερ καὶ ἀφουρισμένου λέγεται.

δαρὰκ (τὸ)=ἄνθος βαμβακέας.

δοξάρα (ἡ)=παχεῖα ράβδος τοξοειδὴς μετὰ χορδῆς, μήκους ἑνὸς περίπου μέτρου χρήσιμος εἰς τὸ ἐκκόκισμα τοῦ βάμβακος.

δρυμμὸν (τὸ)=μέγα κόσκινον δι' οὗ καθαρίζεται ὁ σῖτος ἐν τῇ ἅλωνι.

Ε *

'λαφρὺς·ειά,ὺ=κοῦφος.

ἑλιὰ καὶ κριγιατουλιὰ (ἡ) = φακὶς ἐξέχουσα τοῦ σώματος.

'ξαστεριὰ (ἡ)=διάστερος οὐρανός.

'ξάστρα ἐπιρρ. τροπ. = εἰλικρινὴς κατὰ μτφ.—Νὰ τὰ ποῦν ξάστερα.

ἔρμους η, ο,=ἐστερημένος, ὀρφανός, ἀπροστάτευτος, ἀκατοίκητος. Ἡλέξις αὕτη εὑρηται συνημμένη ταῖς λέξεσι : σκοτνὸς καὶ καταραχνιασμένος—ἔρμα καὶ σκοτεινὰ καὶ καταραχνιασμένα=πάντη ἔρημα.

'ρείχ(η)—ρείχια=φυτὸν θαμνῶδες ἀρεῖκι, φούντα, ἐρείκη.

'λέγχου ὡς θαμ. 'λεχτουρίζου=συκοφαντῶ νεάνιδα πρὸς τὴν προμνήστριαν (ἐλέγχω).

Ζ

ζαγδὶ (τὸ)=γυνὴ κάτισχνος καὶ δυσειδής.

ζαλκώνου=φορτώνω ἐπὶ τῆς ράχεως ἄλλου φορτίον ἐκ φρυγάνων.

ζαργάνα (ἡ)=εἶδος ἰχθύος πιθανὸν ὁ τῶν ἀρχαίων ραμφιστὴς ἢ ἡ ραφίς.

ζαροφοῦχτ' (τὸ) = τὸ κοῖλον τῆς χειρός.

ζδρίβαρους ἐπίθ. μονόκλ.=μεγαλόσωμος καὶ ἡρακλείου ἰσχύος ἄνθρωπος (μὴ ἐκ τοῦ στιβαρός);

ζεύλα (ἡ)=ζεύγλη.

ζευγουλὰτς=ζευγολάτης.

ζμέτ' (τὸ)=παιδίον ἰσχνὸν καὶ δυσειδές.

ζούλα (ἡ)=λίαν ὥριμον βερύκοκκον.

ζλῶ ρ. ἐν.=ζουλῶ, πιέζω τι ἰσχυρῶς καὶ μετφ. κλέπτω.—Τὸ ζούληξε=τὸ οἰκειοποιήθη.

ζούπα (ἡ)=ποδήρης γυναικεῖος χιτών.

ζουπούν' (τὸ) ὑποκορ. τοῦ ἀνωτέρου=ὑποχιτώνιον αἱ λέξ. ἀμφότεραι καταλανικαί.

ζγαλόκηρα ἐπιρ. χρν.=τὰ τέλη τοῦ καλοκαιριοῦ, σιγηλὸς καιρός.

ζγαρουπάτ' (τὸ) = ἡ ἑτέρα τῶν πλαστίγγων τοῦ ζυγοῦ.

ζγουπατούδα ἐπίθ. ἐλλιπὲς λεγόμενον κατ' ἔλλειψιν τοῦ :

γυναίκα = γυνὴ βραχεῖα τὸ ἀνάστημα προσποιουμένη ἐν τῷ βαδίσματι αὐτῆς.

Θ

θαλασσουμάχους=ὁ ἐν θαλάσσῃ μαχόμενος ναύτης.

θαλασσουμαχῶ ρ.=θαλαττεύω ἐν καιρῷ τρικυμίας.

θαλασσώνου ρ. οὐδ. = ἐξέρχομαι εἰς τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος καὶ μτφ. ὀργίζομαι ἀνωφελῶς.

θαλασσιὰ (ἡ)=μεγάλα κύματα.

θαρριτὰ=(τὰ) οὐσ. ἐλλιπ. ἀπαντᾶ μόνον κατὰ πληθυντ. ἀρ.=ἐλπίδες =Σ' ἐσένα ἔχου τὰ θάρριτάμ',= εἰς σὲ ἀναθέτω τὰς ἐλπίδας μου.

θαρριτός, ή, ὸ=θαρραλέος, μὴ συνεστάλμένος, εὐπροσήγορος (ἰδίᾳ νεᾶνις)—θαρρετὴ κουπέλλα.

---

* Σ.Δ. Τὸ παρὸν γλωσσάριον δημοσιεύεται αὐτούσιον, ὅπως παρελήφθη ἐκ τοῦ χειρογράφου μολονότι ἡ κατάταξις θὰ ἔχρηζε κάποιαν ἀλλαγήν, ἐφ'ὅσον λέξεις μεταπεσοῦσαι εἰς δημοτικὴν χρῆσιν καὶ πολιτογραφηθεῖσαι εἰς τὴν δημώδη, ἀπώλεσαν τ' ἀρχικά των φωνήεντα. ὡς : 'λέγχου=ἐλέγχω, 'λαφρὺς = ἐλαφρύς, 'ξάστερα=ἐξάστερα, αἱ ὁποῖαι ἔπρεπε νὰ καταταχθοῦν εἰς τὰ οἰκεῖα γράμματα καὶ οὐχὶ εἰς τὸ ἐνταῦθα Ε.

θιουναγκαλημένους, η, ο=συνθ. μετχ. μεταπεσοῦσα εἰς ἐπίθ. χρῆσιν καὶ ἁπαντῶσα συνήθως κατὰ κλητ. bρεθιουναγκαλημένη = ὦ σὺ θεομίσητε.

Θιουήλατους η, ο,=(Θεὸς ἐλαύνω) τῆς ἰδίας σημασίας.

Θιουνὰς=ὄνομα κύριον μεταπεσὸν εἰς ἐπιθέτου χρῆσιν καὶ λεγόμενον ἐν εἴδει ἐπιφωνηματικῆς ὕβρεως ἐπὶ ἀσεβῶν καὶ ἀσυνειδήτων. Συνῆπται δὲ ἐνίοτε τῇ λέξει θιομπέφτς = θεομπαίκτης — bρὲ γὼ τοὺν ξαίρου αὐτὸgν τὶ θιουμπέφτς καὶ θιουνὰς εἶνι=τί ἀσεβὴς καὶ ἀσυνείδητος εἶναι, ἐλήφθησαν δ' ἀμφότεραι αὗται αἱ λέξεις ἐκ τῆς ἑορτῆς τῶν ἁγίων Θεοπέμπτου καὶ Θεωνᾶ=ἑορταζομένων τὴν 5 Ἰανουαρίου.

θιργιὸ (τὸ)=ὁ δελφίν, ὅστις λέγεται καὶ ἀδέρφνους, ἀλλὰ μεταφ. ἐπὶ λαιμάργων ἀνθρώπων.

θρίμμα (τὸ) λαμβανόμενον ὡς ἐπ. =μικρόν, ὀλίγον.

θουρῶ ρημ. ἐνεργ.=βλέπω, παρατηρῶ.

Κ

καθάριου (τὸ) ἐλλ. ἐπίθ. λαμβανόμενον ὡς οὐσ.=ὕφασμα ὁλοσηρικόν.

κακκάβα (ἡ)=ὄρνις καλῶς ἐθρεμμένη.

κακκνακίζου ρ. οὐδ. = μιμοῦμαι τὴν φωνὴν τῆς τεκούσης ὄρνιθος.

κακουφουρμίζου ρ. οὐδ.=λαμβάνω κακὴν μορφήν, μεταβάλλομαι ἐπὶ τὸ χεῖρον.

κακουψχῶ ρ. οὐδ.=αἰσθάνομαι τὰ ἀηδῆ συμπτώματα τῆς ἐγκυμοσύνης.

καλαθέλ' (τὸ) = σταφυλὴ ἔχουσα τὰς ράγας ἐπιμήκεις.

καλαμίζου=περιτυλίσσω εἰς κάλαμον τὸ νῆμα τοῦ στήμονος τοῦ ἱστοῦ.

καλαμάγρα (ἡ)=φυτὸν ἄγριον ἔχον τὴν ρίζαν καλαμώδη.

καλούγρια (ἡ) = μικρὸς ἀστακός, θαλασσιὰ καραβίς.

καλουκρασούδα (ἡ) = φλύκταινα σχηματιζομένη εἰς τὸν πρῶτον ἅρμὸν ἑκάστου δακτύλου λέγεται καὶ τρουγυρίστρα.

καλουπαρρσιασμένους=εὐτυχὴς ὁ δυνάμενος ἕνεκα τῆς εὐτυχίας αὐτοῦ ἔχειν παρρησίαν. Συνῆπται δὲ ἀείποτε τῇ λέξει καλότχους.

καλύβ (τὸ)=τὸ πέτταλον ἵππου.

καλβωτὴς=πετταλωτὴς καὶ μεταφ. ὁ τρίβολος, εἶδος φυτοῦ οὔτινος ἡ σποροθήκη ἔχει σχῆμα κόμβου ἔχοντος τρεῖς σκληροτάτους ἀκάνθας.

καλβώνω=πετταλώνω.

καμμύτσα (ἡ) = ἐρωτύλον πνεῦμα (καμμύω).

καναρὺς-εειά, ύ=κίτρινος.

κάρναξι=ἐπιφ. ἔρρ' εἰς κόρακας, σκάσε, Γαλλ. peste.

καρπέτα (ἡ)=τάπης ποικιλόχρους κατασκευασμένος ἐκ βαμβακερῶν νημάτων.

καρτακάζα (ἡ)=ἀγγεῖον διερρωγὸς

καρύδ' (τὸ)=ἄλευρον φρυκτόν, ἐν κλιβάνῳ, ὅπερ ζάκχαρι μιγνύμενον συντελεῖ εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν κολύβων.

κάστλα—Κάστλα ἐπιρ. τρπ.=οὐχὶ

σπουδαίως, ἀστείως, ἐπίτηδες.

καταλαχοῦ ἐπιρ. τρ.=κατὰ συγκυρίαν.

κατάτ(οι)χα ἐπίρ. τοπ.=παράμερα

κατακαϋμένος, η, ο. ἐπίθ. τροπ. μέγας, ὀγκώδης.

κατούνα (ἡ)=χρηματικὴ κατάστασις.

καττούν' (τὸ)=κάττυμα ὑποδήματος.

κατάψχου (τὸ)=δροσερὸς καὶ εὐάρεστος ἀὴρ πνέων κατὰ τὰς πνιγηρὰς τοῦ θέρους ἡμέρας.

κατηφιρμένους η, ο = μετχ. λαμβανομένη ὡς ἐπίθ.=ὁ τοῦ ἔχειν ἐκπεπτωκώς.

κατιπουτένιους, α, ο=οὐτιδανός, φαῦλος, ἀνάγωγος.

καταφρονημένος η, ο,=ἀντὶ ἐπιθ. ἐξουθενωμένος.

καταφρόνιου (τὸ)=ἐξουθένωμα.

καταπῶς=ὅπως.

κατηθιὸς=χάρις τῷ Θεῷ.

κατανθιοῦ=δικαίως, ἀμερολήπτως

κιμνουργιὰ (ἡ) = ἀγρὸς νεωστὶ γεωργηθείς, νειατός, ἀλλαχοῦ νειάμα.

κιαπέκια=κἄπειτα ἐπιρ. τακτικὸν =καὶ ἔπειτα.

καυκὶ (τὸ)=κυαθίσκος ὁ πληθυν. καυκιὰ λαμβάνεται ἀντὶ τοῦ κομπορρήματος, λόγοι ὡς λ.χ. καυκιὰ χουρὶς πάτ'(ους) ἐγὼ ***δὶ δ' ἀκούγου***=κομπορρημοσύναι τοιαῦται οὐδεμίαν μοὶ προξενοῦν αἴσθησιν.

κηρουμύτς (ὁ)=πτηνὸν ἐκ τοῦ γένους τῶν ξηροβατικῶν, ὁ κότσυφος. Καλεῖται δ' οὕτω, διότι τὸ ράμφος εἶναι κηρῷ ὅμοιον τὴν χροιάν.

κ(ου)βέλα (ἡ)=κορμὸς δένδρου.

κ(α)λιάκους=οὐσ. μεταπεσὸν εἰς ἐπίρ. καὶ λεγόμενον ἐν εἴδει ἀρᾶς πρὸς τοὺς ἀναισχύντως περδομένους.

κνικᾶτους η, ο=μετουσ. ἀλουργός.

κουζώκα (ἡ)=περίβλημα ἐκ διφθέρας, γούνα.

κουκουβηκίζω ρ.= φωνῶ ὡς ὁ ἀλέκτωρ καὶ μετφ. διαδίδω τὸ ἐμπιστευθέν μοι μυστικόν.

κουθουριάτκα (τὰ) οὐσ. ἐλλιπ.= ἡ προγαμιαία δωρεά.

κόκκουτας=ἀλέκτωρ καὶ μετφ. ἀνὴρ ἀείποτε οἰκουρῶν.

κλιντὰ—κλιντὰ ἐπίρρ.τρ.=κύβδην.

κουργιουλόγους=πηλίνη λάγηνος διατηροῦσα ἀεὶ τὸ ὕδωρ ψυχρὸν (κρύος—λέγω).

κρασουψιὰ(ἡ)=μέθη (κρασὶ-ἅπτω).

κοτσὰκ (τὸ)=δίστιχον δημῶδες ἆσμα, λιανοτράγουδον.

κβοῦρ' (τὸ) = φέρετρον ὡς ἔχον σχῆμα κύβου.

κύματα (τὰ) ἐλλιπτ. οὐσ. = τὸ τοῦ πυρετοῦ ρῖγος.

κῶ ! ἐπιφ. θαυμ. Ἰωνικ. ἀντὶ πῶ, Τοῦ ἐπιφ. τούτου μεγίστη χρῆσις γίνεται εἰς τὸν λόγον ὡς καὶ τοῦ ἁγιοῦ (σχετλ.=ἰού !)

gadadià (ἡ) = ἀθλία κατάστασις.

goubósta (ἡ) = φυτὸν βολβῶδες, βουνία, γογγύλη.

gougtzéla (ἡ)=κάλυξ.

goudougiannoûd' (τὸ)=πτηνὸν ἐκ τοῦ γένους τῶν ὠδικῶν ἔχον ὡραῖον ἐρυθρόχρυσον πτίλωμα καὶ θεωρούμενον ὡς ἄγγελος εὐδίας ὡς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐθεωρεῖτο ἡ ἀλκυών (χρυσοποῦλι).

γουδόθουρους ἐπίθ.=μύωψ.

κουπὸς=ἴχνος, στοῖβος, κοπὴ καὶ στρέμμα ἀγροῦ.

κουπρούθεσ' (τὸ) = κοπροθέσιον ὡς καὶ παρ' ἀρχαίοις.

κουλάντερου (τὸ) = βρέφος ἔχον τὰς σάρκας πλαδαρὰς καὶ κατερρυπωμένας.

κριγιατοῦσσα=γυνὴ εὔσαρκος.

Λ

λαγουβὲρ' (τὸ)=θάμνος φυόμενος ἐπὶ τῶν φραγμῶν καὶ παράγων ὡραῖα κίτρινα ἀνθύλλια ὅμοια λευκῆς ἰάσμου. (λόγγος—βέργα).

λαγκιόλ' (τὸ) κράσπεδον ἱματίου καὶ μεταφ. γύναιον ἀεὶ θυραυλοῦν κατὰ τῶν γειτόνων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ φλυαροῦν κακεντρεχῶς.

λαγοῦδ' (τὸ)=ξύλον τορνευτὸν σπιθαμιαῖον τὸ μέγεθος, ἔχον κατὰ τὰς ἄκρας δύο συμφυεῖς σπονδύλους καὶ χρησιμεῦον εἰς ἔντασιν καὶ χαλάρωσιν τῆς δοξάρας (ἴδε τὴν λέξιν διὰ τὸ ἐκκόκκισμα τοῦ βάμβακος).

λάδαρου (τὸ)=ἴδε κολιάντερου.

λαγδὲρ=λαγιδεύς.

λαλούδ' (τὸ) = τὸ ἄνω μέρος τῆς τραχείας ἀρτηρίας, ἐξ' οὗ ἐξέρχεται ἡ φωνὴ (λαλιά), ὅπερ καὶ γκιργκιλιάνους λέγεται.

λαθκὸ (τὸ)=δοχεῖον ἐλαίου καὶ μεταφ. γύναιον εἰδεχθὲς καὶ ἀποτρόπαιον, ὅτε καὶ συνῆπται τῇ λέξει : τ' ἁγιουνκουλοῦ, ὡς : —ἔ! μωρὲ τὶ λαθκὸ τ' ἁγιουνκουλοῦ εἶν' αὐτήγν ἡ τζαδὴ τ' ξαίρου. Ἐλήφθη ἔκ τινος διηγήματος, ὅπερ ἀναφέρεται ἐν τῷ βίῳ τοῦ ἁγίου, ὅτι δηλ. ὁ δαίμων λαβὼν τὴν μορφὴν γραϊδίου κ.λπ. (ὅρα συναξαριστὴν 6 10)βρίου).

λάκκους=τὸ ὑφαντικὸν ἐργαλεῖον ὅπερ ἀλλαχοῦ ἀργαλειὸς ἢ λάκκος.

λανάρα (ἡ)=ἐργαλεῖον ἔχον πολλὰς σιδηρὰς αἰχμὰς καὶ χρησιμεῦον εἰς τὴν κατεργασίαν τοῦ μαλλιοῦ.

λάμσμου (τὸ)=κυλύμβημα ἐκ τοῦ λάμνω ἢ λέμνω = κολυμβῶ, (μὴ ἐκ τοῦ ἐλαύνω), διότι οἱ αἰγαιοπελαγῖται λέγουσι : λάμνω τὸ κωπί σου.

λαχαίνω ρ. οὐδ.=παραπλήττομαι.

λαχανιάζου αἰσθμαίνω, αἰσθάνουμαι αἰφνιδίως καρδιωγμούς.

λαχμένος ν', νο = μετχ. λαμβανομένη ὡς ἐπίθ. ὁ καὶ ἡ παραπλήξ, τὸ παραπληκτικόν.

λιβιδῶ=ἀναγγέλλω τὴν ἐν τῇ ἀγορᾷ ἔκθεσιν ἐδωδίμων νεωστὶ κομισθέντων, ἰδιάζει τὸ ρημ. εἰς τοὺς δημοσίους κήρυκας.

λιοὺμς=ἀδηφάγος, λιμάρης.

λιμάζω=εἰς ἄκρον ἐλήλακα πείνης.

λγιὰ=(λυγιὰ) θάμνος ἔχων μακρὰς καὶ εὐκαμπεῖς τὰς ράβδους καὶ ἐπιτηδείας διὰ τὴν καλαθοποιΐαν, ἡ ἀλλαχοῦ λεγομένη λυγαριά.

λ(ω)βὸς=ἐπιθ. ἐλλιπ. ἀπαντῶν μόνον κατὰ γεν. τοῦ ἀρσν. γένους εἰς τὴν ἑξῆς φράσιν: τ' λω()βουτοὺ πγάδ, εἶναι δὲ τοῦτο φρέαρ τι ἀρχαῖον εἰς θέσιν καλουμένην Σκαλὶ περὶ οὗ ὑπάρχει ἡ ἑξῆς παράδοσις ὅτι δηλ. ἡγεμονίδης τις τοῦ Βυζαντίου πάσχων ἐκ λώβης καὶ ἐλθὼν καὶ νιψάμενος εἰς τὸ ἐν λόγῳ φρέαρ, θεωρούμενον ὡς ἁγίασμα τοῦ ἁγίου Εὐθυμίου Ἐπι-

σκόπου Μαδύτου τοῦ Νέου. (Βλ. ἀκολουθίαν 26 τ. Ἀρχ. Θράκης). (Κατ' ἀντίθεσιν πάντως πρὸς τὸν ἅγιον Εὐθύμιον τὸν ἀσκητὴν) παρὰ χρῆμα ἰάθη καὶ ἐγένετο ἡ σάρξ αὐτοῦ τρυφερὰ ὡς μικροῦ παιδίου. Ὡς εὐχαριστήριον δὲ πρὸς τὸν ἅγιον ἔκτισεν ἐπὶ τοῦ παρακειμένου ὄρους εἰς τὸ δασῶδες εἰς σύσκιον αὐτοῦ μέρος Μονὴν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Τιμίου Προδρόμου, σωζομένην μέχρι τοῦ 1820 εἰς ἣν καὶ ἐμόνασεν.

Μ

μαμμάκους καὶ μαμάτσους ἐπίθετ. μονόκ.=ἠλίθιος, μωρὸς εὐήθης, ὁ τῶν ἀρχαίων μαμμάκουθος (μαμάχατος Σαρ. Ἐκκλ.).

μανάκια (ἡ)=μάμμη.

μανιόκαιτους οὐσ. (ὁ)=εἶδος ὠδικοῦ κορυδαλοῦ, καλιάνδρα.

μανν(ι)κιὰ (ἡ)=περιδέραιον χρυσήλατον (μάννος).

μαραγκίδα (ἡ)=τὸ ἐπὶ τῆς συκῆς ἀπεξηραμένον σῦκον.

μαργώνω ρημ. οὐδ.=ἀποψύχομαι.

μαρὸ ἐπιφ. κλητ. γυναικεῖον δι' οὗ αὗται καλοῦσι τοὺς ἄρρενας παῖδας, ἐπιπροσθέτουσαι καὶ τὸ κύριον αὐτῶν ὄνομα.

μαστάρ(ι) (τὸ)=μαστὸς τῶν θηλαστικῶν ζώων.

ματακαρία (ἡ) = ἀνθυδέσμη καὶ δρὰξ ἀσταχύων.

μαυραγώνς (ὁ)=σῖτος ἔχων τοὺς αἰθέρας τῶν σταχύων μέλανας.

μαχτὴς (ὁ)=παῖς μαθητεύων παρὰ τεχνίτῃ γαλλ. apprenti.

μισὶτς (ὁ)=δημόσιος κῆρυξ.

μιλιτῶ=ἔχω τι κατὰ νοῦν.

μιλώνω=ἐντίθημι ἐν τῷ τῆς νύμφης στόματι τεμάχιον μέλιτος περιέχοντος χρυσοῦν νόμισμα, ὅτε μετὰ τὴν στέψιν αὐτῆς ἀπὸ τοῦ ναοῦ τὸ πρῶτον εἰσέρχεται εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ συζύγου, ἵνα ὁ βίος τοῦ νέου ἀνδρογύνου ρέῃ γλυκὺς ὡς τὸ μέλι καὶ παρέρχεται ἐν εὐπορίᾳ.

Μ(ι)σολόγ' (τὸ) κύρ. οὐσ.=ἡ πόλις τοῦ Μεσολογγίου ὡς εἰς τὴν ἑξῆς παροιμίαν «ἔβαξ' ἡ Πάτρα κι' οὔλο τὸ Μσολόγγ'» λεγομένην ἐπὶ διαδοθέντος δῆθεν μυστικοῦ δηλ. ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τὸ ἔμαθον

μτζιὰ (ἡ)=ἡ τοῦ κλιβάνου ἀσβόλη.

μουλουμένος ν(η), ο μετχ. μεταπεσοῦσα ἐπιθ. χρῆσιν=προσβεβλημένος ὑπὸ ἐνδημικοῦ νοσήματος μεμολυσμένος.

μουσλούκια (τὰ) ἐλλιπὲς οὐσ. = ἡ ὑπὸ παίδων γνωστοποίησις τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐν τῷ ναῷ βαπτισθέντος μουσδελίκια βρέφους.

μλιῶρ' (τὸ)=τράγος μονοετής.

μουρή! ἐπιφ. κλητ. δι' οὗ φωνοῦνται αἱ γυναῖκες. Μουρὴ Κατιρίγη.

Ƀγιέτα (ἡ)=τὸ ἐκ τῶν ὑδάτων τῆς βροχῆς σχηματιζόμενον ἕλος.

Ƀρουστιάζου ρ. ἐν.=ἐνώπιον τοῦ συκοφαντηθέντος ἐλέγχω κατὰ πρόσωπον τὸν συκοφάντην.

Ƀαβακοὺρα (ἡ)=βάμβαξ οὐχὶ καλῆς ποιότητος χρήσιμος εἰς πλήρωσιν στρωμάτων.

Ƀαβαχάνος (ὁ)=ψιττακός.

Ƀιζόβουλους (ο)=εἶδος δικτύου ἐκ τοῦ δωρικοῦ πέζα σημαίνοντος πᾶσαν ἄκραν καὶ αὐτὸν τὸν αἰγιαλὸν καὶ τοῦ βάλλειν, διότι

ἱστάμενοι οἱ ἁλιεῖς παρὰ τὴν θάλασσαν ρίπτουν αὐτόν.

βιχλιβίδ' (τὸ)=εὐτελὲς καὶ οὐτιδανὸν ἀντικείμενον.

βουδίζου ρ. = ἀνακρούω πρύμναν ἕνεκα σφοδροῦ ἀνέμου.

βιρχοῦ=πρὶν ἐπίρ.

βοβὴ=ὕβρις, λοιδορία (πομπεία).

βουβιασμένους ν', ο. μετ. λαμβάνεται ὡς ἐπίθ τρικ.= φαυλόβιος, αἰσχρός.

βεδουμάτς, α, άτκο ἐπίθ.=ὁ ἔχων πέντε ὀμμάτια ἔξυπνος, ἀνοιχτομμάτης.

Ν

ναδανὰ μόρ. ἐπεξηγητικὸν=τουτέστι, δηλαδή.

ναρδάνικους (ὁ)=ἀνασεισμός, εἶναι δὲ οὗτος παιδιὰ καθ' ἣν δύο παῖδες εἰς ἀμφοτέρας τὰς ἄκρας δοκοῦ τιθεμένης καθέτως ἐπ' ἄλλης ὁριζοντίου, ἀνασείονται ἐναλλὰξ ἄδοντες τὰ ἑξῆς: «dardάνους παίζει τὴν πάρα κὶ χορεύ' ἡ γιαγγιλίνα.

νικρόχουμα (τὸ)= νήδυμος ὕπνος. Ἡ λέξις λέγεται πάντοτε μετφ. ἐπὶ τῶν βαθέως κοιμωμένων.

Ξ

ξὰφ (τὸ)=χρυσὸς ἐν εἴδει σύρματος

ξελακίζου ρ.=ἀνοίγω λάκκον περὶ τὴν ρίζαν τῶν κλημάτων.

ξελακκιάζω ρ.=διακόπτω τὸν ὕπνον τῶν μικρῶν παιδιῶν.

ξεθεώνω=ἐρεθίζω τινα.

ξεθεώνουμ' = ὑπερβαλλόντως κοπιῶ, κουράζομαι πολύ.

ξεκακίζου=ἁπαντῶν μόνον γ' πρ. εἰς τὴν φράσιν «ξικάκσι ὁ κιρὸς =μετεβλήθη ἐπὶ τὸ βέλτιον.

ξιπιτῶ = λεγόμενον ἐπὶ νεογνῶν πτηνοῦ φευγόντων ἐκ τῆς φωλεᾶς αὐτῶν. Ὅταν δὲ λαμβάνηται ἐνεργ. σημαίνει τὸ ἐξαπατᾶν τινα ἢ σκώπτειν.

ξιπεταροῦδ' (τὸ) νεογνὸν πτηνοῦ ἄρτι ἀποπτᾶν τῆς φωλεᾶς του.

ξιπειτελειώνου ρ.=φθείρω ἀφανίζω. Τὸ ρῆμα ἐσχημάτισται ἐκ τῆς ἐν τοῖς ἐκκλησ. μηναίοις ἀπαντώσης φρ. «ξίφει τελειοῦται».

ξέφτερνους (ὁ)=εἶδος ἱέρακος κερχνηΐς (κερκενέζ).

ξηρόργουμα (τὸ)=ἀροτρίασις ἀγροῦ κατὰ τὸ θέρος, ὅτε ἡ γῆ εἶναι ξηρὰ καὶ αὐχμώδης.

ξόδ' (τὸ)=ὁ ἐπὶ νεκρῷ θρῆνος ἐξόδιον ὡς ἐπίθετον=βλάξ.

ξουξοὺ (ἡ)=γυνὴ σκελετώδης καὶ ρυπαρά.

ξτοῦ (ἡ) οὐσ. ἐλλειπ.= ἡ τοῦ Χριστοῦ ἑορτή, τὰ Χριστούγεννα (κατ' ἀποβολὴν γραμμάτων καὶ ἕνωσιν τοῦ Χ μετὰ τοῦ σ καθὼς καὶ εἰς τὰ ἑξῆς: ξὸς=χρυσὸς καὶ χρυσόστομος, ξτῶ=χρεωστῶ κλπ.

Ο

ὀβρηὸς (ὁ)=γυμνοκοχλίας.

οὐλιὰ (ἡ) = ἡ τοῦ οἴνου ὑποστάθμη, κατακάθι.

οὖλος λ', λου=ἀντ. ἀόρ. Ἰωνικ. ἀντὶ ὅλος.

ὀρδοῦν' (τὸ)=μέρος ἀγροῦ, ἐν ᾧ παρατάττονται οἱ καλλιεργοῦντες αὐτὸν κατὰ πλᾶτος.

ὄφιους (ὁ)=δράκων, ὡς ἀποκαλεῖται ἐν τοῖς παραμυθίοις—«ὄφιους μὶ φτὰ κεφάλια μετφ. δὲ ἄνθρωπος θηριωδῶς ἐξωργισμένος.

Π

πακμαζόχουμα (τὸ)=λευκὸν χῶμα ἔχον τὴν ἰδιότητα μιγνυόμενον μετὰ τοῦ γλεύκους νὰ συντελῇ εἰς τὴν ἐκζαχάρωσιν αὐτοῦ.

παληουβρακὶτς (ὁ)=πτηνὸν ἐκ τοῦ γένους τῶν ξηροβατικῶν ξανθοκιτρίνου χρώματος ἐμφωλεῦον ἐπὶ τῶν κλημάτων καὶ κατατρῶγον τὰ τούτοις βλάπτοντα ζωΰφια. Ἐκλήθη δὲ οὕτω ἕνεκα τοῦ ἄσματος αὐτοῦ φαινομένου ὡς παρήχησις τῆς ἑξῆς κατ' αὐτοὺς φράσεως, «κί, κί, κί, τὶ παληὸ βρακὶ φουρεῖς». Τὸ πτηνὸν τοῦτο ἀλλαχοῦ λέγεται κερασᾶς.

παίδους=νεανίας εὔσωμος, παίδαρος.

πάνστρον (τὸ)=ἐργαλεῖον ξυλουργικόν, ἐργαλεῖον ἔχον λεπτὴν σμίλην, δι' οὗ λεαίνουσι καὶ ρυκανίζουσι τὰς σανίδας, ρυκάνη.

παπάρα (ἡ) = 1) Ὕννις διπλασίου τοῦ συνήθους μεγέθους προσδενομένη εἰς μέγα ἄροτρον συρόμενον ὑπὸ δύο ζευγῶν βουβάλων διὰ τὴν καλλιέργειαν χέρσων γαιῶν, ὑνί. 2) μικρὸν τεμάχιον ἄρτου ριπτόμενον ἐντὸς ζωμοῦ κρέατος ἢ ὀξυγάλακτος καὶ ἐσθιόμενον διὰ κοχλιαρίου.

παραπούλια (τὰ) ἑλλ. οὐσ.=ὑπερμεγέθης κράμβη.

παρανόμ' (τὸ)=γελοῖον καὶ σκωπτικὸν ἐπωνύμιον, παρατσοῦκλ' ἴδε ψεγάδι, παραγγῶμι.

παρανομάζω = σκόπτω τινὰ διὰ γελοίου παρωνυμίου, ἴδε ψεγαδιάζω, παραγγωμιάζω.

παρδαλὰς (ὁ)=ἄκομψος, ἀτημέλητος, κακοντυμένος.

παραστηκάμινους ν', ο = μετοχὴ λαμβανομένη ὡς ἐπιθ. τρικ.= πρῶτος ἐπιστάτης τοῦ γάμου ἀρχιτρίκλινος, κεραστής.

παραστάμ' (τὸ) = μεγάλη πηλίνη λάγηνος ἔχουσα στενὸν τὸ στόμα.

πανουκλιὰρς α, άρκου ἐπιθ.=λοιμόβλητος.

παρουγδῶ—προδίδω εἰς τὸν διδάσκαλον ἀτακτήσαντα μαθητήν, καταγγέλω, παραβοδῶ, προδίδω.

παραφλάγου=ἐνεδρεύω.

πασπατεύου=ψηλαφῶ ζητῶν τὸ ἐν τῷ σκότει.

πατιρίκα (ἡ) = ἡ ἀρχιερατικὴ ῥάβδος, πατερίτσα.

πασκαλούδα (ἡ) = μήκων, ὡς ἀνθοῦσα κατὰ τὸ Πάσχα.

πατουλάγνο (τὸ)=πλατύστομος λάγηνος χωροῦσα ὕδωρ ἑνὸς μέτρου.

περδικουπατήματου (τὸ) = εἶδος ἀγρίου ἐδωδίμου λαχάνου.

πιτρίτσ (τὸ)=ἱέραξ.

πέταυρου (τὸ)=μικρά τις καὶ λεπτὴ σανίς.

πιλατεύου=βασανίζω (ἐκ τοῦ Πιλάτου βασανίσαντος τὸν Χριστόν.

πηττῆκ' (τὸ)=πᾶν ἐλαφρὸν πρᾶγμα ἐν γένει, ἰδίᾳ δὲ ὁ φελλός. Ὁ πληθ. πηττήκια σημ. τὴν τῶν ἀρχαίων παιδιάν, ἥτις ἐκαλεῖτο ἐπιστρακισμὸς (ἴδε περιγραφὴ αὐτοῦ παρὰ Ἰουλίῳ Πολυδ. 9, 119).

πιτραχλάδα (ἡ)=ἀγρία ὠχρῶς ὡριμάζουσα περὶ τὰ τέλη 8)βρίου.

πηδιῶμαι ρ. πάθ. ἀπαντῶν μόνον κατὰ τὰ τρίτα ἑνικὰ καὶ τρίτα

πληθυντ. πρόσ. καὶ λεγόμενα ἐπὶ ὀχείας ζώων = βατεύεσθαι.

πνυμένους ν', νο μετχ. λαμβανομένη ὡς ἐπίθ. τρικ.=συνετός, φρόνιμος ὡς—Αὐτὸ τὸ πιδὶ εἶνι πνυμένου καὶ μαθαίν' καλὰ γράμματα. Τὶς ἐνταῦθα δὲν ἐνορᾷ τὸ Ὁμηρ. «πεπνυμένος Τηλέμαχος» ;

πθιτεύου ἐνερ. ρ.=στενοχωρῶ, ἀνιῶ, ταράττω τινὰ παθητ. πθιτεύουμ'.

πίσσα (ἡ)=μέλαινα ρητίνη καὶ μεταφ. σκότος ψηλαφητόν.

πουπουνίτσα (ἡ)=ἔποψ. λέξις πεποιημένη ἐκ τοῦ ποῦ ! ποῦ ! (διότι κατὰ τὴν μυθολογίαν : Τηρεὺς υἱὸς τοῦ Ἄρεως καὶ τῆς νύμφης Βιστωνίδος, βασιλεὺς τῆς Θράκης ἐλθὼν εἰς βοήθειάν του Πανδίονος βασιλέως τῆς Ἀττικῆς ἐναντίον τοῦ Λαμβδάκου καὶ νυμφευθεὶς τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Πρόκνην ἐξ ἧς ἐγέννησε τὸν Ἴτον, ὕστερον δὲ ἀτιμάσας τὴν Φιλομήλαν ἀδελφὴν τῆς Πρόκνης ἀπέκοψε καὶ τὴν γλῶσσαν αὐτῆς, ἵνα μὴ τὸν φανερώσῃ. Ἀλλ' αὕτη εὑροῦσα τρόπον, ἵνα γνωστοποιήσῃ τὸ συμβὰν εἰς τὴν ἀδελφήν της, ἔσφαξε μετ' αὐτῆς τὸν Ἴτον πρὸς ἐκδίκησιν καὶ παρέθηκαν αὐτὸν ὡς φαγητὸν εἰς τὸν Τηρέα, ὅστις καταδιώκει αὐτὰς μεταμορφωθείσας εἰς ἀηδόνα καὶ χελιδόνα, μετεμορφώθη καὶ αὐτὸς εἰς ἔποπα καὶ ἀναζητῶν ἐφώνει ποῦ εἰσί ; ποῦ, ποῦ ; καὶ ἐντεῦθεν ἡ πουπουνίτσα τῶν Μαδυτίων.

πυρὰ καὶ πυράδα (ἡ)=θερμότης ἣν ἐκπέμπουσι πάντα τὰ θερμὰ σώματα, ἰδίᾳ δ' ὁ ἥλιος καὶ τὸ πῦρ.

πούφου ! ἐπιφ. σχετλαστ. δι' οὗ ἐκφράζουσι τὴν ἀηδίαν ἣν αἰσθάνονται ἐκ τῆς δυσαρέστου ὁσμῆς τῶν ὀδωδότων πτωμάτων.

πόρους=ἀργυρῖτις ἄμμος κληθεῖσα οὕτως ἕνεκα τοῦ πορώδους αὐτῆς.

πρασνουμαχῶ=εἶμαι καταπράσινος, κατὰ τὸ πρεπομαχῶ.

πρεπομαχῶ = φαίνομαι πολὺ ὡραῖος. Ἡ νύφ' πρεπομαχεῖ.

πρωμάδ' (τὸ)=σταφυλὴ ὡριμάζουσα πρωϊμώτερον τῶν ἄλλων.

προυτουγόνατος τ', του, ἐπιθ.= πρωτόγονος, πρωτότοκος.

πυρπυρίκα (ἡ)=ξύλινον ἐργαλεῖον τιθέμενον ἐν τῷ κέντρῳ τῆς χειρομύλης πρὸς ταχύτερον ἄλεσμὸν τοῦ σίτου.

πυρπυρούδα (ἡ)=ἔθιμόν τι θρησκ. πρὸς παῦσιν ἀνομβρίας ἔχον ὡς ἑξῆς : Ὅταν κατὰ τὴν ἄνοιξιν παρατεταμένη ἀνομβρία ἀπειλῇ νὰ καταστρέψῃ τὰ σπαρτά, οἱ ἀγυιόπαιδες καλύπτουσι τὸ σῶμα τινὸς ἐξ αὐτῶν δι' ἀφθόνου χόρτου ἐπιθέτοντες ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ εὐμέγεθες ξύλινον κυτίον καὶ εἶτα περιάγουσι αὐτὸν ἀνὰ τὰς οἰκίας συλλέγοντες ἄρτον, τυρόν, ὠὰ καὶ χρήματα ἄδοντες δι' ἰδιορρύθμου φωνῆς τὰ ἑξῆς :

Πυρπυρούδα πουρπατεῖ
τοῦ Θεοῦ παρακαλεῖ.
Κύριγε μ' κὶ βρέξι
στὰ bαμbάκια στὰ κλουνάρια
κὶ στ' Θεοῦ τὰ παρασπόρια.

Αἱ δὲ ἐκ τῶν οἰκιῶν ἐξερχόμεναι τῶν παραθύρων ἐπιχέουσιν ἐπὶ

τὴν κεφαλὴν τοῦ οὕτωσιν ἀλλοκότως ἐνδεδυμένου ἄφθονον ὕδωρ ἐπαναλαμβάνοντες τὴν ἑξῆς εὐχήν: «ἀμὴν Παναΐα μ'» πιστεύοντες ὅτι ἀφεύκτως θὰ βρέξῃ ἀφοῦ πλιὰ καὶ ἡ πυρπυρούδα βγῆκε».

Ρ

ραγίδα (ἡ)=νεράϊδα.

ραδοῦρ' (τὸ)=περιρραντήριον, ἁλάβαστρον, καννί.

ρέχω ρ. οὐδ.=ἔχω πολλὰ φλέγματα, ἀποχρέμπτομαι.

ρέχα (ἡ)=ἀπόχρεμψις, φλέγμα, ρόχαλον.

ρουμάν' (τὸ)=σταυρὸς ἐκ ξέμβυκος ἐστεμμένος μύρτῳ, ὅστις περιφέρετο ὑπὸ παίδων πεμπομένων ὑπὸ τοῦ ἱερέως τῆς ἐνορίας εἰς τὰς οἰκίας κατὰ τὴν Μεγ. Δευτέραν πρὸς συλλογὴν ὠῶν, ὧν ὁ εἷς ἀπαγγέλλει ἐνώπιον τῶν εἰκόνων τὴν ἑξῆς ἁρλεκήνειον εὐχὴν οὖσαν βεβαίως λείψανον σεβαστὸν προφχηκότων χρόνων.

«Σήμερ' εἶν' ἄλλους οὐρανὸς
σήμερ' εἶν ἄλλη μέρα,
σήμερα καταδέχεται
Σταυρὸς μὲ τὸν Δεσπότην
χαίροντες, ψάλλοντες, ἄδοντες,
συλλαβοῦσα ἐν γαστρί.
Χαῖρε πύλη, Χαῖρε ἀμνέ!
Χαῖρε, τίμιε Σταυρέ,
καὶ ἡμεῖς οἱ μαθηταὶ
ψάλλει(ν) ἤλθαμεν ἐδῶ
ψάλλει(ν) ἤλθαμεν ἐκεῖ
καθὼς ψάλλει ἡ ἐκκλησία μας
σήμερον καὶ αὔριον
καὶ οὖλην τὴν ἑβδομάδα.
Ὄξ οἱ ψύλλ' καὶ ποντικοὶ
νὰ πάρουν ὄρη καὶ βουνοὶ
νὰ φάγουν κλαδοκούμαρα
νὰ πέσουν νὰ ψοφήσουν.
Ὁ ἥλιος λάμπει, τὰ δένδρα ἀνθοῦν,
τὰ πουλάκια κελαϊδοῦν,
τὰ κουκκούλια σας πολλά,
τὰ βάρη σας μετάξι,
πάρτε σεῖς τὴν κόττα
κἠμεῖς τὰ πέντ' αὐγά,
Κὶ τ' χρόν' !

Εἶτα ἀπέρχονται λαβόντες ἓν ὠὸν ἢ μίαν δεκάραν καὶ προσδέσαντες εἰς τὰς θύρας τῶν δωματίων χρωματιστόν τι ράκος εἰς σημεῖον ναρκώσεως τῶν ψύλλων καὶ τῶν κορέων.

ρυάκ' ὡς ὑποκορ. ρυακοῦδ' (τὸ)=ρύμη, δρομίσκος.

ρουφτὸ (τὸ) ἐπιθ. ἐλλιπ. = αὐγὸν πηκτὸν ὡς μέλι τὸ ἀλλαχοῦ λεγόμενον μελᾶτο.

ρουματίζουμ'=βλέπω καθ' ὕπνον, ἀποκαλύπτεταί μοι δι' ὀνείρου (κατὰ παραφθορὰν ἐκ τοῦ γραφικοῦ χρηματίζουμαι δραματίζομαι.

ροδίζου ρ. οὐδ.=λαμβάνω ἐλαφρὸν ἐρυθροῦν χρῶμα, ἄρχομαι νὰ ψήνωμαι. Τὸ τριτοπρόσωπο δὲ ροδίζ' =ἄρχεται νὰ ἀνατέλλῃ ὁ ἥλιος.

Σ

σαγίττα (ἡ)=μικρὰ κυλινδρικὴ ράβδος, λεία τὴν ἀφήν, δι' ἧς λεπτύνουσι τὴν ζύμην πρὸς κατασκευὴν ζυμαρικῶν.

σαλιάρα (ἡ)=εἶδος ἰχθύος διαιτωμένου ἐντὸς τῶν πετρῶν, μέλας κωβιός.

σάνας=ὡσὰν ἐπίρρ. ὁμοιωματικόν.

σὰν=σύνδ. χρον. ἢ ὑποθετ.=ὅταν ἢ ἐὰν ἔλθω.

σαρπουκίλς, λα, άρκου, ἐπιθ. τρικατ.=προγάστωρ.

σαφὶ (τὸ) ἐπιθ. ἐλειπτ.=ἀληθινὸν —τοῦτον εἶνι σαφὶ μετάξ'.

σάχλα—μάχλα=φίρδην μίγδην.

σάψαλους ου=μαλθακός.

σβαραχνὰς οὐσ. ἀρσ.= τὸ πλάκωμα τὸ συμβαῖνον ἐνίοτε κατὰ τὸν ὕπνον, ἐφιάλτης. Κατὰ Διοσκουρίδην, ὁ τῶν Ἐνυπνίων πνιγμός.

σβάκους=ὁ βραχὺς τὸ ἀνάστημα.

σβακιάζου ρ. ἐνεργ. ἐμβάλλω ἐντὸς λακκίσκου τὰ ἐν τῇ παλάμῃ μου ἀμύγδαλα κατὰ τὴν παιδιὰν τὴν καλουμένην ***λάκκα***.

σίγγονου (τὸ) ἐπιθ. ἑλλ. ἁπαντῶν μόνον κατ' οὐδέτερον γένος=ἔγγονος τοῦ υἱοῦ κατ' ἀναφορὰν πρὸς τὸν ἐπιζῶντα πάππον.

σίτα (ἡ)=κόσκινον δι' οὗ ἐκχωρίζονται τὰ πίτυρα τοῦ σίτου.

σιδηρκὸ (τὸ)=καὶ πληθ. σιδηρικά, τὰ ἐργαλεῖα τοῦ τέκτονος.

σκαρδέλ' (τὸ)=τὸ ἐξέχον κατὰ τὴν ἄκραν φορτηγοῦ ἁμάξης ξύλον.

σκαρτάδους α, διασμένου=μανιώδης.

σgαρτζιλίδα (ἡ)=σπινθήρ.

σκιάστρου=φόβητρον καὶ μτφ.= γυνὴ δυσειδής.

σκουτώνομ' ρημ. ἀποθ. ἀποβάλλω (ἐπὶ λεχοῦς), τὸ δὲ ἐκτρωθὲν καλεῖται ***σκότωμα***.

σκουδουλάδ' (τὸ)=μικρὸν ἑρπετὸν σαύριον, ἀλλαχοῦ σαμμνιαμῦθι ποὺ κρύβεται στὶς στέγες καὶ χορταίνει συλλαμβάνον εἰς τὸ φῶς μικρὲς πεταλοῦδες.

σμιλάκ' (τὸ)=γένος φυτοῦ ἔχοντος φύλλα κισσοειδῆ, σμίλαξ.

σμουχγιάζ' ρῆμ.=ἀρχίζει νὰ σκοτεινιάζῃ.

σταλίκ' (τὸ)=λίθος τιθέμενος ὀρθῶς ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς νεκροῦ, ἵνα δεικνύῃ τὸν τόπον, ἐν ᾧ οὗτος τέθαπται, στυλίδιον.

στάφηgν (ἡ)=ἡ στάθμη.

σταφνιάζου καὶ ***σταφνιάαου***=εὑρίσκω τὴν κάθετον διὰ τοῦ νήματος τῆς στάθμης καὶ μετφ. ραπίζω τινὰ σφοδρῶς.

σταρκὸ (τὸ)=κόσκινον χρήσιμον εἰς διακαθάρισιν τοῦ σίτου.

σταχτουποὺτς καὶ σταχτουπέπιλας θης—τα, τκου.=ὀκνηρός, ράθυμος, φοβούμενος τὸ ψῦχος. Ἐν τοῖς παραμυθίοις καὶ ἐπίθ. τοῦ μικροτέρου τῶν τριῶν ἀδελφῶν, ὅστις ἐπὶ τέλους ἀναδεικνύεται ἥρως μεγαλουργῶν.

στχῶ (στοιχῶ) οὐδ. ρ. = ἐμβαίνω εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ἐπαύλεως διὰ νὰ ἐργάζωμαι ἐπὶ ἓν ἔτος δι' ὡρισμένου ἐτησίου μισθοῦ. Ἡ δὲ τοιαύτη ἐκμίσθωσις γίνεται τὴν 28 Ὀκτωβρίου.

στιλιὰρ (τὸ)=ξύλινος μοχλὸς ἐν ᾧ περᾶται ἡ δίκελλα καὶ μτφ. ἡ ἀνηλεὴς διαμαστίγωσις.

στιρμένος ν', νο μετχ. μεταπεσοῦσα εἰς ἐπιθ. χρῆσιν καὶ ἁπαντῶσα μόνον κατ' ὀνομ. καὶ κτητ. ὡς κατάρα:—μαρὴ στιρμέν' Δμτράκ.

στεριωμένους μετχ. ἁπαντῶσα μόνον κατ' ὀνομ. τοῦ πληθ. ἀριθ. τοῦ ἀρσ. γέν. καὶ κατ' οὐδ. γένος καὶ λεγομένη ὡς εὐχὴ πρὸς νεονύμφους, πρὸς νεόδμητον οἰκίαν καὶ—Ἐ! σία στερεωμένου νά νι τ' ἀνdρόγνου μας, εὔχεται ὁ πί-

νων εἰς ὑγείαν τοῦ νέου ἀνδρογύνου.

—Ἐ! σία στεριωμένου νάνε πιδιῶ δοῦ πιδιῶ νὰ πάγῃ, εὔχεται ὁ πίνων εἰς ὑγείαν τοῦ κτίσαντος οἰκίαν.

σούφνους=πνεῦμα ἀνέμου βίαιον πνέον ἐκ τῶν κάτω εἰς τὰ ἄνω, λαῖλαψ, σίφων καὶ ἀνιμουντοβίδα

σύνεργου (τὸ)=πᾶν ἐργαλεῖον.

σφάγκους (ὁ)=οἱ γαλακτοποιοὶ ἀδένες τῶν θηλαστικῶν ζώων καὶ τὸ διὰ τῆς κεφαλῆς κτύπημα τῶν ἁλκῶν καὶ ἐρίφων κατὰ τῶν μαστῶν πρὸς ἄφθονον τοῦ γάλακτος ροήν.

σχνιὰρς-ρα, ἄρκου ἐπίθ. τρικ. =ὅ συχνὰ βήχων, ὅ φθισιῶν, σχιένα =ἡ τῶν φθισιόντων βήχ.

σχουδιάβασ' ἡ = τὸ ἀέτωμα τῆς στέγης.

σχάμ' τὸ ἐπιθ. μονοκ. = δυσειδής.

σκουπαΐδα (ἡ) οὐσ.=σῦκον ἐν κλιβάνῳ ἀποξηραμένον.

ἑτερουκλάδ' (τὸ)=τὸ ὑστερότοκον τέκνον.

Τ

τάκα—τούκα (ἡ) = ξύλινον τεφροδοχεῖον ἐν ᾧ ἔρριπτον τὴν τέφραν τῆς καπνοσύριγγος, ὅτε αὕτη ἦν ἐν χρήσει.

ταρτάνα (ἡ)=ἐπιθ. ἐλλιπ. = γυνὴ εὔσωμος καὶ εὐειδής.

ταλιαρίζου ρ. ἐν. = διὰ τῶν ὀδόντων σπαράσσω τι.

τζάτζαλου (τὸ)=ῥᾶκος.

τζατζαλιάρς-ρα, ἄρκου, ἐπίθ.=ρακένδυτος.

τζαβανάρα (ἡ)=βότρυς σταφυλῆς μικρός.

τουκλί (τὸ)=θῆλυ πρόβατον μονοετές.

τλούπα (ἡ) = ἀγαθίδιον μαλλίου, τολύπη, τουλούπα.

τούα ἐπίρρ. ἐπιτατ. δι' οὗ ἐπιτείνουσι τὴν μέθην ἐκείνου ὃν εἶδον μεθύσαντα ἐπιλέγοντες—εἶνι μιτζμένους τούα=λίαν ἐμέθυσε.

τούρλα (ἡ)=δόλος, τροῦλος, λόφος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῶν πτηνῶν.

τούρλα—τούρλα ἐπίρ. τροπ. ὑπερβαλλόντως πεπληρωμένον.

τσατάλα (ἡ) = ἐργαλεῖον ξύλινον ὅπερ οἱ ποιμένες περνῶντες εἰς τὸν λαιμὸν τῶν αἰγῶν ἐξαναγκάζουσι τὰς μὴ στεργούσας διὰ νὰ θηλάζωσι τὰ νεογνὰ αὐτῶν.

τσιγκίστρα (ἡ)=γυνὴ ἢ νεᾶνις πρὸ πάντων ἀθιγγανὶς ἀσέμνως ὀρχουμένη καὶ κορδακίζουσα ἐνώπιον τῶν ἀνδρῶν, κυβίστρια.

τσαφάρα (ἡ)=ἡ ἐκκοπὴ τῶν κλημάτων καὶ ρ. τσαφαρίζω.

τσαγανίζου ρ. οὐδ. ἀπαντῶν μόνον κατὰ τὸ γ' πληθ. πρόσ. τοῦ ἐνεσ. καὶ παρατ. τῆς ὁριστ. καὶ : τσαγανίζνα καὶ τσαγανίζαgn τὰ δόδια μ' ἀπ' τὸ κρύου=συνεκρούοντο τὰ δόντια μου ἕνεκα τοῦ ψύχους.

τσβίδα (ἡ)=ἀγγεῖον πήλινον ἔχον μέγεθος μικροῦ πίθου.

τσίρπα (ἡ)=κλοπή.

τσκαρὰ—τσκαρὰ ! ἐπιφ. θειαστικὸν εἰρωνικῶς λεγόμενον πρὸς τοὺς ὑπερηφανευομένους ἕνεκα τῶν καινουργῶν αὐτῶν ἐνδυμάτων παῖδας.

τσκαλιάζου =(τσουκαλιάζω) ρ. ἐνερ. ἐπιτίθημι τῷ πάσχοντι ξηροὺς συκίας—σικυάζω. βάζω βεντοῦζες.

Φ

φαδέσκα (ἡ) = θεραπαινὶς ὀκνηρὰ καὶ ρυπαρά.

φλουμουμένος ν', ο. μετχ. ἀντὶ ἐπίθ. λαμβανομένη=ἀδιάθετος.

φουρτούνα ὡς ἐπιφ. μὲν λεγομένη ἡ λέξις αὕτη συνῆπται συνήθως τῇ λέξει : ἀχλαδάρα καὶ «φουρτούνα κι' ἀχλαδάρα» = οὐαί σοι ὡς οὐσ. δὲ εὕρηται μόνον κατὰ πληθ. ἀριθ. οἱ φουρτοῦνες=ἐπίγουσαι φροντίδες καὶ ἀπρόοπτα δεινά.—Ἔχω φουρτούνα.

φούσκους (ὁ)=ράπισμα οὐσ. ἀρσ.

φράσ' (ἡ)=ἀγωγή, τρόπος ὡς «δὲν ἔχ' φράσ'=εἶναι ἀνάγωγος.

φρόκαλου (τὸ)=κάρφος, σκουπίδι.

φλουλουγῶ=κόπτω τὰς κορυφὰς τῶν βαμβακιῶν καὶ τοὺς περιττοὺς κλάδους τῶν κλημάτων.

φιλί (τὸ) = τεμάχιον ἄρτου, φέτα.

Χ

χαμουλιὸς (ὁ)=ἀγρία βοτάνη ὀνομασθεῖσα οὕτω, διότι, κατὰ Διοσκουρίδην, τὰ φύλλα αὐτῆς φαίνονται ἀλλάσσοντα χρῶμα, χαμαιλέων.

χάλκωμα (τὸ)=χαλκούργημα, ἰδίᾳ δὲ ὁ λέβης.

χαλκὰς (ὁ)=ζωύφιον φθεῖρον τοὺς ἀρτιφυεῖς βαμβακέας, βροῦχος.

χαλαβούκα (ἡ)=κτίριον ἑτοιμόρροπον καὶ μετφ. ἄνθρωπος ρυπαρός.

χλέτζα (ἡ) = τεμάχιον ἐδωδίμου, οἷον ἄρτου, τυροῦ, κρέατος, ἰχθύος κ.τ.λ.

χλυμίτζα (ἡ) = εἶδος λαχανικοῦ γλυστρίδα, ἀνδράχνη.

χειρόκτ'=τὸ χειρόκτιον.

χειρουπάλαγα (τὰ) οὐσ. ἐλλειπὲς =ἡ περὶ τὰ ἐργόχειρα ἐπιτηδειότης νεάνιδος.

χουρνόπρασο (τὸ)=φυτὸν ἐκ τοῦ γένους τῶν βολβοειδῶν αὐτομάτως φυόμενον, βολβός, σκυλοκρόμμυδον.

Ψ

ψιακώνου ρ. ἐν.=δηλητηριάζω.

ψιακάδ' (τὸ)=γελοῖον καὶ σκωπτικόν, παρωνύμιον. Ἴδε παρανόμ'.

ψιγαδιάζου ρ. ἐν.=σκώπτω τινὰ διὰ γελοίου παρωνυμίου, ἴδε παρανουμιάζου, παραγκωμιάζου.

ψχοῦλ' (τὸ)=μέγα φλωρίον τιθέμενον ἐν μέσῳ τοῦ ἐκ φλωρίων μικροτέρων ὅρμου, ὃν φέρουσιν αἱ γυναῖκες.

ψχουρανοῦσα (ἡ)=ἡ τοῦ εὐχολογίου εὐχή, ἣν ἀγαγινώσκει ὁ ἱερεὺς ἐπὶ τῶν ἀγωνιώντων.

ψχουπιάνου ρ. οὐδ.=τρώγω ὀλίγον διὰ ν' ἀναλάβω δυνάμεις.

ψαλλίδα (ἡ) εἶδος ἐντόμου πολύποδος, ἐκ τῶν μυριαπόδων ἀρθροπόδων, σκολοπένδρα (καὶ σαρανταποδαροῦσα).

ψουραλιὸς λιά, ὁ=ψωραλέος.

ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ

Α

ἀγιλαρίστρα (ἡ)=τόπος, ἔνθα συναθροίζεται ἡ τοῦ τόπου ἀγέλη καθ' ἑκάστην πρωΐαν. Ἡ κατάληξις -τρα ἐκφράζει ὅ,τι καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις δηλ. ὄργανον ὡς εἰς τὰς λέξεις πουρπατήστρα, ἐργαλεῖον, δι' οὗ περιπατοῦσι τὰ βρέφη, τσακίστρα, ξύστρα ἢ τόπον καὶ ἀγιλαρίστρα babακίστρα.

ἀγέλ' (ἡ)=πληθὺς βοσκημάτων οὕτω εἶχε καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἡ λέξις ἀγέλη.

ἀγιλάρς (ἡ)=ὁ ἐπιστάτης, ἀρχηγός, ὁδηγὸς τῆς ἀγέλης, νομεύς.

ἀκαμάτς-τρα-άτκου = ὁ δι' ἔκλυσιν ψυχῆς φεύγων τοὺς πόνους, ράθυμος (α στερητ. καὶ κάμνω - κάματος) ἀντίθετον τούτου δὲ εἶναι τὸ: καματηρὸς-ρή-ρό.

ἀληκάτ' (ἡ)=δωρικῶς ἀντὶ ἠλακάτη· ξυλάριον τετορνευμένον χρησιμεῦον ὡς ἐριουργικὸν ἐργαλεῖον ταῖς γυναιξί, ᾧ περιελίττουσι τὸ ἔριον ἢ τὸν βάμβακα εἰς κατασκευὴν νήματος. Ἡ δὲ φράσις: «τόgν πῆραgn ἀληκὰτ» λέγεται εἰρωνικῶς πρὸς ἄνθρωπον μωρὸν ὅστις ἀναισθητεῖ ἐμπεζόμενος=τὸν χλευάζουσιν, ἐμπαίζουσιν.

ἀληκατιάζου=περιελίσσω τὸ ἔριον ἢ τὸν βάμβακα, εἰς τὴν ἠλακάτην πρὸς νῆσιν.

ἀλματώνω ρ. οὐδ. εἶμαι παχύς, ἔχω πιμελήν. Τὸ ρῆμα ἐν χρήσει ἐπὶ ζώων σιτευτῶν ὡς=«ἄς τοὺ σφάξουμ' τοὺ πρόβατό μας, γιατὶ πολὺ ἀλμάτουσι=ἐπάχυνε.

ἀποκοπὴ (ἡ). Ἡ λέξις ἀπαντᾶ μόνον εἰς τὴν ἐξῆς ἐμπρόθετον φράσιν: «τοῦ ἔδουκα τὸ χουράφι μ' νὰ μὶ τοὺ θερίσνα κατ' ἀπουκουπὴ»=μὲ ὡρισμένην τιμήν, ἄνευ δηλαδὴ ἡμερομισθίου. Τοῦτο λέγεται καὶ τουρκιστί: κουτουροῦ.

ἄπουνους, ν', νου=χωρὶς αἴσθησιν εὐσπλαχνίας πρὸς τοὺς πάσχοντας ὠμός.

ἀποτάζω μελ. δὰ ἀποτάξω = ἀποκτῶ ρ. ἐν.

ἀπόξνους ν', νου = ὁ παντάπασιν ἀπομεμακρυσμένος τῆς πατρίδος του.

ἀπόβουλου (τὸ) ἐπίθ. ἀπαντῶν μόνον κατ' οὐδ. γένος καὶ ἀντὶ οὐσ. λαμβανόμενον, βόσκημα ἀσθενὲς ἀποβληθὲν τῆς μάνδρας καὶ ἀπομονωθὲν μέχρι θεραπείας. Ἡ λέξις οὕτως ἔχουσα ἀπαντᾶ παρὰ τοῖς (Ο') ἑβδομήκοντα.

ἀπογεννῶ=ρ. ἀμετ. παύω τοῦ γεννᾶν, στειρεύω.

ἀποτκύρς (ἡ)=πατὴρ μὴ γεννήσας τέκνα· λέγεται δὲ ἡ λέξις περιφρονητικῶς πρὸς τοὺς στείρους γονεῖς=ἄκληρος, χωρὶς ὅμως εἰρωνεία.

ἀρκουδίζω ἀμετ. ρ. περιπατῶ τοῖς τέταρσι κώλοις. Ἡ λέξις εὐχρηστεῖ ἐπὶ βρεφῶν ἀρχομένων, ἵνα βαδίζωσι τὸ πρῶτον.

ἄρταλους λ', λου=ἐρρυπωμένος ἀκάθαρτος ὡς=«βγὰν' πιδίμ' τ' πουδιά σ' γιατὶ εἶνι ἄρταλ'»

ἀράθμος θμ', θμου=ὀξύθυμος (ἀριθυμός).

ἁρματώνω ρ. ἐν. ἐξοπλίζω τινά, βάζω τοὺς ἱστοὺς εἰς πλοῖον.

ἁρματουσιὰ (ἡ)=ἐξάρτυσις πλοίου.

ἀστόχαστους τ', του = ὁ ἁμαρτάνων, σφάλλων, μὴ σκεπτόμενος.

ἀσύμβουλους λ', λου παθητ. διαθ. ὁ μὴ συμβουλευθεὶς ὑπό τινος ὡς «—ἤμνα μικρὸ κὶ χουρκό ὅδας πέθαν ἡ bαbάσι μ' γιὰ ταυτοὺ ἀπόμεινα ἀσύμβουλου κι' ἔφαγα τοὺ βιό μ'.

ἀσπουρίτς (ἡ) = εἶδος ἀγρίου μικροῦ ὑδροπέπονος ὀλίγον σαρκώδους καὶ πλήρους σπόρων μελανῶν ἢ ἐρυθρωπῶν μετὰ γεύσεως δρυμείας.

ἀσνήκαστους-στ', στου=ἐπιθ. ἀκόρεστος, ἄπληστος (ἀστεροῦν—ἤκα συνίημι).

ἄχυρὶτς (ἡ) πέπων ἄνοστος καὶ ἀηδὴς μηδεμίαν ἔχων γεῦσιν (α ἀθρ. καὶ ἄχυρον).

ἀφύσκους κ', κου=ὁ εἰς ἄκρον εὐεξίας ἐληλακώς, ἐπομένως χυδαῖος.

ἀφράτους τ', του = εὔθραυστος, τρυφερός.

ἄψαλτος τ', του ἐπίθ. ὁ μὴ ψαλεὶς εἰσέτι. Ἡ λέξις λέγεται ἐπὶ φιλασθένων καὶ ὠχρῶν ὡς «—ἀμ κειὸς εἶνι νικρὸς ἄψαλτους κὶ τοὺν λείπ' ἡ σταυρὸς ἀπ' τὰ χείλια τ'».

ἄσκουπους π', που=ὁ ἄνευ στοχασμοῦ ἀπρονόητος.

B

βάζω=ρ. βάλλω τι, βιβάζω.

βαρειὸς (ἡ) = ἐργαλεῖον σιδηροῦν, δι' οὗ σφυρηλατοῦσι τὸν σίδηρον ἐν τοῖς σιδηρουργείοις.

βάτος (ἡ) = εἶδος ἰχθύος ἀκανθώδους, βάτος, νάρκη ρίνα. Τὸ ἴδιον λέγ. λαπίνα.

βαρούτς (ἡ) ἐπίθ. μονοκ.=Ὁ ἔχων βραδὺν νοῦν, ὁ ἀργῶς ἔχων πρὸς τὸ νοεῖν, δύσνους, δυσκίνητος.

βουλικὸς κή, κό, πρὸ πάντων ἀπαντᾶ τὸ οὐδ. γένος ἐν πληθ. ἀρ. ἔχον ἐπιρρ. ἔννοιαν βουλικὰ=εὐκόλως, ῥᾷστα, κατ' εὐχήν.

βολετὸ (τὸ) κατ' οὐδ. γένος μόνον, τρόπος, μέσον μέθοδος.

βδελήστρα (ἡ) ἀμιχὴ περὶ τὸ δέρμα προξενουμένη ἐκ τοῦ τῆς βδέλας δείγματος. θέσις τοῦ δήγματος τῆς βδέλλας.

βελάζω ρ, ἀμ. φωνῶ ὡς πρόβατον μιμούμενος τὴν φωνὴν αὐτοῦ.

βράζω ρ. ἀμ. ἐκτὸς τῆς συήθους σημ. τοῦ ἕψειν λέγεται καὶ μετφ. ἐπὶ τῶν κατεχομένων ὑπὸ θυμοῦ μὴ ἐξωτερικευμένου, ὡς ἡ=ὅδας τἄλεγις αὐτά, ξέρς πόσου ἔβραζα ποὺ μέσαμ'.

βούκνου (τὸ) ἐξόγκωμα.

βουτσιάζου ρ. ἐξάγω τὸ γλεῦκος ἐκ τῶν στεμφύλων καὶ μεταγγίζω αὐτὸ ἐντὸς τῶν ἐπὶ τούτῳ βαρελλίων (βουτσὶ) ἵνα ὑποστὰν τὴν ζύμωσιν μεταβληθῇ εἰς οἶνον.

βαρούμεν' (ἡ) μετχ. ἐλλιπ. ἀπαντῶσα μόνον κατὰ θηλ. γένος καὶ λαμβανομένην ἀντὶ ἐπιθ. κατ' εὐφημισμὸν ἔγγυος γυνή.

βρῶμος καὶ βρῶμα (ὁ ἡ)=δυσωδία.

βρουμῶ = (ρ. αὐτοπαθ.) ὄζω κακῶς, βγάζω βρώμα.

βεργὶ (τὸ)=φυτόν τι περικισσευόμενον βρυωνιὰ vitis alba.

βρυγιάζω ρ. ἀμετ.=γαυριῶ, θορυβῶ, φωνῶ μεγαλοφώνως.

βξανιάρκου (τὸ) ἐπίθ. ἁπάντων μόνον κατ' οὐδ. γένος καὶ ἔχον ἐξυπακουομένας τὰς λέξεις : παιδίον ἢ ζῶον, γαλαθηνόν, μικρόν, τρυφερόν.

βούφους (ἡ) οὐσ. ἀρσ. πτηνὸν νυκτόβιον ἐκ τοῦ εἴδους τῶν γλαυκῶν, βύας, ὦτος.

βαβακιάζω ρ. ἀμβ. ἔχω τὸ πτύελον πεπυκνωμένον καὶ λευκὸν ὡς βάμβακα.

Γ

γάνωμα (τὸ) οὐσ. ἀποκασσιτέρωσις χαλκωματογάνωσις λάμψις, λευκότης.

γανώνω ρ. ἐπικασσιτερῶ τὰ χαλκώματα.

γαργάρα (ἡ) ἁπαντῶν μόνον κατὰ πληθ. καὶ συνοδευόμενον μετὰ τῆς λέξεως φωνίς ὡς—φωνὲς καὶ γαργάρες εἶχατ' ἴψὲς = ἐφωνεῖτε μεγάλως.

γαργαλίζω=εἰς τὸ γελᾶν παρορμῶ τινα, λέγεται καὶ ἐπὶ ἐρεθισμοῦ εἰς ἡδονήν.

γενειὰ (ἡ)=συγγένεια ὡς—δὶ γίνιτι ἡ γάμος, δὲ bερνῶστε, γιατὶ νι γινιά.

γλωσσουφαγιὰ (ἡ) = καταλαλιά, κατηγοριά.

γάμους (ἡ) οὐσ. ἀρσ. κρέας κατακεκομμένον εἰς μικρὰ τεμάχια καὶ ἀναμεμιγμένον ὀρύζῃ καὶ ἄλλοις ἀρωματικοῖς φυτοῖς καὶ χρησιμεῦον εἰς γόμωσιν φαγητῶν.

γόφους (ἡ) ὁ κάτωθεν τῆς λαγόνος σύνδεσμος, ὁ συνδέων τὸν μηρὸν μετὰ τοῦ ἱεροῦ ὀστοῦ, γόμφος.

γρίπους (ἡ) εἶδος δικτύου οὕτω καλουμένου καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐν Ἑλλάδι καλεῖται τράτα ἐκ τοῦ tirare.

γέροντας (ἡ) οὐσ. ἀρσ. ὁ τοῦ δήμου προϊστάμενος, δήμαρχος, εἰσπράκτωρ, ἐν πληθ. δὲ ἀριθμῷ. οἱ γιρουδάδης = ἡ δημογεροντία.

Δ

δάκρυγιο (τὸ) χυμὸς ρέων ἐκ τῶν κλιμάτων μετὰ τὸ κλάδεμα αὐτῶν

διμουνίζουμ' ρ. αὐτόκλ. ἐξάπτομαι ἐξοργίζομαι κατά τινος.

διμουνκὸ ὡς ἐπίθ. τὸ ἀνῆκον εἰς δαίμονα ὡς οὐσ. αὐτὸς ὁ δαίμων ὡς τοῦτο δείκνυται ἐκ τῆς κατωτέρω δεισιδαίμονος φράσεως, ἣ χρῶνται τὸ ἑσπέρας πρὶν κατακληθῶσι ποιοῦντες ἐπὶ τοῦ προσκεφαλαίου αὐτῶν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ «Ἰσοῦς Χριστὸς νικᾶ, | οὔλα τὰ κακὰ σκορπᾶ | κὴ κιαρὰ ἡΠαναγιά, | οὔλα τὰ διμουνικά».

δασκαλουπαῖδ' (τὸ) μαθητὴς σχολείου.

δικουχτούρα (ἡ) συνανθρωπευομένη τρυγώνη. Ἀριστ. Ζ ἱστορ. 5, 12, 2. Κέκλειται δ' οὕτω ἐκ παρονομασίας, διότι ἡ φωνὴ αὐτῆς φαίνεται ἐπαναλαμβάνουσα τὴν λέξιν δεκαωχτὼ βλ. μύθον.

δεξιὰ—ἐπίρρ. τροπ. = κατ' εὐχὴν —Παναΐα μ' δεξιὰ τὰ πάντα.

δευτερουβλασμένους ν', νου παθ. μετχ. ἀντὶ ἐπιθ. ἀπογαλακτισθεὶς καὶ δεύτερον θηλάσας: τούτου ὁ ὀφθαλμὸς θεωρεῖται τὰ μάλα βάσκανος.

διυτὲρ (τὸ) οὐσ. μετ' ἐπιρρ. χρονικῆς σημασίας ἐκ τοῦ δευτέρου. Ἡ λέξις εὐχρηστεῖ μόνον εἰς τὴν ἑξῆς εὐχετικὴν φράσιν.—Ἔ ! σία

νὰ σ' ἀξιώσ' ἡ Θεὸς κ' εἰς τὸ δευτέρ', λεγομένην εἰς προσκυνητὴν ἐλθόντα τὸ πρῶτον ἐξ Ἱερουσαλὴμ καὶ ἁγίων τόπων.

διαβολιὰ (ἡ) πονηριά, εὐφυΐα.

διάσκατζους (ἡ) οὐσ. ἀρσ. διάβολος, δαίμων ὡς—ἐ! διάσκατζι= ἔ, διάβολε—ἄϊντε στοὺ διάσκατζου=ἔρρ' εἰς κόρακα.

δρασιὰ (ἡ) κατὰ θηλ. γένος ἐπίθετ. νεάνις μικρὰ προσποιουμένη τὴν ἐνήλικα.

δρουσουφαγιὰ (ἡ) = βρῶσις καρπῶν δροσερῶν καὶ νωπῶν, καρποφαγία.

δῶρον (τὸ) Ἡ λέξις ἁπαντᾶ μόνον εἰς τὴν παρομ. φρ. — Τὰ δῶρα κάνουν τὶς δουλιὲς = αἱ δωροδοκίαι, λεγομένη ἐπὶ δωροδοκίας.

Ε

ἔλατου (τὸ) εἶδος δένδρου ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν σφενδάμνων, ἐλάτη, pinus abies. Λάτα δὲ καλεῖται παρὰ τῶν τεκτόνων ἡ ἐκ τῆς ἐλάτης οἰκοδομήσιμος ξυλεία.

Ζ

ζαμουρώνω=ὑποπτήσσω, ὑποστέλλομαι.

ζευγάρ' (τὸ)=ζεῦγος ἀροτριώντων κτηνῶν.

ζεύνου=μέλλ. δὰ ζέψου ρ. ἐνεργ. βάλλω εἰς τὸν ζυγὸν τῆς ἁμάξης ἢ τοῦ ἀρότρου τοὺς βόας.

ζαλουζλώνουμ'= καταλαμβάνομαι ὑπὸ κεφαλαλγίας ἕνεκα σφοδροῦ ἀνέμου ἢ καπνοῦ, αἰφνιδίως ταράττομαι ἕνεκα εἰδήσεως, θορυβοῦμαι, εὑρίσκομαι εἰς περισπασμούς καὶ βάσανα.

ζιρβουκτάλας (ἡ) λα, άλο=ἀριστερόχειρ, ζερβοσκουτέλας.

ζνεῦχ' (τὸ) αὐχήν, τράχηλος.

Θ

θᾶμμα (τὸ) βοή, ταραχή, διασκέδασις.

θᾶγμα (τὸ)= θαυματουργία ἁγίου ὡς—ἅγιασι ἡ γιάγιους Σαραφεὶμς γιατὶ στὲρ = (ὕστερινὰ) ἔκαμι θάγματα.

θαλασσίτς (ἡ) ἀρσ. οὐσ. εἶδος θαλασσίας νήσσης ἐχούσης ρυπαρομέλαινα τὴν χροιὰν καὶ τὸ ράμφος ὀξύ, κολυμβὲς καὶ κουλουβοῦτ'.

θεατρίζου ρ. ἐν.=προσβάλλω τινὰ δημοσίᾳ, ἐκθεατρίζω.

θερμουλαμένου (τὸ) = τυφοειδὴς πυρετός.

θουλὸς-ὴ-ὸ=λασπώδης, ἀκάθαρτος σκοτεινός. Ἡ λ. λέγεται ἐξεραίτως ἐπὶ ὕδατος καὶ ἁπαντᾷ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κατ' οὐδ. γ., θόλ' δὲ λέγονται ὕδατα θαλάσσης μεθ' ὧν ἀνεμίχθησαν καὶ ὕδατα βροχῆς καὶ οὕτω ἐγένοντο ἀκατάλληλα πρὸς ἁλιείαν.

Ι

ἴσα ἐπιρρ. παρακλ. προελθὸν ἐκ προστ. τοῦ ἰσάρω, ἔλκυσον τὸ σχοινίον λ. ναυτική.

ἰσάρω=ὑψώνω τὸ ἱστίον κ.λπ.

ἰσουκράτς (ἡ) οὐσ. ἀρσν. ὁ κρατῶν τὸ ἴσον τοῦ ψάλτου.

Κ

καλουτχίζου = ἐπιφθόνως ἀναφέρω περὶ τῆς εὐτυχίας τινός.

κάκανου (τὸ) ἄσβεστος καγχασμός.

κακανίζου ρ. = ἀθρόως, ἀμέτρως καὶ μεγαλοφώνως γελῶ, καγχάζω.

κασοῦρ' (τὸ)=εἶδος φυτοῦ σκιαδανθοῦς, οὗτινος ἡ βολβώδης ἐρυθρὰ ρίζα εἶναι χρήσιμος εἰς τὴν μαγειρικήν, δαυνύον, σταφιλῖνος, ἰταλ. caroto.

κλαίγου ρ. ἀμετβ.=ἁπαντῶν κατὰ τὸ γ΄ ἑν. καὶ γ΄ πλ. πρ. τοῦ ἑν. τῆς ὁριστ. κλαίγ' (τὸ κλῆμα τῆς ἀμπέλου) καὶ κλαῖνα (τ' ἀμπέλια) =ρέει μετὰ τὴν ἐκκοπὴν τῆς εἰς τὰ περιττὰ φορᾶς τοῦ κλήματος ὁ χυμὸς ἐν εἴδει δακρύου.

κασίδα (ἡ)=κυκλικὴ τομὴ τοῦ φλοιοῦ τῆς κορυφῆς τῶν πεπόνων.

καλαμουτὴ ἐπίθ. ἐλλιπ.=ἁπαντῶν μόνον κατὰ θηλ. γένος, οἰκία μὴ στερεῶς κτισμένη καὶ οἱονεὶ καλαμόπληκτος.

κακόγνουμους, μ, μου=κακὸν θυμὸν ἔχων, στοχασμόν, γνώμην, διεστραμμένος.

καλαμίδια (τὰ)=ἡ τῶν Ἰουδαίων σκηνοπηγία.

καλαμιώνας (ἡ)=περιεκτικὸν, τόπος ἔνθα φύονται πολλαὶ κάλαμοι

καλαμώνου = δένω μετὰ καλάμων συντριβὲν ὀστοῦν τῆς χειρὸς ἢ τοῦ ποδός.

καμαρώνου = ἐναβρύνομαι, ἀκκίζομαι, καμαρωτὸν ποιῶ τὸ σῶμα μου ὡς καμάραν.

κατακνίκατους τ' του, ἐπίθ. τρικ. μετουσιαστ. λίαν ἅλουργός.

κατασταλάζω=διυλίζω, ρ. ἐνεργ. μὲν λαμβανόμενον σημαίνει διυλίζω, οὐδ. δὲ κατακάθημαι.

κλούπα(ἡ)=ἐνοχή,σφᾶλμα (κλοπή).

κουφουξλιὰ (ἡ) = οὐσ. εἶδος δένδρου φυομένου ἐν ὀρεινοῖς τόποις καὶ ἔχοντος μακροὺς καὶ σκληροὺς κλώνους, μιλιά.

κρανιὸς (ἡ)=εἶδος ἰχθύος ὁμοίου λαυράκι, ἴωψ.

κτλὰδ (κουτιλάδι) (τὸ)=ἐπιθ. ἑλλ. κατὰ φωνὴν μὲν οὐδ. κατὰ σημ. δὲ ἀρσ. ἄνθρωπος λίαν μεθυσμένος, ὅστις ἕνεκα τῆς μέθης παραπαίει (σκουντλᾶ, κονδυλᾶ).

κλειδουστουμιάζου ρ. ἐν. ἐπιβάλλω ἐμαυτῷ σιωπήν.

κνήκους (ἡ)=φυτὸν ἔχον φύλλωμα κιναροειδὲς καὶ παράγον ἄνθη πυρόχρωμα οἷς χρῶνται ὡς πιτύα διὰ τὴν τυροκομίαν, Cardamus tiuctorius.

κ(ο)κκίζου ρ. ἐν. ἐπιπάσσω ἅλας ἐπὶ τῶν ἁλιπάστων ἰχθύων καθαρίζω τὰ βαμβακοκάρυα.

κουχίλα (ἡ) εἶδος ὀστρίου ἀγρευομένου τὴν μ. τεσσαρ. κογχύλη, χήμη.

κολὸβ (τὸ)=εἶδος λευκῆς σταφυλῆς εὐγεύστου ἀρωματούσης τὸν Ἰούλιον μῆνα.

κούρβουλου (τὸ) στέλεχος κλίματος

γατζρώνου ρ. ἀμ. ἀναρριχῶμαι λέγεται καὶ δρασκαλώνω.

Λ

λαγαρὰ (τὰ)=τὰ μεταξὺ τοῦ θώρακος καὶ τῆς γαστρὸς μέρη τοῦ σώμ. ὡς «τοὺν δώκαν μιὰ κλουτσιὰ στὰ λαγαρά, πτοὺν πῆρ' ἡ διάβουλους.

λαγῆν' (τὸ) οὐσ. ὑποκ. τοῦ λάγηνος λέγεται καὶ λαγνοῦδ' καὶ λαγνάκ'.

λαθύρ' (τὸ) = πόα, ψυχανθὴς παράγουσα ὄσπριον καλούμενον καὶ ἐκεῖνο λαθύρ' πρβλ. Δισση. 3,167

λακουνιὰ (ἡ) πηλώδης τις συσκευασία συγεικμένη ἐξ ἀσβέστου καὶ ἔχουσα ἀντὶ ὕδατος γάλα, δι᾽ ἧς ἐπιπλάττουσι τἀνεωγότα μέρη τῶν πηλίνων σκευῶν.

λακουνιάζου=ἐπιπλάττω, παλαμίζω τἀνεωγότα μέρη τῶν πηλίνων σκευῶν. Ἡ παθ. μτχ. λακουνιασμένος λέγεται μετφ. ἐπὶ φθισιῶντος, οὗτινος ἡ ζωὴ παρατείνεται διὰ φαρμάκων καὶ μεγίστης περιποιήσεως ὡς — ἀμ᾽ τὶ νὰ κάμ᾽ κι᾽ αὐτὸς ὁ καϋμένος ποῦνι λακουνιανιασμένου λαγῆν᾽=φθισιᾷ.

λάτρα (ἡ)=περιποίησις.

λαχανὸς-κὰ-νύ, ἐπιθ. μετ᾽ οὐσιαστ. =ὁ ἔχων χρῶμα λαχάνου, λευκοπράσινος.

λιβιάζω = ρ. ἐν. σφετερίζομαι, νοσφίζομαι.

λιγδιρὸς-ρὴ-ρὸ = παχύς, πιμελής, λιπαρός.

λ(ει)χήνα (ἡ) εἶδος φλικταίνης ἢ ἐξανθήματος, ὅπερ γίνεται ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου meuagra

λιχοῦδ᾽ καὶ λιχδέλ᾽ (τὸ) ὑποκ. νήπιον ἀρτιγέννητον.

λίβανος (ἡ)=θυμίαμα.

λόχ (ἡ)=ἡ ἐξ ὑπερβολικῆς τοῦ ἡλίου θερμότης ἀναδυομένη θερμὴ ἀναθυμίαση.

λοχνουστὰτς (ὁ) = στερεὰ ράβδος μετὰ βάσεως τετραγώνου ἔχουσα εἰς τὸ ἄνω ἄκρον αὐτῆς σιδηρᾶν ἁρπάγην, ἀφ᾽ ἧς ἀνηρτᾶτο ὁ λύχνος πρὸ τῆς χρήσεως τῶν νῦν διὰ πετρελαίου λυχνιῶν, λυχνοῦχος.

λουφάζου ρ. ἀμτ. σιωπῶ, καθησυχάζω, λωφαίνω.

Μ

μαμὲς (ἡ)=ἀρσ. οὐσ. ἡ μεταξὺ τῶν δακτύλων ἐπιδερμίς, Ἡ λέξις φαίνεται τουρκ. καταγωγῆς.

μεσάλα (ἡ) ἐπιτραπέζιος ὀθόνη ἐκ τοῦ Λ. mensa.

μεσὰλ (τὸ) ἐπιτραπέζιον χειρομάκτιον ἐπίμηκες, ὅπερ ἔβαλλον ἐπὶ τῶν γονάτων, καθήμενοι ὀκλαδὸν περὶ τὴν χαμηλὴν στρογγύλην τράπεζαν, (σοφράς).

μακρουδαίδυλους, λίνα = ἐπίθετ. διγενὲς=μακροκαμπυλαύχην.

μματουτσίναρα (τὰ)= βλεφαρίδες.

μματιάζω = 1) βασκαίνω, 2) σκοπεύω 3) ἐποφθαλμιῶ.

ματάβουλα=ἐκ δευτέρου ἐπίρ.χρον.

μανιαγούδα (ἡ) ἐπιθ. μονοκ. ἄνθρωπος πανοῦργος καὶ ἀπατηλὸς ἀλώπηξ, ἀλωπεκίας.

μαρ(ου)λίζου ρ. ἐν. τρώγω ὠμὰ λάχανα, λαχανίζω — τρώγω λαίμαργα.

μονουμαχῶ=(μουσουνουμαχῶ) ρ. ἀμετβ. ἀφίνον ἠχόν τινα διὰ τῶν μυκτήρων κλείων τὰ χείλη καὶ φυσῶν διὰ τῆς ρινός, μύζω, μυχθίζω.

μιρώνω ρ. ἐνεργ. μὲν λαμβανόμενον σημαίνει καθιστῶ τινα ἥμερον, τιθασσεύω, καταπαύω διὰ θωπειῶν τὸν κλαυθμηρισμὸν βρέφους ἀμετβ. δέ, παύω κλαυθμηρίζων.

μουλώνου=σιωπῶ, ρ. ἀμτβλ.

μούρμουρας (ἡ) εἶδος ἰχθύος πλατέος μετὰ γραμμῶν μελαινῶν.

μύτους (ἡ) οὐσ. ἀρσ. οὐ μόνον τὸ τῶν πτηνῶν ράμφος, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐξέχον τοῦ πλοίου ξύλον, ἐφ᾽ οὗ προσδένεται ἡ ὑπέρα,

μουνάρπαγου (τὸ) ἐπιθ. ἔλλιπ. ἀντὶ οὐσ. λαμβανόμενον αἰφνίδιος θάνατος, κεραυνοβόλος ἀποπληξία. Ἡ λέξις ἁπαντᾶ εἰς κατωτέρω φράσιν λεγομένην ἐν εἴδει ἀρᾶς «Θέμ᾽ νὰ μᾶξιώσῃ νὰ τοὺν διῶ νὰ τοὺν πάρ τοὺ μουνάρπαγου=νὰ τὸν δῶ ἀπόπληκτον.

μουβὲρ (τὸ) οὐσ. δένδρον μετὰ λευκῶν ἢ ὑποκιτρίνων ἀνθέων, ὅπερ μεταχειριζόμεθα ἐξωτερικῶς μὲν ὡς ἐπιθέματα, ἐσωτερικῶς δὲ ὡς τέϊον ἱδρωτοποιόν, ἀκτῇ, (ἀκτέα) χαμαιάκτη saulbucus nigra Θεοφ. φ. ἱστορ. 3, 13.

μιλακόπ᾽ (τὸ) εἶδος ἰχθύος ὁμοίου χρυσόφρυϊ, ἀντάκης.

μουγρὶ (τὸ) εἶδος ἐγχέλυος μεγάλου καὶ μελανωποῦ, ἐγχελύωπος.

Ν

νάκα (ἡ) δέρμα τριχωτόν, δωρὰ ταυτὸν τῷ Ὁμηρικῷ νάκῃ Ὀδύσσεια Ξ′, 530.

νουτίζω ρ. ἀμτβ. ἀναδύω ἰκμάδα (νότος, νοτίς).

νυνὶ (τὸ) πλαγγίον, εἰκονογραφία, Ἡ λέξις Βυζαντινή, ὁ μακ. Γ. Ζαμπέλιος ἐν τοῖς Δημοτ. ἄσμασι τῆς Ἑλλάδος ἀναφέρει που, ὅτι γελοτοποιός τις τοῦ Θεοφύλου εὑρὼν τὴν Θεοδώραν ἀσπαζομένην κρυφίως τὰς εἰκόνας ἠρώτησεν αὐτήν, τί εἶναι ταῦτα κυρά; αὕτη δὲ φοβουμένη τὸν σύζυγόν της εἶπε τῷ γελοτοποιῷ —τὰ καλὰ τὰ νυνιὰ ἀγαπῶ τα τὰ πολλά.

νοιάζουμ᾽ (αὐτοπ. ρ.) = ἀναφέρω τ᾽ ὄνομά τινος ἐν συναστροφῇ ἐπὶ σκοπῷ κακολογίας, κατηγορῶ.

νικρικάτα=ἐπιρρ. τροπ. καθ᾽ ὃν τρόπον θάπτουσι τοὺς νεκρούς.

Ξ

ξηρουγλήφουμ᾽ μου αὐτοπ. ἐφυέμενος πράγματός τινος προβάλλω διὰ τοῦ στόματος τὴν γλῶσσαν καὶ εἰσάγω αὐτήν.

ξηραχμίζουμ᾽ μ. αὐτοπ. ὑπὸ σφοδροῦ λυγκὸς καταλαμβάνομαι.

ξιπιταυρίζουμ᾽ ρ. μ. αὐτοπ. συσπειροῦμαι ἕνεκα ἄλγους.

ξανανιώνου ρ. ἀμτβ. ἀνανεοῦμαι.

ξιταράζω=ἀναταράττω.

ξεμστηρεὺουμ᾽ ρ. με. αὐτοπ.=ἐκμυστηρεύομαι.

ξισάζου ρ. ἐνεργ. διευθετῶ, εὐτρεπίζω.

ξεκλαδίζου = περικόπτω τοὺς περιτοὺς κλάδος φυτοῦ.

ξιβιώνου οὐδ. ρ. παύω τοῦ τίκτειν

ξλουκαρπιὰ (ἡ) παραγωγὴ καρποῦ ξυλώδη ἔχοντος πυρῆνα.

ξιδηγῶ = ἐξηγῶ, διασαφηνίζω τι.

ξύστρους (ἡ) ἀρσ.=ἐργαλεῖον σιδηροῦν δι᾽ οὗ ἀποξύουσι τὴν ἐπὶ τῶν πλευρῶν τῆς μάκτρας κολλήσασαν ζύμην, ξύστρον, ξυστρίς.

Π

πασαένας -μιὰ-ένα = ἐπιμεριστικὴ ἀντων. αὐτὸς δέ τις ἕκαστος.

περδίκ᾽ (τὸ) εἶδος χόρτου, ὅπερ ὁ Διοσκουρίδης περιγράφει αὕτως, «ἔχει περὶ τοὺς καυλοὺς οἱονεὶ σπέρματά τινα τραχέα, ἀντιλαμβανόμενα τῶν ἱματίων» ἑλξίνη, τὸ αὐτὸ καλεῖται κουλτσίδα.

περιπλουκάδα (ἡ)=εἶδος πόας περικισσευομένης, ἀναγαλλίς.

πλουκάμ᾽ (τὸ) ὁ μακρὸς ποὺς τῶν

σηπίων καὶ ὀκταποδίων, ὁ ἔχων τοὺς κωτυληδόνας.

πλάτκα (τὰ) οὐσ. ἐλλιπ. χρηματικὴ καταβολὴ διδομένη παρὰ πλοιάρχου εἰς τοὺς ναύτας πρὸ τοῦ τέλους τοῦ ταξιδίου κατὰ τὸ διάστημα τοῦ πλοῦ.

πλάκουμα (τὸ) βάρος εὐχάριστον.

πίρτσια (ἡ) ἡ τῶν τριχῶν τῆς κεφαλῆς στεφάνη.

πρᾶμα (τὸ) κτῆνος, ὑποζύγιον ὡς πωλούμενον (πιπράσκω, πέπραμαι.

πυρώνουμ' μέσον αὐτοπ. θερμαίνομαι.

πίννα (ἡ) εἶδος ὀστράκου.

πινόμαλλου (τὸ) μαλλὸς τῆς πίννης οὗτινος τὸ χρῶμα ἐπιχρονοειδὲς πιννικόν.

πνάκ' (τὸ) ὑποκ. τοῦ πίναξ, ἀγγεῖον ξύλινον ἢ πήλινον ἐκπέταλον. Μιχαὴλ ὁ 8ος αὐτοκρ. τοῦ Βυζαντίου ἐλαττώσας τὸ τῶν στρατιωτικῶν σιτηρέσιον κατὰ ἓν πινάκιον ὠνομάσθη παραπινάκιος.

πτυρίδα (ἡ) πάθος δερματολογικὸν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς κεφαλῆς γινόμενον, πιτηρίασις Παῦλος αἰγιν. 3. 3.

πλατόφλλους (ἡ) οὐσ. ἀρσ. εἶδος ὠκίμου εὐώδους ἔχοντος τὰ φύλλα πλατέα, Θεοφ. φυσ. ἱστ. 6, 6.

πλημμάρου ρ. οὐδ. πλήρης εἰμὶ τόσον, ὥστε ἐκχειλιζόμενος χύνομαι ἔξω, πλημμυρῶ. Ἡ λ. εὐχρηστεῖ ἐπὶ θαλασσίων καὶ ποταμίων ὑδάτων.

πόχ' (ἡ)=εἶδος στρογγύλων δικτύων προσδεδεμένων ἐπὶ πασσάλων ἅπερ λέγονται καὶ καπάκια, ὑποχὴ πρβλ. Ἀππιαν. ἁλιευτ. 3, 81.

πρασίκουρας (ἡ) οὐσ. ἀρσ. εἶδος ἐντόμων ὀρθοπτέρων, βροῦχος.

πιτρουκάρπουζους (ἡ)=εἶδος αὐτοφυοῦς ὑδροπέπονος σκληροῦ, γεύσεως ἀηδοῦς καὶ δριμείας ὑπὸ τῶν τετραπόδων ἐσθιόμενος.

πουδαρίστρα (ἡ) τὸ τοῦ πέλματος κοίλωμα.

πουδαρίζου ρ. ἐνερ. κινῶ διὰ τῆς τοῦ ποδὸς κοιλότητος τὴν ἄτρακτον, ἵνα νήσω βαμβακοκλωστήν.

P

ραγίζου ρ. οὐδ.=κινοῦμαι εἰς οἶκτον, λυποῦμαι.

ράκ(ι)σμα=πρόγευμα γεωργῶν ἢ ἀμπελουργῶν συνοδευόμενον μετὰ ρακῆς πρὸς θέρμανσιν.

ρακίζου=προγεύομαι μετὰ ρακῆς.

ρζουβουβλῶ=ἀποκτῶ ρίζας, προσκολῶμαί τινι ἐπὶ σκοπῷ παρασιτικῷ.

ρουδόσταμμο (ἡ) τὸ ἐκ τῶν ρόδων διὰ τῆς θερμότητος ἐκβαλλόμενον καὶ διαφυλαττόμενον εὐῶδες ὕδωρ ροδόσταγμα.

ρουδουδάφαgn (ἡ) εἶδος ἀγρίας δάφνης ἐρυθρᾶ ἄνθη ἐχούσης ροδοδάφνη, νηρίον nerium oleander.

Σ

σάρπα (ἡ) εἶδος ἰχθύος χρυσᾶς ραβδώσεις ἐπὶ τοῦ δέρματος ἔχοντος, καὶ ἀγρευομένου κατὰ Ἰούλιον καὶ Αὔγουστον σάλπη, σάρπι καὶ σάλπιγξ Ἀριστ. Ζ, ἱστορ. 4, 8.

σταφλαρμιὰ (ἡ) γλεῦκος μετὰ συ-

νάπεως, ἐν ᾧ ἐντίθενται σταφυλαὶ ἵνα διατηρηθῶσι τὸν χειμῶνα.

σπαργώνου=ρ. οὐδ. εἰμὶ πλήρης γάλακτος. Ἡ λέξις ἰδιάζει ἐπὶ μαστῶν θηλαζομένων σπαργάω-ῶ. Ἐπὶ τῆς τοιαύτης σημ. χρῶνται τῇ λέξει καὶ οἱ ἀρχαῖοι. Ηρβλμ. Σχολ. Πλάτ. ἐν Πολιτ. 5 «τοὺς μαστοὺς πλήρεις ἔχουσα γάλακτος καὶ σπαράττονται ὑπὸ θλίψεως δέονταί τε τοῦ ἐκρυῆναι αὐτό».

σπάργανου=ὕφασμα, ἐν ᾧ περιτυλίττεται τὸ βρέφος.

σύσκατους τ᾽, του ἐπίθ. ὁλόκληρος ἢ μετὰ τῶν κοπράνων. Ἡ λέξις εὐχρηστεῖ εἰς τὴν ἑξῆς φρ. «αὐτὸς τρώγ᾽ ἔναgn γάδαρου σύσκατουgn (= ἢ μετὰ τῶν ἀκαθαρσιῶν αὐτοῦ ἢ ὁλόκληρον) λεγομένην ἐπὶ πολυφάγων. (σὺν-σκώρ).

σιδόνα (ἡ) ξέσμα φλοιοῦ, ἐσωτερικὸν τεμάχιον πέπονος.

σοκούρα ἐπιρρ. τροπ. συνελόντι δι᾽ εἰπεῖν, ἄνευ περιστροφῆς sans détours.

συνουδκέο (τὸ) μέρος, ἔνθα συνεδριάζει ἡ δημογεροντία, κελλίον.

στλίβα (ἡ)=πτυχή.

στλιβώνου=συμπτύσσω.

σταλαχίζουμ᾽ ρ. αὐτ. ὑποφέρω τὸν στόμαχον, στενοχωροῦμαι.

στομαχὸς (ἡ) οὐσ. ἀρσ. ὁ τῶν ὀρνίθων στόμαχος, διότι τῶν ἀνθρώπων καλεῖται στομάχ᾽.

σερνικουθήλκους=ἐπιθ. ἐλλιπ. ἑρμαφρόδιτος.

σπάρμα ξ(τὸ) ἀπόγονος, υἱός. Ἡ λέξις ἀπαντᾶ εἰς τὴν φράσιν—Ἔ διαβόλ᾽ τοὺ σπάρμα=τοῦ διαβόλου γιός (σπέρμα).

σπῖν᾽=σπῖνος.

στάμμα (τὸ) τελεία, στήσιμον ἀναγνώστου ψάλλοντος τὴν περικοπὴν τοῦ ἀποστόλου ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ.

συδουπὶτς-ίτσα-ίτκου,συνεγχώριος.

σκαρίζου = ἐξέρχομαι τῆς ἀγέλης, περιπλανῶμαι.

σκότια (τὰ) οὐσ. ἐλλιπ. τὰ περὶ τὸ ἧτριον ἔντερα ἤτοι τὸ ἀπεφθυσμένον ἢ τυφλόν.

Τ

ταγὴ (ἡ)=τροφὴ τῶν ζώων, ἰδίᾳ πτηνῶν κατοικιδίων. Ἡ λ. λείψανον Βυζαντιακὸν καλουμένης οὕτω τῆς ἡμερησίας τροφῆς τῶν στρατιωτικῶν ὅθεν καὶ τὸ ταγήνιον.

ταπεινὸς-νή, νό, ἐπίθ. τρικ. ἀπαντῶν μόνον κατὰ τὸ θηλυκ. γένος καὶ ἀπονεμόμενον εἰς νεάνιδας καὶ κοράσια κόσμια καὶ σώφρονα ὡς «ταπεινὴ κοπέλλα, ταπεινὸ καὶ χρήσιμο κορίτσ᾽».

ταραχτόπτα (ἡ) μάζα τις ἐξ ἀλεύρου καὶ γάλακτος καὶ ὠῶν ἐψημένη ἐντὸς κλιβάνου, ἄμης κλιβανῖτς.

τάζω=ὑπισχνοῦμαι.

τάμμα (τὸ)=προίξ, εὐχή, τάξιμον.

τελῶν᾽ (τὸ)=φλογίς τις φαινομένη ἐπὶ τῶν ἱστῶν τῶν πλοίων κατὰ βροχερὰν καὶ θυελλώδη ἡμέραν τοῦ θέρους, ὅτε ἡ ἀτμόσφαιρά ἐστι πλήρης ἠλεκτρισμοῦ. Τὴν φλογίδα ταύτην καλουμένην ἐν τῇ μετεωρολογίᾳ Ἑλένην οἱ ναῦται θεωροῦσιν ἀπαισίαν καὶ προσπαθοῦσι νὰ ἐκδιώξωσι ἐκ τοῦ πλοίου αὐτῶν κρούοντες διάφορα

χάλκινα σκεύη καὶ κτυπῶντες τοὺς γλουτοὺς αὐτῶν διότι λέγουσι, ὅτι στέλλει αὐτὴν ὁ τελώνης Σατανάς, ἵνα ἐνσκήψῃ εἰς τὸ πλοῖον αὐτῶν κεραυνοὺς καὶ ἀπωλεσθῶσιν. Ἐν γένει δὲ θεωροῦσιν αὐτὴν πρόδρομον τρικυμίας. Ἐὰν δὲ αἱ φλογῖδες εἶσι δὲν θεωροῦνται ὡς προάγγελοι εὐδίας (Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης).

τζανὸς ἐπιθ. ἐλλιπ. ἀπαντῶν μόνον εἰς ἀρσ. γένος καὶ λεγόμενον ἐπὶ κλιβάνου μὴ καλῶς καέντος, ἑπομένως κλίβανος ἀδύνατος.

τζάχλας (ἡ)=οὐσ. ἀρσν. μεγεθυντι-τζαχείλας, πολύχειλος (τζαχεῖλος).

τζαβούνα (ἡ)=σήριγξ ποιμαντικὴ κατασκευαζομένη ἢ ἐκ καλάμου λεπτῆς ἢ ἐκ στελέχους σίτου.

τσαρχὰς (ἡ) οὐσ. ἀρσν. γεωργὸς πεδιλοφόρος, ἀγροῖκος, χυδαῖος. Ἡ λ. λέγεται ἐπὶ γεωργῶν ἀπολιτεύτων καὶ σκαιῶν.

τσουχλίζου=κλαυθμηρίζω.

τζέμινα (ἡ) προχοΐς δι᾽ ἀφέψημα καφέ.

τσαποῦλ᾽ (τὸ)=ἀνέδην περιφορά.

Υ

ὑαλουμένους=γυαλουμένους παθ. μ. ἐκχρισμένος διὰ βερνικίου.

Φ

φαγίζου=παρέχω τροφὴν εἰς ἐργάτας πλὴν τοῦ ἡμερομισθίου.

φὰλ᾽ (ἡ)=πυραύστης πυροβόλους, φαρφάλ᾽.

φρένμους=φρόνιμος.

φρενμάδα=σύνεσις.

φταμόρφ (τὸ) ψυμίθιον ἐσκευασμένον ἐκ μολύβδου καὶ λιθοσπέρματος, ἔγχουσα. Καλεῖται δὲ οὕτω, διότι θεωρεῖται ἀνεξίτηλον.

Χ

χαχὰλ (τὸ)=ὁ τοῦ ἀστακοῦ ἢ καρκίνου μεγαλύτερος πούς, οὗτινος τὸ ἄκρον εἰς δύο ἐστὶν ἐσχισμένον ὡς ψαλίς, δι᾽ οὗ δάκνει καὶ σφίγγει, χηλή.

χήνισες=ὁ κεχηνός, χάχας, χάφτος.

χύνουμ᾽=ὁρμῶ.

Ψ

ψλόρραφους φ᾽, φου, ὁ διὰ λεπτῶν καὶ πυκνῶν ἐρραμμένος ραφῶν.

ψχαναιβάζω=ἀθσμαίνω.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

1. ***Μιὰ παράξενη γιορτὴ στὴ Μονοκκλησιά.*** Οἱ Ἕλληνες τῆς Βαλκανικῆς καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας πού, ἔπειτα ἀπὸ τόσας περιπετείας τοῦ ἔθνους, ἐγκατεστάθησαν τελικῶς εἰς τὸν χῶρον τοῦ σημερινοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, ἔφεραν μαζί των ἀρκετὰ περίεργα ἑορταστικὰ καὶ λατρευτικὰ ἔθιμα ἄξια καὶ προσοχῆς καὶ μελέτης. Μεταξὺ αὐτῶν τὴν πρώτην ἴσως θέσιν κατέχουν τὰ προερχόμενα ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς Θράκης (Ἀνατολικῆς Θράκης καὶ Ἀν. Ρωμυλίας), ἡ ὁποία ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους χρόνους εἰσῆγεν εἰς τὴν Ἑλλάδα θεούς, ἑορτὰς καὶ λατρείας.

Εἰς τὴν κατηγορίαν αὐτὴν ὑπάγονται τὰ περίφημα «ἀναστενάρια», ὅπως καὶ ἡ γυναικεία ἑορτὴ τοῦ χωρίου τῶν Σερρῶν Μονοκκλησιά, ἡ ὁποία ἐτελέσθη τὴν 8ην Ἰανουαρίου, προσλαβοῦσα ἐφέτος διὰ πρώτην φορὰν πανελλήνιον δημοσιότητα καὶ προκαλέσασα τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τῶν ξένων κυνηγῶν πάσης γραφικότητος (κινηματογραφισμῶν, συνεργείων τηλεοράσεως, φωτορεπόρτερς κλπ.). Παρομοία ἑορτὴ ἔγινε καὶ εἰς δύο ἄλλα χωρία τῆς Κατερίνης—τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι κατάγονται ἐπίσης ἐξ Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας ἀλλὰ μὲ μικροτέραν ἀπὸ ἀπόψεως δημοσιότητος ἐπιτυχίαν.

Ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὸν καθημερινὸν τύπον μακροσκελεῖς περιγραφαὶ τῆς ἑορτῆς τῆς Μονοκκλησιᾶς. Καὶ ἀπὸ τὰς περιγραφὰς αὐτὰς συνάγονται τὰ ἑξῆς βασικὰ χαρακτηριστικά της:

Πρῶτον, πρόκειται περὶ ἀποκλειστικῶς γυναικείας ἑορτῆς, τὴν ὁποίαν «ἄγουν» μόνον οἱ ἐκπρόσωποι τοῦ ἀσθενοῦς φύλου ποὺ ἐγνώρισαν τὸν γάμον: ὕπανδροι, χῆραι καὶ διεζευγμέναι. Αἱ ὑπανδρευθεῖσαι ἀκόμη ἀποκλείονται τῆς ἑορτῆς καὶ παραμένουν εἰς τὰ σπίτια των.

Δεύτερον, παρουσιάζει τὰ ἐξωτερικὰ γνωρίσματα καταλύσεως—δι' ἓν εἰκοσιτετράωρον—τῆς ἱεραρχίας καὶ τῆς κατανομῆς τῶν ἔργων καὶ τῶν ἐπιδόσεων μεταξὺ τῶν δύο φύλων. Κατὰ τὴν διάρκειάν της οἱ ἄνδρες ἐπιδίδονται εἰς τὰ «οἰκιακὰ» καὶ μένουν κλεισμένοι εἰς τὸ σπίτι, ἐνῶ αἱ γυναῖκες δεσπόζουν τῆς ἐξωσπιτικῆς ζωῆς: γυρίζουν εἰς τοὺς δρόμους, ἐγκαθίστανται εἰς τὰ καφενεῖα, ὅπου παίζουν καὶ πίνουν, στήνουν χοροὺς καὶ γενικῶς χαίρονται, κατὰ μίμησιν, τὴν «ἀσυδοσίαν» τῶν ἀρρένων. Τὸ χαρακτηριστικὸν αὐτὸ γεννᾶ τὴν ἐντύπωσιν ἐπιβιώσεως παναρχαίων γυναικοκρατικῶν ἀναμνήσεων.

Τρίτον, ἀρχίζει μὲ τὴν λειτουργικὴν ἀπότισιν τιμῆς πρὸς τὴν γηραιοτέραν γυναίκα τοῦ χωριοῦ, τὴν «μπάμπω», ἡ ὁποία παλαιότερον ἐξετέλει

κατὰ παράδοσιν, ὡς πλέον πεπειραμένη, χρέη μαμμῆς. Συνδέεται, δηλαδή, μὲ τὸ μυστήριον τῆς ἀναπαραγωγῆς καὶ τῆς γονιμότητος, τοῦ ὁποίου κατ' ἐξοχὴν λειτουργὸς εἶναι γυναίκα. Ἡ μητρότης εἶναι πάντοτε βεβαία, ἐνῶ ἡ πατρότης στηρίζεται μόνον εἰς τεκμήρια.

Τέταρτον, περιλαμβάνει πράξεις «καθαρμοῦ», ὅπως εἶναι τὸ ράντισμα τῶν ἀνδρῶν (ἁγίασμα, φωτισμὸς) μὲ ὕδωρ τοῦ ἁγιασμοῦ τῆς προτεραίας καὶ τὸ γενικώτερον κατάβρεγμά των (βρεξούδια).

Πέμπτον, τερματίζεται μὲ ἰδιαιτέραν ἐν κλειστῷ χώρῳ διασκέδασιν τῶν γυναικῶν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀπαγορεύεται αὐστηρῶς ἡ συμμετοχὴ παντὸς ἄρρενος. Ἡ μυστικὴ αὐτὴ διασκέδασις ἀρχίζει τὴν νύκτα τῆς 8ης Ἰανουαρίου καὶ συνεχίζεται μέχρι τῶν πρωϊνῶν ὡρῶν τῆς ἑπομένης, καὶ κατὰ τὴν διάρκειάν της φαίνεται ὅτι πολλὰ λέγονται (μὲ τολμηρὰ πειράγματα, τετράστιχα, ἀνέκδοτα) ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἡ αἰδὼς δὲν ἐπιτρέπει εἰς τὰς γυναίκας κατὰ τὴν καθημερινὴν ζωήν.

Τέλος, συνδέεται σαφῶς μὲ τὴν λειτουργίαν τῆς ἀναπαραγωγῆς, ὅπως μαρτυρεῖ—ἐκτὸς τῶν λεγομένων κατὰ τὴν «μυστικὴν» διασκέδασιν—καὶ ἡ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας χρησιμοποίησις ὡρισμένων συμβόλων (πράσων, λουκάνικων, πιπεριῶν) φαλλικοῦ τύπου.

Αὐτὰ εἶναι τὰ βασικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἑορτῆς τῆς Μονοκκλησιᾶς, τὰ ὁποῖα θυμίζουν ὅλα πανάρχαια ἤθιμα, ποὺ ἐπήγασαν ἀπὸ τὴν λατρείαν τῆς γονιμότητος. Ἀπὸ τὴν ἐπιβίωσιν τοιούτων καὶ ἄλλων παρεμφερῶν ἐθίμων, ὅπως καὶ ἀπὸ διαφόρους μύθους καὶ θεσμοὺς μερικῶν ἄγριων λαῶν, εἶχε συναχθῆ τὸ συμπέρασμα ὑπὸ ὡρισμένων ἐθνολόγων καὶ κοινωνιολόγων τοῦ 19ου αἰῶνος, ὅτι ἡ ἀνθρωπότης ὁλόκληρος διῆλθεν ἕνα πρῶτον στάδιον ἐξελίξεως ὑπὸ μητριαρχικὸν (γυναικοκρατικὸν) καθεστὼς καὶ ὅτι τὸ πατριαρχικὸν καθεστὼς (τὸ ἀνδροκρατικὸν) ἐνεφανίσθη βραδύτερον. Σήμερον ὅμως ἡ ἐπιστήμη δὲν παραδέχεται ὅτι ἡ ἄποψις αὐτὴ ἔχει τὴν ἰσχὺν νόμου τῆς κοινωνικῆς ἐξελίξεως τοῦ ἀνθρώπου.

Εἰδικῶς προκειμένου περὶ τῆς ἑορτῆς τῆς Μονοκκλησιᾶς, πρέπει νὰ λεχθῆ ὅτι περιλαμβάνει πολλὰ στοιχεῖα ἀρχαίων θρακικῶν λατρευτικῶν ἐθίμων τὰ ὁποῖα εἶχαν εἰσαχθῆ ἐνωρίτατα καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τοιαῦτα ἦσαν τὰ ἤθιμα ποὺ συνεδέοντο μὲ τὴν λατρείαν τῶν θρακικῶν γυναικείων θεοτήτων Βένδιος καὶ Κοττητοῦς. Ἀμφότεραι ἐλατρεύοντο μὲ «ὀργιστικὰς» τελετάς, αἱ ὁποῖαι εἶχον εἰσαχθῆ ἰδιωτικῶς καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἰς τὴν Ρώμην. Ἐνῶ ὅμως εἰς τὰς Ἀθήνας μετεῖχον αὐτῶν μόνον ἄνδρες, ἐνδεδυμένοι καὶ συμπεριφερόμενοι ὡς γυναῖκες, εἰς τὴν Ρώμην μετεῖχον τῶν «ὀργίων» μόνον γυναῖκες. Ἐπίσης, Θρακικῆς καταγωγῆς κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἦτο καὶ ἡ θεὰ Γενετυλλίς, ἡ ὁποία ἐβοήθη εἰς τὴν γέννησιν (ὅπως ἡ «μπάμπω) καὶ ἐτιμᾶτο φυσικὰ ἰδιαιτέρως ὑπὸ τῶν γυναικῶν. Θρακικῆς προελεύσεως ἦτο καὶ ἡ λατρεία τοῦ Διονύσου, ἡ ὁποία διεδόθη εὐρύτατα εἰς τὴν Ἑλλάδα—εἰδι-

κῶς περὶ τὸν Κιθαιρῶνα καὶ τὸν Παρνασσόν, εἰς τὰς νήσους καὶ εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Ἀνὰ πᾶσαν διετίαν ἤγετο εἰς τὰς περιοχὰς αὐτὰς μία νυκτερινὴ ἑορτή, τῆς ὁποίας μετεῖχον γυναῖκες ἀποκλειστικῶς. Αἱ γυναῖκες, φέρουσαι βακχικὰς ἐνδυμασίας καὶ κρατοῦσαι θύρσους, ἐγκατέλειπαν τὰ σπίτια των, ἐξήρχοντο εἰς τὴν ὕπαιθρον, ἐπεδίδοντο εἰς θυσίας καὶ χοροὺς καὶ ἄφθονον πότον καὶ ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῆς ἐκ τῶν χορῶν καὶ τοῦ οἴνου ἐκστάσεως διέπρατταν ἀκατανόμαστα ὄργια.

Εἰδικῶς γυναικεία ἑορτὴ τῆς ἀρχαιότητος, ἐνθυμίζουσα τὴν ἑορτὴν τῆς Μονοκκλησιᾶς καὶ πανελληνίου χαρακτῆρος, ἦσαν τὰ θεσμοφόρια. Ἐπρόκειτο περὶ ἑορτῆς τῆς γονιμότητος, ὅσαι δὲ γυναῖκες ἐπεθύμουν νὰ μετάσχουν αὐτῆς ὤφειλαν νὰ ἀπόσχουν προηγουμένως ἐπὶ ἐννεαήμερον πάσης γενετησίου ὁμιλίας, διὰ λόγους ἐντονωτέρας ἐπιδόσεως εἰς τὰ ὄργια ποὺ ἐπηκολούθουν. Συμμετοχὴ τῶν ἀνδρῶν εἰς τὰ θεσμοφόρια ἀπηγορεύετο αὐστηρῶς. Παρομοία, τοπική, ἑορτὴ ἤγετο εἰς τὸ ἱερὸν τῆς Δήμητρος Μυσίας, παρὰ τὴν Παλλίνην τῆς Πελοποννήσου, καὶ διήρκει ἐπὶ ὁλόκληρον ἑπταήμερον. Ἐκεῖ, τὴν τρίτην ἡμέραν, ἐξεδιώκοντο οἱ ἄνδρες ἐκ τοῦ ἱεροῦ (μέχρι καὶ τῶν ἀρρένων κυνῶν) καὶ ἔμεναν μόναι αἱ γυναῖκες, διαπράττουσαι κατὰ τὴν νύκτα ὅ,τι ἤθελαν, τὴν δὲ ἑπομένην ἐπέστρεφαν οἱ ἄνδρες καὶ ἐπηκολούθουν ἀμοιβαῖα σκώμματα καὶ γέλωτες καὶ τὰ ὑπόλοιπα. Τέλος, ἀποκλειστικῶς γυναικεία ἑορτὴ—πρὸς τιμὴν τῆς Δήμητρος, τῆς κόρης καὶ τοῦ Διονύσου, ἀγομένη εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Ἐλευσῖνα—ἦσαν τὰ ἅλῶα, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὁποίας αἱ μετέχουσαι γυναῖκες ἐπεδίδοντο εἰς τὴν μέθην καὶ τὰς ἐλευθεροστομίας καὶ ἔτρωγαν γλυκίσματα φαλλικοῦ σχήματος.

Δὲν χρειάζεται πολὺς κόπος διὰ νὰ ἀνεύρῃ κανεὶς ὁμοιότητας μεταξὺ τῶν ἀρχαίων αὐτῶν λατρευτικῶν ἐθίμων καὶ τῆς ἑορτῆς τῆς Μονοκκλησιᾶς, Εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι τὰ «δρώμενα» κατὰ τὴν ἑορτὴν αὐτὴν ἀποτελοῦν εἰδωλολατρικὰς ἐπιβιώσεις, αἱ ὁποῖαι προσηρμόσθησαν σὺν τῷ χρόνῳ εἰς τὰς συνηθείας τῆς νέας θρησκείας. Ἡ προσαρμογὴ των ὅμως εἶναι ἐντελῶς ἐπιφανειακή, χωρὶς τοῦτο νὰ σημαίνῃ ὅτι αἱ ἄγουσαι τὴν ἑορτὴν δὲν ἐμφοροῦνται ἀπὸ χριστιανικὴν πίστιν. Ἔχομεν, ἄλλωστε, καὶ πλεῖστας ἄλλας μεμονωμένας ἐπιβιώσεις τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς θρησκείας εἰς τὴν χριστιανικήν, αἱ ὁποῖαι ἦσαν ἀναπόφευκτοι καὶ αἱ ὁποῖαι ἢ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἔγιναν ἀνεκταὶ ἀπὸ τοὺς πατέρας τῆς Ἐκκλησίας ἢ διετηρήθησαν παρὰ τὴν ἀντίδρασίν των. Ἐν τῷ συνόλῳ της ὅμως ἡ ἑορτὴ τῆς Μονοκκλησιᾶς (παρὰ τὸ «ἁγίασμα» καὶ τὸ «φώτισμα», ποὺ ἀποτελοῦν ἕνα ἐπεισόδιον ἁπλῶς) δὲν ἠμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ ὡς ἔχουσα χριστιανικὴν ἀφετηρίαν.

Ὁ τρόπος, μὲ τὸν ὁποῖον διεξήχθη ἐφέτος ἡ ἑορτὴ αὐτή, γεννᾶ πολλοὺς φόβους νοθεύσεώς της καὶ τελικοῦ ἐκφυλισμοῦ της. Καὶ αὐτὸ εἶναι, πάντως, δυσάρεστον δι' ἐκείνους, ποὺ θὰ ἤθελαν νὰ τὴν μελετήσουν ἀπὸ καθαρῶς ἐπιστημονικῆς ἀπόψεως. Δύσκολα ἠμπορεῖ νὰ ξεχωρίσῃ κανεὶς ποῖα

εἶναι τὰ ἐκ παραδώσεως στοιχεῖα τῆς ἑορτῆς (τὰ ὁποῖα καὶ μόνον ἔχουν ἀξίαν διὰ τὸν μελετητήν) καὶ ποῖα προσετέθησαν διὰ νὰ τὴν καταστήσουν «γραφικωτέραν» ἢ «τουριστικωτέραν», ἐν ὄψει τῆς παρουσίας πολλῶν ξένων ἐπισκεπτῶν, ἡ ὁποία ἐπεδιώχθη καὶ ἐπετεύχθη. Ἀλλιῶς ἑορτάζει μία μικρὰ κοινωνία—ἡ κοινωνία ἑνὸς χωριοῦ—μεταξύ της καὶ ἀλλιῶς ὅταν ἔχῃ τὸ «τράκ» τῆς παρουσίας ξένων ἢ τὴν φιλοδοξίαν προσελκύσεώς των. Καὶ σήμερα δὲν ὑπάρχει οἰκισμός, ποὺ νὰ μὴν ὀνειρεύεται νὰ κατακλυσθῇ—εἴτε διὰ τὰς «φυσικὰς καλλονάς» του, εἴτε διὰ τὰ κάποια ἐρείπιά του, εἴτε διὰ τὰ νερά του, εἴτε διὰ τὸ «κλῖμα» του, εἴτε διὰ τὰ ἔθιμά του—ἀπὸ τὸ πανελλήνιον . . .

Θ. Παπακωνσταντίνου

2. ***Ἕνα παράξενο ἔθιμο τῆς Θράκης μεταφυτεμένο στὴ Μακεδονία.*** Ἔθιμα πανάρχαια, συνήθειες δυσεξήγητες πολλὲς φορές, καὶ θρησκευτικὲς δοξασίες, δένουν τὴν ζωή μας μὲ τὸ παρελθόν, ἑνώνουν τὴν εἰδωλολατρεία μὲ τὸ χριστιανικό μας παρόν, γιὰ νὰ δημιουργήσουν τελικὰ τὴ ἀδιάσπαστη ἀνανέωση καὶ συνοχὴ ἐθίμων καὶ ἠθῶν, ποὺ συνιστοῦν τὴν προγονικὴ κληρονομιά. Μέσα στὴν τελετουργία ἑνὸς ἐθίμου, ποὺ συνδέει τὴν γιορτὴ τοῦ ἁγιασμοῦ τῶν ὑδάτων μὲ τ' ἀρχαῖα «Θεσμοφόρια», οἱ ὑποταγμένες στὰ πανάρχαια ἔθιμα τοῦ μακεδονικοῦ κάμπου ἀγρότισσες «ἐπανεστάτησαν γιὰ 24 ὧρες κατὰ τῆς ἀνδρικῆς κυριαρχίας θυμίζοντας τὶς ἡρωΐδες τῆς «Λυσιστράτης» καὶ τὴν ἐλευθεροστομία τῶν διονυσιακῶν ἡμερῶν τῶν Ἑλλήνων τῆς προχριστιανικῆς ἐποχῆς.

Διακόσιες γυναῖκες, ποὺ ἀποκτοῦν ξαφνικὰ δύναμη καὶ ἐλευθερία καὶ μάλιστα γιὰ 24 μόνον ὧρες, δὲν εἶναι εὐκαταφρόνητη ἀπειλή. Ἔχουν τὴ δυνατότητα, ἀλλὰ προπαντὸς τὴ διάθεση, νὰ ἀσκήσουν σὲ ὅλο τὸ πλάτος τὰ εἰκοσιτετράωρα κυριαρχικά τους δικαιώματα, μὲ κύριο ἀποδέκτη τὸν προαιώνιο ἀντίπαλό τους, τὸν ἄνδρα, καὶ νὰ τὸν κάνουν νὰ αἰσθανθῇ ὅτι δὲν ὑπάρχει πιὰ γι' αὐτὸν θέση κάτω ἀπὸ τὸν ἥλιο. Αὐτὸ θὰ συνέβαινε πρὶν ἀπὸ λίγες ἡμέρες στὴν Μονοκκλησιὰ τῶν Σερρῶν, ἂν οἱ ἄνδρες τῆς ἀγροτικῆς αὐτῆς περιοχῆς δὲν ἤξεραν καλὰ πόσον ἀμετακίνητα εἶναι τὰ προνόμιά τους κι ἂν οἱ γυναῖκες δὲν εἶχαν τὴ σύνεση νὰ τὰ ἀναγνωρίζουν ἀκόμη καὶ τὴν ἡμέρα ποὺ τὸ ἔθιμο τοὺς δίνει τὸ δικαίωμα νὰ τὰ λησμονήσουν.

Εἰκοσιτέσσερες ὧρες γυναικοκρατίας ἔχει καθιερώσει ἕνα παμπάλαιο ἔθιμο τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης—καὶ τὸ μετέφεραν στὴν Μακεδονία οἱ πρόσφυγες κάτοικοί της—γιὰ τὶς παντρεμένες γυναῖκες, ἀλλὰ τὸ σχετικὸ διάταγμα ὑπογράφεται κάθε χρόνο μ' ἕνα πλατὺ χαμόγελο ἀνοχῆς ἀπὸ τοὺς ἄνδρες. Αὐτὸ ὅμως δὲν ἐμποδίζει τὶς γυναῖκες νὰ ἐγκαταλείπουν ἐκείνη τὴν ἡμέρα τὰ σπίτια τους καὶ τὰ παιδιά τους καὶ νὰ τρέχουν στοὺς δρόμους τοῦ χωριοῦ, χορεύοντας καὶ τραγουδώντας ὅλο τὸ πρωΐ, γιὰ νὰ καταλήξουν τὸ βρά-

δυ σ' ἕνα συμπόσιο «κεκλεισμένων τῶν θυρῶν», ποὺ σὲ φέρνει σὲ κατ' εὐθεῖαν ἐπαφὴ μὲ τὴν Ἀριστοφάνεια Ἀθήνα.

Κατὰ βάθος, ἡ «Λυσιστράτη» κατὰ κύριο λόγο καὶ οἱ «Ἐκκλησιάζουσες» ἔπειτα, θὰ μποροῦσαν νὰ διεκδικήσουν μεγίστη συγγένεια πρὸς τὸ ἔθιμο ποὺ θυμίζει περισσότερο διαμαρτυρία καὶ ἀποκλεισμὸ τῶν ἀνδρῶν ἀπὸ τὶς εὐτυχίες τῆς νυκτερινῆς συμβιώσεως παρὰ γυναικοκρατία. Ἀκόμη καὶ οἱ ἐπιθέσεις τῶν γυναικῶν κατὰ τῶν ἀνδρῶν, ποὺ ἐμφανίζονται μεμονωμένα στὴν πλατεῖα καὶ στοὺς δρόμους τοῦ χωριοῦ καὶ τὸ κατάβρεγμά τους μὲ ἁγιασμὸ ἀποτελοῦν στὴν οὐσία πράξεις προλήψεως καὶ ἀμύνης. Ἂν θυμηθῆ κανεὶς τὶς ἀγαθὲς συνέπειες μιᾶς ψυχρολουσίας, ὅταν μάλιστα τὸ ἔθιμο δὲν ἀποκλείη τὴ χρησιμοποίηση μιᾶς στέρνας μὲ πολὺ νερὸ στὴ θέση τοῦ ραντίσματος μὲ ἁγιασμό, τότε θὰ μπορέση νὰ συνδυάση τὸ κυνήγημα τῶν ἀνδρῶν μὲ τὴν ἐπιθυμία τῶν γυναικῶν νὰ μείνουν γιὰ 24 ὧρες μόνες καὶ ἀνενόχλητες.

Κάθε χρόνο. ἀπὸ τὰ χαράματα τῆς 8ης Ἰανουαρίου, οἱ ἄνδρες ἐξαφανίζονται ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ τοὺς δρόμους τοῦ χωριοῦ, ποὺ μένει ἀνυπεράσπιστο στὰ χέρια τῶν γυναικῶν.

Τὸ ἴδιο θὰ συνέβαινε καὶ φέτος, ἂν ἡ Μονοκκλησιὰ δὲν εἶχε γίνει τὸ ἐπίκεντρο τοῦ δημοσιογραφικοῦ καὶ κινηματογραφικοῦ ἐνδιαφέροντος. Ἡ παρουσία ὅμως τῶν κινηματογραφικῶν καὶ φωτογραφικῶν μηχανῶν, ἔκανε τοὺς ἄνδρες νὰ μὴ μποροῦν νὰ καθήσουν στὸ σπίτι. Ξαναμμένοι ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία νὰ καρποθοῦν ἔστω καὶ μικρὸ τμῆμα τῆς δημοσιότητος, ποὺ χάρισε τὸ ἔθιμο τὴν ἡμέρα ἐκείνη στὶς γυναῖκες, προωθήθηκαν ὡς τὰ κράσπεδα τῆς μεγάλης πλατείας τοῦ χωριοῦ, μὲ κίνδυνο νὰ μεταβληθοῦν σὲ «παπιὰ» ἀπὸ τὸ κατάβρεγμα ἢ νὰ ὑποστοῦν καὶ μεγαλύτερους ἀκόμη ἐξευτελισμούς, ἀπὸ τὶς περισσότερο τολμηρὲς γυναῖκες.

Ἔτσι αὐξήθηκε ὁ ἀριθμὸς τῶν καταβρεγμένων ἀνδρῶν, ἀλλὰ νοθεύτηκε τὸ ἔθιμο ἀπὸ τὴν ἔστω καὶ καταβρεγμένη παρουσία τους. Μερικοὶ δὲν ἐδίστασαν νὰ χρησιμοποιήσουν καὶ ἄλογα. γιὰ νὰ σπάσουν τὸν ἀποκλεισμό. Κατ' αὐτὸ τὸν τρόπο, ἕνα μέσον, ποὺ βοηθοῦσε ἄλλοτε τοὺς βασιλεῖς νὰ ἐπικρατήσουν στοὺς πολέμους, χρησίμευσε στοὺς ἔκπτωτους δεσπότες τῆς Μονοκκλησιᾶς γιὰ νὰ κερδίσουν τὴν δημοσιότητα.

Μιὰ ἀνακριβὴς πληροφορία, δημοσιευμένη σὲ μερικὲς ἐφημερίδες, μιλοῦσε περὶ πλήρους ἀνατροπῆς τῶν ὅρων μεταξὺ τῶν δύο φύλων, ἔστελνε τοὺς ἄνδρες στὰ σπίτια καὶ στὶς κουζίνες καὶ τοποθετοῦσε τὶς γυναῖκες στὰ χωράφια, στὰ καφενεῖα καὶ στὰ ἀνδρικὰ παντελόνια. Ὅπως, ὅμως, οἱ ἄνδρες, ἔτσι καὶ οἱ γυναῖκες δὲν ἔχασαν ἐκείνη τὴν ἡμέρα τὴν ὑπόστασή τους. Ἁπλῶς οἱ γυναῖκες ἔδειξαν ἕνα τμῆμα τῆς προσωπικότητός τους, ποὺ τὸ κρατοῦν κρυμμένο τὸν ὑπόλοιπο χρόνο ἡ σεμνότης καὶ οἱ κοινωνικὲς συνθῆκες. Μετεβλήθησαν σὲ μαινάδες. Χορεύοντας καὶ πηδώντας, σύμφωνα μὲ τὸ

σκοπὸ μιᾶς γκάϊδας, καὶ κρατώντας στὰ χέρια δοχεῖα μὲ ἁγιασμό, κυνήγησαν τοὺς ἀρσενικούς, ποὺ ἔκαναν τὴν ἀπρονοησία νὰ πέσουν στὸ δρόμο τους. Χρησιμοποιώντας μικρὰ κλαδιὰ γιὰ καταβρεχτήρια καὶ ἁγιασμὸ γιὰ τὸ κατάβρεγμα, ἔστειλαν πολλοὺς ἀπὸ αὐτοὺς νὰ ἀλλάξουν τὰ βρεγμένα τους ροῦχα στὸ σπίτι, ἐνῶ ἄλλους, ποὺ ἐννοοῦσαν νὰ ἀντισταθοῦν, τοὺς βουτοῦσαν στὴ στέρνα ποὺ χρησιμεύει γιὰ τὸ πότισμα τῶν βουβάλων καὶ τῶν ἀγελάδων.

Καθὼς ἡ ὁμίχλη ὑποχωροῦσε, ἀφήνοντας τὴ θέση της στὴν παρουσία τῆς λυγερῆς μακεδονικῆς λεύκας, τὰ ἐπεισόδια πληθύνονταν μαζὶ μὲ τοὺς βρεγμένους καὶ τὸν ἀριθμὸ τῶν πουλερικῶν ποὺ μάζευαν οἱ γυναῖκες ἀπὸ τὰ σπίτια τοῦ χωριοῦ, γιὰ τὸ βραδυνό τους συμπόσιο. Μὲ τὸν ἔρανον αὐτὸ τελειώνει τὸ πρῶτο μέρος τῆς ἐφήμερης γυναικοκρατίας.

Στοὺς δρόμους τοῦ χωριοῦ ἐκφυλίζονται στὸ μεταξὺ οἱ συγκρούσεις μεταξὺ ἀνδρῶν κοὶ γυναικῶν. Λιγώτερο ἐπιθετικές, χρησιμοποιοῦν τὰ προνόμια τῆς ἡμέρας γιὰ νὰ ἀποκτήσουν περισσότερα ἐδέσματα καὶ κρασιὰ γιὰ τὸ βραδυνὸ γλέντι, παρὰ γιὰ νὰ βρέξουν τοὺς ἄνδρες.

Γ υ ν α ι κ ε ῖ ο γ λ έ ν τ ι. Ἂν οἱ γυναῖκες τῆς «Λυσιστράτης» ταμπουρώθηκαν στὴν Ἀκρόπολη, ἀρνούμενες νὰ προσφέρουν τὶς καλές τους ὑπηρεσίες στοὺς Ἀθηναίους τῆς ἐποχῆς, οἱ παντρεμένες τῆς Μονοκκλησιᾶς κλείστηκαν στὴν ταβέρνα τοῦ χωριοῦ καὶ τὴν μετέβαλαν σὲ ἄδυτο γιὰ ἕνα βράδυ. Ἡ «μυστικότης» τῆς νυκτερινῆς αὐτῆς εὐωχίας ἐπικουρεῖται ἀπὸ πρόχειρα παραβάν ποὺ καλύπτουν τὰ παράθυρα τῆς ταβέρνας καὶ τὸ ἐσωτερικό της ἀπὸ τὰ περίεργα βλέμματα τῶν «βεβήλων» ἀνδρῶν.

Βέβαια, ἡ λέξη μυστικὸ συμπόσιο παίρνει πολὺ νερὸ καὶ παίρνει ἀκόμη περισσότερο, ὅταν ἕνας ἐκ τῶν βασικῶν παραγόντων τοῦ συμποσίου εἶναι ἀνὴρ ἐνωμοτάρχης καὶ διοικητὴς τοῦ Σταθμοῦ Χωροφυλακῆς Μονοκκλησιᾶς, μετὰ τῆς σφυρίκτρας του.

Ἀφοῦ προσέφερε μὲ εὐσυνειδησία ἐπαγγελματίου σκηνοθέτου τὴ βοήθειά του στὸ κινηματογραφικὸ συνεργεῖο, ποὺ ἀπηθανάτισε τὰ ἐπὶ «γυναικοκρατίας» συμβάντα τὶς πρωινὲς ὧρες στὴν Μονοκκλησιά, τὸ ἐνεργητικὸ αὐτὸ ὄργανο τοῦ νόμου χρησιμοποίησε καὶ τὶς νυκτερινὲς ὧρες τὴ σφυρίκτρα του, σὰν ἐκπρόσωπος τῆς ἐξουσίας, γιὰ νὰ ἐπιβάλη τὶς ἀπόψεις του περὶ εὐκοσμίας ἐν ὥρᾳ διονυσιακοῦ συμποσίου. Αὐτό, βέβαια, δὲν προσέφερε τίποτε τὸ θετικὸ στὴν ἐπιτυχία τῆς ἑορτῆς, ἀλλὰ, ὅταν ἔφθασε ὁ κ. νομάρχης ὅλα θύμιζαν αἴθουσα ἐστιατορίου στρατιωτικῆς σχολῆς ἐν ὥρᾳ «Προαρίστου». Πλήρης τάξις ἐπικρατοῦσε—πρὸς μεγάλη λύπη ἀκόμη καὶ τοῦ κ. νομάρχου—ἐκεῖ ὅπου θὰ ἔπρεπε νὰ κοκκινίζουν ἀκόμη καὶ οἱ τοῖχοι ἀπὸ ὅσα ἄλλες χρονιὲς ξεστόμιζαν οἱ ἑορτάστριες.

Ἡ γιορτὴ θὰ θύμιζε ὡς ἕνα σημεῖο τὰ ἀρχαῖα «Θεσμοφόρια», ὅπως παραδέχονται καὶ οἱ λαογράφοι, ἂν δὲν ἐπικρατοῦσε τόση εὐκοσμία. Στὰ ἀρχαῖα κείμενα ἀναφέρεται ὅτι μιὰ ἀπὸ τὶς ἡμέρες τῆς Ἀθηναϊκῆς αὐτῆς ἑορ-

τῆς, οἱ γυναῖκες καὶ μόνον οἱ γυναῖκες ἐπορεύοντο «τὰ αἴσχιστα λέγουσαι, βαστάζουσαι εἴδη σωμάτων ἀπρεπῆ . . . οἶνός τε πολὺς πρόκειται καὶ τράπεζαι γέμουσαι βρωμάτων». Ἀλλὰ οἱ παντρεμένες τῆς Μονοκκλησιᾶς στάθηκαν πολὺ σεμνότερες ἀπὸ τὶς Ἀθηναῖες—τοὐλάχιστον δημοσίᾳ—καὶ κράτησαν ἴσως γιὰ ἀργότερα μερικὲς ἐλευθεροστομίες καὶ τολμηρὲς διηγήσεις. Ὅσο γιὰ τὸ «βαστάζουσαι εἴδη σωμάτων ἀπρεπῆ»—τὰ ἀρχαῖα φαλλικὰ σύμβολα—αὐτὰ εἶχαν ἀντικατασταθῆ ἀπὸ μερικὲς κόκκινες πιπεριὲς καὶ ἐλάχιστα πράσα, στὴν προβολὴ τῶν ὁποίων δὲν ἔδειξαν ἰδιαίτερη ἐπιμονὴ οἱ παλιὲς αὐτὲς Θρακιώτισσες.

Ἔτσι δὲν ἀπέμειναν γιὰ νὰ συμβάλουν στὴν ἐπιτυχία τῆς ἑορτῆς παρὰ ὁ πολὺς οἶνος καὶ αἱ τράπεζαι αἱ γέμουσαι βρωμάτων. Καὶ αὐτὸ εἶχε ἐξασφαλισθῆ ἀπὸ τὸν πρωινὸ ἔρανο, ποὺ εἶχε πραγματικὰ ὑπεραπόδοση, ἂν εἶναι ἀληθινὸ ὅτι συγκεντρώθηκαν περὶ τὶς 200 κόττες καὶ χῆνες γιὰ τὸ βραδυνὸ τραπέζι.

***

Ἡ βραδυνὴ γιορτὴ ἄρχισε μὲ τὴν προέλευση, ἀπὸ τὶς ἕξη τὸ ἀπόγευμα, τῶν ἑορταστριῶν, ποὺ κατελάμβαναν θέσεις σὲ διάφορα σημεῖα τῆς ταβέρνας —ἀδύτου. Σὲ χαμηλὰ στρογγυλὰ τραπέζια—τοὺς σοφράδες—τοποθετοῦσαν πίττες, βραστὲς κόττες, τυρί, κρασί, φροῦτα καὶ οἱ ἴδιες κάθονταν σὲ χράμια καὶ μαξιλάρια παρέες-παρέες,

Μισὴ ὥρα ἀργότερα ἦλθε ἡ «Μπάμπω», ἡ μαμμὴ τοῦ χωριοῦ, στὸ πρόσωπο τῆς ὁποίας καὶ στὶς ὑπηρεσίες ποὺ προσφέρει πρὸς τὶς παντρεμένες, ἀφιερώνεται τὸ δεύτερο μέρος τῆς γιορτῆς. Τὸ ρόλο αὐτὸ ἀναλαμβάνει νὰ ἑρμηνεύσῃ συνήθως κάποια ἡλικιωμένη χωριάτισσα, ποὺ δέχεται ἀπὸ τὶς ἄλλες πολλὲς ἐκδηλώσεις τιμῆς καὶ σεβασμοῦ. Οἱ γυναῖκες τὴν καλωσορίζουν, ἀλλάζουν εὐχὲς μαζί της καί, ὅσες ἔχουν ὁρισθῆ ἀπὸ πρὶν γι' αὐτό, τῆς ρίχνουν νερὸ γιὰ νὰ πλύνῃ τὰ χέρια της καὶ τῆς προσφέρουν τὴν ἄκρη τῆς κεντημένης ποδιᾶς τους γιὰ νὰ σκουπισθῆ. Ἐπακολουθεῖ μία ὁλόκληρη καὶ περίπου προκαθορισμένη συζήτηση, ποὺ διανθίζει πότε-πότε ἀπὸ εὐφυολογήματα ἐγχωρίου κατασκευῆς καὶ οὐζοποσία. Μετὰ τὸ γλέντι γενικεύεται καὶ ὅσοι ἀρσενικοὶ μποροῦσαν μέχρι ἐκείνη τὴν ὥρα νὰ παρακολουθήσουν κάτι ἀπὸ τὶς χαραμάδες τῶν παραβὰν ἐκδιώκονται μακρυὰ ἀπὸ τὸ ἄδυτο, ποὺ κατάφωτο ἀπὸ σωλῆνες «νέον» δὲν καταφέρνει νὰ δημιουργήσῃ ἔστω καὶ τὴν ψευδαίσθηση ὅτι κάτι τὸ ὀργιαστικὸ συμβαίνει στὴν ταβέρνα τοῦ χωριοῦ, δύο χιλιάδες χρόνια μετὰ τὴν ἐκδίωξη ἀπὸ τὸν χριστιανισμὸ ὅλων τῶν διονυσιακῶν μυστηρίων ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν χαρούμενων Ἑλλήνων.

Τὸ τελευταῖο—ὁρατὸ ἀπὸ τοὺς ἀρσενικοὺς—μέρος τῆς γιορτῆς περιελάμβανε τὴν ἐμφάνιση μιᾶς ἀρκούδας—γυναίκας, ὡδηγημένης στὸ χῶρο τῆς γιορτῆς ἀπὸ ἕναν ἀρκουδιάρη—γυναίκα. Ἡ τελευταία, ντυμένη μὲ φαρδιὰ ἀνδρικὰ ροῦχα κ' ἔχοντας ζωγραφισμένο στὸ πρόσωπό της ἕνα μουστάκι, φέρ-

νει τὴν «ἀρκούδα» στὴ μέση τοῦ «ἀδύτου». Πυκνό, ἀκατέργαστο μαλλὶ τυλίγει τὸ γυναικεῖο σῶμα πού, μαζὶ μὲ τὶς κινήσεις του, θυμίζει ἀρκετὰ τὸ βασανισμένο ἀπὸ τὶς ἀνθρώπινες ἁλυσίδες αὐτὸ ζῶο. Οἱ χειρονομίες καὶ τὰ πειράγματα, ποὺ ἀνταλλάσσει μὲ τὶς γυναῖκες τὸ λαλίστατο αὐτὸ τετράποδο σημείωσαν τὸ τέλος τοῦ ἐμφανοῦς τμήματος τῆς γιορτῆς. Τὸ ὑπόλοιπο, ποὺ θεωρεῖται ἀπαραβίαστο ἀπὸ ἀνδρικὸ μάτι καὶ αὐτί, τὸ παρηκολούθησαν οἱ περίεργοι τοῦ χωριοῦ, ἀπὸ τὸ πάνω μέρος τῶν παραθύρων τῆς ταβέρνας, ποὺ ἦταν ἐκάλυπτο καὶ ἄφηνε τὸ βλέμμα νὰ συμμετέχη μὲ κάθε ἐλευθερία στὰ ὅσα «μυστηριώδη» συνέβαιναν στὸ οἰνοπωλεῖο τῆς Μονοκκλησιᾶς.

Λίγες ὧρες ἀργότερα, τὸ πρῶτο φῶς τῆς αὐγῆς ἐπανέφερε τὴν τάξη στὰ πράγματα. Οἱ γυναῖκες γύρισαν στὰ σπίτια τους καὶ οἱ ἄνδρες ἀνέλαβαν καὶ πάλι τὰ ἡνία εἰς διοικήσεως καὶ τὶς θέσεις τους στὰ καφενεῖα τοῦ χωριοῦ.

Θ. Δασκαλόπουλος

3. ***Τὰ βρεξούδια.*** Ἡ μέρα τῆς Γυναικοκρατίας στὴ Μονοκκλησιὰ τῶν Σερρῶν ἐπιβίωση πανάρχαιου ἐθίμου τῆς Θράκης, ποὺ ἦταν ἐντοπισμένο στὸ χωριὸ Πέτρα, μαρτυρεῖ γιὰ τὶς ἐπιδράσεις τῶν ἀρχαίων Θρακῶν στοὺς νεώτερους κατοίκους τῆς γῆς τους καὶ στὸ πανελλήνιο. Τὰ Ὀρφικὰ μυστήρια μετεδόθηκαν στὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὴ Θράκη, ὁ ἄσκαυλος εἶναι τὸ μουσικὸ ὄργανο τῶν Θρακῶν ποὺ βασιλεύει ὡς τὰ σήμερα στὴν ὕπαιθρο τῆς Βόρειας Ἑλλάδας συνοδεύοντας τοὺς λαϊκοὺς χορούς, ἡ ἀθάνατη γκάϊντα. Ἄλλο ἔθιμο μεταφυτευμένο ἀπ' τὴ Θράκη, τ' Ἀναστενάρια [1], μὲ τὸ φαινόμενο τῆς ἀκαΐας τῶν πυροβατῶν. Κι' ὅσο γιὰ τὴ Γυναικοκρατία τῆς Μονοκκλησιᾶς, δὲν εἶναι ἄσχετη κι' αὐτὴ μὲ τὴν μυθικὴ παράδοση τοῦ νησιοῦ τῶν Ἀμαζόνων ποὺ συνάντησαν οἱ Ἀργοναῦτες στὸ Θρακικὸ πέλαγος καὶ καλοπέρασαν ἀρκετὰ πρὶν συνεχίσουν τὸ ταξίδι τους γιὰ τὴν Κολχίδα.

Πρὶν ἀπ' τὴ Μακεδονικὴ κατάκτιση καὶ τὸν βαθμιαῖον ἐξελληνισμό τους οἱ παληοὶ Θρᾶκες εἶχαν τὰ διάφορα βασίλειά τους στὴ χώρα τοῦ Αἵμου μὲ περιφημότερη πολιτεία τὴν Οὐσκουδάμα ποὺ ἔμεινε ὡς τὰ σήμερα μὲ τὴν ὀνομασία Ἀδριανούπολι, ἀνακαινισμένη τὸν β΄ αἰῶνα ἀπ' τὸν αὐτοκράτορα Ἀνδριανό. Εἶχαν τὴν ἰδιαίτερη γλῶσσα τους, δικά τους κύρια ὀνόματα—Ρώλης, Κότις, Σεύθης, Σιτάλκης, Ἀβρούζελμη, Μουκάτραλη—ποὺ τὰ βρίσκουμε χαραγμένα στὶς ἀναρίθμητες ταφόπετρες τῆς Θράκης μὲ ἑλληνικὴ γραφή, γιατὶ δὲν εἶχαν δικό τους ἀλφάβητο οἱ Θρᾶκες [2].

---

1. Βλ. Ἐκδόσεις τοῦ 1952, 53, 54, 56 δημοσιευμάτων Ἑταιρείας Θρακικῶν Μελετῶν καὶ Τ' ἀναστενάρια μελέτη εἰδικὴ τοῦ Πολ. Παπαχριστοδούλου, 1950.

2. Βλ. Ἡ γλῶσσα τῆς Θράκης. Ν. Ἀνδριώτη καθ. Πανεπ. Θεσ)κης ἀριθ. 20 Ἐτ. Θρακ. Μελετῶν, 1950.

Παλαιοθρακικὰ κατάλοιπα κι οἱ περίφημοι γήλοφοι τῆς θράκης σ' ὅλο τὸ μῆκος της μὲ διπλὸ προορισμό, νὰ χρησιμεύουν γιὰ τύμβοι καὶ γιὰ στρατηγικὰ παρατηρητήρια, ἴσως καὶ γιὰ φρυκτωρίες, τὸν ὀπτικὸ τηλέγραφο ἐκείνου τοῦ καιροῦ.

Μὲ τοὺς Ἕλληνες οἱ σχέσεις τῶν παλαιῶν θρακῶν ἦταν συνήθως ἀγαθὲς καὶ συχνὲς οἱ συμμαχίες τους, πολλὲς φορὲς Ἕλληνες μισθοφόροι χρησιμοποιήθηκαν ἀπὸ τοὺς τοπικοὺς βασιληάδες, τὸ ἴδιο κι' οἱ ἐμπορικές τους συναλλαγὲς τακτικώτατες. Ἡ συχνή τους ἐπαφὴ διευκόλυνε καὶ τὸ δανεισμὸ τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου ποὺ ἀναπλήρωσε τὴν ἔλλειψι θρακικῆς γραφῆς στὴ χάραξη τῶν νομισμάτων τους καὶ τῶν ἐπιτυμβίων πλακῶν.

Μυστήριο εἶχε μείνει τί ἀπόγινε τὸ παληὸ θρακικὸ ἰδίωμα μετὰ τὸν ἐξελληνισμὸ τοῦ πληθυσμοῦ στοὺς νεώτερους χρόνους. Πῶς χάθηκε ἡ γλῶσσα τους; Αἴνιγμα παρόμοιο μὲ τὴν ἐξαφάνιση τοῦ λαοῦ τῶν Χετταίων στὴ Μικρασία. Μὰ τὸ μυστήριο λύθηκε πρὶν πενῆντα χρόνια, χάρη στὴν ἐπιγραφὴ τοῦ χρυσοῦ δακτυλίου τοῦ χωριοῦ Ἐζέροβο. Τὸ κείμενό της σὲ δύο ἀράδες μὲ κεφαλαίους Ἑλληνικοὺς χαρακτῆρες ἦταν ἀκαταλαβίστικο, μ' ὅλη τὴ σύνθεσή του σὲ τρίμετρους ἰαμβικοὺς στίχους. Διαβάστε τους κι' ἂν μπορεῖτε βγάλτε νόημα :

«ΡΩΛΗΣΤΕΝΕΑΣΝΕΡΕΝΕΑΝΤΙΛΤΕΑΟΙΣΚΩ
ΑΡΑΔΕΙΑΔΟΜΕΑΝΤΙΛ ΕΕΥΠΤΑΘΙ ΗΕΡΑΖΗΛΤΑ»[1].

Ἄδικα σπάσαν τὸ κεφάλι τους Ἕλληνες καὶ ξένοι γλωσσολόγοι γιὰ νὰ ξηγήσουν τὸ παρακάτω κείμενο, δὲν κατάφεραν τίποτα. Ὅπου, τυχαῖα διάβασαν τὸ κείμενο δημοσιευμένο σὲ γερμανικὸ περιοδικὸ δύο Λιθουανοὶ δάσκαλοι καὶ τὸ ἐξήγησαν ἀμέσως στὴ γλῶσσα τους ἀφοῦ πρῶτα χώρισαν τὸ κείμενον σὲ λέξεις. Ἔλεγε λοιπὸν ἡ ἐπιγραφὴ στὴ σημερινὴ λιθουανικὴ γλῶσσα ὅτι «ὁ Ρώλης βρῆκε ἕνα πέρασμα στὸ ποτάμι Ἴσκο ποὺ εἶναι βατὸ καὶ σὲ περίπτωση πλημμύρας, κοντὰ στὴν πόλη Ζύπταμα Ἥλτα, ὅπου κατέθεσε ἀφιέρωμα καὶ τὸν ἐνεπίγραφο δακτύλιο».

Ἡ παλαιοθρακικὴ διάλεκτος διασώθηκε στὴ σημερινὴ Λιθουανία, ὅπου ἐκτοπίσθηκαν ἀποθούμενα συνεχῶς τὰ θρακικὰ φῦλα τῶν Τιλτεάνων. Κι' ἴσως νὰ μὴν εἶναι ἄσχετη καὶ ἡ σημερινὴ ὀνομασία τῆς Βαλτικῆς χώρας μὲ τὸ ὄνομα τῶν Θρακῶν ἀποίκων Τιλτεάνων, ἡ Λιθουανία θυμίζει Τιλτεανία. Γιατὶ ὄχι καὶ ἡ γυναικοκρατία τοῦ θρακικοῦ νησιοῦ τῶν Ἀμαζόνων. ποὺ περιποιήθηκαν τοὺς περαστικοὺς Ἀργοναῦτες, νὰ μὴ διασώθηκε σὰν ἔθιμο στὴν Πέτρα τῆς Θράκης ἀπ' ὅπου μεταφυτεύθηκε στὴ Μονοκκλησιὰ τῶν Σερρῶν μὲ τὴν ὀνομασία Βρεξούδια; Δὲν σᾶς λέει τίποτε ἡ παράδοση ἀνάμεσα στοὺς Πετρινοὺς ὅτι τὸ ἔθιμο τῆς Γυναικοκρατίας βαστάει ἀπὸ τὶς Ἀμαζόνες;

ΣΤΥΚ.

1. Βλέπε πάλι στὸ Ν. Ἀνδριώτη στὸ ἴδιο βιβλίο.

4. ***Τὰ ἑκατὸ δημοσιεύματα τῆς Ἑταιρείας Θρακικῶν Μελετῶν.*** Ἡ Ἑταιρεία Θρακικῶν Μελετῶν συνεπλήρωσε τὴν ἐκτύπωσιν καὶ κυκλοφορίαν τῶν 100 πρώτων δημοσιευμάτων της εἰς 100 (ἑκατὸ) χιλιάδες ἀντίτυπα. Ἕνας ἀριθμητικὸς κατάλογος τῶν μελετῶν, ποὺ ἐδημοσιεύθησαν, βρίσκεται ἀδιάλειπτα τυπωμένος στὴν τρίτη καὶ τετάρτη σελίδα τοῦ ἐξωφύλλου κάθε δημοσιεύματος. Ὁ κάθε δηλ. ἀναγνώστης τῶν δημοσιευμάτων αὐτῶν ἠμπορεῖ νὰ λάβῃ γνῶσιν ποῖα δημοσιεύματα ἐγράφησαν χάριν τῆς Θράκης καὶ εἰς πόσας χιλιάδας ἐπετεύχθη αὐτὴ ἡ προσπάθεια τῆς δημοσιεύσεως. Τὸ 99ον ἐκτυπωθὲν περιλαμβάνει μίαν διάλεξίν μου περὶ Χρ. Τσούντα Κ. Δημητριάδη καὶ Ἀριστ. Κουρτίδη, Θρακῶν ἐπιστημόνων καὶ καλλιτεχνῶν καὶ τὸ ἑκατοστὸν μία μελέτη λαογραφικὴ τῆς κ. Κατίνας Σεραμέτη, «Οἱ Ἐπιβάτες».

Ἡ δευτέρα περίοδος θὰ ἐκδηλωθῇ διὰ τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ «Γεωγραφικοῦ καὶ ἱστορικοῦ λεξικοῦ τῆς Θράκης» ποὺ ἐξετυπώθη εἰς τὸ Ἀρχεῖον Θρακ. Θησαυροῦ εἰς ἑπτὰ τόμους κατὰ τμήματα.

Ἤδη θὰ ἐκδοθῇ εἰς ἕνα τόμον πλήρη καὶ συμπληρωμένον, καὶ θὰ σταλῇ εἰς ὅλους τοὺς Θρᾷκας, μέλη τῆς Ἑταιρείας καὶ εἰς πάντας ὅσοι θὰ τὸ ζητήσουν ἀντὶ μηδαμινοῦ ποσοῦ 100 δραχμῶν νὰ ταποκτήσουν. Ὁ ὄγκος του θὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ 36 τυπογραφικὰ φύλλα. Θὰποτελεῖ οὕτω τὸν λεξικογραφικὸν θησαυρὸν τῆς Θράκης μὲ τὴν γεωγραφίαν καὶ ἱστορίαν τῆς μεγάλης Ἑλληνικῆς αὐτῆς χώρας, ποὺ διὰ τὸν ἑλληνικὸν κόσμον ὑπῆρξε μεγάλης σημασίας ἀνὰ τοὺς αἰῶνας.

Ἡ μεγάλη καὶ σημαντικὴ αὐτὴ ἐκδήλωσις τῆς Ἑταιρείας Θρακικῶν Μελετῶν δεικνύει πόσην ἐργασίαν ἔχει ἑτοιμάσει ἐργαζομένη νυχθημερόν. Πρὸ πέντε ἐτῶν ἐργασθεῖσα ἀκούραστα προετοίμασε τὰ Θρακικὰ τραγούδια καὶ ἐδημοσίευσεν ἐξ αὐτῶν ἕνα τμῆμα πολυδάπανον ἐξ 83 τραγουδιῶν εἰς ἕνα τόμον ἐπιστημονικῶς προετοιμασμένον καὶ βραβευθέντα ἤδη ἀπὸ τὴν ἐν Παρισίοις Ἑταιρίαν πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν Ἑλλην. Σπουδῶν.

Ἤδη ἔχει ἕτοιμον τὸν Β΄ τόμον διὰ τὸν ὁποῖον ἑτοιμάζει τὰ οἰκονομικὰ μέσα πρὸς ἐκτύπωσίν του καὶ προαλείφεται νὰ δημοσιεύσῃ τὴν μελέτην τοῦ Εὐλογίου Κουρίλα Μητροπολίτου Κορυτσᾶς περὶ τῶν πνευματικῶν Θρακῶν ἀνδρῶν τῆς ἐκκλησίας καὶ λαϊκῶν ποὺ ἀνεδείχθησαν εἰς τοὺς μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως χρόνους καὶ ἔδρασαν πνευματικῶς ὑπὲρ τοῦ Γένους, μετὰ τὴν δουλείαν.

Αὐτὴ ἡ πρόοδος τοῦ ἔργου τῆς Ἑταιρείας δὲν ἔχει ἀνάγκην ἐξάρσεως καὶ κομπασμῶν, διότι ἀγωνιζομένη ἔχει ἀνάγκην ἐνισχύσεως οἰκονομικῆς. Τὸ κράτος μᾶς δίδει ψίχουλα ἐκ τῶν περισσευμάτων τοῦ κρατικοῦ λαχείου, καὶ μὲ ψίχουλα δὲν γίνονται μεγάλα πράγματα. Ὁ μακ. Ν. Πλαστήρας ὥρισε νὰ δίδωνται εἰς τὴν Ἑταιρείαν ἕνα ποσὸν ἑκατὸν χιλ. κάθε χρονιὰ διὰ τὸ ἔργον της. Ὅμως ὁ ἀπὸ ἐτῶν σημερινὸς κ. Ὑ)γὸς ὄχι μόνον μᾶς τὸ ὑπεβίβασε εἰς τὸ τέταρτον, ἀλλὰ καὶ μᾶς ἀπήντησε προσβλητικῶς, ὅτι μᾶς δίδει ἀναλόγως

μὲ τὴν ἐργασίν ποὺ ἀποδίδει ἡ Ἑταιρεία. Διὰ τοῦτο ὁ Θρακικὸς κόσμος εἶναι ἐξωργισμένος κατ' αὐτοῦ.

Ἡ Ἑταιρεία τώρα προετοιμάζει καὶ ἕνα ἱστορικὸν δοκίμιον συστηματικὰ γραμμένον ἀπὸ εἰδικὸν ἱστορικὸν καὶ ἀρχιτέκτονα σχεδίου τῆς Θρακικῆς ἱστορίας. Ὄχι ὀγκῶδες ἀλλὰ περιεκτικὸν καὶ ἐσχεδιασμένον διὰ τὰ ἀποτελέση τὸ πρῶτον ἱστορικὸν ἔργον, ποὺ θἀπηχήση εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος. Πολλοὶ ἔσπειραν τὸ σπόρον, ἀλλὰ δὲν ὡρίμασεν ἀκόμη ἡ πραγματοποίησις τοῦ ἔργου.

Ἡ ἱστορία τῆς Φιλιππουπόλεως τοῦ μακ. Ἀποστολίδη, ὡς ἐξετυπώθη εἰς τόμον, γέμει πολλῶν σφαλμάτων κι' ἐλλείψεων καὶ ὁ ἐπιμελητὴς τῆς ἐκδόσεως δὲν ἠμπόρεσε νὰ δώση μὲ κείμενα, γραφέντα πρὸ 50 καὶ 60 ἐτῶν, ὅ,τι ἔπρεπε, κατὰ τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ ὀγκώδους τούτου ἔργου. Ἔχομεν ἀνάγκην συγχρονισμένου ἱστορικοῦ. Καὶ ἡ Ἑταιρεία τὸν εὗρε. Αὐτὸς θὰ συγχρονίση πᾶν ὅ,τι ἐγράφη πρὸ ἐτῶν καὶ θὰ συμπληρώση πᾶν ὅ,τι πρέπει νὰ γραφῆ μὲ συγχρόνους πηγάς.

Οἱ ἐλπίδες μας εἶναι μεγάλες διὰ τοῦτο. Τὸ Ἀρχεῖον Συγχρόνων Γεγονότων ἀπέδωκε πολλά. Ἔχομεν δείγματα ἀξιόλογα ὄχι μόνον ἐπιστημονικῆς ἐργασίας, ἀλλὰ δείγματα λαϊκῆς προσπαθείας, διὰ νὰ σωθῆ ἡ ἀνάμνησις τῶν ἱστορικῶν παραδόσεων καὶ ἐνθυμημάτων τοῦ λαοῦ, περὶ τῆς προελεύσεως τῶν πατρίδων τοῦ Θρακικοῦ λαοῦ. συνυφασμένων καὶ διὰ παραδόσεων καὶ γεγονότων τὰ ὁποῖα περιεσώθησαν μέχρις ἡμῶν διὰ τῆς παραδόσεως. Οὕτω ἔχομεν τὰ νήματα ποὺ συνδέουν τὸ παρελθὸν μὲ τὸ παρὸν καὶ σχηματίζομεν μίαν ἄλυσιν γεγονότων, ποὺ δὲν στηρίζονται μὲν σὲ γραπτὲς παραδόσεις, ἀλλὰ ποὺ κυκλοφοροῦν ὡς προφορικές, καὶ εἶναι ἀναμφισβήτητες. Τὸ ὑλικὸν περιέσωσαν παλαιοὶ διδάσκαλοι, φιλόμουσοι ἄνδρες, ἱερεῖς καὶ ἱεράρχες μορφωμένοι καὶ σοφοί, ποὺ συγκινοῦνται ἀκόμη ἀπὸ τὴν πατρίδα. Ἐσώσαμεν ἄπειρον λαογραφικὸν ὑλικὸν ἀξιόπιστον καὶ ἡ λαογραφική μας προσπάθεια ἀπέδωκε πολλὰ καὶ σημαντικά. Ὥστε ἡ δευτέρα περίοδος τοῦ Θρακ. Ἀρχείου τῆς Ἑταιρείας, ὡς βλέπετε ἔχει νὰ ἀποδόση πολλά, νὰ πραγματοποιήση ἐλπίδες ἀξιόλογες, ἂν τὴν βοηθήσουν οἰκονομικῶς, νὰ σώση τὸν πνευματικὸν κόσμον τῶν Θρακῶν καὶ νὰ περισώση τὴν κληρονομίαν ἑνὸς λαοῦ, ποὺ συνεχίζει μὲ παραδειγματικὴν φιλεργίαν, ὅ,τι εἶναι δυνατὸν νὰ σωθῆ.

Αὐτὸ τὸ ἔργον θὰ σᾶς καλέσουμε τὸν Δεκέμβριο ὅλοι μαζί οἱ Θρᾷκες νὰ τιμήσουμε καὶ νὰ διαπιστώσουμε ὡς πραγματικότητα, διὰ νὰ ξεκινήσουμε μὲ νέαν ὁρμὴν καὶ διάθεσιν τὸν δυσχερῆ δρόμον ποὺ ἐχαράξαμε.

Ἔτσι τὰ ἑκατὸ δημοσιεύματά μας θὰ γίνουν διακόσια σ' ἕνα διάστημα ὀλίγων ἐτῶν, ποὺ θὰ προκαλοῦν τὸ σέβας καὶ τὴν εὐλάβειαν πρὸς τὴν πνευματικὴν Θράκην ἡ ὁποία δὲν θὰ ἀποθάνη, δὲν θὰ ἐξαφανισθῆ μέσα στὴν Πανελλήνιο πνευματικὴ κίνηση τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ θὰ ἀνθῆ καὶ θὰ εὐωδιάζει πνευματικά.

Αὐτὸ τὸ ἔργο προετοιμάζουμε καὶ αὐτὸ ἐργαζόμεθα νὰ ἐμφανίσουμε στὴν Β' περίοδο τῆς Θρακικῆς δραστηριότητος καὶ δημιουργίας. Δυστυχῶς ὁ κ. Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως, δὲν μᾶς ἠξίωσε προσοχῆς. Πολλάκις τοῦ ἐζητήσαμε βοήθειαν, ἀλλ' οὐδέποτε ἐτύχαμεν ἀπαντήσεως, διότι εἴμεθα βέβαιοι, καὶ φαίνεται ἀληθές, ὅτι δὲν φθάνουν μέχρις αὐτοῦ οἱ ἐπικλήσεις μας, διότι πολλὲς φορὲς ἐφάνη γεναιόδωρος σὲ πνευματικοὺς σκοπούς.

Φέροντες εἰς γνῶσιν τοῦ πνευματικοῦ κοινοῦ τὴν δρᾶσιν τῆς ἡμ. Ἑταιρείας διὰ τῆς ἐφημερίδος «Προσφυγικοῦ Κόσμου» θέλουμε νὰ κινήσουμε τὸ ἐνδιαφέρον τῶν Θρακῶν διὰ τὸ ἔργον της, καὶ τοῦ ὅλου Ἑλληνικοῦ κοινοῦ ποὺ τόσον συγκινεῖται ἀπὸ τοὺς ἀληθινοὺς πνευματικοὺς ἀγῶνες. Ἡ προσπάθειά μας ἀποβλέπει εἰς τὸ ἔργον τοῦ σχηματισμοῦ κοινῆς γνώμης περὶ πνευματικῆς Θράκης, πρᾶγμα, ποὺ ἐν μέρει ἔχει ἐπιτευχθῆ ἕως τώρα καὶ θέλει ἐνισχυθῆ ἀκόμη πιὸ πολὺ εἰς τὸ ἑξῆς.

Π. Π.

5. ***Σαμοθράκη: ἄγνωστη νῆσος τῶν Καβείρων*** [1]. Στὴ Σαμοθράκη, ὅπως πιστεύουν οἱ εἰδικοί, ἀπὸ χρόνια παμπάλαια, μαζὶ μὲ τοὺς Προέλληνες κατοίκους ποὺ ἔφθασαν στὸ νησὶ ἀπὸ τὴ Φρυγία ἴσως, ἦρθε κι' ἡ λατρεία τῶν Μεγάλων Θεῶν. Οἱ ἴδιοι αὐτοὶ θεοὶ οἱ Κάβειροι λατρεύονταν καὶ στὴ Λῆμνο, τὴν Ἴμβρο, τὴ Θάσο καὶ τὴ Βοιωτία. Ἐπειδὴ ἡ θρησκεία, δεμένη μὲ ὅ,τι πιὸ βαθὺ ὑπάρχει στὴν ἀνθρώπινη ψυχή, ριζώνει στέρεα, ὅταν ἦρθαν οἱ Ἕλληνες κάτοικοι κι' ἀναμίχθηκαν μὲ τοὺς ντόπιους, ὄχι μόνον δὲν ξεχάστηκε ἡ παράξενη αὐτὴ λατρεία, ἀλλὰ συνεχίστηκε μὲ ἔνταση σ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς ζωῆς τοῦ ἀρχαίου κόσμου.

Ἔχουν γραφτῆ πολλὲς μελέτες γιὰ νὰ προσδιοριστῆ ἡ προσωπικότητα τῶν παράξενων θεοτήτων, τῶν Καβείρων, ποὺ θέωροῦνται, ἀπ' τοὺς Ἕλληνες πιά, ὡς παιδιὰ τοῦ Ἡφαίστου, γι' αὐτὸ καὶ ἦταν προστάτες τῆς μεταλλουργίας. Τὸ νησὶ εἶχε κοιτάσματα σιδήρου τὸν παλιὸ καιρό, καὶ οἱ θεοὶ αὐτοί, σύμφωνα μὲ τὶς διηγήσεις τῶν ἀρχαίων, χρησιμοποίησαν πρῶτοι τὸ πολύτιμο γιὰ τὸν ἄνθρωπο μέταλλο, ποὺ βρίσκεται στὸ βάθος τῆς γῆς καὶ θέλει ὑψηλὴ θερμότητα γιὰ νὰ λυώση καὶ νὰ χρησιμοποιηθῆ. Καθὼς εἶναι ἀπαραίτητο γιὰ τὸν ἄνθρωπο, σὲ κάθε βῆμα τῆς ζωῆς του, ἀναγκαῖο ὅσο κι' ἡ καθημερινὴ τροφή, ἦταν φυσικὸ νὰ δοθῆ τεράστια ἔμφαση στὶς θεότητες ποὺ σχετίζονταν μαζί του. Αὐτὸς εἶναι, ἴσως, ὁ λόγος ποὺ οἱ Κάβειροι ὑψώθηκαν πολὺ στὴν συνείδησι τῶν ἀνθρώπων, παράλληλα μὲ τοὺς θεοὺς τῆς βλαστήσεως, ποὺ λατρεύονταν, ὅπως κι' ἐκεῖνοι, μὲ μυστηριακὲς λατρεῖες.

Στὴ Σαμοθράκη, οἱ Κάβειροι ταυτίζονταν σχεδὸν μὲ τὶς θεότητες τῆς βλαστήσεως τὴν Δήμητρα καὶ τὴν Κόρη, ὅπόταν φτάνουν οἱ πρῶτοι Ἕλληνες ἄποικοι, γύρω στὸ 700 π.χ.

---

1. Βλ. Κ. Κουρτίδου: τὰ Θρακικὰ Μυστήρια τῶν Καβείρων.

Ἡ παλιὰ λατρεία ἔτσι, μὲ μορφοποιημένο τὸ τυπικό, συνεχίστηκε, μὲ τὶς ἴδιες ἱεροτελεστίες, στὴν παλιά, τὴν προελληνική, κι' ἀκατάληπτη ἀκόμη γιὰ μᾶς σήμερα, γλῶσσα, ποὺ ἡ ὕπαρξί της φανερώθηκε σὲ μερικὲς ἐπιγραφὲς ἀκατανόητες, γιατὶ μόνο οἱ χαρακτῆρες της εἶναι ἑλληνικοί.

Ὁ χῶρος εἶναι ὑποβλητικός, ἀπ' τὴν πρώτη στιγμὴ ποὺ θὰ τὸν ἀντικρύση κανείς. Ὁλοστρόγγυλο τὸ νησί, μὲ τὸ πανύψηλο βουνό του—σὲ 1.800 μ. φτάνει ἡ κορυφή του, τὸ Φεγγάρι—μὲ τὴν πλούσια βλάστησι, μὲ τὰ ἄφθονα νερά, τὰ ἀτέλειωτα γαλάζια βότσαλα στὶς κορυφὲς γύρω, μὲ τὴν αἰώνια ἀνήσυχη θάλασσα, προσφέρει ἐντύπωση συναρπαστική. Ἡ ἐδαφική της διαμόρφωση θυμίζει τοπίο ὀρεινό. Ὁ χειμώνας εἶναι ἄγριος καὶ πολὺ συχνὰ τὰ χιόνια. Σήμερα, οἱ λιγοστοὶ κάτοικοί της φοβερὰ ἀγωνίζονται γιὰ νὰ ζήσουν. Οἱ βροχὲς εἶναι ἄγριες καὶ συχνὲς κι' οἱ ἄνεμοι χτυποῦν ἀλύπητα τὸ χῶρο, φερμένοι ἀπ' τοὺς μεγάλους ὀρεινοὺς ὄγκους τῆς Βαλκανικῆς. Γι' αὐτὸ κι' ἡ θάλασσα εἶναι ἄγρια καὶ τὸ νησί, στὴν ἀρχαιότητα, μὲ τὴν ἀβεβαιότητα τῆς ναυσιπλοΐας, ἔδωσε θαυμάσιο καταφύγιο στοὺς ναυτικοὺς ποὺ πάλευαν μὲ τὸ ἀνελέητο ὑγρὸ στοιχεῖο. Ἔτσι, οἱ σεβαστὲς θεότητες, ποὺ τὸ ἱερό τους βρισκόταν ἐκεῖ, ἔγιναν προστάτες τῶν θαλασσινῶν.

Οἱ γιορτὲς γιὰ τοὺς Καβείρους γίνονταν ὅλο τὸ χρόνο στὸ νησί. Οἱ ἐπίσημες τελετὲς μόνο ἔπεφταν μέσ' τὴν καρδιὰ τοῦ καλοκαιριοῦ, γιὰ νὰ μποροῦν νὰ ζυγώνουν καὶ πιστοὶ φερμένοι ἀπ' ἀλλοῦ, ἴσως.

Δεμένοι μὲ τὰ ἔγκατα τῆς γῆς, οἱ Κάβειροι, καθὼς τὸ κύριό τους ἔργο διαδραματίζεται στὰ ἔγκατα τῆς μητέρας γῆς, θὰ πρέπει νὰ ἤξεραν ὅ,τι ἀκριβῶς ἀγνοοῦσαν οἱ ἄνθρωποι ἀπ' τὴ ζωή, γι' αὐτὸ καὶ τὸ ἱερό τους ὑπῆρχε μαντεῖο. Μὲ τὸ νησὶ ἔχει δεθῆ πολλῶν προσώπων, ἱστορικῶν ἢ καὶ μυθικῶν, τὸ πέρασμα, κι' ἡ παμπάλαια λατρεία στὸ χῶρο ποὺ ἐπιζῆ ἀκόμη κι' ὅταν τῶν μεγάλων ἀρχαίων θεῶν ἡ ὕπαρξις ἔχει θολώσει στὴν συνείδησι τῶν ἀνθρώπων. Ἕνας μεγάλος σεισμὸς ξεθεμελιώνει σχεδὸν τὸ σεβαστὸ ἱερὸ στὸν 3ο μ.χ. αἰῶνα, κι' ἀπὸ τότε ἀργοσβήνει γιὰ 100 χρόνια ἀκόμη.

Πολὺ ἀγαπητὸ θέμα ἡ ἱστορία, τὰ μνημεῖα κι' ὁ χῶρος τῆς Σαμοθράκης, θὰ μποροῦσε νὰ παρασύρη σὲ πλῆθος λεπτομέρειες, ποὺ δὲν εἶναι ὁ σκοπὸς τοῦ σημερινοῦ σημειώματος. Ἄλλοτε, μιλήσαμε διεξοδικὰ γιὰ τὰ μνημεῖα της, γιὰ ὅ,τι σώζεται, γιὰ ὅ,τι χάθηκε γιὰ μᾶς, μεταφερμένο σὲ ξένα μουσεῖα, ἀπὸ τοὺς πρώτους ἐρευνητές. Ἀπὸ τὸ 1938, ἕνας ἀρχαιολόγος συμπαθέστατος ἀφοσιώθηκε στὴν μελέτη της: ὁ ἀλησμόνητος ἀρχαιολόγος Καὶρλ Λέμαν, ποὺ χάθηκε τὸ 1960 ἀμέσως ὕστερ' ἀπὸ τὴν ἀνασκαφικὴ περίοδο ἐκείνης τῆς χρονιᾶς. Εὐτυχῶς, ἡ ἐργασία δὲν ἔχει διακοπῆ, γιατὶ πιστὴ στὴ θύμησή του, πολύτιμη συνεργάτις του ἀπ' ὅταν ζοῦσε καὶ ἐρευνοῦσε τὸ συναρπαστικὸ νησί, συνεχίζει τὴν ἔρευνα ἡ γυναίκα τοῦ καθηγητοῦ Λέμαν, ἡ κ. Φότζις Λέμαν, ποὺ κι' αὐτὴ τὴ στιγμὴ ἐρευνᾶ μὲ τοὺς συνεργάτες της, καὶ μὲ τὴ συνεργασία τοῦ Ἐπιμελητοῦ Ἀρχαιοτήτων κ. Α. Βαβρίτσα διάφορα σημεῖα τοῦ Ἱεροῦ.

Στὴν πρώτη φάση τῆς ἐφετεινῆς ἔρευνας, συνεχίστηκε ἡ ἀνασκαφὴ τῆς Νότια Νεκρόπολης ποὺ βρίσκεται στὰ ἀνατολικὰ τοῦ Ἱεροῦ τῶν «Μεγάλων Θεῶν». Τὸ 1957 εἶχε ἀρχίσει ἡ συστηματικὴ μελέτη, τοῦ μεγάλου αὐτοῦ νεκροταφείου κι' εἶχαν τότε βρεθῆ 160 τάφοι ποὺ χρονολογοῦνται ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 6ου π.Χ. αἰ. ὡς τὴ ρωμαϊκὴ περίοδο. Οἱ ταφὲς ἦταν «καύσεις» ἢ ἁπλές.

Ἡ δεύτερη ἀνασκαφικὴ περίοδος, ἄρχισε φέτος, καὶ ἐρευνήθηκαν ἄλλοι 105 τάφοι, ποὺ τὰ εὑρήματά τους ἔδωσαν λίγο παλαιότερη χρονολογία, —στὶς ἀρχὲς τοῦ 6ου αἰ. Πάνω ἀπὸ 1000 ἀντικείμενα ἦρθαν στὸ φῶς.

Ταφὲς πολλῶν τύπων παρατηρήθηκαν, ἁπλὲς ἢ καύσεις, πάλι, ἀπὸ τὰ ἀρχαϊκά, τὰ κλασσικὰ καὶ τὰ ἑλληνιστικὰ χρόνια ὡς τὰ 50 περίπου π.Χ. Ἰδιοτυπία τοῦ νεκροταφείου αὐτοῦ εἶναι ἡ συνεχὴς χρήση του ἐπὶ 7 αἰῶνες. Συχνά, γιὰ νὰ ταφοῦν νεώτεροι νεκροί. χάλασαν παλαιότεροι τάφοι. Οἱ νεκροί, ὅσοι κάηκαν, ἢ τοποθετήθηκε ἡ στάχτη τους μέσα σὲ ἀγγεῖα, ἢ ἡ καύση ἔγινε μέσ' στὸν τάφο.

Πολλὰ ἀγγεῖα μὲ παραστάσεις βρέθηκαν μέσα, καὶ κτερίσματα. Μερικὰ εἶναι ἄγνωστοι τελείως τύποι τοῦ 6ου αἰ. καὶ ὅπως πιστεύουν οἱ ἐρευνητὲς θὰ πρέπει νὰ εἶναι προϊόντα τοπικῶν ἐργαστηρίων τοῦ νησιοῦ. Φυσικά, δὲ λείπουν καὶ τὰ θαυμαστὰ προϊόντα τοῦ Ἀττικοῦ Κεραμεικοῦ. Πλῆθος ἀπὸ κοσμήματα ἀσημένια, καὶ χάλκινα, ἀπὸ τ' ἀρχαῖα χρόνια, εἰδώλια, ἀγγεῖα ἑλληνιστικὰ καὶ μεταγενέστερα, πολλὰ γυάλινα σκεύη ρωμαϊκά, χρυσᾶ στολίδια καὶ ἄλλα πολλὰ εὑρήματα καθαρίστηκαν, γιὰ νὰ τοποθετηθοῦν μαζὶ μὲ τὰ παλαιότερα στὸ συμπαθέστατο Μουσεῖο τοῦ χώρου.

Ἀπὸ τὰ φετεινὰ εὑρήματα, φαίνεται ὅτι γίνονται εἰδικὲς θρησκευτικὲς τελετὲς γιὰ τοὺς νεκρούς, γιατὶ πολλὰ ἀπὸ τὰ ἀρχαϊκὰ ἀγγεῖα ἔχουν τρῦπες στὰ τοιχώματά τους, γινωμένες γιὰ κάποιον συγκεκριμένο σκοπό. Δὲν ὑπάρχει σχεδὸν τάφος ἀκτέριστος.

Ἡ νεκρόπολι δὲν ἔχει τελείως ἐξερευνηθῆ, γι' αὐτὸ καὶ ἡ ἔρευνά της συνεχίζεται. Εἶναι διαφορετικὰ τὰ στοιχεῖα ποὺ ἔδωσε αὐτὸς ὁ χῶρος ἀπ' ὅ,τι τὰ ἄλλα νεκραταφεῖα τοῦ νησιοῦ.

Στὸ ἀνασκαφικὸ συνεργεῖο, ἐκ μέρους τῆς Ἀμερικανικῆς Σχολῆς, εἶχε τὴ διεύθυνσι ἡ κ. Ντουζένμπερυ, τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ν. Ὑόρκης, καὶ ἡ δὶς Ἕλεν Λέφλερ. Τὴν Ἑλληνικὴ Ἀρχαιολογικὴ Ὑπηρεσία ἀντιπροσώπευε ὁ ἀρχαιολόγος Θράκης κ. Α. Βαβρίτσας. Καθὼς πάντα, ἀπ' τοὺς τάφους καὶ τὴ μελέτη τους, πολλὰ στοιχεῖα ἔχουν ἔλθει στὸ φῶς, ἡ συμπλήρωσις τῆς ἀνασκαφῆς τῆς Σαμοθράκης ἔχει μεγάλον ἐνδιαφέρον. Ὕστερ' ἀπὸ τὴν κανονικὴ μελέτη τῆς σημερινῆς ἀνασκαφῆς, θὰ δώσουμε νεώτερες πληροφορίες, ὅπως ἐπίσης καὶ μετὰ τὴ λῆξι τῶν ἐφετεινῶν ἀνασκαφῶν στὸ ἄλλο σημεῖο τοῦ ἱεροῦ.

Ἀθηνᾶ Γ. Καλογεροπούλου

6. ***Ἀρχαιολογικοὶ θησαυροὶ θαμμένοι στὸ Διδυμότειχο.*** Λίγες σήμερα εἶναι ἐκεῖνες οἱ πολιτεῖες ποὺ κατάφεραν μέσα στὶς θύελλες καὶ τὴν ἀνεμοζάλη τῶν αἰώνων νὰ ἐπιζήσουν, διατηρώντας κάτι ἀπ' τὸ παλιό τους χρῶμα, κρατώντας στοργικὰ ἴσαμε τὴν ἀνήσυχη ἐποχὴ μας σοκάκια, λίγες δουλεμένες πέτρες, ἕνα βωμὸ γιὰ κάποιο ἄγνωστο Θεό, μιὰ ἱστορία καμωμένη ἀπὸ γεγονότα καὶ φαντασία. Καὶ τέλος χίλιους δυὸ παράξενους θρύλους ποὺ ἔρχονται νὰ τὰ ζευγαρώσουν.

Ἡ ἐπίσημη ἱστορία, ἐκείνη τοὐλάχιστον ποὺ διδάσκεται στὰ σχολεῖα, ἐλάχιστα ἀσχολεῖται μὲ τὸ Διδυμότειχο. Ἀκόμα λιγώτερο μὲ τοὺς ἀρχαιολογικοὺς θησαυρούς του. Τὸ πολὺ ποὺ μπορεῖ νὰ ξέρη ἕνας μέσος ἕλληνας γιὰ τὴν πολιτεία αὐτή, ποὺ παραρρέεται ἀπὸ τὸν Ἐρυθροπόταμο (παραπόταμο τοῦ Ἕβρου) καὶ περιβάλλεται μὲ μπόλικη κρατικὴ ἀστοργία, εἶναι ὅτι εἶναι μιὰ ἀκριτικὴ περιοχὴ πάνω στὸ σταυροδρόμι Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, κοντὰ στὰ Ἑλληνοτουρκικὰ σύνορα. Κι' αὐτὰ ἀκόμα εἶναι πολλά.

Ὡστόσο τὸ Διδυμότειχο, ἂν καὶ δὲ στάθηκε τόσο τυχερό, ὥστε νὰ περιβληθῆ στὶς σελίδες τῆς μυθολογίας ἢ σ' ὁποιοδήποτε ἄλλο κείμενο, πρᾶγμα ποὺ θὰ ὡδηγοῦσε κάποιον μακρυνὸ Σλῆμαν νὰ ἀνασκάψη, ἐν τούτοις ἔχει ἀναπτύξη στὴν ἀρχαιότητα κι' ἀργότερα στὰ Ρωμαϊκὰ καὶ Βυζαντινὰ χρόνια, ἀξιόλογη δραστηριότητα. Καὶ ἡ γόνιμη δραστηριότητα αὐτῆς τῆς παλιᾶς του ζωῆς, μᾶς εἶναι γνωστὴ ἀπ' τὰ λιγοστά, τὰ μετρημένα ἀντικείμενα, ποὺ βγῆκαν στὸ φῶς ἐντελῶς τυχαῖα καὶ ὄχι μὲ τὴ συμβολὴ τῆς ἀρχαιολογικῆς σκαπάνης καὶ τοῦ μόχθου τῶν ἀνασκαφῶν.

Ἕνας ὁλόκληρος πολιτισμὸς ἤκμασε ἐδῶ πρὶν ἀπ' τὸ Χριστό. Γενεὲς ὑστερότερα στὴν ἴδια αὐτὴ πολιτεία ἐβασίλευε μιὰ σειρὰ ἀπὸ λαμπροὺς καὶ ξακουστοὺς αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου, ἀνάμεσα στοὺς ὁποίους ὁ Ἰωάννης Κατακουζηνός, ὁ Ἀνδρόνικος ὁ Γ΄, ὁ Θεόδωρος Λάσκαρης κ.ἄ.

Ὅλα αὐτὰ ἄραγε ἔσβησαν, χάθηκαν; Τίποτε πιὰ δὲν ἔχει ἀπομείνει, ὅλα λαίμαργα κι' ἀπερίσκεπτα τὰ κατάπιε ἡ γῆ; Ἀπ' τὸν ἀρχαῖο καὶ Βυζαντινὸ κόσμο τοῦ Διδυμοτείχου τίποτα δὲν χάθηκε. Ἁπλῶς ὁ παλαιὸς αὐτὸς κόσμος ἀποσύρθηκε ἀπ' τὸ φῶς καὶ κάπου ἀσφαλῶς βρίσκεται κρυμμένος, περιμένοντας τὴν ὥρα γιὰ νὰ ξαναπάρη τὴ θέση ποὺ τοῦ ταιριάζει μέσα στὸ δικό μας κόσμο.

Μιὰ πρόσφατη ἐπίσκεψή μου στὸ «Κάστρο», μ' ἔφερε ἀντιμέτωπο μὲ τὴν παρακάτω ἀπαισιόδοξη καὶ ἀπαράδεκτη πραγματικότητα.

Ὁλόκληρη ἡ τωρινὴ πολιτεία εἶναι κτισμένη γύρω ἀπὸ ἕνα πελώριο βράχο, ὅπου σὲ μερικὲς μεριές του ἔχουν τρυπώσει μαυροπούλια καὶ διάφορα ἄλλα πετούμενα. Ὁ βράχος εἶναι ψηλὸς καὶ τὸν λένε : «Καλαί» [1], ἕνα εἶδος

1. «καλαὶ» λέγαν στὴ Θράκη κάθε ὠχυρωμένο βράχο κατ' ἀρχαῖο ἢ βυζαντινὸ τρόπο.

ἀκροπόλεως, περιφραγμένος μὲ βυζαντινὰ τείχη καὶ μὲ ἀπόρθητες γιὰ τοὺς καιροὺς ἐκείνους πολεμίστρες. Ὅλα μὲ μαστοριὰ σφηνωμένα μέσα στὴ σκληρὴ πέτρα τοῦ βράχου, στέκονται ἐκεῖ, προκαλώντας τὰ στήθη ἀνύπαρκτων πιὰ καὶ σβησμένων πολεμιστῶν.

Στὴ Νοτιοανατολικὴ πλευρὰ τοῦ Κάστρου ἐξέχει ἕνας πυργίσκος πάνω κάτω τριάντα μέτρα ὕψος, γνωστὸς μὲ τὸ ὄνομα «Ὁ Κουλᾶς τῆς Βασιλοπούλας». Ἕνας θλιβερὸς μῦθος εἶναι πλεγμένος γύρω ἀπ' αὐτὸν τὸν πύργο, συνταιριασμένος θαυμάσια μὲ τὸ ὄνομα μιᾶς πανέμορφης τραγικῆς, ἀληθινά, βασιλοπούλας. Σύμφωνα μὲ τὸ θρῦλο, ἡ κόρη τοῦ ἡγεμόνος τῆς πόλεως παρέδωσε ἀπὸ λάθος της τὴν πόλη στὰ χέρια τῶν ἐχθρῶν. Ὅταν τὸ ἀντιλήφθηκε, ὡδηγήθηκε πρὸς τὴν αὐτοκτονία, πηδόντας ἀπὸ τὸν πύργο αὐτό. Σήμερα στοὺς πρόποδες τῆς ἐπάλξεως αὐτῆς ὑπάρχει προσκυνητήριον τῶν Τούρκων ποὺ μέρα-νύχτα καίει κανδήλα. Ὅπως θρυλεῖται, κάτω στὸ δάπεδο τοῦ προσκυνητηρίου ὑπάρχει πλάκα μαρμάρινη με τὰ ἀποτυπώματα τῶν μελῶν τοῦ σώματος τῆς αὐτόχειρος ἡγεμονίδος.

Ἐδῶ πάνω στὸν «Καλαὶ» σώζεται κι' ἕνα ἄλλο μνημεῖο ὄχι δίχως μεγάλη ἱστορικὴ ἀξία: «Ἡ φυλακὴ τοῦ Καρόλου». Ἡ ἄγραφη ἱστορία, ποὺ τὶς περισσότερες φορὲς εἶναι ἀδιάσειστη σὲ λεπτομέρειες καὶ γεγονότα, θέλει νὰ πιστεύῃ πὼς σὲ μιὰ σπηλιὰ δίπλα στὸν ἱερὸ Μητροπολιτικὸ ναό, στὰ 1709 φυλακίσθηκε ὁ βασιληᾶς τῆς Σουηδίας Κάρολος ὁ ΙΒ'. Ὁ Σουηδὸς αὐτὸς βασιληᾶς πολεμώντας τότε ἐναντίον τῶν Ρώσων, στὴν Πολτάβα, δὲν κατώρθωσε νὰ τὰ βγάλῃ πέρα καὶ νικήθηκε κατὰ κράτος. Ὕστερα βαρειὰ τραυματισμένος πάνω σ' ἕνα φορεῖο καὶ μαζὶ μὲ τὰ ὑπολείμματα τοῦ στρατοῦ του εἰσῆλθε στὸ Τουρκικὸ ἔδρφος, παρὰ τὰ Ρουμανικὰ καὶ Ρωσικὰ σύνορα, ὅπου κατ' ἀπαίτηση τῶν νικητῶν Ρώσων συνελήφθηκε καὶ φυλακίσθηκε μαζὶ μὲ τὴ μικρὴ συνοδεία του ἐπὶ ἑνάμισυ χρόνο στὴν ὑγρὴ καὶ σκοτεινὴ φυλακή.

Ἐπεσκέφθηκα τὸ φημισμένο κελλὶ τοῦ Σουηδοῦ βασιληᾶ καὶ ἔτριβα τὰ μάτια μου σὰν τὸ ἀντίκρυσα. Σκονισμένο, ἀπεριποίητο, παραμελημένο σὰν ὅλα τ' ἄλλα μνημεῖα τῆς πόλεως.

Ἔχει παράπονο πικρό, καθὼς λέγει, τὸ Διδυμότειχο, ποὺ εἶναι λησμονημένο . . . Μὰ μήπως τὸ ἴδιο θέλησε νὰ θυμηθῇ πὼς ὑπάρχει; Πὼς κρύβει μέσα του θησαυροὺς ποὺ χρειάζονται καλύτερη μεταχείριση ἀπὸ τὸ νὰ χρησιμοποιοῦνται σὰν κοινοὶ τόποι ἀπορριμμάτων;

Στέκεται τόσο σκληρὸ καὶ ἀσυγκίνητο καὶ περιφρονεῖ μερικοὺς τόπους, καὶ στὴν περίπτωσή μας τὴ «Φυλακὴ τοῦ Καρόλου» ποὺ ἔκανε τὴ Σουηδικὴ κυβέρνηση νὰ προσφέρῃ ἁπλόχερα ἕνα σεβαστὸ κονδύλιο γιὰ τὴν ἀνέγερση ἑνὸς τεράστιου νοσοκομείου στὸ Διδυμότειχο, σ' ἀνάμνηση τοῦ μαρτυρικοῦ βασιληᾶ της.

Κοντὰ σ' αὐτὸ τὸ ξακουσμένο κελλὶ ποὺ συγκεντρώνει τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Σουηδικοῦ κόσμου, βρίσκεται καὶ ἕνας ἄλλος ἀκόμη χῶρος τριπλασίου

μεγέθους, χωμένος κι' αὐτὸς μέσα στὴ γῆ. Στὸ δάπεδό του ὑπάρχουν ἀρκετὲς γοῦβες ποὺ ὁ ἄμισθος ξεναγός μου, ὁ ὁποῖος ἐκτελεῖ ταυτόχρονα καὶ καθήκοντα νεωκόρου, ἐπιμένει ὅτι ἐχρησίμευαν κατὰ κάποιο τρόπο σὰν ἀποθῆκες νεροῦ, στὸν καιρὸ τῆς πολιορκίας, πάντως ὅμως κι' αὐτὸς δὲν εἶναι σίγουρος. Καὶ ἐπειδὴ καταπιάστηκα μὲ τὸν «Καλαὶ» δὲν πρέπει νὰ φύγω ἔτσι, δίχως νὰ μιλήσω καὶ γιὰ ἕνα ἄλλο ὑπολειμμα τῆς ἀθάνατης Βυζαντινῆς ἐποχῆς. Πρόκειται γιὰ τὶς «Σαράντα κάμαρες», ποὺ δὲν εἶχα, δυστυχῶς, τὴν τύχη νὰ τὶς δῶ.

Βρίσκονται, καθὼς μοῦ εἶπαν, στὴν κορυφὴ τοῦ ὑψώματος καὶ εἶναι διασκορπισμένες σ' ὁλόκληρο τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ «Καλαί». Εἶναι σὰν ἕνας λαβύρινθος καὶ ὅπως λένε, δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος ποὺ νὰ τὶς ἔχει γυρίσει ὅλες. Ὁπωσδήποτε ὅμως ἀξίζει νὰ δῆ κανεὶς μερικὲς ἀπ' αὐτές. Ἀλλὰ σήμερα εἶναι δύσκολο νὰ πραγματοποιηθῆ μιὰ τέτοια ἐπιθυμία γιατί, ἁπλούστατα, σοῦ ἀπαγορεύεται ρητῶς ἡ εἴσοδος . . . μὲ τὴν δικαιολογία πὼς ἐκεῖ γύρω ἔχει τὴ βάση της ἀεροπορικὴ μονάδα . . .

Στὴν τοποθεσία Ἁγία Πέτρα, λίγα χιλιόμετρα Νοτιοανατολικὰ τοῦ Διδυμοτείχου, κάμποσα χρόνια πρίν, ὁ κ. Χρῆστος Κεχαγιᾶς, δημοτικὸς ὑπάλληλος, ἔγινε ἀφορμὴ νὰ ἀνακαλυφθῆ μιὰ πελώρια κλίμακα σφηνωμένη στὴν πλαγιὰ ἑνὸς λοφίσκου. Ἐπρόκειτο γιὰ «κλίμακα Ρωμαϊκῆς ἐποχῆς».

Μιὰ ἄλλη φορὰ καὶ πάλι ὁ κ. Κεχαγιᾶς, ἀνεκάλυψε δύο ἄλλες πλᾶκες σὲ ἐντελῶς διαφορετικὰ σημεῖα, μὰ ποὺ μεταξύ τους ἔχουν στενὴ σχέση, μὲ ἐπιγραφὲς ἀναφερόμενες στὶς σχέσεις τῶν Ρωμαίων καὶ Πλωτεινοπολιτῶν. (Κατὰ τὰ Ρωμαϊκὰ χρόνια ὠνόμαζαν τὸ Διδυμότειχο Πλωτεινούπολι καὶ πῆρε τὸ ὄνομα αὐτὸ πρὸς τιμὴ τῆς συζύγου τοῦ Ρωμαίου Αὐτοκράτορα Τραϊανοῦ, ὀνομαζομένης Πλωτίνης).

Ἰδοὺ οἱ ἐπιγραφὲς τῶν δύο πλακῶν :

α) «ΑΓΑΘΗ ΤΥΧΗ ΤΟΝ ΘΕΙΟΤΑΤΟΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑ Μ. ΙΟΥΛΙΟΝ ΦΙΛΙΠΠΟΝ ΣΕΒΙ - ΒΟΛΗ ΚΑΙ Ο ΔΗΜΟΣ ΠΛΩΤΕΙΝΟΠΟΛΙΤΩΝ.

ΕΥΤΥΧΩΣ».

β) «ΑΓΑΘΗ ΤΥΧΗ ΤΟΝ ΘΕΟΦΙΛΕΣΤΑΤΟΝ ΚΑΙΣΑΡΑ ΙΙ ΟΥΑΛΕΡΙΑΝΟΝ Ι ΠΛΩΤΕΙΝΟΠΟΛΙΤΩΝ ΠΟΛΙ . . .» (ἀδιάκριτα).

(. . . ἀδιάκριτα . . . ΤΥΧΩΣ».

Σήμερα οἱ πλάκες αὐτὲς βρίσκονται κάπου στὸν αὐλόγυρο τοῦ Γυμνασίου [1]. Κι' ἀναρωτιέται ὁ ἄνθρωπος, ὁ κ. Χρῆστος Κεχαγιᾶς, τοῦ ὁποίου ἡ οἰκογένεια ἔχει στὴν πολιτεία αὐτὴ ἱστορία 300 ἐτῶν, γιατί τάχα νὰ συμβῆ αὐτό; Μήπως ὁλόκληρη αὐτὴ ἡ ἀπόσταση στὴν ὁποίαν ἀνακαλύφθηκαν οἱ δύο πλάκες, δὲν ἀποτελοῦσε ἄλλοτε τὴν πολιτεία τῶν προγόνων του; Ἂν οἱ

1. Γιὰ ὅλα αὐτὰ κατέγινε ὁ μακαρίτης καθ. Γ. Λαμπουσιάδης ἱστορικός.

ὑποψίες του ἔχουν κάποια βάση, γιατὶ τότε νὰ ἔχουν φτάσει στὸν καιρό μας, μονάχα αὐτὲς οἱ δύο πλάκες ;

Δὲν μπορεῖ, ὁ ἀλλοτινὸς κόσμος τοῦ Διδυμοτείχου δὲν ἔχει χαθῆ, ὑπάρχει. Ὁλόκληρος ὁ τόπος αὐτὸς κρύβει ἀμύθητα πράγματα, τὸ ξέρω καλὰ καὶ τὸ πιστεύουμε ὅλοι μας ἐδῶ. Γιατὶ δὲν ἔρχονται νὰ σκάψουν ; Νά . . . νά, ἐδῶ κάτω ποὺ πατάω ὑπάρχει θαμμένη ἡ Πλωτινούπολις ποὺ ὧρες - ὧρες νοιώθω νὰ μὲ προσκαλῆ νὰ ἁρπάξω ἕνα τσαπὶ καὶ ν' ἀρχίσω τὸ σκάψιμο. Καμμιὰ φορὰ σκέφτομαι τὰ σκαλοπάτια τῆς Ἁγίας Πέτρας ποὺ ξέθαψα τὸ 1950. Τί σκαλοπάτια νἄναι τάχα ; Ἐκεῖ γύρω ὑπάρχουν κι' ἄλλα πράγματα, μὰ ποιὸς νὰ σκάψη; Κανεὶς δὲν θέλει νὰ προσέξη τοὺς θησαυρούς μας.

Στὸ προαύλιο τοῦ Γυμνασίου, κάτω ἀκριβῶς ἀπὸ τὴν ἑστία τοῦ γηπέδου καλαθοσφαίρας, ξεχωρίζει ἀπὸ τὸ ἔδαφος τὸ χεῖλος ἑνὸς μεγάλου πιθαριοῦ. Ἀνακαλύφθηκε ἐκεῖ ἀπὸ πολλὰ χρόνια πρίν, καὶ ὅμως ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένη παραχωμένο σὰν νὰ μὴ συμβαίνη τίποτα.

Μιὰ αἴθουσα τοῦ Γυμνασίου, ἐκτελεῖ χρέη μουσείου. Ἡ ἀκαταστασία της ὅμως ὄχι μόνο παραξενεύει ἀλλὰ καὶ ἐξοργίζει.

Ἀνήμερα τῆς Πρωτοχρονιᾶς καταπιάστηκα μὲ τὴν ἀνασκαφὴ ἑνὸς φημολογούμενου τάφου, καὶ πάλι μὲ ὁδηγὸν τὸν κ. Κεχαγιᾶ, τὸν ἄνθρωπο αὐτό, ποὺ μοῦ παρουσίαζε ἕνα ὁλόκληρο κόσμο ποδοπατημένο καὶ ἀφρόντιστο. Μετὰ ἀπὸ μισὴ περίπου ὥρα, ἀφοῦ σκάβαμε μὲ χέρια καὶ μὲ πόδια, διαπίστωσα ὅτι δὲν πρόκειται περὶ φήμης, ἀλλὰ περὶ ἀτράνταχου γεγονότος.

Ὁ τάφος βρίσκεται ἀκριβῶς ἀντίκρυ ἀπὸ τὰ σφαγεῖα τῆς πόλεως. Ἔκανα κι' ἐγὼ ὅ,τι κάναν κι' ὅλοι οἱ ἄλλοι ποὺ πρωταντίκρυσαν τὸν τάφο, ποὺ ἂς σημειωθῆ, στὴν ἐπιφάνειά του φέρει διάφορα σχήματα ἀπὸ μωσαϊκό. Τὸν ξανασκέπασα μὲ εὐλάβεια καὶ εὐχήθηκα πολὺ σύντομα νὰ βρεθῆ ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἐπιτέλους θὰ ἐνδιαφερθῆ γιὰ τοὺς θησαυροὺς τοῦ Διδυμοτείχου.

Παντοῦ ἀπὸ τὰ στόματα τῶν κατοίκων αὐτὴ τὴν εὐχὴ ἀκοῦς :

—Μακάρι νὰ ἔρθουν ἀρχαιολόγοι στὸν τόπο μας. Διδυμότειχο δὲν εἶναι μόνο αὐτὸ ποὺ βλέπουμε. Διδυμότειχο εἶναι κι' αὐτὸ ποὺ ὑπάρχει κάτω ἀπὸ τὰ πόδια μας. Κι' αὐτὸ εἶναι πολὺ πιὸ σπουδαῖο.

Καὶ μήπως ἔχουν ἄδικο; Πολλοὶ τοὺς ὑπόσχονται ὅτι θὰ πᾶνε. Μὰ μένουν μόνο οἱ καλοπροαίρετες καὶ ἀνέξοδες ὑποσχέσεις.

Σ' ἕνα ἀγρόκτημα ποὺ ἀπέχει πέντε χιλιόμετρα ἀπὸ τὴν πολιτεία, τρίβοντας τὰ μάτια μου, ἀντίκρυσα τὸν αὐλόγυρό του ἐπιστρωμένο μὲ ἐπιτύμβιες πλάκες. Σὲ μερικὰ χωράφια, πάντα ἐκεῖ στὴ γύρω περιοχή, εἶδα νὰ ξεπροβάλλουν μέσα ἀπ' τὴ γῆ πελώριοι κίονες. Σηκώνουν τὸ πέτρινο ἀνάστημά τους, ἀναζητώντας λίγο φῶς τοῦ κόσμου μας, τοῦ κόσμου αὐτοῦ ὅπου γιὰ πρώτη φορὰ γεννήθηκαν καὶ στὸν ὁποῖο ἀληθινὰ ἀνήκουν.

Οἱ θαμμένοι θησαυροὶ τοῦ Διδυμοτείχου ἀναζητοῦν τὸν Σλῆμαν τους.

Ἀπ. Βραχιολίδης

7. *Θάσος ἱστορικὸ νησί.* Ἡ Θάσος μπορεῖ νὰ θεωρηθῆ εἴτε τυχερή, εἴτε ἄτυχη, ἀνάλογα μὲ τὰ μέτρα ποὺ κανεὶς χρησιμοποιεῖ.

Προσωπικά, πιστεύουμε ὅτι εἶναι τυχερή. Τὸ νησὶ αὐτό, ποὺ δὲν ἔγινε ἀκόμα κέντρο μαζικοῦ τουρισμοῦ, παραμένει μιὰ ἀπὸ τὶς λίγες προνομιοῦχες ὀάσεις στὸ Αἰγαῖο. Πῶς ὅμως νὰ συμβιβασθῆ ἡ ὁλοένα ἐντονωτέρα ἐγωϊστική μας δίψα γιὰ τὴ μοναξιὰ μὲ τὶς ἐπιδιώξεις τῶν κατοίκων τοῦ νησιοῦ ; Ἔτσι λοιπόν, παρὰ τὰ αἰσθήματά μας, θὰ ἐνώσουμε κι' ἐμεῖς τὴ φωνή μας μὲ τὴν φωνὴν ἐκείνων ποὺ ζητοῦν τὴν ταχύτερη δυνατὴ ἀνέγερση Τουριστικῶν ἐγκαταστάσεων στὴ Θάσο. Εἶναι πάντως, αὐτονόητον, ὅτι ὅταν ἡ Θάσος θὰ ἔχη ἐκπληρώσει τὴν ἐπιθυμία της καὶ θὰ ἔχη ἀποκτήσει καὶ αὐτὴ τὸ κοσμικὸ ἐπίχρισμα τῆς Ὕδρας ἢ τῆς Μυκόνου ἢ θὰ ἔχη ἐπιλεγῆ ἀπὸ τὴ Μεσογειακὴ Λέσχη ἢ ἄλλες ἀνάλογες ὀργανώσεις ὡς τόπος κατασκηνώσεως τῶν μελῶν τους, θὰ ἔχη χάσει τὸ μεγαλύτερον θέλγητρόν της, δηλαδὴ τὴν ἀτμόσφαιρα ἁπλότητος καὶ ἐπαρχιακῆς ἠρεμίας.

Ἡ Θάσος εἶναι κυρίως ἕνα νησὶ γιὰ ἀνθρώπους ποὺ ἀποζητοῦν τὴν μοναξιὰ καὶ ὄχι γιὰ πλήθη ποὺ κυκλοφοροῦν ὑπὸ τοὺς ἤχους τῶν γνωστῶν φορητῶν ραδιοφώνων. Ἐξ ἄλλου, ἡ ἐπίσκεψή της προϋποθέτει κάποια γνώση τῆς ἱστορίας της. Ὅσοι τὴν γνωρίζουν μποροῦν νὰ τὴν ἀπολαύσουν καὶ νὰ τὴν χαροῦν καλύτερα. Εἶναι καὶ αὐτὸς ἕνας λόγος γιὰ τὸν ὁποῖο, ὅσο καὶ ἂν αὐτὸ φαίνεται παράλογη ἀξίωσις, θὰ θέλαμε νὰ προστατευθῆ ἡ Θάσος ἀπὸ τὰ μεγάλα καὶ ἀδιάφορα πλήθη. Γιὰ νὰ καταλάβη κανεὶς σωστὰ τὴν Θάσο πρέπει νὰ κάμη μία ἀναδρομὴ στὸ παρελθόν. Κάθε νεωτερισμὸς εἶναι περιττός. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸν τὰ «τρανζίστορς» ποὺ συνοδεύουν τὰ πλήθη τοῦ μαζικοῦ τουρισμοῦ βρίσκονται σὲ κατάφορη ἀντίθεση μὲ τὴν ἀτμόσφαιρα τοῦ νησιοῦ. Ἡ Θάσος ἐπιβάλλεται στὸν ἐπισκέπτη ὄχι μόνο μὲ τὴν πνευματικὴ ἀτμόσφαιρα, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν φύση της. Ἀπὸ τὴν Καβάλα φαίνεται σὰν ἕνας σκοτεινὸς ὄγκος ποὺ φράσσει τὸν ὁρίζοντα. Ὅσο ὅμως πλησιάζει κανείς, τὸ μάτι ἀρχίζει νὰ διακρίνη τὴν γραμμὴ τῶν βουνῶν της καὶ τὶς ἁρμονικὲς ἀναλογίες τῶν ὄγκων της. Αἰχμηρὲς καὶ δαντελλωτὲς βουνοκορφὲς ὑψώνονται στὸ κέντρο τοῦ νησιοῦ, ἐνῶ πλαγιὲς ἁπλώνονται σὲ σχῆμα βεντάλιας πρὸς τὶς πλευρὲς τοῦ νησιοῦ. Τὸ κεντρικὸ αὐτὸ ὀρεινὸ συγκρότημα ἀποτελεῖ τὸν φόντο τῶν ὀρεινῶν κώνων ποὺ εἶναι σπαρμένοι σὲ ὅλο τὸ μῆκος τῶν ἀκτῶν. Μεγάλες λευκὲς σχισμὲς διασχίζουν τοὺς κώνους αὐτοὺς ἀπὸ τὴν κορυφὴ ἕως τὴ βάση καὶ τοὺς κάνει νὰ φαίνωνται σὰν ξεροψημένα καρβέλια ποὺ ἔχουν χαραχθῆ μὲ κοφτερὸ μαχαίρι. Ἡ Θάσος εἶναι ἐπίσης τὸ βασίλειο τοῦ δάσους. Θὰ ἐνόμιζε κανεὶς ὅτι ἕνα κομμάτι τῆς Νορβηγίας ἔχει μεταφερθῆ, ὡς διὰ μαγείας, στὴ μακρυνὴ αὐτὴ γωνιὰ τοῦ Αἰγαίου. Ἀκόμα καὶ τὸ ὄνομά της, τὸ ὁποῖον μερικοὶ θεωροῦν ὡς παραμόρφωση τῆς λέξεως «δάσος», μαρτυρεῖ τὴν φυσική της, συγκρότηση, μολονότι ἄλλοι ἀποδίδουν τὸ ὄνομά της σὲ κάποιον Φοίνικα θαλασσοπόρο ποὺ φέρεται ὡς ἀποικήσας τὸ νησί.

β) Ἡ βλάστηση τοῦ νησιοῦ ποικίλει ἀνάλογα μὲ τὸ ὑψόμετρο. Οἱ φουντωτὲς κορυφὲς τῶν πεύκων ἀποτελοῦν ἕνα στοιχεῖο ἀντιθέσεως ἀνάμεσα στὸ ἀσημὶ χρῶμα τῶν ἐλαιοδένδρων τῆς ἀκτῆς, ἐνῶ στοὺς λόφους καστανοὶ πλάτανοι τέμνουν τὴν κάθετη γραμμὴ τῶν πλαγιῶν. οἱ πλάτανοι εἶναι τὰ μόνα δένδρα ποὺ φύονται σὲ μεγάλα ὕψη.

Ἀπὸ τὴν θάλασσα κιόλας αἰσθάνεται κανεὶς τὴν ὀσμὴ τοῦ ρετσινιοῦ τὴν ὁποίαν φέρνει ὁ ἄνεμος. Στὶς ἐπίπεδες ἀκτές ὁ ἄνεμος ἀνακινεῖ ρυθμικὰ τὴν ἄμμο καὶ σκύβει τοὺς κορμοὺς τῶν δένδρων πρὸς τὴν λαμπερὴ ἐπιφάνεια τοῦ νεροῦ. Οἱ πευκῶνες κλείνουν μὲ ἕνα συμπαγές τεῖχος τὰ λίγα ἀνοίγματα ποὺ ἐπιτρέπουν νὰ περνοῦν μερικὲς ἀκτῖνες ἥλιου.

Τὸ καλοκαῖρι, σκεπάζονται μὲ ἕνα κίτρινο μανδύαν, ποὺ πέρνει μερικὲς φορὲς χρυσίζουσες ἀποχρώσεις. Τὸ δάσος συνεχίζεται πυκνό, ἀκόμα καὶ ὅταν ἡ ἀκτὶς πέρνη τὸ σχῆμα ὑψώματος καὶ ἀκρωτηρίου, καὶ ἡ ἄμμος σκεπάζεται μὲ γυαλιστερὲς πέτρες.

Τὸ πρῶτο λιμάνι τὸ ὁποῖο προσεγγίζει τὸ Φέρρυ-μπὼτ ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν Καβάλα εἶναι ἕνα φτωχὸ ψαράδικο χωριουδάκι ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ 4 σπίτια, μπροστὰ στὰ ὁποῖα λικνίζονται ρυθμικὰ τὰ καΐκια, ἕτοιμα γιὰ τὸ νυκτερινὸ ψάρεμα.

Τίποτα δὲν προμηνύει ἀκόμα τὴν Ἀρχαϊκὴ ἀτμόσφαιρα τοῦ λιμανιοῦ τῆς Θάσου. Πράγματι στὴν πόλη τῆς Θάσου ἡ κληρονομία τῶν αἰώνων εἶναι φανερὴ καὶ ἄμεσα αἰσθητή, μολονότι ὄχι κτυπητά ἐντυπωσιακή. Ἡ ἀρχαιότης δὲν συναρπάζει τὸν ἐπισκέπτη, ὅπως στὴν Δῆλο καὶ στὴν Κρήτη. Τὰ ἐρείπια κρύβονται μάλιστα κατὰ μεγάλο μέρος ἀνάμεσα στὴν βλάστηση. Τὸ ἀρχαῖο θέατρο χάνεται μέσα στὰ πεῦκα, τὰ τείχη τῆς Ἀκροπόλεως σχεδὸν συγχέονται μὲ τοὺς βράχους τοῦ λόφου καὶ τὰ ἐρείπια τῶν ἀρχαίων πυλῶν σκεπάζονται ἀπὸ τὰ ἀναρριχητικὰ φυτά. Ἀκόμη καὶ τὸ σύγχρονο λιμάνι καὶ τὸ χωριὸ δὲν ἔχουν θεαματικότητα. Καὶ ἐκ πρώτης ὄψεως μποροῦν ἴσως νὰ ἀπογοητεύσουν τὸν ἐπισκέπτην ἐξ αἰτίας ἀκριβῶς τῆς ἐλλείψεως θεαματικότητος. Ἔπειτα ὅμως αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ ἁπλότης καὶ ἡ ἀπέρηττη ἁρμονία τῶν κτιρίων, χωρὶς ἀρχιτεκτονικὲς φιοριτοῦρες ἑλκύουν καὶ κατακτοῦν τὸν ἐπισκέπτη. Ὁ περιπατητὴς τῆς Θάσου προσέχει ἐνστικτωδῶς ποῦ πατάει. Παντοῦ ἀνάμεσα στὰ σπίτια τοῦ χωριοῦ ὑπάρχουν κατάλοιπα τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ. Ὅταν, τὸ 1911, ἡ Γαλλικὴ Ἀρχαιολογικὴ Σχολὴ ἄρχισε τὶς ἀνασκαφὲς καὶ τὶς ἐρευνές της, οἱ ἀρχαιολόγοι δὲν εἶχαν τὰ οἰκονομικὰ μέσα νὰ ἀπαλλοτριώσουν ὅλο τὸ χωριὸ καὶ νὰ μεταθέσουν κατὰ μερικὲς ἑκατοντάδες μέτρα. Γιὰ τὸν λόγο αὐτό, οἱ ἀνασκαφὲς παρεμποδίζονται ἀπὸ τὴν συνεχῆ παρουσία τῶν σπιτιῶν. Ἂν αὐτὸ ὅμως ἐμποδίζη τὸ ἔργο τῶν Ἀρχαιολόγων προσδίδει ὡς τόσο μεγαλύτερη γοητεία στὸ χωριό.

Πόσο σημαντικὴ ἦταν ἡ Θάσος στὴν ἀρχαιότητα, μποροῦμε νὰ τὸ συμπεράνωμε ἀπὸ αὐτὰ ἀκριβῶς τὰ ἐρείπια, ποὺ ἀφηγοῦνται καλύτερα ἀπὸ κάθε

βιβλίο τὴ μακρὰ ἱστορία της. Καίτοι τὸ παρελθὸν ἡ Θάσος δὲν ἦταν τὸ μικρὸ χωριὸ ψαράδων ποὺ εἶναι σήμερα, ἀλλὰ μία ἀπὸ τὶς πλουσιώτερες ναυτικὲς καὶ ἐμπορικὲς δυνάμεις τοῦ Βορείου Αἰγαίου.

Ἀρχικὰ χάρις στὰ ὀρυχεῖα της χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, κατακτήθηκε ἀπὸ τοὺς Φοίνικες καὶ ἔγινε φοινικικὴ ἀποικία, ἐνῶ ἀργότερα μὲ τὴν ἐγκατάσταση τῶν Ἑλλήνων τῆς Πάρου, ἔγινε δύναμη ἐπίφοβη καὶ σεβαστὴ σὲ ὅλη τὴν Ἀνατολικὴ Μακεδονία.

Πρώτη κατάκτησή της ὑπῆρξε ἡ Θρακικὴ ἀκτὴ καὶ πλούσια περιοχὴ τοῦ Παγγαίου.

Ἐπηκολούθησε ἡ κατάκτηση τῆς Νεαπόλεως—τῆς σημερινῆς Καβάλας—καὶ τοῦ Κρανιδίου, ποὺ ὠνομάσθηκε ἀργότερα Φίλιπποι. Χάρη στὰ ὀρυχεῖα της, ἡ Θάσος, ἀπὸ τὸν 6ον αἰῶνα κιόλας πρὸ Χριστοῦ, μποροῦσε νὰ κόβη δικά της νομίσματα, πρᾶγμα ποὺ τῆς ἐπέτρεψε ὄχι μόνον ν' ἁρματώση ἕναν ἰσχυρὸ ἐμπορικὸ καὶ πολεμικὸ στόλο, ἀλλὰ καὶ νὰ ὀχυρώση τὸ κάστρο της μὲ μιὰ σειρὰ τειχῶν ποὺ παραμένουν ἀκόμη καὶ σήμερα ὑπόδειγμα δομικῆς τεχνικῆς. Τὸ ὄνομα τῆς Θάσου συνδέεται ὄχι μόνον μὲ ναυτικὰ κατορθώματα, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν κατάκτηση μακρυνῶν ἀγορῶν, στὶς ὁποῖες ἡ Θάσος ἐξῆγε τὸ κρασί της καὶ τὸ ὡραιότερο μάρμαρο τῶν σπηλαίων τῆς Ἀλίκης.

Ἡ παρακμὴ ἐπῆλθε ὅπως καὶ γιὰ τὴν ὑπόλοιπη Ἑλλάδα, κατὰ τὴν ρωμαϊκὴ ἐποχὴ μολονότι ἀπέκτησε καὶ τότε ἡ Θάσος κάποια βραχυχρόνια φήμη ὡς βάση τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Βρούτου καὶ τοῦ Κάσσιου πρὶν ἀπὸ τὴ μάχη τῶν Φιλίππων. Ἡ Ἀκρόπολις, ὁ Ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος, τὸ Θέατρο ὅπου κάθε καλοκαῖρι δίνεται μία σειρὰ παραστάσεων κλασσικοῦ δράματος, ὅπου ἐφέτος ἐπαίχθη ὁ Προμηθεὺς Δεσμώτης, καὶ ἡ Ἀγορά, εἶναι τὰ σημαντικώτερα ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς. Ἀπὸ τοὺς νεώτερους χρόνους ἀπομένει τὸ Κάστρο, ποὺ κατασκευάσθηκε ἀπὸ τοὺς Ἐνετοὺς καὶ τοὺς Γενοβέζους, ποὺ στάθηκαν οἱ δεσπότες τῆς νήσου μέχρι τῆς Τουρκικῆς κατακτήσεως.

Ἡ Θάσος, ὡστόσο δὲν εἶναι μόνο τόπος ἐπισκέψεως γιὰ τοὺς φίλους τῆς ἀρχαιολογίας. Οἱ θαυμάσιες ἀκτές της μποροῦν νὰ ἐνθουσιάσουν καὶ τοὺς πιὸ ἀπαιτητικοὺς κολυμβητές. Ἡ πιὸ γνωστὴ εἶναι ἡ ἀκτὴ τῆς Μακρυόμμου, ποὺ ἀπέχει λίγα λεπτὰ ἀπὸ τὸ λιμάνι. Ἐφέτος ὅμως ἡ ἀκτὴ ἔχει μεταβληθῆ σὲ ἐργοστάσιο, διότι ὁ Ε.Ο.Τ. ἀπεφάσισε νὰ κατασκευάση ἐκεῖ ἕνα συγκρότημα μὲ «καμπάνες» ποὺ θὰ περιλαμβάνει καὶ ξενοδοχειακὲς καὶ λουτρικὲς ἐγκαταστάσεις. Πληροφορούμεθα σχετικὰ ὅτι, γιὰ νὰ προσαρμοσθῆ κάπως τὸ μοντέρνο στὺλ τῶν κατασκευῶν αὐτῶν πρὸς τὸ ὕψος καὶ τὴν ἀτμόσφαιραν τοῦ νησιοῦ, σχεδιάζεται ἡ χρησιμοποίηση στεγῶν ἀπὸ πλάκα τοῦ νησιοῦ ποὺ θὰ προέρχεται ἀπὸ τὰ σπίτια τῶν χωριῶν Παναγία ἢ Ποταμιά. Πρόκειται γιὰ μιὰ ἐνέργεια ἄστοχη κατὰ τὴν γνώμη μου, διότι θὰ κατεστρέφετο τὸ ὕφος τῶν χωριῶν αὐτῶν, ἡ πρωτοτυπία τῶν ὁποίων ἔγκειται κυρίως στὰ γραφικὰ σπίτια τους.

Γιὰ ὅσους προτιμοῦν τὶς ἄγριες καὶ ὄχι τεχνουργημένες ἀκτὲς ἡ Θάσος διαθέτει πολλοὺς ἀμμώδεις ὅρμους καὶ κόλπους ὅπου, μπορεῖ νὰ πάῃ κανεὶς διὰ θαλάσσης. Ἡ ἔλλειψη δρόμου ποὺ νὰ κάνῃ τὸ γῦρο τοῦ νησιοῦ δυσκολεύει τὴ συγκοινωνία ἀνάμεσα στὰ διάφορα χωριά, ἀλλὰ εἶναι ἡ καλύτερη ἐγγύηση μοναξιᾶς γιὰ τὸν ἐπισκέπτη. Τὴν ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποία καὶ στὴν πιὸ μακρυνὴ γωνιὰ τῆς Θάσου θ' ἀντηχῇ τὸ κλάξον τῶν πούλμαν καὶ τῶν ἄλλων αὐτοκινήτων, καὶ αὐτὸ θὰ γίνῃ σύντομα γιατὶ ὁ δρόμος πλησιάζει νὰ τελειώσῃ, πρὸς μεγάλην χαρὰν τῶν νησιωτῶν, ἡ Θάσος θὰ ἔχῃ χάσει γιὰ μᾶς τὴν μεγαλύτερη γοητεία της.

Συνιστοῦμε λοιπὸν σὲ ὅσους μποροῦν, νὰ ἐπωφεληθοῦν, ὅσο εἶναι ἀκόμη καιρός, τῆς Θάσου αὐτῆς, ποὺ εἶναι ἀκόμη ἕνας ἀπὸ τοὺς τελευταίους παραδείσους τῆς Μεσογείου.

Μερικὲς πρακτικὲς συμβουλές. Πῶς θὰ πᾶτε στὴ Θάσο; Πρέπει νὰ πᾶτε πρῶτα στὴν Καβάλα, ἀπ' ὅπου ξεκινάει τὸ φέρυ-μπὼτ ποὺ ἐκτελεῖ τὴ συγκοινωνία μὲ τὴν Θάσο πολλὲς φορὲς τὴν ἡμέρα. Ἡ διαδρομὴ διαρκεῖ μιάμιση ὥρα. Στὴν Καβάλα μπορεῖτε νὰ πᾶτε μὲ πούλμαν ἢ μὲ ἰδιωτικὸ αὐτοκίνητο. Μπορεῖται ἐπίσης νὰ πᾶτε διὰ θαλάσσης.

Τὸ πλοῖο «Λῆμνος» ἀναχωρεῖ ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ γιὰ τὴν Καβάλα κάθε Δευτέρα, στὶς 12. Τιμὴ εἰσητηρίου δρχ. 453. Ἀξιοσύστατο εἶναι τὸ ἀεροπλᾶνο, μὲ καθημερινὲς ἀναχωρήσεις ἀπὸ τὴν Ἀθήνα. Τιμὴ ἀεροπορικοῦ εἰσητηρίου μὲ ἐπιστροφὴ δρχ. 769. Ἕνα ἄλλο φέρυ-μπὼτ συνδέει τὴν ἀκτὴ τῆς Κεραμωτῆς μὲ τὸ λιμάνι τῆς Θάσου. Ἡ διάρκεια τῆς διαδρομῆς εἶναι τρία τέταρτα τῆς ὥρας μόνο.

Ποῦ θὰ κατοικήσετε; Τουριστικὸ Ξενοδοχεῖο «Ἀλκυὼν» τῆς κατηγορίας τῶν «Ζενία» μὲ τιμὴ δίκλινου δωματίου δρχ. 110 ἡμερησίως, σὺν 15% φόρο. Ξενοδοχεῖα τρίτης κατηγορίας: «Παλλάδιον» καὶ «Ἀμφίπολις», μὲ τιμὴ δικλίνου δωματίου δρχ. 55 ἡμερησίως, σὺν φόρος Οἱ κάτοικοι ἐπίσης τῆς Θάσου σᾶς νοικιάζουν δωμάτια ἢ σπίτια γιὰ ὅλη τὴ σαιζόν.

Πῶς θὰ περάσετε τὸν καιρό σας στὴ Θάσο;

Ἐπίσκεψη τῶν ἀρχαιοτήτων—Ἀκρόπολη, Ἀγορὰ καὶ ὅλες οἱ ἀνασκαφὲς τῆς Γαλλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς, Μουσεῖο κ.λπ.

Ἐπίσκεψη τῶν χαρακτηριστικῶν χωριῶν Παναγιά, Ποταμιά, Θεολόγος καὶ Λιμενάριο, καθὼς καὶ τῆς σπηλιᾶς τῆς Ἀλύκης ὅπου ὑπάρχουν ἀκόμα τὰ ἐρείπια ἑνὸς ναοῦ τῆς κλασσικῆς ἐποχῆς. Γῦρος τοῦ νησιοῦ μὲ βάρκα καὶ ἐν μέρει μὲ ποδήλατο. Τὰ μέσα αὐτὰ νοικιάζονται στὸ λιμάνι. Γιὰ ὅσους ἀγαποῦν ὅμως τοὺς περιπάτους καὶ τὴν ὀρειβασία, ἀνάβαση στὸ ὄρος Ἰψαρίων, ὑπομέτρου 1.200 μέτρα καὶ στὸ ὄρος Κεφαλαριά.

Ὅλα τὰ ἑστιατόρια τῆς Θάσου προσφέρουν ἐκλεκτὸ φρεσκότατο ψάρι. Μπορεῖτε νὰ ἀγοράσετε στὸ νησὶ τὸ περίφημο καὶ ἁγνὸ μέλι τῆς Θάσου.

Τὸ λιμάνι ἔχει ἐγκαταστάσεις γιὰ τὸν ἀνεφοδιασμὸ τῶν θαλαμηγῶν μὲ νερὸ καὶ βενζίνη.

Γ. Γρηγοριάδης

8. *Ἀρχαῖος συνοικισμὸς ἀπεκαλύφθη στὴ Θάσο.* Γιὰ τὸν περισσότερο κόσμο, τὰ μακρινὰ περασμένα ἀντιπροσωπεύονται ἀπὸ πολλὰ ἔργα τέχνης, ἀπὸ κείμενα ποὺ ἐλάχιστοι μποροῦν νὰ τὰ χαροῦν στὴ γλωσσική τους μορφή, κι' ἀπὸ κεῖ κι' ὕστερα τίποτ' ἄλλο δὲν μένει. Εἶναι σπάνιες οἱ περιπτώσεις ποὺ θὰ ἰδῆ κανεὶς κάποιον νὰ συγκινῆται μὲ τῆς καθημερινῆς ζωῆς τὴν ἀσημαντότητα, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀλήθεια στὰ παληὰ τὰ χρόνια, καθὼς καὶ μὲ τοῦ ἄγνωστου πλήθους τὴ σκληρὴ κοπιαστικὴ ζωή.

Ξέρουμε νὰ μιλήσουμε γιὰ τὴν τέχνη τῶν ἀρχαίων, γιὰ τὴ λογοτεχνία, τὴ θρησκεία, τὶς γιορτὲς καὶ τοὺς ἀγῶνες της, γιὰ ὅ,τι μεγάλο καὶ θαυμαστὸ δημιούργησαν, ἀλλὰ σχεδὸν ποτὲ ἡ σπανιώτατα ἔχουν σκύψει οἱ ἐρευνητὲς μὲ ψυχισμό, γιὰ νὰ ἰδοῦν ἀκέραιους τοὺς ἀρχαίους, σ' ὅλες τους τὶς ἀνθρώπινες ἐκδηλώσεις, τὶς καθημερινὲς καὶ τὶς ἀσήμαντες, ποὺ ὅλες αὐτὲς ὅμως, ἂς εἶναι καὶ λεπτομέρειες, συνιστοῦν τὴ ζωὴ χιλιάδων ἀνθρώπων ποὺ στάθηκαν τὸ λίπασμα ἢ τὸ ὑπόβαθρο, ἡ ζύμη ἀπ' ὅπου ξεπήδησαν οἱ δυναμικὲς κι' ἄξιες προσωπικότητες.

Στὴ νοτιοανατολικὴ ἄκρη τῆς Θάσου, σ' ἕνα μέρος μακρυὰ ἀπὸ κάθε κατοικημένο χῶρο, μὲ ἔκπληξή τους ἐρευνώντας φιλόμουσοι ταξιδιῶτες καὶ ἐρευνητές, τὸν περασμένο αἰῶνα, πρόσεξαν κάτι τὸ πολὺ ἀσυνήθιστο: Μιὰ χερσόνησο ὁλόκληρη μαρμαρένια, ποὺ στενὸς ἰσθμὸς τὴν ἑνώνει μὲ τὸ ὑπόλοιπο νησί. Ἡ σκούρα γαλάζια θάλασσα καθημερινὰ μὲ τὸ ἀνήσυχο κῦμα της, φιλεῖ τὸ πολύτιμο λευκὸ ὑλικό, ποὺ κανεὶς πιὰ σήμερα δὲν καταγίνεται μὲ τὴν ἐκμετάλλευσή του.

Κι' ὅμως, ὅπως ἔχουν δείξει οἱ ἔρευνες παλαιοτέρων ἀρχαιολόγων, καὶ κυρίως καθὼς φώτισαν τὸ θέμα μερικὲς ἐπιγραφὲς ποὺ ἦρθαν στὸ φῶς, στὸ χῶρο ἐκεῖνο κάποτε ἔσφυζε θερμὴ ἡ ζωή, ὄχι μεγάλων καὶ σπουδαίων ἀνθρώπων, ἀλλὰ μιᾶς ἁπλῆς κοινότητας ταπεινῶν μαρμαράδων.

Τὸ μάρμαρο τῆς Θάσου, ἂς εἶναι σκληρὸ καὶ δυσκολοδούλευτο, ὡστόσο, ἦταν περιζήτητο στὴν ἀρχαιότητα, κυρίως γιὰ τοὺς χώρους ποὺ συνορεύουν μὲ τὸ νησί. Ἡ θέση σήμερα λέγεται Ἄλυκή. Κανεὶς δὲν γνιάστηκε νὰ διατηρήση στὴ μνήμη τὸ ἀρχαῖο της ὄνομα, φαίνεται μόνο ὅτι ἐκεῖ, στὴ χερσόνησο ἀκριβῶς, μέ τρόπον εὐκολώτατο, καὶ μὲ ἄσπρο εὐγενικὸ ὑλικὸ μποροῦσαν νὰ κόψουν οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ νὰ τὸ φορτώσουν ἄνετα ἀμέσως στὶς «λιθαγωγοὺς νήσους» ὅπως ὠνόμαζαν κάποιες ἐπιγραφὲς τὰ καράβια ποὺ μετέφεραν τὰ μάρμαρα.

Καὶ στὴ Σαμοθράκη καὶ στὴ Θράκη καὶ τὴ Μ. Ἀσία τὸ θασιακὸ μάρμαρο ἔδωσε τὴ δυνατότητα νὰ γίνουν ὄμορφα ἐντυπωσιακὰ κτίρια καὶ ἄλλα ἔργα τέχνης. Ἀπ' τὶς ἐπιγραφές, εἶναι ἀξακριβωμένη ἡ ἐκτεταμένη χρησιμοποίηση τοῦ «λευκοῦ λίθου» τῆς Θάσου στοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους, στὴν ἴδια τὴν πρωτεύουσα τῆς αὐτοκρατορίας, τὴ Ρώμη, ὅπου περήφανα κτίρια στάθηκαν μὲ τὸ ἑλληνικὸ νησιώτικο αὐτὸ ὑλικό.

Τὸ λατομεῖο τῆς Ἀλυκῆς πρόσφερε τεράστια εὐκολία. Τὸ ἔβγαζαν μὲ τὸν «ἐπιφανειακὸ κλιμακωτὸ τρόπο» κόβοντάς το φέτες-φέτες, κι' ὕστερα. θὰ χρειαζόταν, ὅπως σὲ ἄλλα ἑλληνικὰ νησιά, νὰ τὸ μεταφέρουν ὡς τὴ θάλασσα, γιατὶ πλάϊ τὴν ὁλομάρμαρη χερσόνησο τῆς Θάσου, ἔπιαναν τὰ μικρὰ ἐμπορικὰ καράβια, κι' ἔτσι τὰ ἔξοδα τῆς μεταφορᾶς ἦταν ἐλάχιστα κι' ὁ κόπος πολὺ λιγώτερος.

Ἡ μαρμαρένια χερσόνησος τῆς Ἀλυκῆς ἔχει σήμερα μῆκος 750 μ. καὶ πλάτος γύρω στὰ 250, κι' ὑπολογίζουν οἱ εἰδικοὶ ὅτι ἔχει γύρω στὰ 9.000 κυβικὰ μέτρα μάρμαρο.

Οἱ ἐπιγραφικὲς μαρτυρίες στὴ περίπτωση αὐτή, ὅπως καὶ πάντοτε ἐξ ἄλλου, εἶναι ἀφάνταστα πολύτιμες. Ἀναφέρουν ὀνόματα τεχνιτῶν καὶ ἐργολάβων ποὺ ἔκαναν αὐτὲς τὶς δουλειές. Μιλοῦν γιὰ τὸν ἐπίτροπο τοῦ λατομείου ποὺ ἔβλεπε τοὺς ἀρχιτέκτονες: Δουλειά τους ἦταν νὰ κόπτουν τοὺς ὄγκους τοῦ λευκοῦ ὑλικοῦ, ἄλλοι εἰδικοὶ ἐργάτες, οἱ δοκιμαστές, ἔκαναν τὸν ἔλεγχον τῆς ἀνοχῆς τῶν κομματιῶν. Τέλος ἁπλοὶ ἐργάτες, δοῦλοι ἢ ἐλεύθεροι, καταγίνονταν μὲ τὴ βαρειὰ δουλειὰ τῆς λατόμευσης τοῦ ὑλικοῦ, τὸ κόψιμο τῶν πλακῶν, μὲ τὸ σχέδιο ποὺ εἶχαν δώσει οἱ ἀνώτεροι.

Ἀφοῦ ἔκοβαν σὲ μεγάλα κομμάτια τὸ μάρμαρο, ἀνάλογα μὲ τὴ χρησιμοποίηση γιὰ τὴν ὁποίαν τὸ προώριζαν, τὰ λάξευαν χοντρικά, μὲ βάση πάντοτε τὰ σχέδια ποὺ ἔδιναν οἱ ἀρχιτέκτονες. Ἀπὸ κεῖ κι' ὕστερα, ἀκολουθοῦσε τὸ φόρτωμα, γιὰ τὴ μεταφορὰ τοῦ ὑλικοῦ σὲ διάφορους τόπους.

Ἀκόμη, σήμερα, ξεχωρίζει κανεὶς ἐδῶ κι' ἐκεῖ στὴ μαρμαρένια χερσόνησο κάποια κομμάτια τῆς λευκῆς πέτρας, ποὺ λαξεύθηκαν γιὰ νὰ μεταφερθοῦν ποιὸς ξέρει ποῦ, καὶ ποτὲ δὲν πραγματοποιήθηκε τὸ ἀρχικὸ σχέδιο αὐτὸ πάλι γιὰ λόγους ἀγνώστους σὲ μᾶς.

Μπορεῖ κανεὶς σήμερα, νὰ ξεχωρίση ἕνα μικρὸ λιμανάκι, ὅπου θὰ ἔπρεπε νὰ γινόταν ἡ φόρτωση τοῦ μαρμάρου.

Ὡρισμένες ἀπ' τὶς ἐπιγραφὲς ποὺ βρέθηκαν στὸ χῶρο μιλοῦν γιὰ «εὔπλοια». Πρόκειται γιὰ εἰδικὲς εὐχὲς ποὺ ἀφοροῦσαν τὸ καλὸ ταξίδι τῶν μικρῶν φορτηγῶν καραβιῶν τῆς ἐποχῆς, ποὺ θὰ θαλασσοδέρνονταν στὰ αἰώνια τρικυμισμένα μας νερά, μὲ τὸ βαρύ τους φορτίο. Πιστεύουν σήμερα, σχετικὲς πληροφορίες, πὼς μιὰ φορὰ τὸ χρόνο, γινόταν μιὰ ἐπίσημη σύναξη, κάτι σὰν θρησκευτικὴ γιορτή, μὲ εἰδικὲς θυσίες. Σκοπὸς ἦταν νὰ τιμηθοῦν οἱ θεότητες ποὺ προστατεύουν τοὺς μαρμαράδες, αὐτὲς ποὺ τοὺς παράστεκαν εὐνοϊκὰ στὴ καθημερινή τους δουλειά, ἀλλὰ καὶ τοὺς βοηθοῦσαν στὸ ταξίδι.

Οἱ πρῶτοι ξένοι ποὺ ἔφτασαν στὸ χῶρο γιὰ νὰ τὸν ἐρευνήσουν, ἦταν οἱ Γάλλοι Μιλλὲρ καὶ Περρὸ (1861). Ἀργότερα, στὸ 1893 ἔσκαψε πάλι ὁ ὁ Ἄγγλος Μπέντ κι' ὁ Γερμανὸς ἀρχαιολόγος Κόντσε. Μετά, στὸ 1926 μελέτησαν συστηματικώτερα οἱ Γάλλοι ἀρχαιολόγοι Πωμονιὲ καὶ Μπεγκινιόν. Ἀπ' ὅλους αὐτοὺς τοὺς ἐρευνητὲς ἔχουν μείνει λεπτομερειακὲς περιγραφὲς τοῦ χώρου καὶ τῆς ἐρημικῆς παραλίας.

Ὁ Μπέντ εἶχε διαπιστώσει τὴν ὕπαρξη ἐρειπίων ἑνὸς συνοικισμοῦ πάνω στὸν Ἰσθμό, ποὺ θὰ πρέπη νὰ ἦταν ἡ ἐγκατάσταση τῶν μαρμαράδων ποὺ ζοῦσαν στὴν περιοχή. Ἕνα μικρὸ συγπαθητικὸ χωριό, στὴν ἀκτὴ τῆς καταπράσινης Θάσου, ποὺ ἡ καθημερινὴ ζωὴ κυλοῦσε ἁπλᾶ, συγκεντρωμένη στὴν ὁλόλευκη χερσόνησο μὲ τὰ μάρμαρα.

Ὁ ἴδιος Βρεττανὸς ἀρχαιολόγος σὲ μιὰ ταράτσα ποὺ σχηματίζεται πρὸς τὴν ἀνατολικὴ πλευρὰ τοῦ Ἰσθμοῦ, εἶχε προσέξει τὴν ὕπαρξη δωρικῶν κιόνων στὴ δυτική ἄκρη. Τότε βρέθηκε καὶ ὁ κορμὸς ἑνὸς ἀρχαϊκοῦ κούρου, ποὺ βρίσκεται ἀπὸ τότε στὸ Μουσεῖο τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Πολλὲς ἐπιγραφὲς ποὺ ἀνακαλύφθηκαν δημοσιεύτηκαν κατὰ καιρούς.

Ὅταν οἱ Πωμονιὲ καὶ Μπεγκινιὸν ἐρεύνησαν τὸ χῶρο τῆς ἁλυκῆς, πίστεψαν ὅτι δύο δωρικοὶ κίονες ποὺ ὑπῆρχαν στὴν περιοχὴ τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ Μπὲν ἀνῆκαν σὲ ἱερὸ τοῦ Ποσειδῶνος. Πάνω στοὺς κίονες τοῦ δαπέδου ὑπῆρχαν χαραγμένες διάφορες ἐπιγραφές. Ἄλλος Γάλλος ἀρχαιολόγος ὁ κ. Ἀντουὰν Μπὸν πέρασε κι' ἐκεῖνος ἀπὸ τὴν Ἁλυκὴ καὶ διεπίστωσε ἴχνη καὶ τῆς βυζαντινῆς περιόδου.

Ἀπὸ τὸ 1961 ξανάρχισε τὶς ἔρευνες, στὴν Ἁλυκή, μὲ ἀκρίβεια καὶ ἐξαιρετικὴ προσοχή, ἡ Γαλλικὴ Ἀργαιολογικὴ Σχολὴ (οἱ κ.κ. Μπερνὰρ καὶ Σερβαί). Μελετήθηκε τότε ἡ ταράτσα μὲ τοὺς δωρικοὺς κίονες, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ προσδιορισθῆ θετικὰ ἡ ὕπαρξη ὑπαίθριου ἱεροῦ ἄγνωστης θεότητας καὶ δύο στοὲς μιὰ ἰωνικὴ τοῦ 6ου αἰ. π.Χ. καὶ μία νεώτερη, δωρική, τοῦ 5ου αἰ. ποὺ δὲν φαίνεται νὰ τέλειωσε ποτὲ ἡ κατασκευή της. Οἱ στοὲς εἶναι στὸ βόρειο ἄκρο τοῦ ἱεροῦ καὶ ἔχει μεγάλες σχετικὰ διαστάσεις 16,50×15 μ. Ἡ εἴσοδος γίνεται ἀπὸ τήν ἰωνικὴ στοά, ποὺ στὸ βόρειό της ἄκρο ὑπάρχει ἡ ἡμιτελὴς δωρική.

Πρὸς τὴ βόρεια πλευρά, 3 μ. ἀπὸ τὴ μεγάλη στοά, στὸ ὑπαίθριο ἱερό, ὑπάρχει ἐσχάρα ἑστία μεγάλη μέσ' τὸ δάπεδο, γιὰ θυσίες καὶ σπονδές. Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς δωρικὲς κολῶνες ποὺ βρίσκονται ἀκόμη στὴ θέση τους, οἱ Γάλλοι Ἀρχαιολόγοι, προσδιώρισαν τὴ θέσι καὶ ἄλλων δύο ἀκόμη.

Ἐξακολουθεῖ νὰ μένη ἀνεξέταστο τὸ ἱερό, γιατὶ καμμιὰ ἀπὸ τὶς ἐπιγραφὲς ποὺ βρέθηκε δὲν προσδιορίζει πρὸς τιμὴν τίνος γινόταν ἡ λατρεία.

Ἡ Γαλλικὴ Σχολὴ συνεχίζει καὶ ἀφέτος τὶς ἔρευνές της στὸ ἴδιο μέρος

Τὴν περασμένη ἑβδομάδα, νέο ἀπρόοπτο εὕρημα ἦλθε στὴν ἐπιφάνεια. Ὁ Ἔφορος Ἀρχαιοτήτων τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας κ. Λαζαρίδης, ἀνεκάλυψε «μεγαλοπρεπὲς σπήλαιο», κοντὰ στὸ ἱερό, ὅπου βρῆκε πολλὰ εἰδώλια ἀρχαϊκὰ καὶ ἀγγεῖα, ποὺ παραδόθηκαν στὸ Μουσεῖο τῆς Καβάλας. Ἐπειδὴ ἐξακριβώθηκε ἐκεῖ ἡ διενέργεια λαθραίας ἀνασκαφῆς, ἀμέσως ἐζητήθηκε ἀπὸ τὸν Γενικὸ Διευθυντὴ ἀρχαιοτήτων καὶ ἀναστηλώσεως κ. Ι. Παπαδημητρίου, εἰδικὴ πίστωσις διὰ τὴν ἔρευναν τοῦ σπηλαίου, ποὺ θὰ τὴν κάμη ὁ κ. Λαζαρίδης.

Καὶ τῶν δύο ἀνασκαφῶν, τῶν ἑλληνικῶν καὶ τῶν γαλλικῶν, θὰ δώσωμε λεπτομερῶς τὰ πρῶτα πορίσματα.

Ἀθηνᾶ Καλογεροπούλου

9. ***Ἕνας οἰκισμὸς πλουσίων τῆς ἀρχαίας Θάσου.*** Ἡ περίοδος τῶν ἀνασκαφῶν πλησιάζει στὸ τέρμα της. Ἕλληνες καὶ ξένοι ἀρχαιολόγοι, ποὺ τοὺς τελευταίους δυὸ μῆνες εἶχαν διασπαρῆ στοὺς διαφόρους ἀρχαιολογικοὺς χώρους τῆς Ἑλλάδος, ἐπιστρέφουν στὰς Ἀθήνας. Ἔτσι εἶναι δυνατόν, σιγά σιγά, νὰ συγκεντρωθοῦν τὰ ἀποτελέσματα τῶν τελευταίων ἐρευνῶν, ποὺ ἡ Ἑλλάδα, χώρα ἀρχαιολογικὰ ἀνεξάντλητη, μᾶς προσφέρει κάθε χρόνο,

Ἡ Γαλλικὴ Ἀρχαιολογικὴ Σχολή, ποὺ ἀπὸ δεκαετίας ἤδη διευθύνεται ἀπὸ τὸν ἀρχαιολογον Ζὼρζ Ντώ, ἔκλεισε γιὰ ἐφέτος τὶς τρεῖς ἀνασκαφὲς στὴ νῆσο Θάσο, καὶ στὴ Δῆλο καὶ στὸ μηνωϊκὸ ἀνάκτορο στὰ Μάλλια τῆς Κρήτης. Στὶς ἀνασκαφὲς τῆς Θάσου, στὶς ὁποῖες συνεργάστηκαν καὶ οἱ ἀρχαιολόγοι κ.κ. Σαλβιὰτ καὶ Σερβαί, ἐπεξετάθησαν οἱ ἔρευνες στὸν ἀρχαῖο οἰκισμὸ ποὺ βρίσκεται στοὺς πρόποδες τοῦ λόφου τοῦ θεάτρου, πρὸς τὴ δυτικὴ ἀκτὴ τῆς νήσου. Ὁ ἐν λόγῳ οἰκισμὸς ἀποτελεῖ ἕνα σύνολο μοναδικὸ στὴν Ἑλλάδα. Πράγματι, στὴν περιοχὴ αὐτὴ βρέθηκαν κτίσματα διαφορετικῶν περιοχῶν, ἀπὸ τὸν 7ο π.Χ. αἰῶνα μέχρι τῆς ἐποχῆς τῶν Ρωμαίων αὐτοκρατόρων. Τὰ κτίσματα πιθανὸν νὰ ἦσαν διώροφα, ἀλλὰ τὰ τελευταῖα ἐρείπια, τὰ Ρωμαϊκά, ποὺ καλύπτουν ὅλα τὰ προηγούμενα, καθιστοῦν δύσκολη τὴν διαπίστωσι. Ἐν πάσῃ περιπτώσει οἱ κάτοικοι θὰ ἔπρεπε νὰ ἦσαν εὔποροι, ὅπως συνάγεται ἀπὸ τὰ πλούσια καὶ πολυτελῆ εὑρήματα. Δεδομένου ὅτι ἐφέτος βρέθηκαν διάφορα ἀρχαϊκὰ σπίτια καὶ κοντὰ στὸ ἱερὸ τοῦ Ἡρακλείου, τὰ ὁποῖα εἶχαν ἀνασκαφῆ πρὸ τριακονταετίας, πάλι ἀπὸ τὰ μέλη τῆς γαλλικῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς, εἶναι δυνατὴ ἡ διαπίστωσις, ὅτι ἡ ἀρχαϊκὴ πόλις εἶχε τὴν ἴδιαν περίπου ἔκταση μὲ τὴ μεταγενεστέρα ρωμαϊκή. Πρόκειται γιὰ μαρτυρία σημαντικὴ τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ πλούτου τῆς πόλεως τῆς Θάσου ἤδη ἀπὸ τὴ μακρυνὴ ἐκείνη ἐποχή. Στὶς βορειοδυτικὲς καὶ νοτιοδυτικὲς πλευρὲς τῆς ἀγορᾶς, οἱ δύο στοές, ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς, ἔχουν τώρα ἐρευνηθῆ τελείως. Σ' ἕνα κοίλωμα τῆς στοᾶς βρέθηκε ἕνα ἄγαλμα τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ, ἀγαπητοῦ στοὺς Ἕλληνες, καλὰ διατηρημένο.

Ὁλόκληρη ἡ ἀγορὰ ἔχει τώρα ἀποκαλυφθῆ καὶ καθαριστῆ καὶ εἶναι δυνατὴ ἡ ἀναστήλωσις τμήματος τῶν κιόνων καὶ τοῦ θριγκοῦ. Ἡ ἀρχαιολογικὴ ὑπηρεσία σχεδιάζει ν' ἀγοράσῃ ὅλα τὰ οἰκόπεδα καὶ σπίτια ποὺ περιλαμβάνονται στὸ παλαιὸ βακούφι, ἰδιοκτησία τοῦ Αἰγυπτιακοῦ κράτους, τὰ ὁποῖα χωρίζουν τὴν ἀγορὰ ἀπὸ τὸ λιμάνι. Ἔτσι ἡ ἀγορὰ θὰ μπορῆ νὰ ἀνοίγεται ξανὰ πρὸς τὴ θάλασσα.

Ἀνάμεσα στὰ πιὸ ἐντυπωσιακὰ εὑρήματα περιλαμβάνεται ἕνα ἄγαλμα τῆς πτερούχου Νεμέσεως, ποὺ ἀποτελεῖ τὸ ὅμοιο ἑνὸς ἄλλου ἀγάλματος ποὺ

εἶχε βρεθῆ τὸ 1935. Εἶναι πιθανὸν αὐτὰ τὰ δίδυμα ἀγάλματα νὰ προέρχωνται ἀπὸ τὸ θέατρο ὅπου εἶχαν βρεθῆ πολλὰ ἀναθήματα—πιθανότατα μονομάχων—πρὸς τὴ θεά. Τὸ μαρμάρινο ἄγαλμα, ποὺ βρέθηκε σ' ἕνα μεταγενέστερο τοῖχο καὶ τοῦ ὁποίου εἶχε χρησιμοποιηθῆ ὡς οἰκοδομικὸ ὑλικό, ἔχει ὕψος 1,25 καὶ εἶναι τῆς ἐποχῆς τῶν Ρωμαίων αὐτοκρατόρων.

Στὸ δεύτερο τμῆμα τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Θάσου ποὺ διενεργοῦνται στὴ νοτιοανατολικὴ ἀκτὴ τῆς νήσου, στὸ λατομεῖο μαρμάρων τῆς Ἐλίκης, ὅπου εἶχε βρεθῆ ἕνας ναὸς γιὰ τὸν ὁποῖον ἔχουμε ἤδη μιλήσει παλαιότερα, ἤρθε στὸ φῶς ἕνα δεύτερο ἀρχαϊκὸ κτίριο, τοῦ ὁποίου μέχρι στιγμῆς ἀνεσκάφη ἔκτασις δώδεκα μέτρων. Στὸ κτίριο βρέθηκε μέχρι στιγμῆς μιὰ ἀναθηματικὴ στήλη πρὸς τοὺς «σώζοντας» Θεούς.

Δ. Δημητρίου

10. ***Βυζαντινοὶ ναοὶ τῆς Μεσημβρίας.*** Τὸ Ἀρχαιολογικὸν Ἰνστιτοῦτον τῆς Βουλγαρικῆς Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν διωργάνωσε εἰς τὴν Σόφια συνέδριον. Ἔλαβαν μέρος ὅλοι οἱ ἀρχαιολόγοι τῆς Βουλγαρίας. Τὶς σχετικὲς γιὰ τὸ συνέδριο πληροφορίες μετέδωσε σύντομα τὸ Βουλγαρικὸ Τηλεγραφικὸ Πρακτορεῖο καὶ ἐδημοσιεύθησαν στὴν «Ραμπονίτσεσκο Ντέλο», ποὺ εἶναι τὸ ἐπίσημον δημοσιογραφικὸν ὄργανον τοῦ Κ.Κ.Β. Τὴν ἔναρξιν τοῦ συνεδρίου ἐκήρυξεν ὁ ἀκαδημαϊκὸς Κρίστο Μιγιάτεφ. Ἐξέθεσε τὸ ἱστορικὸ τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιστήμης στὴν Βουλγαρίαν καὶ ἀνέφερεν, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, τὸ μεγάλο ὅπως εἶπε, ἐνδιαφέρον, ποὺ ἐκδηλώνει στὸ ἐξωτερικὸ γιὰ τὶς ἐκδόσεις τοῦ Βουλγαρικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου. Ἐπηκολούθησαν ἀνακοινώσεις γιὰ τὶς ἀνασκαφές, ποὺ ἔγιναν στὴν Πλίσκα καὶ στὴν Πρεσλάβα, γιὰ τὶς ἀνασκαφὲς τοῦ Τσάρεβετς καὶ ἄλλες. Ἐξ ἄλλου, αἱ ἀρχαιολόγοι Σ. Γκεοργκιεβα καὶ Β. Ντίμοβα ἀνεκοίνωσαν, ὅτι κατὰ τὶς ἀνασκαφὲς στὸ μεσαιωνικὸ φρούριο τοῦ Τσέρβεν εὑρέθησαν ἐρείπια ἐκκλησιῶν, ποὺ θυμίζουν ἐκείνας τοῦ Νεσεμπίρ[1]. Καὶ τὸ γεγονὸς τοῦτο, «ἀποδεικνύει ἀναμφισβήτητα τὴν βουλγαρικὴ προέλευσι τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ «Νεσεμπίρ», ποὺ ἀμφισβητεῖται ἀπὸ μερικοὺς ξένους ἀρχαιολόγους. Προκαλεῖ ἐντύπωσι τὸ γεγονός, ὅτι οἱ Βούλγαροι ἀποφεύγουν νὰ ὀνομάσουν τὸ φρούριο τοῦ Τσέρβεν βυζαντινὸ καὶ τὸ ἀναφέρουν μεσαιωνικό, παρουσιάζουν δὲ ὡς «βουλγαρικῆς ἀρχιτεκτονικῆς» τὶς βυζαντινὲς ἐκκλησίες τοῦ Νεσεμπίρ, ποὺ δὲν εἶναι ἄλλο ἀπὸ τὴν ἑλληνικωτάτη πάντοτε, ἐπὶ ὁλοκλήρους αἰῶνας, πόλι Μεσημβρία τῶν δυτικῶν, ἐντεῦθεν τοῦ Αἵμου, παραλίων τοῦ Εὐξείνου «Νεσεμπὶρ» τὴν ὀνομάζουν τώρα οἱ Βούλγαροι, τὴν δὲ Ἀγχίαλο, τὴν ὀνομάζουν «Πομόριε», ποὺ εἶναι μετάφρασις στὴ βουλγαρικὴ τοῦ ἑλληνικοῦ της ὀνόματος.

---

1. Μεσημβρίας Ἀνατ. Ρωμυλ. Βλ. Ἱστορικὴ μελέτη, Μαργ. Κωνσταντινίδη, χειρόγρ. Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη, τμῆμα χειρογράφων καὶ δημοσίευμα Γ. Μέγα.

Ἡ Μεσημβρία, ἢ Μεσέμβρια, ἐκτίσθη τὸν 6ο π.Χ. αἰῶνα ἀπὸ Μεγαρεῖς τῆς Χαλκηδόνος καὶ τοῦ Βυζαντίου, ποὺ ἐγκατέλειψαν τὶς πόλεις των, ὅταν τὶς κατέλαβον οἱ Πέρσαι τοῦ Δαρείου. Εἶναι δὲ «πόλις μουσεῖο» μὲ τὶς βυζαντινές της ἐκκλησίες καὶ τὰ ἐρείπια τῶν ναῶν τοῦ Ἀπόλλωνος, τῆς Ἀφροδίτης καὶ τοῦ Διονύσου. Ἡ Μεσημβρία καὶ ἄλλαι πόλεις τῶν δυτικῶν ἀκτῶν τοῦ Εὐξείνου ἦσαν ἀποικίες τῶν Μεγαρέων καὶ τῆς Μιλήτου καὶ ἀπετέλουν σπουδαιότατο στοιχεῖο πολιτισμοῦ. Πάντοτε ὁ πληθυσμός των ἦτο Ἑλληνικός, μέχρι τοῦ ἀνθελληνικοῦ κινήματος τῶν Βουλγάρων, τὸν Ἰούλιον τοῦ 1906, κατὰ μέγα δὲ μέρος καὶ τώρα ἀκόμη εἶναι Ἑλληνικός. Παρ' ὅλες τὶς ἐπιδρομὲς διαφόρων φυλῶν στὴν χερσόνησο τοῦ Αἵμου ἐπὶ βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν καὶ ἐκεῖνες τῶν Σλάβων, τῶν «Σκλαυήνων», ὅπως τοὺς ὀνομάζουν βυζαντινοὶ ἱστορικοὶ — καὶ Τουρανῶν στοὺς ὁποίους συμπεριλαμβάνονται καὶ οἱ Βούλγαροι, ποὺ πρώτη φορὰ ἀναφέρονται τὸν 6ον αἰῶνα, ἡ Μεσημβρία, ἡ Ἀγχίαλος καὶ ἡ Σωζούπολις, παρέμειναν μὲ καθαρῶς ἑλληνικὸ πληθυσμό. Τὸ ἴδιο δὲ καὶ ἐπὶ τουρκοκρατίας, ὁπότε κυρίως οἱ Τοῦρκοι βέηδες μεγάλοι φεουδάρχαι, ἔφεραν Βουλγάρους ἀγρότας ἀπὸ τὶς ἐκεῖθεν τοῦ Αἵμου περιφέρειες καὶ τοὺς ἐγκατέστησαν στὴν βόρεια Θράκη, γιὰ νὰ καλλιεργοῦν τὶς γαῖες τους. Ἑπομένως, οὐδεμίαν σχέσιν μὲ τοὺς Βουλγάρους μποροῦν νὰ ἔχουν οἱ βυζαντινοὶ ναοὶ τῆς Μεσημβρίας, πόλεως μὲ ἑλληνοβυζαντινὸν πληθυσμό, ποὺ εὑρίσκετο σὲ ἄμεση ἐπικοινωνία μὲ τὴν Κωνσταντινούπολι. Οἱ βυζαντινοὶ ναοί, ἀναλόγως τῆς περιοχῆς ὅπου εὑρίσκοντο εἶχαν καὶ ἔχουν τὸν ρυθμό τους. Ἔχουν δηλαδὴ τοπικὸ ρυθμό, ποὺ διαφέρει κάπως ἀπὸ τὴν μιὰ περιοχὴ στὴν ἄλλη. Κι' αὐτὴ τὴν διαφορά, ποὺ θὰ ὑπάρχη ἴσως στοὺς ναοὺς τῆς Μεσημβρίας, οἱ Βούλγαροι ἐπιστήμονες, στὸ συνέδριό τους, τὴν ὠνόμασαν «βουλγαρικὴ ἀρχιτεκτονική», ἀπὸ ψυχολογία ποὺ διέπλασεν ὁ βουλγαρικὸς σωβινισμός.

Στ. Π.

11. ***Διαφωτιστικαὶ διαλέξεις τοῦ τούρκου Διευθυντοῦ τοῦ Μουσείου Ἁγίας Σοφίας.*** Τὸ ἑσπέρας τοῦ Σαββάτου ὁ ἐκλεκτὸς κόσμος, ποὺ προσῆλθεν εἰς τὴν αἴθουσαν διαλέξεων τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας κατεχειροκτρότησε τὸν ὁμιλητὴν κ. Φεριντοὺν Ντιρίμτεκιν, διευθυντὴν τοῦ Μουσείου Ἁγίας Σοφίας Κωνσταντινουπόλεως. Κατάμεστη ἦτο ἡ αἴθουσα. Παρίσταντο ὁ πρεσβευτὴς τῆς Τουρκίας κ. Ἀδνὰν Κουράλ, μὲ τὴν σύζυγόν του, ὁ τέως ὑφυπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν πρεσβευτὴς κ. Σκέφερης, ὁ διευθυντὴς τοῦ τμήματος Πνευματικῶν Σχέσεων τοῦ ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν κ. Τετενές, οἱ πρεσβευταὶ τῆς Ἑλβετίας καὶ Ἀργεντινῆς, οἱ καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου κ.κ. Ὀρλάνδος, Ν. Τωμαδάκης, Δ. Κακυνθηνός, Γ. Κονιδάρης καὶ Π. Τρεμπέλας, ὁ διευθυντὴς τῶν Μουσείων Βυζαντινοῦ καὶ Μπενάκη κ. Μ. Χατζηδάκης, οἱ πρεσβευταὶ κ.κ. Ἀργυρόπουλος καὶ Γεωργιάδης, ὁ ὑπο-

διευθυντὴς τοῦ τμήματος Τουρκίας τοῦ ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν κ. Ι. Γρηγοριάδης, ὁ διευθυντὴς Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν τοῦ ὑπουργείου Παιδείας κ. Κουρνοῦτος, ὁ γενικὸς γραμματεὺς τοῦ αὐτοῦ ὑπουργείου κ. Σολομωνίδης, οἱ σύμβουλοι τῆς τουρκικῆς πρεσβείας, ὁ Τοῦρκος γενικὸς πρόξενος καὶ πλεῖστοι ἄλλοι πνευματικοὶ ἐκπρόσωποι τῆς ἀθηναϊκῆς κοινωνίας. Ὁ Τοῦρκος βυζαντινολόγος ἦτο πολὺ σύντομος ὅσον ἀφορᾶ τὰς βυζαντινὰς τοιχογραφίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐπεξετάθη προκειμένου περὶ τῶν ἐκεῖ ψηφιδωτῶν παραστάσεων καὶ περὶ τῶν μωσαϊκῶν δαπέδων ρωμαϊκῆς ἢ βυζαντινῆς ἐποχῆς ποὺ εὑρέθησαν τὰ τελευταῖα αὐτὰ ἔτη εἰς τὴν Πόλη, τὴν Πάνορμον τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ ἀλλαχοῦ. Ἀνέπτυξε τὸ θέμα του μὲ πολλὴν ἐπιστημονικότητα. Ἰδιάζον ἐνδιαφέρον παρουσίασαν καὶ ἐκίνησαν τὸν γενικὸν θαυμασμὸν αἱ προβληθεῖσαι ἔγχρωμοι εἰκόνες τῶν παραστάσεων ποὺ ἀπεκαλύφθησαν εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Ἀμερικανοῦ Θωμᾶ Οὐατεμόρε καὶ ἀργότερον ὑπὸ τῶν διαδεχθέντων αὐτόν. Ἐθαυμάσθησαν αἱ παραστάσεις τοῦ ἐσωνάρθηκος, τοῦ κυρίως ναοῦ καὶ τοῦ γυναικωνίτου τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἰδίως δὲ ἡ Δέησις. ὡς καὶ οἱ Σταυροὶ καὶ ὁ ἐσωτερικὸς διάκοσμος τοῦ ναοῦ τῆς Παμμακαρίστου, τοῦ «Φετχιὲ» τζαμὶ τῶν Τούρκων καὶ ἤδη Μουσείου τοῦ ναοῦ τῆς Μονῆς τῆς Χώρας (Καχριέ), Μουσείου ἐπίσης ὅπως καὶ τοῦ Παντοκράτορος, τοῦ «Ζεϊρὲκ Κλίσε» τζαμί.

Ἐνδιαφέρουσα ἦτο καὶ ἡ δευτέρα, χθές, διάλεξις τοῦ κ. Ντιρίμτεκιν «Αἱ τοιχογραφίαι τῶν βυζαντινῶν ναῶν τῶν λαξευμένων ἐντὸς Μονολίθων τῆς Καππαδοκίας», τὰς ὁποίας πρῶτος περιέγραψε ὁ Ἀναστάσιος Λεβίδης ἐκδώσας ἔργον τὸ 1899 καὶ περὶ τῶν ὁποίων ναῶν, ποὺ οἱ ἄλλοτε ἐκεῖ ὁμογενεῖς τῆς Σινασοῦ ὠνόμαζον «πετροκομμένους», σημαντικώτατον, ἐπιστημονικὸν ἔργον ἐξέδωσε πρὸ πενταετίας ὁ ἐν Λονδίνῳ πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος κ. Σεφεριάδης. Ζωηρὸν ἐνδιαφέρον προεκάλεσαν ἀμφότεραι αἱ διαλέξεις τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Μουσείου Ἁγίας Σοφίας καὶ ἐφόρου τῶν χριστιανικῶν ἀρχαιοτήτων καὶ ἐδόθη ἡ εὐκαιρία νὰ ἐκδηλωθῇ ἡ πρὸς αὐτὸν ἐκτίμησις διὰ τὴν στοργήν του πρὸς τὰ ἐν Τουρκίᾳ βυζαντινὰ μνημεῖα Ἱστορίας καὶ Τέχνης.

Στ. Π.

12. ***Στοιχεῖα ἀπογραφῆς.*** Μὲ ἀκούραστη ἐπιμονή, μὲ ἀλύγιστη θέληση, ἡ Ἑταιρεία Θρακικῶν Μελετῶν συνεχίζει τὸ ἔργο της καὶ προβάλλει τὶς ποικίλες δραστηριότητές της στὴν ἑλληνικὴ πνευματικὴ κοινωνία. Σήμερα ἔχω κοντά μου, γιὰ νὰ τὰ σχολιάσω, διάφορα μικρὰ δημοσιεύματά της, εἴτε ἀνάτυπα ἀπὸ τὸ «Ἀρχεῖον» της, εἴτε ἀπὸ τὴν σειρὰ τῶν αὐτοτελῶν δημοσιευμάτων της. Ἐτίμησα πολλὲς φορὲς τὸν κύριο καὶ ἀκούραστο μοχλὸ τοῦ ἔργου αὐτοῦ, ἀλλὰ δὲν πειράζει, νομίζω, νὰ τὸν τιμήσουμε κι' ἄλλη μιὰ φορά: ὁ Πολύδωρος Παπαχριστοδούλου, ποὺ γιὰ χάρη τῆς τοπικῆς πατρίδας

του ἔγινε κάτι σὰν Ἀπόστολος καὶ Διδάχος, ποὺ ὅπου πάει κι' ὅπου σταθεῖ προσηλυτίζει ἀνθρώπους γιὰ νὰ πραγματώσει τὴν Ἰδέα του, νὰ συντελέσει στὴν ἐπιβίωση ἑνὸς κόσμου : ἐκείνου ποὺ ἔχει ἰδιαίτερα δικαιώματα στὴν μνήμη μας, ἐκείνου ποὺ εἶναι πηγὴ «λαῶν καὶ χρόνων», τοῦ κόσμου τῆς Θράκης. Μέρος ἀπὸ τὴν μεγάλη αὐτὴν ἑλληνικὴ περιοχὴ παρασύρθηκε ἀπὸ φαινόμενα ποὺ ξεπερνοῦσαν τὶς δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἔμπῆκε γιὰ πάντα στὴν ἱστορία μέρος της ὑπακούει στοὺς ἀδήριτους ἀφομοιωτικοὺς νόμους ποὺ ρυθμίζουν τὰ πεπρωμένα τῶν τοπικῶν πατρίδων μέσα στὶς μεγάλες δομάδες τῶν πατρίδων, καὶ σιγὰ - σιγὰ χάνει τὸ ἰδιαίτερο χρῶμα του : ὁ Πολύδωρος Παπαχριστοδούλου, μὲ ἐκλεκτοὺς καὶ ἐμπνευσμένους συνεργάτες, μὲ τὴν συναντίληψη σημαντικῶν ἐθνικῶν παραγόντων, μὲ τὴν συμπαράσταση, μικρὴ ἢ μεγάλη, ποτὲ ἀρκετὴ κατὰ τὴν κρίση του, ἰδιωτῶν, ὀργανισμῶν, τῆς Πολιτείας, ἀκατάβλητος, πολυμήχανος, μαχητικός, φροντίζει νὰ εἶναι τὸ ἐγερτήριο ὅλων μας γιὰ τὴν ἐκπλήρωση μιᾶς, τουλάχιστον, ἐθνικῆς ὀφειλῆς.

Πρόσφατα ἀκόμη ὁ Ἠλίας Βενέζης μᾶς ἐθύμιζε τὸ ἔργο τῆς Μέλπως Μερλιὲ καὶ τῶν συνεργατῶν της στὸ Κέντρον Μικρασιατικῶν Σπουδῶν. Βέβαια οἱ ἀφοσιώσεις αὐτὲς δὲν μποροῦν νὰ ἀναπληρώσουν ὅ,τι θὰ εἴταν ἡ ἔγκαιρη καὶ ὀργανωμένη μέριμνα τῆς Πολιτείας στὰ ζητήματα αὐτά, ἀλλὰ ἀπὸ κάποιες ἀπόψεις τὴν ξεπερνοῦν : γιατὶ συχνὰ ἀπὸ τὴν λειτουργία τῶν κρατικῶν θεσμῶν λείπουν ἡ φλόγα, ὁ ἐνθουσιασμὸς ποὺ εἶναι κάποτε ἀπαραίτητα γιὰ νὰ ἀποδώσει, ἰδίως σὲ τομεῖς πνευματικούς, ἡ θέληση ἡ ἀρχικὴ τοῦ νομοθέτη. Ἡ περίφημη ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία, ποὺ ἐστάθηκε γενικὰ ὁ καλός, ἀλλὰ κάποτε καὶ ὁ κακός, δαίμονας τοῦ νεώτερου ἑλληνισμοῦ, ἔπαιξε, στὴν περίπτωση αὐτήν, καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ παίζει ἕναν ρόλο ἐξαιρετικὰ χρήσιμο : ὅ,τι θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχε γίνει πρὶν ἀπὸ δεκαετηρίδες, ἀμέσως μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση καὶ τὴν σύσταση τῆς ἑλληνικῆς Πολιτείας, ἡ μεγάλη ἐθνικὴ ἀπογραφὴ ποὺ θὰ κατέγραφε τοὺς θησαυροὺς τῆς ἐθνικῆς μας μνημοσύνης πρὶν τοὺς ἀφανίσει ὁ χρόνος, ὅ,τι ἀμέλησε ἄστοργα ἡ Πολιτεία, ἀφήνοντας νὰ χαθοῦν ἀνεπανόρθωτα θησαυροὶ ποὺ θὰ εἴταν σήμερο γιὰ μᾶς ὕλη ζωῆς καὶ προκοπῆς, τὸ ἔκανε, σὲ κάποιο ποσοστὸ τουλάχιστον, καὶ ὕστερα ἀπὸ τὸ πολύχρονο μάργωμα τοῦ νεοκλασικισμοῦ, ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία. Ἂν καὶ ἡ δική μας γενιὰ περάσει καὶ φύγει χωρὶς νὰ ὁλοκληρώσει, ἤ, ἐπιτέλους, νὰ προπαρασκευάσει τὴν ἐθνική μας αὐτὴ ἀπογραφή, τὸ κακὸ θὰ ἔχει γίνει πιὰ ἀνεπανόρθωτο : μνημεῖα, γλῶσσα, ἔθιμα, θὰ ἔχουν παρασυρθεῖ ἀπὸ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου, καὶ ἐπάνω στὸν χῶρον αὐτὸν ποὺ κάποτε ἐξέθρεψε τὴν παράδοση καὶ τὸ νόημά της, θὰ εἶναι στημένα ἄρριζα τὰ τεκμήρια ἑνὸς πνευματικοῦ νεοπλουτισμοῦ, πού, ἀλήθεια, δὲν μᾶς ἀξίζει καὶ ποὺ δὲν μᾶς ἀντιπροσωπεύει οὐσιαστικά.

Αὐτῆς τῆς ἐθνικῆς ἀπογραφῆς στοιχεῖα μᾶς προσφέρει ἡ Ἑταιρεία Θρακικῶν Μελετῶν μὲ τὰ συνεχιζόμενα δημοσιεύματά της. Δὲν θὰ ἐκταθῶ

σὲ πολλά, γιατὶ ἄλλα μὲ βρίσκουν ἀπαράσκευο ἢ ἀναρμόδιο, ἄλλα θὰ τὰ ξαναπιάσουμε ἐξαφορμῆς τοῦ ἀντίστοιχου τόμου τοῦ ὁποίου εἶναι ἀνάτυπα, καὶ καὶ ἄλλα ἀναφέρονται σὲ θέματα αὐχμηρά· συγκρατῶ δύο: ἕνα μελέτημα τοῦ κυρίου Εὐαγγέλου Καμαριανάκη γιὰ τὸ Βιζυηνό, καὶ μία ἄλλη σύντομη προσωπικὴ ἐντύπωση ἀναφορικὰ μὲ τὸ Βλάσιο Βαβριηλίδη γραμμένη ἀπὸ τὸν κύριο Χαρίτωνα Μισαηλίδη. Βέβαια, ὅταν ζητῶ ἐπίμονα τὴν ἀπογραφὴ τῶν κεφαλαίων μας, σκέπτομαι ἰδίως τὴν παρουσίαση τοῦ ὑλικοῦ ποὺ ἔχει μείνει στὴν ἀφάνεια, ἢ ποὺ δὲν ἔχει ἀκόμη τακτοποιηθεῖ: ἡ μονογραφία, μικρὴ ἢ μεγάλη, ἀποτελεῖ ἕνα στάδιο πιὸ προχωρημένο· ὡστόσο, μικρὲς ἐργασίες ποὺ νὰ παρουσιάζουν ἄφθονη βιβλιογραφικὴ τεκμηρίωση ἢ προαγωγὴ ἀνεκμετάλλευτου ὑλικοῦ, ὅταν ἀναφέρονται σὲ καίρια ἀντικείμενα τῆς μεταγενέστερης ἐθνικῆς μας ζωῆς, μπορεῖ κανεὶς νὰ θεωρήσει ὅτι ἀποτελοῦν προπαρασκευαστικὰ στάδια τῆς ἀπογραφῆς. Ἀπὸ τὶς ἀπόψεις αὐτές, λοιπόν, ὅσο καὶ ἀπὸ ἄλλες ἄσχετες ἀπὸ τὴν τοποθέτησή μας αὐτήν, ἔχουμε κάθε λόγο νὰ δεχόμαστε πρόθυμα τὶς τέτοιες συμβολές.

Ἔτσι, ὁ Βλάσης Γαβριηλίδης. Ἀπέχουμε πάρα πολὺ ἀκόμη ἀπὸ τὴν ὥρα ὅπου θὰ μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι τὸν γνωρίζουμε, ἢ μάλιστα, ὅτι ἔχουμε ἐξοφλήσει τὴν ὀφειλή μας ἀπέναντί του. Ὅ,τι μᾶς ἐδόθηκε ὡς τώρα γι᾽ αὐτὸν εἶναι ἀποσπασματικὸ ἢ περιστατικὸ ἢ ἀνεκδοτολογικό· ἡ μοναδική του παρουσία μέσα στὴ κοινωνική μας ἱστορία, ἡ ἀποφασιστικὴ ἐπίδραση τὴν ὁποίαν ἐξάσκησε ἐπάνω στὴν ἐξέλιξη τῆς ἑλληνικῆς δημοσιογραφίας, τὸ προσωπικό του στοιχεῖο μέσα σὲ ὅλα αὐτά, εἶναι θέματα ποὺ μένουν νὰ ἐξετασθοῦν. Ἡ ἐργασία τοῦ κ. Μισαηλίδη, γραμμένη μὲ πάθος, ἀγγίζει πολλὲς ἀπὸ τὶς ἀπόψεις ὅσες ἀνέφερα, χωρίς, φυσικά, νὰ ἐξαντλεῖ καμμία· ὡστόσο ὁ θερμὸς τόνος της ἀποτελεῖ μία πολὺ χρήσιμη μαρτυρία, ἤ, ἀκριβέστερα, ἕνα πολὺ χρήσιμο τεκμήριο γιὰ τὴν ζωντάνια τῶν συστατικῶν ποὺ ἀπαρτίζουν τὸ ἔργο καὶ τὴν πολλαπλῆ προσωπικότητα τοῦ Γαβριηλίδη.

Ὅσο γιὰ τὸν Βιζυηνό, θὰ ἤθελα ἀμέσως νὰ πῶ ὅτι ἡ ἐργασία τοῦ κυρίου Καμαριανάκι μοῦ ἄρεσε· δὲν ἐγνώριζα ὡς σήμερα τὸν συγγραφέα της ἀπὸ ἄλλες δημοσιεύσεις του, καὶ συμπεραίνω ὅτι θὰ εἶναι νέος, ἐξηγώντας ἔτσι τὸν κάποιον στόμφο ποὺ προβάλλει πότε πότε μέσα στὸ ὕφος του, τὸν πλοῦτον τῶν ἐπιθέτων του, ὁ ὁποῖος εἶναι πενία ὕφους καὶ ἐκφράζει πενία στοχασμοῦ, τὴν μονομέρειά του. Μὰ ἀνεξάρτητα ἀπὸ αὐτά, ποὺ θεραπεύονται, χαίρομαι νὰ ἐπισημάνω μέσα στὸ μικρὸ τοῦτο μελέτημα μερικὰ χαρίσματα ποὺ δὲν διδάσκονται: ὁ συντάκτης του ἔχει εὐαισθησία καὶ εἰλικρίνεια. Πάντως, διαπιστώνουμε ἐδῶ γιὰ ἄλλη μία φορὰ ὅτι ἡ παρουσία τοῦ Βιζυηνοῦ εἶναι ζωντανὴ στὴν πνευματική μας κοινότητα. Ἡ διαπίστωση αὐτὴ μόνη της, καὶ μάλιστα προκειμένου γιὰ τὸ ἑλληνικὸ ἀναγνωστικὸ κοινό, δὲν ὁδηγεῖ σὲ τίποτε, δὲν ἀποτελεῖ ἀμάχητο τεκμήριο· συνδυασμένη ὅμως μὲ ἄλλες παρατηρήσεις μᾶς φέρνει μὲ σχετικὴ ἀσφάλεια στὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ Βιζυηνὸς

ἄγγιξε μὲ τὸ ἔργο του καίρια σημεῖα τῆς ἑλληνικῆς φιλοκαλίας καὶ τοῦ νεοελληνικοῦ νοῦ καὶ τοὺς ἔδωσε μορφὴ ἄξια νὰ ἐπιζήσει. Γιὰ πόσους ἀπὸ τοὺς λογοτέχνες θὰ ἐτολμοῦσε κανεὶς νὰ ἐκφέρει παρόμοια κριση ;

«Βῆμα» ***Κ. Δημαρᾶς***

13. ***Τὸ σκευοφυλάκιο τῆς Ἁγίας Σοφίας.*** Ἀπὸ τὰ παραρτήματα τῆς Ἁγίας Σοφίας τῆς Πόλης τὸ ὀλιγώτερον γνωστὸν εἶναι τό σκευοφυλάκιό της. Ἔμεινε καὶ μένει ἀκόμη, σχεδὸν ἄγνωστο. Σ' αὐτὸ ἐφυλάσσοντο τὰ ἱερὰ σκεύη τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας : ἄμφια, μυροδοχεῖα, κειμήλια καὶ ἄλλα. Εὑρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὸν ναὸ βορειοανατολικὰ τῆς γωνίας τοῦ ἀριστεροῦ του κλίτους. Εἶναι μιὰ κυλινδρικοῦ σχήματος διώροφος οἰκοδομή, μὲ διάμετρον 15 μέτρων καὶ ὕψος 17 μέτρων, πλινθόκτιστη, μὲ μολυβδοσκεπῆ θόλο. Τὸ σχῆμα της θυμίζει τὴ ροτόντα τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Θεσσαλονίκης. Γιὰ τὸ Σκευοφυλάκιο τοῦτο ἐδημοσίευσε σύντομη μελέτη του ὁ διευθυντὴς τοῦ μουσείου τῆς Ἁγίας Σοφίας κ. Φεριντοὺν Ντιρίμπτεκιν, ποὺ ἐδημοσίευσεν ἐξ ἄλλου καὶ ἄλλες μελέτες του σχετικὲς μὲ τὸ Μεγάλο Ναὸ καὶ ἀπὸ τὶς ὁποῖες μιὰ εἶναι γιὰ τὶς μπρούτζινες θύρες του, στὶς ὁποῖες διακρίνεται ὁ βυζαντινὸς σταυρὸς καὶ ἄλλη γιὰ τὴν ὑπόγεια οἰκοδομή του, ποὺ φαίνεται ὅτι ἦτο καλουμπάριον (κοιμητήριο). Ἡ οἰκοδομὴ τούτη εὑρίσκεται στὸ βόρειο τμῆμα τοῦ περιβόλου τῆς Ἁγίας Σοφίας, ἐκείνου πού οἱ Τοῦρκοι ὀνομάζουν «Βεζὺρ Μπαχτσεσὶ» (κῆπο τοῦ Βεζύρη). Μετὰ τὴν Ἅλωσι, ἡ ὑπόγεια τούτη οἰκοδομὴ δὲν ἐχρησιμοποιήθη. Ἐγέμισε βαθμηδὸν μὲ νερὰ τῆς βροχῆς καὶ ἀργότερα ἐπάνω ἀπὸ τὸ ἀναφερόμενο κτίριο, ποὺ εἶναι εἶδος κατακόμβης, ἠνοίχθη στόμιο πηγαδιοῦ καὶ ἐχρησιμοποιεῖτο τὸ νερό του.

Πολλὰ ἀποδεικνύουν ὅτι τὸ Σκευοφυλάκιο εἶναι ἀρχαιότερο τῆς Ἁγίας Σοφίας. Ἀπόδειξις τούτου δὲν εἶναι μόνον τὸ γεγονός, ὅτι δὲν τὸ ἀναφέρει ὁ ἱστορικὸς Προκόπιος τῆς ἐποχὴς τοῦ Ἰουστινιανοῦ, τοῦ κτήτορος τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας, ποὺ περιγράφει μὲ λεπτομέρειες τὸ κτίσιμό της καὶ δὲν κάμνει λόγο γι' αὐτό. Ἡ ἀρχιτεκτονική του εἶναι διαφορετικὴ ἀπὸ κείνη τῆς Ἁγίας Σοφίας, ὅπως καὶ τὰ ὑλικὰ μὲ τὰ ὁποῖα ἐκτίσθη. Καὶ ὁ Ντιρίμτεκιν ἐξακρίβωσε τώρα ἐκεῖνο ποὺ ἐπρόσεξε ὁ Ἀντωνιάδης, ὁ συγγραφέας τοῦ ἔργου «Ἔκφρασις τῆς Ἁγίας Σοφίας», ποὺ παρετήρησεν, ὅτι τὰ τοῦβλα μὲ τὰ ὁποῖα ἐκτίσθη τὸ Σκευοφυλάκιο πολὺ διαφέρουν στὸ μέγεθος καὶ στὸ χρῶμα ἀπὸ ἐκεῖνα τοῦ Μεγάλου Ναοῦ. Εἶναι ἄλλης ἐποχῆς. Ἀρχαιότερο. Ἐχρησιμοποιεῖτο μέχρι τῆς Ἁλώσεως. Ὑπήγετο σ' ἕνα ἀπὸ τὰ σέκρετα (γραφεῖα) τοῦ Πατριαρχείου, ποὺ εἶχε τὴν ἕδρα του στὴν Ἁγία Σοφία. Διηυθύνετο ἀπὸ ὀφφικιάλο, τὸν Μέγα Σκευοφύλακα, ποὺ ἦτο συνήθως Διάκος ἢ ἱερέας καὶ εἶναι γνωστόν, ὅτι ἐπανειλημμένος συνέβη, Μέγας Σκευοφύλαξ νὰ ἐκλεγῆ ἀργότερα Πατριάρχης. Ὁ Μέγας Σκευοφύλαξ μέχρι τοῦ Ἰσαακίου Κομνηνοῦ (1057-1059) διωρίζετο ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα, κατόπιν ὅμως ἀπὸ τὸν Πα-

τριάρχη, ἦτο δὲ πάντοτε ὑποχρεωμένος νὰ ὑποβάλλη κάθε χρόνο στὸν Πατριάρχη κατάλογο τῶν ὅσων ἐφυλάσσοντο στὸ Σκευοφυλάκιο, ἕνα δὲ ἀπὸ τὰ προνόμια τοῦ Μεγάλου Σκευοφύλακος ἦτο νὰ διαβάζη τὸ Εὐαγγέλιο κάθε Μεγάλο Σάββατο. Μετὰ τὴν Ἅλωση τὸ Σκευοφυλάκιο τοῦτο ἤλλαξε καὶ ἐμφάνισιν ἀκόμη, κυρίως δὲ ἐπὶ σουλτάνου Μαχμοὺτ τοῦ Α΄ (1730-1754), ὁπότε ἄνοιξαν σ᾽ αὐτὸ παράθυρα. Ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ διαφόρους σκοπούς, τὸ δὲ 1675, Γάλλος ταξιδιώτης, ποὺ ἐπεσκέφθη τὴν Κωνσταντινούπολι, τὸ εὗρῆκε νὰ τὸ ἔχουν ἀποθήκη ἀχύρου γιὰ τὰ ἄλογα τῶν ἐκεῖ πλησίον σουλτανικῶν ἀνακτόρων τοῦ Τόπκαπου, ἐνῶ τὸ 1847 ἦτο ἀποθήκη βιβλίων, τώρα δὲ εἶναι γεμᾶτο μὲ χώματα καὶ συντρίμματα μαρμάρων. Κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ ἱστορικοῦ τούτου Σκευοφυλακίου, ἔκτισε Σκευοφυλάκιο τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, ὅταν πλέον ὁριστικῶς ἐγκατεστάθη στὸ Φανάρι. Εἶναι λιθόκτιστος πύργος, «γκιαβγκίρι» καὶ ἐκτίσθη γιὰ νὰ φυλάσσωνται σ᾽ αὐτόν, ὅ,τι πολύτιμο ἔχει τὸ Πατριαρχεῖο καὶ τὰ δοχεῖα μὲ τὸ Ἅγιον Μύρον. Δὲν εἶναι πολὺ γνωστὸν πότε ἀκριβῶς ἐκτίσθη τὸ σκευοφυλάκιο τοῦτο γιὰ προφύλαξη κυρίως ἀπὸ πυρκαϊὲς τῶν πολυτίμων βυζαντινῶν καὶ μεταβυζαντινῶν ἀμφίων εἰκόνων καὶ κειμηλίων τοῦ Πατριαρχείου, πυρκαϊὲς ποὺ τόσον συχνὲς ἦσαν ἄλλοτε στὴν Πόλη, ὑπῆρχεν ὅμως τὸ 1738. Ὁ Ἀθανάσιος Κομνηνὸς Ὑψηλάντης, στὸ ἔργο του «Τὰ μετὰ τὴν Ἅλωσιν», περιγράφει τὴν μεγάλη τοῦ ἔτους ἐκείνου πυρκαϊά, ποὺ κατέστρεψε τὸ Φανάρι καὶ πληροφορεῖ ὅτι ἐκάησαν τότε καὶ τμήματα τοῦ Πατριαρχείου καὶ πολλοὶ κώδικές του, ποὺ δὲν ἐπρόφθασαν νὰ τοὺς βάλουν στὸ «λιθόκτιστο σκευοφυλάκιο», θεῖῳ ἐλέει ὅμως προσθέτει, δὲν ἐκάησαν ἡ ἐκκλησία, οὔτε τὰ κελλία τῶν ἐφημερίων, οὔτε τὸ συνοδικόν. Τὸ σκευοφυλάκιο τοῦτο, ποὺ εἶναι μικρὸ βυζαντινὸ μουσεῖο, διωργάνωσε, κληθεὶς ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Φωτίου, ὁ σεβαστὸς καθηγητὴς καὶ ἀκαδημαϊκὸς κ. Γ. Σωτηρίου.

Στ. Π.

15. ***Τὸ Αὐτονομιακὸ καθεστὼς τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας*** (Βορείου Θράκης) ***καὶ ἡ τύχη τοῦ Ἑλληνισμοῦ.*** Ὁ Ρωσσοτουρκικὸς πόλεμος τοῦ 1878 ἔληξε μὲ τὴ συνθήκη τοῦ Ἁγ. Στεφάνου. Τότε ἡ Φιλιππούπολη διετέλεσε πρωτεύουσα τῶν χωρῶν, ποὺ ἀπελευθερώθηκαν ἀπὸ τὸν Τουρκικὸ ζυγό. Ἡ περίοδος αὐτὴ κράτησε λίγο καὶ τὴ διοίκηση εἶχε ὁ πρίγκηπας Ρῶσος Κορσακώφ. Στὴ Φιλιππούπολη συντάχθηκαν οἱ πρῶτοι νόμοι, ποὺ μέρος τους σχεδιάστηκε στὸ Σίστοβο, τὴν πρώτη ἕδρα τῆς Ρωσικῆς κατοχῆς, ὅπου ἔγιναν οἱ πρῶτες γιορτὲς τοῦ νέου βουλγαρικοῦ Κράτους. Μὲ τὴ συνθήκη τοῦ Βερολίνου 13 Ἰουλίου 1878 σχηματίσθηκε ἡ Βόρειος Θράκη μὲ τόνομα Ἀνατολικὴ Ρωμυλία (Roumelie Orientale) ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ Σουλτάνου μὲ δική της ἐθνοφυλακὴ καὶ χριστιανὸ ὀρθόδοξο διοικητή, μὲ πρωτεύουσα τὴ Φιλιππούπολη. (Βλ. Ὀργανικὸ χάρτη ἔκδοση Γαλλιστὶ καὶ με-

τάφραση ὡς καὶ 'Οργανικὸς Νόμος. Κ. Μ. Καραβοκυρὸς δικηγόρος μεταφραστής. 'Εκδότης 'Αθαν. Νικολαΐδης. Διευθ. ἐφημ. Φιλιππουπόλεως 1879).

Τότε ἐξελέγη διεθνὴς ἐπιτροπεία γιὰ νὰ συντάξη τὸν 'Οργανικὸ χάρτη τῆς αὐτονόμου ἐπαρχίας καὶ ν' ἀποτελειώση τὸ ἔργο τοῦ Καταστατικοῦ χάρτη τῆς 'Ηγεμονίας. Οἱ μειονοψηφίες εἶχαν 1) τὸ δικαίωμα ν' ἀποστείλουν δικούς των βουλευτὰς μέσα στὴ βουλὴ ἀνάλογη μὲ τὸν πληθυσμό τους 2) νὰ μετέχουν στὶς διοικητικὲς θέσεις, νὰ ἐκπαιδεύουν τὰ παιδιά τους στὴ μητρική τους γλῶσσα σὲ ξεχωριστὰ σχολεῖα καὶ νὰ τελοῦν τὰ θρησκευτικά τους καθήκοντα στὴ γλῶσσα τους. 'Επίσημες γλῶσσες ὡρίσθηκαν τρεῖς : ἡ Βουλγαρική, ἡ Τουρκική, ἡ 'Ελληνικὴ ἐπὶ πλέον δὲ καὶ ἡ Γαλλική. Κάθε νόμος, κάθε διοικητικὴ διαταγὴ συντάσσονταν στὶς τέσσαρες αὐτὲς γλῶσσες. Κι' ἄρχισε μιὰ ἐλευθερία, μιὰ ἰσονομία καὶ ἡ χώρα ἄρχισε νἀναλαμβάνη μὲ τὸ φυσικό της πλοῦτο καὶ τὴν εἰρήνη, γιατὶ εἶναι ἡ πιὸ εὔφορη χώρα τῆς Χερσονήσου.

'Ο 'Αλέξανδρος Βογορίδης ἢ 'Αλέκο—Πασᾶς, Βούλγαρος ἀπὸ καταγωγῆς, διωρίσθη πρῶτος ἡγεμόνας τῆς ἐπαρχίας. Εἴταν υἱὸς τοῦ Στεφάνου Βογορίδου ἡγεμόνος Σάμου. 'Ο 'Αλέκο Πασᾶς ἔθεσε σἀφαρμογὴ τὸν Χάρτη τῆς ἡγεμονίας διορίζοντας τοὺς ἐξ γενικοὺς γραμματεῖς ἤτοι τοὺς 'Υπουργούς του, ὅλους Βουλγάρους, καὶ κυβερνοῦσε σύμφωνα μὲ τὶς ὑποδείξεις τῆς Ρωσίας καὶ τὴν ἐπιθυμία τοῦ Βουλγαρικοῦ λαοῦ, ποὺ εἶχε τὴν πλειοψηφία.

Τότε συνέβησαν ἐνέργειες γιὰ τὴν ἄμεση ἕνωση τῆς ἡγεμονίας μὲ τὴν Βουλγαρία. 'Ο ἡγεμὼν Βογορίδης ἐπενέβη στὴν καταβολὴ τῶν ἐνεργειῶν αὐτῶν. 'Η παρέμβασή του παρεξηγήθηκε καὶ ἔπεσε στὴ δυσμένεια τῆς Ρωσίας.

Κιᾶμα πέρασαν τὰ πέντε χρόνια τῆς θητείας του ἀντικαταστάθηκε μὲ τὸν γραμματέα Κρέστοβιτς ποὺ ἦταν γνωστὸς μὲ τὸ ὄνομα Γαβριὴλ Πασᾶς. Κι' αὐτὸς εἶταν ἕνας ἐξελληνισμένος Βούλγαρος. 'Αλλὰ οἱ Βούλγαροι δὲν ἦσαν ἱκανοποιημένοι ἀπὸ τὴν ἡγεμονία μὲ ἴσα δικαιώματα τῶν 'Ελλήνων καὶ Τούρκων. "Ετσι ἄρχισαν νὰ καταστρατηγοῦν τὸν Καταστατικὸ Χάρτη τῆς 'Ηγεμονίας. Πρῶτα δὲν διώριζαν "Ελληνας ὡς ὑπαλλήλους. Δὲν τοὺς προσελάμβαναν στὴ Χωροφυλακὴ καὶ στὸ στρατό, οὔτε ὡς δικαστὰς καὶ ἀστυνομικούς. Τοὺς ἀπέλυαν ἀπὸ παντοῦ γιὰ νὰ μὴ εὑρίσκωνται μέσα στὰ στελέχη τῆς διοικήσεως, ποὺ θὰ ἀπέβαιναν ἐμπόδιο στὰ σχέδια τῶν Βουλγάρων γιὰ τὴν καταβρόχθιση τῆς Βορείου Θράκης. Οἱ "Ελληνες ὅμως κατεῖχαν τὰ σκῆπτρα στὸ ἐμπόριο, στὴ βιομηχανία, στὰ ἐπαγγέλματα, στὰ ἐσνάφια, στὴν ἐκπαίδευση. Αὐτὴ ἡ ζωτικότητα τσῦ 'Ελληνισμοῦ τῆς 'Ανατολικῆς Ρωμυλίας προκαλοῦσε τὸ φθόνο καὶ τὸ μῖσος τῶν Βουλγάρων κἐπετάχυνε τὸ πραξικόπημα κατὰ τῆς χώρας αὐτῆς καὶ τῶν ἐλευθεριῶν της. Στὰ 1885 ἔγινε μιὰ ἀναίμακτη ἐπανάσταση καὶ τὸ καθεστὼς τῆς 'Ηγεμονίας, ποὺ τὸ κατωχύρωσεν ἡ ὑπογραφὴ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, καταλύθηκε οἰκτρῶς καὶ ὑβριστικῶς. 'Η προσωρινῶς σχηματισθεῖσα κυβέρνησις τοῦ ΣΤΡΑΝΣΚΗ ἐκήρυξε

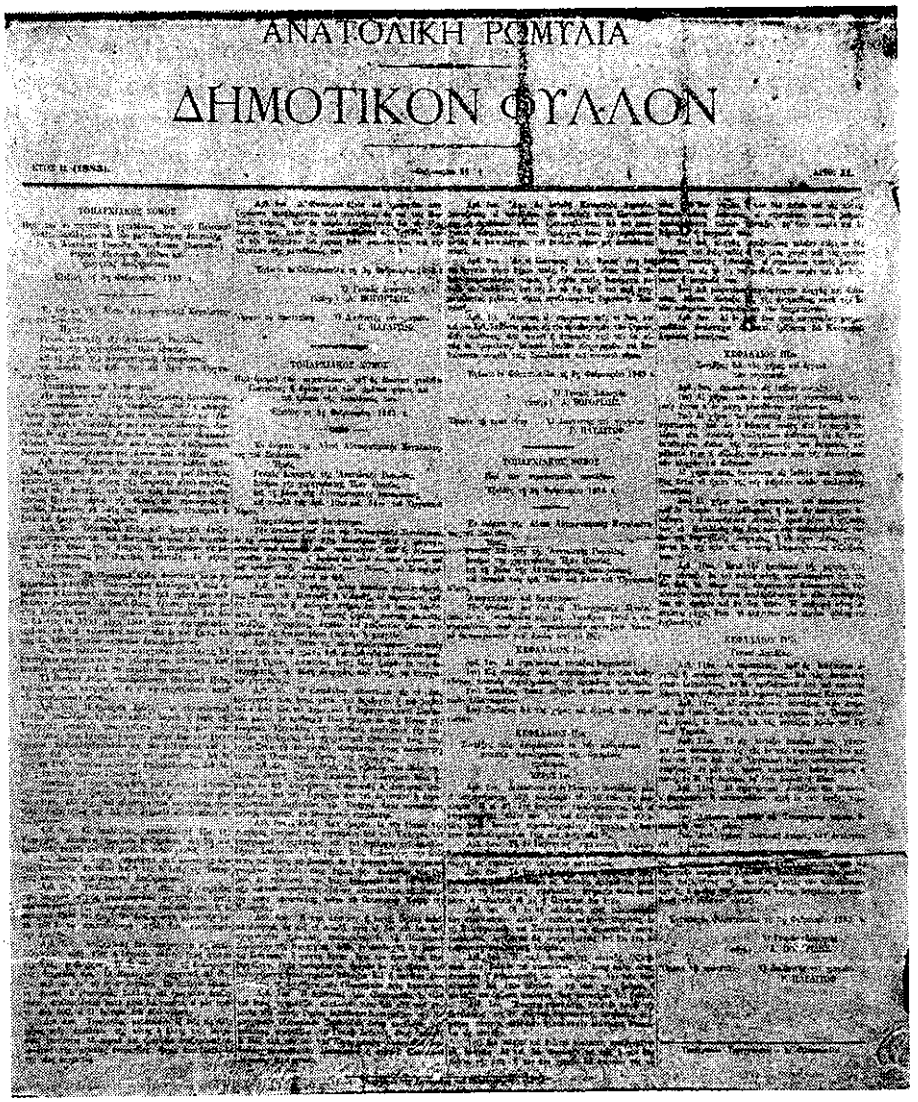
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΡΩΜΥΛΙΑ

ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ ΦΥΛΛΟΝ

Διάταγμα αὐτονομικὸ ἑλληνιστὶ τοῦ 1883

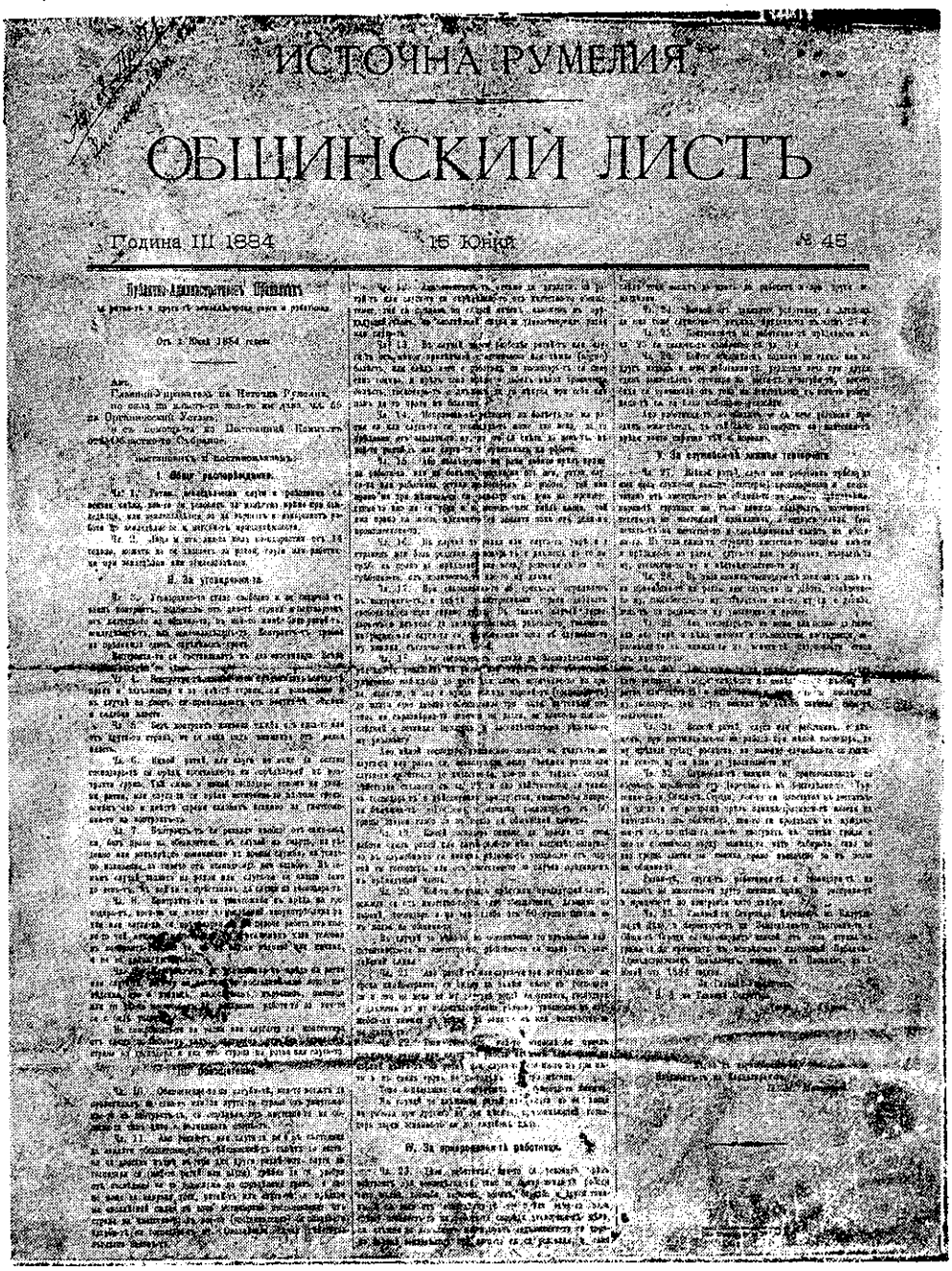

ИСТОЧНА РУМЕЛИЯ.

ОБЩИНСКИЙ ЛИСТЪ

Година III 1884 — 15 Юний — № 45

Диάταγμα αὐτονομικὸ βουλγαριστὶ τοῦ 1884

τὴν ἕνωση τῆς ἐπαρχίας μετὰ τῆς Βουλγαρίας. Ὁ ἡγεμὼν Ἀλέξανδρος Βάττεμβεργ μὲ ἕνα διάταγμα ἀνεγνώρισε τὴν ἕνωση καὶ ὠνόμασε ἡγεμόνα τὸν ἑαυτόν του καὶ τῆς Νοτ. Βουλγαρίας, ὅπως ὠνόμαζαν τὸν Βόρ. Θράκη τότε.

Ἡ ὑψηλὴ Πύλη διαμαρτυρήθηκε τότε γιὰ τὸ πραξικόπημα χωρὶς νὰ ξεσηκωθῆ καὶ στρατιωτικῶς νὰ ἐπέμβη. Οἱ Σέρβοι μόνο ἐκήρυξαν τὸν πόλεμο κατὰ τῆς Βουλγαρίας, καὶ ἡττήθηκαν. Ἡ Ἑλλὰς ἐπεχείρησε νὰ ἐπιστρατευθῆ, ἀλλὰ παρεμποδίστηκε ἀπὸ τὶς Μεγάλες Δυνάμεις.

Τότε μὲ τὴν παρέμβαση τῶν Μ. Δυνάμεων καταρτίσθηκε μιὰ Τουρκοβουλγαρικὴ Συνθήκη στὰ 1886, ποὺ ἀνεγνώρισε τὸν Ἀλέξανδρον ὡς Γενικὸν Διοικητὴν τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας γιὰ μιὰ πενταετία ἀντὶ τοῦ Κρέστοβιτς ποὺ καθηρέθηκε καὶ ἀνετέθη σὲ μιὰ Τουρκοβουλγαρικὴ Ἐπιτροπὴ νὰ ἀναθεωρήση τὸν Καταστατικὸ Χάρτη τῆς ἡγεμονίας χωρὶς ἀποτέλεσμα.

Τότε ἐφαρμόσθηκε τὸ Βουλγαρικὸ σύνταγμα καὶ οἱ Βουλγαρικοὶ νόμοι στὴ χώρα καὶ ἡ Ἀνατολ. Ρωμυλία ἀπετέλεσε μέρος τῆς Βουλγαρίας. Ὁ νέος ἡγεμὼν Φερδινάνδος ἀναγνωρίσθηκε διοικητὴς τῆς Ρωμυλίας. Στὰ δὲ 1908 κατελύθηκε ὁλότελα ἡ προσωνυμία τῆς ἐπαρχίας Ἀνατολικὴ Ρωμυλία.

Ἡ κατάλυσις τοῦ αὐτονομικοῦ καθεστῶτος τῆς Ρωμυλίας ὑπῆρξε ὠφέλιμος ἀπὸ Ἐθνικῆς ἀπόψεως διὰ τοὺς Βουλγάρους. Διὰ τοὺς Ἕλληνας (200 χιλ.) ὑπῆρξε καταστρεπτική. Διότι ἀπὸ τότε ἄρχισε ἕνας ὕπουλος ἢ φανερὸς πόλεμος ἀπὸ τὴν Βουλγαρικὴ Κυβέρνηση πρὸς ἐκβουλγαρισμὸν ἢ ἐκπατρισμὸν τῶν Ἑλλήνων τῆς χώρας, ποὺ ὑπῆρχαν ἐκεῖ ἀπὸ 2 1/2 χιλ. χρόνια. Τὸ σάρωμα τῶν Βουλγάρων ἀπὸ τὴ Μακεδονία μὲ τὰ ἀνταρτικὰ σώματα τῶν Ἑλλήνων, ἐπετάχυναν τὸ μοιραῖον τέλος τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Βορείου Θράκης.

Τὸ τέλος αὐτὸ ἦλθε στὰ 1906 μὲ τὸν βίαιο ἐξοντωμὸ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τὴν 16 Ἰουλίου μὲ τὴν ἁρπαγὴ τῶν σχολείων καὶ ἐκκλησιῶν τῶν Ἑλλήνων μὲ τὴν κατάργηση τῶν Ἑλληνικῶν Κοινοτήτων, μὲ τὴν ἁρπαγὴ τῶν 5 μητροπόλεων καὶ τὸν ἐκδιωγμὸν τῶν μητροπολιτῶν, μὲ τὸν φόνον καὶ τὸν διωγμὸν τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν ἁρπαγὴν τῶν περιουσιῶν των. Εἰς τὰ 1906 16 Ἰουλίου ἔπαυσε ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Βορείου Θράκης νὰ ὑπάρχη εἰς τὴν Ἑλληνικωτάτην αὐτὴν χώραν, ὅπως τὴν ἐγνώρισαν οἱ αἰῶνες, τὴν εἶδαν οἱ περιηγηταί, τὴν κατέγραψεν ἡ Ἱστορία. Ἔτσι ἐχάθησαν καὶ τὰ Ἑλληνικὰ τῆς Ροδόπης μοναστήρια μὲ τὰ κειμήλιά τους.

Τρεῖς πολέμους ἔκιτοε ἐκερδίσαμεν κατὰ τῶν Βουλγάρων καὶ ὄχι μόνον δὲν ἐτιμωρήσαμεν τοὺς ἀντιπάλους μας, ἀλλ' οὔτε καὶ ἐσώσαμεν τὸν ἐκβουλγαρισθέντα ἤδη Ἑλληνισμόν, ποὺ παρέμεινεν ἐκεῖ. Ὁ Βορειοθρακικὸς Ἑλληνισμὸς ἐξεμηδενίσθη, καὶ ἐχάθη ἕνας Ἑλληνικὸς κόσμος ποὺ τὸν ὕμνησαν οἱ αἰῶνες ὡς πολιτισμένον καὶ ἐκπολιτιστικὸν (Βλ. Λαμαρτῖνον).

Πολύδ. Παπαχριστοδούλου

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ

Ο ΡΟΥΜΑΝΟΣ ΛΑΟΓΡΑΦΟΣ OVID DENSUSIANU (1873-1938) ΚΑΙ Η ΣΧΟΛΗ ΤΟΥ

Τὸ προκείμενον ἄρθρον, ἀναφερόμενον εἰς τὴν ζωήν, τὸ ἔργον καὶ τὴν Σχολὴν τοῦ Ρουμάνου λαογράφου *Ovid Densusianu*, ἐγράφη διὰ νὰ συμπληρώσῃ τὴν παλαιότερον δημοσιευθεῖσαν μελέτην μου περὶ τῶν ἐν Ρουμανίᾳ λαογραφικῶν σπουδῶν [1].

*
* *

Ὁ Ὀβίδιος Ντενσουσιάνου *(Ovid Densusianu)*, υἱὸς τοῦ καθηγητοῦ τῆς ρουμανικῆς φιλολογίας καὶ γλώσσης ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Ἰασίου *Aron Densusianu*, ἐγεννήθη εἰς τὸ *Fagaras*, τὴν 30ὴν Δεκεμβρίου 1873 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὸ Βουκουρέστι τὴν 8ην Ἰουνίου 1938.

Μετὰ τὰς γυμνασιακὰς ἐν *Brasov* καὶ *Iaşi* σπουδάς του ἐνεγράφη εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἰασίου, ἔνθα ὑπὸ τὴν ἐπιμελῆ καθοδήγησιν τοῦ πατρός του ἐσπούδασε φιλολογίαν. Ἀποφοιτήσας τῆς Σχολῆς ταύτης κατὰ τὸ 1892 ὑπηρέτησεν ἐπὶ ἓν ἔτος ὡς βοηθητικὸς καθηγητὴς τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως ἐν Μποτοσανίῳ καὶ Φωξανίῳ, κατὰ δὲ τὸ 1893 μετέβη εἰς Γερμανίαν πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν του. Ἐκεῖ ἐπὶ δύο ἑξάμηνα παρηκολούθησε τὰς παραδόσεις τοῦ γνωστοῦ ρωμανιστοῦ *Adolf Tobler*, κατόπιν δὲ μετέβη εἰς Παρισίους, ἔνθα ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ ἐπιφανεῖ Γάλλῳ ρωμανιστῇ *Gaston Paris*, παρηκολούθησε δ' αὐτόθι καὶ τὰς παραδόσεις τῶν *A. Meillet* καὶ *I. Gilliéron*. Ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ Gaston Paris οὗτος συνέγραψε διδακτορικὴν διατριβὴν ἐπὶ τῆς γαλλικῆς μεσαιωνικῆς φιλολογίας ὑπὸ τὸν τίτλον: *«La prise de Cordres et de Sébille, chanson de geste du XIII·e siècle, Paris, 1895»*.

Ἐπιστρέψας εἰς τὴν πατρίδα του διωρίσθη κατὰ τὸ 1897 ἔκτακτος καθηγητὴς ἐν τῇ Φιλοσοφικῇ Σχολῇ τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου εἰς τὴν ἕδραν τῆς ρωμανικῆς φιλολογίας καὶ γλώσσης, μετατραπεῖσαν τὸ ἔτος 1901 εἰς ἕδραν τῶν ρωμανικῶν φιλολογιῶν. Τὴν ἕδραν ταύτην ἀκολούθως κατέλαβεν οὗτος ὡς τακτικὸς καθηγητής, κατόπιν σχετικῆς εἰσηγήσεως τοῦ ἐπιφανοῦς

1. Βλ. Ἀρχεῖον τοῦ Θρακικοῦ λαογραφικοῦ καὶ γλωσσικοῦ θησαυροῦ, τ. 18 (1953) σ. 193—205.

σλαβολόγου *I. Bogdan*, ἐλάμπρυνε δὲ καθ' ὅλην τὸν βίον του διὰ ποικίλης διδασκαλίας ἐκ τοῦ εὐρέως πεδίου τῶν ρωμανικῶν γλωσσῶν καὶ φιλολογιῶν.

Ἐν τῇ ρουμανικῇ φιλολογίᾳ ὁ Ὀβίδιος Ντενσουσιάνου ἐσημείωσεν ὅλως νέον σταθμόν. Ὡς γνωστόν, ὁ *Bogdan Petriceicu Hasdeu* εἶχε διανοίξει εἰς τὴν ρουμανικὴν φιλολογίαν τὸν δρόμον, ὁ ὁποῖος ὡδήγει πρὸς τὰς σλαβικὰς πηγάς, ὑπῆρξε δὲ αὐτοδίδακτος ἰδιοφυΐα εὐκόλως στρεφομένη εἰς διάφορα καὶ ποικίλα θέματα, ἤτοι τὴν ἱστορίαν, τὴν φιλολογίαν καὶ τὴν ποίησιν. Σοφὸς καὶ συνάμα καλλιτέχνης ὁ B. P. Hasdeu ἐπεχείρει πολλάκις τὴν λύσιν δυσκόλων προβλημάτων μετὰ καταπλησσούσης ζωτικότητος, εὐγλωττίας καὶ καυστικοῦ πνεύματος, ἰδιοτήτων ἀφοπλιζουσῶν τοὺς ἀντιπάλους του. Αἱ μεγάλαι ἀποστάσεις τοῦ χώρου καὶ τοῦ χρόνου οὐδεμίαν ἐπίδρασιν ἤσκουν ἐπ' αὐτόν, διότι ἡ πλουσία φαντασία καὶ ἡ διαλεκτικὴ αὐτοῦ δεινότης κατεσκεύαζον γεφύρας ὑπεράνω καὶ αὐτῶν τῶν ἀβύσσων. Ὁ B. P. Hasdeu ὑπῆρξε κατ' ἐξοχὴν ρωμαντικός[1]. Μετὰ τοῦτον ὁ *Ἀλέξανδρος Φιλιππίδης*, προπάντων δὲ ὁ *Ἀλέξανδρος Lambrior* καὶ ὁ *Tiktin* προσεπάθησαν νὰ διανοίξουν ἐν Ρουμανίᾳ νέας ὁδοὺς καὶ νέους—πραγματιστικοὺς—ὁρίζοντας εἰς τὰς φιλολογικὰς σπουδάς. Ὁ Ὀβίδιος Ντενσουσιάνου, τελειοποιηθεὶς εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἐργασίαν ὑπὸ τῶν ἐξαιρέτων ἐπιστημόνων Adolf Tobler καὶ Gaston Paris, ἀναχωρεῖ ἐκ τῆς λεπτολόγου καὶ ἀκριβολόγου ἐρεύνης τῆς πραγματικότητος μὲ σκοπὸν τὸν σχηματισμὸν συνθέσεων αὐστηρῶς ἐπιστημονικῶν. Ἡ θεμελιώδης του ἐργασία *«Histoire de la langue roumaine»* εἶναι μέγα ἐρευνητικόν, ἐν ταυτῷ δὲ καὶ συνθετικὸν ἔργον, εἰς τὸ ὁποῖον αἱ μεγάλαι καὶ στερεαὶ γραμμαὶ τῆς συνθέσεως συγκλίνουν κατὰ τρόπον ἀξιοθαύμαστον πρὸς τὰς πλέον αὐτηρῶς ἐξηλεγμένας λεπτομερείας. Τοῦ ἔργου τούτου ὁ πρῶτος τόμος ὑπὸ τὸν τίτλον *«Les origines»* ἐδημοσιεύθη τὸ ἔτος 1901, τὸ δὲ πρῶτον τεῦχος τοῦ δευτέρου τόμου κατὰ τὸ 1914: «Le seizième siècle (phonétique, morphologie). Τὸ δεύτερον τεῦχος τοῦ ἰδίου τόμου (Morphologie) τὸ ἔτος 1932 καὶ τὸ τρίτον (Morphologie, Syntaxe, Lexique) κατὰ τὸ 1938 (Paris, Libraire Leroux).

Ἐν τῇ προσπαθείᾳ τῆς προαγωγῆς τῶν ἐν Ρουμανίᾳ φιλολογικῶν σπουδῶν ὁ Ὀβίδιος Ντενσουσιάνου ἵδρυσε κατὰ τὸ 1904 ὁμοῦ μετὰ τοῦ ἐν Παρισίοις συμφοιτητοῦ του *I A. Candrea* ἑταιρείαν φιλολογικήν, ἐν ᾗ ἐνεγράφησαν ὡς ἑταῖροι καθηγηταί τινες τῆς μέσης παιδείας καὶ μερικοὶ τῶν καλυτέρων αὐτοῦ μαθητῶν. Αἱ συνεδριάσεις τῆς ἑταιρείας ταύτης ἐγίνοντο εἰς τὰς αἰθούσας τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου, αἱ δὲ συζητήσεις καὶ ἐπιστημονικαὶ ἀνακοινώσεις τῶν ἑταίρων ἐδημοσιεύοντο εἰς τὸ «Buletinul Societa-

1. Βλ. περὶ τούτου τὴν μελέτην τοῦ I. C. Chitimia, B. P. Hasdeu si problemele de Folclor, Bucur. 1953, II, σ. 23-54. Βλ. καὶ Cercetari Literare, τ. III, Bucur. 1939, σ. IX.

tii Filologice» (=Δελτίον τῆς Φιλολογικῆς Ἑταιρείας), ὅπερ, καίτοι μόνον ἐπὶ 4ετίαν ἐξεδόθη, ἐν τούτοις ἐπέτυχε, παραλλήλως πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ντενσουσιάνου, νὰ ἕλξῃ τὸ διαφέρον τοῦ κοινοῦ εἰς τὰς ὑπὸ τὸ νέον πνεῦμα κυριαρχουμένας φιλολογικὰς μελέτας. Τὸ καλύτερον καὶ ὡραιότερον ἐπίτευγμα τῶν ἐπιστημονικῶν τούτων προσπαθειῶν ὑπῆρξαν αἱ γλωσσικαὶ ἐξ αὐτοψίας ἔρευναι ἐν μέσῳ τοῦ λαοῦ καὶ τὸ «Dictionarul etimologic al limbii române· elemente latine» (=Ἐτυμολογικὸν Λεξικὸν τῆς ρουμανικῆς γλώσσης· λατινικὰ στοιχεῖα), συνταχθὲν ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ I. A. Candrea (1907-1914).

Χαρακτηριστικὸν προσέτι γνώρισμα τῆς ἀξιολόγου πνευματικῆς προσωπικότητος τοῦ Ντενσουσιάνου εἶναι καὶ ἡ κλίσις του πρὸς τὴν λογοτεχνίαν. Εἰς τὰς πανεπιστημιακάς του παραδόσεις, πλὴν τῶν προβλημάτων τῶν σχετικῶν πρὸς τὴν φωνητικήν, τὴν μορφολογίαν ἢ τὴν σύνταξιν τῶν ρωμανικῶν γλωσσῶν, οὗτος ἐπραγματεύετο κατ' ἔτος καὶ ἀπὸ ἓν κεφάλαιον τῆς λογοτεχνίας. Οὕτω κατὰ τὸ 1904 ἐδίδαξε καὶ ἐκήρυξε τὴν ἀξίαν τοῦ *γαλλικοῦ συμβολισμοῦ* καὶ ὑπεστήριξε μετὰ θέρμης τὴν θέσιν του ταύτην διὰ τοῦ περιοδικοῦ *«Vieata Noua»* (=Νέα Ζωή, 1905). Ὁ συμβολισμός, ἐπίστευεν, ἀπετέλει ἰδιόμορφον δημιουργίαν τοῦ λατινικοῦ πνεύματος, ἡ δ' ἐμφύτευσις καὶ καλλιέργεια αὐτοῦ εἰς τὸ ρουμανικὸν ἔδαφος θὰ συνετέλει εἰς τὴν ἀνανέωσιν τοῦ ρουμανικοῦ λυρισμοῦ. Μία λογοτεχνία, διεκήρυσσε, δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἀπομεμονωμένη· εἶναι πρὸς ζημίαν της ν' ἀποχωρισθῇ δι' ἐχθρικῶν τειχῶν ἀπὸ τὰς ἄλλας. Τὰς θεωρίας του ταύτας δὲν ἀνέπτυξε μόνον ἀπὸ τῆς ἕδρας, ἀλλὰ καὶ ἐφήρμοσε ἐν τῇ πράξει, δημοσιεύσας ἱκανὰς ποιητικὰς συλλογὰς ἀνηκούσας εἰς τὸ νέον λογοτεχνικὸν ρεῦμα. Τὸ ὡς ἄνω περιοδικὸν «Vieata Noua» διακοπὲν κατὰ τὸν πόλεμον 1914-1918 συνεχίσθη κατόπιν μέχρι τοῦ 1925. Κατὰ δὲ τὸ 1922 συνεκέντρωσεν ὁ Ντενσουσιάνου τὰς ἀρίστας φιλολογικὰς δυνάμεις τῆς χώρας του περὶ τὸ περιοδικὸν *«Grai şi suflet»* (=Γλῶσσα (ἰδίωμα γλωσσικὸν) καὶ ψυχή, 1922-1938), τὸ ὁποῖον ἐξεδίδετο μέχρι τοῦ θανάτου του.

Ὁ Ντενσουσιάνου ἀντελαμβάνετο τὴν φιλολογίαν μὲ τὴν εὐρεῖαν ἔννοιαν τοῦ ὅρου, τὴν δὲ γλῶσσαν, κατ' ἐξοχὴν ἐκδηλοῦσαν τὰς σκέψεις καὶ τὰ συναισθήματα τῆς ἐθνικῆς ψυχῆς, ἐξήταζε καὶ ἐμελέτα ἀπὸ τῶν ἁπλουστέρων μορφῶν, τὰς ὁποίας αὕτη προσλαμβάνει, κατ' αὐτόν, εἰς τοὺς λαϊκοὺς ἐξορκισμούς, μέχρι τῶν συνθετωτέρων, εἰς τὰς ὁποίας ἐνσαρκώνεται ἡ προσωπικὴ καλλιτεχνικὴ δημιουργία. Ἐκ δὲ τῶν ἐπιτοπίων ἐρευνῶν πρὸς περισυλλογὴν τῶν γλωσσικῶν ἰδιωμάτων ὁ Ντενσουσιάνου εἰσήχθη καὶ εἰς τὸ εὐρὺ καὶ ποικίλον πεδίον τῆς λαογραφίας. Ὡς πρώτη του λαογραφικὴ ἐργασία δύναται νὰ θεωρηθῇ τὸ ἄρθρον «Literatura populara din punct de vedere etnopsichologic» (=Ἡ λαϊκὴ φιλολογία ἀπὸ ἐθνοψυχολογικῆς ἀπόψεως), δημοσιευθὲν ἐν «Revista critica literara» (=Κριτικὴ φιλολογικὴ ἐπιθεώ-

ρησις), I (1893) σ. 145-149 καὶ 241-256. Βραδύτερον ἀνέπτυξε συστηματικώτερόν πως τὰς παρατηρήσεις του ἐπὶ τῆς λαογραφίας ἐν «Buletinul Societatii filologice», I (1905), σ. 11 κἑξ. [Πρβλ. καὶ «Orientari noua în cercetarile filologice» (=Νέοι προσανατολισμοὶ εἰς τὰς φιλολογικὰς ἐρεύνας) ἐν Grai şi suflet» I, σ. 1-22].

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος μας (1900) αἱ ὁδοί, τὰς ὁποίας διήνοιξεν ἐν Ρουμανίᾳ ἡ γενεὰ τοῦ 1848, δὲν ἱκανοποίουν πλέον τοὺς Ρουμάνους φιλολόγους, οἱ ὁποῖοι ἀπῄτουν διὰ τὴν λαογραφίαν ἐξηκριβωμένα καὶ ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τῆς προφορικῆς παραδόσεως εἰλημμένα στοιχεῖα τῆς ζωντανῆς γλώσσης καὶ τοῦ ὑλικοῦ καὶ πνευματικοῦ βίου τοῦ λαοῦ. Ἀλλὰ καὶ οἱ μουσικολόγοι ἀρχίζουν τώρα νὰ συγκεντρώνουν μὲ λαογραφικὸν διαφέρον τὰς δημώδεις μελῳδίας τῶν ᾀσμάτων τοῦ λαοῦ. Ὅλοι ἐπιθυμοῦν τώρα νὰ θεμελιώσουν τὰς ἐρεύνας των ἐπὶ αὐστηρῶς αὐθεντικοῦ ὑλικοῦ, ἀθίκτου ἀπὸ τὴν ἐπέμβασιν τῶν συλλογέων, ἐπὶ ὑλικοῦ ζωντανοῦ, συλλεγομένου ὑπ' αὐτῶν τῶν ἰδίων ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν λαόν.

Κατὰ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος μερικαὶ λαογραφικαὶ συλλογαὶ ἐν Ρουμανίᾳ, συγκροτηθεῖσαι εὐσυνειδήτως μὲ ἀκριβῆ διαλεκτολογικὴν τῶν κειμένων ἀπόδοσιν, προεμήνυον τὸν νέον προσανατολισμόν. Ἐκεῖνος ὅμως, ὁ ὁποῖος ἔλαβεν ἀποφασιστικωτέραν στάσιν ἐναντίον τοῦ ἀντιεπιστημονικοῦ τρόπου, τοῦ ἕως τότε ἐκ συνηθείας χρησιμοποιουμένου εἰς τὴν λαογραφίαν, εἶναι ὁ *Ὀβίδιος Ντενσουσιάνου*. Κατὰ τὸ ἔτος 1904 οὗτος εἰς τὸ μάθημα τῶν ρωμανικῶν φιλολογιῶν ἀπὸ τῆς πανεπιστημιακῆς ἕδρας χαρακτηρίζει τὰς παλαιὰς συλλογὰς ἐλλιπεῖς ἀπὸ ἀπόψεως προσανατολισμοῦ καὶ μεθόδου. Ἐν συνεχείᾳ, ἀγωνιζόμενος ἐναντίον τῶν πεπαλαιωμένων ἀντιλήψεων καὶ τῶν στείρων μεθόδων, ἀναπτύσσει τὸ πρόγραμμα καὶ τὴν μέθοδον, ποὺ πρέπει ν' ἀποτελέσουν τὸ θεμέλιον τῶν μελλουσσῶν συλλογῶν εἰς τὴν μελέτην του «*Folclorul. Cum trebuie înteles*» (=Ἡ λαογραφία. Πῶς πρέπει νὰ τὴν ἀντιλαμβανώμεθα), ἐν Vieata Noua, V, 19, 1909)[1]. [Ἂς σημειωθῇ ὅτι τῆς μελέτης ταύτης ἰταλικὴν μετάφρασιν ὑπὸ *T. Ongiulescu* δύναται νὰ ἴδῃ ὁ ἀναγνώστης εἰς τὸ περιοδικὸν Folklore, ἔτ. III, τεῦχ. 3—4, Napoli 1948)49, σ. 16-34]. Πρὸς καλυτέραν δὲ κατατόπισιν τῶν συμπατριωτῶν του λαογράφων ἐρευνητῶν ἀρχίζει τὸ ἀναληφθὲν μετ' ἐνθουσιασμοῦ ἔργον του μὲ τὴν διασαφήνισιν τοῦ ὅρου καὶ τὸν καθορισμὸν τοῦ περιεχομένου τῆς λαογραφίας. Ἡ λαογραφία, κατὰ τὸν Ντενσουσιάνου, περιλαμβάνει πάσας τὰς πνευματικὰς ἐκδηλώσεις τοῦ λαοῦ, ἐκφραζομένας διὰ τῆς ζωντανῆς γλώσσης. Ἐν τῷ καθορισμῷ τοῦ περιεχομένου τῆς λαογραφικῆς ἐρεύνης κατευθύνει τὸ βλέμμα οὐ μόνον πρὸς τὸ παρελθόν, ἀλλὰ καὶ πρὸς πᾶν ὅ,τι τώρα ζῇ καὶ γεννᾶται εἰς τὸν λαόν. Οὐ μόνον λοιπὸν τὰ παλαιά, ἀλλὰ καὶ τὰ «σύγχρονα»

1. Βλ. καὶ ἀνατύπωσιν, Bucuresti, 1910.

δημιουργήματα τῆς λαϊκῆς ψυχῆς ἀξίζουν τῆς προσοχῆς καὶ μελέτης τοῦ λαογράφου. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἐπιμένων πολὺ ἐξετάζει τὰ «σύγχρονα» λαογραφικὰ φαινόμενα. Ὁ ἴδιος λέγει: «Πρέπει νὰ ἐξετάζωμεν πῶς ἀντανακλῶνται εἰς τὴν λαϊκὴν ψυχὴν διάφοροι ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς, πῶς αἰσθάνεται καὶ σκέπτεται ὁ λαὸς ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἰδεῶν, τῶν δοξασιῶν καὶ τῶν δεισιδαιμονιῶν ποὺ ἐκληρονομήθησαν ἀπὸ τὸ παρελθὸν ἢ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἐντυπώσεων τῶν συνθηκῶν ἑκάστης ἡμέρας» (Vieta Noua V, 20, 1909, σ. 400). Ἑκάστη ἐποχή, κατὰ τὸν Ντενσουσιάνου, χαρακτηρίζεται δι' ἰδίων ἐκδηλώσεων ζωῆς, οἱ δὲ λαογράφοι πάντοτε θὰ ἔχουν ἐνώπιον αὐτῶν ἐκτεταμένον πεδίον ἐρεύνης. (Vieata Noua, V, 22, 1910, σ. 441). Σκοπὸς τῶν λαογραφικῶν συλλογῶν εἶναι ἡ ὑποβοήθησις τοῦ ἐρευνητοῦ πρὸς εὕρεσιν τῆς ψυχικῆς εἰκόνος ἑκάστου λαοῦ. Διὰ νὰ εἶναι ὅμως τὸ λαογραφικὸν ὑλικὸν ἄξιον ἐμπιστοσύνης, πρέπει νὰ συγκεντρώνεται μὲ ἐπιστημονικὴν ἀκρίβειαν. Ὁ Ντενσουσιάνου ἠγωνίζετο καὶ κατὰ τοῦ ἐρασιτεχνισμοῦ εἰς τὴν λαογραφίαν, ὁ ὁποῖος μεγάλας συνήθως βλάβας προξενεῖ εἰς αὐτήν. Ὁ λαογράφος πρέπει νὰ γνωρίζῃ τὴν ἐπιστημονικὴν μέθοδον τῆς φιλολογίας. Ἡ στάσις δ' αὐτοῦ ἐνώπιον τῶν λαογραφικῶν φαινομένων, πράξεων καὶ δημιουργημάτων, ὡς καὶ αἱ ἑρμηνεῖαι αὐτῶν, πρέπει νὰ εἶναι ἐπιστημονικαί, πραγματιστικαί, ἀντικειμενικαί. Δὲν χρειάζονται τὰ λαογραφικὰ στοιχεῖα ἀπεριόριστον—ρωμαντικὸν—ἔπαινον, συναισθηματικὴν ἢ φιλανθρωπικὴν ἀντιμετώπισιν. Ταῦτα μᾶλλον χρειάζονται μόνον σοβαρὰν ἐπιστημονικὴν διαπραγμάτευσιν. Ἡ λαογραφία δὲν εἶναι, κατ' αὐτόν, ὡς ἐδίδαξε καὶ ὁ Arnold van Gennep[1], λείψανον προωρισμένον νὰ ἐξαφανισθῇ καὶ δὲν νόμίζει ὅτι σκοπὸς τῆς λαογραφίας εἶναι ἡ διατήρησις αὐτοῦ τοῦ λειψάνου. («Vieata Noua», V, 22, 1910, σ. 441). Αἱ ἀντιλήψεις αὐταὶ τοῦ Ρουμάνου λαογράφου—πολὺ νεωτεριστικαὶ ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐποχήν, καθ' ἣν διετυπώθησαν (1909-10)—ἔσχον μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπὶ τοὺς συγχρόνους του. Δὲν ἐπέρασε πολὺς καιρὸς καὶ ἐδημιουργήθη ἐν Ρουμανίᾳ σοβαρωτάτη Σχολὴ λαογράφων ἐρευνητῶν περὶ τὸν Ντενσουσιάνου. Ἡ Σχολὴ αὕτη ἀποτελουμένη ἐκ τῶν *I. A. Candrea, T. Papahagi, I. Diaconu, D Sandru, C. Brailoiu, G. Giuglea, V. Vârcol, V. Haneş, T. Dinu, Alexandrina Istratescu* κ. ἄ., κατηύθυνε τὴν ἔρευναν τῆς ρουμανικῆς λαογραφίας πρὸς νέους εὐρυτάτους ὁρίζοντας καὶ ἐπλούτησε τὴν βιβλιογραφίαν ἐπὶ τοῦ σπουδαιοτάτου ἐπιστημονικοῦ τούτου πεδίου μὲ σειρὰν ἀξιολόγων ἐργασιῶν.

Κατὰ τὴν ἰδίαν περίοδον ἤρξατο καὶ ἡ περισυλλογὴ καὶ μελέτη τῆς δημώδους ρουμανικῆς μουσικῆς. Τὴν ὠθησιν, ὡς γνωστόν, εἰς τὴν σπουδὴν τῆς λαϊκῆς μουσικῆς ἐσημείωσεν ἐν Εὐρώπῃ ὁ *W. Hartel*, αὐστριακὸς ὑπουργὸς

1. Βλ. περὶ A. V. Gennep τὸ ἄρθρον μου εἰς τὸν 24ον (1959) τόμον τοῦ Ἀρχείου Θρᾳκ. Λαογρ. καὶ Γλωσσ. Θησ., σ. 408-414, ἰδίᾳ σ. 410-412.

τῆς Παιδείας. Οἱ ἐν Μπουκοβίνῃ τῆς Ρουμανίας ἐρευνηταὶ εὐθὺς μετέσχον τῆς δραστηριότητος ταύτης. Οὕτως ὁ *M. Friedwagner* καὶ ὁ μουσικολόγος *Voevodica* συνεκέντρωσαν τὰς ἐκεῖ δημώδεις μελῳδίας. Ὁ δ' ἐπιφανὴς Οὕγγρος μουσικολόγος *Bela Bartok* κατέγραψε τὴν πρώτην δημώδη μελῳδίαν ἐν Ρουμανίᾳ τὸ ἔτος 1904. Μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1909-10 οὗτος συνέλεξε διὰ τοῦ φωνογράφου τὰ δημώδη ᾄσματα τῆς περιοχῆς Bihor.

Μετὰ τὸν πόλεμον 1914-1918 ὁ Ὀβίδιος Ντενσουσιάνου παρουσίασεν εἰς τὴν ρουμανικὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Βουκουρεστίου ἐμπεριστατωμένον σχέδιον ἀναδιοργανώσεως τῶν λαογραφικῶν ἐργασιῶν, ὡς καὶ τῶν σχετικῶν δημοσιευμάτων τῆς Ἀκαδημίας. Εἰς τὸ ἴδιον σχέδιον ἐγίνετο ὁ προσήκων λόγος καὶ περὶ ἑνὸς Λαογραφικοῦ Ἰνστιτούτου, ὡς καὶ μιᾶς Λαογραφικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας τῆς ρουμανικῆς λαογραφίας διὰ τῆς συγκεντρώσεως τοῦ εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ δημοσιευθέντος λαογραφικοῦ ὑλικοῦ μετὰ τοῦ ἐκ χειρογράφων ἐκ τῆς προφορικῆς παραδόσεως προερχομένου πρὸς σχηματισμὸν ἑνὸς Corpus. Τέλος τὸ ἔτος 1926 ὁ Ντενσουσιάνου ἐδημιούργησεν εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου ἕδραν τῆς ρουμανικῆς διαλεκτολογίας καὶ λαογραφίας, ἣν κατέλαβεν ὁ συνεργάτης καὶ φίλος του *I. A. Candrea*.

Ἐκ τῶν ἐργασιῶν τοῦ Ovid Densusianu σημειῶ ἐνταῦθα τὰς κυριωτέρας: *Ov. Densusianu*, Limba descântecelor (=Γλῶσσα τῶν ἐξορκισμῶν) ἐν Grai şi suflet, IV, σ. 351-76, V, σ. 125-57, VI, σ. 75-162.—Poezii populare din diferite regiuni locuite de Români (=Δημώδη ᾄσματα ἐκ διαφόρων περιοχῶν κατοικουμένων ὑπὸ Ρουμάνων) ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ I. A. Candrea, Bucureşti, 1909.—Poveşti din diferite regiuni locuite de Români (=Διηγήσεις ἐκ διαφόρων περιοχῶν κατοικουμένων ὑπὸ Ρουμάνων) ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ I. A. Candrea, Bucureşti, 1909.— Din istoria migratiunilor pastoreşti la popoarele romanice (=Ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν ποιμενικῶν μετακινήσεων παρὰ τοῖς ρωμανικοῖς λαοῖς), ἐν Buletinul Sicietatii filologice, III, σ. 18-35.—Pastoritul la popoarele romanice (=Ἡ ποιμενικὴ ζωὴ εἰς τοὺς ρωμανικοὺς λαούς), Bucureşti 1913.—Antologie dialectala (=Ἀνθολογία τῶν διαλέκτων), Bucureşti 1915.—Graiul din Tara Hategului (=Ἰδίωμα γλωσσικὸν ἐκ τῆς χώρας Χατσέγ), Bucureşti 1915.—Originea pastoreasca a Cântarei Cântarilor (=Ἡ ποιμενικὴ καταγωγὴ τοῦ «Ἄσματος τῶν Ἀσμάτων») Bucur. 1916.—Flori alese din cântecele poporului, Bucureşti, 1920 (μετάφρ. γαλλ. ὑπὸ *Μαρίας Helban*, Florilège des chants populaires roumains, Paris, 1934).—Traditii şi legende (=Παραδόσεις καὶ δοξασίαι), Bucureşti 1921 (ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ I. A. Candrea).—Vieata pastoreasca în poezia noastra populara (=Ἡ ποιμενικὴ ζωὴ εἰς τὴν δημώδη μας ποίησιν), Bucureşti, 1922-1923. (Μετεφράσθη ἰταλιστί, Roma,

1936) [1].—Pastoritul la Bascii din Soule (='Η ποιμενικὴ ζωὴ παρὰ τοῖς Βάσκοις τῆς Σούλ), ἐν Grai şi suflet, II, σ. 129 κἑξ. κτλ.

Παραθέτω ἐν συνεχείᾳ βιβλιογραφίαν ἔργων τινῶν ἐκ τῶν μαθητῶν τῆς Σχολῆς τοῦ 'Οβιδίου Ντενσουσιάνου κατ' ἀλφαβητικὴν σειρὰν τῶν ὀνομάτων τῶν συγγραφέων :

1) *C. Brailoiu*, Cântece batrâneşti din Oltenia, Muntenia, Moldavia şi Bucovina [=«Γεροντικὰ» ἄσματα (παλαιὰ) ἐξ 'Ολτενίας, Μουντενίας, Μολδαβίας καὶ Μπουκοβίνης), Bucur. 1942.—Despre bocetul dela Dragas (=Διὰ τὸ μοιρολόγι ἀπὸ τὸ Ντραγκάς), ἐν Arhiva, X (1932) σ. 280—359.—Ale mortului (=Τοῦ νεκροῦ) ἐν Publ. Arh. de Folclor, VII, Bucureşti 1936.

2) *I. A. Candrea*, Graiul din tara Oasului (=Γλωσσικὸν ἰδίωμα τῆς περιοχῆς 'Οάς), Bucureşti 1905.—Iarba fiarelor (='Ιεροβοτάνη), Bucureşti 1928.—Folcorul medical român comparat (=Συγκριτικὴ ρουμανικὴ ἰατρικὴ λαογραφία) Bucur. 1944.—Lumea basmelor (='Ο κόσμος τῶν παραμυθιῶν), Bucur. 1922-23.—Privire generala asupra folclorului român în legatura cu al altor popoare (=Γενικὴ ἐνατένισις τῆς ρουμανικῆς λαογραφίας ἐν σχέσει πρὸς τὴν λαογραφίαν ἄλλων λαῶν), τ. I—II, Bucur. 1935.

3) *I. Diaconu*, Pastoritul în Vrancea (='Η ποιμενικὴ ζωὴ ἐν Βράντσεα), ἐν Grai şi suflet IV, σ. 297-305.—Tinutul Vrancei (='Η περιοχὴ τῆς Βράντσεϊ) I, Bucur. 1930.—Folclor din Rîmnicul—Sarat (='Η λαογραφία τῆς περιοχῆς Ρίμνικ—Σαράτ), τ. I, Foscani, 1933, τ. II, 1934.

4. *G. Giuglea*, Note şi fapte de folcor şi filologie (=Λαογραφικαὶ καὶ φιλολογικαὶ σημειώσεις καὶ πράξεις), ἐν Dacoromania V, σ. 538 κ.ἑξ.—Dela Românii din Serbia. Culegere de literatura populara (='Εκ τῶν Ρουμάνων τῆς Σερβίας. Συλλογὴ δημώδους φιλολογίας) (ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ G. Valsan), Bucureşti 1913.

5) *T. Papahagi*, Graiul şi folclorul Maramuresului (='Ιδίωμα (γλωσσικὸν) καὶ λαογραφία τῆς περιοχῆς Μαραμοῦρες), Bucur. 1925.—Image d' ethnographie roumaine, I, 1928, II, 1930, III, 1934.—Flori din lirica populara. Doine şi strigaturi (="Ανθη ἐκ τῆς δημώδους λυρικῆς (ποιήσεως). Ντόϊνες (ἄσματα) καὶ ἐπιφωνήσεις (δίστιχα), 1936.—Paralele folclorice greco-române (=Λαογραφικὰ ἑλληνο-ρουμανικὰ παράλληλα), Bucur. 1944.—Corcondances folcloriques et ethnographiques, 1946.—Din mic dictionar folcloric (='Εκ τοῦ μικροῦ λαογραφικοῦ λεξικοῦ), 1947.

1. Τὴν μετάφρασιν ταύτην δὲν εἶδον.

6. *D. Sandru*, Printre ciobanii din Jina (=Μεταξὺ τῶν ποιμένων τῆς περιοχῆς Ζίνα) ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ F. Brînzeu, ἐν Grai şi suflet, VI.—Mocanii în Dobrogea (=Οἱ ποιμένες ἐν Δοβρουτσᾷ), Bucur. 1946.

Περὶ δὲ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Ὀβιδίου Ντενσουσιάνου βλ. κυρίως *Alex. Popescu-Telega*, Ovid Densusianu, Craiova, 1934. *Alex. Vasiliu*, Ovid Densusianu. Scriitorul si criticul literar, 1939. (Preocupari literare, nr. 5). *I. Muslea*, Ovid Densusianu folclorist, ἐν Anuarul Arhivei de Folclor, V (1939) σ. 5 κέξ. *T. Ongiulescu*, Per la storia del Folklore in Romania. Ovidiu Densusianu folklorista. Folklore. Napoli, ἔτ. III, τεῦχ. III-IV (1948/1949), σ. 3-15.

Ἀθῆναι Ἰούνιος 1958 ***Δημήτρ. Β. Οἰκονομίδης***

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

Studii si cercetari de istorie literara si folclor, anul VIII (1959) 1-2. *Bucuresti*, 8ον, 421 σελ. (*Editura Academiei Republicii Populare Romîne*).

Ἐκ τῶν ἐνταῦθα δημοσιευομένων ἐργασιῶν μόνον δύο εἶναι λαογραφικοῦ ἐνδιαφέροντος. Ἡ πρώτη ὑπὸ τὸν τίτλον «Culegerile de folclor» (=Αἱ λαογραφικαὶ συλλογαί) τοῦ *Ovidiu Papadima*, σελ. 337-351, εἶναι μία συνθετικὴ περιγραφὴ καὶ ἀνάλυσις τοῦ περιεχομένου τῶν μετὰ τὸ 1944 ἐκδοθεισῶν ἐν Ρουμανίᾳ συλλογῶν δημώδους ποιητικοῦ καὶ πεζοῦ λόγου. Ἡ ἀνάλυσις συνοδεύεται μὲ κριτικὴν τῶν μεθόδων καὶ ἀρχῶν ἑκάστου συλλογέως καὶ τῶν ἀντικειμενικῶν συνθηκῶν ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐπραγματοποιήθη ἑκάστη συλλογή. Ἐνδιαφέρουσαι εἶναι αἱ πληροφορίαι τοῦ συγγρ. περὶ τοῦ ἔργου τοῦ Λαογραφικοῦ Ἰνστιτούτου Βουκουρεστίου. Τοῦτο, λέγει, ἱδρύθη κατὰ τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1949. Ἐξ ἀρχῆς τὸ Ἵδρυμα ἐβασίσθη εἰς τὸ λαογραφικὸν ἀρχεῖον τῆς ἑταιρείας τῶν Ρουμάνων συνθετῶν (μουσικῶν) καὶ εἰς τὸ φωνογραφικὸν ἀρχεῖον τοῦ Ὑπουργείου Καλῶν τεχνῶν, ἀμφοτέρων συσταθέντων κατὰ τὰ ἔτη 1928-29. Τὸ σύνολον τῶν ἐκ τῶν ἀρχείων τούτων περιελθουσῶν εἰς τὸ Λαογραφικὸν Ἰνστιτοῦτον Βουκουρεστίου μελῳδιῶν δημωδῶν ᾀσμάτων μετὰ τῶν κειμένων αὐτῶν ἀνέρχεται εἰς τὸν συνολικὸν ἀριθμὸν τῶν 26.729, καταγεγραμμένων εἰς 11.819 δίσκους φωνογράφου. Τὸ Λαογραφικὸν Ἰνστιτοῦτον κατὰ τὰ ἔτη 1949-1950 προέβη εἰς καταγραφὰς δι' ἠλεκτρικοῦ φωνογράφου, ἀπὸ δὲ τοῦ 1951 διὰ μαγνητοφώνου. Νῦν τὸ ἐν λόγῳ Ἵδρυμα ἔχει εἰς τὴν κατοχήν του 52.770 ἠχογραφήσεις δημωδῶν μελῳδιῶν, εἰς τὰς ὁποίας πρέπει νὰ προστεθοῦν 6.739 μελῳδίαι ᾀσμάτων, καταγραφεῖσαι ἐξ αὐτηκοΐας ἀπ' εὐθείας εἰς τὸ πεντάγραμμον καὶ 11.033 ἐξ 186 χειρογράφων προερχομένων ἐκ συλλογέων τοῦ παρελθόντος.

Εἰς τὸν τομέα τῶν δημωδῶν διηγήσεων τὸ Λαογραφικὸν Ἰνστιτοῦτον κέκτηται 1.356 καταγραφὰς παραμυθίων. Εἰς ταύτας προστίθενται 19.750 δελτία περὶ τῶν συνθηκῶν τῆς συλλογῆς, 8.793 δελτία βιογραφικὰ περὶ τῶν πληροφορητῶν καὶ 12.000 φωτογραφίαι.

Ἡ μελέτη κλείει μὲ λεπτομερῆ καὶ λίαν χρήσιμον εἰδολογικὴν βιβλιογραφίαν. Ἰδοὺ οἱ τίτλοι τῶν κατηγοριῶν τῶν βιβλίων: Συλλογαὶ τῶν ἐτῶν 1945-1947. Σύγχρονοι λαογραφικαὶ συλλογαί. Ἐπιστημονικαὶ ἐν γένει λαογραφικαὶ συλλογαί. Ἀνθολογίαι περιέχουσαι καὶ σύγχρονον λαογραφίαν. Ἀνθολογίαι καὶ ἐπανεκδόσεις κλασσικῶν (παλαιοτέρων) συλλογῶν. Λαϊκαὶ λαο-

γραφικαὶ ἐκδόσεις καὶ ἐκδόσεις ἀφορῶσαι εἰς τὴν λαϊκὴν τέχνην. Μουσικαὶ διασκευαί. Μεταφράσεις εἰς ἄλλας γλώσσας. Λαογραφία γειτονικῶν ἐθνῶν.

Ἐκ τῆς βιβλιογραφίας ταύτης καταφαίνεται πόσον πλουσία εἶναι ἡ ἐκδοτικὴ παραγωγὴ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη καὶ πόσον ἀξιέπαινος προσοχὴ ἐπιδεικνύεται διὰ τὸν ἐκ παραδόσεως λαϊκὸν πολιτισμὸν τῆς Ρουμανίας ἐκ μέρους τῶν πρὸς τοῦτο ἐντεταλμένων ἐπιστημονικῶν τῆς χώρας Ἱδρυμάτων.

Ἡ δευτέρα ἐργασία ὑπὸ τὸν τίτλον «Problema datarii şi Periodizarii leteraturii populare» (=Τὸ πρόβλημα τῆς χρονολογήσεως καὶ τῆς κατὰ περιόδους τοποθετήσεως τῆς δημώδους φιλολογίας) τοῦ *I. C. Chitimia*, σελ. 353—366, εἶναι ἀξιολόγου ἐνδιαφέροντος, διότι θέτει τὸ πρόβλημα τῆς χρονολογήσεως τῆς δημώδους φιλολογίας καὶ ἐκθέτει αὐτὸ εἰς ὅλην του τὴν ἔκτασιν. Δὲν εἶναι βεβαίως εὔκολος ἡ ἀπάντησις εἰς τὰ ποικίλα ἐρωτήματα, τὰ ὁποῖα αὐτομάτως γεννᾷ αὐτὴ αὕτη ἡ φύσις τοῦ ὑπὸ ἐξέτασιν θέματος, ἀλλὰ καὶ μόνη ἡ θέσις τῶν ζητημάτων καὶ ἡ ἐπ' αὐτῶν συζήτησις ἱκανοποιεῖ τὴν ἐπιστημονικὴν ζήτησιν καὶ τὴν προσπάθειαν τοῦ λαογράφου ἐρευνητοῦ, ἐπιδιώκοντος νὰ δώσῃ ἀπάντησιν εἰς θεμελιώδη καὶ βασικὰ προβλήματα τῆς ἐπιστήμης του. Τὰ πορίσματα τῆς μελέτης τοῦ I. Chitimia θὰ χρησιμεύσουν ὡς κρηπιδώματα εἰς τὴν θεμελίωσιν ἀρτίου οἰκοδομήματος τῆς ἱστορίας τῆς ρουμανικῆς λαογραφίας, δύνανται δὲ νὰ ὑποβοηθήσουν καὶ τὸν οἱασδήποτε ἄλλης χώρας λαογράφον ἐρευνητὴν εἰς ἀνάλογον διὰ τὴν πατρίδα του ἔργον.

Studii şi cercetari de istorie literara şi folclor, anul IX (1960) 1-4, Bucureşti, 8ον, 802 σελ.

Αἱ λαογραφικαὶ μελέται τοῦ 9ου τόμου τῶν «Studii» (τεῦχ. 1—4) εἶναι αἱ ἑξῆς: ***Ovidiu Papadima***, «Cîntecul liric popular dupa 23 August 1944» (=Τὸ δημῶδες λυρικὸν ᾄσμα μετὰ τὴν 23ην Αὐγούστου 1944), σελ. 97-199. «Μὲ τὴν ἐν Ρουμανίᾳ συντελεσθεῖσαν, ὑποστηρίζει ὁ συγγρ., πολιτικοκοινωνικὴν μεταβολὴν ἡ λυρικὴ ποίησις τοῦ λαοῦ ἀνενεώθη, τὰ νέα τοῦ λαοῦ ᾄσματα βασιζόμενα εἰς τὰ κατὰ παράδοσιν στοιχεῖα προσαρμόζονται εἰς τὴν ἱστορικὴν πραγματικότητα καὶ ψάλλουν τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὴν εἰρήνην». *Ὁ ἴδιος* ὁ συγγρ. κατωτέρω (σελ. 309-329) δημοσιεύει ἑτέραν ἐνδιαφέρουσαν πραγματείαν διὰ τὴν ρουμανικὴν ***ντόϊναν*** ὑπὸ τὸν τίτλον «Consideratii despee doina» (=Παρατηρήσεις διὰ τὴν ντόϊναν). Εἰς τὴν μελέτην αὐτὴν οὗτος ἐξετάζει τὴν θέσιν τῆς ντόϊνας ἐν τῇ ρουμανικῇ δημώδει ποιήσει καὶ τὴν ἔννοιαν τὴν ὁποίαν ἀπέδωκαν εἰς αὐτὴν οἵ τε παλαιότεροι καὶ οἱ νεώτεροι συλλογεῖς δημωδῶν ᾀσμάτων. Κατόπιν ὁ P. ἀναφέρει τὰς διαφόρους ἐτυμολογίας τῆς λέξεως, δεχόμενος τὴν δακικὴν αὐτῆς προέλευσιν, ὡς ὑπεστήριξεν ὁ Hasdeu, μελετᾷ δ' ἐν συνεχείᾳ τὸ νόημα τοῦ λυρικοῦ τούτου ἀγωνιστικοῦ ᾄσματος καὶ δέχεται τὸν περὶ αὐτοῦ χαρακτηρισμὸν τοῦ V. Dragoi: «*Ἔχουσα (ἡ ντόϊνα)*, λέγει ὁ Dragoi, *ποικίλον θε-*

ματικὸν περιεχόμενον ᾄδεται εἰς λυρικὸν καὶ ἐπικὸν τόνον καὶ ἡ μελῳδία της εἶναι ἐλευθέρα κάποτε διακοσμουμένη κατὰ διαφόρους θέσεις μὲ ἐμμελῆ ἀπαγγελίαν. Δι' αὐτῆς ᾄδεται ὁ ἔρως τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ὡς καὶ ἡ ἀγάπη τῆς φύσεως συνοδευομένη ἀπὸ ἰσχυρὰ κοινωνικὰ στοιχεῖα, μακρὰν δὲ τοῦ νὰ εἶναι ᾆσμα θλίψεως ἡ ντόϊνα παρουσιάζεται ὡς ᾆσμα παρορμητικὸν καὶ πλῆρες ζωτικότητος». Τέλος ὁ συγγρ. ἐξετάζει τὴν τυποποιημένην ἐπῳδὸν (ρεφραίν) τῆς ντόϊνας κατὰ τόπους ἀναφέρων καὶ σχετικὰ παραδείγματα. Ἡ μελέτη τοῦ σπουδαίου τούτου εἴδους τῆς δημώδους ρουμανικῆς ποιήσεως εἶναι ὑποδειγματική.

Ἐν σελίδι 359-362 ὁ ἴδιος συγγρ. κρίνει τὴν διὰ τὸν λαὸν χρηστικὴν ἔκδοσιν λαϊκῶν διηγήσεων τῆς παλαιᾶς συλλογῆς τοῦ *P. Ispirescu* ὑπὸ τὸν τίτλον: «Basme, legende, snoave» (=Παραμύθια, παραδόσεις, εὐτρέπελοι διηγήσεις), καθὼς καὶ ἐν σελ. 366 368 τὴν μελέτην τοῦ *Wolfgang Steinitz*, Das Leunalied. Zur Geschichte und Wesen des Arbeitervolksliedes, δημοσιευθεῖσαν ἐν Deutsches Jahrbuch für Volkskunde, τ. IV (1958).

Εἰς τὸ 3ον τεῦχος τοῦ ἰδίου ἔτους ὁ *Ov. Papadima* δημοσιεύει τὸ ἄρθρον «Folclorul şi lupta de clasa» (=Ἡ λαογραφία καὶ ὁ ταξικὸς ἀγών), σ. 449-459, ὁ F. C. Chitimia τὴν μελέτην «Paremiologie», σ. 461-484. Ἐνταῦθα τίθεται καὶ ἐξετάζεται τὸ ὑποκείμενον τῆς παροιμιολογίας, ὁ σκοπὸς καὶ ἡ ὑφὴ τῆς παροιμίας καὶ τῆς παροιμιώδους ἐκφράσεως, αἱ παροιμιολογικαὶ ἔρευναι καὶ δὴ ἡ ἱστορία τῶν ἐρευνῶν τούτων. Ὁ συγγρ. παρέχει γενικὴν εἰκόνα τούτων ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος μέχρι σήμερον εἰς ὅλας τὰς χώρας. Ἡ Ρωσία καὶ ἡ Ρουμανία ἀντιπροσωπεύονται πλουσίως εἰς τὴν μελέτην. Ἡ νεωτέρα Ἑλλὰς ἀπουσιάζει παντελῶς. Ὁ Chitimia δὲν ἀναφέρει οὔτε τὸ τετράτομον τῶν Παροιμιῶν ἔργον τοῦ Νικ. Γ. Πολίτου. Περαιτέρω ἐξετάζεται ἡ «κοινότης ἐνίων παροιμιῶν» καὶ τὸ ὕφος αὐτῶν. Τὸ τεῦχος κλείει ἡ ὑπὸ τοῦ *O. Papadima* δημοσιευομένη βιβλιοκρισία (σ. 560-62) τῆς μελέτης τοῦ *Wolfgang Steinitz*, «Τὸ ᾆσμα καὶ τὸ παραμύθι ὡς φωνὴ τοῦ λαοῦ», καταχωρισθεῖσα ἐν ρουμανικῇ μεταφράσει εἰς τὸ περιοδικὸν Revista de filologie romanica şi germanica, Bucureşti, I (1959) ἀρ. 1-2.

Εἰς τὸ 4ον τεῦχος δημοσιεύεται τὸ 2ον μέρος τῆς λαογραφικῆς μελέτης τοῦ Ov. Papadima διὰ τὴν ρουμανικὴν ντόϊναν (σελ. 627-669). Ἐξετάζεται ἡ ντόϊνα ὡς νανούρισμα, ὡς ᾆσμα «ἀτομικόν», ὡς μελῳδία καὶ ὡς χορός. Περαιτέρω ὁ συγγρ. ἀσχολεῖται μὲ τὸν καθορισμὸν τῆς προελεύσεως τῆς ντόϊνας ὡς μουσικῆς μορφῆς καὶ τέλος μὲ τὴν σχέσιν αὐτῆς πρὸς τὴν λαϊκὴν λυρικὴν ποίησιν (γενικώτερον), τὴν ζωήν, τὸ τοπικὸν περιβάλλον, τὰ πρόσωπα καὶ τὰ ἱστορικὰ στοιχεῖα εἰς τὰ ὁποῖα ἀναφέρεται. Εἰς τὸν ἴδιον ἀνήκει ὡσαύτως ἐμπεριστατωμένη βιβλιοκρισία διὰ τὰ ᾄσματα τῆς περιοχῆς Ὀάς, συλλεγέντα ὑπὸ τοῦ Ἰσιδώρου Rîpa (σελ. 779-780).

Studii şi ccrcetari de istorie literara şi folclor, anul X (1961) τεῦχ. 1-2, 394 σελ.

Εἰς τὸ τεῦχος τοῦτο ἀξία προσοχῆς εἶναι ἡ μελέτη τοῦ ***Gh. Vrabie***, «Tematica birului greu în balada populara» (=Τὸ θέμα τῆς βαρείας φορολογίας εἰς τὰς δημώδεις παραλογάς), σ. 77-100, ἐν τῇ ὁποίᾳ πρόκειται περὶ τοῦ ἄσματος: «Πώλησις τῆς συζύγου πρὸς ἐξόφλησιν τοῦ χρέους». Διακρίνομεν καὶ τὰς βιβλιοκρισίας διὰ τὰ ἔργα: Οὐγγρικαὶ δημώδεις παραλογαὶ τῆς Ρουμανίας, Bucur. 128 σελ., ὑπὸ ***G. Muntean***, καὶ ***D. N. Sadovnikov***, Τὰ αἰνίγματα τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ, Μόσχα 1959, 334 σ., ὑπὸ *V. Ciobanu* (σ. 166-174). Ἀκολουθεῖ ἡ βιβλιοκρισία τοῦ βιβλίου τοῦ Al. Mitru, Αἱ παραδόσεις τοῦ Ὀλύμπου, οἱ θεοί, Bucur. 1960, ὑπὸ ***O Papadima*** (σ. 174-178) καὶ N.A. Kun, Αἱ παραδόσεις καὶ οἱ μῦθοι τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, Bucur. 1960, 576 σελ., ὑπὸ *G Muntean* (σ. 178-180).

Εἰς τὸ 2ον τεῦχος, σελ. 192-394, δημοσιεύεται ἡ λαογραφικοῦ ἐνδιαφέροντος βιβλιοκρισία τοῦ Γεωργίου Muntean διὰ τὸ ἔργον: «Μία ἀνθολογία τῆς ρουμανικῆς λυρικῆς ποιήσεως» (σελ. 373-378).

Δ. Β. Οἰκονομίδης

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΘΡΑΚΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ 1962

Ἕνα ἔθιμο τολμηρό. Ἀριστ. Κωνσταντινίδη, ἀρ. 98. Πρόκειται περὶ τοῦ ἐθίμου τῆς κοπῆς νομίσματος χαρτίνου ἢ μεταλλικοῦ σφραγιζομένου, διὰ τὴν χρῆσιν τῶν ἀναγκῶν τῆς ἐκκλησίας σὅλα τὰ χωριὰ τῆς Θράκης, διὰ τὴν ἔλλειψιν ἐλαχίστης μονάδος. Τὸ ἔθιμον ἦταν γενικὰ τῶν Ἑλλήνων χριστιανῶν. Τὸ ἔθιμον τοῦτο ὑποβοηθοῦσε τὴν συναλλαγὴ τῶν χριστιανῶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὴν ἀγοράν Ἡ ἐργασία εἶναι λαογραφικὴ ποὺ περισώζει ἕνα τέτοιο ἔθιμο εὐεργετικὸ εἰς τὰς οἰκονομικὰς σχέσεις τῶν ἐν Τουρκίᾳ Ἑλλήνων καὶ χριστιανῶν. Ὁ συγγραφεὺς ἔκαμε τὸ πᾶν νἀναδείξη τὸ θέμα του καὶ νὰ τὸ περισώση.

Τρεῖς ἐπιφανεῖς Θρᾷκες τοῦ πνεύματος καὶ τῆς τέχνης τοῦ ΙΘ΄ καὶ Κ΄ αἰῶνος, ἀρ. 99. Ἡ Θράκη οὐδέποτε ὑπελείφθη στὸν καιρὸ τῆς δουλείας καὶ μετέπειτα ἕως τώρα, στὴν ἐμφάνιση προσωπικοτήτων εἰς τὴν τέχνην, καλλιτεχνίαν, ἐπιστήμην: Ἰατροὺς παρήγαγε τὸν ΙΘ΄ αἰῶνα ἀξιολογοτάτους, εἴτε χειρούργους εἴτε παθολόγους. Ἱστορικοὺς ὁμοίως, καλλιτέχνες, ἀρχαιολόγους σὰν τὸν Στέφανο Κουμανούδη καὶ Τσούντα Χρ., γλύπτας σὰν τὸ Δημητριάδη καὶ γενικὰ πάσης φύσεως πνευματικοὺς ἐργάτες. Ὁμιλήσας κατὰ τὸ 1961 περὶ αὐτῶν, ἐτύπωσα τὸ ἀνὰ χεῖρας ἔργον, ποὺ συντομώτατα περιλαμβάνει τρεῖς ἐκ τῶν ἀριστέων Θρακῶν ποὺ διέπρεψαν στὸ β΄ ἥμισυ τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνα. Εἶναι ἕνα χρέος τοῦτο τὸ ταπεινὸ ἔργον, ὅμοια τοῦ ὁποίου ἔχουν γραφῆ ἀρκετά, καὶ ἀναμένουν τὴν ἐκτύπωσιν.

Ὁ Γ. Βιζυηνός. Εὐαγγ. Καμαριανάκη καθηγητοῦ, ἀρ. 100. Κάθε προσπάθεια γιὰ τὸ Γ. Βιζυηνὸ εἶναι πολύτιμη. Τὸ ἔργον τοῦ Γ. Βιζυηνοῦ εἶναι ἔργο τῆς Ἑτ. Θρ. Μελετῶν, ποὺ θὰ τὸ φέρη σὲ πέρας—ἂν δὲν εἶναι μεγάλος ὁ λόγος αὐτὸς καὶ ἡ ὑπόσχεσις. Θὰ καταβληθῆ κάθε προσπάθεια ἀπὸ μέρους της νὰ δημοσιευθῆ ὁλόκληρο καὶ μὲ κριτικὴ κειμένων προσπάθεια. Σήμερα τοῦτο, αὔριο ἐκεῖνο, δίδουμε τὸ μέτρο τῶν δυνάμεων τῶν οἰκονομικῶν. Χωρὶς λεφτὰ τίποτε δὲν γίνεται καὶ ὁ κ. Ὑφυπουργὸς τῶν οἰκονομικῶν ἀρνεῖται πᾶσαν ἀξίαν ἢ δίδει μετρίαν ἀξίαν εἰς τὸ ἔργον τῆς Ἑταιρείας καὶ τὴν ἀφίνει οἰκονομικῶς ἀβοήθητον ὑποβιβάσας τὴν βοήθειαν εἰς 25 χιλ. ἀπὸ ἑκατὸν κατ᾽ ἔτος χιλιάδας καὶ ἐφέτος εἰς 20 χιλ. μόνον, ἐνῶ μοιράζει τὰ

λεπτὰ τοῦ ἔθνους καὶ εἰς συλλόγους κυνηγῶν ἀκόμη τῆς Κορίνθου. Ἡ Ἑτ. Θρ. Μελ. ἔχει τέσσερα διεθνῆ βραβεῖα καὶ φθάνει ὁ κ. ὑφυπούργὸς νὰ καθυβρίζη τὸ ἔργον τῆς Ἑταιρείας, ἐνῶ τὰ τέσσαρα βραβεῖα ἐδόθησαν ἀπὸ ὀργανισμοὺς ποὺ ξαίρουν νὰ τιμοῦν τὴν πνευματικὴν ἐργασίαν.

Ἡ ἐργασία τοῦ κ. Καμαριανάκη εἶναι πολὺ καλὴ καὶ ἀξιόλογα ἀρχιτεκτονημένη καὶ καλογραμμένη. Συμπληρώνει τὶς ἐργασίες τοῦ Πολιτ. Παπαχριστοδούλου, Περ. Παπαχριστοδούλου, Κ. Βάρναλη καὶ ἄλλων. Εἶναι στοχαστικὴ προσπάθεια στὸ δρόμο τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ σκοποῦ μας: τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἔργου τοῦ θρακὸς ποιητοῦ, ἀποκαθαρμένο ἀπὸ ἐκδοτικὲς βλάβες καὶ ἀπὸ καταστροφὲς τῶν κειμένων. Ὅποιος τὴν ἐδιάβασε θὰ μᾶς δικαιώση καὶ θ' ἀποδώση τὴ δέουσα τιμὴ στὸν νεαρὸν καθηγητήν.

Θρᾶκες ἀγωνισταί. Κ. Ἀθ. Διαμάντη, ἀρ. 101. Τὸ ὑπ' ἀριθ. 101 δημοσίευμα τῆς Ἑταιρείας Θρ. Μελετῶν—ἐργασία συλλεκτικὴ καὶ σχολιαστικὴ ἐγγράφων ἱστορικῶν—ἀποτελεῖ ἀξιόλογον ἐργασίαν, ἐλθοῦσα στὸ φῶς χάρις στὴν ἀκούραστον προσπάθειαν τοῦ κ. Κ. Διαμάντη, συνεργάτου τῶν Ἀρχείων τοῦ Κράτους. Τὰ Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους μᾶς ἀποκαλύπτουν τὴν δρᾶσιν τῶν Θρακῶν κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάσταση ἐξ ἐγγράφων πλέον. Ἔτσι θἄχουμε εἰς τὸν 29ον τόμ. τὴν συνέχισιν τῆς ἐκτυπώσεως τῶν ὑπολοίπων Θρακῶν πατριωτῶν ποὺ μετέσχον στὴν Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση καὶ προσέφεραν σπουδαίας ὑπηρεσίας εἰς τὸ ἔθνος κατ' αὐτήν. Ἡ ἄλλη ἐργασία εἶναι μία προσπάθεια νὰ φέρη στὸ φῶς ἐκ πολυτίμων πηγῶν τὴν προσφορὰ τοῦ Θρακ. Ἑλληνισμοῦ εἰς τὸν κοινὸν ἀγῶνα τοῦ Ἔθνους γιὰ τὴν ἀνεξιρτησία του.

Τὴ συνέχεια τῆς συμμετοχῆς τῶν Θρακῶν εἰς τὸν ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα, θὰ μᾶς δώση ἡ Ἑτ. Θρακ. Μελετῶν μὲ τὰ θρυλικὰ κατορθώματα τῶν ἡρώων της εἰς τὸν προσεχῆ 29 τόμον.

Μικρὰ καὶ μερικὴ ἱστορία τῶν χωρίων μεγάλου καὶ μικροῦ Βογιαλικίου καὶ τῶν ἀποικιῶν αὐτῶν. Ι. Παπαναστασίου, 1962 ἀρ. 102. Ὁ γράψας συγγραφεὺς τὴν καταστροφὴν τῆς Ἀγχιάλου Παπαναστασίου Ἰ. τὸν ἴδιον χρόνον ἔγραψε καὶ τὴν μικρὰν αὐτὴν ἐργασίαν, ποὺ τόσον ἐπιπόλαια περιφρονεῖ ὁ κ. ὑφ)ργὸς τῶν οἰκονομικῶν κ. Ἀλιμπράντης. Ἐμεῖς περισυλλέγομε τὰ ψίχουλα τῆς ἱστορίας τῆς Θράκης. Ἐκ τῆς ἐργασίας αὐτῆς, ποὺ μαζεύουμε τὰ ψίχουλα ἐσχηματίσθη «τὸ Ἀρχεῖον Συγχρόνων Γεγονότων» σχηματίζεται δηλ. ὁ ἀληθινὸς καὶ ἀξιόλογος πυρήνας τῆς συγχρόνου ἱστορίας μας, ποὺ εἶναι ἐργασία ἐθνική. Πρέπει νὰ διδάξουμε τὸν κ. ὑπ)ργὸν τί εἶναι τὸ ὑλικὸν ποὺ μαζεύουμε καὶ ποία ἡ ἀξία του ; Τότε κατ' αὐτὸν θὰ ἔπρεπε ὁ μακαρ. Βλαχογιάννης νὰ ἐξαφανισθῆ καὶ τὰ «Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους» νὰ ριφθοῦν στοὺς πέντε ἀνέμους, ὡς ἄχρηστα. Ἡ Θράκη εὐτύχησε τώρα νὰ ἔχη τὴν

Ἑτ. Θρ. Μελ. ποὺ πραγματοποιεῖ τὸ ἔργον αὐτό, καὶ τόσον ἀβασανίστως ἐκ πάθους κινούμενος ὁ κ. ὑφ)ργὸς τοῦ ἐστέρησε τὴν κρατικὴ βοήθεια, ποὺ ὡρίσθη ἀπὸ προηγουμένους του ὑπουργούς. Αὐτὴ τὴ μικρὰ μελέτη τὴν ἐτυπώσαμε ὡς δεῖγμα τῶν ἐργασιῶν μας, ποὺ τόσους ἐπαίνους ἔλαβαν κατὰ καιροὺς καὶ τόσα βραβεῖα.

Γιὰ τὴ Θράκη ὁ κ. ὑφ)ργὸς θὰ μείνη ἕνας ἐχθρὸς χωρὶς κανένα λόγον καὶ καμμίαν αἰτίαν συγκεκριμένην. Ἀδίκησε τὸ ἔργον της καὶ συκοφαντεῖ αὐτὸ ὠθούμενος ἀπὸ κακὴν ψυχικὴν διάθεσιν. Ὁ μακ. Ἰ. Παπαναστασίου—αἰωνία του ἡ μνήμη—εἶναι ἕνας συνεργάτης ἀξιοτίμητος τοῦ Ἀρχείου Συγχρόνων γεγονότων τῆς Ἑτ. Θρ. Μελετῶν.

Περίστασις καὶ Λούπιδα Γανοχώρων Προποντίδος. Ἀθ. Ζερβοῦ, Μοσχίδου Κ., Περάκη 1962, ἀρ. 103. Ἁπλοῖ ἄνθρωποι οἱ γράψαντες, εἶναι ἀξιέπαινοι, διότι μᾶς ἔδωσαν τέτοια στοιχεῖα πολύτιμα λαογραφικὰ καὶ ἱστορικά, ποὺ ἀπὸ πολὺ μικρὰ μπορεῖ νὰ μεγαλώσουν σὲ ὄγκο καὶ ἀξία ἀπὸ ἄλλους. Ἡ συγγραφὴ ἱστορικοῦ ἔργου δὲν εἶναι ἔργον ἑνός, ἀλλὰ πολλῶν. Ἔτσι περισυνέλεξε ὁ Θουκυδίδης τὸ ὑλικόν του, ἀποτεινόμενος παντοῦ καὶ εἰς πάντας διὰ νὰ βρῇ τὴν ἀλήθεια. Τὴν προσπάθειά μας αὐτὴ τὴν εἰρωνεύεται ὁ κ. ὑφ)ργὸς τῶν οἰκονομικῶν καὶ βρίσκει αἰτία νὰ μὴ μᾶς βοηθῇ παρὰ μὲ ψίχουλα καὶ εἰρωνεῖες.

Τὰ σημειώματα αὐτὰ εἶναι πολύτιμα. Ἡ Περίστασις ὑπῆρξε μιὰ κωμόπολις στὴν Προποντίδα. Στὴ σελίδα 5 καὶ 8 βλέπει κανεὶς καὶ θαυμάζει προσωπικότητες διεθνεῖς, ὅπως ὁ Δημ. Ροῦσσος καθηγ. τοῦ Πανεπιστ. Βουκουρεστίου, ποὺ σαὐτὸ τὸν εὐγενικὸ τόπο εἶδε τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, καὶ ὁ Σταῦρος Σταματιάδης ἰατροφιλόσοφος διαπρεπέστατος Θρᾷξ, πατριώτης. Ἐμεῖς αὐτὰ τὰ ψίχουλα μαζεύουμε γιὰ νὰ γράψουμε τὴ σύγχρονη ὕπαρξη τῶν Θρακῶν στὴ χώρα αὐτή, ποὺ τόσον ἐκπολιτιστικὸ ἔργο ἐδημιούργησε τὸ τμῆμα τοῦ Θρακικοῦ ἑλληνισμοῦ, ὥστε νὰ ὑπερέχη ἀσύγκριτα ἀπὸ τὶς ἄλλες σύνοικες φυλὲς ὡς τὸ 1922, ὅτε ὁ ἑλληνισμὸς ἀπεχώρισεν δυτικῶς ἐντεῦθεν τοῦ Ἔβρου. Τὸ μικρὸ αὐτό, ἀλλὰ πολύτιμο ὑλικὸ ἂς μὴ τὸ περιφρονῇ ὁ κ. ὑφυπουργός, διότι ὅλα τἀρχεῖα τοῦ Κράτους ἀποτελοῦνται ἀπὸ τέτοιο ὑλικό, ποὺ γράφηκε ἀπὸ τὴ φτωχὴ πέννα τῶν ἀνδρῶν τῆς ἐπανασιάσεως. Τὸν παραπέμπω μάλιστα στὸ ὑπ' ἀριθ. 101 πολύτιμο δημοσίευμά μας ἀπὸ τ' Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους γιὰ νὰ θαυμάση τὴ συνεισφορὰ στὸν ἀγῶνα τοῦ ἔθνους κατὰ τὸ 1821 καὶ νὰ βελτιώση τὶς σκέψεις του, σὰν Ὑπουργός, ὑπηρέτης τοῦ Ἔθνους.

Ἡ Ἀνατ. Θράκη καὶ ὁ Ἑλληνισμὸς αὐτῆς ἀπὸ τὸ 1878—1922. Πολυδ. Παπαχριστοδούλου, ἀρ. 104. Τὸ μικρὸ αὐτὸ ἔργο εἶναι μιὰ συνοπτικὴ μελέτη γιὰ τὸν ἑλληνισμὸ τῆς Θράκης στὰ χρόνια 1878—1922. Εἶναι μιὰ ἐργασία στατιστικὴ ἀλλ' ἐξηκριβωμένη, ποὺ μᾶς δίνει ἀριθμητικὴ ἐξα-

κρίβωση τοῦ ἑλλην. πληθυσμοῦ τῆς Θράκης ἀπὸ στατιστικὲς ξένων προπαντὸς καὶ ἡμετέρων καὶ ἀπὸ ἔγγραφα. Εἶναι ἐργασία ἀρχειακὴ καὶ ἀναμφισβήτητη καὶ ἐξακριβωμένη. Κάποτε θὰ χρειασθῆ στὸν ἑλληνισμὸ ὡς ἀξιόλογο τεκμήριο τῆς δυνάμεώς του στὰ 1878—1922, ὅταν ἐξεκένωσε καὶ τὴ Μικρὰ Ἀσία καὶ ἀποτραβήχθηκε ἐντεῦθεν τοῦ Ἔβρου.

Ὁ Βλάσιος Γαβριηλίδης, δημοσίευμα ὑπ' ἀρ. 105. Ὁ Βλάσιος Γαβριηλίδης ὑπῆρξεν ἕνας Θρᾷξ ἐφάμιλλος τῶν Στεφάνου Κουμανούδη, Χρ. Τσούντα, τῶν σπουδαίων αὐτῶν πνευματικῶν παραγόντων τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, στὴ δημοσιογραφία τοῦ 20οῦ αἰ. Ἕναν τέτοιον ἄνδρα θέλουμε νὰ παρουσιάσουμε στὸ 105 δημοσίευμά μας τῆς Ἑταιρείας, ποὺ τόσον ἐπιτυχημένα μᾶς τὸν παρουσίασε στὴν ὁμιλία του στὴ Στέγη Γραμμάτων ὁ Χαρ. Μισαηλίδης δημοσιογράφος ἐκ Κων)πόλεως (Φανάρι) τῆς γνωστῆς δημοσιογραφικῆς οἰκογενείας.

Ὁ Θρακικὸς ἀγών. Ν. Στάγκου καὶ Σαλονικιώτη. ὑπ' ἀρ. 106. Εἶναι μιὰ ἀρκετὰ ἐκτενὴς ἐργασία δημοσιευθεῖσα τὸ πρῶτον εἰς τὸν Βορρᾶν Θεσσαλονίκης. Ἀπὸ τὴν μελέτην αὐτὴν λαμβάνει γνῶσιν ὁ ἀναγνώστης τῶν συγχρόνων γεγονότων τῆς Βουλγαρικῆς προσπαθείας νὰ ἐπιβάλη τὸν ἐκβουλγαρισμὸν τῶν ἑλλην. πληθυσμῶν καὶ τὴν ἐπιβουλὴν κατὰ τοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ ἐπικράτησιν. Ἐργασία ἡ ὁποία θὰ χρησιμεύση ὡς πρώτη ὕλη διὰ τὴν συγγραφὴν τῆς ἱστορίας τοῦ ἀγῶνος τῶν Θρακῶν μετ' ἄλλων δημοσιευμάτων ὁμοίων ποὺ ἐτύπωσεν ἡ Ἑτ. Θρακ. Μελετῶν.

Τὶ παιχνίδια παίξαν τὰ Σουφλιωτόπουλα. Δημ. Σεϊτανίδου, ἀρ. 107. Μιὰ λαογραφικὴ σπουδή, ποὺ προσφέρει πολλὰ στὴ λαογράφηση τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου τοῦ Σουφλίου. Ὁ γράψας τὴ μικρὴ μελέτη ἔμπειρος διευθυντὴς τοῦ Β΄ Δημοτ. Σχολείου, μᾶς δίδει τὴν εἰκόνα πῶς ἐμορφώνοντο τὰ παιδιὰ τοῦ λαοῦ πρὸς ἄσκηση τοῦ σώματος, τῆς κρίσεως, τῆς φαντασίας καὶ τὴ διόρθωση τῶν ἐλαττωμάτων τῆς νεολαίας. Εἶναι ὁ Δημ. Σεϊτανίδης, νῦν δήμαρχος Σουφλίου.

Ὁ Στενίμαχος, ἔργον ἱστορικόν. Ὁ Σύλλογος τῶν ἐξ Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας Ἑλλήνων μετὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Φιλιππουπόλεως ἐξετύπωσε χορηγούντων τῶν τέκνων τοῦ μακαρίτου Ἀποστ. Δοξιάδου καὶ τὸ δεύτερον ἔργον τοῦ ἀκαταπονήτου Μυρτ. Ἀποστολίδου τὸν «Στενίμαχον» β΄. ἔκδοσις. Ἡ πρώτη ἔκδοσις ἐγένετο στὰ 1929 εἰς σχῆμα μέγα. Μετὰ τὴν παραχώρησιν τῶν κωδίκων Στενιμάχου ἐκ δύο βιβλίων, παραχωροῦντος τοῦ μακ. Βασιλείου Παπαδοπούλου βουλευτοῦ δικηγόρου, ἐδούλεψεν ὁ μακ. Ἀποστολίδης πάνω στοὺς κώδικες καὶ ἄθροισε ὑλικὸ ποὺ τὸ ἐχρησιμοποίησε διὰ τὴν αὔξησιν πηγαίου ἱστορικοῦ ὑλικοῦ πρὸς ἐπανεκτύπωσιν τοῦ ἔργου.

Οὕτω ἐργασθεὶς ὁ μακ. Ἀποστολίδης ἐπλούτισε τὴν Α΄. ἔκδοσιν καὶ τὴν ἀφῆκε πρὸς ἐκτύπωσιν ὡς Β΄. ἔκδοσιν τὴν ὁποίαν καὶ ἔχω ἐνώπιόν μου. Τὸ περιεχόμενον τῶν κωδίκων ἐδημοσίευσεν ὁ Πολ. Παπαχριστοδούλου εἰς τὸ *Ἐπιτύμβιον Τσούντα Χρ.*[1] εἰς τὸ 1941 εἰς σ. 660–667.

Θέλω νὰ ἐξάρω καὶ ὄχι νὰ ἐπικρίνω τὴν ἔκδοσιν. Ἐν τούτοις ἐφόσον προεκρίθη ἡ μνεία προσώπων διακριθέντων διὰ τὴν ἐκεῖ δράσιν των, ἔπρεπε ὁ κατάλογος τούτων νὰ ἦτο πλήρης καὶ ἀμερόληπτος διὰ τὰ δράσαντα πρόσωπα καὶ τὴν συμβολὴν ἑκάστου εἰς τὰ τῆς διοικήσεως τῶν κοινῶν καὶ τὴν ἐκπροσώπησιν τοῦ ἀκμάσαντος ἐκεῖ ἑλληνισμοῦ. Πάντως ἡ Θράκη ἀπέκτησε ἕνα ἀκόμη ἀξιόλογον ἱστόρημα τοῦ Μ. Ἀποστολίδου, ποὺ τόσον ἐργάσθηκε διὰ τὴν πατρίδα του ἀκολουθῶντας τὴ σκέψη πὼς πρέπει, ἂν πρόκειται νὰ γραφῆ ἡ ἱστορία τῆς Θράκης, νὰ γραφῆ ἡ ἱστορία τῶν πόλεών της, ὅπου ἐπυκνώνετο ὁ Ἑλληνισμός, ὁπότε καταδείχνεται τὸ μεγαλεῖο τοῦ Βορειοθρακικοῦ Ἑλληνισμοῦ ποὺ συνεκεντρώνετο εἰς τὰ κέντρα τῆς χώρας, ὅπου ὁ Θρακικὸς Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ἐμεγαλούργησε κατὰ τὸν Λαμαρτῖνον, ὡς ἐκπολιτισμένος καὶ ἐκπολιτιστικός.

Πολ. Παπαχριστοδούλου

1) Βλ. Ἐπιτύμβιον Χρ. Τσούντα Ἐπίμετρον ΣΤ΄ τόμ. τοῦ Ἀρχείου τοῦ Θρακικοῦ Λαογρ. καὶ Γλωσσικοῦ Θησαυροῦ.

ΜΝΗΜΟΣΥΝΑ

Δημ. Βογαζλῆς

Μιὰ ζωὴ μακρὰ καὶ πολυσέλιδη ἔκλεισε, καὶ ἐδῶ στὴν Ἀττικὴ γῆ ἄνοιξε ὁ τάφος γιὰ νὰ περιλάβη τὸ σκήνωμα ἑνὸς ἐκλεκτοῦ ἀνδρὸς Θρακός, ποὺ τὸν ἐγέννησε ἡ Φιλιππούπολη καὶ τὸν ἐξένησεν στοργικὰ ἡ Ἀθήνα σὲ χρόνια δίσεκτα. Ἔσβησε σιγὰ-σιγὰ ἀπησχολημένος στὸ πνεῦμα καὶ στὸ νοῦ μὲ τὸ θέμα τῆς ζωῆς του: ***ἡ ἀγαπητή του πατρίδα, ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια τῶν θεμάτων του, ἡ μάχη πρὸς τοὺς ἀντιπάλους βόρειούς μας γείτονες καὶ τὸ δίκαιον τὸ ἐθνικόν.***

Τελευταῖα μοῦ παρέδιδε, σὰν παρακαταθήκη, τὶς τελευταῖες του ἐργασίες καὶ μὲ ἐξώρκιζε νὰ δημοσιεύσω το τελευταῖο του βιβλίο. Ἔτσι τοῦ εἶχα δώσει τὴ χαρὰ τοῦ προτελευταίου του: Ἦταν τὸ ***Ἥλιν-Ντὲν***. Σαὐτὸ ἔβαλε ὅλη τὴ μαεστρία τῆς συγγραφικότητός του.

Ἔτσι ἐχάρηκε τὸ τελευταῖο φῶς τῆς διανοήσεώς του καὶ τοῦ ἐφώτισε τὴν ψυχὴ καὶ τὴν καρδιά. Ἐγώ, τοῦ ἔδωκα ἀκόμα τὸν λόγο νὰ τὸν κάμω νὰ ξαναχαρῆ τὸ φθινόπωρο. Ὁ θάνατος δὲν τὸν ἀφῆκε νὰ χαρῆ τὴν ὕστατη χαρά. Τώρα ὅσοι θὰ μελετοῦν τῆς μελέτες του, ἂς φωτίζωνται ἀπὸ τὸ φῶς τῆς γνώσεως καὶ τῆς σοφίας του. Τὰ σημειώματά του καὶ μόνο θἀρκοῦσαν νὰ τὸν ἀναδείξουν χρησιμώτατο ἱστορικὸ καὶ ὑπομνηματιστή. Ὁ Θεὸς ἂς τὸν ἀνακουφίση γιὰ τοὺς κόπους του. Εἰς τὸ Ἀρχεῖο Θράκης θὰ εὑρίσκη κανεὶς τὶς ἐργασίες του καὶ στὴν Ἑτ. Θρ. Μ. δωρεὰν τὰ δημοσιεύματά του.

Ἡ ἀγαπητή του γυναίκα, ποὺ τόσον στοργικὰ τὸν περιέβαλλε μὲ ἐξαίρετη περιποίηση, στοργὴ καὶ ἀγάπη κι' ἀφοσίωση, μᾶς ἔγινε παράδειγμα πῶς μιὰ γυναίκα πιστὴ καὶ σύντροφος ἀληθινή, συμμερίζεται τοὺς πόθους, τὶς ἐπιθυμίες, τὶς φιλοδοξίες καὶ πόνους τοῦ συντρόφου της, τέτοιου συντρόφου λατρευτοῦ. Οἱ συγγενεῖς της τὴ μακαρίζουν, διότι ἐπάλαισε μαζί του τοὺς εὐγενικούς του ἀγῶνες, οἱ φίλοι ἂς τὸν μακαρίσουν ὅτι τὶς πλεῖστες πνευματικὲς φιλοδοξίες του τὶς εἶδε νὰ πραγματοποιοῦνται. Τὸν μακαρίζω ὡς εὐτυχῆ συγγραφέα καὶ πατριώτη καὶ ἐγὼ κι' εὔχομαι τάφον ἐλαφρὸν καὶ τὴν ἀττικὴν γῆν στοργικὴν εἰς τὸ τέκνον τῆς Θράκης.

Μιλτιάδης Ἀν. Σταμούλης

Ὁ Μιλτιάδης Σταμούλης ὑπῆρξε μιὰ θρακικὴ προσωπικότητα σὄλες τὶς ἐκδηλώσεις τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Ὑπῆρξε βιομήχανος, ἔμπορος, δημιουργὸς πάσης φύσεως ἐργασιῶν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς πνευματικοὺς ἀνθρώπους, ποὺ

ἠσχολεῖτο εἰς παντὸς εἴδους μελέτες καὶ πνευματικὲς ἀσχολίες. Εἶχε βιβλιοθήκη μεγάλη, ἐπλούτιζεν αὐτὴν συνεχῶς καὶ ἐμελέτα πάσης φύσεως βιβλία ποὺ ἱκανοποιοῦσαν τὶς ἔρευνές του. Ἐκράτει σημειώσεις παντὸς εἴδους καὶ εὐχαριστεῖτο λύοντας ἀπορίες καὶ διαφωτίζοντας τοὺς περίεργους. Οἱ γνώσεις του αὐτὲς τὸν καθιστοῦσαν ἱκανὸν νὰ διευθύνῃ καὶ τὰ «Θρακικὰ» ἐπὶ 15 χρόνια μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ γράφοντος καὶ ἱδρύσαντος τὸ «Ἀρχεῖον Θράκης» εἰς τὰ 1934 διὰ λογαριασμόν του ποὺ συνεχίζει τὴν δρᾶσιν του.

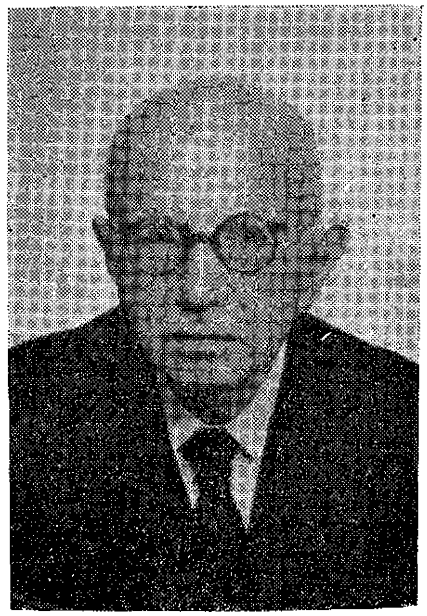

Ὁ μακαρ. Μιλτ. Ἀν. Σταμούλης

Ἔτσι ἐκυβέρνησε τὰ ***Θρακικὰ*** μέχρι τῆς διακοπῆς τοῦ περιοδικοῦ, κατὰ τὸ διάστημα τῆς Γερμανοκρατίας, χωρὶς νὰ ἀφήσῃ τὸ ἔργον νὰ ταπεινωθῇ στὰ χέρια ἄλλων. Ὁ μακαρίτης μάλιστα τὸ ἐκράτυνε, τὸ ἐβοήθησε, τὸ συντήρησε. Ἕνα ἔργον του παντὸς εἴδους ἀπὸ ὅσα ἐπραγματοποίησε, εἶναι οἱ 20 τόμοι τῶν Θρακικῶν, ποὺ ἔζησαν καὶ προσέφεραν καὶ θὰ προσφέρουν τόσας ὑπηρεσίας εἰς τὸν Θρακικὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα.

Ὁ Μιλ. Σταμούλης, ὅπως καὶ ὁ Ἀν. Σταμούλης, ὁ πατέρας του, ἠσχολεῖτο μὲ πνευματικὰ ἔργα καὶ μὲ ἀνασκαφὲς ἀκόμα. Συνεδέετο μὲ ξένους ἀρχαιολόγους καὶ ἀγωνίζονταν νὰ τοὺς συντρέχῃ εἰς τὸ ἔργον των, προκειμένου νὰ ἔλθῃ εἰς φῶς κάτι ἀπὸ τὴν Θρακικὴν ἀρχαιολογίαν καὶ τοὺς θησαυρούς της, τοὺς βυζαντινοὺς καὶ μεταβυζαντινοὺς καὶ τῆς τουρκοκρατίας. Ἐπομένως ὁ θάνατός του ἐλύπησε πολὺ τοὺς γνωρίζοντας αὐτὸν Θρᾶκες, διότι

ἐχάθη ἕνας πολύτιμος πνευματικὸς ἄνθρωπος, ποὺ τόσο συνέβαλε στὴ σωτηρία τῆς Θρακικῆς Ἱστορίας καὶ λαογραφίας.

Ἡ οἰκογένεια ὅλη τοῦ μακαρ. Μιλτ. Σταμούλη εἶναι πνευματικὴ καὶ ἡ λαογραφικὴ καὶ ἀρχαιολογικὴ προσπάθειά της ἔχει νὰ ἐπιδείξη πολλὲς συλλογὲς—παντοειδεῖς συλλογὲς—καὶ πάσης φύσεως ὑλικὸν χρησιμώτατον, ποὺ κατετέθη ἤδη εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

Μακαρίζομεν τὸν ἄνδρα, ποὺ τόσα προσέφερε, τὸν γεραίρομεν διὰ τὸ ἔργον του καὶ εὐχόμεθα τὴν μνήμην του μακρὰν καὶ ἀείρω καὶ κηρύττομεν, ὅτι ὁ Μιλτιάδης Σταμούλης πολλὰ προσέφερε, ποὺ θὰ διαιωνίζουν τὸ λαμπρόν του ὄνομα.

Ἡ Ἀττικὴ γῆ, ποὺ τὸν ἐδέχθη, ἂς τοῦ δώση τὸν τάφον ἐλαφρόν.

Τὸ Ἀρχεῖον Θράκης συλλυπεῖται θερμὰ τὴν κόρην του, τὴν λογίαν ἀδελφήν του λαογράφον τῆς πατρίδος μας κ. Ἐλπινίκην Σαραντῆ καὶ τὸν κ. Μιλτιάδην Σαραντῆν, γαμβρὸν τοῦ μακαρίτου.

Πολύδ. Παπαχριστοδούλου

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ

Α

ἀβάνικου 321
ἀβαντάριον τοῦ πλοίου 21
ἀγαπημένην των γῆν 210
ἀγιλαρίστρα 340
ἀγροφυλάκων 210
Ἀγχίαλος Α΄ 178
ἀγῶνες Σκοποῦ τοῦ 1821 251
ἀδελφοὶ Πατσαβούρα 216
Ἀδριανούπολις 256, 257
Ἀθήνα ἡ πόλις ὅπου θὰ ρίξη τὸν ἐθνικὸ σπόρο 197
Ἀθηναϊκὸν ἀρχεῖον 15
Ἀθηνῶν λιμὴν 15
ἄθλοι Σλάβων εἰς Ἀδρ)λιν 263, 264
αἱ κατεπηγοῦσαι ἀνάγκαι μου 77
αἴτησις μισθοῦ ἢ ἐξόδων 110
αἰχμαλωσία ἀδελφῶν Ἀμπατζοπούλου 240, 241
Ἀλεξανδρείας Κλήμης 283
Ἀλιβέριον 40
ἄλλαι στατιστικαὶ ἀπὸ τοῦ 1899
ἀλλὰ μία χελιδὼν 288
ἀμαζόνες 358
ἄμαχος πληθυσμὸς 18
ἀμερόληπτε συντάκτα τῆς Ἐλπίδος 110, 111, 112
Ἀμπατζόπουλος Θεοδ. 211
ἀνάγκη ἐλευθεροστομίας 288
ἀναγνωρίζει τὰς ὑπηρεσίας 29
ἀνασκευὴ ἐπιχειρημάτων Νεῖρ - Βέη 174, 175
ἀνάσταση τῆς Ἑλλην. Θράκης 210
Ἀναστασόπουλος Δημ. συνεργάτες του 196
ἀνατολικὴ ἐπιρροὴ 285
Ἀνατολική Θράκη 1878-1922 163
ἀναφορὰ Μ. Κούταβου 35
Ἀνδρέας Β. Ἀνδρεάδης 247, 255
ἀνέγερσις Ναοῦ Σκοποῦ 254, 255
ἀντίδρασις ἄμεσος καὶ δυναμικὴ 213
ἀντὶ μισθοὺς τὸν ἐφυλάκισαν 57
ἀντίχαρα 161
Ἀντωνίου Δῆμος 18
ἀνωτάτη διοίκησις 225
ἀνώτερα Κέντρα 225
ἀμαξᾶς Γ. Κονδύλη 244, 245, 246
Ἀμπατζόπουλος ὡς ἄλλος Κιγκινᾶτος 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242
ἀπελευθέρωσαν πρῶτοι οἱ θρᾶκες 210
ἀπελευθέρωσις 278, 279
ἀπελευθερωτικὸς ἀγὼν Θράκης 230
ἀπέραντος Μεγάλη Ἑλλὰς 210
ἀπὸ ἀφηγήσεις Ὀρτακιανῶν 223
ἀπογραφὴ—Inventario 81
ἀποδεικτικὰ Ἀρείου Πάγου 52
ἀποδεικτικὸν γράμμα 50
ἀποκατασταίνω τέλειον ἐπίτροπόν μου καὶ πληρεξούσιον
ἀπόσπασμα ἐνθυμημάτων Ν. Κασομούλη 33
ἀποστολὴ στὴ Θράκη Γούναρη, Πρωτοπαπαδάκη 224
ἀποφθεγματικὰ 191
ἀργότερα ὁ Γονατᾶς 223
Ἀργυρόπουλος Γιάγκος 175
Ἀργυρόπουλος Χρῆστος, Κυριᾶκος Ἀργυρόπουλος 229
ἀρδέπια 855 (μέτρον δημητριακῶν) 36
Ἄρειος Πάγος 38
Ἀριστόβουλος Χρηστίδης 257
ἀρχαιολογικοὶ θησαυροὶ στὸ Διδυμότειχο θαμμένοι 364, 365, 366, 367
ἀρχαῖος συνοικισμὸς στὴ Θάσο 372
ἀρχιδιάκονος μητροπόλεως 214
ἀστυνομία Μεγαρίδος 106
αὐτὸ λέγεται δημοκρατία 206
αὐτονομιακὸ καθεστὼς Ἀνατ. Ρωμυλίας 382, 383, 384, 385
ἀφελληνισμὸν τῶν κατοίκων 210

Β

Βαβατζανίδης Πελοπίδας 253
βαζουμαχῶ 325
βάζω 341
bohça δέμα 56
βαλκανικοὶ πόλεμοι 148
Βασίλειος ὁ Μέγας 284
βασιλεὺς καὶ Γαβριηλίδης 202
βιασθὲν τὸ πιεγέλον 93
βιβλιοθήκη Συλλόγου Κωνσταντινουπολιτῶν Καλλιθέας 164
βλάστηση τοῦ νησιοῦ 369
βλέπομεν λοιπὸν εἰς τὰς ἀρχαιοτάτας παραστάσεις 283
βλέπομεν τὸν Χριστὸν 283
βουλγαρικὴν προπαγάνδαν 210

Γ

Βουλγαρικὸν μίασμα 230
Βούλγαροι εἰς Ἀδρ)πολιν 273, 274
Βραχιολίδης Ἀποστ. 365, 366, 367
Βρεξούδια 357
Βυζαντινοὶ ναοὶ Μεσημβρίας 376, 377
Bulletin d' Orient καὶ ἀγῶνα ἀριθ. 360, 170
Γαβριηλίδης Βλάσιος 195
Γαζῆς Γεώργιος Κ. 13
γαλὰ-γαλὰ 325
Γάμος στὸν Καλφὰ Θράκης 158
γάνωμα 342
γειτονικὰ χωριὰ 151
γενναίας καὶ ἐλευθερίους ἀρχὰς 288
γενόμεναι ἀποφάσεις 84
Γεωργάκης ἐφέντης Κωνσταντινίδης ὑποδιοικητὴς 146
γεωργία 149
γιὰ νὰ μιλήση κανεὶς μὲ τὸν Γαβριηλίδη πρέπει νὰ σπουδάση 283
γίγας πνεύματος 202
Γκουποδίνης φονεὺς 268
Γκούρας Ἰωάννης ὁπλαρχηγὸς τοῦ ἀγῶνος 16
γκτζούναρς (γκουτζουνάρης χοιροβοσκὸς) 312, 313
Γλῶσσα, ἤθη, ἔθιμα 153
γλωσσάριον Μαδύτου Ἀν. Θράκης 322
γνήσια ποιητικὴ φλέβα 191
γνῶμαι τῶν πατέρων 284
γνωστοτέραν τὴν ὁδὸν 281
Γονατὰς Στυλιανὸς 218
γούμενα (καραβόσχοινο) 51
γράμματα 148, 149
γράμματα Ἰσοὺφ Πασᾶ 93
γράφει Ι. Κωλέττης 8
Γρηγοριάδης Γ. 371
Γρηγορίου Στέργιος 219
Γριζιώτης 40
γυναικεῖο γλέντι 355, 356

Δ

δάκρυγιο 342
δαρτὴ (βροχὴ) 327
δάση ἐκ δένδρων 133, 134
Δασκαλόπουλος Θ. 357
δεισιδαιμονίες, μῦθοι 154
Δεμέστιχας 228
δὲν ἐνηργήθη ἡ αἴτησις 105
δὲν ἦτο ἱκανὸν παρὰ διὰ ξύλα 72
δὲν ξεχνᾶ τὴ σάτυρά του 197
δὲν φρονεῖ ὅλος ὁ κόσμος τὰ αὐτὰ 280
Δευτέρα Ἀνάσταση 155
δευτέρα πολιορκία ἀκρ. 18
Δημαρᾶς Κ. 381
Δημαρᾶς πρόξενος 218
δημιουργία Μεγάλης Ἑλλάδος 209
Δημογεροντεῖον Ναυπλίου 106
δημοσιευόμενα Ἐτ. Θρ. Μελ. 399, 400 401, 402.
Διαμαντῆν 45
διὰ νὰ ἐλευθερώση τὸν πατέρα σας 47
δύο ἀναφοραὶ Κούταβου καὶ Καραβέλη 59, 60
διανοούμενοι Περιστάσεως 147
διὰ σάλδον (ἐξόφλησιν)
διαταγὴ ὑπ' ἀριθ. 1773 61
διὰ τὴν γενναιότητά σου εἶναι πολλὰ πληροφορημένον 78
«διὰ τὴν λύσιν τοῦ πλόκου» 28
διά τινος χοτσιτίου 117
δίδομεν ὑπόσχεσιν 20
διεσώθη ἔννοια ὅρκου 223
δικανκάκια 309, 310
Διοικητικῶς—Ἐκκλησιαστικῶς 152
Διονύσιον μητροπολίτην Ἀδριανουπόλεως 263, 264, 265
Διονύσιος Ε' Πατριάρχης 265, 266
Διορίζεσαι ναπέλθης μὲ τὸ πλοῖό σου εἰς τὸν Δράκον (λιμὴν Πειραιῶς) 65
Διορίζεσαι προσωρινῶς λιμενάρχης καὶ ὑγειονομενάρχης Ναυπλίου 77
διορίζεσθε εἰς τριμελῆ Ἐπιτροπὴν 90
διορίζεσθε, κύριοι, νὰ ἐξετάσετε 76
διορίζεται Ποσειδῶν νὰ παραπλέη Σαλαμῖνα καὶ Ἀθήνας 66
διορίζων ἄνθρωπον 65
δοθεῖσαν ἀπόδειξιν λογ)σμῶν 74
Δολοφονία Ἡγουμένου 266, 267, 268
Δραγούμης Ἴων 228
δράση Γ. Κονδύλη 242, 243, 244
δύσκολόν του ἀποστολὴν 214

Ε

ἔβλεπε τοὺς Ἕλληνας χλωμοὺς 197
ἔγγραφα καὶ ἄλλα κείμενα 33
ἔγγραφον μαρτυρικὸν 57
ἐγεννήθη ὁ Ὀρφεὺς μεγάλο γεγονὸς 207
ἔγινε νόμιμος λεία τὸ πλοῖον 93
ἔγκατα τῆς γῆς 362, 363
ἐγὼ εἶμαι προβενιζελικὸς 199
ἔδωσαν τὸ παρὸν 209
ἐθεωρήθη γράμμα τούρκικον 96
ἐθεωρήθη δεύτερον γράμμα 94
ἐθεωρήθη διαμαρτύρησις Σαλβατόρου 94
ἐθεωρήθη ἐξέτασις τούρκου 96
ἐθεωρήθησαν δύο συναλλαγματικαὶ 93
ἐθεωρήθησαν ἐξετάσεως τοῦ Βονιφατίου Σορβὰ 93
ἐθεωρήθησαν μεταφράσεις 94, 95
ἐθεωρήσαμεν ἔγγραφα 96
ἐθεώρησε τοὺς λ)σμούς μου 99
ἔθιμα ἁγίου Βασιλείου 154
ἔθιμα Θεοφανείων 155
ἐθνικὸν ὑπέροχον ἀγῶνα των 210
εἰδολογικὴ βιβλιογραφία 395
εἰκονικὴ ζωγραφία portrait 288

εἶναι ταπεινὸν τῷ ὄντι 69, 70
εἰς ἀποκλεισμὸν τοῦ κάστρου τοῦ Εὐρίπου 10
εἰσβολὴν Δράμαλη 26
εἰς ἔνδειξιν δέδωκα τὸ παρὸν 69
εἰς τὸν τομέα δημωδῶν διηγήσεων 395
εἶχε περιπετείας τινὰς 27
εἶχε τρεῖς θυγατέρας (Κούταβος) 33
ἑκατὸ δημοσιεύματα Ἐτ. Θρ. Μελετ. 359, 360, 361
ἐκεῖ ἐκρύβη 215
ἔκθεσις Γρηγορίου 225, 226
ἔκθεσις θαλασσίων ἐκδουλεύσεων πλοίου Ποσειδῶν 106, 107, 108, 109
ἔκθεσις περὶ τοῦ πρώην πατριάρχου Κων)λεως Νεοφύτου Η' 315, 316, 317, 318, 319
ἐκκλησίαι—σχολεῖον 151, 152
ἐκκλησιαστικὴ ἀλήθεια πατριαρχικὴ ἐφημερὶς 166
ἐκστρατεία Ὀλύμπου 1822, 26
ἔκτασις πληθυσμὸς Θράκης 168,169,170
ἐκυλίσθη βαρέλιον 40
ἔλατου 343
ἐλήφθη ἀναφορά σου, 88, 101
Ἕλληνας ἀξιωματικούς 214
Ἕλληνα ὑποδιοικητὴν 145
ἕλληνες ἀπὸ τὰ μέρη τῆς Βουλγαρίας 7
ἕλληνες ναῦται τὸ πλήρωμα 146
ἑλλην. μητροπόλεις 204
ἑλληνικὰ μοναστήρια Ροδόπης 386
ἑλληνικὰ προξενεῖα 213
ἑλληνικὴν Θράκην 209
ἑλληνικὸν κομιτᾶτον 225
ἑλληνικὸς στρατὸς 210
ἑλληνόφρων 195
ἐμύησαν ἀδελφοὺς 226
ἐμείναμεν ναρκωμένοι 282
ἔμεινεν ἄγνωστος 211
ἐμφάνιση ἀρκούδας 356
ἐνδυμασίες ἀνδρῶν, γυναικῶν 153
ἓν πλοῖον ψαριανῶν Γ. Καλάρη 57
ἐντυπωσιακὴ παρέλασις 271, 272
ἐξαιτεῖται νὰ τῷ ἐξαργυρωθῇ τὸ ἀποδεικτικὸν 88
ἐξεγέρσεις 6
ἐξεδόθη τὸ παρὸν ἀπὸ τὸ ἐκτελεστικὸν 67
ἐξῆς ἐπεισόδιον 228
ἐξωκκλήσια 152
ἐπαγρύπνει καλῶς 56
ἐπερίλαβον παρὰ στρατηγοῦ Γκούρα χίλια καλὰ 103, 104
ἐπιγραφαὶ νομισμάτων ἀρχαίας Ἀγχιάλου 183, 184, 185, 186, 187
ἐπίθεσις Βουλγάρων 222
ἐπιλοχίαν Γ. Κονδύλην 214
ἐπισκοπὴ μητροπόλεως Ἡρακλείας 150
ἐπιστάτης διὰ τὴν προφύλαξιν λειῶν 21
ἐπιτροπὴν ἀγῶνος 121, 122
ἐπίτροποι 154
ἐπὶ τῶν λειῶν 9
ἐπιχείρημα 289
ἐπώλησεν αὐτοθελήτως 97
ἔργα Γ. Γαζῆ 13, 14
ἐρεστάρησαν (ἐκράτησαν) τὸν πατέρα μου 45
ἐστάθη (Κούταβος) τίμιος καὶ καλὸς Ἕλλην 50
ἐστάλη στὴ Γερμανία 197
ἔστω εἰς εἴδησιν 86
ἐσυμφώνησαν 43
ἐτζυηταὶ (ἐγγυηταὶ) 20
Εὔβοια 11
εὐγλωττία ἀριθμῶν 166
εὕρηκαν οἱ ἐχθροὶ εὐκαιρίαν 53
εὗρον ἀντιστάσεις 17
ἐφάνησαν ἐφάμιλλοι καὶ ἰσάξιοι 6
ἐχθρικὰ πλοῖα ἐφάνησαν 66
ἔχων ἰδιόκτητον λεῦκαν 20

Z

ζαγδὶ 328
ζαμουρώνω 343
Ζαφείρης Ζαφειριάδης 253
genre 288
ζούγκλα βουνῶν Στράντζας 215
Ζουμετῖκος Ἀλέξ. 257
ζωγραφικῆς τέχνης 285
ζῶμεν εἰς ἐποχὴν μεταμορφωτικὴν 280
ζῶσα ἱστορία 213

Η

ἡ Ἀδριανούπολις 7
ἡ Αἶνος 6
ἡ Ἀκρόπολις ἡ πρώτη ἐφημερίδα μὲ πνεῦμα νεωτεριστικὸν 197
ἡ ἀκρόπολις ἦταν Γαβριηλιδική 196
ἡ ἀντίφασις αὕτη καθίσταται ἀνεξήγητος 283
ἡ ἀπομάκρυνσις τῶν δύο πρωταγωνιστῶν 217
ἡ ἀποστολὴ Γονατᾶ 219
ἡ βίβλος τῶν Ἑβραίων ἡ ἀκρόπολις τοῦ Γαβριηλίδη 198
ἡ βουλγαρικὴ Ἐξαρχία 219
ἡ γέννησις τοῦ Βλασίου δὲν ἦταν ἀσήμαντο γεγονὸς 207
ἡγεμὼν Ἀλ. Βάτεμβεργκ 386
ἡ γλυπτικὴ 282
ἡγούμενος μοναστ. Καισαριανῆς 104
ἡ εἰς Σαλαμῖνα παλάμισις τοῦ καραβίου καὶ ἄλλα 72, 73
ἡ Ἑλλὰς ἡττήθη 163
ἡ ἐπιστολή μου μὲ δάκρυα γεγραμμένη 127
ἡ ἐπὶ τῆς οἰκονομίας Γραμματεία ἀποφαίνεται 9
ἡ ἐπιτροπὴ γνωμοδοτεῖ 84, 85
ἡ ζωγραφικὴ τῶν Εὐρωπαίων 282

ἡ θανή του 202
ἤθη ἔθιμα Πάσχα 155
ἤθη ἔθιμα τῶν Χριστουγέννων 154
ἡ κλίσις πρὸς τὴν λογοτεχνίαν 389
ἡ λέξις δεσποτικῶς 49
ἡ λέξις δεσποτικῶς 49
ἡμεῖς ἁρπάσαμεν τὰ ὅπλα 58
ἡ μητέρα του Ἐπιβατιανὴ 196
ἡ Ξάνθη 7
ἡ πατρὶς 192, 193
ἡ πολιορκία τῆς Εὐβοίας 73, 74
ἡ προσήκουσα ἀπόφασις 53
ἡρωϊκὴ μορφὴ 211
ἡ σειρὰ τῆς ἀστυνομίας 205
ἡ τοπικὴ διοίκησις 48
ἦτο ὑψηλός, ἄγριος τὴν φυσιογνωμίαν, νευρώδης, ἀπωλέσας τὸν ἕνα ὀφθαλμὸν ἐν ναυμαχίᾳ. (Κούταβος) 25
ἡ Φιλιππούπολις 7
ἡ Χαλκὶς εἰς ἀμηχανίαν 12

Θ

θαλάσσια δίκαια 8
θαλασσομάχους 328
θᾶμμα 343
Θάσος ἱστορικὸ νησὶ 368
Θάσος στὴν ἀρχαιότητα 369
θεμελιώδεις ἀρχαὶ 285
θρᾶκες ἀγωνισταὶ τοῦ 1821 5
Θράκη—Μοσούλη 163
θρακικὴ γῆ 210
θρακικὸς ἀγὼν 227

Ι

ἰατρὸς Σιταρᾶς Α. 164
ἱεράρχαι Θράκης 214
ἱέρεια τοῦ πιλαφιοῦ τῆς χαρᾶς 159
ἱερεῖς ναῶν 152
ἱεροψάλτες 152
Ἰουστῖνος πρῶτος τῶν πατέρων 283
ἱππεῖς τοῦ Χατζηχρίστου 7
ἴσα 343
ἱστορία—καταγωγὴ Ἑλλήνων 139, 140 141, 142, 143, 144
ἱστορικὰ γεγονότα 154
ἱστορικὴ καὶ νομικὴ ὑπόστασις Ἑλληνισμοῦ 166
ἱστορικὴ σύσκεψις 225
ἴχνη τῆς πάλαι ἀγαλματολατρείας 285
Ἰωνικὸν πλοῖον 86

Κ

κάδρο 287
Κάζηδες 227
καθάριου 329
καθοπλισμοῦ τοῦ πλοίου του 105
Κάλαμον 41
Κάλαντα ἁγίου Βασιλείου 157
κάλαντα τῶν Φώτων 158
κάλαντα Χριστουγέννων 156, 157
Καλογεροπούλου Ἀθηνᾶ 363, 375
καλουτχίζου 343
Κανάρης Κωνσταντῖνος 89
Κανάρης Κ. ἀπολογία του πρὸς Κούταβον διὰ τῆς Ἐλπίδος 113, 114
Κανελλόπουλος πρόξενος 226
Candria I. Δ. 338
κανονισμὸς ἐθνικῆς ἐργασίας 226
καπεταναῖοι τῆς ξηρᾶς 45
καπετὰν Μαργαρίτης τοῦ Χατζῆ Κούταβου μὲ τὸ πλοῖόν του ἁρματωμένον καὶ μὲ 57 ναύτας 53
Καραβέλλας Γιάννης 7
Καραϊτίδης Δημ. 215
carenaggio=ἐπισκευὴ 74
Καρατσέλιδες—Καμπιώτες 294, 295
κ(α)ρύδια ἢ ἀμύγδαλα 305, 306
κατακεραυνώνει μικροὺς καὶ μεγάλους 198
κατὰ νόμον θαλάσσιον ἀπόφασις 92
κατάστασις ἰδιωτικὴ τοῦ ἀναφερομένου πλοιάρχου 110
κατεβύθισε τὸ πλοῖόν του 89
κατέρρευσε μικρασιατικὸν μέτωπον 163
καταστατικὸν Π.Ο. 229
Κατζικογιάννην Μίνον 41
κάτοικοι τοῦ Καλάμου 53
Κεντρικὴν Ἑλλάδα 6
Κεραμεὺς ἰατρὸς 227
Κεχαγιᾶς Χρῆστος 366
κιβώτιον ὅπλων 228
κἕνα ἀπόφθεγμα 193
Κιουρκατιώτης Ἀναγνώστης ἀπὸ Μενιδίου 18
κὶρ-κιλι-πλάκια ἢ στοὺν ἥλιου στοῦ φεγγάρ 307, 308
Κλεῖτος 217, 218
κληρονομία φιλανθρώπου Προμηθέος 289
κοινοτάρχαι 154
Κοκκάλας Θεόδ. 253
Κοκκώνα Μαγδὴ 159
Κομνηνάκης Κομούλας 21
κουκκία 89
Κουκκίδης Κωνστ. 211
Κούλελι Μπουργκὰζ 228
Κουμανούδης Στεφ. 280
Κούταβον ἀποθηκάριον Ναυστάθμου ὀφείλονται 23
(Γερο) Κούταβος 40
Κούταβος ἔρχεται λιμενάρχης 15
Κτενᾶς Παναγὴς 18
Κυριακὴ χαρᾶς μεγάλη μέρα 160, 161
Κυριακίδης Ἀντώνιος 125, 126, 127
Κύριλλος Ἀλεξανδρείας 284
Κύριλλος ΣΤ' 258, 259, 260
Κωνσταντόπουλος Ἀριστόδημος 258

Λ

λογαρὰ 344
λαγουβὰρ 331

λαμπρὸς ἀδάμας 196
Λιβέριος Λιβερόπουλος 18
λιμενάρχης Ἀθηνῶν 8
λιμενάρχης γενικὸς 19
λιμεναρχία Πειραιῶς 19
λογαριασμὸς τοῦ ἐθνικοῦ πλοίου 53
λογογράφος 201
Λούπιδα Γανοχώρων 151

Μ

μάδα 296
Μακρὴ Γκατζόλα 304
μαμὲς 345
Μαμαλάκη Ἀναμνήσεις Θρακιώτη ἀγωνιστῆ 211
μαμμάκους 332
Μανουὴλ Ἀλτιναμάζη ἐξ Αἴνου 32
Μανσόλας Δρόσος 16
Μαργαρίτης Χ"Κούταβος εἰς τὸ ὑπούργημα τοῦ Φροντιστοῦ 99
Μαργαρίτης Χατζῆ Φραντζῆς Κούταβος 7, 25
μαρινάροι (ναῦτες) 46
μάρμαρο τῆς Θάσου 372, 373, 374
μαρτυροῦμεν ὅτι ὁ Καπ. Μαργαρίτης56
μᾶς ἐχάρισαν 195
Μαυροβουνιώτης Βάσσος πίστιν βεβαίαν καὶ ἀληθῆ ποιῶ 106
Μαυρομιχάλης Ἠλίας 18
Μαυρομάτης Θεόδ. 177
Μέγα Βογιαλίκιον 134, 135
μ' ἐκατεκράτησε καὶ πλοῖον καὶ φορτίον 90
μὲ μεγάλην μου θλῖψιν ἄκουσα 59
μὲ πῆραν τὰ κανόνια 52
μετὰ τῶν παραβάτων τῆς Ὑπερτάτης Διοικήσεως 53
μεταφορὰ ὅπλων 228
μὲ φορτίον ἀλεῦρι 94
μὴν ἐνοχλῆτε δεσποτικῶς 42
μία ἄλλη ἀποστολὴ 228
Μιὰ παράξενη γιορτὴ στὴ Μονοκκλησιὰ 350, 351, 352, 353
μικρὰ καὶ μερικὴ ἱστορία 129
Μικρὸν Βογιαλίκιον (Κατωχωριὸ) 135, 136
μιμήσεις 289
Μισαηλίδης Χαρίτων 195
μισάκη—Μιλλῆ 163
μοὶ παρέδωκαν τὸ πλοῖόν μου γυμνὸν 58
μοντζιόνας καὶ τροφὰς (ἐφόδια) 43
Μονοκκλησιὰ Σερρῶν 353, 354, 355 357, 358
Μοσχίδης Κων. Διοδώρου 155
Μουρανδαλῆ (Μουρὰτ-δαγλὶ δάσος Μουρὰτ) 136, 137
μπερμπέλια 305
μπλόκον (ἀποκλεισμὸν) τῆς Εὐρίπου 43
μύησιν ἀδελφῶν 226
μύστικον Σκιαθίτικον 96

Ν

νὰ ἀποζημειωθῆ τὴν τιμὴν τοῦ πλοίου του 68
ναδανὰ 333
νὰ δίδης καὶ νὰ λαμβάνης γράμματα τῆς Διοικήσεως 65
νὰ ἐπανδρωθοῦν Ἕλλην. προξεν. 214
νὰ θεωρήσετε τὴν διαφορὰν 71
νήκα 344
νὰ μὲ ἁρπάσουν τὸ πλοῖον 52
νὰ παραμείνη πιστὸς 210
νέα στοιχεῖα 211
Νέγρους Θεοδ. 38
νέοι ; 293
νέοι ἐθνομάρτυρες 253, 254, 255
νέον Βουλγαρικὸν κράτος 163
Νίκογλου Κυριαζῆς 227
Νομικὴ διάταξις 39
Νομιμότης αὐτῶν 110
Ντάσος Ν. πρόξενος 226
ντρικάκια ὁ λέλιακας, δικουχτούρα 313 314
νῦν ὑπὲρ πάντων ἀγών ! 289

Ξ

ξαναζοῦν θυσίες καὶ κατορθώματα 211
ξὰφ 333
ξένα συμφέροντα 195
ξηρουγλήφουμ' 346
Ξυδάκης πρόξενος 226
ξύρισμα γαμβροῦ 160

Ο

ὁ ἀντιβουλγαρικὸς ἀγὼν 211
Ovid Densusianu 386
Ὀβρηὸς 333
ὁ Γαβριηλίδης ἀριστοκράτης ὄχι πλουτοκράτης 196
ὁ Γαβριηλίδης εἶναι δημοσιολόγος 196
ὁ Γαβριηλίδης ἔφτυσε αἷμα νὰ προετοιμάση τὸν Βενιζέλον 198
ὁ Γαβριηλίδης ἤθελε τὴν πνευματικὴν ἐπανάστασιν 199
ὁ Γαβριηλίδης ἦταν βράχος 195
ὁ Γαβριηλίδης ἦταν σὰν Βυζαντινὸς ἄρχοντας 195
ὁ Γαβριηλίδης πάντα νέος 198
ὁ Γρηγορίου συνέταξε 221
Ὀδυσσέα Ἀνδρούτσον 11
Ὀδυσεὺς καὶ Γκούρας 18
ὁ ἑλληνικὸς τύπος ὄχι φρουρὸς τῆς ἀρετῆς 200
ὁ ἑλλην. τύπος προαγωγὸς πάσης κακῆς πράξεως 200
ὁ εὐτυχὴς Ἕλλην ὑπάγει εἰς τὴν Ἑλλάδα πάλιν 281
οἱ Βούλγαροι ὠργάνωσαν 210
οἱ ἕλληνες καθυστερημένοι 198
οἱ ἑτοιμασίες στὸ σπίτι 159, 160
οἱ θρᾶκες ἀνοργάνωτοι 213

οἱ ἰθύνοντες τοῦ Μακεδ. Κομιτάτου 214
οἱ κατηγορούμενοι ἔφυγον 229
οἰκισμὸς πλουσίων τῆς ἀρχαίας Θάσου 375, 376
Οἰκονομίδης Ἀπόστολος 322
οἱ πυρῆνες 222
οἱ στῆλες τῆς Ἀκροπόλεως τὰ θεμέλια τοῦ οἰκοδομήματος ποὺ θὰ χτίση 199
οἱ συλλήψεις ἀπεδόθησαν 229
οἱ Τοῦρκοι καὶ οἱ πολιτικοί τους 174
ὁ καλὸς θεὸς 192
ὁ Κονδύλης, 214, 216, 217
ὁ κορυδαλλός του 194
ὁ Κωλέττης κατὰ τὴν εἰσβολὴν Δράμαλη 11
ὁ λογ)σμὸς Καπ. Γιάννη Καραβέλια 55
ὁλοκαύτωμα Σκοποῦ 246, 247, 248, 249, 250, 251
ὁλόκληρος ὁ χῶρος ἀπὸ Εὐξείνου μέχρι Ἀχρίδος 209
ὁλοκληρωμένη ἐθνικὴ κίνησις 227
ὁμοιόμορφα σώματα 6
ὁμολογοῦμεν ἡμεῖς 55
ὁμολογῶ ἐν συνειδότι 88, 89
ὁ νεωτερισμὸς παρεισδύσῃ 280
ὀνομάζονται Βούλγαροι 9
ὁ κόσμος ὁρίζει 58
ὁ παρρησιασθεὶς λ)σμὸς Μαργαρίτου 75, 76
ὁπού εἴμεθα θαλάσσιοι 45
ὁ πρῶτος τὸν τρελλὸν χορόν του, ὁ δεύτερος τὴν σοφίαν του 195
ὀργάνωση Μακεδ. Κομιτάτου 213
ὅρκον πίστεως 223
ὁρκωμοσία Ἑλλήνων, μύησις 270
ὁρμητήριον 210
ὅσα ἔλαβον ἀκκόντο μηνιαίων 51
ὀσμὴ ρετσινιοῦ 369
ὁ σοσιαλιστὴς 206
ὁ Σουλτάνος πρὸς τὸν Πατριάρχην 164
ὁ σπόρος ἐρρίφθη 275
ὅτε ὁ πασᾶς Θεσσ)νίκης ἠπείλει ἔφοδον διὰ θαλάσσης Εὐρίπου 28
Οὐζοὺν-Κιοπρού 228
Οὐσκουδάμα-Ἀδριανούπολις 357
ὀφείλονται γρόσια ἑξακόσια πεντήκοντα εἰς Κούταβον 22
ὀφείλονται δέκα ἓξ χιλ. ἑπτακόσια ἐνενήκοντα ἑπτὰ 23
ὀφλισκάνουσιν ἀτοπίαν 289
ὁ χάρος 202

Π

παγκόσμιος πόλεμος 148
παιγνίδι 293
παιγνίδια παιδαγωγικὰ 293
παιγνίδια παίζουν τὰ Σουφλιωτόπουλα 293
παιγνίδια ψυχοφθόρα 293
παιδικὰ τραγούδια Γ. Βιζυηνοῦ 190
πακμαζόχουμα 334
παλάμη (μεῖγμα ἐκ στέατος, θείου καὶ πίσσης) 46
παλιὸ καριοφύλλι 225
Παπαδόπουλος Ἀλ. ἀρχιδιάκονος 214
Παπακυριᾶκος Κωνσταντόπουλος 253
Παπακωνσταντίνου Θ. 353
Παπαναστασίου Ἰωάννης 129
Παπαχριστοδούλου Πολύδ. 163
παρακαλῶ νὰ μοὶ δοθῇ ἓν ἀπαράλλακτον 99, 100
παρακμὴ Θάσου 370
παράξενο ἔθιμο Θράκης 353, 354, 355, 356, 357
παρεκκλήσια 150
πασαένας 346
πατριάρχης τοῦ ἑλληνικοῦ Σοσιαλισμοῦ 207
πέντε στρατιῶται 20
Περάκης Δημ. πρ. βουλευτὴς 158
περιγραφὴ τύπων Β' 179, 180
περὶ ἐξεχόντων τινῶν Θρακῶν 6
περιοχὴ Ἀγαθουπόλεως 215
Περίστασις—Τυρίστσσις 145
περισυλλογὴ δημώδους μουσικῆς 391
περιφανῆ ζῶα 285
πετροπόλεμος 294, 295
πιστοποιητικὰ Ἀμπατζοπούλου Θ. 236
πιστοποιητικὸν 114, 115, 116
πληθυσμὸς ἀσχολίαι 153
πλοῖον Μαντόνα Κρημνιώτισσα 21
πλοῖόν του Ἀκταίωρος 97
πλούσιοι κτηνοτρόφοι 216
Πόγας Ἰωάννης 91
ποιηματάκια διάφορα 294
ποιητὰς τῶν παιδιῶν 191
ποῖος μάντις κακῶν 289
ποῖος ὁ συγγραφεὺς Ἀνατ. Θράκης 176
πολεμικὸν Μινιστέριον 10
πόλη τῆς Θάσου 369
πολιορκία Ἀκροπόλεως 18
πολιορκία Εὐρίπου 50, 54
πολιτεύματα τῆς Ἐπαναστάσεως 15
πολλὲς ἐκδοχὲς 215
Πολύκαρπος μητροπολίτης 225
πολύτιμον τῆς ὕλης 287
Ποσειδῶν βρίκιον 26
Ποσειδῶν, πλοῖον δικάτσρτον, μὲ δώδεκα κανόνια ὡπλισμένον 41
Ποταμιὰ χείμαρρος 145
ποῦ γεννήθηκε ; 197
πουλιαλιάκα 301
πουλῶ χίλια φύλλα ! 203
ποῦ μᾶς φέρει λοιπὸν ἡ ὁδὸς αὕτη; 281
ποὺ ρούφηξε τὸ γάργαρο νερὸ τῆς Ὀρφικῆς πηγῆς 196
ποῦ σπεύδεν ἡ τέχνη τῶν Ἑλλήνων τῆς σήμερον 280
πραγματικὸν ἄθλον 210

πραγματικὸς ἀριστοκράτης 205
πρακτικὰ δὲν διεσώθηκαν 222
προδότης 204, 205
προεργασία Κονδύλη 219
προϊόντα τῶν τριῶν Ἑλ. χωρίων 137
πρόκριτοι ἀνταπεκρίθησαν 214
προλήψεις 153, 154
πρόλογος 129, 130
πρὸ σαράντα ἐτῶν 166, 167, 168
πρὸς τὴν Σεβ. Βουλὴν τῶν Ἑλλήνων 117, 118
πρὸς τὴν ὑπὲρ τῶν ἀδικημένων ἀγωνιστῶν Ἐπιτροπὴν 122, 123
πρὸς τὸ ἐπὶ τῶν Ναυτ. Σεβ. Ὑπουργεῖον 119, 120, 121
πρὸς τὸν Κ. Κούταβον καὶ Ι. Καραβέλην 63, 64
πρὸς τὸ Σεβ. Ὑπουργικὸν Συμβούλιον 118, 119
πρὸς τοὺς προκρίτους Νήσ. Ψαρῶν 62
προσφορὰ εἰς αἷμα 209
πρόσφυγες Ἀν. Ρωμυλίας 220
πρώην Ἀκταίωρον 97
πρῶτες συμμορίες 1903—1905 213
πρώτη μέριμνα Γονατᾶ 225

Ρ

ραγίδα 336
ραγίζου 347
ρεζεστάρει (ὑπομένει) 46
Ροῦσος Δημοσθ. καθηγ. Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου 147
Ρωπὸν 41
ρωσσικαὶ βλέψεις 163
σαγίττα 336

Σ

Σαλονικίδης Γ. 209
Σαμοθράκη ἄγνωστη νῆσος Καβείρων 361
Σαμοθράκης Ἀχιλλεὺς 320
Σαράντα Ἐκκλησίες 210
σάρπα 347
Σάρρος Δημήτριος γυμνασιάρχης 219
σάρωμα Βουλγάρων 386
σᾶς συσταίνει τριμελῆ ἐπιτροπὴν 81
Σεβηρία Νυμφία 187, 188, 189
σεισμὸς 148
Σεϊτανίδης Δημ. 293
σεκουέστρον (sequestro) κατάσχεσις 91
σὲ μένα φαίνεται ὑπερ Ἕλλην 196
σεντίνα=ἄντλος, ὀχετὸς 67
Σημείωσις Διευθύνσεως 138, 139
Σημείωσις (Κούταβου) τῶν μετὰ τοῦ πλοίου μου ἀπωλεσθέντων φορεμάτων 69
σημείωσις τιμὴ καὶ κόστος τοῦ πλοίου μου 87
Σημειώσεις τοῦ ἰδίου 291
Σημερινὴ Περίστασις (Σαρίκιοϊ) 145
σήμερον δὲ ἐξάφνως 97
σίδερα 299, 300
Σῖμος Σιμόπουλος 253
Σισμάνωφ φόνος 235
Σκαμπαβίαν σου 65
σκανδάγλιον (ἔνδειξις) λογισμὸς 102
Σκευοφυλάκιο Ἁγίας Σοφίας 381, 382
σκήνωμα Κυρίλλου ΣΤ' 260, 261, 262
σκλαβάκια 311, 312
Σκλέντζια 298, 299
σοβαρὰ πλεονεκτήματα 210
Σουλιώτης Ἰωάν. Νικολαΐδης 228
Σουλτὰν Μαχμούτης 33
σοφιστικὴ καὶ ἀφύσικος ἐποχὴ 287
σπουδὴ τοῦ γυμνοῦ 284
Στάγκος Ν. 209
Στάγκος Πέτρος δήμαρχος Σωζοπ. 216
στὰ θρησκευτικά του ποιήματα 191
Σταματιάδης Σταῦρος ἰατροφιλόσ. 150
στὰ πατριωτικά του ποιήματα 191
στατιστικὴ τῆς καθόλου πνευματικῆς κινήσεως 164, 165
στατιστικὴ Virgilli 172
σταυρὸν 225
στοιχεῖα ἀπογραφῆς 378, 379, 380, 381
στὸ μοναστῆρι οἱ βάσεις ὀργανώσεως223
συγκρότηση ἀνταρτικῆς ὁμάδος 227
συμμετοχὴ εἰς τὸν ἀποκλεισμὸν Εὐρίπου 26
συμπεθέρα χαβασὶ 161
Σύνδος 211
συνέπεια ἀπομακρύνσεως 218
συνηντήθη μετὰ τοῦ Κυπριλῆ Μεχμὲτ πασᾶ 32
σύνθημα κίνησις 290
σύνταξις Ἐλπίδος Hoffnung 112, 113
σχέδιον ἀναδιοργανώσεως 392
Σχολεῖον—διδάσκαλοι 152, 153

Τ

ταγὴ 348
τάγμα Ἀλβανῶν 269
τὰ δὲ τοῦ στρατηγοῦ Γκούρα 104
τὰ Ἑλληνικὰ Σχολεῖα 209
ταηδόνια τῆς Ἀνατολῆς 162
τάκα-τούκα 338
τὰ μάτια βουρκώνουν 211
τ' ἀνήκοντα ἀποδεικτικὰ 81
τὰ νομίσματα τῆς ἀρχαίας Ἀγχιάλου177
τὰ πέριξ Μ. Βογιαλικίου 132, 133
ταρίφαν ἀνεσφράγιστος καὶ ἀπεκύρωτος 17
Τασίκας Κυριακὸς Ἕλλην ἔμπορος Αἰγύπτου 38
τὰς πηγὰς αὐτοῦ πρὸς ἀνεύρεσιν πετρελαίων ἐρεύνησεν Ἀγγλογαλλικὴ ἑταιρεία 145
τὰ στοιχεῖα 211
τὰ ψευδοαυτόνομα νομίσματα 161
τελευταία προσφορὰ 255, 256
τέρμα στεφανωμάτων μας 276, 277
Τερτυλλιανὸς 284

τέσσαρες ἁλευρόμυλοι 151
Τζελέμπογλους ἰατρὸς 226
Τζελέμπογλου Σοφοκλῆ 225
τὴν ὑποδούλωσή του ἐφαντάζετο ὑποδούλωση τῆς Ἑλλάδος 196
τί τὸ πρακτέον ; 200
τὸ ἀπᾶδον 289
τὸ δικαστήριον ἠθώωσε 229
τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον 220
τὸν ἑλληνικὸν ὀρθόδοξον κλῆρον 209
τὸν λήθαργον τετελειωμένον ! 206
τόπι, πετρίτσα, γουρνίτσες, γκατζολάκια 301, 302, 303
τοπογραφία (paysage) 288
τοπογραφία Μεγάλου Βογιαλικίου 131, 132
τοποθεσία 151
Τοσίτζας Θεόδωρος ἔμπορος 33
Τοσίτσας Μιχ. (1787—1856) 38
τὸ σπιρτόζικο τοῦ χαρακτῆρός του 198
τότε ἐνεφανίσθησαν 2 κομητατζῆδες 218
τὸ τραγοῦδι τῆς μητέρας 193
τουλοῦμι μέλι καὶ ἐν ρακὶ 55
tulum ἀσκὶ 56
τοῦ προστατικοῦ δόγματος 283
Τουρκία ἀδύναμος 207
τουρκοκρατίας 5
Τουσίτζηδες καὶ προδοσίες των 34, 55
trabaccolo (τράπαλον) εἶδος πλοίου 91
τράβηξα εἰς Σέρρας 33
τραγούδια-χαρὰ 153
τρεῖς ἐκκλησίαι 150
τρόπος ἀποστολῆς πολεμικοῦ ὑλικοῦ 224
τρυγῶνες 308, 309
τσατάλα 297
τσ(ου)καλάκια 311
τύμβοι Θράκης 358
τύποι τῶν νομισμάτων τῆς ἀρχαίας Ἀγχιάλου 181
Τόπος II νομισμάτων 181, 182, 183
τῶν ἄνω εἰρημένων ἐκδουλεύσεων 81

Υ

ὑαλουμένους 349
Ὑγειονομεῖον Ἐπαρχίας Ναυπλίου 85
ὕδρευσις 151
ὑπάλληλος Ἑλλ. Προξεν. προδότης 229
ὑπὸ κυβέρνησιν Μαργαρίτη Κούταβου Αἰνίτη 41, 42
ὑπόμνημα Ἑλληνικ. Φιλολογικοῦ Συλλόγου 164
ὑπόμνημα μυστικὸν 164
ὕπουλος Βουλγαρ. προσπάθεια 268,269
Ὑπουργεῖον Ναυτικῶν διορίζεται 71
ὑπουργὸς Ἀλ. Σκουζὲς 218

Φ

φαγίζου 349
φαδέσκα 339
Φεριντοὺν Ντιρίμντεκιν 377, 378
φιλεργατικὸς 205
φυσιογνωστικὰ καὶ πραγματογνωστικὰ τραγούδια του 191
φυτώρια 209
φωτοτυπία 79, 80, 83
φωτοτυπία ἐγγράφου 124
φωτοτυπία ἐγγράφου Μ. Κούταβου 128

Χ

Χαμουλιὸς 339
χάρμα εἰδέσθαι 293
Χατζῆ-Ἀδὴλ φανατικώτατος μισέλλην 277, 278
Χατζῆ Μελέτης Βασιλείου ἀπὸ τὴ Χασιὰ 18
Χατζηπαρασκευᾶς Περ. 227
Χατζῆ Φραντζῆς Κούταβος 7, 14
χαχὰλ 349
χρεωστοῦνται εἰς Κούταβον γρόσια πέντε χιλιάδες 22
χρεωστοῦνται εἰς Χατζῆ Κούταβον γρόσια δέκα πέντε χιλιάδες 22
Χρήστου Βασ. 227
χρονίας προλήψεις 289
χρυσοῦ δακτυλίου Ἐξέροβο 358
χωρογραφία 131, 132

Ψ

ψευδεπανάστασις Ἠλιν—Ντὲν (1903) 209
ψευδώνυμον Ζάγκας Νικόλαος 215
ψιακώνω 339
ψλόρραφους 349
ψυχαγωγικὰ παιγνίδια 293

Ω

ὡς πηγάσαντα ἐξ Ἑλληνικῆς γῆς 289